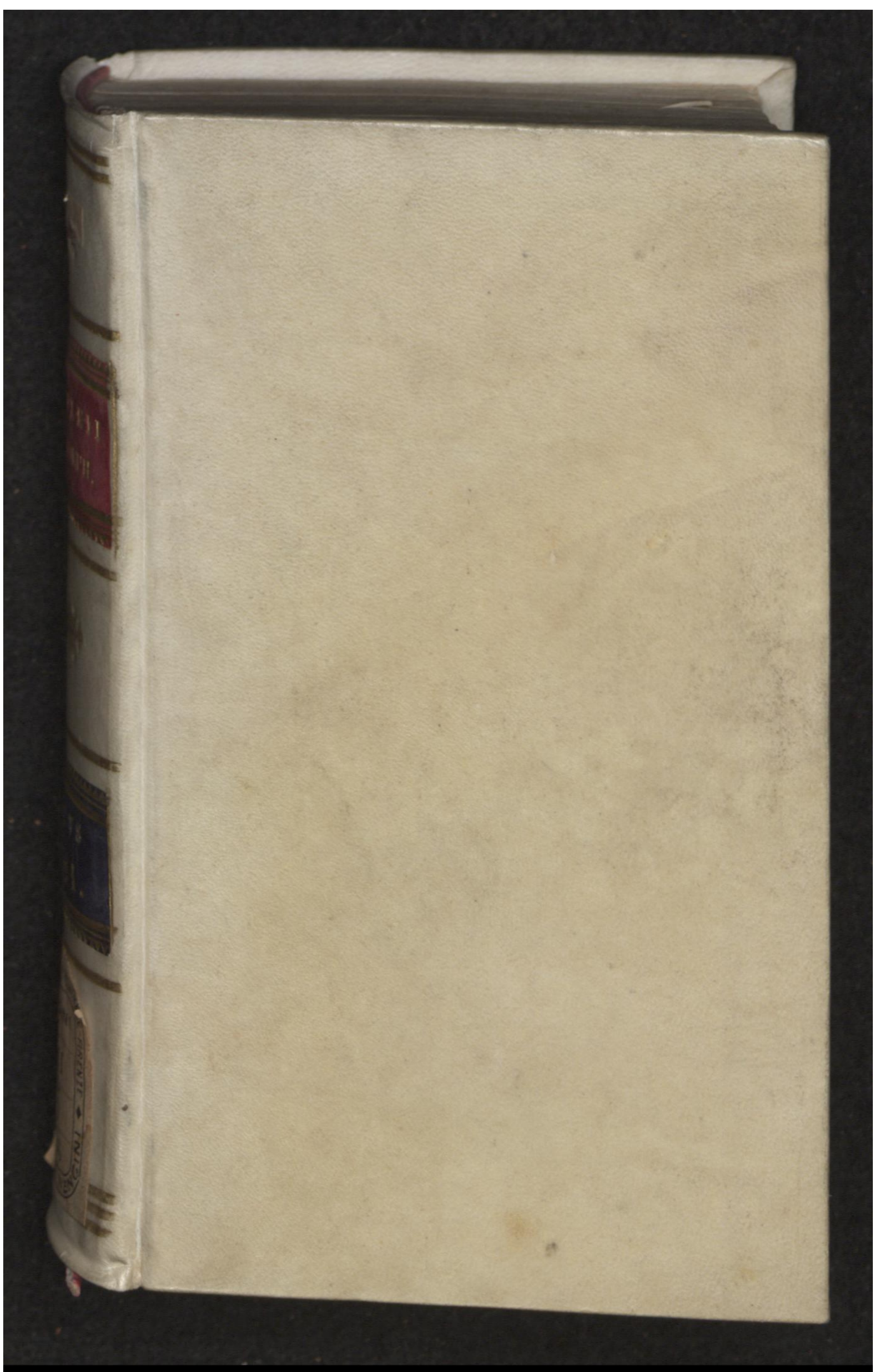
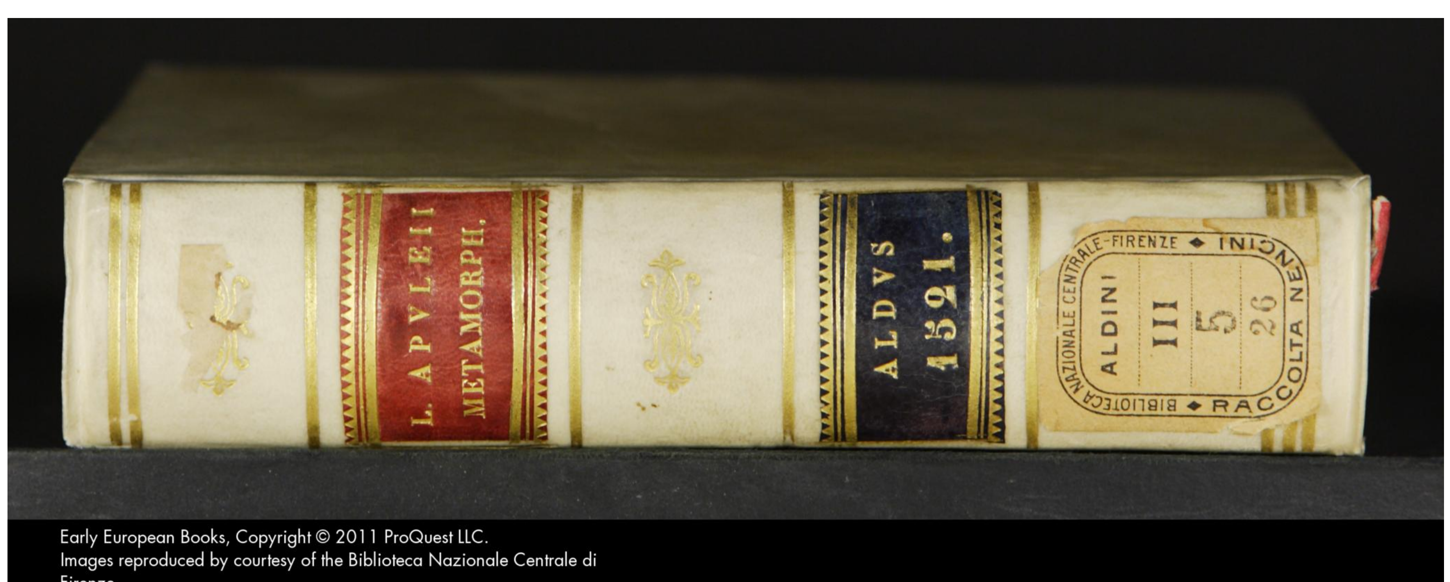
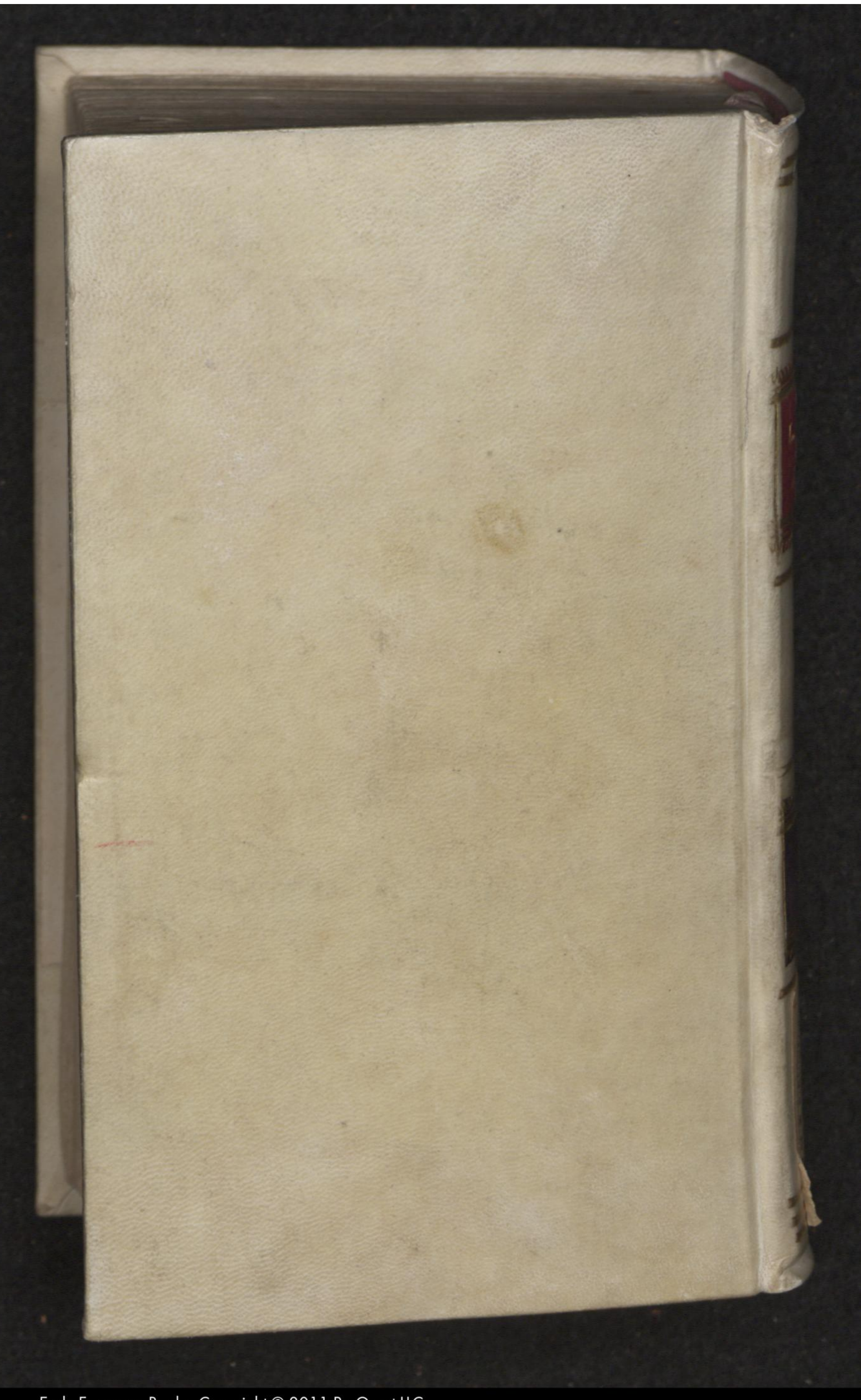

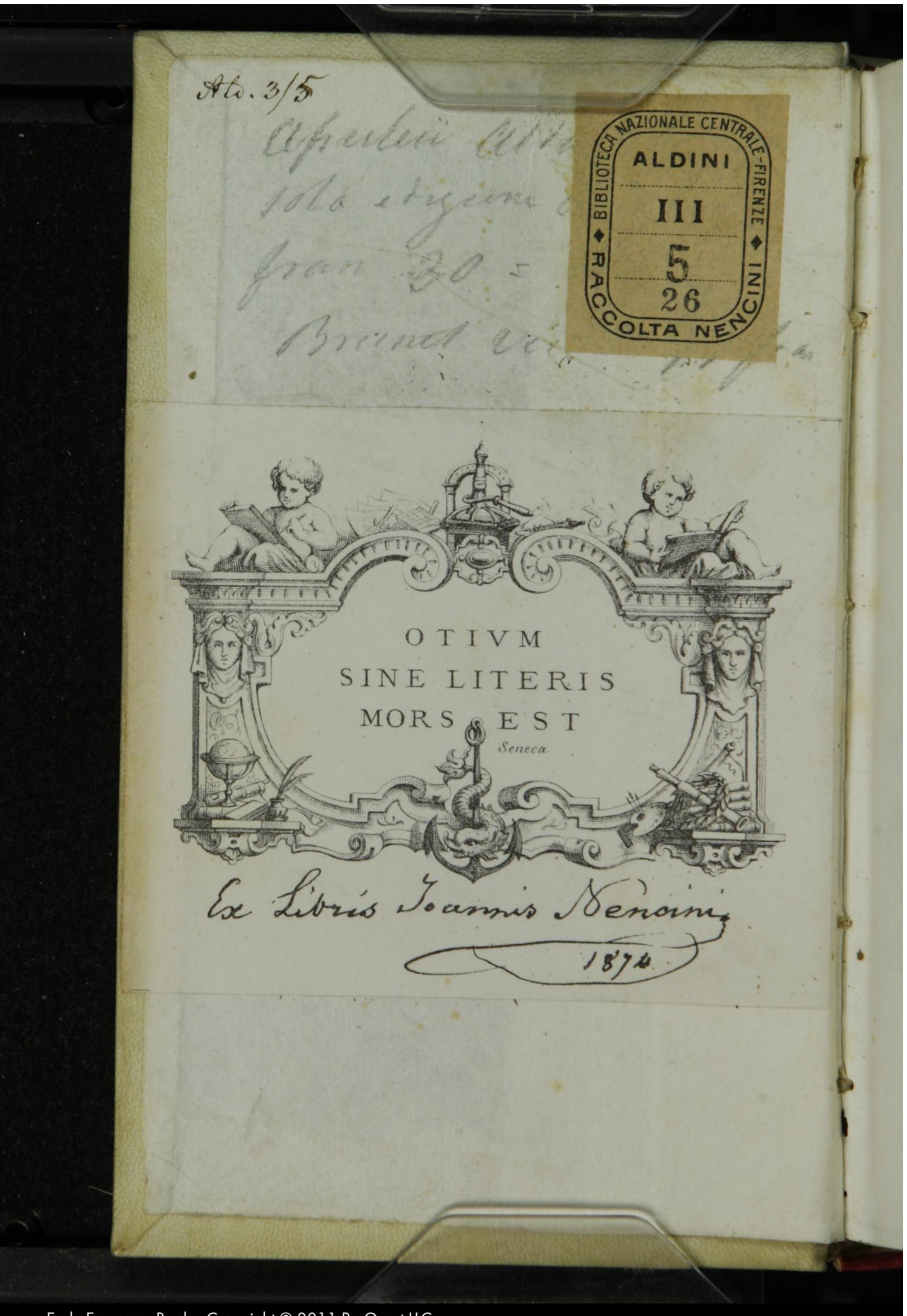

L. APVLEII
METAMORPH.
ALDVS
1521.
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
ALDINI
III
5
26

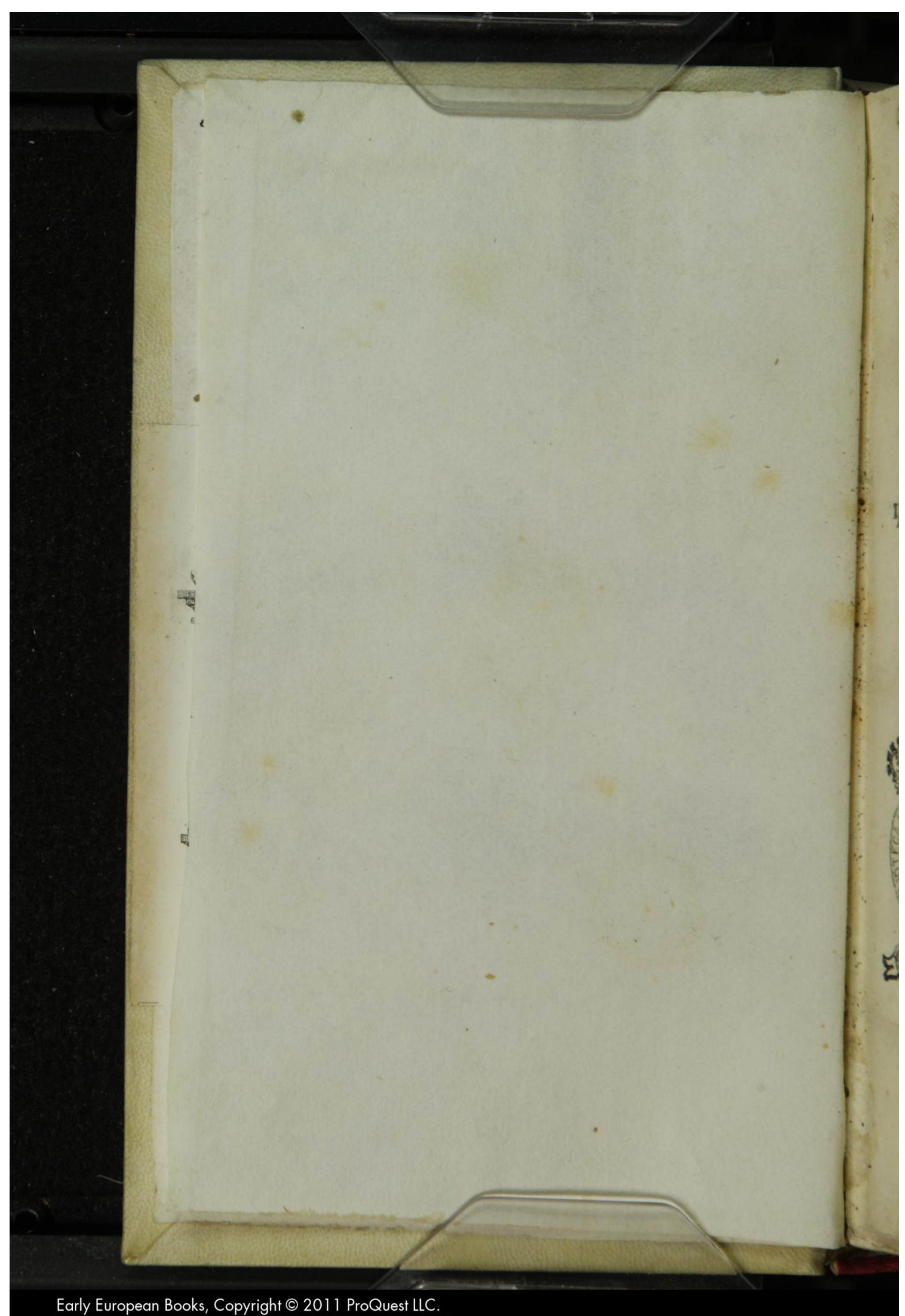

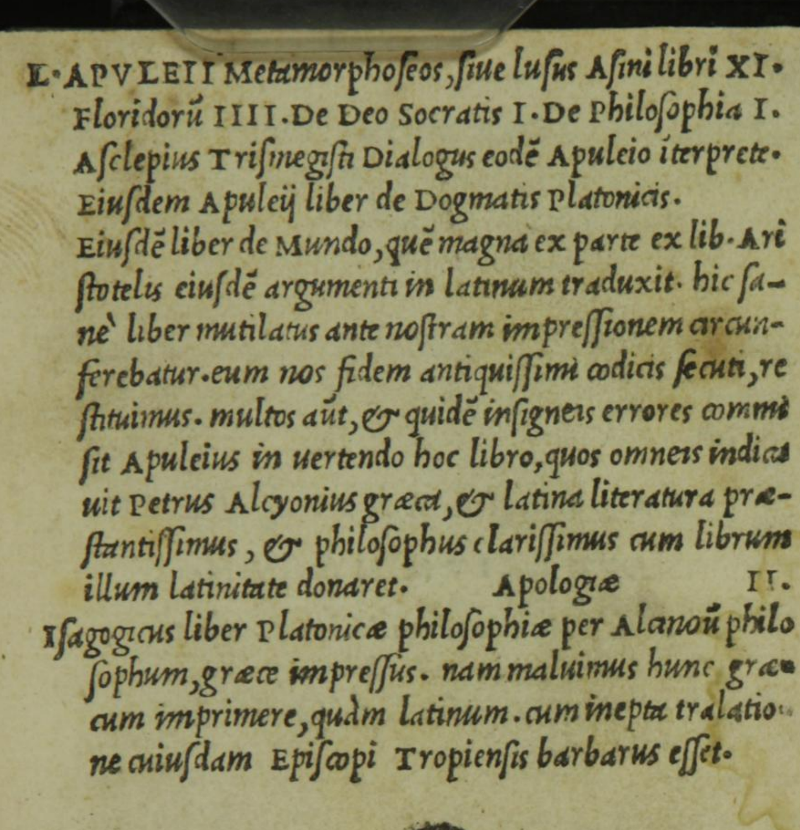

Ald. 3/5
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
III
5
26
RACCOLTA NENCINI
OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Joannis Nencini
1874

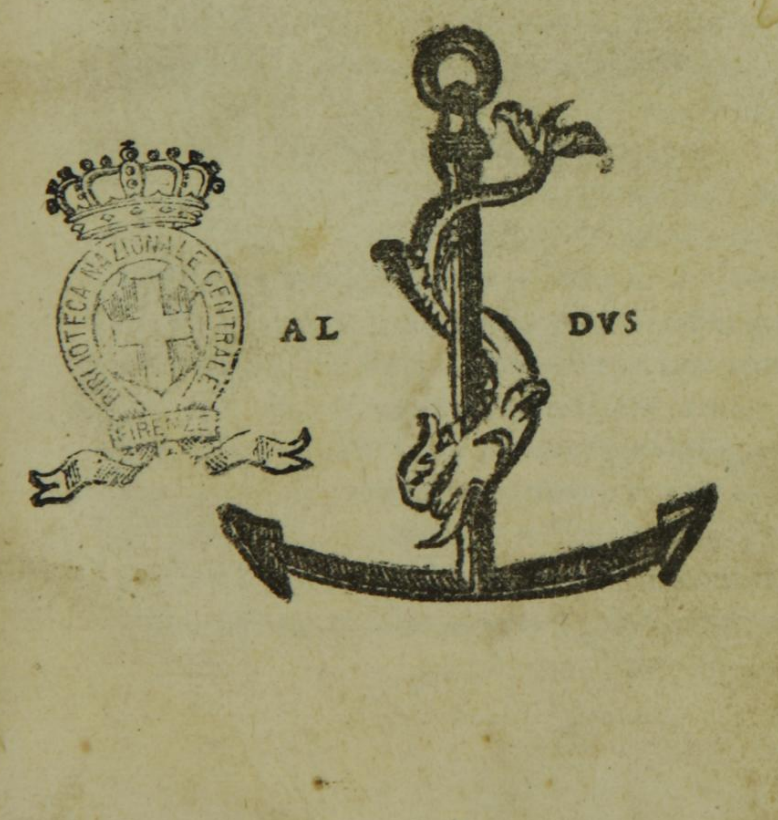

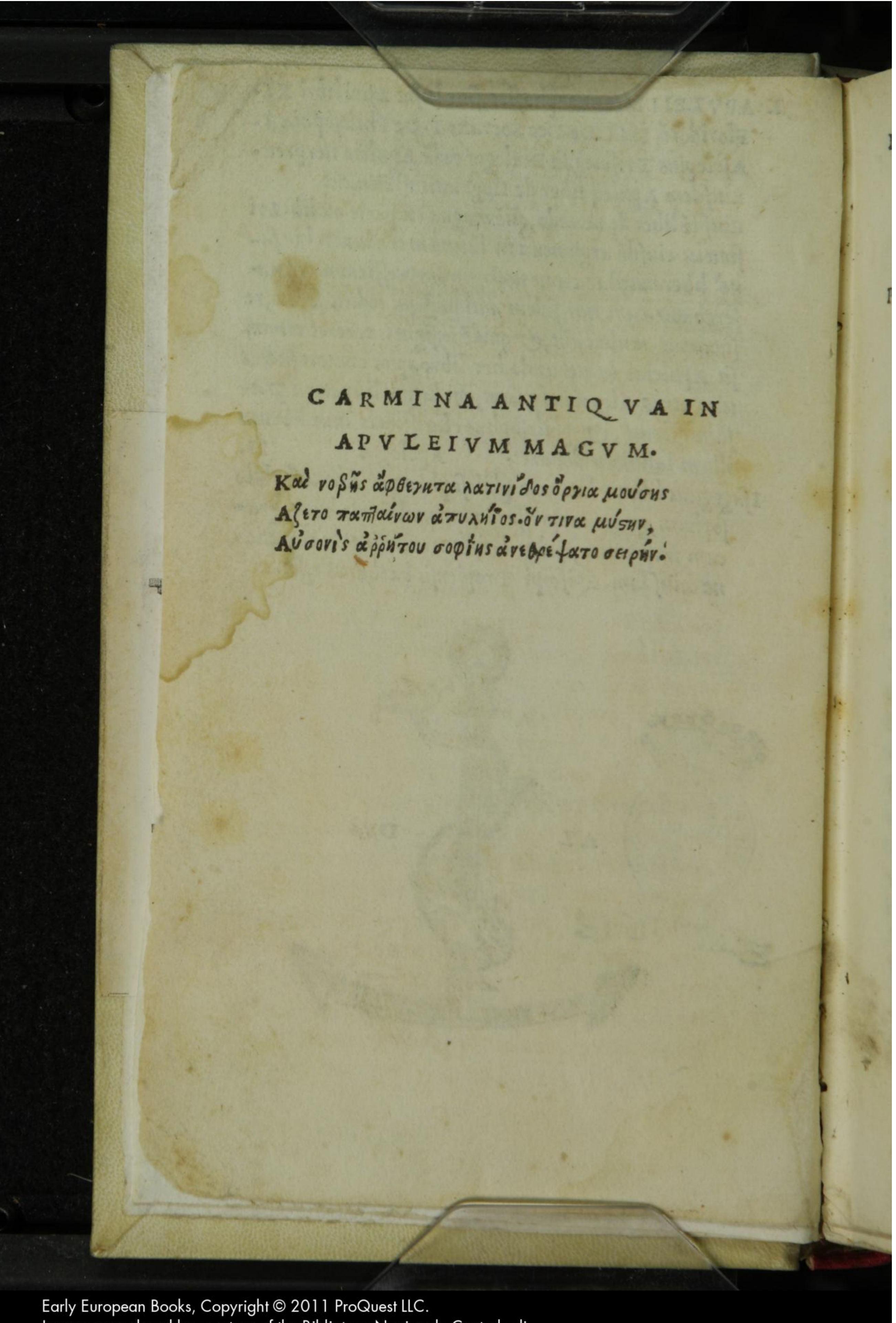

L·APVLEII Metamorphoseos, siue lusus Asini libri XI·
Floridorũ IIII·De Deo Socratis I·De Philosophia I·
Asclepius Trismegisti Dialogus eodẽ Apuleio ĩterprete·
Eiusdem Apuleij liber de Dogmatis Platonicis·

Eiusdẽ liber de Mundo, quẽ magna ex parte ex lib· Aristotelis eiusdẽ argumenti in latinum traduxit· hic sanè liber mutilatus ante nostram impressionem circunferebatur·eum nos fidem antiquissimi codicis secuti, restituimus· multos aũt, & quidẽ insigneis errores commisit Apuleius in uertendo hoc libro, quos omneis indicauit Petrus Alcyonius græca, & latina literatura præstantissimus, & philosophus clarissimus cum librum illum latinitate donaret· Apologiæ II·

Isagogicus liber Platonicæ philosophiæ per Alcinoũ philosophum, græce impressus· nam maluimus hunc græcum imprimere, quàm latinum·cum inepta tralatione cuiusdam Episcopi Tropiensis barbarus esset·

CARMINA ANTIQVA IN APVLEIVM MAGVM.

Καὶ νοβίης ἀφθέγκτα λατινίδος ὄργια μούσης
Ἄζετο παμφαίνων ἀπουλήϊος. ὅντινα μύστην,
Αὐσονὶς ἀρρήτου σοφίης ἀνεθρέψατο σειρήν.

FRANCISCVS ASVLANVS FRANCISCO RVBRIO FRANCISCI GALLIARVM REGIS VENETIIS LEGATO, S. P. D.

PERFECTVM Oratorē, summūq; eloquētiæ magistrū iudicauit M. Tullius eū esse, q eleganter posset pua summisse, modica tempate, magna grauiter dicere. qua qdē laude in primis floruisse uideo illū ipsum M. Tulliū, C. Cæsarē, Q. Hortensiū, et paucos quosdā illorū temporū Oratores. Sed postq̄ oia dn̄atu unius teneri cœperunt, prisci illi Romani nō aliter uerū eloquētiæ decus amitti uiderūt, q̄ libertatis ius & publicæ salutis curā. ita ut siqn̄ auditus fuit Orator, q splēdide, ac ornate dixisset, is magis uisus sit in optimo dicendi gn̄e elaborasse, ut gratiā Principis aucuparetur, q̄ ut causæ susceptæ satisfaceret, aut aliquē ex eloquētia fructum pciperet. Scitū. n. ē Tyrānos Poëtis semp studuisse, hoc est uoluptati. Poëtæ. n. oia ad uoluptatem referunt. hinc factum existimo, ut à principatu Augusti usq; ad Traiani tpa maior Poëtarū copia exstiterit, q̄ multa an̄ secula. Floruerūt tn̄ Oratores nōnulli post diuinos illos, quos supra dixi, oratores, & ij qdem grādiloq, ut ita dicam, et ampla sniarū grauitate, nūerosáq; oratiōe utētes, q ijdē ēt uehemētes, copiosiq;, et ad pmouēdos, et conuertendos aīos plus nimio īstructi et pati fuerūt. Sed in tantis uirtutib. carere uisi sunt latini sermonis puritate, & candore, quo maxīe præstitisse ueteres oratores uidemus. atq; in supiore numero reponēdos existimo Senecā, Pliniū, Cæciliū, Fabiū. Horū aūt ætati successerunt nonnulli, qui corruptum quoddam latinitatis genus inuexerunt,

cuius author, & princeps Apuleius fuit Madauræ ortus, uir excellēti ingenio, et potius ad multa uersanda, quàm ad percipienda aptus. nam Platonicæ philosophiæ decreta perplexe tradidit. id quod colligere possumus ex multis eius libris. & quæ ex Aristotele literis prodidit, nō usquequaq; Peripateticā disciplinā sapiunt. declarat hoc cōmentarius quē de Mūdo scripsit, ubi magno pe ab Aristotele aberrat, cū aliqd paulo abstrusius apud eum philosophū latine reddēdū ē. quæ qdē uitia prius oīum Petrus Alcyonius hō et græcis, et latinis literis doctissimus deprehēdit, et ī īterpretatiōe libri Aristotelis eiusdē argumēti īdicauit. Nos tn̄ oīa eiusdē Apulei opera, quot quot hēre potuimus, accuratius castigata q̄ unq̄ fuerit, ipriēmēda curauimus, atq; sub tuo noīe edidimus Frācisce ornatissime, quē et testimōio illius ipsius Alcyonij, q ob clariss. tuas uirtutes te unice obseruat, et cōi oīum iudicio nouimus ī oī literarū gn̄e ī pris excellere. qua qdē laude celeberrīus ēt olī fuisti ī Gymnasijs Taurinati, Ticinēsi, et Patauio, et multis legatiōib. Eluetia, Germanica, Pōtificia, et hac deniq; Veneta, ī qua maxime hæc præclara literarū ornamēta cōiūxisti cū oib. uirtutib. q̄ populari gloria decorari solēt. nō solū. n. docti oēs īcredibilē tuā rerū oīum diuinarū hūanarūq; cognitionē prædicāt, uerū ēt Senatus ampliss. te de bello ac pace disserētē cotidie admiratur. ac ppea ciuitas uniuersa noīs tui gloriā augeri optat, nec desistit te ijs laudib. proseq, quas tāto tuo īgenio, tātoq; tuæ uitæ splēdori, tātæq; liberalitati deberi ītelligit. Qui ēt se ipsam à te magis honestari arbitratur, q̄ Mediolanēses, et Parisiēses tuos, ppea qd ī utriusq; urbis senatū cū multis senator allectus es, At Venetijs legatus solus missus es, solusq; Clariss. Regis personā sustines, et utriusq; Galliæ negotia sapientissime procuras. Vale.

L. APVLEII MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI IN METAMORPHΩSIN SVAM, SIVE LVSVM ASINI

PRAEFATIO.

T ego tibi sermone isto milesio
Varias fabellas conseram, atq; aures tuas
Beneuolas lepido susurro permulceã.
Modo si papyrum ægyptiã tu argutia
Nilotici calami inscriptam non spreueris
Inspicere. figuras hominum in alias imagines
Conuersas, & in se rursum nexu mutuo
Refectas, ut mireris, hic exordior.

Quis ille, paucis accipe. Hymettos Attica, et Isthmos Ephiræa, & Tænaros Spartiaca, glebæ felices, æternum libris felicioribus creditæ, mea uetus prosapia est. Ibi inq̃ in Athide, primis pueritiæ stipendijs merui. Mox in urbe Latia aduena, studiorum Quiritium, indigenam sermonem, erumnali labore, nullo magistro præeunte aggressus, excolui. En ecce præfamur ueniam, siquid exotici ac forensis sermonis rudis locutor offendero. Iam hæc quidem ipsa uocis immutatio, desultoriæ scientiæ stilo, quem accessimus, respondet. Fabulam græcanicam incipimus, lector intende, lætaberis.

hessaliã(nã & illic originis maternæ nostræ fundamẽta à Plutarcho illo inclyto, ac mox Sexto philosopho nepote eius prodita, gloriã nobis faciũt)eã Thessaliã ex negotio petebã, Postq̃ ardua montiũ, & lubrica uallium, & roscida cæspitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo uehens, iam eo quoq; admodum fesso, ut etiam fatigationem sedentariam incessus uegetatione discuterem, in pedes desilio, equi sudorem & frontem curiose extrico, aures remulceo, frenos detraho, in gradum lenem sensim proueho, quoad lassitudinis incommodum alui solitum ac naturale præsidiũ eliquaret. Ac dum is ientaculum ambulatorium, prataq; præterit, ore in latus detorto pronus allectat, duobus comitum, qui forte paulum processerant; tertium me facio, & dum ausculto, quid sermonis agitaretur, alter exorto cachinno, parce inquit in uerba ista, hæc tam absurda, tamq; immania mentiendo. Isto accepto sititor alioquin nouitatis, immo uero inq̃ impertite sermone, non quidem curiosum, sed qui uelim scire uel cuncta, uel certe plurima, simul iugi, qđ insurgimus asperitudinem fabularum lepida iucunditas leuigabit. At ille qui cœperat, ne inquit istud mendacium tam uerum est, q̃ siqui uelit dicere, magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, solem inhiberi, lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri. Tunc ego in uerba fidentior, heus tu inq̃, qui sermonem ieceras priorem, ne pigeat te uel tedeat reliqua prætexere, & ad alium. Tu uero crassis auribus & obstinato corde re

ſpuis, quæ forſitan uere perhibeantur, minus hercule
calles prauiſſimis opinionibus ea putari mẽdacia, quæ
uel auditu noua, uel uiſu rudia, uel certe ſupra captũ
cogitationis ardua, uideantur, quæ ſi paulo accuratius
exploraris, nonmodo compertu euidentia, uerumetiã
factu facilia ſenties. Ego deniq; ueſpera, dum polentæ
caſeatæ mordicio ſecurius offulam grandiorem, in cõ
uiuas æmulos contruncare geſtio, mollicie cibi glutino
ſi faucibus inhærentis, & ima gula ſpiritus detinentis,
minimominus interij. Et tamen Athenis proximo, &
ante poecilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorẽ
aſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infe-
ſto deuoraſſe, ac mox eundem inuitamento exiguæ ſti
pis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium
in ima uiſcera condidiſſe, & ecce pone lanceæ ferrũ,
qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſu
bit, puer in molliciem decorus inſurgit, inq; flexibus
tortuoſis, eneruam & exoſſam ſaltationem explicat,
cum omnium, qui aderamus, admiratione, diceres dei
medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum
gerit, ſerpentem generoſum, lubricis amplexibus in-
hærere. Sed iam cedo tu ſodes, qui cœperas fabulam,
remetire. Ego tibi ſolus hac pro iſto credam, & quod
ingreſſui primum fuerit ſtabulum prandio participa
bo. Hac tibi merces poſita eſt. At ille iſtud quidem qđ
polliceris, æqui boniq; facio. Verum quod inchoaue-
ram, porro exordiar. Sed tibi prius deierabo ſolemiſtũ
uidentem deum, me uera comperta memorare, ne &
uos ulterius dubitetis, ſi Theſſaliciam proximam ciui
tatem perueneritis, quod ibidem paſſim per ora popu-

li sermo iactetur, quæ palàm gesta sunt. Sed ut prius noritis, qui sim, & cuiatis, quo quæstum nunc eam, audite. Aeginensis quidem sum æthnæo melle uel caseo & huiuscemodi cauponarum mercibus, per Thessaliam, Aetoliam, Bœotiam ultro citro discurrens. Comperto itaq; hypatæ, quæ ciuitas cunctæ Thessaliæ antepollet, esset caseum recentem, & sciti saporis, admodum commodo precio distrahi, festinus adcucurri, id omne præstinaturus. Sed, ut fieri assolet, sinistro pede profectum me spes compendij frustrata est. Omne.n. pridie Lupus negociator magnarius coemerat. Ego igitur inefficaci celeritate fatigatus, commodum uespera oriente ad balneas processeram. Ecce Socratem, contubernalem meum conspicio, humi sedebat, scissili palliastro semiamictus, pene` alius lurore ac misera macie deformatus, qualia solent fortunæ deterrima, stipes in triuijs erogare. Hunc talem quanq̃ necessarium et sum me agnitum, tamen dubia mente proprius accessi. Hem inquam mi Socrates quid istud? quæ facies? quod flagitium? At uero domi tuæ iam defletus & conclamatus es, liberis tuis tutores iuridici prouincialis decreto dati, uxor præsolutis feralibus officijs, luctu & mœrore diutino deformata, diffletis pene` ad extremam captiuitatem oculis suis, domus infortunium, nouarũ nuptiarum gaudijs, à suis sibi parentibus hylarare compellitur. At tu hic laruale simulachrum, cum summo dedecore nostro uiseris. Aristomene, inquit, ne tu fortunarum lubricas ambages & instabiles incursiones, & reciprocas uicissitudines ignoras? & cum dicto sutili centuculo faciem suam iam dudum punicato

tem præ pudore obtexit, ita ut ab umbilico pubentenus cætera corporis renudaret. Nec deniq; perpessus ego tam miserum ærumnæ spectaculum, iniecta manu, ut adsurgat, enitor. At ille, ut erat capite uelato, sine sine inquit, fruatur diutius trophæo fortuna, quod fixit ipsa, effice, sequatur. Et simul unam ex duabus laciniјs meis exuo, eumq; propere uestio. Dicam, an ne contego? & ilico lauacro trado, quod unctui, quod tersui, ipse præministro, sordium enormem eluuiem operose effrico. Probe curato, ad hospitium, lassus ipse, fatigatum ægerrime sustinens perduco, lectulo refoueo, cibo satio, poculo mitigo, fabulis permulceo. Iam ad lubentia procliuis est sermonis & ioci, & scitum est cauillum, iam dicacitas tinnula, cum ille imo de pectore cruciabile suspiriū ducens, dextra seruiente, frōtem replaudens, ne miserum infit, qui dum uoluptatem gladiatorum spectaculi satis famigerabilis consector, in has erumnas incidi. Nam, ut scis optime, secundum quæstum Macedonia profectus, dum mense decimo ibidem attentus numatior reuertor, modico priusquam Larissam accederem, per transitum spectaculum obiturus, in quadam auia & laciniosa conualle à uastissimis latronibus obsessus, atq; omnibus priuatus, tandem euado, & utpote ultime adfectus, ad quandam cauponam Meroen anum, sed admodum scitulam deuorto, eiq; causas & peregrinationis diuturnæ, & domuitionis anxiæ, & spoliationis diurnæ aperio. Et dum misere refero, quæ memini, illa me quām humane tractare adorta, cœnæ gratæ atq; gratuitæ, ac mox urigine percita cubili suo

applicat. Et statim miser, ut cum illa acquieui, ab unico congressu annosam ac pestilentem contraho, & ipsas etiam lacinias, quas boni latrones contegendo mihi concesserant, in eam contuli, operulas etiam quas adhuc uegetus, saccariam faciens merebã. Quod me ad istam faciẽ, q̃ pauloante uidisti, bona uxor & mala fortuna perduxit. Pol quidẽ tu dignus inquam es extrema sustinere, siquid est tamen nouissimo extremius, qui uoluptatem uenereá & scortum scorteum lari & liberis prætulisti. At ille digitum à pollice proximum ori suo admouẽs & in stuporẽ attonitus, tace, tace, inquit, & circũspiciẽs tutamẽta sermonis, parce, inqt, in fœminã diuinã, ne q̃ tibi lingua intemperante noxam contrahas. Ain tandem inquam potens illa, & regina caupona, qd mulieris est? Saga inqt & diuinipotens cœlũ deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos infimare, sydera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Oro te inquam, oro te inquam, aulæum tragicum dimoueto, & siparium scænicum complicato, & cedo uerbis communibus. Vis inquit unum uel alterum, immo plurima eius audire facta? nam ut se ament efflictim, nonmodo incolæ, uerum etiam Indi, uel Aethiopes utrique, uel ipsi Antichthones, folia sunt artis, & nugæ meræ, sed quod in conspectu plurium perpetrauit audi. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem, quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat, ut illi quoq; simile, ꝗ Venerem habuit in aliam, prouení

ret. Cauponem quoq; , uicinum , atque ob id æmulum, deformauit in ranam , & nunc senex ille dolium innatans uini sui , aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem , qꝫ aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit , & nunc aries ille causas agit. Eadem , amatoris sui uxorem , qꝫ in eam dicacule probrum dixerat , iam in sarcinam prægnationis obsepto utero , & repigrato fœtu , perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant , octo annorum onera misella illa , uelut elephantum paritura , distenditur. Quæ cum subinde , ac multi nocerentur, publicitus indignatio percrebruit , statutum'que est, ut in eam die altera seuerissime saxorum iaculationibus uindicaretur. Quod consilium uirtutibus cantionum anteuertit , & ut illa Medea unius dieculæ à Creonte impetratis inducijs , totam eius domum , filiamque cum ipso sene , flammis coronalibus deusserat , sic hæc deuotionibus sepulchralibus in scrobem procuratis , ut mihi temulenta narrauit , proximo cunctos , ut in suis sibi domibus tanta numinum uiolentia clausit , ut toto biduo , non claustra perfringi , non fores euelli , non denique parietes ipsi quiuerint perforari , quoad mutua hortatione consone clamitarent , quam sanctissime deierantes , sese neque ei manus admolituros , & si qui aliud cogitarint, salutare laturos subsidium , & sic illa propitiata , totam ciuitatem absoluit. At uero cetus illius authorem nocte intempesta cum tota domo , idest parietibus & ipso solo , & omni fundamento, ut erat clau-

ſa, ad centeſſimum lapidem in aliam ciuitatem, ſummo uerticæ montis exaſperati ſitam, & ob id ad aquas ſterilem tranſtulit. Et quoniam denſa inhabitantium ædificia locum nouo hoſpiti non dabant, ante portam proiecta domo diſcedit. Mira inquam, nec minus ſæua mi Socrates memoras. Deniq; mihi quoque non paruam incuſſiſti ſolicitudinem, immo uero formidinem, iniecto non ſcrupulo, ſed lãncea, ne quo numinis miniſterio ſimiliter uſa ſermones iſtos noſtros anus illa cognoſcat. Itaque maturius quieti nos reponamus, & ſomno leuata laſſitudine noctis, ante lucem aufugiamus iſtinc quam potes longiſſime. Hæc adhuc me ſuadente, inſolita uinolentia, ac diuturna fatigatione pertentatus bonus Socrates iam ſopitus ſtertebat altius. Ego uero adducta fore, peſſuliſque firmatis, grabattulo etiam ponè cardines ſuppoſito, & probe adgeſto, ſuper eum me recipio. Ac primum præ metu aliquantiſper uigilo, dein circa tertiam fermè uigiliam paululum conniueo. Commodum quieueram, & repente impulſu maiore, quam ut latrones crederes, ianuæ reſerantur, immo uero fractis & euulſis funditus cardinibus proſternuntur. Grabattus alioqui breuiculus, & uno pede mutilus ac putris, impetus tanti uiolentia proſternitur, me quoque euolutum, & excuſſum humi recidens in inuerſum cooperit ac tegit. Tunc ego ſenſi naturaliter quoſdam affectus in contrarium prouenire. Nam ut lachrymæ ſæpicule de gaudio prodeunt, ita & in illo nimio pauore, riſum nequiui conti-

nere, de Aristomene testudo factus. Ac dum infimum deiectus obliquo aspectu, quid rei sit, grabattuli solertia munitus opperior, uideo mulieres duas altioris ætatis. Lucernam lucidam gerebat una, spongiam & nudum gladium altera. Hoc habitu Socratem bene quietum circunstetere. Insit illa cum gladio, hic est soror Panthia, charus Endromion, hic catamitus meus, qui diebus ac noctibus illusit ætatulam meam, hic qui meis amoribus subterhabitis, non solum me diffamat probris, uerum fugam instruit. At ego scilicet Vlyxi astu deserta sum, & Calypsonis æternam solitudinem flebo, & porrecta dextera, meq; Panthiæ suæ demonstrato, at hic inquit bonus consiliator Aristomenes, qui fugæ huius author fuit, & nunc morti proximus, iam humi prostratus grabattulo succubans iacet, & hæc omnia conspexit, impune se relaturum meas contumelias putat, faxo eum sero, immo uero iam nunc, ut & præcedentis dicacitatis, & instantis curiositatis pœniteat. Hæc ego ut accepi sudore frigido miser perfluo, tremore uiscera quatior, succussusq; sum adeo, ut grabattulus etiam inquietus super dorsum meum palpitando saltaret. At bona Panthia quin igitur inquit soror hunc primum bacchatim discerpimus, uel membris eius destinatis, uirilia desecamus? Ad hæc Meroe (sic enim reapse nomen eius, quàm fabulis Socratis conuenire sentiebam) immo ait supersit hic saltem, qui miselli huius corpus, parua contumulet humo, & capite Socratis in alterum dimoto latus, per iugulum si-

nistrum, capul'otenus gladium totum ei demergit, & sanguinis eruptionem utercul o admoto excipit diligenter, ut nulla stilla compareret usquam. Hæc ego meis oculis aspexi. Nam etiam, nequid demutaret credo à uictimæ religione, immissa dextera per uulnus illud ad uiscera penitus, cor miseri contubernalis mei Meroe bona scrutata protulit, cum ille impetu teli præsecata gula uocem, immo stridorem incertum per uulnus effunderet, & spiritum rebuliret. Quod uulnus, qua maxime patebat, spongia effulciens Panthia, heus tu inquit spongia caue in mari nata, per flumen ne transeas. His æditis ab una remoto grabattulo, uaricus super faciem meam residentes, uesicam exonerant, quoad me urinæ spurcissimæ madore perluerent. Commodum limen euaserant, & fores ad pristinum statum integræ resurgunt, cardines ad foramina residont, postes ad repagula redeunt, ad claustra pessuli recurrunt. At ego ut eram etiam nunc humi proiectus inanimus, nudus, & frigidus, & lotio perlitus, quasi recens utero matris æditus, immo uero semmortuus, uerumetiam ipse mihi superuiuens, & posthumus, uel certe destinatæ iam cruci candidatus, quid inquam de me fiet, ubi iste iugulatus mane patuerit? Cui uidebor uerisimilia dicere, proferens uera, proclamares saltem suppetiatum, si resistere uir tantus mulieri nequibas, sub oculis tuis homo iugulatur, & siles? Cur autem te simile latrocinium non peremit? Cur sæua crudelitas, uel propter indicium sceleris arbitro peper-

ci? Ergo quoniam euasisti mortem, nũc illò redi. Hæc identidem mecum replicabam, & nox ibat in diem. Optimum itaque factu uisum est, anteluculo furtim euadere, & uiam licet trepido uestigio capessere, sumo sarcinulam meam, subdita claui pessulos reduco. At illæ probæ & fideles ianuæ, quæ sua sponte deseratæ nocte fuerant, uix tandem & ægerrime tunc clauis suæ crebra immissione patefiunt. Et heus tu inquam ubi es? ualuas stabuli absolue, antelucio uolo ire. Ianitor ponè stabuli hostium humi cubitans, & iam nunc semisomnus, quid tu, inquit, ignoras latronibus infestari uias? quid hoc noctis iter incipis? Hem, & si tu alicuius facinoris tibi conscius scilicet mori cupis, nos cucurbitæ caput non habemus, ut pro te moriamur, non longe inquam lux abest. Sed & præterea quid uiatori de summa pauperie latrones auferre possunt? An ignoras inepte, nudum nec à decem palestritis despoliari posse? Ad hæc ille marcidus & semisopitus, in alterum latus euolutus, unde autem inquit scio an conuectore illo tuo, cum quo sero deuerteras, iugulato, fugæ mandes præsidium? Illud horæ memini me terra dehiscente, ima tartara, inque his canem cerberum, prorsus esurientem mei prospexisse, ac recordabar profecto, bonam Meroen non misericordia iugulo meo pepercisse, sed sæuitia cruci me seruasse. In cubiculum itaque reuersus, de genere tumultuario mortis mecum deliberabam. Sed cum nullum aliud telum mortiferum fortuna, quàm solum mihi grabattulum subministraret. Iam iam grabat=

tule inquam animo meo charissime, qui mecum tot ærumnas exanclasti, conscius & arbiter quæ nocte gesta sunt, quem solum in meo reatu testem innocentiæ citare possum, tu mihi ad inferos festinanti, subministra telum salutare. Et cum dicto, restim, qua erat intextus, aggredior expedire, ac tigillo, quod fenestræ subditum altrinsecus prominebat, iniecta atque obdita parte funiculi & altera firmiter in nodum coacta, ascenso grabattulo, ad exitium sublimatus, & misso capite laqueum induo. Sed dum pede altero, fulcimentum, quo sustinebar, repello, ut ponderis deductu restis ad ingluuiem adstricta spiritus officia discluderet, repente putris alioqui & uetus funis disrumpitur. Atque ego de alto recidens, Socratem, nam iuxta me iacebat superruo, cumque eo in terram deuoluor. Et ecce in ipso momento ianitor introrupit exerte clamitans. Vbi es tu, qui alta nocte immodice festinabas, & nunc stratis inuolutus? Ad hæc nescio, an casu nostro, an illius absono clamore, experrectus Socrates exurgit prior. Et næ inquit merito stabularios hos omnes hospites detestantur. Nam iste curiosus dum importune irrumpit, credo studio rapiendi aliquid, clamore uasto, marcidus alioqui me altissimo somno excussit. Emergo lætus atque alacer, insperato gaudio perfusus, & ecce ianitor fidelissime, comes & pater meus, & frater meus, quem nocte ebrius occisum à me calumniabaris, & cum dicto Socratem deosculabar amplexus. At ille odore alioqui spurcissimi humoris percussus, quo me lamiæ illæ infecerant, uehementer aspernatur. Apage te

inquit

inquit foetorem extremae latrinae, & causas coepit huius odoris comiter inquirere. At ego mire adfi- cto ex tempore absurdo ioco, in alium sermonem intentionem eius denuo diriuo, & iniecta dextra, quin imus inquam, & itineris matutini gratiam capimus? sumo sarcinulam, et pretio mãsionis stabulario persoluto capessimus uiam. Aliquantũ processeramus, & iam iubaris exortu cuncta collustrãtur, & ego curiose sedulo arbitrabar iugulum comitis, qua parte gladium delapsum uideram, & mecum uesane aio, quin poculis & uino sepultus, extrema somniasti, ecce Socrates integer, sanus, incolumis, ubi uulnus? spongia ubi? postremo cicatrix tam alta, tam recens? & ad illum. Ne immerito inquam medici fidi cibo & crapula distenctos, saeua & grauia somniare autumant, mihi deniq; quod poculis uesperi minus temperaui, nox acerba diras & truces imagines obtulit, ut adhuc me credã cruore humano aspersum atq; impiatum. Ad haec ille subridens, at tu inquit non sanguine, sed locio perfusus es. Veruntamen & ipse per somnum iugulari uisus sum, nihil non & iugulum istum doluì, & cor ipsum mihi auelli putaui, & nunc etiam spiritu deficior, & genua quatior, et gradu titubo, & aliquid cibatus refouendo spiritu desidero. En inquã paratum tibi adest ientaculum, et cum dicto manticã mea humero exuo. Caseũ cum pane propere ei porrigo, & iuxta platanum istam residamus aio. Quo facto et ipse aliquid indidem sumo, eumq; auide esitantem aspiciens, aliquanto iteriore

macie, atq; pallore buxeo deficiẽtem uideo. Sic deniq; eum uitalis color turbauerat, ut mihi præ metu, nocturnas etiam furias illas imaginanti, frustulũ panis, quod primum sumpseram, quis admodũ modicũ, medijs faucibus inhæreret, ac neq; deorsum demeare, neq; sursum remeare posset. Nam et breuitas ipsa commeantiũ metum mihi cumulabat. Quis enim de duobus comitum alterũ sine alterius noxa perẽptum crederet? Verũ ille ut satis detruncauerat cibum sitire impatienter cœperat. Nam et optimi casei bonam partẽ auide deuorauerat, et haud ita longe radices platani leuis fluuius in speciem placidæ paludis ignauus ibat, argento uel uitro æmulus in colorem. En inq̃ explere laticæ fontis lacteo. Adsurgit, & oppertus paululũ planiorem ripæ marginem compliatus in genua adpronat se auidus adfectans poculum, nec dum satis extremis labijs summum aquæ rorem attigerat, et iugulo eius uulnus dehiscit in profundum patorem, & illa spongia repente de eo deuoluitur, eáq; paruus admodũ comitatur cruor. Deniq; corpus exanimatum in flumẽ penè corrueret, nisi altero ego eius pede retento, uix & ægre ad ripam superiorẽ attraxi. Vbi defletum pro tempore comitem misellum arenose humo, in amnis uicinia sempiterna contexi. Ipse trepidus et eximie metuens mihi, per diuersas et auias solitudines aufugi. Et quasi conscius mihi cædis humanæ, relicta patria et lare. ultroneum exilium amplexus, nunc Aetoliam, nouo contracto matrimonio, colo. Hæc Aristomenes. At ille comes eius, qui statim initio, obstinata incre-

dulitate sermonem eius respuebat, nihil inquit hac fabula fabulosius, nihil isto mendacio absurdius, et ad me conuersus, tu autem inqt uir, ut habitus et habitudo demonstrant ornatus, accedis huic fabulae? Ego uero inq̃ nihil impossibile arbitror. Sed utcunq; fata decreuerint, ita cuncta mortalibus prouenire. Nã et mihi et tibi et cũctis hominibus multa usu euenire mira et pene infecta, quae tamẽ ignaro relata fidẽ perdant. Sed ego huic et credo hercules, et gratas gratias memini, ꝙ lepidae fabulae festiuitate uos auocauit, asperã deniq; ac prolixã uiã sine labore et taedio euasi. Quod beneficiũ etiam illum uectorẽ meũ credo laetari, sine fatigatione sui me usq; ad istam ciuitatis portam nõ dorso illius, sed meis auribus prouecto. is finis nobis & sermonis & itineris communis fuit. Nã comites utriq; ad uillulas proximas seorsum abiere. Ego uero quod primũ ingressu stabulũ conspicatus sum, accessi, et de quadam anu caupona ilico percontor, est'ne inquam Hypata haec ciuitas? Annuit. Nosti'ne Milonem quẽdam è prioribus? Arrisit. Et uere inquit primus istic perhibetur Milo, qui extra pomerium et urbem totam colit. Remoto inquam ioco, parẽs optima, dic oro et cuiatis sit, et quibus diuersetur aedibus. Vides'ne inqt extremas fenestras, quae foris urbẽ prospiciunt, et altrinsecus fores proximum respicientes angiportum, inibi iste Milo diuersatur, ampliter nummatus, et longe opulentus, uerũ extremae auaritiae, et sordis infimae, infamis homo, foenus deniq; copiosum sub arrabone auri et argẽti crebriter exercẽs, exiguo lare iclusus, et eru

gni semper intentus, cum uxore etiam calamitatis suæ comite habitat. Neq; præter unicam pascit ancil lulam, & habitu mendicantis semper incedit. Ad hæc ego risu subijcio, benigne inquam & prospicue Demeas meus in me consuluit, q peregrinaturũ tali uiro cõciliauit, ĩ cuius hospitio nec fumi nec nidoris nebulã uererer, et cũ dicto modico secus progressus hostium accedo, & ianuam firmiter opessulatam, pulsare uocaliter incipio. Tandẽ adolescẽtula quædam procedens. Heus tu inquit, qui tam firmiter fores uerberasti, sub qua specie mutuari cupis? An tu solus ignoras præter aurum argentumq; nullũ nos pignus admittere? Meliora inquam ominare, et potius responde, an intra ædes herum tuum offenderim? Planè inquit, sed quæ causa quæstionis huius. Literas ei à corinthio Demea scriptas ad eum reddo. Dum annuntio inquit, hæc, ibidem operitor. Et cum dicto rursum foribus opessulatis intro, capessit, modico deinde regressa, patefactis ædibus, rogat te inquit. Intuli me, eumq; accubantem, exiguo admodum grabattulo, & commodum cœnare incipientem inuenio. Assidebat pedes uxor, & men sa uacua posita, cuius monstratu, en inquit hospitiũ. Bene ego, & illico ei literas Demeæ trado. Quibus properiter lectis, amo inquit meum Demeam, qui mihi tantum conciliauit hospitem, et cum dicto iubet uxorem decedere. Vtq; in eius locum assideam iubet, meq; etiam nunc uerecundia cunctantem, abrepta lacinia detrahens, adside inquit istic. Nam præ metu latronum, nulla est sessula an sufficiẽtẽ

ſuppellectilem parare nobis licet, feci. & ſic, Ego te inquit etiam de iſta corporis ſpecioſa habitudine, deq; hac uirginali prorſus uerecundia, generoſa ſtirpe proditum, et recte coniicerē. Sed & meus Demeas eadem literis pronunciat. Ergo breuitatem gurguſtioli noſtri ne ſpernas peto, erit tibi adiacēs, & ecce illud cubiculum, honeſtum receptaculum, fac libenter diuerſeris in noſtros. Nam & maiorē domum dignatione tua feceris, & tibi ſpecimen glorioſum arrogaris, ſis contentus lare paruulo, Theſei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non eſt aſpernatus Hecales anus hoſpitium tenue. Et uocata ancillula, Fotis īquit ſarcinulas hoſpitis ſuſceptas cum fide conde in illud cubiculum. Ac ſimul ex promptuario oleum unctui, & lintea terſui, & cætera hæc eidem uſui profer ocyter. Et hoſpitem meum produc ad proximas balneas, ſatis arduo itinere, atq; prolixo fatigatus eſt. His ego auditis, mores, atq; parſimoniam ratiocinans Milonis, uolenſq; me arctius ei conciliare, nihil inquam rerum iſtarum, quæ itineris ubiq; nos comitantur, indigemus. Sed & balneas facile percontabimur. Planè quod eſt mihi ſumme præcipuum equo q̄ me ſtrenue peruexit, fenum atq; ordeum, acceptis iſtis nummulis tu Fotis emito. His actis, & rebus meis in illo cubiculo conditis, pergens ipſe ad balneas, ut prius aliquid nobis cibatui proſpicerē, forū cupedinis peto. Inq; eo piſcatū opipare expoſitū uideo, et percōtato precio, quod cētum nūmis indicaret aſpernatus .xx. denarios ꝑſtinaui. Inde me cōmodū

egredientem, cõtinuatur Pythias cõdiscipulus apud Athenas Athicas meus, qui me post aliquantulum multum temporis amanter agnitum inuadit, amplexusq; ac comiter deosculatus mi Luci ait, sat pol diu est, qđ iteruisimus te? At Hercules exinde è Vastio magistro digressi sumus. Quæ autem tibi causa peregrinationis huius? Crastino die scies inquam, sed quid istud uoti? gaudeo. Nam et lixas et uirgas, & habitum prorsus magistratui congruentem in te uideo. Annonam curamus ait, et ædilem gerimus, et siquid obsonare cupis. Vtiq; cõmodabimus. Abnuebam, quippe qui iam cœnæ affatim piscatum prospexeramus. Sed enim Pithias uisa sportula, suausisq; in aspectum planiorem piscibus, at has quisq; lias quantum parasti? Vix inquam piscatori extorsimus accipere. XX. denarios. Quo audito, statim arrepta dextra postliminio me in forũ cupedinis reducens, & à quo inquit istorum nugamenta hæc cõparasti? Demostro seniculũ, in angulo sedebat. Quẽ confestim pro ædilitatis imperio uoce asperrima increpans, iam iam inquit nec amicis quidem nostris, uel omnino ullis hospitibus paratis Quid tam magnis precijs pisces friuolos indicatis? et florem Thessaliæ regionis instar solitudinis, et scopuli edulium caritate deducatis? sed non impune. Iam enim faxo scias, quemadmodum sub meo magisterio mali debeant cœrceri, & profusa in medium sportula, iubet officialem suum insuper pisces inscendere, ac pedibus suis totos obterere, qua contentus morũ seueritudine meus Pythias, ac mihi ut abirem suadens, suffi-

cit mihi o' Luci inquit, seniculi tanta hæc cōtumelia. His actis consternatus ac prorsus obstupidus ad balneas me refero, prudentis condiscipuli ualido consilio, & nummis simul priuatus et cœna, lautusq; ad hospitium Milonis, ac dehinc cubiculum me reporto. Et ecce Fotis ancilla, rogat te inqt hospes. At ego iam inde Milonis abstinētiæ cognitor, excusaui comiter, quod uiæ uexationem non cibo, sed somno censerem diluēdam. Isto accepto pergit ipse, et iniecta dextra clementer me trahere adoritur. Ac dum cunctor, dū modeste renitor. Non prius inquit discedam, q̄ me sequaris. Et dictum iureiurādo secutus iam obstinationis suæ, me ingratis obedientem perducit ad illū suum grabatulum, et residenti, q̄ salue agit inqt Demeas noster, qd uxor, qd liberi, qd uernaculi? Narro singula, percunctatur accuratius causas ēt peregrinationis meæ. Quas ubi probe pertuli, et iam et de patria nostra et eius primoribus, ac deniq; de ipso præside scrupulosissime explorans, ubi me post itineris tam sæui uexationem sentit, fabularū quoq; serie fatigatum in uerba media somnolentum desinere, ac me qcquam defectum iā incerta uerborū salebra balbutire, tandem patitur cubitum concederem. Euasi aliquando rancidi senis loquax & famelicum conuiuium somno non cibo grauatus, cœnatus solis fabulis, et in cubiculum reuersus, optatæ me quieti reddidi.

T primum nocte discussa, sol nouus diem fecit, et somno simul emersus et lectulo, anxius alioqui et nimis cupidus cognoscẽdi quæ rara, miráq; sunt, reputansq; me media Thessaliæ loca tenere, quo artis magicæ natiua cantamina totus orbis cõsono ore celebrãtur, fabulamq; illã optimi comitis Aristomenis de situ ciuitatis huius exortã suspensus alioqui, et uoto simul, et studio, curiose singula considerabã. Nec fuit in illa ciuitate, quod aspiciens, id esse crederem, quod esset, sed omnia prorsus ferali murmure in aliam effigiem translata, ut et lapides, quos offenderem, de homine duratos, et aues, quas audirem, indidem plumatas, & arbores quæ pomerium ambirent, foliatas similiter, et fontanos latices de corporibus humanis fluxos crederem. Iam statuas & imagines incessuras, parietes locuturos, boues, & id genus pecua dictura præsagium, de ipso uero cœlo & iubaris orbe, subito uenturũ oraculum. Sic attonitus, immo uero cruciabili desiderio stupidus, nullo quidem initio, uel omnino uestigio cupidinis meæ reperto, cuncta circuibam, tamen dum in luxu nepotali simul hostiatim singula pererro, repente me nescius forum cupedinis intuli. Et ecce mulierem quampiam frequenti stipatam famulatione, ibidem gradientem, accelerato uestigio, comprehendo. Aurũ in gemmis, & in tunicis, ibi inflexum, hic intextum, matronam profecto confitebatur. Huius adhærebat la

teri senex, iam grauis in annis, qui ut primum me conspexit, est inquit, Hercules, hic Lucius, et offert osculum, et statim incertum quid in aurem mulieris obgannijt. Quin inquit etiam, uel ipsam parentem tuam accedis & salutas? Vereor inquam ignotæ mihi fœminæ, et statim in rubore suffusus, reiecto capite restiti. At illa obtutum in me conuersa. En inquit sanctissimæ Saluiæ matris generosa probitas, sed & cætera corporis exæquabiliter ad regulā, qua dilig͞eter aliq͞d adfigunt, sunt cō gru͞etia. Inenormis succulenta proceritas, gracilitas, rubor temperatus, flauum et inaffectatum capillicium, oculi cæsij quidem, sed uigiles, & in aspectus micātes prorsus aquilonis, quoquouersum floridus, speciosus, et immeditatus incessus, & adiecit. Ego te ò Luci meis istis manibus educaui, quidni parentis tuæ, non modo sanguinis, uerum alimoniarū etiam socia. Nam & familia Plutarchi ambæ prognatæ sumus, & eandem nutricem simul bibimus, & ī nexu germanitatis unà coaluimus, nec aliud nos quam dignitas discernit, quod clarissimas illa, ego priuatas nuptias fecerimus. Ego sum Byrrhena illa, cuius forte sæpicule nomen inter tuos frequentatū educatores retines. Accede itaq; hospitium fiducia, immo uero iam tuum proprium larem. Ad hæc ego, iam sermonis ipsius mora rubore digesto, absit inquā parens, ut Milon͞e hospitem sine ulla querela deserā. Sed planè quod officijs ītegris potest effici, curabo sedulo, quoties itineris huius ratio nascetur, nūquā erit, ut nō apud te deuortar. Dū hūc et hu-

huiusmodi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus, ad domũ Byrrhenæ peruenimus. Atria longe pulcherrima colũnis quadrifariam, per singulos angulos stantibus attollebant statuas Palmaris deæ. Facies quæq; pinnis explicatis sine gressu pilæ uolubilis, instabile uestigium plantis roscidis decitantes, nec ut maneant inhærent, et iam uolare credũtur. E' contra lapis parius in Dianã factus, tenet libratam totius loci medietaté, signũ perfecte luculentum, ueste reflatũ, procursu uegetum, introeuntibus obuiũ, et maiestate numinis uenerabile. Canes utrinq; secus deæ latera muniunt, qui canes & ipsi lapis erant. His oculi minantur, aures rigent, nares hiant, ora sæuiunt, & sicunde de proximo latratus ingruerit, eum putabis de faucibus lapidis exire, et in quo summũ specimen operæ fabrilis egregius ille signifex prodidit, sublatis canibus impetus arduus, pedes imi resistunt, currunt priores. Pone' tergum deæ, saxũ insurgit in speluncæ modũ muscis et herbis & folijs et uirgulis, et sicubi pampinis & arbusculis, alibi de lapide florentibus, splendet intus umbra signi, de nitore lapidis, sub extrema saxi margine, poma et uuæ faberrime politæ dependẽt, quas ars æmula naturæ, ueritati similes explicuit. Putes ad cibum inde, quædam cum mustulentus autumnus maturũ colorẽ afflauerit, posse decerpi, et si fontes qui deæ uestigio discurrentes in lenem uibrãtur undam, pronus aspexeris, credes illos ut uite pẽdẽtes racemos inter cætera ueritatis, nec agitationis officio carere. Inter medias frondes lapidis Acteon

simulachrum, curioso obtutu in dorsum proiectus, iam in ceruum ferinus, & in saxo simul, et in fonte loturam, Dianā opperiens uisitur. Dum hæc identidem rimabundus eximie delector, tua sunt inquit Byrrhena cuncta, quæ uides. Et cum dicto cæteros omnes, sermone secreto decedere præcepit. Quibus dispulsis omnibus, per hanc inquit deam ó Luci carissime, ut anxie tibi metuo, et ut pote pignori meo longe prouisum cupio. Caue tibi, sed caue fortiter à malis artibus, et facinorosis illecebris Pamphiles illius, quæ cum Milone isto, quem dicis hospitem, nupta est. Maga primi nominis, et omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quæ surculis, et lapillis, & id genus friuolis inhalatis omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in uetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquā conspexit speciosæ formæ iuuenē, uenustate eius sumitur, et illico in eū et oculū et animum detorquet. Serit blanditias, inuadit spiritum, amoris profundi pedicis æternis alligat. Tūc minus morigeros, et uiles fastidiens, in saxa & in pecua, et quoduis animal puncto reformat. Alios uero prorsus extinguit. Hæc tibi trepidanda et cauēda censeo. Nā et illa urit ꝑpetuū, et tu per ætatē et pulchritudinē capax eius es. Hæc mecum Byrrhena satis anxia. At ego curiosus alioq;, ut primū artis magicæ semper optatū nomē audiui tantum à cautela Pamphiles abfui, ut etiā ultro gestirē, tali magisterio me uolens ampla cum mercede tradere, et prorsus in ipsum barathrū saltu concito præcipitare. Festinus deniq; et uecors animi manu

eius uelut cathena quadam memet expedio, et ſal=
ue propere addito, ad Milonis hoſpitium perniciter
euolo. Ac dum amenti ſimilis cælero ueſtigiũ, age
inquam ò Luci, euigila, et tecum eſto, habes exo=
ptatã occaſionem, et uoto diutino poteris fabulis mi=
ſeris explere pectus, aufer formidines pueriles, co-
minus cum re ipſa gnauiter congredere, et à ne-
xu quidem unerio hoſpitis tuæ tempera, et probi
Milonis genialem torum religioſus ſuſpice. Verum=
enimuero Fotis famula petatur annixe. Nam & for
ma ſcitula et moribus ludicra, et prorſus argutula
eſt. Veſperi quoq; cũ ſomno concederes, et in cubi
culum te deduxit, comiter et blande lectulo collo=
cauit, et ſatis amanter cooperuit, & oſculato tuo ca
pite quam inuita diſcederet, uultu prodidit. Deniq;
ſæpe retorſa reſpiciens ſubſtitit, quod bonum felix
et fauſtum ſit. Itaq; licet inſalutare non erit, Fotis
illa temptetur. Hæc mecum ipſe diſputans, fores
Milonis accedo, & quod aiunt, pedibus in ſententiã
meam uado. Nec tamen Milonem domi, uel uxorem
eius offendo, ſed tantum caram meam Fotidẽ, quæ
ſuis dominis parabat iuſcum fartim circũciſum, &
pulpam fruſtratim conſectam, abacum ad paſcua
uirulenta, et quidem naribus iam mihi ariolabar,
tuccetũ perquã ſapidiſſimũ. ipſa linea tunica mũdule
amicta, et ruſſea faſciola prænitẽte altiuſcule, ſub ip
ſas papillas ſuccintula, illud cibariũ uaſculũ floridis
palmulis rotabat in circulũ, et in orbis flexibus cre
bra ſuccutiẽs, et ſimul mẽbra ſua leniter illubricãs,
lũbis ſenſim uibrãtibus, ſpinã mobilẽ quatiẽs placi=

de, decenter inũdabat. Isto aspectu defixus obstupui, et mirabũdus steti. Steterunt et membra quæ iace bãt ante, et tandẽ ad illã quãpulchre, quãq; festiue ĩquã, Fotis mea ollulã istã cũ natibus itorques, quã mellitum pulmentum apparas, felix & certius be= atus, cui permiseris illuc digitum intingere. Tunc illa lepida alioquin et dicacula puella, discede in- quit misselle quã procul à me, à foculo discede, nã si te modice meus igniculus afflauerit, urereris ĩtime. Nullus extinguet ardorem tuum, nisi ego, quæ dulce condiens et ollam et lectulum, suaue quatere noui. Hæc dicens ĩ me respexit et risit, nec tamẽ ego prius ĩde discessi, quã diligenter oẽm eius explorassem ha bitudinem, uel quid ego de cæteris aio? Cum sem= per mihi unica cura fuerit, caput capillumq́; sedu- le, et publice prius intueri, et domi, postea perfrui. Sitq́; iudicij huius apud me certa et statuta ratio, uel quod præcipua pars ista corporis in aperto et per- spicuo posita, prima nostris luminibus occurrit, & quidem in cæteris membris floridæ uestis hylaris color, hoc in capite nitor natiuus operatur. Deniq; pleræq; indolem gratiasq́; suas probaturæ, lacinias omnes exuunt, amicula dimouent, nudam pulchri tudinem suam præbere se gestiunt, magis de cutis roseo rubore, q̃ de uestis aureo colore placituræ. At uero quod nefas dicere, ne quod sit ullum huius rei tam durum exemplum, si cuiuslibet eximiæq; pul cherrimæq; fœminæ caput capillo spoliaueris, & faciẽ natiua specie nudaueris, licet illa cœlo deie- cta, mari edita, fluctibus educata, licet ĩquã Venus

ipsa fuerit, licet omni gratiarum choro stipata, & tota cupidinũ populo comitata, et baltheo suo cincta cinnama fragrans, et balsama rorans, calua processerit, placere nõ poterit, nec Vulcano suo. Quid cum capillis color gratus et nitor splendidus illucet, et contra Solis aciem uegetus fulgurat, uel placidus renitet. At in contrariã gratiam uariat aspectũ, et nũc aurum coruscans in mellis lenẽ deprimitur umbrã. Nunc coruina nigredine coerulus columbarum collis flosculos aemulatur, uel cum guttis arabicis obunctus, et pectinis arguti dente tenui discriminatur. Etponè uersum coarctus, amatoris oculis occurrens instar speculi reddit imaginem gratiorem, quid cum frequenti sobole spissus cumulat uerticem? uel prolixa serie porrectus dorsa permanat. Tanta deniq; est capillamenti dignitas, ut q̃uis auro, ueste, gemmis, omniq; caetero mũdo exornata mulier incedat, tamẽ nisi capillum distrinxerit, ornata non possit uideri. Sed in mea Fotide, non operosus, sed inordinatus ornatus addebat gratiam. Vberes enim crines leniter emissos, et ceruice dependulos, ac deinde per colla dispositos, sensimq; sinuato patagio residentes, paulisper ad finem conglobatos, in summum uerticem nodus adstrinxerat. Nec diutius qui ui tantum cruciatum uoluptatis eximiae sublinere, sed pronus in eam qua fine summũ cacumen capillus ascendit mellitissimũ illud sauium impressi. Tum illa ceruicem intorsit, et ad me conuersa limis et morsicantibus oculis, heu tu scholasticae ait, dulce & amarum gustulũ carpis. Caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bi=

lis amaritudinem trahas. Quid istic inquam est, mea festiuitas, cum sim paratus, uel uno basiolo interim recreatus, super istum ignẽ porrectus assari? Et cũ dicto artius eam cõplexus cœpi sauiari. Iãq; æmula libidine in amoris parilitatem congermanescenti mecum, iam patentis oris inhalatu cinnameo, et occursantis linguæ illisu nectareo, prona cupidine adlubescente, pereo inq̃, immo iandudum perij, nisi tu propitiaris. Ad hæc illa rursum me deosculato, bono animo esto inquit. Nam ego tibi mutua uoluntate mancipata sum, nec uoluptas nostra differetur ulterius, sed prima face in cubiculum tuum adero. Abi ergo, ac te compara, tota enim nocte tecum fortiter, et ex animo præliabor. His et talibus obgannitis sermonibus inter nos discessum est. Cõmodũ meridies accesserat, et mittit mihi Byrrhena xeniola porcum optimũ, & quinq; gallinulas, et uini cadum in ætate preciosi. Tunc ego uocata Fotide, ecce inq̃ Veneris hortator et armiger liber aduenit ultro, uinum istud sorbeamus hodie omne, qui nobis restinguat pudoris ignauiam, et alacrem uigorem libidinis incutiat, hac enim sitarchia nauigium Veneris indiget sola, ut in nocte peruigili, et oleo lucerna, ut uino calix abundet, diem cæterum lauacro ac dehinc cœnæ dedimus. Nam Milonis boni concinnati ciam mensulam rogatus accubueram, quàm pote tutus ab uxoris eius aspectu, Byrrhenæ monitorum memor, & perinde in eius faciem oculos meos, ac si in auernum lacum formidans deieceram, sed assidue respiciens præministrantem Fotidem,

inibi recreabar animum. Cum ecce iam uespera, lucernam intuens Pamphile, quam largus inquit hymber aderit crastino et percontanti marito, qui comperisset istud? Respondit sibi lucernam prædicere. Quod dictum ipsius Milo risu secutus, grādem inquit istam lucernæ sibyllam pascimus, quæ cuncta cœli negocia, et solem ipsum de specula candelabri contuetur. Ad hæc ego subijciens. Sunt animo prima huiuscemodi diuinationis experimēta, nec mirum, licet modicum istum igniculum, & manibus humanis laboratum, memorem tamē illius maioris, et cœlestis ignis, uelut sui parentis, quid eēt editurus in ætheris uertice, diuino præsagio, et ipsum scire, & nobis enuntiare. Nam & Corinthi, nunc apud nos passim, chaldæus quidam hospes, miris totā ciuitatem responsis turbulentat, et arcana fatorum stipibus emerendis, edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœniū perpetuet, qui negociatori commodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs oportunus, mihi deniq; prouentum huius peregrinationis inquirenti, multa respondit, & oppido mira, & satis uaria. Nunc enim gloriā satis floridam, nunc historiam magnā, & incredendam fabulam, & libros me facturū. Ad hæc renidens Milo, qua inquit corporis habitudine præditus, quo'ue nomine nuncupatus, hic iste chaldæus est? procerus inquam, & suffusculus Diophanes nomine, ipse est ait, nec ullus alius. Nam et hic apud nos multa multis similiter effatus, non paruas stipes, immo uero mercedes optimas iam cō

secutus

secutus fortunã seuerã, an sæuã uerius dixerim,
miser incidit. Nã die quadã, cum frequentis populi
circulo conseptus, coronæ circunstantium fata dona=
ret, Cerdo quidam nomine negociator accessit eũ,
diem commodũ peregrinationi cupiens, quẽ cũ ele=
ctum destinasset illi, iam deposita crumena, iã pro=
fusis nummulis, iam dinumeratis centum denarijs,
quos mercedem diuinationis auferret, ecce quidam
de nobilibus adolescentulus à tergo adrepens eum
lacinia prehẽdit, et conuersus, amplexusq; exoscu-
latur arctissime. At ille ubi primum consauiatus,
eum iuxta se ut assideret effecit, attonitus & repen=
tinæ uisionis stupore, & præsentis negocij, quod
gerebat, oblitus, infit ad eum. Quam olim equidẽ
exoptatus nobis aduenis? Respondit ad hæc ille a=
lius commodum uespera oriente, sed uicissim tu
quoq; frater mihi memora quemadmodum exinde,
ut de Euboea insula festinus enauigasti, & maris
& uiæ confeceris iter. Ad hæc Diophanes ille chal
dæus egregius, mente uiduus, nec dum suus, hostes
inquit, & omnes inimici nostri, tam diram, immo
uero ulyxeam peregrinatinem incidant. Nam &
nauis ipsa qua uehebamur, uarijs turbinibus procel
larum quassata, utroq; regimine amisso, ægre ad
ulterioris ripæ marginẽ detrusa, præcipitio demer
sa ẽ, et nos omnibus amissis, uix enatauimus, quod=
cunq; uel ignotorum miseratione, uel amicorum be
neuolentia extraximus, id omne latrocinalis inua
sit manus, quorum audaciæ repugnans etiam no=
mine Arisuatus unicus frater meus, sub istis oculis

miser iugulatus est. Hæc eo adhuc narrante mœsto, Cerdo ille negociator correptis numulis suis, quos diuinationis mercœdi destinauerat, protinus aufugit, Ac dehinc, tunc demum Diophanes expergitus, sensit imprudentiæ suæ labem, cum etiam nos omnes circunsecus adstantes, in clarum cachinnũ uideret effusos. Sed tibi planè Luci domine, soli omnium chaldæus ille uera dixerit, sisq; felix, et iter dexterũ pgas. Hæc Milone diutine sermocinãte tacitus ingemiscœbam, mihiq; non mediocriter succensebam, quod ultro inducta serie in opportunarum fabularum, partem bonam uesperæ, eiusq; gratissimum fructum amitterem, et tandem deniq; deuorato pudore, ad Milonem aio, ferat suam Diophanes ille fortunam & spolia populorum rursum conferat mari pariter ac terræ, mihi uero fatigationis hesternæ etiam nunc saucio, da ueniam, maturius concedam cubitum. Et cum dicto facesso, et cubiculũ meum cõtendo, atq; illic deprehendo epularum dispositiones satis concinnas. Nam & pueris extra limen, credo ut arbitrio nocturni gannitus oblegarentur, humi quã procul distractum fuerat. grabatulum meum Assistit mensula cœnæ totius honestas reliquias tolerans, & calices boni, iam infuso latice semipleni solam temperiem sustinentes, et lagena iuxta orificio sensim dehiscente patescens, facilis hauritu, prorsus gladiatoriæ Veneris antecœnia. Cõmodũ cubuerã, et ecce Fotis mea iam domina cubitum reddita, iacta proximat rosæ serta, & rosa soluta in sinu tuberante, ac me pressim deosculato, & corollis re-

uincto, ac flore prosperso, arripit poculum, ac desuper aqua calida iniecta, porrigit, bibam, idq; modicum priusquam totum exorberem, clementer inuadit. Ac relictū paululatim labellis minuens, meq; respiciens sorbillat dulciter, sequensq; et tertium inter nos uicissim & frequens alternat poculum. Cum ego iam uino madens, nec animo tantum, uerum in corpore ipso ad libidinē inquies alioquin, & petulans, etiam saucius paulisper inguinū sanè lacinia remota, impatientiam ueneris Fotidi meæ monstrans, miserere inquam, et subuēni maturius. Nam ut uides, prælio quod nobis sine finali officio indixeras, iam proximante uehemēter intentus, ubi primam sagittam sæui cupidinis in ima præcordia mea delapsam excepi, arcum meum et ipse uigore tetendi, et oppido formido ne neruus rigoris nimietate rumpatur, sed ut mihi morem plenius gesseris, ineffusum laxa crinem, et capillo fluente undanter ede complexus amabiles. Nec mora, cum omnibus illis cibarijs uasculis raptim remotis, lacinijs cunctis suis renudata, crinibusq; dissolutis ad hylarem lasciuiam, in speciem Veneris, quæ marinos fluctus subit, pulchre reformata, paulisper etiam glabella fœmina, uel rosea, palmula potius obumbrans de industria, quam tegens uerecunda præliare inquit, & fortiter præliare. Nec enim tibi cædam, nec terga uortam, comminus in aspectum, si uir es, dirige & grassare gnauiter, & occide moriturus, hodierna pugna non habet missionem. Hæc simul dicens, inscenso grabattulo, super me sensim residens,

ac crebra subsiliens, lubricisq; gestibus mobilem spi nam quatiens pendulæ Veneris fructu me saciauit, usq; dum lassis animis, & marcidis artubus defa- tigati, simul ãbo corruimus iter mutuos amplexus, animas anhelantes. His & huiusmodi colluctatio= nibus adcõfinia lucis usq; peruigiles egimus, pocu- lis interdum lassitudinem refouentes, & libidinẽ incitãtes et uoluptatẽ integrãtes. Ad cuius noctis ex emplar simles adstruximus alias plusculas. Forte quadã die mecum magnopere Byrrhena cõtẽdit, apud eã cœnulæ interessem et cum impendio ex= cusarem, negauit ueniam. Ergo igitur Fotis erat ad eunda, deq; nutu eius consilium, uelut auspicium petendum. Quæ quanquam inuita, quod à se un gue latius digrederer, tamen comiter amatoriæ mi litiæ breuem commeatum indulsit. Sed heus tu inqt caue, regrediare, cœna maturius. Nam uesana fa= ctione nobilissimorũ iuuenum pace publica in- fecta, passim trucidatos per medias plateas uidebis iacere. Nec præsidis auxilia longinqua leuare ci- uitatem tanta clade possunt. Tibi uero fortunæ splẽ dor insidias, contemptus etiam peregrinationis po- terit afferre, fac sine cura inquam sis Fotis mea. Nã præter quod epulis alienis uoluptates meas ante- ferrem, metum etiam istum tibi demam maturata regressione, nec tamen incomitatus ibo. Nam gla- diolo solito cinctus altrinsecus, ipse salutis meæ præ sidia gestabo. Sic paratus cœnæ me cõmitto. Frequẽs ibi numerus epulonum, et ut pote apud primatem fœminã flos ipse ciuitatis, oppipares citro et ebore ni

tentes, lecti aureis uestibus intecti, ampli calices,
uariæ quidem gratiæ, sed preciositatis unius. Hic
uitrum fabre sigillatum, ibi cristallum impictum,
argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, &
succinum mire cauatum in lapidem ut bibas, et q̃c-
quid fieri non potest, ibi est, diriuitores plusculi splē
dide amicti, fercula copiosa scitule subministrata,
pueri calamistrati pulchre indusiati, gemmas for-
matas in pocula uini uetusti frequenter offerre. Iā
illatis luminibus epularis sermo percrebuit. Iam
risus adfluens, & ioci liberales, & cauillus hinc
inde. Tum infit ad me Byrrhena, quam commode
uersaris in nostra patria quod sciam templis et la-
uacris & cæteris operibus longe cunctas ciuitates
antecellimus, utensilium præterea pollemus affatim,
certa libertas ociosa & negociosa quidē adueniente
romana frequētia. Modesto uero hospiti q̃es uillati-
ca, omniq; deniq; prouinciæ uoluptarij secessus sumus.
Ad hæc ego subijciēs, uera memoras, nec usq̃ gētiū
magis me liberum, quam hic fuisse credidi. Sed op-
pido formido cæcas & ineuitabiles latebras ma-
gicæ disciplinæ. Nam ne mortuorum quidem se-
pulchra tuta dicūtur, sed et bustis et rogis reliquiæ
quædam, & cadauerum præsegmina ad exitiabi-
les uiuentiū fortunas petuntur. Et cantatrices anus
in ipso momēto coragij funeris perpeti celeritate a-
lienā sepulturā anteuortūt. His meis addidit alius,
immo uero istic nec uiuētibus q̃dē ullis parcitur, et
nescio q̃s simile passus ore undiq; oĩfariā deforma
to trūcatus est. Inter hæc cōuiuiū totū ĩ licētiosis ca-

chinnis effunditur, omniumq́; ora et obtutus in unū quempiam angulo secubantem conferūtur, qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabūdus, cum uellet exurgere, immo mi Telephron Byrrhena inquit, & subsiste paulisper, et more tuæ urbanitatis fabulā illam tuā remetire, ut et filius meus iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur comitate. At ille tu quidem domina ait in officio manes sanctæ tuæ bonitatis, sed ferenda nō est quorūdā insolentia. Sic ille commotus. Sed instanti Byrrhenæ, quæ cum adiuratione suæ salutis ingratis cogebat effari, perfecit ut uellet. Ac sic aggeratis in cumulum stragulis, et effultus in cubitum, suberectusq́; in torum porrigit dexterā, et instar oratorū conformat articulū, duobusq́; infimis cōclusis digitis, cæteros eminus porrigens, et infesto pollice clemēter subrigens, infit Telephron. Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculū olympicum, cum hæc etiā loca prouītiæ famigerabilis adire cuperem, peragrata cuncta Thessalia fuscis auibus Larissam accessi, ac dū singula pererrans tenuato admodū uiatico, paupertati meæ fomenta conquiro, conspicor medio foro procerum quendā senem, insistebat lapidē, claraq́; uoce prædicabat. Si qui mortuū seruare uellet, de precio liceretur. Et ad quēpiam prætereuntiū, q̄d hoc inquā comperior? hiccine mortui solent aufugere? tace respōdit ille. Nam oppido puer, et satis peregrinus es, meritoq́; ignoras Thessaliæ te consistere, ubi sagæ mulieres ora mortuorū passim demorsicant, eaq́; sunt illis artis magicæ supplementa. Cōtra ego, et quæ tu

inquā dic ſodes cuſtodela iſta feralis? Iā primū re-
ſpondit ille, perpetem noctem eximie uigilandū eſt,
exertis et incõnuerſis oculis ſemper in cadauer inten
tis, nec acies uſquā deuertenda, immo ne obliquā-
da qdem. Quippe cū deterrimæ uerſipelles in quod
uis animal ore conuerſo latenter obrepant, ut ipſos
etiam oculos ſolis & iuſtitiæ facile fruſtrentur. Nā
et aues et rurſum canes et mures, immo uero ēt mu
ſcas induunt. Tunc diris cantaminibus ſomno cu-
ſtodes obruūt, nec quiſquā definire poterit, quantas
latebras nequiſſimæ mulieres pro libidine ſua com-
miniſcuntur. Nec tamen huius tam exitiabilis operæ
merces amplior q̃ quaterni uel ſeni fermè offeruntur
aurei. Hem et quod penè præterierā, ſiqui non inte
grū corpus mane reſtituerit, quicquid inde decerptū
diminutumq; fuerit, id omne de facie ſua deſectū
ſarcire compellitur. His cognitis, animum meū com-
maſculo, et ilico accedens preconē, clamare inquam
iam deſine, adeſt cuſtos paratus, cedo præmiū. Mille
inquit nūmi deponentur tibi. Sed heus iuuenis, caue
diligenter, principū ciuitatis huius filij cadauer a ma
lis harpyis probe cuſtodias. Ineptias inquam mihi
narras et nugas meras, uides hominē ferreū et inſo-
mnē certe, ꝑſpicaciorem ipſo linceo, uel argo, et ocu-
leū totum. Vix finierā, et ilico me produxit ad domū
quāpiam, cuius ipſis foribus obſeptis per quandam
breuē poſticulam introuocat me, et conclaue quoddā
obſeratis liminibus umbroſum demonſtrat cubicu-
lum, matronā flebilem, fuſca ueſte contectam. Quā
propter aſſiſtens, hic inquit authoratus ad cuſtodiā

mariti tui fidenter accessit. At illa crinibus antependulis hinc inde dimotis, etiam in mœrore luculentam proferens faciem, meq́; respectās, uide oro inquit q̃ expergite munus obeas. Sine cura sis inquam, modo corollarium idoneum compares. Quo placito otius surrexit, & ad illud me cubiculū inducit. Ibi corpus splendentibus linteis coopertū introductis q busdam septem testibus manu reuelat, et diutine uisu perfleto, obtestata fidē præsentium singula demonstrat anxie, uerba concepta de industria quodam tabulis prænotante. Ecce inquit nasus integer, incolumes oculi, saluæ aures, illibatæ labiæ, mentum solidum, uos in hanc rem boni Quirites testimonium perhibetote, & cum dicto, consignatis illis tabulis facessit. At ego, iube inquā domina cuncta, quæ sunt usui necessaria, nobis exhiberi. At quæ inquit ista sunt? Lucerna aio prægrandis, & oleū ad lucē luci sufficiens, et aqua cum œnophoris & calice, cœnarūq; reliquis discus ornatus. Tūc illa capite quassanti, abi inquit fatue, qui in domo funesta cœnas et partes requiris, in qua tot iugis iam diebus ne fumus quidem uisus est ullus. An istic comessatum te uenisse credis? quin sumus potius loco congruentes luctus & lachrymas? Hæc simul dicēs respexit ancillam, et Byrrhenæ inquit lucernam et oleū trade confestim, & incluso custode cubiculo protinus facesse. Desolatus, ad cadaueris solatiū, perfrictis oculis & obarmatis ad uigilias animum meum permulcebam cantationibus. Cum ecce crepusculū et nox prouecta, & nox altior, et deinde concubia altiora, etiā nox intēpe

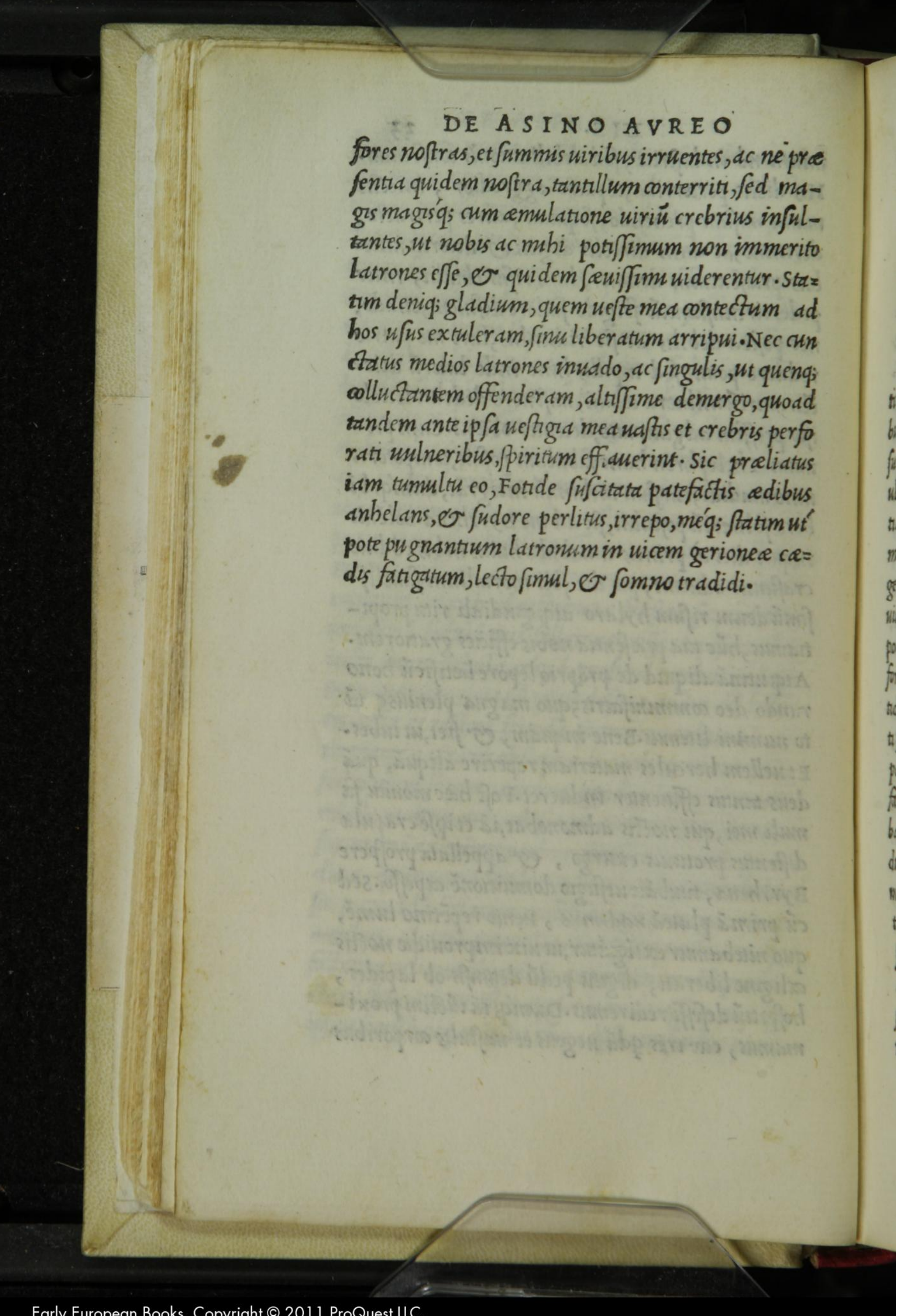
sta, mihiq; oppido formido cumulatior quidem, cũ repente introrepens mustela circa me constitit, obtutumq; acerrimum in me destituit, ut tantillum animalis prae nimia sui fiducia mihi turbarit animũ. Deniq; sic ad illã. Quin abis inquam impurata bestia, teq; ad tui simillis musculos recondis anteq̃ nostri uim praesentariã experiaris, quin abis? Tergũ uortit, et cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cũ me somnus profundus in imũ barathrũ repẽte demergit, ut ne deus qdẽ delphicus ipse facile discerneret, duobus nobis iacẽtibus quis esset magis mortuus. Sic inanimus et indigens alio custode penè ibĩ nõ erã. Commodũ noctis inducias cantus perstrepebat cristatae cohortis. Tandẽ expergitus, et nimio pauore pterritus, cadauere accurro, et admoto lumine, reuelataq; eius facie, rimabar singula, quae cũcta cõuenerũt. Ecce uxor misella flens cũ hesternis testibus introrupit anxia, & statim corpori superruens, multũq; ac diu deosculata sub arbitrio luminis recognoscit omnia, et cõuersa Phylodespotũ requirit authorem, ei praecipit bono custodi redderet sine mora praemiũ, et oblato statim, summas i quit tibi iuuenis gratias agimus, et hercules obsedulum istud ministerium inter caeteros familiares dehinc numerabimus. Ad haec ego insperato lucro diffusus in gaudiũ, et in aureos refulgentes, quos identidem manu mea uentilabam attonitus, immo inquam domina de famulis tuis unũ putato, et quotiens operam nostrã desiderabis, fidenter impera. Vix haec effatũ me statim familiares omnifariã exertis raptim cuiusq; modi te-

lis insequuntur. Pugnis ille malas offendere, scapu
las alius cubitis īpingere, palmis infestis hic latera
suffodere, calcibus insultare, capillos distrahere, ue-
stem discindere, sic in modū superbi iuuenis Ado=
doni, uel mustelatis peplis laceratus atque discerptus
domo proturbor. Ac dū in proxima platea refouēs
animū infausti atq; improuidi sermonis mei sero re=
miniscor, dignumq; me pluribus ēt uerberibus fuis=
se merito consentio. Ecce iam ultimū defletus atq; con
clamatus processerat mortuus, rituq; patrio, ut pote
unus de optimatibus pompa funeris publici ducta-
batur per forū. Occurrit ad anxius quidā mœstus, in
lachrymis genialē caniciē reuellēs senex, et mani-
bus ambabus inuadēs torū uoce contenta quidē, sed
assiduis singultibus impedita, per fidē uestrā inqt
Quirites, per pietatem publicā, perempto ciui subsi=
stite, et extremū facinus in nefariā scelestamq; istam
mulierē seueriter uindicate. Hæc enim, nec ullus ali
us miserū adolescentem, sororis meæ filiū, in adul=
teri gratiā, & ob prædam hæreditariam extinxit
ueneno. Sic ille senior lamentabiles questus singulis
instrepebat. Sæuire uulgus interdum. & facti ue=
ri similitudine ad criminis credulitatem impelli, cō
clamant ignem, requirunt saxa, paruulos ad exi
tium mulieris hortantur. Emeditatis ad hæc illa fle
tibus, quamq; sanctissime poterat, adiurans cuncta
numina, tātum scelus abnuebat. Ergo igitur senex
ille ueritatis arbitrium in diuinā prouidentiam re=
ponamus. Zachlas adest ægyptius, propheta prima
rius, qui mecum iandudū grandi premio pepigit re

ducere ab inferis, spiritum, corpusq; istud post limi
nio mortis animare. Et cum dicto iuuenem quem-
piam linteis amiculis intectum, pedesq; palmeis ba
xeis indutum, et adusq; deraso capite producit in
mediũ. Huius diu manus deosculatus, et ipsa genua
cõtingens, miserere ait sacerdos, miserere ꝑ cœlestia
sidera, ꝑ iferna numina, ꝑ naturalia elemẽta, ꝑ no
cturna silẽtia, et adepta coptica et ꝑ incremẽta nilo
tica, et arcana memphitica, et sistra phariaca, da
breuem solis usuram, & in eternum conditis oculis
modicam lucem infunde, non obnitimur, nec ter-
ræ rem suam denegamus. Sed ad ultionis solatium,
exiguum uitæ spacium deprecamur. Propheta sic
propitiatus, herbulã quampiã ter ob os corporis, &
aliã pectori eius imponit. Tunc orientem obuersus
uel incrementa solis augusti tacitus imprecatus, uene
rabili scœna, facies et studia præsentium ad mira
culum tantum certatim adrexit. Immitto me turbæ
socium, et ponè ipsum lectulum editiorem quendã
lapidẽ insistens, cuncta curiosis oculis arbitrabar.
Iam tu more pectus extolli, iam salubris uena pul-
sari, iã spiritu corpus impleri, et ad surgit cadauer,
et profatur adolescens. Quod oro me post lethea pocu
la, iam stygijs paludibus innatantẽ, ad momentariæ
uitæ reducitis officia. Desine, iam precor desine, ac
me in meam quietem permitte. Hæc audita uox de
corpore, sed aliquanto propheta commotior. Quin
refers ait populo singula, tuæq; mortis illuminas ar
cana? an nõ putas deuotionibus meis posse diras inuo
cari, posse tibi membra lassa torqueri? Suscipit ille de

lectulo, & uno congestu populum sic adorat. Malis nouæ nuptæ peremptus artibus, & adductus noxio poculo torum repente adultero mancipaui. Tunc uxor egregia capit præsentẽ audaciam, & mente sacrilega coarguenti marito resistens altercat. Populus æstuat diuersa tendentes, hi pessimam fœminam uiuentem statim cum corpore mariti sepeliendam. Alij mendacio cadaueris fidem non habendã, sed hãc cõtatione sequẽs adolescentis sermo distinxit. Nã rursus altius ingemiscens, dabo inqt, dabo uobis intemeratæ ueritatis documẽta perlucida, et quod prorsus alius nemo cognouerit indicabo. Tunc digito me demonstrans, nam cum corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret uigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atq; ob id reformatæ frustra sæpius cum industriã sedulã eius fallere nequissent, postremũ i iecta somni nebula, eoq; i profundã quietẽ sepulto, me nomine ciere nõ prius desiere, quàm dũ hebetes artus et mẽbra frigida pigris conatibus ad artis magicæ nitãtur obsequia, hic ut pote uiuus qdẽ, sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum uocabulo nuncupatur, ad suum nomen ignarus resurgit, et i exanimis umbræ modũ ultroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter obclusis p quoddã foramen prosectis naso prius, ac mox auribus, uicariã pro me lanienã susceptauit. Vtq; fallaciæ reliqua cõueniret, ceram in modũ prosectarũ formatã auriũ ei applicãt examussim, nasoq; ipsius simulẽ cõparãt. Et nũc adsistit miser hic præ=

mium nõ industriæ, sed debilitationis consecutus. His dictis perterritus, tẽptare aggredior, iniecta manu nasum prehendo, sequitur, aures pertracto, deruunt, ac dum directis digitis & detortis nutibus præsentium denotor, dum risus ebullit, inter pedes circunstantiũ frigido sudore defluens, euado, nec postea debilis ac sic ridiculus, lari me patrio reddere potui, sed capillis hinc inde laterũ deiectis, auriũ uulnera celaui, nasi uero dedecus linteolo isto pressim adglutinato, decenter obtexi. Cum primum Thelephron hanc fabulam posuit, compotores uino madidi, rursum cachinnũ integrãt, dumq; bibere solitariũ postulãt, sic ad me Byrrhena. Solẽnis inquit dies à primis cunabulis huius urbis cõditæ crastinus aduenit, quo die soli mortalium sanctissimũ deum risum hylaro atq; gaudiali ritu propitiamus, hũc tua præsentia nobis efficies gratiorem. Atq; utinã aliquid de proprio lepore lætificũ honorando deo communiscaris, quo magna pleniusq; tãto numini litemus. Bene inquam, & fiet, ut iubes. Et uellem hercules materiam reperire aliquã, quã deus tantus effluenter indueret. Post hæc monitu famuli mei, qui noctis admonebat, iã et ipse crapula distentus protinus exurgo, & appellata prospere Byrrhena, titubãte uestigio domuitionẽ capesso. Sed cũ primã plateã uadimus, uento repẽtino lumẽ, quo nitebamur extĩguitur, ut uix improuidæ noctis caligine liberati, digitis pedũ detunsis ob lapides, hospitiũ defessi rediremus. Dumq; iã iũctim proximamus, ecce tres qdã uegetis et uastulis corporibus

fores nostras, et summis uiribus irruentes, ac ne præsentia quidem nostra, tantillum conterriti, sed magis magisq; cum æmulatione uiriũ crebrius insultantes, ut nobis ac mihi potissimum non immerito latrones esse, & quidem sæuissimi uiderentur. Statim deniq; gladium, quem ueste mea contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum arripui. Nec cunctatus medios latrones inuado, ac singulis, ut quenq; colluctantem offenderam, altissime demergo, quoad tandem ante ipsa uestigia mea uastis et crebris perforati uulneribus, spiritum efflauerint. Sic præliatus iam tumultu eo, Fotide suscitata patefactis ædibus anhelans, & sudore perlitus, irrepo, meq; statim utpote pugnantium latronum in uicem gerioneæ cædis fatigatum, lecto simul, & somno tradidi.

DE ASINO AVREO. LIBER TERTIVS.

c Ommodum punicatibus phaleris, aurora roseum quatiens lacertum, cœlum inequitabat, & me securæ quieti reuulsum nox diei reddidit. Aestus inuadit animum, uel uespertini recordatione facinoris. Complicitis deniq; pedibus ac palmulis in alternas digitorum uicissitudines super genua connexis, sic grabatum cossim insidens ubertim flebam. Iam forum et iudicia, iam sententiam, ipsum deniq; carnificem imaginabundus. An mihi quisq̃ tam mitis, tamq; beniuolus iudex obtinget, qui me ternæ cædis perlitum cruore, et tot ciuium sanguine delibutum innocentem pronunciare poterit. Hanc illã mihi gloriosam peregrinationem fore chaldæus Diophanes obstinate prædicabat, idẽtidem mecũ replicans, fortunas meas eiulabã. Quati fores interim et frequenti clamore ianuæ nostræ perstrepi. Nec mora, cum magna irruptione patefactis ædibus magistratibus, eorumq; ministris turbæ miscellaneæ cuncta completa. Statimq; lictores duo de iussu magistratuum immissa manu trahere me sanè non renitentem. Ac dum primum angiportum insistimus, statim ciuitas omnis in populum effusa mira densitate nos insequitur. Et quanquam, capite in terram, immo ad ipsos inferos iam deiecto, mœstus incederem, obliquato tamen aspectu, rem admirationis maximæ conspicio. Nã inter tot milia populi

circunsedentis, nemo prorsus qui non risu dirumpe=
retur, aderat. Tandē, pererratis plateis oībus, et in
modū eorū, qui lustralibus expiammētis minas por
tentorum hostijs circunforaneis expiāt circūductus
angulatim, forum eiusq; tribunal adstituor. Iamq;
sublimo suggestu magistratibus residētibus, iā præ=
cone publico silentiū clamante, repente cūcti cōsona
uoce flagitant propter cœtus multitudinē, quæ pres=
suræ nimia densitate periclitaretur, iudiciū tantum
theatro redderetur. Nec mora cum passim populus
procurrēs caueæ conseptū mira celeritate cōpleuit.
Aditus etiam & tectum omne fartim stipauerant.
Pleriq; columnis implexi, alij statuis dependuli,
nonnulli per fenestras et lacunaria semiconspicui,
miro tamen omnes studio uisendi, pericula salutis
negligebant. Tunc me per proscænium medium,
uelut quandam uictimam publica ministeria per-
ducunt, et orchestræ mediæ sistunt. Sic rursum præ
conis amplo boatu citatus accusator quidam senior
exurgit, & ad dicendi spacium uasculo quodam in
uicem coli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim de
fluo infusa aqua populum sic adorat. Neq; parua
res ac præcipue pacem ciuitatis cunctæ respiciens, et
exemplo serio profutura tractatur Quirites san=
ctissimi, quare magis congruit sedulo singulos atq;
uniuersos uos pro dignitate publica prouidere, ne
nefarius homicida tot cædium lanienā, q̄ cruēter ex
ercuit, impune cōmiserit. Nec me putetis priuatis
simultatibus instinctum odio proprio sæuire, sum
nāq; nocturnæ custodiæ præfectus, nec ī hodiernū

credo

credo quenquam peruiglē diligentiā meā culpare posse, rem deniq; ipsam, & quæ nocte gesta sunt cum fide perferā. Nā cū ferè iam tertia uigilia scrupulosa diligentia cunctæ ciuitatis hostiatim singula cōsiderans circuirem, conspicio istum crudelissimum iuuenem mucrone districto passim cædibus operantem. Iamq; tris numero sæuitia eius interemptos, ante pedes ipsius spirantes adhuc corporibus in multo sanguine palpitantes. Et ipse quidem conscientia tāti facinoris merito pmotus, statim profugit et ī domum quādā præsidio tenebrarū elapsus perpetem noctem delituit. Sed prouidētia deûm, quæ nihil impunitum nocētibus permittit, priusquā iste clandestinis itineribus elaberetur, mane præstolatus ad grauissimum iudicij uestri sacramentum eum curaui producere. Habetis itaq; reum tot cædibus impiatum, reum coràm deprehensum, reum peregrinum. Constanter itaq; in hominem alienum ferte sententias de eo crimine, quod etiam in uestrum ciuem seueriter uindicaretis. Sic profatus accusator acerrimus immanem uocem pressit. Ac me statim præco, si quid ad ea respondere uellem iubebat incipere. At ego nihil tunc temporis amplius quàm flere poteram, non tam hercules truculentam accusationem intuens, quàm meam miseram conscientiam. Sed tamen oborta diuinitus audacia sic ad illa. Nec ipse ignoro quàm sit arduum trinis ciuium corporibus expositis, eum qui cædis arguatur, quamuis uera dicat, et de facto confiteatur, ultro tamen multitudini tantæ quod sit innocens persuadere, sed si paulisper audiētiā publicā mihi tribue

erit humanitas, facile uos edocebo, me discrimen capitis nō meo merito, sed rationabilis indignationis euētu fortuito tantam criminis inuidiam frustra sustinere. Nam cum à cœna me serius aliquanto reciperē potulentus alioquin, quod planè uerum crimen non diffitebor, ante ipsas fores hospitij (ad bonum autem milonē ciuem uestrum deuorto) uideo quosdā sæuissimos latrones aditū tēptantes, et domus ianuas cardinibus obortis euellere gestientes, claustrisq; omnibus, quæ accuratissime adfixa fuerāt, uiolenter euulsis secum iā de inhabitantiū exitio deliberantes, unus deniq; et manu prōptior, et corpore uastior his affatibus cæteros incitabat, heus pueri quàm maribus animis et uiribus alacribus dormientes aggrediamur. Omnis contatio, ignauia omnis facessat è pectore, stricto mucrone per totam domum cædes ambulet, qui sopitus iacebit trucidetur, qui repugnare tēptauerit feriatur, sic salui recedemus, si saluū in domo neminem reliquerimus. Fateor Quirites, extremos latrones, boni ciuis officiū arbitratus, simul eximie metuens, & hospitibus meis & mihi, gladiolo qui me propter huiusmodi pericula comitabatur armatus fugare atq; proterrere aggressus sum. At illi barbari prorsus et immanes homines neq; fugam capessunt, et cum me uiderent in ferro, tamen audaciter resistūt, dirigitur præliaris acies. Ipse deniq; dux & signifer cæterorum ualidissime aggressus, ilico manibus ambabus capillo abreptum ac retro reflexum effigere lapide gestit, quem dum sibi porrigi flagitat, certa manu percussum feliciter prosterno. Ac mox

alium pedibus meis mordicus inhærentem per scapulas ictu temperato, tertiumq; improuide occurrentem pectore offenso perimo. Sic pace uidicata, domoq; hospitum, ac salute communi protecta non tam impunem me, uerumetiam laudabilem publicæ credebam fore, qui ne tantillo quidem unquam crimine postulatus, sed probe spectatus, apud me semper innocentiã commodis cunctis antetuleram. Nec possum reperire, cur iustæ ultionis contra latrones deterrimos commotus sum, nũc istum reatum sustineam, cũ nemo possit monstrare, uel proprias inter nos inimicitias præcessisse. ac ne omnino mihi notos illos latrones usquam fuisse, uel certe ulla præda monstretur, cuius cupidine tantũ flagitiũ credatur admissum. Hæc profatus rursum lachrymis obortis, porrectisq; in preces manibus, per publicam misericordiam, per pignorum charitatẽ mœstus, tunc hos, tunc illos deprecabar. Cumq; iam humanitate cõmotos, misericordia fletuum adfectos oẽs satis crederẽ, solis et iustitiæ testatus oculũ, casumq; præsentẽ meũ cõmendãs deũm prouidẽtiæ, paulo altius aspectu relato conspicio prorsus totum populum, risu cachinnabili diffluebãt. Nec secus illum bonum hospitem parentemq; meũ Milonem, risu maximo dissolutum. Ac tunc sic tacitus mecum. En fides inquam, en conscientia. Ego quidem pro hospitis salute, & homicida sum, & reus capitis inducor. At ille non contentus, quod mihi nec adsistendi solatiũ perhibuit, insuper exitium meum cachinnat. Inter hæc quædam mulier per mediũ theatrũ lachrymosa et flebilis atra ueste cõtecta, paruulũ

quendam sinu tolerans decurrit, ac pone eam anus alia pannis horridis obsita, paribusq; mœsta fletibus ramos oleaginos utræq; quatientes, quæ circun fusæ lectulum, quo peremptorum cadauera contecta fuerant plangore sublato se lugubriter eiulãtes, per publicam misericordiam, per commune ius humanitatis aiunt, miseremini indignæ cæsorum iuuenum, nostræq; uiduitati, ac solitudini, de uindicta solatium date, certe paruuli huius in primis annis destituti fortunis succurrite, & de latronis huius sanguine legibus uestris, & disciplinæ publicæ litate. Post hæc magistratus, qui natu maior adsurgit, & ad populum talia. De scelere quidem, quod serio uindicandũ, nec ipse qui commisit, potest diffiteri. Sed una tantum subsiciua sollicitudo nobis relicta est, ut cæteros socios tanti facinoris requiramus. Nec enim uerisimile est, hominem solitarium, tres tam ualidos necasse iuuenes. Prohinc tormentis ueritas eruenda. Nã & qui comitabatur eum clanculo profugit, & res ad hoc deducta est, ut per quæstionem sceleris sui participes indicet, ut tam diræ factionis formido funditus perimatur. Nec mora, cum ritu græciensi, ignis, & rota, tum omne flagrorum genus inferũtur. Augetur oppido, imo duplicatur mihi mœsticia quod integro saltem mori non licuerit. Sed anus illa, quæ fletibus cuncta turbauerat, prius inquit optimi ciues, quàm latronem istum miserorum pignorum meorum peremptorem cruciandum adfigatis, permittite corpora necatorum reuelari, ut et formæ simul & ætatis contemplatione, magis magisq; ad iustam indi=

gnationem arrepti, pro modo facinoris sæuiatis. His dictis applauditur, & ilico me magistratus ipsum iubet corpora quæ lecto fuerant posita, mea manu detegere. Luctantem me ac diu renitentem præcedens facinus instaurare noua ostensione, lictores iussu magistratuum q̃ instantissime compellunt, manum deniq; ipsam è regione lateris tundentes, in exitium suum super ipsa cadauera porrigunt. Euictus tandem necessitate succumbo, & ingratus licet arrepto pallio, retexi corpora. Dij boni quæ facies rei, quod monstrum? quæ fortunarum mearum repentina mutatio? Quanquam enim iam in peculio Proserpinæ, et orci familia numeratus, subito in contrariam faciẽ obstupefactus hæsi. Nec possum nouæ illius imaginis rationem idoneis uerbis expedire. Nam cadauera illa iugulatorum hominum erant tres utres inflati, uarijsq; secti foraminibus, et ut uespertinũ prœliũ meum recordabar, his locis hiantes, quibus latrones illos uulneraueram. Tunc illis quorundam astu paulisper cohibitus risus, libere iam exarsit in plebẽ. Hi gaudij nimietate gratulari, illi dolorẽ uentris manuũ compressiõe sedare. Et certe lætitia delibuti, meq; respectantes cuncti theatro facessunt. At ego ut primũ illam laciniam prehenderã, fixus in lapide steti gelidus. Nihil secus q̃ una de cæteris theatri statuis uel colũnis, nec prius ab inferis emersi, q̃ Milo meus hospes accessit, et iniecta manu me renitentem lachrymisq; rursum promicantibus crebra singultiẽtem, clementi uiolentia secum attraxit, & obseruatis uiæ solitudinibus, per quosdã anfractus domum suam per-

duxit, mœstumq; me, atq; etiam tunc trepidum, uarijs solatur affatibus. Nec tamen indignationem iniuriæ, quæ inhæserat altius meo pectori, ullo modo permulcere quiuit. Ecce ilico etiam magistratus ipsi cum suis insignibus domum nostram ingressi, cum talibus me monitis delinire gestiunt. Neq; tuæ dignitatis, uel etiam prosapiæ tuorum ignari sumus, Luci domine. Nam et prouinciam totam inclitæ uestræ familiæ nobilitas complectitur. Ac ne istud quod uehementer ingemiscis, contumeliæ causa perpessus es. Omnẽ igitur de tuo pectore præsentem tristitudinẽ mitte, & angorem animi depelle. Nam lusus iste, quem publice gratissimo deo Risui per annua reuerticula solẽniter celebramus, semper commenti nouitate florescit. Iste deus, authorem suum propitius ubiq; comitabitur amanter, nec unquam patietur, ut ex animo doleas, sed frontem tuam serena uenustate lætabit assidue. Ac tibi ciuitas omnis, pro ista gratia honores egregios obtulit. Nam et patronum scripsit, & ut in ære stet imago tua decreuit. Ad hæc dicta sermonis uicem refero, tibi quidem inquam splendidissima et unica Thessaliæ ciuitas bonorum talium parem gratiam memini, uerum statuas & et imagines dignioribus, meisq; maioribus reseruare suadeo. Sic pudenter allocutus, et paulisper hylaro uultu renidens, quantumcunq; poteram, lætiorem me refingens, comiter abeuntes magistratus appello. Et ecce quidam introcurrens famulus, rogat te inquit tua parens Byrrhena, & conuiuij, cui te sero desponderas, iam appropinquantis admonet. Ad hæc ego formidans, et procul per-

horrescens, etiam ipsam domum eius, quam uellē in-
quam parens iussis tuis obsequium commodare, si per
fidem liceret id facere. Hospes enim meus Milon per
hodierni diei præsentissimum numen adiurans effe-
cit, ut eius hodiernæ cœnæ pignerarer, nec ipse disce
dit, nec me digredi patitur. prohinc epulare uadimo
nium differamus. Hæc adhuc me loquente, manu fir
miter iniecta Milon iussis balnearibus adsequi, pro=
ducit ad lauacrum proximum, at ego uitans oculos
omnium, et quem ipse fabricauerā risum obuiorum
declinās, lateri eius adambulabā obtectus. Nec qui
lauerim, qui terserim, qui domum rursum reuerte
rim præ rubore memini. Sic omnium oculis, nutibus,
ac deniq; manibus deuoratus, impos animi stupebam.
Raptim deniq; paupertina Milonis cœnula perfun-
ctus, causatusq; capitis acrem dolorem, quem mihi la
crymarum assiduitas incusserat, cubitum, uenia faci=
le tributa, concedo, et abiectus in lectulo meo, quæ
gesta fuerant, singula recordabar, quoad tandem Fo
tis mea dominæ suæ cubitu procurato, sui longe dissimi
lis aduenit. Non ex læta facie, nec sermone dicaculo,
sed uultuosam frontem rugis insurgentibus, asseuera
bat contanter ac timide. Deniq; sermone prolato, ego
inquit ipsa confiteor ultro, ego tibi causa huius mole
stiæ fui. Et cum dicto lorum quempiam sinu suo de-
promit, mihiq; porrigens, cape inquit oro te, de per=
fida muliere uindictam, immo uero licet maius quod
uis suppliciū sume. Nec tamen me putes oro sponte an-
gorem istum tibi concinnasse. Dij mihi melius, q̃ ut mei
causa uel tantillum scrupulum patiare, ac siquid ad

uersi tuum caput respicit, id omne protinus meo luatur sanguine. Sed quod alterius rei causa facere missa sum, mala quadam mea sorte in tuam recidit iniuriã. Tũc ego familiaris curiositatis admonitus, factiq; causam delitescentem nudari gestiens, suscipio, omnium quidem nequissimus audacissimusq; lorus iste, quem tibi uerberandæ destinasti prius à me concisus atq; laceratus, interibit ipse, quàm tuam plumeam lacteáq; contingat cutem. Sed mihi cum fide memora, quod tuum factum sæuitas consecuta in meum conuertit exitum? Adiuro enim tuum mihi charissimum caput, nulli me prorsus ac ne tibi quidem ipsi adseueranti posse credere, quod tu quicquam in meam cogitaris perniciem. Porrò meditatus innoxios, casus incertus, uel etiam aduersus, culpæ non potest adijcere. Cum isto fine sermonis, oculos Fotidis meæ udos ac tremulos, et prona libidine marcidos, iam iamq; semia dopertulos admissis & sorbillantibus sauijs, sitienter hauriebam, sic illa lætitia recreata, patere inquit oro, prius fores cubiculi diligenter obcludam, ne sermonis elapsi profana petulantia committam grande flagitium. Et cum dicto pessulis iniectis, et uncino firmiter immisso, sic ad me reuersa colloq; meo manibus ambabus implexa uoce tenui, & admodum minuta, paueo inqt et formido solidæ domus huius operta detegere, & arcana dominæ meæ reuellare secreta. Sed melius de te doctrinaq; tua præsumo, qui præter generosam nataliũ dignitatem, præter sublime ingenium sacris pluribus initiatus profecto nosti sanctam silentij fidem. Quæcunq; igitur commisero huius religiosi

pectoris tui penetralibus semper hæc intra conspectum clausa custodias oro, et simplicitatem relationis meæ tenacitate taciturnitatis tuæ remunerare. Nam me, quæ sola mortalium noui, uis amoris, quo tibi teneor, indicare cõpellit. Iam scies omnem domus nostræ statum. Iam scies dominæ meæ miranda secreta, quidus obaudiunt manes, turbantur sydera, coguntur numina, seruiunt elementa, nec unq̃ magis artis huius uiolẽtia nititur, q̃ cum scitulæ formulæ iuuenem quempiã libenter aspexit, quod quidem ei solet crebriter euenire. Nũc etiam adolescentem quendã Boetium summe decorum effictim deperit, totasq; artis manus, machinas omnis ardenter exercet. Audiui uesperi, meis his inq̃ auribus, audiui, ꝙ ni celerius sol cœlo ruisset, noctiq; ad exercendas illecebras magiæ maturius cessisset, ipsi soli nubilam caliginem, & perpetuas tenebras comminantem, hunc iuuenem, cum è balneis rediret, ipsa tonstrinæ residentem, hesterna die forte conspexit, ac me capillos eius, qui iam cæde cultrorum delecti humi iacebant, clanculo præcepit ferre, quos me sedulo ac furtim colligentem tonsor inuenit, et quod alioquin publicitus maleficæ disciplinæ perinfames sumus, arreptam inclementer increpat. Tu ne ultima non cessas subinde lectorum iuuenum capillamenta surripere? Quod scelus nisi tandem desines, magistratibus te contanter obijciam. Et uerbum facto secutus immissa manu scrutatus è medijs capillis meis iam capillos absconditos iratus arripuit. Quo gesto grauiter affecta, mecũq; reputãs dominæ meæ mores, ꝙ huiusmodi repulsis acri

ter commoueri, meq; uerberare sæuissime consueuit. iam de fuga consilium tenebam. Sed istud quidem tui contemplatione abieci statim. Verum cum tristis inde discederem, ne prorsus uacuis manibus redirem, conspicio quendam forficulis tondentem caprinos utres. Quos cum probe constrictos inflatosq;, et iam pendentis cernerem, capillos eorum humi iacentes flauos, ac per hoc illi Boetio iuueni consimiles, plusculos aufero, eosq; dominæ meæ, dissimulata ueritate, trado. Sic nolctis initio priusquam cœna te reciperes, Pãphile mea iam uecors animi, tectum scandulare conscendit, quod altrinsecus ædiũ patore perflabili nudatum ad omnis orientales, cæterosq; aspectus puium, maxime his artibus suis commodatum secreto colit. Priusq; apparatu solito instruxit feralem officinam omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis literatis, & infelicium nauium durantibus damnis defletorum, sepultorum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. Hic nares & digiti. Illic carnosi claui pendentium. Alibi trucidatorum seruatus cruor, et extorta dentibus ferarum trunca caluaria. Tũc decantatis spirantibus fibris, litat uario latice, nunc rore fontano, nunc lacte uaccino, nunc melle montano. Libat et mulsa. Sic illos capillos in mutuos nexus obditos, atq; nodatos cum multis odoribus dat uiuis carbonibus adolendos. Tunc protinus inexpugnabili magicæ disciplinæ potestate, et cæca numinum coactorũ uiolentia, illa corpora quorum fumabant stridentes capilli, spiritum mutuantur humanum, & sentiunt, & audiunt, et ambulant. Et qua nidor suarum du

cebat exuuiarum, ueniunt, et pro illo iuuene Boetio aditum gestientes, fores insiliunt. Cum ecce crapula madens, & improuidæ noctis deceptus caligine, audacter mucrone districto in insani modum Aiacis armatus, non ut ille uiuis pecoribus infestus, tota lamauit armenta, sed longe fortius, qui tres inflatos caprinos utres exanimasti, ut ego te prostratis hostibus sine macula sanguinis, non homicidam nunc, sed utricidam amplecterer. At ego sic lepido sermone Fotidis inuicem cauillatus, ergo igitur iam & ipse possum inquam mihi primam istam uirtutis adoriam, ad exemplum duodeni laboris herculei numerare, uel trigemino corpori Gerionis, uel triplicæ formæ Cerberi, totidem peremptos utres coæquando. Sed ut ex animo tibi uolens omne delictum, quo me tantis angoribus implicasti remittam, præsta quod summis uotis expostulo, & dominam tuam cum aliquid huius diuinæ disciplinæ molitur ostende, cum deos inuocat, certe cum reformatu uideam. Sum nanq; coràm magiæ noscendæ ardentissimus cupitor, quanquam mihi ne ipsa tu uideare taliũ rerũ rudis uel expers. Scio istud, et planè sentio, cum semper alioquin spretorem matronalium amplexuum, sic tuis istis micantibus oculis, & rumpentibus buculis, & renidentibus crinibus, & hiantibus osculis, et flagrantibus papillis, in seruilem modum addictum atq; mancipatum teneas uolentem. Iam deniq; nec larem requiro, nec domuitionem paro, et nocti isti nihil antepono.

Quam uellem inquit respondit illa præstare tibi o Luci, quod cupis. Sed propter inuidos mores in solitu

dinem semper abstrusa, & omnium præsentia uiduata, solet huiusmodi secreta perficere. Sed tuum postulatum præponam periculo meo, idq; obseruatis opportunis temporibus sedulo perficiã, modo ut initio præfata sum, rei tantæ fidẽ silentiumq; tribue. Sic nobis garrientibus, libido mutua & animos simul et membra suscitat, omnibus abiectis amiculis. Hactenus deniq; intecti bacchamur in Venerem. Cum quidẽ mihi iã fatigato, de propria liberalitate Fotis puerile obtulit corollarium. Iamq; luminibus meis uigilia marcidis infusus sopor, & iam in alium diem nos attinuit. Ad hunc modum transactis, uoluptarie paucis noctibus, quadam die percita Fotis, ac satis trepida me occurrit. Indicatq; dominam suam, quod nihil etiam tunc in suos amores cæteris artibus promoueret, nocte proxima in auem se se plumaturã, atq; ad suũ cupitũ se deuolaturã, proin memet ad tantæ rei speculã caute præpararẽ. Iamq; circa primam noctis uigiliã, ad illud superius cubiculũ, suspenso et insono uestigio me perducit. Ipsaq; p rimã hostiorũ quãpiã iubet arbitrari, quæ sic gesta sunt. Iã primum oĩbus lacinijs se deuestit Pamphile, & arcula quadam reclusa, pyxides plusculas inde depromit, de quis unius operculo remoto, atq; indidẽ egesta unguedine, diuq; palmulis suis adfricta, ab imis unguibus se se totam, ad usq; summos capillos perlinit, multumq; cum lucerna secreto collocuta, membra tremulo successu quatit. Quis leniter fluctuantibus promicant molles plumulæ, crescunt & fortes pinnulæ, duratur nasus incuruus, coguntur ungues adunci,

fit bubo Pāphile. Sic edito stridore querulo, iam sui periclitabunda, paulatim terra resultat. Mox in altum sublimata, forinsecus totis alis euolat. Et illa quidem magnis suis artibus uolens reformatur. At ego nullo decantatus carmine, præsentis tantum facti stupore defixus, quid uis aliud magis uidebar esse, quā Lucius. Sic exterminatus animi, attonitus in amentiam, uigilans somniabam. Defrictis adeo diu pupulis, an uigilarem scire quærebam. Tandem deniq; reuersus ad sensum præsentium, arrepta manu Fotidis, et admota meis luminibus, patere oro te inquam dum dictat occasio, magno & singularis me affectionis tuæ fructu perfrui, & impartire nobis unctulum indidem. per istas tuas papillas, mea mellitula, tuumq; mancipium irremunerabili beneficio, sic tibi perpetuo pignera, ac iam perfice, ut meæ Veneris Cupido pigneratus assistam tibi. Ain inquit uulpinaris amasio, meq; sponte asciam cruribus meis illidere compellis? Sicine meū ipsa luciū pullis conseruo Thessalis? hūc alitē factū ubi quæram? Videbo quando? A` me scelus istud depellant cœlites inquā, ut ego quamuis ipsius aquilæ sublimis uolatibus toto cœlo peruius, & supremi Iouis certus nuntius, uel lætus armiger, tamen non ad meum nidulum post illam pinnarum dignitatem subinde de uolem? Adiuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meū uinxisti spiritum, me nullam aliā meæ Fotidi malle. Tūc etiā istud meis cogitationibus occurrit, cum semel auē talē perūctus induero, domus oīs procul me uitare debere. Quàm pulchro enim, q̄q;

festiuo matronæ perfruerẽtur amatore bubone? Quid quod istas nocturnas aues, cum penetrauerint larẽ quẽpiam sollicite prehensas foribus uidemus affigi, ut quod infaustis uolatibus familiæ minantur exitiũ, suis luant cruciatibus. Sed quod sciscitari penè præterijui, quo dicto facto'ue rursum exutis pinulis illis, ad meum redibo Lucium? Bono animo es, quod ad huius rei curam pertinet, ait. Nam mihi domina singula monstrauit, quo possunt rursus in facies hominum tales figuras reformare. Nec istud factum putes ulla beniuolentia, sed ut ei redeunti medelam salubrẽ possem subsistere. Specta deniq; quàm paruis, quamq; futilibus tanta res procuretur. Hercules anethi modicum cũ lauri folijs immissum, rore fontano datur lauacrum, & poculum. Hæc identidem adseuerans, summa cum trepidatione irrepit cubiculũ, et pyxidẽ depromit arcula. Quã ego amplexus ac deosculatus prius, utq; mihi prosperis faueret uolatibus deprecatus, abiectis propere lacinijs totis, auide manus immersi, & haurito plusculo uncto, corporis mei membris perfricui, iamq; alternis conatibus, libratis brachijs, in auem similẽ gestiebam. Nec ullæ plumulæ, nec usquam pinnulæ, sed planè pili mei crassantur in setas, et cutis tenella duratur ĩ coriũ, et in extimis palmulis perdito numero, toti digiti coguntur in singulas ungulas, & de spinæ meæ termino grãdis cauda procedit. Iã facies enormis, et os prolixũ, et nares hiantes, & labiæ pendulæ, sic & aures immodicis horripilant auctibus. Nec ullum miseræ formationis uideo solatium, nisi quod mihi iam neque-

unti tenere Fotidem natura crescebat, ac dum salutis inopia cuncta corporis mei considerans non auem me, sed asinum uideo. Querens de facto Fotidis, sed iam humano gestu simul & uoce priuatus, quod solum poteram postrema deiecta labia, humidis cum oculis, obliquum respiciens, ad illam tacitus expostulabam. Quae ubi me primum talem aspexit, percussit faciem suam manibus infestis, et occisa sum misera clamabat, me trepidatio simul & festinatio fefellit, & pyxidum similitudo decepit. Sed bene, quod facilior reformationis huius medela suppeditat. Nam rosis tantum demorsicatis exibis asinum, statimq; in meum Lucium postliminio redibis. Atq; utinam de more uesperi parassem nobis corollas aliquas, nec morã talẽ patereris uel noctis unius. Sed primo diluculo remediũ festinabitur tibi. Sic illa mœrebat. Ego uero quãquã pfectus asinus, et pro Lucio iumentum, sensum tamen retinebam humanum. Diu deniq; ac multum mecum ipse deliberaui, an nequissimam, facinorosissimamq; fœminam illam spissis calcibus feriens, & mordicus adpetens necare deberẽ. Sed ab incepto temerario melior me sententia reuocauit, ne morte mulctata Fotide, salutares mihi suppetias rursus extinguerẽ. Deiecto itaq; & quassanti capite, ac demussata temporali contumelia durissimo casui meo seruiẽs, ad equũ illum uectorẽ meũ probissimũ in stabulũ concedo, ubi aliũ etiã Milonis quendam hospitis mei asinũ stabulantẽ inueni. Atq; ego rebar si quod ineẽt mutis animalibus tacitũ ac naturale sacramẽtũ, agnitione ac miseratione quadã inductũ equũ illum

meum hospitium ac loca lauta mihi præbiturũ. Sed proh Iuppiter hospitalis et fidei secreta numina, præclarus ille uector meus cum asino capita conferunt, in meamq; perniciem ilico consentiunt, et uerẽtes scilicet cibarijs suis, uix me præsepio uidere proximantem, deiectis auribus iam furentes, infestis calcibus isequũtur, & abigor quamprocul ab ordeo, quod apposueram uesperi meis manibus illi gratissimo famulo. Sic affectus, atq; in solitudinem relegatus, angulo concesseram stabuli. Dumq; de insolentia collegarũ meorum mecum cogito, atq; in alterum diem auxilio rosario Lucius denuo futurus, equi perfidiæ uindictam meditor, respicio pilæ mediæ, quæ stabuli trabes sustinebat, in ipso uere meditullio Hipponæ deæ simulachrum residens ædiculæ, quod accurate corollis roseis equidem recentibus fuerat ornatum. Deniq; agnito salutari præsidio pronus spei, quantum extensis prioribus pedibus adniti poteram, insurgo ualide, & ceruice prolixa, nimiumq; porrectis labijs, quanto maxime nisu poteram corollas appetebam. Quod me pessima scilicet sorte conantem seruulus meus, cui semper equi cura fuerat mandata repente conspiciẽs, indignatus exurgit. & quousq; tandem inquit cantherium patiemur istum, pauloante cibarijs iumentorum, nunc etiam simulachris deorum infestum, quin iam ego istum sacrilegum, debilẽ, claudumq; reddam. Et statim telum aliquod quæritans eruere, fascem lignorum positum offendit, rimatusq; frõdosum fustem cunctis uastiorem, nõ prius miserũ me tundere desijt, q̃ sonitu uehemẽti, et largo strepitu ꝑcussis ianuis,

cussis ianuis, trepido etiam rumore uiciniæ conclamatis latrones, profugit territus. Nec mora cum nipate factis ædibus globus latronum inuadit omnia, et singula domus mēbra cingit armata factio. Et auxilijs hincinde conuolātibus, obsistit discursus hostilis, cunctis gladijs ac facibus instructi noctem illuminant. Coruscat in modum ortus solis ignis & mucro. Tūc horreum quoddam satis ualidis claustris obseptum obseratumq;, quod medijs ædibus constitutum gazis Milonis fuerat refertum, securibus ualidis aggressi diffindunt. Quo passim recluso totas opes ueheunt, raptimq; constrictis sarcinis singuli partiuntur. Sed gestaminum modus numerum gerulorum excedit. Tunc opulentiæ nimiæ, nimio ad extremas incitas deducti, nos duos asinos & equum meum productos è stabulo, quantum possunt grauioribus sarcinis onerant, & domo iam uacua minātes baculis exigunt, unoq; de socijs ad speculādū, qui de facinoris inquisitione nūciaret, relicto, nos crebro tundētes per auia montiū ducunt cōcitos. Iamq; rerū tantarū pondere, et mōtis ardui uerticæ, et prolixo satis itinere, nihil à mortuo differebā. Sed mihi sero quidē, serio tamē subuenit ad auxiliū ciuile decurrere, et interposito uenerabilis pricipis nomine, tot erūnis me liberare. Cūq; deniq; iam luce clarissima uicum quempiam frequētem & nundinis celebrem præteriremus, inter ipsas turbulas græcorum, gemino sermone numen Augustum Cæsaris inuocare temptaui. Et ó quidem tantum disertum ac ualidum clamitaui, reliquum autē Cæsaris nomen enunciare non potui. Aspernati la-

trones clamorem absonum meum, cedentes hincinde miserum corium, nec cribris iam idoneũ relinquũt. Sed tandem mihi inopinatam salutem Iuppiter ille tribuit. Nam cum multas uillulas & casas amplas præterimus, hortulum quendam prospexi satis amœnum. In quo præter cæteras gratas herbulas, rosæ uirgines matutino rore florebant. His inhians, & spe salutis alacer ac lætus, propius accessi. Dumq; iã labijs undantibus affecto, consilium me subit longe salubrius, ne si rursum asino remoto prodirem in Lucium, euidens exitium inter manus latronum offenderem, uel artis magicæ suspicione, uel iudicij futuri criminatione. Tunc igitur à rosis, & quidem necessario temperaui, et casum præsentem tolerans in asini faciem fœna rodebamus.

DE ASINO AVREO

LIBER QVARTVS.

d

Iem fermè circa medium, cum iam
flagrantia solis caleret, ĩ pago quo-
dam apud notos ac familiares latro
nibus senes diuertimus. Sic enim pri
mus aditus, & sermo prolixus, &
oscula mutua quamuis asino sentire præstant. Nam
& rebus eos quibusdam dorso meo depromptis mu-
nerabantur, & secretis gannitibus, quod essent latro
cinio partæ, uidebantur indicare. Iamq; nos omnĩ
sarcina leuatos in pratum proximum passim libero
pastui tradidere, nec me cum asino uel equo meo
compascuus cœtus attinere potuit, adhuc insolitum
alioquin prandere fœnum, sed planè ponè stabu-
lum prospectum hortulum, iam famæ perditus, fi-
denter inuado, & quamuis crudis oleribus, affatim
tñ uẽtrẽ sagino. Deosq; cóprecatus oĩs, cũcta prospe-
ctabã loca, sicubi forte cõterminis ĩ hortulis cãdẽs re-
perirẽ rosariũ. Nã et ipsa solitudo iã mihi bonã fidu-
ciam tribuebat, si deuius et protectus absconditus sum
pto remedio, de iumenti quadrupedis incuruo gra-
du rursum erectus in hominẽ, inspectante nullo re-
surgerẽ. Ergò igitur cum in isto cogitationis salo flu-
ctuarẽ, aliquanto lógius uideo frõdosi nemoris cõual
lẽ umbrosam. Cuius iter uarias herbulas et latissima
uireta fulgẽtiũ rosarũ mineus color renidebat. Iamq;
adpud mea nõ usq;quaq; ferina præcordia Veneris et

Gratiarũ lucum illũ arbitrabar, cuius inter opaca secreta floris genialis regius nitor relucebat. Tũc inuocato hylaro atq; prospero euentu, cursu me concito proripio, ut Hercule ipse sentirem, nõ asinum me, uerum etiam equum currulem nimia uelocitate refectum, sed agilis atq; praeclarus ille conatus, fortunae meae saeuitatem anterire non potuit. Iam enim loco proximus, non illas rosas teneras & amoenas, madidas diuinis guttis roris & nectaris, quas rubi felices beatae spinae generant, at ne conuallẽ quidẽ usq; iam, nisi tantum ripae fluuialis marginem densis arboribus septam uideo. Hae arbores in lauri faciem prolixe foliatae pariunt, in modum floris inodori, porrectos caliculos modicae punicantis. Quos equidem fragrantis, minime rurestri uocabulo, uulgus indoctum rosas laureas appellant, quarumq; cuncto pecori cibus letalis est. Talibus fatis implicitus, & ipsam salutem recusans, sponte illud uenenum rosarium sumere gestiebam. Sed dũ contanter accedo decerpere, iuuenis quidam, ut mihi uidebatur hortulanus, cuius omnia prorsus olera uastaueram tanto damno cognito cum grandi baculo furens decurrit, abreptumq; me totum plagis obtundit adusq; uitae ipsius periculũ, nisi tandem sapienter alioquin ipse mihi tulissem auxiliũ. Nam lumbis eleuatis in altum, pedum posterioribus calcibus iactatis in eum crebriter iam mulctato grauiter, atq; iacente contra procliue montis attigui fuga me liberaui. Sed illico mulier quaepiã, uxor eius scilicet, simul eũ prostratum et semianimem ex edito despexit, ululabili cũ plangore ad

eum statim prosilit, ut sui uidelicet miseratione mihi præsens crearet exitium. Cuncti enim pagani fletibus eius exciti statim conclamant canes, atq; ad me laniandum rabie perciti, ferrent impetum passim cohortantur, tunc igitur proculdubio iam morti proximus, cũ uiderẽ canes modo magnos et numero multos, et ursis ac leonibus ad pugnandũ idoneos, in me cõuocatos exasperari, è re nata capto consilio, fugã desino, ac me retrorsus celeri gradu rursum in stabulum, quo deuerteram recipio, at illis canibus iam egre cohibitis, arreptum me loro quamualido ad ansulam quandam destinatum, rursum cedendo confecissent profecto, nisi dolore plagarum aluus arctata, crudis'q; illis oleribus abundans et lubrico fluxu saucia fimo fistulatim excusso, quosdam extremi liquoris aspergine, alios putore nidoris fœtidi à meis iam quassis scapulis abegissem. Nec mora, cum iam in meridiem prono iubare, rursum nos, et præcipue me longe grauius onusium producunt illi latrones stabulo. Iam'q; confecta bona parte itineris, et uiæ spacio defectus, et sarcinæ pondere depressus, ictibus'q; fustiũ fatigatus, atq; etiam ungulis extritis iam claudus & titubans, riuulum quendam serpentis leniter aquæ propè insistens, subtilem occasionem feliciter nactus, cogitabam totum me uti flexis scite cruribus pronũ abijcere, certus atq; obstinatus nullis uerberibus ad egrediendum exurgere, immo etiam paratus non fusti tantum, sed machera percussus occumbere, rebar enim iam me prorsus exanimatum, ac debilem mereri causariam missionem. Certe latrones partim impatientia moræ,

partim studio festinatæ fugæ dorsi mei sarcinã duobus cæteris iumẽtis distributuros, meq; in altioris uidictæ uicem, lupis et uulturibus prædam relicturos. Sed tã bellũ consilium meum peruertit sors deterrima. Nanq; ille alius asinus diuinato et antecapto meo cogitatu, statim se mentita lassitudine cum rebus totis offunditur. Iacens'q; in modum mortui, non fustibus non stimulis, ac ne cauda quidem & auribus, cruribus'q; undique uersum eleuatis, temptauit exurgere, quo ad tandem posthumæ spei fatigati, secumq; collocutione tandiu mortuo, immo uero lapideo asino seruiẽtes fugã morarentur, sarcinis eius mihi equo'q; distributis, districto gladio poplites eius totos amputant. Ac paululum à uia retractum per altissimum præceps in uallem proximam etiamnũc spirantem præcipitant. Tunc ego miseri commilitonis fortunam cogitans, statui iam dolis abiectis et fraudibus asinum me bonæ frugi dominis exhibere. Nam et secum eos animaduerteram colloquentes, quod in proximo nobis esset habenda mansio, & totius uitæ finis quieta, eorum'q; esset sedes illa, & habitatio. Clementi deniq; transmisso cliuulo, peruenimus ad locum destinatum. Vbi rebus totis exolutis atq; intus conditis, iam pondere liberatus, lassitudinem, uice lauacri, pulueris uoluptatibus digerebam. Res ac tempus ipsum locorum et speluncæ illius, quam latrones inhabitant, descriptionem exponere flagitant. Nam et meum simul periclitabor ingenium, & faxo uos quoq; an mente etiam, sensu'q; fuerim asinus sedulo sentiatis. Mons horridus, syluestribus'q; frondibus imbrosus, & in=

primis altus fuit. Huius per obliqua deuexa, qua sa xis asperrimis & ob id inaccessis cingitur, conualles la cunosæ cauæq; nimium, spinetis aggeratæ, & qua-quauersus repositæ naturalem tutelam præbentes am biebant. De summo uertice fons affluens bullis ingen tibus scaturibat, qui per prona delapsus euomebat un das argenteas. Iamq; riuulis pluribus dispersus, ac ualles illas amnibus stagnantibus irrigans, in modum stipati maris, uel ignaui fluminis cuncta cohibebat. Insurgit speluncæ, qua margines montanæ desint, turris ardua, caula firma solidis cratibus, oui-li stabulatione commoda, porrectis undique la-teribus. Ante fores exigui tramites, uicæ structi pa rietis attenduntur. Ea tu bono certe meo pericu-lo latronum dixeris atria, nec iuxta quicquam quàm parua casula, cannulis temere contecta, quo spe culatores è numero latronum, ut postea comperi, sor-te ducti, noctibus excubabant. Ibi cum singuli di-repsissent stipatis artubus, nobis ante ipsas fores loro ualido destinatis, anum quandam curuatam graui se nio, cui soli salus atq; tutela, tot numero iuuenum com missa uidebatur, sic infesti compellant. Etiam ne tu bu sti cadauer extremum, & uitæ dedecus primum, & orci fastidium solum, sic nobis ociosa domi residens lusi tabis, nec nostris tam magnis tamq; periculosis labo-ribus solatium de tam sera refectione tribuas, quæ diebus ac noctibus, nil quicquam rei quàm me-rum sæuienti uentri tuo soles auiditer ingurgita-re. Tremens ad hæc & stridenti uocula paui-da, sic anus. At uobis fortissimi fidelissimi'que

mei hospitatores iuuenes affatim cuncta suaui sapore percocta pulmenta præsto sunt. Panis numerosus, uinum probe calicibus effricatis affluenter immissum, et ex more calida tumultuario lauacro uestro præparata. In fine sermonis huius statim se se deuestiunt, nudatiq;, & flammæ largissimæ uapore recreati, calidáq; perfusi, & oleo peruncti, mensas dapibus largiter instructas accumbunt. Commodum cubuerant, & ecce quidem longe plures numero iuuenes adueninnt. Alij quos incunctanter adæque latrones arbitrarere. Nam & ipsi prædas aureorum argenteorumq; nummorum, ac uasculorum, uestisq; sericæ et intextæ filis aureis inuehebant. Hi simili lauacro refoti inter choros sociorum se se reponunt. Tunc sorte ducti ministeriũ faciunt. Estur ac potatur incondite, pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis, clamore ludunt, strepitu cantilant, conuitijs iocantur, ac iam cætera semiferis lapithis thebanis centaurisq; similia. Tunc inter eos unus, qui robore cæteros antistabat, nos quidem inquit Milonis Hypatini domum fortiter expugnauimus, præter tantam fortunæ copiam, quam nostra uirtute nacti sumus, et incolumi numero castra nostra petiuimus, et siquid ad rem facit octo pedibus auctiores remeauimus. At uos qui Bœotias urbes appetistis, ipso duce uestro fortissimo Lamatho diminuti debilem numerum reduxistis, cuius salutem merito sarcinis istis quas aduexistis omnibus certe antetulerim. Sed illum quidẽ utcunque nimia uirtus sua peremit, inter inclytos reges ac duces præliorum tanti uiri memoria celebra-

bitur. Enim uero uos bonæ frugi latrones inter furta parua atque seruilia timidicule per balneas & aniles cellulas reptantes scrutariam facitis. Suscipit unus ex illo posteriore numero. Tu ne solus ignoras longe faciliores ad expugnandum domus esse maiores, quippe quod licet numerosa familia latis diuersetur ædibus, tamen quisque magis suæ saluti quàm domini consulat opibus, frugi autem & solitarij homines fortunam paruam uel certe satis amplam dissimulanter obtectam protegunt acrius, et sanguinis sui periculo muniunt. Res ipsa denique fidem sermoni meo dabit. Vix enim Thebas Heptapylos accessimus, quod est huic disciplinæ primarium studium. Sed dum sedulo fortunam inquirebamus popularem, nec nos deniq; latuit Chryseros quidam numularius, copiosæ pecuniæ dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam dissimulabat opulentiam. Deniq; solus ac solitarius parua sed satis munita domũcula cõtentus, pannosus alioqn ac sordidus, aureos folles incubabat. Ergo placuit, ad hunc primum ferremus aditum, ut concepta pugna manus unicæ, nullo negotio cunctis opibus ociose potiremur. Nec mora, cum noctis initio foribus eius præstolamur, quas neque subleuare, neque dimouere, ac nec perfringere quidem nobis uidebatur, ne ualuarum sonus cunctam uiciniam nostro suscitaret exitio. Tunc itaq; sublimis ille uexillarius noster Lamathus spectata uirtutis suæ fiducia, qua clauis immittendæ foramen patebat, sensim immissa manu claustrum euellere gestiebat. Sed dudum scilicet omnium bipedum

nequissimus Chryseros uigilans, & singula rerum sentiens lenem gradum, & obnixum silentium tolerans paulatim adrepit, grandiq; clauo manum ducis nostri repente, nixu fortissimo ad hostij tabulam offigit, et exitiabili nexu patibulum relinquens, gurgustioli sui tectum ascendit, atq; inde contentissima uoce clamitans, rogansq; uicinos, & unumquenq; proprio nomine ciens, et salutis communis admonens, diffamat incendio repentino domum suam possideri. Sic unusquisq; proximi periculi confinio territus, suppetiatū decurrēre anxij. Tunc nos in ancipiti periculo constituti uel opprimendi nostri, uel deserendi socij remedium è renata ualidū, eo uolente comminiscimur. Antesignani nostri partem, qua manus humerum subit, ictu per articulum medium temperato, prorsus abscidimus, atq; ibi brachio relicto, multis lacinijs offulto uulnere, ne stillæ sanguinis uestigium proderent, cæterum Lamathum raptim reportamus, ac dū trepidi regionis urgemur graui tumultu, & instantis periculi metu terremur ad fugam, nec uel sequi propere uel remanere tuto potest, uir sublimis animi uirtutisq; præcipuus, multis nos affatibus, multisq; precibus querens adhortatur, per dexteram Martis, per fidem sacramenti, bonum commilitonem cruciatu simul & captiuitate liberaremus. Cur enim manu, qua rapere et iugulare sola posset fortem latronem superuiuere? sat se beatum, qui manu socia uolens occumberet. Cumq; nulli nostrum spontale parricidium suadens persuadere posset, manu reliqua sumptum gladium suum, diuq; deosculatus, per medium pectus, ictu fortissi-

mo transadigit. Tunc nos magnanimi ducis uigore ue nerato, corpus reliquum ueste linea diligenter conuo- lutum, mari cælandum commisimus, et nunc iacet no ster Lamathus elemento toto sepultus. Et ille quidem dignum uirtutibus suis uitæ terminum posuit. Enim uero Alcimus solertibus cœptis, tamen sæuum fortunæ nutum non potuit abducere, qui cum dormientis anus perfracto tuguriolo conscendisset cubiculum su- perius, iamq; protinus oblisis faucibus interstinguere eam debuisset, prius maluit rerum singula per la- tiorem fenestram forinsecus nobis scilis rapienda di- spergere. Cumq; iam cuncta rerum gnauiter emoli- tus, nec toro quidē aniculæ quiescentis parcere uellet, eaq; lectulo suo deuoluta uestem stragulam subdu- ctam scilicet iactare similiter destinaret, genibus eius profusa, sic nequissima illa deprecatur. Quid oro filī paupertinas pannosasq; reculas miserrimæ anus do- nas uicinis diuitibus, quorum hæc fenestra domum pro spicit? quo sermone callido deceptus astu, & uera, quæ dicta sunt credens Alcimus, uerens scilicet, ne et ea quæ prius miserat, quæq; postea missurus foret, non socijs suis, sed in alienos lares iam certus erroris abijceret, suspendit se fenestra, sagaciter perspecturus omnia perfertim domus attiguæ, quam dixerat illa, fortunas arbitraturus, quod eum strenue quidem et satis improuide conantem senile illud facinus, quan- quam inualido, repentino tamē et inopinato pulsu nu- tantem ac pēdulū, et in prospectu alioquin attonitum præceps inegit, qui præter altitudinem nimiam super quendam etiam uastissimum lapidem propè iacentem

decidens, perfracta diffusáq; crate costarum riuos sanguinis uomēs, primitus narratis nobis quae gesta sunt, non diu cruciatus uitam euasit, quem prioris exemplo sepulturae traditum bonum secutorem Lamatho dedimus. Tunc orbitatis duplici plagi petiti, iamq; thebanis conatibus abnuentes, Plateas proximam conscendimus ciuitatem, ubi fama celebrem quendam nomine Democharem munus editurum gladiatorium deprehendimus. Nam & genere primarius uir, et opibus pluribus, & liberalitate praecipuus, digno fortunae suae splendore publicas uoluptates instruebat. Quis tantus ingenij, quis facundiae, qui singulas species apparatus multiiugi, uerbis idoneis possit explicare? Gladiatores isti famosae manus, uenatores illi probatae pernicitatis, alibi noxij, perdita securitate, suis epulis bestiarum saginas instruentes confixilis machinae sublicae, turres tabularum nexibus, instar circunforaneae domus, floridae picturae, decora futurae uenationis receptacula. Qui praeterea numerus, quae facies ferarum? Nam praecipuo studio forensis etiam aduexerat generosa illa damnatorum capitum funera, sed praeter caeterā speciosi muneris supellectilem, totis utcunq; patrimonij uiribus immanis ursae comparabat numerum copiosum. Nam praeter domesticas uenationibus captas, praeter largis emptionibus partas, amicorum etiam donationibus uarijs certatim oblatas, tutela sumptuosa sollicite nutriebat. Nec ille tam clarus, tamq; splendidus publicae uoluptatis, apparatus, inuidiae noxios effugit oculos. Nam diutina captiuitate fatigatae, simul &

æstiua flagrantia maceratæ, pigra etiã sessione languidæ, repentina correptæ pestilentia, penè ad nullum rediuere numerũ, passim per plateas plurimas cerneres iacere semiuiuorum corporum ferina naufragia. Tũc uulgus ignobile, quos in culta pauperies, sine delectu ciborum tenuato uentri cogit sordẽtia supplementa & dapes gratuitas conquirere, passim iacentes epulas accurrere. Tunc nacti subtile consilium, ego & iste Babulus tale comminiscimur. Vrsam, quæ cæteris sarcina corporis præualebat, quasi cibo parandam portamus ad nostrum receptaculũ, eiusq; probe nudatum carnibus coriũ, seruatis solerter unguibus, ipso etiam bestiæ capite, adusq; cõfinium ceruicis, solido relicto, tergum omne rasura studiosa tenuamus, & minuto cinere perspersum, soli siccandũ tradimus. Ac dum cælestis uaporis flammis examurcatur, nos interdum pulpis eius ualẽter saginantes, sic instanti militiæ disponimus sacramentum, ut unus è numero nostro, nõ qui corporis adeo, sed animi robore cæteris antistaret, atq; is in primis uolũtarius, pelle illa contectus, ursæ subiret effigiẽ, domumq; Democharis illatus, per oportuna noctis silentia nobis ianuæ faciles præstaret aditus. Nec paucos fortissimi collegij solers species ad munus obeundum arrexerat, quorum præ cæteris Thrasileon factionis optione delectus, ancipitis machinæ subit aleam. Iamq; habili corio et mollicie tractabili, uultu sereno sese recondit. Tunc tenui acumine summas oras eius adæquauimus, et iũcturæ rimã licet gracilẽ, setæ circũfluẽtis dẽsitate sepimus ad ipsum cõfi-

nium gulæ, qua ceruix fuerat exacta, Thrasileonis caput subire cogimus, paruisq; respiratui circa nares & oculos datis foraminibus, fortissimum socium nostrum, prorsus bestiam factum, immittimus caueæ, modico prædestinatæ precio, quam constanti uigore festinus irrepsit ipse. Ad hunc modum prioribus inchoatis, sic reliqua fallaciæ peregimus. Sciscitati nomen cuiusdam Nicanoris, qui genere Thracio proditus, ius amicitiæ summum cum illo Demochare colebat, literas affigimus, ut uenationis suæ primicitias, bonus amicus uideretur ornando muneri dedicasse. Iamq; prouecta uespera, abusi præsidio tenebrarum, Thrasileonis caueā Demochari cum literis illis adulterinis offerimus. Qui demiratus bestiæ magnitudinē, suiq; contubernalis opportuna liberalitate lætatus, iubet nobis protinus gaudij sui gerulis, decē aureos, ut ipse habebat è suis loculis adnumerari. Tunc, ut nouitas consueuit ad repentinas uisiones animos hominum pellicere, multi numero mirabundi ad bestiam confluebant, quorum satis callenter curiosos aspectus Thrasileon noster impetu minaci frequenter inhibebat, consonaq; ciuiū uoce, satis felix ac beatus Demochares ille sæpe celebratus, quod post tantam cladē ferarū nouo prouētu quoquomodo fortunæ resisteret. Iubet noualibus suis confestim bestiā ire, iubet summa cum diligentia reportari. Sed suscipiens ego caueas in quam domine flagrantia solis & itineris spatio fatigatam cœtui multarum, & ut audio non rectæ ualētium committere ferarum, quin potius domus tuæ patulū ac perflatilem locum, immo et lacu aliquo con

terminum refrigerantem'q; prospicis. An ignoras hoc genus bestiæ, lucos consitos, & specus roridos, et colles frigidos, & fontes amœnos superincubare? Talibus monitis Demochares perterritus, numerum'q; perditorum secum recensens, non difficulter assensus, ut ex arbitrio nostro caueam locaremus facile permisit. Sed & nos inquam parati sumus hic ibidem pro cauea ista excubare noctes, ut æstus et uexationis incommodo bestiæ fatigatæ, & cibum tempestiuum, & potum solitum accuratius afferamus. Nihil indigemus labore isto uestro respondit ille. Iam penè tota familia per diutinam consuetudinem nutriendis ursis exercitata est. Posthæc uale facto, discessimus, et portam ciuitatis egressi monimentum quoddam conspicamur procul à uia remoto & abdito loco positum. Ibi capulos carie & uetustate semitectos, quis inhabitabãt puluerei & iam cinerosi mortui, passim ad futuræ prædæ receptacula reseramus, et ex disciplina sectæ seruato noctis illunino tempore, quo somnus obuius impetu primo corda mortaliũ ualidius inuadit ac premit, cohortẽ nostrã gladijs armatã ante ipsa fores Democharis, uelut expilationis uadimoniũ sistimus. Nec secius Thrasileon examussim capto noctis latrocinali momẽto prorepit caueam, statim'q; custodes, q̃ prope sopiti qẽscebant, oẽs ad unũ mox, etiã ianitorẽ ipsum gladio cõficit, claui'q; subtracta, fores ianuæ repandit, nobis'q; prompte conuolãtibus, et domus alueo receptis demõstrat horreũ, ubi uespera sagaciter argẽtũ copiosum recõdi uiderat, quo protinus ꝑfracto, cõfertæ manus uiolẽtia iubeo singulos cõmilitonũ asporta-

re q̄tũ q̄sq; poterat auri uel argenti, et in illis ædibus fidelissimorum mortuorum occultare propere, rursum concato gradu recurrẽtes sarcinas iterare. Quod eni ex usu foret omnium me solũ resistentem pro domus limine cuncta rerum exploraturum sollicite dum redirent. Nam & facies ursæ, medijs ædibus discurrentis ad proterrendos, si qui de familia forte uigilassent, uidebatur opportuna. Quis enim quamuis fortis et intrepidus immani forma tantæ bestiæ noctu præsertim uisitata, nõ se ad fugam statim concitaret? non obdito cellæ pessulo pauens & trepidus se se cohiberet? His omnibus salubri consilio recte dispositis, occurrit sæuus euentus. Nanq; dũ reduces socios nostros suspensus opperior, quidã seruulus strepitu scilicet diuinitus inquietus proserpit leniter, uisaq; bestia, quæ libere discurrens totis ædibus cõmeabat premẽs obnixum silientium, uestigium suum replicat, & utcunq; cunctis in domo uisa pronutiat. Nec mora, cũ numerosæ familiæ frequentia domus tota completur tædis, lucernis, cereis sepaceis nocturni luminis instrumentis. Clarescunt tenebræ, nec inermis qisquã de tanta copia processit, sed singuli fustibus, lanceis, districtis deniq; gladijs armati muniũt aditus, nec secus canes etiam uenaticos, auritos illos et horricomes, ad comprimendam bestiam cohortantur. Tunc ego sensim gliscente adhuc illo tumultu, retrogradi fuga, domo facesso. Sed planè Thrasileon mire canibus repugnantem latens ponè ianuam ipse prospicio. Quãquam enim uitæ metas ultimas obiret, non tamen sui nostriq; uel pristinæ uirtutis oblitus, iam faucibus ipsis

hiantis

hiantis Cerberi reluctabat. Scænam deniq; quã sp̃ote sumpserat cum anima retinens, nunc fugiens, nũc resistens, uarijs corporis sui scænis ac motibus tandem domo prolapsus ẽ. Nec tamen quãuis publica potitus libertate salutem fuga quærere potuit. Quippe cuncti canes de proximo angiportu satis feri, satisq; copiosi, uenaticis illis qui commodum domo similiter insequẽtes processerant se se commiscent agminatim. Miserũ funestumq; spectaculum aspexi Thrasileonẽ nostrũ cateruis canum sæuientium cinctum, atq; obsessum, multisq; numero morsibus laniatum? Deniq; tanti doloris impatiens, populi circunfluentis turbulis immisceor, & in quo solo poteram celatum auxilium bono ferre commilitoni, sic indaginis principes dehortabar. O' grande inquam & extremum flagitium, magnam & uere preciosam perdimus bestiam. Nec tamen nostri sermonis artes infelicissimo profuere iuueni. Quippe quidam procurrens è domo procerus & ualidus, incontanter lanceam medijs iniecit ursæ præcordijs. Nec secus alius. Et ecce plurimi iam timore discusso certatim gladios, & iam de proximo congerunt. Enimuero Thrasileon egregium decus nostræ factionis, tandem immortalitate digno illo spiritu expugnato, magis q̃ patientia, neq; clamore, ac nec ululatu quidem, fidem sacramenti prodidit. Sed iam morsibus laceratus, ferroq; laniatus, obnixo mugitu, & ferino fremitu, præsentem casum generoso uigore tolerans gloriam sibi reseruauit, uitam fato reddidit. Tanto tamen terrore, tantaq; formidine cætum illum turbauerat, ut usq; diluculum, immo &

in multũ diem nemo quisquam fuerit ausus, quãuis iacentem bestiã uel digito cõtingere, nisi tandẽ pigre ac timide quidã lanius paulo fidẽtior, utero bestiæ re secto ursæ, magnificũ despoliauit latronem. Sic etiã Thrasileon nobis perimitur, sed à gloria non peri=uit. Confestim itaq; constrinctis sarcinis illis, quas no bis seruauerant fideles illi mortui, Plateæ terminos cito gradu deserentes, istud apud nostros animos idẽ tidem reputabamus, merito nullam fidem inuita rep periri, quod ad manes iam & mortuos, odio perfidiæ nostræ demigrauit. Sic onere uecturæ, simul & as=peræ, uiæ toti fatigati, tribus comitũ desideratis, istas quas uidetis prædas adueximus. Post istum sermonis terminum, poculis aureis memoriæ defunctorum cõ militonum, uino mero libant. Dehinc canticis quibus=dam Marti deo, blanditi paululum conquiescunt. Etenim nobis anus illa recens ordeum affatim, et sine ulla mensura largita est, ut equus quidem meus, tan ta copia, & quidem solus potitus, saliares se cœnasse cœnas crederet. Ego uero quanquam aliâs ordeum tunsum minutatim, & diutina cogitatione uirulen-tum semper esserim, rimatus angulum, quo panis re=liquiæ totius multitudinis cõgestæ fuerant, fauces diu tina fame saucias, & araneantes uehementer exerceo. Et ecce nocte promota latrones expergiti castra com mouent. Instructiq; uarie, partim gladijs armati in lemures reformant, concito se gradu proripiunt. Nec me tamen instanter ac fortiter manducantem, uel somnus imminens impedire potuit. Et quãquam pri us cum essem Lucius, unico uel secundo pane con-

tentus, mensa decederem, tunc uentri tam profundo seruiens, iam ferme tertium qualum rumigabam. Huic me operi attonitum clara lux oppressit. Tandem deniq; asinali uerecundia ductus, ægerrime tamen digrediens riuulo proximo sitim lenio. Nec mora cum latrones ultro anxij atq; solliciti remeant. nullam quidem prorsus sarcinam, uel omnino licet uilem laciniam ferentes, sed tantum gladijs, totis manibus, immo factionis suæ cunctis uiribus, unicam uirginem filo liberali, & ut matronatus eius indicabat, summatem regionis puellam, me hercules & asino tali concupiscendam, mœrentem, & crines cum ueste sua lacerantem, aduehebant, eamsimul intra speluncam, uerbis'q; quæ dolebat minora faciêtes, sic alloquuntur. Tu quidem salutis & pudicitiæ secura, breuem patientiam nostro compendio tribue. Nos ad istam sectam paupertatis necessitas adegit. Parêtes autem tui de tanto suarum diuitiarum cumulo, quanquam satis cupidi, tamen sine mora parabunt, scilicet idoneam sui sanguinis redemptionem. His & his similibus blatteratis, nec quicq̃ dolor sedatur puellæ, quidniquæ inter genua sua deposito capite sine modo flebat. At illi introuocatæ anui præcipiût, assidês eá blãdo, quãtũ posset, solaretur alloqo. Seq; ad sectæ sueta conferre. Nec tñ puella quit ullis aniculæ sermonibus, ab incœptis fletibus auocari. Sed altius eiulans se se, & assiduis singultibus ilia quatiens, mihi etiam lachrymas excussit. At sic. An ego inquit misera tali domo, tanta familia, tam charis uernulis, tam sanctis parentibus desolata,

et infelicis rapinæ præda, et mancipium effecta, inq; isto saxeo carcere seruiliter clausa, et omnibus delitijs, quis innata atq; innutrita sim, priuata sub incerta salutis & carnificinæ lanena, inter tot ac tales latrones & horrendum gladiatorum populum, uel fletũ desinere, uel omnino uiuere potero? Lamentata sic et animi dolore, & faucium tendore, & corporis lassitudine iam fatigata, marcentes oculos dimisit ad saporem. Iam commodum conquierat, nec diu cum repente lymphatico ritu, somno recussa, longeq; uehementius afflictare sese, & pectus etiã palmis infestis tundere, & faciẽ illã luculentam uerberare incœpit, & aniculæ, quamquã instantissime causas noui et instaurati mœroris requirentis, sic adsuspirans altius infit. Hem nunc certe nunc maxime funditus perij, nunc spei salutiferæ renuntiaui. Laqueus, aut gladius, aut certe præcipitium proculdubio capessendum est. Ad hæc anus iratior, dicere eam sæuiore iã uultu iubebat, quid malum fleret, uel quid repente postliminio pressæ quietis lamẽtationes licentiosas refricaret. Nimirũ inquit, tãto cõpendio tuæ redẽptionis defraudare iuuenes meos destinas? quod si pergis ulterius, iam faxo lachrymis istis, quas paruipẽdere latrones consueuêre, insuper habitis, uiua exurêre. Tali puella sermone deterrita, manuq; eius exosculata, parce inquit mi parens, & durissimo casui meo pietatis humanæ memor, subsiste paululum. Nec enim, ut reor, æuo lõgiore, mature tibi ĩ ista sancta canicie miseratio prorsus exaruit. Specta deniq; scœnam meæ calamitatis. Speciosus adolescens inter suos principales'quẽ

filiũ publicum omnis sibi ciuitas cooptauit, meus aliꝙ quin consobrinus, tantulo triennio maior in ætate, qui mecum primis ab annis nutritus & adultus, indiuiduo contubernio domusculæ, immo uero cubiculi toriq; sanctæ charitatis affectione mutuo mihi pignoratus, uotisq; nuptialibus pacto iugali pridem destinatus consensu parentum, tabulis etiam maritus nũcupatus ad nuptias, officio frequenti cognatorum, et affiniũ stipatus tẽplis et ædibus publicis uictimas immolabat. Domus tota lauris obsita, tædis lucida cõstrepebat hymeneum. Tunc me gremio suo mater infelix tolerans, mundo nuptiali decenter ornabat, mellitisq; suauijs crebriter ingestis, iam spe futura liberorum uotis anxijs propagabat, cum irruptionis subitæ gladiatorum impetus ad belli faciem sæuiẽs, nudis et incertis mucronibus coruscans, non cædi, nõ rapinæ manus afferunt, sed denso conglobatoq; cuneo cubiculum nostrum inuadunt protinus. Nec ullo de familiaribus nostris repugnante, ac ne tãtillũ quidẽ resistente, miserã exanimẽ, sæuo pauore, trepido de medio matris gremio rapuere. Sic instar Athracidis uel Pyrithoi, despectæ disturbatæq; nuptiæ. Sed ecce sæuissimũ omniũ, nunc etiã redintegratur, immo uero cumulatur infortuniũ meũ. Nam uisa sum mihi de domo, de thalamo, de cubiculo, de thoro deniq; ipso uiolẽter extracta, ꝑ solitudines auias ĩfortunatissimi mariti nomen inuocare, eumq; ut primũ meis amplexibus uiduatus est, adhuc unguẽtis madidũ, coronis floridũ, consequi uestigio me pedibus fugientem alienis, utq; clamore percito formosæ raptum uxoris

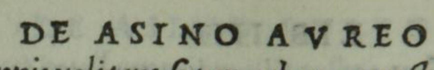
conquerens populi testatur auxilium, quidam de latronibus importunæ persecutionis indignatione permotus, saxo grandi propedibus abrepto, missellum iuuenem maritum meumpercussum interemit. Talis aspectus, atrocitate perterrita, somno funesto pauens, excussa sum. Tunc fletibus eius adsuspirans anus, sic incipit. Bono animo esto mea Herilis, nec uanis somniorum figmentis terreare. Nam præter quod diurnæ quietis imagines falsæ perhibentur, tum etiã nocturnæ uisiones contrarios euentus nõ nunquã pronuntiant. Deniq; flere, & uapulare, & nonnunquã iugulari, lucrosum, prosperumq; prouẽtum nunciant, contra, ridere, & mellitus dulcioli, uẽtrem saginare, uel in uoluptatem ueneriam cõuenire, tristitiæ animi, languori corporis, damnisq; cæteris anxiatum iri prædicant. Sed ego te narrationibus lepidis, anilibusq; fabulis, protinus euocabo. Et incipit. Erat in quadam ciuitate rex & regina. Hi tres numero filias forma conspicuas habuere. Sed maiores quidem natu, quãuis gratissima specie idoneæ, tamen celebrari posse laudibus humanis credebãtur. At uero puellæ iunioris tam præcipua, tam præclara pulchritudo, nec exprimi, ac ne sufficienter quidem laudari sermonis humani penuria poterat. Multi deniq; ciuiũ et aduenæ copiosi, quos eximij spectaculi rumor studiosa celebritate cõgregabat, inaccessæ formositatis admiratione stupidi, et admouentes oribus suis dexteram, priore digito in erectum pollicẽ residente, ut ipsam prorsus deã Venerẽ religiosis adoratiõibus uenerabãtur. Iamq; proximas ciuitates, et attiguas regio-

nes fama peruaserat, deam, quam cerulũ profundũ pelagi peperit, et ros spumantium fluctuũ educauit, iam numinis sui passim tributa uenia, in medijs conuersari populi cœtibus, uel certe rursum nouo cælestium stellarum germine non maria, sed terras, Venerem aliã, uirginali flore præditam pullulasse. Sic immensum procedit indies opinio, sic insulas iam proximas et terræ plusculum, prouinciasq; plurimas fama porrecta peruagatur. Iam multi mortaliũ lõgis itineribus atq; altissimus maris meatibus, ad sæculi specimen gloriosum cõfluebant. Paphõ nemo, Cnydõ nemo. At ne ipsa sacra quidem cithera, ad conspectũ deæ Veneris nauigabant. Sacra deæ proferuntur, tẽpla deformãtur, puluinaria deserũtur, cærimoniæ negligũtur, incoronata simulachra, et aræ uiduæ frigido cinere fedatæ. Puellæ supplicatur, et ĩhumanis, uultibus deæ tantæ numina placantur, et ĩ matutino progressũ uirginis, uictimus & epulis Veneris absentis nomen propitiatur. Iamq; per plateas commeãtem populi frequenter, floribus sertis, & solutis adprecãtur. Hæc honorum cælestium ad puellæ mortalis cultum immodica translatio, ueræ Veneris uehementes incendit animos, & impatiens indignationis, capitæ quassanti fremens altius, sic secum disserit. En rerum natura prisca parens, en elementorum origo initialis, en orbis totius alma Venus, quæ cum mortali puella partiario maiestatis honore tractor, & nomen meum cælo conditum terrenis sordibus prophanatur. Nimirũ cõmuni numinis piamẽto, uicariæ ueneratiõis ĩcertũ sustinebo, et imagĩnẽ meã

circunferet puella moritura. Frustra me pastor ille, cuius iustitiam fidemq; magnus comprobauit Iuppiter, ob eximiā speciem tantis prætulit deabus. Sed non adeo gaudēs ista quæcunq; est, meos honores usurpabit. Iam faxo huius etiam ipsius illicitæ formositatis pœniteat, et uocat cōfestim puerū suū, pinatū illū & satis temerarium, qui malis suis moribus, contempta disciplina publica, flammis & sagittis armatus per alienas domos nocte discurrens, & omnium matrimonia corrumpens, impune committit tanta flagitia, & nihil prorsus boni facit. Hunc quamquam genuina licentia procacem, uerbis quoq; insuper stimulat. Perducit ad illam ciuitatem, et Psychen (hoc enim nomine puella nuncupabatur) corā ostendit, et tota illa perlata de formositatis æmulatione fabula, gemens ac fremens indignatione, per ego te inqt, maternæ charitatis fœdera deprecor, per tuæ sagittæ dulcia uulnera, per flammæ istius mellitas uredines, uindictā tuæ parenti, sed plenam tribue, et in pulchritudinem contumacem reuerenter uindica, idq; unū et præ omnibus unicū, uolens effice, uirgo ista amore flagrantissimo teneatur hominis extremi, quē et dignitatis, et patrimonij simul et incolumetatis ipsius fortuna damnauit, tamq; infirmi, ut per totum orbem non inueniat miseriæ suæ comparem. Sic effata, et osculis hiantibus filiū diu ac pressule sauiata, proximas oras reflui litoris petit, plantisq; roseis uibrantiū fluctuū summū rorē calcauit. Ecce iā profundi maris udo resedit uertice, et ipsum q̄ icipit uelle, statim quasi pridē præceperit, nō moratur marinū ob

sequiũ, adsunt Nerei filiæ, chorum canentes, et Portunus cæruleis barbis hispidus, et grauis, piscoso sinu Salacia, auriga paruulus delphini Palemon, iam passim maria persultatens, Tritonũ cateruæ, hic concha sonaci leniter bucinat, ille serico tegmine flagrantiæ solis obsistit inimici, alius sub oculis dominæ speculum prægerit, currus, biges alij subnatant. Talis ad oceanum pergentem Venerẽ comitatur exercitus. Interea Psyche, cum sua sibi perspicua pulchritudine nullum decoris sui fructum percipit, spectatur ab omnibus, laudatur ab omnibus, nec quisq̃, non rex, nõ regius, nec de plebe saltem, cupiẽs eius nuptiarũ petitor accedit. Mirãtur quidẽ diuinam speciem, sed ut simulachrum fabre politum mirantur omnes. Olim duæ maiores sorores, quarum temperatam formositatem nulli diffamarant populi, procis regibus desponsæ, iam beatas nuptias adeptæ. Sed Psyche uirgo uidua domi residens, deflet desertam suam solitudinẽ, ægra corporis, animi saucia, et quamuis gẽtibus totis cõplacitam, odit in se suam formositatem. Sed infortunatissimæ filiæ miserimus pater, suspectatis cælestibus odijs, & iræ superum metuens, dei Milesij uetustissimũ percontatur oraculum, et tanto numine precibus et uictimis ingratæ uirgini petit nuptias et maritum. Sed Apollo quãquã græcus et ionicus propter Milesiæ conditorem, sic latina sorte respondit.

Montis in excelsi scopulo, desiste puellam,
　Ornatam mundo funerei thalami.
Nec speres generum mortali stirpe creatum,
　Sed sæuum atq; ferum uipereumq; malum.

Quĩ pinnis uolitans super æthera cuncta fatigat,
Flammáq; & ferro singula debilitat.
Quē tremit ipse Iouis, quo numina terrificantur,
Fluminaq; horrescunt, et stygiæ tenebræ.

Rex olim beatus affatu sanctæ uaticinationis accepto, piger tristisq; retro domum pergit, suæq; coniugi præcepta sortis enodat infaustæ, mœretur, fletur lamentatur diebus plusculis. Sed diræ sortis iam urgent tetri effectus, iam feralium nuptiarũ miserrimæ uirgini choragium struitur. Iam tædæ lumen atræ fuliginis cinerem arcessit, & sonus tibiæ zygiæ mutatur in querulum lydij modũ, cantusq; lætus hymenei, lugubri finitur ululatu, & puella nuptura deterget lachrymas ipso suo flãmeo. Sic affectæ domus triste fatum, cuncta etiam ciuitas congemebat, luctuq; publico, confestim congruens edicitur iustitiũ. Sed monitis cœlestibus parendi necessitas, misellam Psychen ad destinatam pœnam efflagitabat. Perfectis igitur feralis thalami cum summo mœrore solemnibus, toto prosequente populo, uiuum producitur funus, & lachrymosa Psyche comitatur, non nuptias, sed exequias suas. Ac dum mœsti parentes, & tanto malo perciti nefarium facinus perficere contãtur, ipsa illa filia talibus eos adhortatur uocibus. Quid infelicem senectam fletu diutino cruciatis? quid spiritũ uestrum, qui magis meus est, crebris eiulatibus fatigatis? quid lachrymis inefficacibus ora mihi ueneranda fœdatis? quid laceratis in uestris oculis mea lumina? quid canitiem scinditis? quid pectora? quid ubera sancta tunditis? Hic erunt uobis egregiæ meæ

formositatis præclara præmia. Inuidiæ nefariæ letali plaga percussi, sero sentitis. Cum gens & populi celebrarent nos diuinis honoribus, cum nouam me Venerem ore consono nuncuparent, tunc dolere, tunc flere, tunc me iam quasi peremptam lugere debuistis. Iam sentio, iam uideo solo me nomine Veneris perisse. Ducite me, & cui sors addixit, scopulo sistite. Festino felices istas nuptias obire. Festino generosum illum maritum meum uidere. Quid differo? quid trecto uenientem? qui totius orbis exitio natus est. Sic profata uirgo cõticuit, igressúq; iam ualido põpæ populi prosequentis sese miscuit. Itur ad constitutum scopulum montis ardui, cuius in summo cacumine statutam puellam cuncti deserentes, tædasq; nuptiales, quibus præluxerant ibidem lachrymis suis extinctas relinquẽtes, deiectis capitibus, domuitionem parant. Et miseri quidem parentes eius tanta clade defessi clausæ domus abstrusi tenebris perpetuæ nocti sese dedidere. Psychen autem pauentem ac trepidam, & in ipso scopuli uertice deflentem, mitis aura molliter spirantis zephiri, uibratis hincinde laciniis, & reflato sinu sensim leuatam suo tranquillo spiritu uehẽs, paulatim per deuexa excelsæ uallis subditæ florentis cespitis gremio leniter delapsam reclinat.

P Syche teneris, et herbosis locis in ipso thoro roscidi graminis suaue recubās, tāta mētis perturbatione sedata, dulce conquieuit. Iamq; sufficienti recreata somno placido resurgit animo. Videt lucum, proceris et uastis arboribus consitum. Videt fontem, uitreo latice perlucidū, medio luci meditullio. Propè fontis adlapsum domus regia est ædificata, non humanis manibus, sed diuinis artibus. Iam scies ab introitu primo dei cuiuspiam luculentum, et amœnum uidere te diuersorium. Nam summa laquearia citro et ebore curiose cauata subeūt aureæ columnæ, parietes omnes argenteo cælamine cōteguntur, bestijs et id genus pecudibus occurrētibus ob os introeuntium. Mirus prorsum magnæ artis homo, immo semideus, uel certe deus, qui magnæ artis subtilitate tantum effigiauit argentum. Enimuero pauimenta ipsa lapide precioso cæsim diminuto, in uaria picturæ genera discriminantur uehementer. Iterum ac sæpius beatos illos, qui super gemmas & monilia calcant. Iam cæteræ partes longe lateq; dispositæ domus sine precio preciosæ, totiq; parietes solidati massis aureis, splendore proprio coruscant, ut diem suū sibi domus faciat licet sole nolēte. Sic cubicula, sic porticus, sic ipsæ ualuæ fulgurant. Nec secius opes cæteræ maiestati domus respōdēt, ut eqdē illud recte uideatur, ad conuersationē humanā, magno Ioui fabricatū cæleste palatiū. Inuitata Psyche taliū locorū oblectatione propius accessit, et paulo fidentior, intra

time sese facit. Mox perlectante studio pulcherrimæ uisionis, miratur singula, et altrinsecus ædiũ horrea sublimi fabrica perfecta, magnisq; cõgesta gazis conspicit. Nec quicquã, ẽ quod ibi nõ est. Sed præter cæterã tantarũ diuitiarũ admiratioñẽ, hoc erat præcipue mirificum, quod nullo uinculo, nullo claustro, nullo custode totius orbis thesaurus ille muniebatur. Hæc ei summa cum uoluptate uisenti offert sese uox quædam corporis sui nuda. Et quid inquit domina tãtis obstupescis opibus? tua sunt hic omnia, proĩ cubiculo te refer, et lectulo lassitudinem refoue, et ex arbitrio lauachrũ pete. Nos quarũ uoces accipis, tuæ famulæ, sedulo tibi præministrabimus, nec corporis curatæ tibi, regales epulæ morabuntur. Sensit Psyche diuinæ prouidentiæ beatitudinem, monitusq; uoces informes audiẽs, & prius somno, et mox lauacro fatigationem sui diluit. Visoq; statim proximo semirotũdo, suggestũ propter instrumẽtũ cœnatoriũ, rata refectui suo, commodum libẽs accumbit, ilico uini nectarei, eduliumq; uariorum fercula copiosa, nullo seruiente, sed tantũ spiritu quodam impulsa subministrãtur. Nec quenquã tamen illa uidere poterat, sed uerba tantum audiebat excidentia, & solas uoces famulas habebat. Post opimas dapes, quidam introcessit, & cantauit inuisus. Et alius cithara pulsauit, quæ uidebatur nec ipsa. Tunc modulatæ multitudinis cõferta uox aures eius affertur, ut quamuis hominum nemo pareret, chorus tamen esse pateret. Finitis uoluptatibus, uespera suadente cõcedit Psyche cubitum. Iamq; prouecta nocte, & clemens quidam sonus aures eius

accedit. Tunc uirginitati ſuæ, pro tanta ſolitudinẽ metuẽs, et pauet, et horreſcit, et quouis malo, plus timet, quod ignorat. Iamq́; aderat ignobilis maritus, & thorũ inſcenderat, & uxorem ſibi Pſychen fecerat, & ante lucis exortum propere diſceſſerat, ſtatim uoces cubiculo præſtolatæ nouam nuptã interfectæ uirginitatis curant. Hæc diutino tempore ſic agebantur. Atq;, ut eſt natura redditum, nouitas per aſſiduam cõſuetudinẽ eius cõmendarat. Et ſonus uocis incertæ ſolitudinis erat ſolatium. Interea parentes eius inde feſſo luctu, atq; mœrore cõſeneſcebãt. Latiusq́; porrecta fama, ſorores illæ maiores cuncta cognorãt, propereq́; mœſtæ atq; lugubres deſerto lare, certatim ad parentũ ſuorũ conſpectum, affatumq́; perrexerant. Ea nocte ad ſuã Pſychen ſic infit maritus (Nanq; præter oculos & manibus & auribus ſentiebatur) Pſyche dulciſſima, et chara uxor, exitiabile tibi periculum minatur fortuna ſæuior, quod obſeruandum preſſiore cautela cenſeo. Sorores iam tuæ mortis opinione turbatæ, tuumq́; ueſtigium requirentes, ſcopulum iſtum protinus adiere, quarum ſiquas forte lamentationes acceperis, neq; reſpõdeas, immo nec proſpicias, omnino. Cæterũ mihi quidem grauiſſimũ dolorẽ, tibi uero ſummũ creabis exitium. Annuit, et ex arbitrio mariti, ſe facturam ſpopondit. Sed eo ſimul cum nocte dilapſo, diem totum lachrymis ac plangoribus miſella conſumit, ſe nunc maxime prorſus periſſe iterans, quæ beati carceris cuſtodia ſepta, et humanæ cõuerſationis colloquio uiduata, nec ſororibus quidem ſuis de ſe merẽtibus opẽ ſalutarẽ ferre, at ne uidere

easq; dē omnino posset. Nec lauacro, nec cibo, nec ulla deniq; refectione recreata, flēs ubertim decessit ad somnū. Nec mora cū paulo maturius lectū maritus accubās, eāq; nūc ēt lachrymātē cōplexus sic expostulat. Haecine mihi pollicebare Psyche mea, qd iā de te tuus maritus expecto? Quid spero? Et pfida, et pernox, nec īter amplexus cōiugales desinis cruciatus? Age iā nūc ut uoles, et aīo tuo dānosa poscēti pareto, tn̄ meminneris meae seriae monitiōis cū coeperis sero poenitere. Tūc illa precibus, et dū se moriturā cōminatur, extorquet à marito cupitis annuat, ut sorores uideat, luctus mulceat, ora cōferat. Sic ille nouae nuptae precibus ueniā tribuit, et insuper quibuscunq; uellet, eas auri, uel moniliū donare cōcessit. Sed idētidē monuit, ac saepe terruit, ne quādo sororū pernicioso cōsilio suasa de forma mariti quaerat, ne'ue se sacrilega curiositate, de tāto fortunarū suggestu pessū deyciat, nec suū postea contingat amplexū. Gratias egit marito. Iamq; laetior animo, sed prius, īquit, centies moriar, q̄ tuo isto dulcissimo cōnubio carreā. Amo enim, et efflictim te, qcunq; es, diligo, atq; ut meū spiritū, nec ipsi Cupidini cōparo. Sed istud etiā precibus meis oro largire et illi tuo famulo, praecipe zephyro simuli uectura sorores hic mihi sistat, et imprimēs oscula suasoria, et ingerēs uerba mulcētia, et iungēs mēbra cohibētia, haec ēt blāditijs astruit. Mi mellite, mi marite, tuae Psyches dulcis anima, ui ac potestate Veneris usurus. Inuitus succūbit maritus, et cūcta se facturū spopōdit. Atq; ēt luce proximāte, de manibus uxoris euanuit. At illae sorores percōtatae scopulū, locumq; illum, quo fuerat

Psyche deserta, festinantes adueniunt, ibiq; deflebant oculos, & plangebant ubera, & quo ad crebris eorũ eiulatibus saxa cautesq; parilem sonum resultarent. Iamq; nomine proprio sororẽ miserã ciebãt. Quoad sono penetrabili uocis ululabilis per prona delapsæ, amẽs et trepida Psyche procurrit ẽ domo. Et qd, inqt, uos miseris lamentationibus neqcq̃ affligitis, quá lugetis adsum, lugubres uoces desinite, & diutinis lachrymis madentes genas siccate. Tandem quippe cum iam possitis, quam plangebatis, amplecti. Tunc uocatum zephirum præcepti maritalis admonet. Nec mora, cum ille parens imperio, statim clementissimis flatibus innoxia uectura deportat illas. Iam mutuis amplexibus & festinantibus sauijs sese perfruũtur, & illæ sedatæ lachrymæ postliminio redeunt, prolectante gaudio. Sed & tectum, inquit, & larem nostrum lætæ succedite, & afflictas animas cum Psyche uestra recreate. Sic allocuta, summas opes domus aureæ, locumq; seruientiũ populosam familiã auribus earũ, lauacroq; pulcherrimo et inhumanæ mẽsæ lauticijs eas opipare reficit, ut illarũ prorsus cœlestiũ diuitiarũ copijs affluẽtibus satiatæ, iá præcordijs penitus nutrirẽt inuidiã. Deniq; altera earum satis scrupulose curioseq; percontari non desinit, quis illarum rerum cœlestium dominus, quis'ue, uel qualis ipsius sit maritus. Nec tamen Psyche coniugale illud præceptũ ullo pacto temerat, uel pectoris arcanis exigit, sed ẽ re nata confingit esse iuuenem quendã et speciosum, cõmodũ lanoso barbitio genas inũbrante, plerunq; rurestribus et mõtanis uenatibus occupatũ, et nequa

sermonis

sermonis præcedentis labe consilium tacitum proderetur, auro facto gemmosisq; monilibus onustas eas statim uocato Zephiro tradit reportandas. Quo protinus perpetrato, sorores egregiæ domum redeuntes, iamq; gliscentis inuidiæ felle flagrãtes multa secum sermonibus mutuis pstrepebant. Sic deniq; infit altera. En orba et sæua et iniqua fortuna. Hiccine tibi cõplacuit, ut utroq; parente prognatæ diuersam sortem sustineremus? Et nos quidem quæ natu maiores sumus, maritis aduenis ancillæ deditæ, extorres et lare et ipsa patria, degamus longe parentũ uelut exulãtes. Hæc autẽ nouissima quam fœtu satiante postremus partus effudit, tantis opibus et deo marito potita, quæ nec uti recte tãta bonorũ copia nouit. Vidisti soror q̃ta in domo iacent, et qualia monilia, quæ prænitẽt uestes, quæ splẽditent gemmæ, q̃tum præterea passim calcatur aurũ. Quod si maritum etiam tam formosum tenet, ut affirmat, nulla nunc in orbe toto felicior uiuit. Fortassis tamen procedẽte consuetudine, et affectione roborata, deã quoq; illã deus maritus efficiet. Sic est hercules, sic se gerebat, ferebatq;. Iã iam sursum respicit, et deã spirat mulier, quæ uoces ancillas habet, et uentis ipsis imperat. At ego misera primũ patre meo seniorem maritum sortita sum, dein cucurbita caluiorem & quouis puero pusilliorem, cunctam domum seris et catenis obditam custodientem. Suscipit alia. Ego uero maritum articulari etiam morbo complicatum, curuatũq;, ac per hoc rarissime Venerem meã recolentẽ sustineo, plerunq; detortos et duratos in lapidẽ digitos eius perfricans fomẽtis olidis, et pannis sordidis, et fetidis cata

plasmatis manus tam delicatas istas adurens, nec uxoris officiosam faciem, sed medica laboriosam personam sustinens. Et tu quidem soror uides, quàm patienti uel potius seruili, (dicam enim libere quod sentio) hæc perferas animo, enimuero ego neque sustinere ulterius tam beatam fortunam collapsam indigne. Recordare enim q̃ superbe, q̃ arroganter nobiscum egerit, et ipsa iactatione immodicæ ostentationis tumentẽ suũ prodiderit animum, deq́; tãtis diuitijs exigua nobis inuita proiecerit, cõfestimq́; præsentia nostra grauata propelli, & efflari, exibilariq́; nos iusserit. Nec sum mulier, nec omnino spiro, nisi eam pessum de tantis opibus deiecero. Ac si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra contumelia, consilium ualidum ambæ requiramus. Iamq́; ista quæ ferimus, non parentibus nostris, ac nec ulli demonstremus alij, imo nec omnino quicq̃ de eius salute norimus, sat est, quod ipsæ uidimus quæ uidisse pœnituit, ne dũ ut genitoribus et omnibus populis tam beatũ eius differamus præconiũ. Nec sunt enim beati, quorũ diuitias nemo nouit, sciet se nõ ancillas, sed sorores habere maiores. Et nũc quidẽ concedamus ad maritos et lares pauperes nostros, sed planè sobrios reuisamus. Deniq; cogitationibus præssioribus instructæ ad superbiam puniendam firmiores redeamus. Placet pro bono duabus malis malum consilium, totisq́; illis tam preciosis muneribus abscõditis comam trahentes, et perinde ut merebantur ora lacerantes, simulatos redintegrant fletus. Ac si parentes quoq; redulcerato prorsus dolore raptim deterentes, uesania turgidæ domus suas contendunt, dolum scele

stum, immo uero parricidium struētes contra sororem insontem. Interea Psyché maritus ille, quē nescit, rursum suis illis nocturnis sermonibus sic commonet. Vides'ne quantum tibi periculum uelitatur fortuna eminus. Ac nisi longe firmiter præcaues, mox comminus congredietur. Perfidæ lupulæ magnis conatibus nefarias insidias tibi comparant, quarum summa est, ut te suadeant meos explorare uultus, quos ut tibi sæpe prædixi, non uidebis, si uideris. Ergò igitur si posthac pessimæ illæ lamiæ noxijs animis armatæ uenerint (uenièt autē scio) neq; oīno sermonē conferas, et si id tolerare pro genuina simplicitate, proq; animi tui teneritudine nō potueris, certe de marito nil quicq̃ uel audias, uel respondeas. Nā et familiā nostram iā propagauimus, et hic adhuc infantulus uterus gestat nobis infantē aliū. Si texeris nostra secreta silentio diuinū, si prophanaueris, mortalē nuntio. Psyche læta florebat, et diuinæ sobolis solatio plaudebat, et futuri pignoris gloria gestiebat, et materni nominis dignitate gaudebat, crescentes dies, et menses exeūtes anxia numerat, et sarcinæ nescia rudimenta miratur, de breui punctulo tantum incrementulū locupletis uteri. Sed iam pestes illæ teterrimæq; furiæ, anhelantes uipereū uirus, et festinātes impia celeritate nauigabāt. Tūc sic iterū momentarius maritus suā Psychen admonet. Dies ultimus, & casus extremus, et sexus infestus, et sanguis inimicus iam sumpsit arma, & castra commouit, & aciem direxit, et classicum personauit, iam mucrone districto iugulum tuū nefariæ tuæ sorores petunt. Heu q̃tis urgemur cladibus Psyche dulcissima, tui, no

ſtriq; miſerere, religioſáq; continentia domũ, maritũ, teq; et iſtum paruulum noſtrum imminentis ruinæ in fortunio libera, nec illas ſceleſtas fœminas, quas tibi prius inter neciuũ odiũ et calcata ſanguinis fœdera ſorores appellare nõ licet, uel uideas, uel audias, cũ in more ſirenũ ſcopulo prominentes funeſtis uocibus ſaxa perſonabunt. Suſcipit Pſyche ſingultu lachrymoſo ſermonẽ inſertans. Iamdudũ, quod ſciam, fidei atq; parciloquio meo perpendiſti documenta, nec eò ſecius approbabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. Tu modo Zephyro noſtro rurſum præcipe fungatur obſequio, et in uicem denegatæ ſacroſanctæ imaginis tuæ redde ſaltem conſpectum ſororum, per iſtos cinameos & undiq; pendulos crines tuos, per teneras & teretis et mei ſimiles genas, per pectus neſcio quo calore feruidum, ſic in hoc ſaltem paruulo cognoſcam faciẽ tuam, ſupplicis anxiæ pijs precibus erogatus germani complexus indulge fructum, et tibi deuotæ dicatæq; Pſyches animam gaudio recrea, nec quicquam amplius in tuo uultu requiro. Iam nil officiunt mihi, nec ipſæ nocturnæ tenebræ. Teneo te meum lumen. His uerbis et amplexibus mollibus decantatus maritus, lachrymaſq; eius ſuis crinibus detergens, facturũ ſpopondit, et præuertit ſtatim lumen naſcentis diei. Iugum ſororium cõſponſæ factionis ne parentibus quidẽ uiſis recta de nauibus ſcopulum petunt illũ præcipiti cum uelocitate. Nec uẽti ferentis opertæ præſentiã licentioſa cũ temeritate proſiliunt in altum, nec immemor Zephyrus regalis edicti, q̃uis inuitus ſuſceptas eas gremio ſpirantis auræ ſolo reddidit. At illæ incontatæ ſtatim conferto ue

stigio domū penetrant, complexæq; suam prædam, so rores nomine mentientes, thesaurumq; penitus abditæ fraudis uultu læto tegentes, sic adulant. Psyche, nó ita ut pridē paruula, et ipsa iam mater es, quantū pu tas boni nobis geris in ista perula, q̄tis gaudijs totam domum nostram hylarabis. O nos beatas, quas infan tis aurei nutrimenta lætabunt, qui si parētum, ut opor tet pulchritudini responderit, prorsus cupido nascetur. Sic affectione simulata paulatim sororis inuadunt ani mū, statimq; eas lassitudine uiæ sedilibus refotas, & balnearum uaporosis fontibus curatas, pulcherrime triclinio mirisq; illis & beatis edulibus atq; tucetis oblectat. Iubet citharam loqui, psallitur. Tibias agere, sonatur, choros canere, cantatur, quæ nullo præsen te cuncta dulcissimis modulis animos audientium re mulcebant. Nec tamen scelestarū fœminarum nequi tia uel ipsa mellita cantus dulcedine mollita cóquieuit. Sed ad destinatam fraudiū pedicam sermones confe= rentes dissimulanter occipiunt sciscitari, qualis ei ma ritus et unde natalium secta cula proueniret. Tunc illa simplicitate nimia, pristini sermonis oblita nouū commentum instruit. Aitq; maritum suum de prouin cia proxima magnis pecunijs negociantem iam medium cursum ætatis agere, interspersum rara canicie. Nec in sermone isto tantillum morata, rursum opipa ris muneribus eas onustas uentoso uehiculo reddidit. Sed dum Zephyri tranquillo spiritu sublimatæ domū redeūt, sic secū altercantes, quid soror dicimus de tam monstroso fatuæ illius mendacio, tunc adolescens, modo florenti lanugine barbam instruēs, nunc ætate me

dia ardenti canicie lucidus. Quis ille, quem temporis modici spacium repentina senecta reformauit, nil aliud reperies mi soror, quàm uel mendaciũ istã pessimam fœminã confingere, uel formã mariti sui nescire. Quorũ utrum uerũ est opibus istis quãprimũ exterminanda est. Quod si uiri sui faciem ignorat, deo profecto denupsit, & deum nobis prægnatione ista gerit. Certe si diuini puelli, quod absit, hæc mater erit, statim me laqueo nexili suspendam. Ergo interim ad parentes nostros redeamus, et exordio sermonis huius concolores fallacias adtexamus. Sic inflãmatæ, parentibus fastidiẽter appellatis, et nocte turbatis uigilijs perditæ, matutino scopulũ puolãt, et inde soliti uẽti præsidio uehemẽter deuolant, lachrymisq; pressura palpebrarum coactis, hoc astu puellam appellant. Tu quidem felix & ipsa tanti mali ignorãtia beata sedes incuriosa periculi tui. Nos autẽ quæ peruigili cura rebus tuis excubamus cladibus tuis misere cruciamur. Pro uero nãq; comperimus (nec te sociæ scilicet doloris casusq; tui cælare possumus) immanem colubram multinodis uoluminibus serpẽtem, ueneno noxio colla sanguinantẽ, hiantem ingluuie profunda, tecũ noctibus latenter acquiescere. Nũc recordare sortis pythicæ, quæ te trucis bestiæ nuptijs destinatam esse clamauit, et multi coloni, quiq; circunsecus uenãtur, et accolæ plurimi uidere eum uespera redeũtem è pastu, proximiq; fluminis uadis innatantem. Nec diu blandis alimoniarũ obsequijs te saginari oẽs affirmant, sed cum primum prægnationem tuã plenus maturauerit uterus, opimiore fructu præditam

deuoraturũ· At hic iam tua est existimatio, utrũ sororibus pro tua chara salute soliciti adsentiri uelis, & declinata morte nobiscũ secura periculi uiuere, an sæuissimæ bestiæ sepeliri uisceribus· Quod si te ruris huius uocalis solitudo uel clandestinæ Veneris fœtidi periculosiq; concubitus et uenenati serpentis amplexus delectant, certe piæ sorores nostrum fecerimus· Tunc Psyche misella ut pote simplex, et animi tenella, rapitur uerborum tam tristiũ formidine, et extra terminũ mentis suæ posita prorsus omniũ mariti monitionum suarumq; promissionũ memoriã effudit, et in profundum calamitatis sese præcipitauit, tremẽsq; et exangui colore lurida tertiata uerba, semianimi, uoce substrepens sic ad illas ait· Vos quidẽ charissimæ sorores, ut par erat, in officio uestræ pietatis ꝑmanetis· Verũ & illi qui talia uobis affirmant, nõ uidentur mihi mendacium fingere· Nec enim unquã uiri mei uidi faciem, uel omnio cuiatis sit noui, sed tantum nocturnis subaudiens uocibus maritum incerti status & prorsus lucifugam tolero, bestiamq; aliquã recte dicentibus uobis marito consentio, meq; magnopere semper ã suis terret aspectibus, malumq; grande de uultus curiositate præminatur· Nunc si quam salutarem opem periclitanti sorori uestræ potestis afferre, iam nunc subsistite, cæterum incuria sequens, prioris prouidentiæ beneficia corrumpit· Hunc nactæ iam portis patentibus nudatum sororis animum facinorosæ mulieres, omissis tectæ machinæ latibulis, destrictis gladijs fraudantium simplicis puellæ pauẽtes cogitationes inuadunt· Sic denique

altera. Quoniam nos originis nexus pro tua incolu mitate periculum quidem nullum ante oculos habe re compellit, uiam, quæ sola deducat iter ad salutem diu diu'q; cogitatam monstrabimus tibi. Nouaculam præacutam ad pulsum etiam palmulæ lenientis exasperatã thori, qua parte cubare consuesti latẽter absconde, lucernam'q; concinnem, completam oleo claro lumine præmicantem subde aliquo claudentis auleæ tegmine, omni'q; isto apparatu tenacissime dissimulato, postquam sulcatos intrahẽs gressus cubile solitum conscenderit, iam'q; porrectus et exordio somni prementis implicitus altum soporem flare cœperit, thoro delapsa, nudo'q; uestigio pensilem gradum paulatim minuẽs cæcæ tenebræ custodia liberata lucerna, præclari tui facinoris oportunitatem de luminis consilio mutuare, & ancipiti telo illo audaciter prius dextera sursum elata, nixu q̃ ualido noxij serpẽtis nodũ ceruicis et capitis abscinde. Nec nostrum tibi deerit subsidiũ, sed cum primũ illius morte salutem tibi fceris, anxiæ præstolabimur, cunctis'q; istis, socijs tecum relatis, uotiuis nuptijs hominem te iungemus homini. Tali uerborũ incendio flãmata uiiscera sororis iã prorsus ardentis deserentes, ipsæ protinus tanti mali confiniũ sibi etiam eximie metuẽtes, flatus halitis impulsu solito porrectæ super scopulũ, ilico pernici se fuga proripiunt, statim'q; conscensis nauibus abeunt. At Psyche relicta sola, nisi quod infestis furijs agitata sola non est, æstu pelagi simule, mœrẽdo fluctuat, & quãuis statuto consilio & obstinato animo iam tũ facinorosas manus admouens, adhuc incerta consilij

titubabat, multisq; calamitatis suæ distrahitur affecti-
bus, festinat, differt, audet, trepidat, diffidit, irascitur,
et quod est ultimum in eodem corpore odit bestiam, di-
ligit maritum. Vespera tamen iam noctem trahente,
præcipiti festinatione nefarij sceleris instruit appara-
tum. Nox aderat, & maritus aderat, primusq; Vene-
ris prælijs uelitatus, altum soporē descenderat. Tunc
Psyche et corporis et animi alioquin infirma, fati ta-
men sæuitia subministrante, uiribus roboratur, et pro-
lata lucerna, et arrepta nouacula sexū audacia mu-
tauit. Sed cum primū luminis oblatione thori secreta
claruerūt, uidet omniū ferarū mitissimam dulcissi-
mamq; bestiā, ipsum illū cupidinē formosum deū for-
mose cubantem, cuius aspectu lucernæ quoq; lumen
hylaratum increbruit, & acuminis sacrilegi noua-
cula prænitebat. At uero Psyche tanto aspectu de-
territa, et impos animi, marcido pallore defecta, tre-
mensq; decedit in imos poplites, et ferrum quærit ab-
scondere, sed in suo pectore, quod profecto fecisset, nisi
ferrum timore tanti flagitij manibus temerariæ de-
lapsum euolasset. Iamq; lassa salute defecta, dū sæ-
pius diuini uultus intuetur pulchritudinē, recreatur
animi, uidet capitis aurei genialem cæsariem ambro-
sia temulentam, ceruices lacteas genasq; purpureas,
pererrātes crinium globos decoriter impeditos, alios
antependulos, alios retropendulos, quorum splendo-
re nimio fulgurante & ipsum lumen lucernæ uacil-
labat. Per humeros uolatilis dei pinnæ roscidæ micā-
ti flore candicant. Et quāuis alijs quiescentibus exti-
mæ plumulæ tenellæ ac delicatæ tremule resultantes

quiete lasciuiunt. Cæterum corpus glabellum atq; luculentum et quale peperisse Venerẽ nõ pœnitet. Ante lectuli pedes iacebat arcus & pharetra, & sagittæ magni dei propitia tela, quæ dũ isatiabili animo Psyche satis curiosa rimatur, atq; pertractat. & mariti sui miratur arma, depromit unam de pharetra sagittam, & puncto pollicis extremam aciem periclitabunda, trementis etiam nunc articuli nixu fortiore pupugit altius, ut per summam cutem rorauerint paruulæ sanguinis rosei guttæ. Sic ignara Psyche sponte in amoris incidit amorem. Tunc magis magisq; cupidine flagrans Cupidinis, prona in eum efflictim inhians patulis ac petulantibus sauijs festinãter ingestis, de somni mensura metuebat. Sed dũ bono tanto percita, saucia mente fluctuat, lucerna illa, siue perfidia pessima, siue inuidia noxia, siue quod tale corpus contingere & quasi basiare, & ipsa gestiebat, euomuit de summa luminis sui stillam feruentis olei super humerũ dei dextrũ. Hem audax & temeraria lucerna, & amoris uile ministerium, ipsum ignis totius deum aduris, cum te scilicet amator aliquis ut diutius cupitis etiam nocte potiretur, primus inuenerit. Sic inustus exiluit deus, uisáq; detectæ fidei colluuie prorsus ex oculis & manibus infelicissimæ coniugis tacitus auolauit. At Psyche statim resurgentis eius crure dextro manibus ambabus arrepto, sublimis euectionis appendix, miseranda, & per nubilas plagas penduli comitatus extrema consequia tandem fessa delabitur solo. Nec deus amator humi iacentem deserens inuolauit pro-

ximam cupressum, deq; eius alto cacumine sic eam grauiter commotus affatur. Ego quidem simplicissima Psyche parentis meæ Veneris præceptorum immemor, quæ te miseri extremiq; hominis deuinctã cupidine, infimo matrimonio addici iusserat, ipse potius amator aduolaui tibi. Sed hic feci leuiter scio, et præclarus ille sagittarius ipse me telo meo percussi, teq; coniugem meam feci ut bestia scilicet tibi uiderer, et ferro caput excideres, meũ quod istos amatores tuos oculos gerit. Hæc tibi identidem semper cauenda censebã. Hoc beniuole remonebam. Sed illæ qdem consiliatrices egregiæ tuæ tam perniciosi magisterij dabũt actutum mihi pœnas, te uero tantum fuga mea puniuero, & cum termino sermonis, pinnis in altum se proripuit. Psyche uero humi prostrata, et q̃tum uisu poterat uolatus mariti prospiciens, extremis affligebat lamentationibus animum. Sed ubi remigio plumæ, raptu maritum proceritas spatij fecerat alienum, per proximi fluminis marginẽ præcipitem sese dedit. Sed mitis fluuius in honorẽ dei scilicet qui & ipsas aquas urere consueuit, metuens sibi, confestim eam innoxio uolumine sup ripã florẽtem herbis exposuit. Tũc forte Pan deus rusticus iuxta super supercaliũ amnis sedebat. Complexus hic humo Cãnam deam, eamq; uoculas omnimodas edocens retinere. Proxime ripam uago pastu lasciuiunt comam fluuij tondentes capellæ, hirtuosus deus sauciã Psychen atq; defectam, utcũq; casus eius nõ inscius, clementer ad se uocatam, sic permulcet uerbis leniẽtibus. Puella scitula, sum quidem rusticanus, et opilio, sed senectutis prolyxæ benefi-

cio multis experimentis instructus. Verũ, si recte con iecto, quod profecto prudentes uiri diuinationem autumant, ab isto titubante et sæpius uacillante uestigio, deq́; nimio pallore corporis et assiduo suspiratu, immo et ipsis mentibus oculis tuis amore nimio laboras. Ergo mihi ausculta, nec te rursus præcipitio, uel ulo mortis accersito te genere perimas, luctum desine, & pone mœrorẽ, precibusq; potius Cupidinẽ deorum maximũ percole, et ut' pote adolescentem delicatum, luxuriosumq́;, blãdis obsequijs promerere. Sic locuto deo pastore, nullo sermone reddito, sed adorato tantum numine salutari, Psyche pergit ire. Sed ante quàm multum uiæ laboranti uestigio pererrasset, inscio quodam tramite iam delabente accedit quandam ciuitatem, in qua regnum maritus unius sororis eius obtinebat. Qua re cognita Psyche, nuntiari præsentiam suã sorori desiderat, mox inducta alternis amplexibus, mutuæ salutationis expletis, percontanti causas aduentus sui sic incipit. Meministi consiliũ uestrũ scilicet quo mihi suasistis, ut bestiã, quæ mariti mentito nomine mecum quiescebat prius quàm ingluuie uoraci me misellam hauriret, ancipiti nouacula peri merem. Sed cum primũ, ut æque placuerat, conscio lumine uultus eius aspexi, uideo mirum diuinumq́; prorsus spectaculũ, ipsum illum deæ Veneris filium, ipsum inquã Cupidinẽ leni quiete sopitum. Ac dum tanti boni spectaculo percita et nimia uoluptatis copia turbata fruendi laborarem inopia, casu scilicet pessimo, lucerna feruens oleũ rebulliuit in eius humerũ, quo dolore statim somno recussus, ubi me ferro et igni

conſpexit armatam, tu q̀dem, inquit, ubi iſtud tam dẽ
rũ facinus, confeſtim thoro meo diuorte, tibiq́; res tuas
habeto, ego uero ſororẽ tuã et nomen quo tu cenſeris
aiebat. Iã mihi confeſtim arra, atq; his nuptijs coniu-
gabo, et ſtatim Zephyro præcipit, ultra terminos me
domus eius efflaret. Nec dũ ſermonẽ Pſyche finierat,
illa ueſanæ libidinis et inuidiæ noxiæ ſtimulis agi=
tata præconcinnato mendacio fallens maritum, quaſi
de morte parentũ aliquid comperiſſet, ſtatim nauem
aſcendit, et ad illũ ſcopulũ protinus pergit, et quãuis
alio uento flante, cæca ſpe tamen inhians, accipe me
dicens Cupido dignã te coniugem, et tu Zephyre ſuſci
pe dominam, ſaltu ſe maximo præcipitẽ dedit, nec ta
men ad illũ locũ uel ſaltem mortua peruenire potuit.
Nã per ſaxa cautiũ membris iactatis, atq; diſſipatis,
et perinde, ut merebatur, laceratis uiſceribus ſuis, ali
tibus beſtijsq́; obuiũ ferens pabulũ, interijt. Nec uin=
dictæ ſequentis pœna tardauit. Nam Pſyche errabũ
do rurſus gradu peruenit ad ciuitatem aliam, in qua
pari modo ſoror morabatur alia. Nec ſecus et ipſa fal
laciæ germanitatis inducta, et in ſororis ſceleratas
nuptias æmula feſtinauit ad ſcopulũ. Inq́; ſimile mor
tis exitium cecidit. Interim dũ Pſyche quæſtioni Cu=
pidinis intenta, populos circuibat. At ille uulnere lu
cernæ dolens, in ipſo thalamo matris iacens ingeme
bat. Tunc auis per alba illa Gauia, quæ ſuper flu-
ctus marinos pinnis natat, demergit ſeſe propere ad
oceani profundũ gremiũ. Ibi commodum Venerẽ la
uãtem, natantẽq; propter aſſiſtens, indicat aduſtũ filiũ
eius graui uulnere, dolore mœrentẽ, dubiũ ſalutis ia

cere, iamq; per cunctorũ ora populorũ rumoribus con uitiisq; uariis oẽm Veneris familiã male audire, quod ille qdem montano scortatu, tu uero marino natatu se cesseritis. Ac per hoc non uoluptas illa, nó gratia, nó lepos, sed incõpta et agrestia et horrida cuncta sint. Non nuptiæ coniugales, non amicitiæ sociales, non liberũ charitates, sed enormis eluuies, et squalentium fœderũ insuaue fastidiũ. Hic illa uerbosa et satis curiosa auis, in auribus Veneris filiũ lacerãs existimationẽ gannicbat. At Venus irata solidũ exclamat repente. Ergo iã ille bonus filius meus habet amicã aliquã, pro me, age tu quæ sola mihi seruis amãter, nomen eius, quæ puerũ ingenuũ et inuestem solicitauit, siue illa de nympharũ populo, seu de dearum numero, seu de musarũ choro, uel de mearũ gratiarũ ministerio. Nec loquax illa conticuit auis. Sed nescio inquit domina, puto puellã, si probe nemini, Psyches nomine dicitur, efflicte cupere. Tunc indignata Venus exclamauit, uel maxime Psychen illã meæ formæ succubã, mei nominis æmulã, uere diligit nimirũ illud incrementum, lenã me putauit, cuius monstratu puellã illã cognosceret? Hic quæritans properiter emergit à mari, suũq; protinus aureũ thalamũ petiit, et reperto sicut audierat, ægroto puero, iã inde à foribus quammaxime boans.

h Onesta inqt hæc et natalibus nostris bonæq; tuæ frugi congruẽtia? Vt primũ qdẽ tuæ parentis, immo dominæ præcepta calcatres, nec sordidis amoribus inimicam meã cruciares. Verũ et hoc ætatis puer tuis licentiosis et immaturis iungeres

amplexibus, ut ego nurũ scilicet tolerarẽ inimicam? Sed utiq; præsumis nugo et corruptor, et inamabilis te solũ generosum? Nec me iã per ætatem posse concipe re? uelim ergo scias multo te meliorẽ filiũ alium geniturã, immo ut contumeliã magis sentias, aliquẽ de meis adoptaturã uernulis, eiq; donaturã istas pinnas, et flammas, et arcum, et ipsas sagittas, et oẽm meam supellectilẽ, quã tibi nõ ad hos usus dederã. Nec enĩ de patris tui bonis ad instructionẽ istam quicquã concessum est, sed male prima pueritia inductus es, & acutas manus habes, et maiores tuos irreuerenter pulsasti totiens, et ipsam matrẽ tuã, me inquã ipsa parricida denudas quotidie, et percussisti sepius, et quasi uiduã utiq; contemnis, nec Victricũ tuũ fortissimũ illum maximumq; bellatorẽ metuis. Quid'ni, cui sæpius in angorẽ mei pellicatus, puellas propinare consuesti. Sed faxo te lusus huius pœniteat, et sentias acidas et amaras nuptias istas. Sed nũc in risu habita q̃d agam? Quo me conferã? Quibus modis stellionẽ istum cohibeã? Petam'ne auxiliũ ab inimica mea sobrietate? Quã propter huius ipsius luxuriã offendi sæpius? Aut rusticæ squalentisq; fœminæ colloquiũ prorsus adhibendũ est? Horresco, nec tamen uindictæ solatiũ tantum spernendũ est, illa mihi prorsus adhibẽda est, nec ulla alia, quæ castiget asperrime nugonẽ istũ, pharetram explicet, et sagittas dearmet, arcũ denodet, tædã deflãmet, immo et ipsum corpus eius acrioribus remedijs coerceat. Tũc iniuriæ meæ litatũ crediderĩ, cum eius comas, quas istis manibus meis subinde aureo nitore perstrinxi, deraserim, pinnas, quas meo gre-

imo nectarei fontis infeci, prætotonderim. Sic effata, fo ras sese proripit infesta, et stomachata biles uenerias. Sed eam protinus Ceres et Iuno comitantur, uisamq; uultu tumido quæsiuere, cur truci supercilio tantã uenu statem micantium oculorum coerceret. At illa oportu ne inquit, ardenti prorsus isto meo pectori, uiolentiã scilicet perpetraturæ uenitis. Sed totis oro uestris uiribus Psychen illam fugitiuam, uolaticam mihi requirite. Nec enim uos utiq; domus meæ famosa fabula, et non dicendi filij mei facta latuerunt. Tũc illæ gnaræ quæ gesta sunt, palpare Veneris iram sæuientem sic ador tæ. Quid tale domina deliquit tuus filius? Vt animo peruicaci uoluptates illius impugnes, et quam ille di- ligit, tu quoq; perdere gestias? Quod autem oramus isti crimen, si puellæ lepidæ libenter arrisit? An ignoras eum masculum & iuuenem esse? Vel certe iam quot sit annorum oblita es? An quod ætatem portat bellule, puer tibi semper uidetur? Mater autem tu et præterea cordata mulier, filij tui lusus semper explo rabis curiose? Et in eo luxuriem culpabis, et amores reuinces, et tuas artes, tuasq; delicias in formoso filio reprehendes? Quis autem te deum, quis hominum pa tietur passim cupidines populis disseminantem, cum tuæ domus amores amare coerceas, & uitiorũ mulie- brium publicam præcludas officinam, sic illæ metu sa gittarũ, patronicio glorioso, Cupidini quamuis absen ti blandiebantur. Sed Venus indignata ridicule tra ctari suas iniurias, præuersis illis, alte rursus concito gradu pelago uiam capessit.

Interea

INterea Psyche uarijs iactabatur discursibus, dies noctesq; mariti uestigatiõibus inquieta, animo tanto cupidior, & iratum licet, si non uxoris blanditijs lenire, certe seruilibus precibus propiciare. Et prospecto templo quodam in ardui montis uertice, unde autem inquit scio, an istic meus degat dominus? Et illico dirigit citatum gradum, quem defectum prorsus assiduis laboribus spes incitabat & uotum. Iamq; grauiter emensis celsioribus iugis, puluinaribus sese proximam intulit, uidet spicas frumentarias in aceruo, & alias flexibiles in corona, & spicas ordei uidet. Erant & falces, et operæ messoriæ modus omnis. Sed cuncta passim iacentia, et incuria confusa, &, ut solet, æstu laborantium manibus proiecta. Hic singula Psyche curiose diuidit, & discretim remota, rite cõponit, rata. s. nullius dei fana cærimoniis negligere se debere, sed omniũ beniuolã misericordiã corrogare. Hic eã sollicite seduloq; curantem Ceres alma deprehendit, et longum exclamat protinus. Ah Psyche miseranda, totum per orbem Venus, anxia disquisitione, tuum uestigium, furens animi requirit, teq; ad extremum supplicium expetit, & totis numinis sui uiribus ultionem flagitat. Tu uero rerum mearum tutelam nunc geris, & aliud quicq̃ cogitas, nisi de tua salute. Tunc Psyche pedes eius aduoluta, & uberi fletu rigans deæ uestigia, humumq; uerrens crinibus suis, multis iugis precibus editis

ueniam postulabat. Per ego te frugiferam tuam dex
teram istam deprecor, per lætificas messium cæri-
monias, per tacita secreta cistarum, & per famulorũ
tuorum draconum pinnata curricula, & glebæ sicu
læ sulcamina, & currum rapacem, & terram tena
cem, & illuminarum Proserpinæ nuptiarum demea
cula, & luminosarum filiæ inuentionum remeacu
la, & cætera, quæ silentio tegit Eleusis atticæ sacrari-
um, miserandæ Psyches animæ supplicis tuæ subsiste,
inter istam spicarum congeriem patere, uel pauculos
dies delitescam, quoad deæ tantæ sæuiens inspiratio
temporis mitigetur, uel certe meæ uires diutino labo-
re fessæ, quietis interuallo leniantur. Suscipit Ceres,
tuis quidem lachrymosis precibus & commoueor, et
opitulari cupio. Sed cognatæ meæ, cum qua etiam an
tiquum fœdus amicitiæ colo, bonæ præterea fœminæ
malam gratiam subire nequeo. Decede itaq; istis ædi
bus protinus, & quod à me retenta custoditaq; non
fueris, optimi consule. Contra spem suam repulsa Psy
che, & afflicta duplici mœsticia, iter retrorsum por-
rigens, inter subsitæ conuallis sublucidum lucum pro-
spicit fanum, solerti fabrica structum, nec ullam, uel
dubiam spei melioris uiam uolens omittere, sed adire
cuiuscunq; dei ueniam, sacratis foribus proximat.
Videt dona speciosa, & lacinias auro literatas,
ramis arborum postibusq; suffixas, quæ cum gra-
tia facti, nomen deæ, cui fuerant dicata, testa-
bantur. Tunc genu nixa, & manibus aram tepẽ
tem amplexa, detersis ante lachrymis, sic apprecatur.
Magni Iouis germana, & coniuga, siue tu sami, quæ

querulo partu uagituq; , & alimonia tua gloriatur, tenes uetusta delubra, siue celsae Carthaginis, quae te uirginem, uectura leonis, coelo commeantem percolit, beatas sedes frequentas, siue propè ripas Inachi, qui te iam nuptam tonantis & reginam dearum memorat, inclytis arguorum praesides moenibus, quam cunctus oriens zigiam ueneratur, & omnis occidẽs lucinam appellat, sis meis extremis casibus Iuno sospita, méq; in tantis exanclatis laboribus defessam imminẽtis periculi metu libera. Quod sciã soles praegnãtibus periclitantibus ultro subuenire. Ad istum modũ supplicanti statim sese Iuno cum totius sui numinis augusta dignitate praesentat. Et protinus, quam uellem inquit per fidem nutum meum precibus tuis accommodare. Sed contra uolũtatem Veneris, nurus meae, quã filiae semper dilexi loco, praestare me pudor non sinit. Tunc etiam legibus, quae seruos alienos profugos iuitis dominis uetãt suscipi, prohibeor. Isto quoq; fortunae naufragio Psyche perterrita, nec indipisci iam maritum uolatilem quiens, tota spe salutis deposita, sic ipsa suas cogitationes consuluit. Iam quae possunt alia meis erumnis temptari uel adhiberi subsidia? Cui nec dearum quidem, quanquam uolentium potuerunt prodesse suffragia? Quo rursum itaq; tantis laqueis inclusa uestigium porrigam, quibusq; tectis, uel etiam tenebris abscondita, magnae Veneris ineuitabiles oculos effugiam? Quin igitur masculũ tandem sumis animum, et cassae specu lae renũtias fortiter, & ultroneã te dominae tuae reddis? Et uel sera modestia saeuiẽtes ĩpetus eius mitigas?

Qui scias, an etiam, quem diu quæritas, illic ī domo matris reperias? Sic ad dubium obsequium, immo ad certum exitium præparata, principium futuræ secum meditabatur obsecrationis. At Venus terrenis remedijs inquisitionibus abnuens, cœlum petit. Iubet construi currum, quem ei Vulcanus subtili fabrica studiose poliuerat, & ante thalami rudimentum nuptiale munus obtulerat, lunæ tenuātis detrimento conspicuum, & ipsius auri damno preciosum. De multis, quæ circa cubiculum dominæ stabulant, procedunt quatuor candidæ columbæ, & hylaris incessibus picta colla torquentes, iugum gemmeum subeunt. Susceptaq; domina lætæ subuolant currum deæ prosequentes, gannitu constrepenti lasciuiunt passeres, & cæteræ, quæ dulce canticant aues, melleis modulis suaue resonantes aduentum deæ pronuntiant. Cedunt nubes, & cœlum filiæ panditur, & summus æther cum gaudio suscipit deam. Nec obuias aquilas, uel accipitres rapaces pertimescit magnæ Veneris canora familia. Tunc se protinus ad regias Iouis arces dirigit, & petitu superbo Mercurij dei uocalis operæ necessariam usuram postulat. Nec renuit Iouis cærulum supercilium. Tunc ouans ilico, comitante etiam Mercurio, Venus cœlo demeat, eiq; solicite serit uerba. Frater Arcadi scis nempe sororem tuam Venerem sine Mercurij præsentia nil unquam fecisse. Nec te præterit utiq;, quanto iam tempore delitescentem ancillam nequiuerim reperire. Nil ergo superest, q̄ tuo præconio præmiū ī uestigatiōis publicitus edicere. Fac ergo mandatū matures meū, et inditia, q̃bus possit co-

gnosci, manifeste designes, ne siquis occultationis illicitæ crimen subierit, ignorantiæ se possit excusatione defendere, & simul dicens libellum ei porrigit, ubi Psyches nomen continebatur, & cætera. Quo facto, protinus domum secessit. Nec Mercurius omisit obsequium. Nam per omnium ora populorũ passim discurrens, sic mandatæ prædicationis munus exequebatur. Siquis à fuga retrahere, uel occultam demonstrare poterit fugitiuã regis filiam Veneris ancillam, nomine Psychen, conueniat retro metas Murtias Mercurium prædicatorem, accepturus indicij nomine ab ipsa Venere septem sauia suauia, et unum blandiẽtis adpulsum linguæ lõgæ mellitũ. Adhunc modũ pronunciante Mercurio, tanti præmij cupido certatim omnium mortaliũ studium arrexerat. Quæ res nũc uel maxime sustulit Psyches omnem cunctationem. Iamq; fores eius dominæ proximanti, occurrit una de famulatione Veneris, nomine Cõsuetudo, statimq; quantum maxime potuit exclamat. Tandẽ ancilla nequissima dominã habere te scire cœpisti? An pro cætera morũ tuorũ temeritate, istud quoq; nescire te fingis, q̃tos labores circa tuas inquisitiones sustinerimus? Sed bene, ꝙ meas potissimũ manus incidisti, & inter orci cancros iã ipsos adhæsisti, datura scilicet actutũ cõtumaciæ tãtæ pœnas, et audaciter i capillos eius immissa manu, trahebat eã, nequaq̃ renitẽtẽ. Quã ubi primũ iductã oblatamq; sibi cõspexit Venus, lætissimũ cachinnũ extollit, et qualẽ solẽt fureter irati, caputq; quatiẽs, et adscalpẽs aurẽ dexterã, tandẽ, inquit, dignata es socrũ tuã salutare. An potius maritũ, qui

uulnere tuo periclitatur, interuiſere ueniſti. Sed eſto ſecura. Iam enim excipiam te, ut bonam nurum condeces, & ubi, inquit, Sollicitudo atq; triſtities ancillæ meæ. Quibus introuocatis torquēdam tradidit eam. At illæ ſequentes herile præceptum, Pſychen miſellam flagellis afflictam, & cæteris tormentis excruciatam, iterum dominæ conſpectui reddunt. Tunc rurſus ſublato riſu Venus, & ecce inquit nobis turgidi uentris ſui lenocinio commouet miſerationem, unde me præclara ſobole auiam beatam ſcilicet faciat. Felix uero ego, quæ in ipſo ætatis meæ flore, uocabor auia, & uilis ancillæ filius, nepos Veneris audietur. Quanquam inepta ego fruſtra filium dicam. Impares enim nuptiæ, & præterea in uilla ſine teſtibus, & patre non conſentiente factæ, legitimæ non poſſunt uideri. Ac per hoc ſpurius iſte naſcetur, ſi tamen patum omnino proferre te patiemur. His editis inuolat eam, ueſtemq́; plurſairiam diloricat, capilloq́; diſciſſo, & capite conquaſſato, grauiter affligit. Et accepto frumento, & ordeo, & milio, et papauere, et cicere, et lente, & faba, commixtisq́; aceruatim confuſisq́; in unum glomulū, ſic ad illam. Videris enim mihi tam deformis ancilla, nullo alio, ſed tantum ſedulo miniſterio amatores tuos promereri. Iam ergo et ipſa frugem tuam periclitabor, diſcerne ſeminū iſtorū paſſiuam cógeriem, ſingulisq́; granis rite diſpoſitis, atq; ſeiugatis, ante iſtá ueſperam opus expeditum approbato, mihi ſic aſſignato tantorū ſeminū cumulo. Ipſa cœnæ nuptiali conceſſit. Nec Pſyche manus admolitur inconditæ lli et in-

extricabili moli. Sed immanitate præcepti consternata, silens obstupescit. Tunc formicula illa paruula, atque ruricola, certatim difficultatis tantæ laborisq; miserta, contubernalis magni dei socrusq; sæuitiã execrata, discurrens gnauiter, conuocat, corrogatq; cunctam formicarum accolarũ classem. Miseremini terræ omniparentis agiles alumnæ, miseremini, & amoris uxori puellæ lepidæ periclitanti prompta uelocitate succurrite. Ruũt aliæ, superq; aliæ, sepedũ populorũ undæ, summoq; studio singulæ granatim totũ digerũt aceruum, separatimq; distributis dissitisq; generibus, è conspectu perniciter abeũt. Sed initio noctis, è conuiuio nuptiali uino madens, & flagrans balsama Venus remeat, totumq; reuincta corpus rosis micantibus, uisaq; diligentia miri laboris, non tuum inquit nequissima, nec tuarũ manuum istud opus, sed illius, cui tuo, immo et ipsius malo placuisti. Et frusto cibarij panis ei proiecto, cubitum facessit. Interim Cupido solus interioris domus unici cubiculi custodia clausus, coercebatur acriter. Partim, ne petulanti luxurie uulnus grauaret, partim, ne cũ sua cupita conueniret. Sic ergo distinctis, et sub uno tecto separatis amatoribus, tetra nox exanclata. Sed aurora commodũ inequitanti, uocatæ Psychæ Venus infit talia. Vides'ne illud nemus, quod fluuio præterluẽti, ripisq; lõgis attenditur, cuius ima gurgites uicinũ fontem despiciunt? Oues ibi nitentes, auriq; colore florẽtes, incustodito pastu uagãtur. Inde de coma preciosi uelleris, floccum mihi confestim quoquomodo quæsitum afferas censeo. Perrexit Psyche uolenter, nõ obsequiũ quidem illa functura,

ſed requiem malorũ præcipitio fluuialis rupis habitu ra. Sed ide de fluuio muſicæ ſuauis nutricula, leni cre pitu dulcis auræ diuinitus iſpirata, ſic uaticinatur arũ do uiridis. Pſyche tantis erumnis exercita, neque tua miſerrima morte meas ſanctas aquas polluas, nec ue ro contra formidabiles oues iſtius oræ feras aditum, quoad de ſolis flagrantia mutuato calore, truci rabie ſolent efferri, cornuq; acuto, et fronte ſaxea, & non nunquam uenenatis morſibus in exitium ſæuire mor talium. Sed dum meridies ſolis ſedauerit uaporẽ, et pecua ſpiritus fluuialis ſerenitate conquieuerint, pote ris ſub illa proceriſſima platano, quæ mecũ ſimul unũ fluentum bibit, latenter te abſcondere, et cum primum mitigata furia laxauerint oues animum, percuſſis frõ dibus attigui nemoris lanoſum aurũ reperies, quod paſſim ſtipibus cõnexũ obhæreſcit. Sic arũdo ſimplex et humana Pſychen ægerrimã ſalutem ſuã docebat. nec auſcultatu pœnitendo diligenter inſtructa, illa ceſ ſauit, ſed obſeruatis omnibus furatrina facili, flauentis auri mollicie, congeſtum gremium Veneri reportat, nec tamen apud dominam ſaltem ſecundi laboris peri culum ſecundũ teſtimonium meruit, ſed contortis ſupercilijs ſubridens amarũ, ſic inquit. Nec me præterit hu ius quoq; facti author adulterinus. Sed iam nunc ego ſedulo periclitabor, an oppido forti animo ſingularíq; prudentia ſis prædita. Vides'ne inſiſtentem celſiſſimæ illi rupi montis ardui uerticẽ, de quo fontis atri fuſcæ defluunt undæ, proximéq; conceptaculo uallis inclu ſæ ſtygias irrigant paludes, et rauca cocyti fluenta nu triũt? Indidẽ mihi de ſummi fontis penita ſcaturigine,

rorem rigentem hauritũ, ista confestim perferto urnu
la. Sic aciens, crystallo dedolatum uasculum insuper
ei grauiora comminata tradidit. At illa studiose gra
dum celerans, montis extremum petit cumulum certe
uel illic inuentura uitæ pessimæ finem. Sed cum pri-
mum prædicti iugi conterminos locos appulit, uidet
rei uastæ letalem difficultatem. Nanq; saxũ immani
magnitudine procerũ, et inaccessa salubritate lubricũ,
medijs è faucibus lapidis fontes horridos euomebat, q
statim proni foraminis lacunis editi, perq; procliue de
lapsi, et angusti canalis exerto contecti tramite proxi-
mã conuallem latenter incidebant. Dextera leuáq; ca
tibus cauatis proserpunt, & longa colla porrecti sæui
dracones inconuiuæ uigiliæ luminibus addictis, et in
perpetuã lucem pupillis excubantibus. Iamq; et ipsæ
semet muniebant uocales aquæ. Nam et discede, et qd
facis, uide, et quid agis, caue, et fuge, et peribis subinde
clamant. Sic impossibilitate ipsa mutata in lapidẽ Psy
che, quis præsenti corpore, sensibus tamen aberat, &
inextricabilis periculi mole prorsus obruta, lachry-
marũ etiã extremo solatio carebat. Nec Prouidentiæ
bonæ graues, oculos innocẽtis animæ latuit erumna.
Nam primi Iouis regalis auis illa repente propansis
utrinq; pinnis affuit rapax aquila, memorq; ueteris
obsequij, quo ductu Cupidinis Ioui pocillatorẽ Phry-
giũ sustulerat, opportunã ferens opem, deiq; numen in
uxoris laboribus percolens, alti culminis diales uias
deserit, et ob os puellæ præuolãs, ĩcipit. At tu simplex
alioquin et expers rerũ taliũ, sperasq; te sanctissimi
nec minus truculẽti fontis, uel unã stillã posse furari,

uel omnino contingere? Dijs etiã ipsiq; Ioui formidabiles aquas istas stygias, uel fando comperisti? Quodq; uos deieratis per numina deorum, deos per stygis maiestatem solere? Sed cedo istam urnulam, et protinus arreptam completamq; festinãter, libratisq; pinnarũ nutantiũ molibus, inter genas sæuientium dentium, et trisulca uibramina draconum, remigum dextera leuaq; porrigens, nolentes aquas, et ut abiret innoxius præmonentes, excipit, commenta, ob iussum Veneris petere, eiq; se præministrare. Quare paulo facilior adeundi fuit copia. Sic acceptam cum gaudio plenã urnam Psyche Veneri citata retulit. Nec tamen nutum deæ sæuientis, uel tunc expiare potuit. Nam sic eam maiora, atq; peiora flagitia comminans, appellat, renidens exitiabile. Iam tu quidem uideris magna quædam mihi, alta prorsus malefica, quæ talibus præceptis meis obtemperasti gnauiter. Sed adhuc istud mea pupula ministrare debebis. Sume istã pyxidẽ, et dedit protinus, usq; ad iferos, et ipsius orciferales penates te dirige. Tũc conferes pyxidẽ Proserpinæ, petit de te Venus dicito, modicũ de tua mittas ei formositate, uel ad unam saltem dieculã sufficiens. Nam quod habuit, dum filium curat ægrotum consumpsit, atque contriuit omne. Sed haud immaturius redito, quia me necesse est indidem delinitam theatrum deorum frequentare. Tunc Psyche, uel maxime sensit ultimas fortunas suas, & uelamento reiecto, ad promptum exitium sese compelli manifeste comperit. Quid ni, quæ suis pedibus ultro ad tartarum manesq; demeare cogeretur. Nec cunctata diutius, pergit quam-

piam turrim præaltam, indidem se datura præcipitē. Sic enim rebatur, ad inferos recte, atq; pulcherrime se posse descendere. Sed turris prorūpit in uocem subitā. Et quid te, inquit, præcipitio misella quæris extinguere? Quid'q; iam nouissimo periculo labori'q; isti temere succumbis? Nam si spiritus corpore tuo semel fuerit seiugatus, ibis quidem profecto ad imum tartarum, sed inde nullo pacto redire poteris. Mihi ausculta. Lacedæmon Achaiæ nobilis ciuitas, non longe sita est. Huius conterminam, deuijs abditam locis, quære tenarū. Inibi spiraculum ditis, & per portas hiantes monstratur iter inuiū, cuius te limine transmeatam simul commiseris, iam canale directo pergis ad ipsam orci regiam. Sed non hactenus uacua debebis per illas tenebras incedere, sed offas polentæ mulsa concretas ambabus gestare manibus, ac in ipso ore duas ferre stipes. Iam'q; confecta bona parte mortiferæ uiæ, continuaris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili. Qui te rogabit decidenti sarcinæ fusticulos aliquos porrigas ei. Sed tu nulla uoce deprōpta tacita præterito. Nc mora cum ad flumen mortuum uenies, cui præfectus Charon, protinus expetens portoriū. Sic ad ripā ulteriorem futili cymba deducit cōmeantes. Ergo et inter mortuos auaritia uiuit, nec ille ditis pater tantus deus quicq̄ gratuito facit, et pauper moriēs uiaticum debet quærere, et æs si forte præ manu non fuerit, nemo eum expirare patietur. Huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus, quas feres, alterā, sic tamen, ut ipse sua manu de tuo sumat ore. Nec secus tibi pigrum fluentum transmeanti, quidā supernatās

ſenex mortuus, putris attollens manus, orabit, ut eum intra nauigium trahas. Nec tu tamen illicita affectare pietate. Trāſito fluuio, modicum te progreſſam textrices orabunt anus telam ſtruentes, manus pauliſper accōmodes, nec id tamen tibi contingere fas eſt. Nā hic omnia tibi, et multa alia de Veneris inſidijs orientur, ut uel unam de manibus committas offulam. Nec putes futile iſtud pollentariū damnum leue. Altera enim perdita, lux hæc tibi prorſus denegabitur. Canis nāq; prægrandis, triugo et ſatis amplo capite præditus, immanis et formidabilis, conatibus oblatrans faucibus mortuos quibus iam nil mali poteſt facere fruſtra territando, ante ipſum limen et atra atria Proſerpinæ ſemper excubans, ſeruat uacuam ditis domum. Hunc offrenatum unius offulæ præda, facile præteribis, ad ipſam protinus proſerpinam introibis, quæ te comiter excipiet, ac benigne, ut et molliter aſſidere, et prandium opipare ſuadeat ſumere. Sed tu et humi reſide, et panem ſordidum petito, eſto. Deinde nuntiato quid adueneris, ſuſceptoq; quod efferetur, rurſus remeās, canis ſæuitiē offula reliqua redime, ac deinde auaro nautæ data, quam reſeruaueras ſtipē, trāſitoq; eius fluuio, recalcans priora ueſtigia, ad iſtum cœleſtiū ſiderum redies chorum. Sed inter omnia, hic obſeruandum præcipue tibi cenſeo, ne uelis aperiere uel inſpicere illā, quam feres pyxidem, uel omnino formoſitatis diuinæ abditum cures theſaurū. Sic turris illa uel propitia uaticinationis munus explicuit. Nec morata Pſyche pergit tenarum. Sumptiſq; rite ſtipibus illis, et offulis, infernū decurrit meatū, tranſitoq; per ſilentiū

asinario debili, et amnica stipe uectori data, neglecto supernatantis mortui desiderio, & spretis textricum subdolis precibus, & offulæ cibo sopita canis horrendi rabie, domum Proserpinæ penetrat. Nec offerẽtis hospitæ sedilæ dedicatum, uel cibũ beatum amplexa, sed ante pedes eius residens humilis, et cibario pane contenta, ueneriam pertulit legationem. Statimq; secreto repletam, conclusamq; pyxidem suscipit, et offulæ sequentis fraude caninis latratibus obseratis, residuaq; nauitæ reddita stipe, longe uegetior, ab inferis recurrit, & repetita atq; adorata candida ista luce, quanquam festinans obsequium terminare, mẽte capitur temeraria curiositate. Et ecce inquit inepta ego diuinæ formositatis gerula, quæ nec tantillum quidem indidem mihi delibo, uel sic illi amatori meo formoso placitura. Et cum dicto reserat pyxidẽ, nec quicquam ibi rerũ nec formositas ulla, sed infernus somnus, ac uere stygius, qui statim coperculo reuelatus inuadit eam, crassi soporis nebula cunctis eius membris perfunditur, & in ipso uestigio, ipsaq; semitæ collapsam possidet, et iacebat imobilis, et nihil aliud q̃ dormiẽs cadauer. Sed Cupido iam cicatrice solida reualescens, nec diutinam suæ Psyches absentiã tolerans, per arctissimam cubiculi, quo cohibebatur, elapsus fenestram, refectisq; pinnis aliquanta quiete longe uelocius prouolans, Psychen accurrit suam. Detersoq; somno curiose, & rursum in pristinam pyxidis sedem recondito, Psychen innoxio punctulo suæ sagittæ suscitat. Et ecce inquit rursum perieras misella simili curiositate, sed interim quidẽ

tu prouinciam quæ tibi matris meæ præcepto manda ta est, exequere gnauiter, cætera egomet uidero. His dictis amator leuis in pinnas se dedit. Psyche uero confestim Veneri munus reportat Proserpinæ. Interea Cupido amore nimio peresus, & ægra facie matris suæ repentinam sobrietatem pertimescens, ad armile redit, alisq; pernicibus cœli penetrato uertice magno Ioui supplicat, suamq; causam probat. Tunc Iupiter perpressa Cupidinis bucula, manuq; ad os suum re lata consauiat, atq; sic ad illum. Licet tu, inquit, domi ne fili nunquam mihi concessu deûm decretum serua ris honorem, sed istud pectus meum, quo leges elemen torum, & uices siderum disponuntur, conuulneraris assiduis ictibus, crebrisq; terrenæ libidinis fœdaue= ris casibus, contraq; leges, & ipsam iuliam, discipli- namq; publicam turpibus adulteriis existimationem famamq; meã leseris, in serpentes, in ignes, in feras, in aues, & gregalia pecua serenos uultus meos sor- dide reformando, attamen modestiæ meæ memor, quodq; inter istas meas manus creueris, cuncta per ficiam, dum tamen scias æmulos tuos cauere. Ac si qua nunc in terris puella præpollet pulchritudine, præsentis beneficii uicem per eam mihi repensare te debere. Sic fatus, iubet Mercurium deos omnes ad concionem conuocare protinus. Ac siqui cœtu cœlestiũ defuisset, in penam decem milliũ nummorũ conuentum iri pronunciare. Quo metu statim comple to cœlesti theatro, pro sede sublimi sedens procerus Iupiter sic enunciat. Dei conscripti musarum albo, adolescentem istum quem manibus meis alumnatus

ſum, profecto ſcitis oẽs cuius primæ iuuentutis calora tos impetus freno quodã coercendos exiſtimaui, ſat eſt quotidianis eũ fabulis, ob adulteria cũctasq; corrupte las infamatũ, tollẽda eſt omnis occaſio, et luxuria pue rilis nuptialibus pedicis colliganda. Puellã elegit, & uirginitate priuauit, teneat, poſſideat, amplexus Pſy= chen, ſemper ſuis amoribus perfruatur, et ad Venerẽ collocata facie, nec tu, inquit, filia quicquã contriſtare, nec proſapiæ, tantæ tuæ, ſtatuiq; de matrimonio mor tali metuas. Iam faxo nuptias nõ impares, ſed legiti mas et iure ciuili congruas. Et ilico per Mercuriũ ar ripi Pſychen, et in cœlũ perduci iubet porrecto ambro ſiæ poculo. Sume inqt Pſyche, et immortalis eſto, nec unquã digredietur à tuo nexu Cupido, ſed iſtæ uobis erunt ꝑpetuæ nuptiæ. Nec mora cum cœna nuptialis affluens exhibetur. Accumbebat ſummũ thorũ mari= tus, Pſychen gremio ſuo complexus, ſic et cum ſua Iu none Iuppiter, ac deinde per ordinẽ toti dei. Tunc po culũ nectaris (quod uinũ deorũ eſt) Ioui quidem ſuus pocillator ille ruſticus puer, cæteris uero Liber mini- ſtrabat, Vulcanus cœnã coquebat, Horæ roſis et cæte= ris floribus purpurabant, omnia Gratiæ ſpargebant balſama. Muſæ quoq; canora ꝑſonabant, Apollo can= tauit ad citharã, Venus ſuaui muſicæ ſuppingreſſa for moſa ſaltauit, ſcæna ſibi ſic concinnata, ut Muſæ qdẽ chorum canerent, tibias inflaret Satyrus, et Paniſcus ad fiſtulã diceret. Sic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia, quam Voluptatem nominamus. Sic captiuæ puellæ delira et temulenta illa narrabat anicula. Sed aſtans ego non

procul dolebã mehercules, quod pugillares et stilũ nõ habebã, qui tam bellã fabellã prænotarem. Ecce confecto nescio quo graui prælio, latrones eueniunt onusti, nonnulli tamen, immo promptiores uulneratis domi relictis et plagas recurantibus, ipsi ad reliquas occultatas in quadam spelunca sarcinas, ut aiebant, proficisci gestiunt, prandioq; raptim tuburcinato, me et equum uectores rerum illarum futuros fustibus exinde tundentes producunt in uiã, multisq; cliuis et anfractibus fatigatos propè ipsam uesperam producunt ad quampiam speluncam, unde multis onustos rebus rursum ne breuiculo quidem tempore refectos obiter reducũt, tãtaq; trepidatione festinabãt, ut me plagis multis obtundentes propellentesq; super lapidem propè uiã positũ deijcerent, unde crebris æque ingestis ictibus dextero crure et ungula sinistra me debilitatũ ægre ad exurgendũ compellunt, et unus quousq; inquit ruptũ istum asellum, nũc etiam claudũ frustra pascemus, et alius, quid? ꝙ et pessimo pede domũ nostrã accessit, nec quicq̃ idonei lucri exinde cœpimus, sed uulnera, et fortissimorũ occisiones. Alius iterũ, certe ego cũ primũ sarcinas istas, q̃q̃ inuitus pertulerit, protinus eũ uulturijs gratissimũ pabulũ futurũ præcipitabo. Dũ secũ mitissimi homines altercant de mea nece iã domũ perueneramus. Nã timor ungulas mihi alas fecerat, tũ quæ ferebamus amoliti properiter nulla salutis nostræ cura ac nemeæ quidẽ necis habita, comitibus adscitis, qui uulnerati remãserãt, dudũ recurrũt laturi tædia, ut aiebãt, nostræ tarditatis. Nec me tamẽ mediocris carpebat scrupulus cõ

templatione

tēplatione cōminatæ mihi mortis, et ipse mecū. Quid stas Luci? uel qd iā nouissimū expectas? Mors, et hæc acerbissima, decreto latronum tibi comparata est, nec magno conatu res indiget. Vides istas ruinas proximas et præacutas, i his præminētes silices, quæ te penetrātes qua decideris membratim dissipabūt. Nā et illa ipsa præclara magia tua nō uultū laboresq; tibi tātū asini, uerū coriū nō asini crassum, sed hirundinis tenue membranulum circundedit. Quin igitur masculum tandem sumis animum, tuæq; saluti dum licet consulis? habes summam oportunitatem fugæ, dū latrones absunt. An custodiam anus semimortuæ formidabis? quam licet claudi pedis tui calce unica finire poteris. Sed quo gentium capessetur fuga? uel hospitiū quis dabit? Hæc quidem inepta, & prorsus asinina cogitatio (Quis enim uiantium uectorem suum non libenter auferat secum?) & alacri statim nixu lorum, quo fueram destinatus, abrumpo, meq; quadrupedi cursu proripio. Nec tamen astutulæ anus miluinos oculos effugere potui. Nam ubi me conspexit absolutum, capta super sexum & ætatem audacia, lorū prehendit, ac me deducere & reuocare contendit. Nec tamen ego memor exitiabilis propositi latronum pietate ulla commoueor, sed incussis in eam posteriorū pedum calcibus protinus applaudo terræ. At illa q̄uis humi prostrata, tamen tenaciter loro inhærebat, ut me procurrente aliquantisper tractu sui sequeretur, & occipit statim clamosis ululatibus auxiliū ualidioris manus implorare. Sed frustra fletibus cassum tumultum commouebat. Quippe cum nullus

adforet, qui suppetias ei ferre posset, nisi sola illa uirgo captiua, quæ uocis exitu procurrens, uidet Hercules memorandi spectaculi scænam, non tauro, sed asino dependentem directe aniculã, sumptaq; constantia uirili, facinus audet pulcherrimum, extorto etenim loro manibus eius me placitis gannitibus ab impetu re uocatum gnauiter inscendit, et sic ad cursum rursum incitat. Ego simul uoluntariæ fugæ uoto, & liberandæ uirginis studio, sed & plagarum suasu, quæ me sæpicule commonebant, equestri celeritate, quadrupedi cursu solũ replaudens, uirginis delicatas uoculas adhinnire temptabam. Sed & scalpendi dorsi mei simulatione nonnunquam obliquata ceruice pedes decoros puellæ basiabam. Tunc illa spirans altius, cœlumq; solicito nutu petens, uos inquit superi tandem meis supremis periculis opem facite, & tu fortuna durior iam sæuire desine, sat tibi miseris istis cruciatibus meis litatum est, tuq; præsidium meæ libertatis, meæq; salutis, si me domum peruexeris incolumen, parentibusq; & formoso proco reddideris, quas tibi gratias phibebo, quos honores habebo, quos cibos exhibebo? iã primũ iubã istam tuã probe pectinatam meis uirginalibus monilibus adornabo, frontem uero crispatam prius decoriter discriminabo, caudæq; setas incuria congestas, & horridas compta diligentia perpolibo, bullisq; te multis aureis inoculatũ ueluti stellis sidereis relucentem, & gaudijs popularium pomparum ouantem, sinu serico progestans nucleos, edulia mitiora, te meũ sospitatorẽ quotidie saginabo. Sed nec iter cibos delicatos, et ociũ profundũ, uitæq; to

tius beatitudinem deerit tibi dignitas gloriosa. Nam memoriam præsentis fortunæ meæ diuinæq; prouidentiæ perpetua testatione signabo, & depictam in tabula fugæ præsentis imaginem meæ domus atrio dedicabo. Visetur, et in fabulis audietur, doctorumq; stilis rudis perpetuabitur historia. Asino uectore uirgo regia fugiẽs captiuitatẽ. Accedes antiquis et ipse miraculis. Credemus etiam exemplo tuæ ueritatis, & Phryxum arieti supernatasse, & Arionem delphino gubernasse, & Europam tauro supercubasse. Quod si uere Iupiter mugiuit in bouem, potest in asino meo latere aliquid, uel uultus hominis, uel facies deorum. Dum hic identidem puella replicat, uotisq; crebros intermiscet suspiratus, ad quoddam peruenimus triuium, unde me arrepto capistro dirigere dextrorsum magnopere gestiebat, quod ad parentes eius ea scilicet iretur uia. Sed ego gnarus, latrones illa ad reliquas commeasse prædas, renitebar fortiter, atq; sic in animo meo tacitus expostulabam. Quid facias infelix puella, quid agis? cur festinas ad orcũ? quid meis pedibus facere contendis? Non enim te tantum, uerũ etiã me perditũ ibis. Sic nos diuersa tendẽtes, & in causa finali de proprietate soli, immo uiæ herciscundæ contendentes, rapinis suis onusti corã deprehendunt ipsi latrones, et ad lunæ splẽdorẽ iã inde lõgius cognitos, risu magno salutãt, et unus è numero sic appellat. Quorsum istã festinãti uestigio lucubratis uiã? Nec noctis intẽpeste manes laruasq; formidatis? An tu probissima puella parẽtes tuos iter uisere properas? Sed nos, et solitudini tuæ præsidiũ

præbebimus, & compendiosum ad tuos iter monstrabimus, & uerbum manu secutus, prehenso loro, retrorsum me circuntorquet, nec baculi nodosi, quem gerebat suetis ictibus temperat. Tunc ingratis ad promptum recurrens exitium, reminiscor doloris ungulæ, & occipio nutanti capite claudicare. Sed ecce inquit ille qui me retraxerat rursum titubas & uacillas, et putres isti tui pedes fugere possunt, ambulare nesciunt? At paulo ante pinnatam pegasi uincebas celeritatem. Dum sic mecum, fustem quatiens, benignus iocatur comes, iam domus eorum extremam loricam perueneramus. Et ecce de quodam ramo proceræ cupressus, induta laqueum anus illa pendebat. Quã quidem detractam protinus cum suo sibi funiculo deuinctam dedere præcipitem, puellaq; statim distenta uinculis, cœnam, quam postrema diligentia præparauerat infelix anicula, ferinis inuadunt animis, ac dum auida ferocitate cuncta contruncant, iam incipiunt de nostra pœna, suaq; uindicta secum considerare, et ut pote i cœtu turbulẽto, uariæ fuere sentẽtiæ. Vt primus uiuã cremari cẽseret puellã, secũdus bestijs obijci suaderet, tertius patibulo suffigi iuberet, quartus tormẽtis excarnificari præciperet. Certe calculo cũctorũ, utcũq; mors ei fuerat destinata. Tũc unus oĩum sedato tumultu, placido sermone sic orsus ẽ. Nec sectæ collegij, nec mãsuetudini singulorũ ac ne meæ qdẽ modestiæ cõgruit, pati uos ultra modũ, delictiq; sæuire terminum, nec feras, nec cruces, nec ignes, nec tormẽta, ac ne mortis quidẽ maturatæ festinas tenebras accersere. Meis itaq; cõsilijs auscultãtes,

uitam puellæ, sed quam meretur, largimini. Nec uos memoria deseruit utiq; quid iamdudum decreueritis de isto asino semper pigro quidem, sed manducone summo, nunc etiã mendaci, fictæ debilitatis, et uirginalis fugæ sequestro ministroq;. Hũc igitur iugulare crastino placeat, totisq; uacuefacto præcordijs, per mediã aluũ nudã uirginẽ, quã prætulit nobis, insuere, ut sola facie prominẽte, cæterũ corpus puellæ nexu ferino coerceat. Tunc super aliquod saxum scruposum insititium & fartilem asinum exponere, et solis ardentis uaporibus tradere. Sic enim cuncta, quæ recte statuistis, ambo sustinebunt, & mortem asinus, quam pridem meruit, & illa morsus ferarum, cum uermibus membra laniabuntur, & ignis flagrantiam, cũ sol nimijs caloribus inflammarit, uterum et patibuli cruciatum, cum canes et uultures intima protrahent uiscera. Sed & cæteras eius erumnas, & tormẽta numerate, mortuæ bestiæ ipsa uiuens uentrem habitauit. Tunc fetore nimio nares æstuabunt, inediæ diutinæ letali fame tabescet. Nec suis saltem liberis manibus mortem sibi fabricare poterit. Talibus dictis, non pedibus, sed totis animis latrones in eius uadunt sententiam, quam meis tam magnis auribus accipiens quid, aliud quam meum crastinum deflebam cadauer?

LIBER SEPTIMVS.

T primum tenebris abiectis dies inal bebat, & candidum solis curriculum cuncta collustrabat, quidam de numero latronum peruenit, sic enim mutuæ salutationis officium indicabat. Is in primo speluncæ aditu residens, et ex anhelitu recepto spiritu talē collegio suo nuntiū fecit. Quod ad domum Milonis hypatini, quam proxime diripuimus, pertinet, discussa sollicitudine iam possumus esse securi. Postquam uos enim fortissimus uiribus, cunctis ablatis, castra nostra remeastis, immixtus ego turbulis popularium, dolentiq; atq; indignanti similis arbitrabar, super inuestigatione facti cuiusmodi consilium caperetur, et an et quatenus placeret inquiri, renuntiaturus uobis, ut mandaueratis omnia, nec argumentis dubijs, sed rationibus probabilibus, congruo cunctæ multitudinis consensu, nescio qui Lucius author manifestus facinoris postulabatur, qui proximis diebus fictis commendaticijs literis, Miloni sese, uirum cō mentitus bonum arctius conciliauerat, ut etiam hospitio susceptus inter familiares intimos haberetur. Plusculisq; ibidem diebus demoratus, falsis amoribus ancillæ Milonis animum irrepens, ianuæ claustra sedulo explorauerat, et ipsa mēbra, ī queis omne patrimonium condi solebat, curiose perspexerat. Nec exiguū sceleratí monstrabatur indicium, quippe cum eadem nocte sub ipso flagitij momento idem profugisset, nec exinde usquam compareret. Nā et præsidiū fugæ, quo

uelocius frustratis insecutoribus procul ac procul ab=
deret sese, eidē facile suppeditasse. Equū nāq; illum suū
cādidū uectorē futurum duxisse secum, planè seruū
eius ibidem in hospitio repertum, scelerum consilio-
rumq; herilium futurum indicem per magistratus
in publicam custodiam receptum, et altero die tormen
tis uexatum, pluribus ac penè ad ultimā mortem ex
carnificatum, nil quicquam rerum talium esse confes=
sum, missos tamen in patriam Lucij illius multos nu
mero, qui reum pœnas daturum sceleris inquirerent.
Hic eo narrante, ueteris fortunæ et illius beati Lucij,
præsentisq; ærumnæ et infelicis asini facta compara
tione medullitus ingemebā, subibatq; me, nō de nihilo
ueteris priscæq; doctrinæ uiros finxisse, ac pronūtiasse
cæcā et prorsus exoculatā esse fortunam, quæ semper
suas opes ad malos et īdignos conferat, nec unq̄ iudicio
quēquam mortaliū eligat, immo uero cum his potissi
mum diuersetur, quos procul si uideret, fugere debe-
ret, quodq; cunctis est extremus, uarias opiniones,
immo contrarias nobis attribuat, ut et malus boni ui
ri fama glorietur, et innocentissimus contra noxiorū
ore plectatur. Ego deniq; quē sæuissimus eius impetus
in bestiā extremæ sortis quadrupedē deduxerat cu=
iusq; casus, etiā cuiuis iniquissimo dolendus, atq; mise
randus merito uideretur, crimine latrocinij in hospi=
tem mihi carissimū postulabar, quod crimen, non mo
do latrociniū, uerū etiā parricidiū quisq; rectius nomi
naret. Nec mihi tamen licebat causam meā defendere,
uel unico uerbo saltē denegare. Deniq; ne mala consciē
tia tam scelesto crimini præsens uiderer silentio con-

ſentire, hac tantum ĩpatiẽtia productus, uolui dicere non feci. Et uerbum quidem præcedens ſemel ac ſæpius immodice clamitaui, ſequens uero nullo pacto diſſerere potui, ſed in prima remanſi uoce, et identidem boaui, non, nõ, quaquã nimia rotunditate pendula uibraſſem labia. Sed ego pluribus de fortunæ ſæuitate conqueror, quanquam nec iſtud puduit me cum meo famulo, meoq; uectore illo equo factum conſeruũ atq; coniugem. Talibus cogitationibus fluctuantem ſubijt me illa cura potior, qua ſtatuto conſilio, latronum manibus uirginis decretam me uictimam recordabar, uentrem crebro ſuſpiciens meam iam muſellam puellã parturiebam. Sed ille, qui commodũ falſam de me notoriam pertulerat, ex promptis mille aureis, quos in ſinu laciniæ contexerat, quosq; uarijs uiatoribus detractos, ut aiebat, pro ſua frugalitate communi cõferebat arcæ, infit etiam de ſalute commilitonum ſolicite ſciſcitari, cognitoq; quoſdam, immo uero fortiſſimum quenq; uarijs quidem, ſed impigris caſibus adoppetiſſe, ſuadet tantiſper pacatis itineribus, omniumq; præliorum ſeruatis inducijs, inquiſitionibus commilitonũ potius inſiſteretur, & tyrocinio nouæ iuuentutis ad priſtinæ manus numerum, Martiæ cohortis facies integraretur. Nam et inuitos terrore compelli, & uolentes præmio prouocari poſſe. Nec paucos humili, ſeruiliq; uitæ renunciantes inſtar tyrannicæ poteſtatis ſectam ſuã conferre malle. Se quoq; iamdudũ pro ſua parte quendã conueniſſe hominẽ, et ſtatu procerũ, & ætate iuuenẽ, et corpore uaſtũ, et manu ſtrenuũ, eiq; ſuaſiſſe, ac deniq; perſuaſiſſe, ut manus hebetatas diu-

tina pigritia tandem referret ad frugem meliorem, bonoq́; secundæ, dum posset frueretur ualitudinis, nec manũ ualidã erogandæ stipi porrigeret, sed hauriẽdo potius exerceret auro. Talibus dictis uniuersi omnes assensere, et illũ qui iam cõprobatus uideretur asciscí, et alios ad supplendũ numerum uestigare statuunt. Tunc profectus et paululum commoratus ille perdu cit immanẽ quendã iuuenẽ, uti fuerat pollicitus, nescio anulli præsentiũ comparandũ. Nã præter cæterã cor poris molẽ, toto uertice cũctos antepollebat, et ei cõmo dũ lanugo malis inserpebat, sed planè centuculis di= sparibus & male consarcinatis semiamictum, inter quos pectus et uenter crustata crassitie reluctabãt. Sic intro gressus, auete inqt fortissimo deo Marti clien tes, mihiq́; iã fidi commilitones, & uirũ magnanimæ uiuacitatis uolentem uolentes accipite, libentius uulne ra corpore excipientẽ, q̃ aurũ manu suscipientẽ, ipsaq́; morte, q̃ formidant alij, meliorem. Nec me putetis ege nũ uel abiectum, ne'ue de pannulis istis uirtutes meas æstimetis. Nã præfui ualidissimæ manui, totamq́; pror sus deuastaui Macedoniã. Ego sum prædo famosus He mus ille thracius, cuius totæ prouinciæ nomẽ horre- scunt, patre Therone atq; latrone inclito prognatus, humano sanguine nutritus, interq́; ipsos manipulos fa ctionis educatus, hæres & æmulus uirtutis paternæ. Sed omnem pristinam sociorũ fortiũ multitudinẽ, ma gnasq́; illas opes exiguo tẽporis amisi spatio. Nã pro- curatorẽ principis, ducenaria perfunctũ, dehinc fortu na tristiore decussum, prætereunte me cordm fuerã ag gressus. Sed rei noscendæ carpo ordinem. Fuit quidã

multis officijs in aula Cæsaris clarus atq; conspicuus. Ipsi etiam probe spectatus. Hunc insimulatum quorundam astu proiecit extorrem sæuiens inuidia. Sed uxor eius Plotina quædam, raræ fidei, atq; singularis pudicitiæ fœmina, quæ decimo partus stipendio uiri familiam fundauerat, sumptis atq; contemptis urbicæ luxuriæ delicijs, fugientis comes et infortunij socia, tonso capillo, in masculinam faciem reformato habitu, preciosissimis monilium et auro monetali zonis refertis incincta, inter ipsas custodientium militum manus & gladios nudos intrepida, cunctorum periculorum particeps, et pro mariti salute peruigilem curam sustinens, erumnas assiduas ingenio masculo sustinebat. Iamq; plurimis itineris difficultatibus, marisq; terroribus exanclatis, Zacynthum petebat, quam sors ei fatalis decreuerat temporariā sedem. Sed cum primum litus actiacum, quo tunc Macedonia delapsi grassabamus, appulisset, nocte promota tabernulam quandam litori, nauiq; proximam, uitatis maris fluctibus incubabat. Inuadimus & diripimus omnia, nec tamen periculo leui temptati discessimus. Simul nanq; primum sonum ianuæ matrona percepit, procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miscuit, milites suosq; famulos nominatim, sed omnem uiciniam suppetiatum conuocans, nisi quod pauore cunctorum, quem sibi quisq; metuentes delitescebat, effectum est, ut impune discederemus. Sed protinus sanctissima, (uera enim dicenda sunt) et unicæ fidei fœmina, bonis artibus gratiosa, precibus ad Cæsaris numē porrectis, et marito reditum celerē,

& aggressuræ plenam uindictam impetrauit. De-
niq; noluit esse Cæsar Hemi latronis collegium, &
confestim interijt, tantum potest nutus etiam magni pri
cipis, tota deniq; factione militarium uexillationum
indagatu confecta atq; concisa, ipse me furatus ægre so
lus medijs orci faucibus ad hunc euasi modum. Sum=
pta ueste muliebri florida, sinus floccidos alium dan-
te, mitelláq; textili contecto capite, calceis fœmininis
albis illis & tenuibus indutus, & in sequiorem se-
xum incertus atq; absconditus, asello spicas ordeaceas
gerenti residens, per medias acies infesti militis trāsa-
bij, unam mulierem putantes asinariam concedebant
liberos aditus, quippe cum mihi etiam tunc depiles ge
næ leui pueritia splendicarēt, nec ab illa tamen pater
na gloria uel mea uirtute desciui, quanquam semitre
pidus iuxta mucrones Martios constitutus, sed habitus
alieni fallacia, tectus, uillas, seu castella solus aggre=
diens, uiaticulum mihi corrasi. Et diloricatis statim
pannulis, in medium profudit duo millia aureorū,
& en inquit istam sportulam, immo uero dotem, ue-
stro collegio libēs, méq; uobis ducem fidelissimū, (si ta
men non recusatis) offero breuis temporis spacio, la-
pideam istam domum uestram facturus aureá. Nec
mora, nec cunctatio, sed calculis omnibus ducatum la
trones unanimes ei deferūt, uestemq; lautiusculā profe
runt, sumeret abiecto centuculo diuite. Sic reformatus,
singulos exosculatus, & in summo puluinari locatus,
cœna et poculis magnis inauguratur. Tūc sermonibus
mutuis de uirginis fuga, déq; mea uectura et utriq; de
stinata mōstrosa morte cognoscit, et ubi locorū esset illa

percontatus, deductusq; uisa ea, ut erat uinculis onusta, contorta et uituperãti nare discessit, et nõ sum qdẽ tã brutus, uel certe temerarius, inqt, ut scitũ uestrũ inhibeã, sed malæ conscietiæ reatum intra me sustinebo, si quod bonũ mihi uidetur dissimulauero, sed prius fiduciã uestri causa solicito mihi tribuite, cũ præsertim uobis, si sentẽtia hæc mea displicuerit, liceat rursus ad asinum redire. Nã ego arbitror latrones, quiq; eorũ recte sapiunt, nihil anteferre lucro debere suo, ac ne ipsam quidẽ sæpe et alijs dãnosam ultionẽ. Ergo igitur si perdideritis in asino uirginem, nihil amplius quàm sine ullo compendio indignationem uestram exercueritis, quin ego censeo deducendã eam ad quãpiam ciuitatem, ibiq; uenundandam. Nec enim leui precio distrahi poterit talis ætatula. Nã et ipse quosdã lenones pridẽ cognitos habeo, quorũ poterit unus, magnis equidem talẽtis, ut arbitror, puellã istam præstinare, cõdigne natalibus suis in fornicẽ processurã, nec in similem fugam discursuram, non nihil etiam, cum lupanari seruierit, uindictæ uobis depensuram. Hanc ex animo quidem meo sententiam conducibilẽ protuli. Sed uos nostrorum estis consiliorũ, rerumq; domini. Sic ille latronũ fisci aduocatus nostrã causam ptulerat, uirginis et asini sospitator egregius. Sed in diutina deliberatiõe cæteri cruciãtes mora cõsilij mea præcordia, immo miserum spiritum, libentes tandem nouitij latrones accedunt sententiæ, & protinus à uinculis exoluunt uirginem. Quæ quidem simul uiderat illum iuuenem, fornicesq; et lenonis audierat mentionem, cœpit risu lætissimo gestire, ut mihi merito

ſubire uituperatio totius ſexus, cum uiderem puellã proci iuuenis amore nuptiarũq; caſtarum deſiderio ſimulato, lupanaris ſpurci ſordidiq́; ſubito delectari nomine, et tunc quidem totarum mulierũ ſecta, moreśq; de aſini pendebant iudicio. Sed ille iuuenis ſermone repetito, quin igitur, inqt, ſupplicatum Marti comiti pergimus, et puellam ſimul uendituri, et ſocios indagaturi. Sed, ut uideo, nullum uſpiam pecus ſacrificatui, ac ne uinum quidem potatui affatim uel ſufficiens habemus. Decem itaq; mihi legate comites, quis contentus, proximum caſtellum petã, inde uobis epulas & alias res cóparaturus. Sic eo profecto, cæteri copioſum inſtruunt ignem, aram ceſpite uirenti Marti deo faciunt. Nec multo poſt adueniũt illi, uinarios utres ferentes, et gregatim pecua comminantes, unum prælectum grandem hircum annoſum, et horricomem Marti ſecutori comitiq; uictimant, & ilico prandium fabricatur oppipare. Tunc hoſpes ille non modo inquit expeditionum prædarumq́;, uerum etiam uoluptatum ueſtrarum ducem me ſtrenuum ſentire debetis, et aggreſſus inſigni facunditate, gnauiter cũcta præministrat, uerrit, ſternit, coquit, tucetat, cócinnat, apponit ſatule, ſed præcipue poculis crebris, grandibuſq; ſingulos ingurgitat. Interdum tamen, inſimulatione promendi quæ poſcebat, uſus, ad puellam commeabat aſſidue, partesq; ſubreptas clanculo, et prægustatas à ſe potiones, offerebat hylaris. At illa ſumebat appetenter, et nonnunquã baſiare uolẽti, promptis ſauiolis adlubeſcebat, quæ res oppido mihi diſplicebat. Hem oblita es nuptiarum, tuiq; mutui cupitoris puella uirgo?

& illi nescio cui recenti marito, quem tibi parentes uinxerant, hunc aduenam cruentumq; percussorem præponis? Nec te conscientia stimulat? Sed affectione calcata, inter lanceas & gladios istos scortari tibi libet? Quid si quomodo cæteri latrones persenserint, non rursum recurres ad asinum? Et rursum exitiũ mihi parabis? Re uera ludis de alieno corio. Dum ista sycophanta ego mecum maxima cum indignatione disputo, de uerbis eorum quibusdam dubijs, sed non obscuris prudenti asino, cognosco, non Hemũ illum prædonem famosum, sed Lepolemum spõsum puellæ ipsius. Nam procedente sermone, paulo iam clarius, contempta mea præsentia, es bono animo inquit, Charite dulcissima. Nam totos istos tuos hostes statim captiuos habebis, & instantia ualidiore uinum iam immixtum, sed modico tepefactum uapore, saucijs illis, et crapula, uinolentiaq; madidis, ipse abstemius non cessat impingere, & Hercules suspicionem mihi fecit, quasi soporiferum quoddam uenenum cantaris immisceret illis. Cum deniq;, sed prorsus omnes uino sepulti iacebant omnes, partim parati morti. Tunc nullo negocio arctissimis uinculis impeditis, ac pro arbitrio suo constrictis illis, imposita dorso meo puella dirigit gressum ad suam patriam. Quam simul accessimus, tota ciuitas ad uotiuum conspectum effunditur. Procurrunt parentes, affines, clientes, alũni, famuli læti faciem gaudio delibuti. Põpam cerneres omnis sexus et omnis ætatis, nouumq; et Hercules memorãdũ spectamẽ, uirginẽ asino triũphantẽ. Deniq; ipse etiã hylarior pro uirili parte, ne

præſenti negocio, ut alienus diſcrepare͂, porrectis auribus, proflatisq́; naribus rudiui fortiter, immo tonanti clamore perſonui. Et illam thalamo receptam, commode parentes ſui fouebant, me uero cum ingenti iumentorum, ciuiumq́; multitudine, confeſtim retro Lepolemus agebat, non inuitum. Nam et alias curioſus & tunc latronum captiuitatis ſpectator optabă fieri. Quos quidem colligatos adhuc uino magis quàm uinculis deprehendimus. Totis ergo prolatis, erutisq́; rebus, & nobis auro & argento cæterisq́; onuſtis, ipſos partim conſtrictos uti fuerant, prouolutosq́; in proximas ripas præcipites dedere. Alios uero ſuis ſibi gladijs obtruncatos reliquere. Tali uindicta læti & gaudentes ciuitatem reuenimus, & illas quidem diuitias publicæ cuſtodelæ commiſere, Lepolemo puellam repetitam lege tradidere. Exin me ſuum ſoſpitatorem nũcupatũ matrona prolixe quæritabat, ipſóq; nuptiarũ die, præſepiũ meũ ordeo paſſim repleri iubet, fœnumq́; camelo bactriano ſufficiens apponi. Sed quas ego cõdignas Fotidi diras deuotiones ĩprecor, quæ me formauit nõ canẽ, ſed aſinũ. Quippe cum uiderẽ largiſſimæ cœnæ reliquijs, rapinisq́; canes oẽs ineſcatos, atq; diſtẽtos. Poſt unicã noctẽ et rudimẽta Veneris, recẽs nupta gratias ſũmas apud ſuos parẽtes, ac maritũ mihi meminiſſe nõ deſtitit. quo ad ſummos illi promitterẽt honores habituri mihi. Cõuocatis deniq; grauioribus amicis, cõſiliũ datur, quo potiſſimũ facto digne remuneraret. Placuerat uni, domi me cõlcuſum, & ocioſum, ordeo, lecto, fabáq;, et uitia ſaginari. Sed obtinuit alius, q̃ meæ libertati proſpexerat, ſuadẽs ut ru

restribus potius campis in greges equinos lasciuiens discurrerem, daturus dominis equarum inscensu generoso multas mulas alumnas. Ergò igitur euocato statim armentario equisione, magna cum præfatione deducendus assignor, & sanè gaudens lætusq; præcurrebam, sarcinis & cæteris iam nunc renuntiaturus, nactaq; libertate ueris initio, pratis herbantibus, rosas utiq; reperturus aliquas. Subibat me tamen illa etiam sequens cogitatio, quod tantis actis gratijs honoribusq; plurimis asino meo tributis, humana facie recepta, multo tanta pluribus beneficijs honestarer. Sed ubi me procul à ciuitate gregarius ille perduxerat, nullæ delitiæ, ac ne ulla quidem libertas excipit. Nã protinus uxor eius, auara quidem nequissimaq; illa mulier, molæ machinariæ subiugum me dedit, frondosoq; baculo subinde castigans, panem sibi, suisq; de meo parabat corio. Nec tantũ sui cibi gratia me fatigare cõtenta, uicinorũ etiã frumenta mercẽnarijs discursibus meis cõterebat. Nec mihi misero statuta saltẽ cibaria, pro tãtis præstabãtur laboribus. Nãq; ordeũ meũ frictum, & sub eadem mola meis quassatum ambagibus, colonis proximis uẽditabat, mihi uero per diẽ laboriosæ machinæ attento, sub ipsa uespera furfures apponebat i ertes, ac sordidos, multoq; lapide salebrosos. Talibus erumnis edomitũ, nouis fortuna sæua cruciatibus tradidit, silicet ut quod aiũt, domi, forisq; fortibus factis adoriæ plenæ gloriarer. Equinis armentis, nanq; me congregem pastor egregius, mãdati dominici serus auscultator, aliquãdo pmisit. At ego tandẽ liber asinus, lætus, et tripudiãs, graduq;

molli gestiens, equas opportunissimas iam mihi, concu binas mihi futuras deligebam. Sed hic etiam spes hy larior in capitale processit exitium. Mares enim, ob admissuram ueterem pasti satianter, ac diu saginati, terribiles alioquin, & utiq; quouis asino fortiores, de me metuentes sibi, & adulterio degeneri præcauẽ tes, nec hospitalis Iouis seruato fœdere, riualem sum mo furentes persequuntur odio. Hic elatis in altum uastis pectoribus, arduus capite, & sublimis uertice, primoribus in me pugillatur ungulis. Ille terga pul= posis torulis obesa conuertens, postremus uelitatur calci bus. Alius hinnitu maligno comminatus, remulsis auribus, dentiumq; candentium renudatis hastis, to= tum me cõmorsicat. Sic apud historiã de rege Thra- cio legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lacerandos deuorandosq; porrigebat, adeo præpotens ille tyrannus, sic parcus ordei fuit, ut edacium iumen torum famem corporum humanorum largitione se- daret. Ad eundẽ modũ distractus, et ipse uarijs equo rum incursibus, rursus molares illos circuitus requi- rebã. Verum fortuna meis cruciatibus insatiabilis, aliam denuo mihi pestem instruxit. Delegor enim li gno monte deuehundo, puerq; mihi præfectus impo= nitur, omnium ille quidẽ puer deterrimus. Nec me mõtis excelsi tantũ arduũ fatigabat iugũ, nec saxeas tantũ sudes icursando cõterebã ungulas, uerũ fustiũ quoq; crebris ictibus persæpe dedolabar, ut usq; plaga rũ mihi medullaris insideret dolor, coxæq; dextræ semper ictus incutiẽs, et unũ feriẽdo locũ, dissipato corio et ulceris latissimi facto foramine, immo fouea,

uel etiam fenestra, nullus tamen desinebat identidem uulnus sanguinem delibutũ obtundere, lignorum uero tanto me premebat pondere, ut sarcinæ molem elephanto non asino paratam putares. Ille uero, quotiens in alterum latus præponderans declinarat sarcina, cũ deberet potius grauantis ruinæ fustes demere, & leuata paulisper pressura sanare me, uel certe in alterum latus trãslatis peræquare, contra, lapidibus additis insuper, sic iniquitati ponderis medebatur. Nec tamen post tantas meas clades immodico sarcinæ pondere contentus, cum fluuium transcenderemus, qui forte præter uiam defluebat, pedibus suis ab aquæ madore consulens, ipse quoq; insuper lumbos meos insiliens residebat, exiguũ scilicet et illud tantæ molis superpondium. At si quo casu, limo cœnoso, ripæ supercilio lubricante, oneris imprudentia prolapsus deruissem, cum deberet egregius agaso manum porrigere, capistro suspendere, cauda subleuare, certam partẽ tanti ponderis, quoad resurgerem saltem, detrahere, nullum quidem defesso mihi ferebat auxilium, sed occipiẽs à capite, immo uero et ipsis auribus, totũ me cõpilabat, cædit fuste grauissimo, donec fomẽti uice, me plagæ suscitarẽt. Idem mihi talẽ excogitauit perniciem. Spinas acerrimas & punctu uenenato uirosas, tortili nodo in falcem constrictas, caudæ meæ pẽsilẽ deligauit cruciatum, ut incessu modo commotæ incitatæq; funestis aculeis infestæ, me conuulnerarent. Ergò igitur ancipiti malo laborabam. Nam cum me cursu proripueram fugiens acerbissimos incursus, uehementiore nixu spinarum feriebar, si dolori parcẽs

paululum restitissem, plagis compellebar ad cursum, nec quicquam uidebatur aliud excogitare puer ille nequissimus, quàm ut me quoquomodo perditum iret, idq; iurans, et nõnũquã cõminabatur, et planè fuit, quod eius detestabilem malitiam ad peiores conatus stimularet. Nam quadam die nimia eius insolentia expugnata patientia mea, calces ualidos extuleram. Deniq; tale facinus in me comminiscitur, stuppæ sarcina me satis onustum, propereq; funiculis cõstrictum, producit in uiam, deq; proxima uillula spirantem carbũculũ furatus, oneris in ipso meditullio reponit. Iamq; fomento tenus calescens, & enutritus ignis surgebat in flammas, & totum me funestus ardor inuaserat, nec ullum pestis extremæ suffugium, nec salutis aliquod apparet solatium, & ustrina talis moram non sustinet, sed meliora consilia præuertitur. Sed in rebus sæuis adfulsit fortunæ nutus hylarior, nescio an futuris periculis me reseruãs, certe præsente statutaq; morte liberãs. Nã forte pluuiæ pridianæ recens cõceptaculũ aquæ lutulẽtæ proximũ conspicatus, ibi memet improuido saltu totum abijcio, flammaq; prorsus extincta tandem, & pondere leuatus, & exitio liberatus euado. Sed ille deterrimus ac temerarius puer, hic quoq; suum nequissimum factum in me retorsit, gregarijsq; omnibus affirmauit, me sponte uicinorum foculos transeuntem titubanti gradu prolapsum, ignem ultroneum accessisse, mihi etiam arridens addidit, quousq; ergo frustra pascemus igni-genum istum? Nec multis interiectis diebus, longe prioribus me dolis petiuit. Ligno enim quod ge

rebã, in proximam casulam uendito, uacuum me du cens, iam se nequitiæ meæ proclamans imparem, mi serrimumq; istud magisterium renuens, querelas huiusmodi concinnat. Videtis istum pigrum tardissimumq; & nimis asinum, me præ cæteris flagitijs nunc nouis periculis etiam angit. Vt quenq; enim ui atorem prospexerit, siue illa sit uetula mulier, siue ui ro nubilis, seu tener puellus, se se illico disturbato ge stamine, nonnunquã etiam ipsis stramentis abiectis, furens incurrit, & homines amator talis appetit, & humi prostratis illis inhians illicitas, atq; incognitas temptat libidines, & ferinas uoluptates, auersam Venerẽ, inuitat ad nuptias. Nã imaginẽ etiã sauij mẽtiendo, ore improbo cõpulsat ac morsicat. Quæ res nobis nõ mediocris lites atq; iurgia, immo forsitã & crimina pariet. Nũc etiã uisa quadã honesta iuuene, ligno, qđ deuehebat, abiecto, dispersoq;, in eã furiosos direxit ĩpetus, et festiuus hic amasio humo sordida prostratã mulierẽ, ibidẽ in corona oĩum gestiebat in scẽdere, quod nisi ploratu, gestuq; fœmineo cõclamatũ uiatorũ præsidiũ accurrisset, ac de medijs ungulis ipsius eẽt erepta, liberataq;, misera illa cõpauida atq; dirupta ipsa quidẽ cruciabilem cladem sustinuisset, nobis uero penale reliquisset exitium. Talibus men dacijs admiscendo sermones alios, qui meum uerecũdum silentium uehementius premerent, animos pastorum in meam perniciem atrociter suscitauit. Deniq; unus ex illis, quin igitur publicum istum maritum inquit, immo cõmunem omniũ adulterũ, illis suis mon strosis nuptijs condignam uictimamus hostiã, et heus

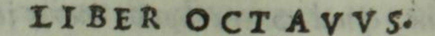
tu puer ait obtruncato protinus eo intestina quidẽ ca-
nibus nostris iacta, cæterã uero carnẽ oẽm operariorũ
cœnæ reserua. Nã corium inspersu cineris offernatum
dominis referemus, eiusq; mortem de lupo facile men
tiemur. Sublata cunctatione accursator ille meus no-
xius, ipse etiã pastoralis executor sententiæ lætus, et
meis insultans malis, calcisq; illius admonitus, quàm
inefficacem me fuisse hercules doleo, protinus gladiũ
cotis attritu parabat. Sed quidã de cœtu illo rusticorũ
nefas ait, tam bellũ asinũ sic enecare, et propter luxu
riam lasciuiamq; amatoriã criminatũ, opera serui-
tioq; tã necessario carere, cũ alioquin exectis genita
libus possit neq; in Venerẽ nullo modo surgere, nosq;
omni metu periculi liberare, insuper etiã longe cras=
sior, atq; corpulentior effici. Multos ego scio non modo
asinos inertes, uerum etiam ferocissimos equos nimio
libidinis calore laborantes, atq; ob id truces uesa-
nosq;, adhibita tali detestatione, mansuetos ac man
sues exinde factos, & oneri ferendo non inhabi-
les, & cæteri ministerij patientes. Deniq; nisi uo
bis suadeo nolentibus. Possum spacio modico interie
cto, quo mercatum proximum obisse statui, petitis è
domo ferramentis huic curæ præparatis, ad uos actu
tum redire, trucemq; amatorem istum atq; insua-
uem dissitis fœmoribus emasculare, & quouis uer-
uece mitiorem efficere. Tali sententia medijs orci ma
nibus retractus, sed extunc pœnæ reseruatus mœre-
bam, & in nouissima parte corporis totum me peri
turũ deflebã. Inedia deniq; cõtinua, uel præcipiti rui
na, memetipse quærebã extinguere, moriturus quidẽ

nihilominus, sed moriturus integer. Dumq; in ista ne
cis meæ decunctor electione, matutino me rursum puer
ille peremptor meus circa montis suetum ducit uestigiũ.
Iãq; me de cuiusdã uastissimæ illicis ramo pẽdulo desti
nato, paululũ uiã sup gressus, ipse securi lignum, quod
deueheret, recidebat. Et ecce de proximo specu uastũ at
tollens caput funesta proserpit ursa, quam simul con
spexi, pauidus et repentina facie conterritus, totum cor
poris pondus in postremos poplites recello, arduãq;
ceruice sublimiter eleuata, lorũ, quo tenebar, rumpo,
meq; protinus pnici fugæ committo, perq; prona non
tantum pedibus, uerum etiam toto proiecto corpore,
propere deuolutus immitto me campis subpatentibus,
& summo studio fugiens immanem ursam, ursãq; pe
iorem illum puerum. Tunc quidem uiator solitariũ
uagumq; me respiciens, inuadit, et properiter inscen-
sum baculo, quem gerebat obuerberans, per obliquã
ignaramq; me ducebat uiam, nec inuitus ego cursui
me accommodabam, relinquẽs atrocissimam uirilitatis
lanienã. Cæterũ plagis nõ magnopere commouebar,
quippe consuetus ex forma concidi fustibus. Sed illa
fortuna meis casibus peruicax, tam oportunum lati
bulum, misera celeritate peruersa nouas instruxit in
sidias. Pastores enim mei, pditam sibi requirẽtes uacu
lam, uariasq; regiones peragrantes, occurrunt no
bis fortuito, statimq; me cognitum, capistro prehensum
attrahere gestiunt. Sed audacia ualida resistens ille, fi
dem hominum, deumq; testabatur, quid me raptatis,
quid inuaditis? An te nos tractamus inciuiliter?
Qui nostrũ asinum furatus abducas? Quin potius

essaris, ubi puerum eiusdem agasonem necatum scili-
cet occultaris, et ilico detractus ad terram, pugnisq;
pulsatus, et calcibus cõtusus, infit deierans, nullum se=
met uidisse ductorem, sed plane concinnatum solutum
et solitarium, ob indiciniæ præmiũ occupasse, domino
tamen suo restituturũ. Atq; utinam ipse asinus, inquit,
quẽ nunq̃ profecto uidissem, uocẽ quiret humanã da
re, meæq; testimoniũ innocentiæ perhibere posset, pro
fecto uos huius iniuriæ pigeret. Sic adseuerans nihil
quicq̃ promouebat. Nam collo constrictum reducunt
eũ pastores molesti circa montis illius siluosa nemora,
unde lignũ puer solebat egerere. Nec uspiam ruris re
peritur ille, sed plane corpus eius membratim lacera
tum, multisq; dispersum locis conspicitur. Quam rem
proculdubio sentiebã ego illius ursæ dentibus esse per
fectam, & hercules dicerem, quod sciebam, si loquen
di copia suppeditaret. Sed quod solum poteram, taci-
tus licet, feræ uindictæ gratulabar. Et cadauer quidẽ
disiectis partibus tandem totum repertum, ægreq;
concinnatum, ibidem terræ dedere, meum uero Belle-
rophontem, abactorem indubitatum, cruentumq; per
cussorem criminãtes, ad casas interim suas uinctum
perducunt, quo ad renascenti die sequenti, dedu-
ctus ad magistratus, ut aiebant, pœnæ redderetur.
Interim dum puerum illum parentes sui plangori-
bus fletibusq; quærebantur, & adueniens ecce rusti
cus, nequaquam promissum suum frustratus, destina
tam sectionem meam flagitat. Non est inquit in his
unus, indidem præsens iactura nostra, sed pla-
nè crastino libet, non tantum naturam, uerũ & caput

quoq; ipsum pessimo isto asino demere. Nec tibi ministerium deerit istorum. Sic effectum est, ut in alterũ diem clades differretur mea. At ego gratias agebam bono puero, quod saltem mortuus unam carnificinæ meæ dieculam donasset. Nec tamen tantillum saltem gratulationi meæ quietiq́; spacium datum. Nam mater pueri mortem deplorans acerbã filij, fleta et lachrymosa, fuscaq́; ueste contecta, ambabus manibus trahens cinerosam caniciem, eiulans et exinde proclamans stabulum irrumpit meum, tunsisq́; ac diuerberatis uehementer uberibus, incipit, & tunc ipse securus incumbens præsepio, uoracitati suæ deseruit, et insatiabilem profundumq́; uentrem semper esitando distendit, nec erumnæ meæ miseret, uel detestabilem casum defuncti magistri recordatur, sed scilicet senectam infirmitatemq; meam contemnit, ac despicit, & impune se laturum tantum scelus credit? At utcunq; se præsumit innocentem. Est enim congruens pessimus conatibus circa noxiam conscientiam, sperare securitatem. Nam proh deûm fidem, quadrupes nequissime, licet præcariam uocis usuram sumens, cui tandem uel ineptissimo persuadere possis, atrocitatem istã culpa uacare, cum propugnare pedibus, et arcere morsibus misello puero potueris? An ipsum quidem sæpius incursare calcibus potuisti, moriturum uero defendere alacritate simili nequisti? Certe dorso receptũ auferres protinus, et infesti latronis cruentis manibus eriperes. Postremum deserto derelictoq́; illo conseruo magistro, comite, pastore, nõ solus aufugeres. An ignoras, eos etiam qui morituris auxilium salutare de-

negauerint, quod contra bonos mores idipsum fecerint, solere puniri? Sed non diutius meis cladibus lætaberis homicida, senties efficiam misero dolori naturales uires adesse, et cum dicto assertis manibus exoluit suam sibi fasciam, pedesq; meos sigillatim illigás, indidem constringit arctissime scilicet nequid uindictæ meæ superesset præsidium, et pertica qua stabuli fores offirmari solebant arrepta, non prius me desiit obtundere, q̃ uictis fessisq; uiribus, suopte pondere degrauatus manibus eius fustis esset elapsus. Tunc de brachiorum suorũ cita fatigatione conquesta, procurrit ad focum, ardentemq; ticionem gerens, mediis inguinibus obtrudit, donec solo quod restabat innixus præsidio, liquida fimo strictũ egesta, faciẽ atq; oculos eius confedassem. Qua cæcitate atq; fetore tandem fugata est à me pernicies. Cæterum ticione delirantis Althee Meleager asinus interisset.

NOctis gallicinio, uenit quidam iuuenis proxima ciuitate, ut quidem mihi uidebatur, unus de famulis Charites puellæ illius, quæ mecum apud latrones pares erumnas exanclauerat. Is de eius exilio et domus totius infortunio, mira ac nefanda ignem propter assidens inter conseruorum frequẽtiam, sic annuntiabat. Equisiones Opilionesq; etiam Bubsequæ fuit Charite nobis quam misella, & quidem casu grauissimo, nec uero incomitata manes adiuit. Sed ut cuncta noritis, referam uobis à capite quæ gesta sunt, quæq; possint merito doctiores, quibus stilum fortuna subministrat in historiæ speciem chartis iuoluere. Erat in proxima ciuitate iuuenis, natalibus prænobilis, equo clarus, et pecuniæ fuit satis locuples, sed luxuriæ popinalis, scortisq; et diurnis potationibus exercitatus, atq; ob id factionibus latronũ male sociatus, nec non etiam manus infectus humano cruore, Thrasillus nomine, idq; sic erat, & fama dicebat. Hic cum primũ Charite nubendo maturuisset, inter præcipuos procos, summo studio petitionis eius munus obierat, et quanquã cæteris omnibus, id genus uiris antistaret, eximijsq; muneribus parentum inuitaret iudicium, morum tamen improbatus, repulsæ contumelia fuerat aspersus. At dum herilis puella in boni Lepolemi manum uenerat, firmiter deorsus delapsum nutriens amorẽ, et denegati thalami permiscens indignationem, cruento facinori quærebat accessum. Na-

ctus deniq; præsentiæ suæ tempestiuam occasionem, sceleri quod diu cogitarat, accingitur. Ac die, quo prædonum infestis mucronibus puella fuerat astu, uirtutibus'q; sponsi sui liberata, turbæ gratulantium exultans, insigniter permiscuit se se, salutiq; præsentia futuræ soboli nouorum maritorum gaudibundus, ad honorem splendidæ prosapiæ, inter præcipuos hospites domum nostram receptus, occulato consilio sceleris, amici fidelissimam personam mentiebatur. Iam'q; sermonibus assiduis, et conuersatione frequenti, nonnunquam etiam cœna, poculo'q; communi charior, chario'q; factus, in profundã foueam Cupidinis sese paulatim nescius præcipitauerat quid ni? Cum Flamma sæui amoris, parua quidem primo uapore delectet, sed fomento consuetudinis exæstuans imodici ardoris, totos cõburat homines. Diu deniq; deliberauerat secum Thrasillus, cum nec clãdestinis colloquijs opportunum reperiret locum, et adulterinæ Veneris magis magis'q; præclusos aditus, copia custodientium cerneret, nouæq; atq; gliscentis affectionis firmissimũ uinculũ nõ posse dissociari pspiceret, et puellæ si uellet, q̃q̃ uelle nõ posset, furatrinæ cõiugalis incommodaret rudimentũ, et tamẽ ad hoc ipsum, quod nõ potest, cõtentiosa pnicie, quasi posset, ĩpellitur, quod nũc arduũ factu putatur, amore per dies roborato, facile uidetur effectu, spe, ætate deniq;. Sed oro solicitis animis intendite, quorsum furiosæ libidinis proruperint impetus. Die quadam uenatum Lepolemus assumpto Trasillo petebat, indagaturus feras, quod tamen in Capreis feritatis est. Nec enim Charite maritum suum quærere patiebatur be

ſtias armatas dente uel cornu. Iamq; apud frondoſum tumulum ramoſumq; denſis tegminibus umbroſo pro ſpectu ueſtigatorũ, obſeptis cãpis canes uenationis indagini generoſæ, mãdato cubili reſidentes inuaderent beſtias, immittuntur. Statimq; ſolertis diſciplinæ memores, partiti totos præcingunt aditus, tacitaq; prius ſeruata muſſitatione, ſigno ſibi repentino reddito, latratibus feruidis diſſoniſq; miſcent omnia. Nec ulla capra, nec pauens dammula, nec præ cæteris feris mitior cerua, ſed aper immanis atq; inuſitatus exurgit, toris calloſæ cutis obeſus, pilis inhorrentibus corio ſqualidus, ſetis inſurgentibus, ſpinæ hiſpidus, dẽtibus attritu ſonaci ſpumeus, oculis flammeus, aſpectu minaci, impetu ſæuo frementis oris totus fulmineus. Et primum quidem canum procaciores, qui cominus contulerant ueſtigium, genis hac illac iactatis, conſectas interficit. Deinde calcata retiola, qua primos impetus reduxerat, tranſabijt. Et nos quidem cuncti pauore deterriti, et alioquin innoxijs uenationibus conſueti, tunc etiam inermes atq; immuniti, tegumentis frondis uel arboribus latenter abſcondimus, Traſillus uero nactus fraudium oportunum decipulum, ſic Lepolemũ captioſe compellat. Quid ſtupore confuſi uel etiam caſſa formidine ſimiles humilitati ſeruorũ iſtorũ, uel in modum pauoris fœminei deiecti, tam opimã prædam medijs manibus amittimus? Quin equos inſcendimus? quin ocius indipiſcimur? et cape uenabulũ, et ego ſummo lanceam. Nec tantillum morati, protinus inſiliunt equos, ex ſummo ſtudio beſtiam inſequẽtes. Nec tamen illa genuini uigoris oblita, retorquet im

pctum, et incendio feritatis ardeſcens, dentium compul ſu, quem primũ inſiliat cunctabunda rimatur. Sed pri or Lepolemus iaculum, quod gerebat, inſuper dorſum beſtiæ contorſit. At Traſillus feræ quidem peperat, ſed equi, quo uehebatur Lepolemus, poſtremos poplites lancea feriens amputat. Quadrupes recidens, qua ſanguis effluxerat, toto tergo ſupinatus, inuitus dominum ſuũ deuoluit ad terram. Nec diu, ſed eũ aper furens inuadit iacentem, ac primo lacinias eius, mox ipſum reſurgentem multo dẽte laniauit. Nec cœpti nefarij bonum piguit amicũ, uel ſuæ ſæuitiæ litatum ſaltem tanto periculo cernens, potuit expleri. Sed percito, atq; plagoſa crura uulnera contegenti, ſuumq́; auxilium miſeriter roganti perfœmur dextrum dimiſit lanceam, tanto illo quidem fidentius, quanto crederet ferri uulnera ſimilia futura profectu dẽtium, nec nõ tamen ipſam quoq; beſtiam facili manu tranſadijt. Ad hunc modũ defuncto iuuene exciti latibulo ſuo quiſq; famulia mœſta concurrimus. At ille quanquam perfecto uoto, proſtrato inimico lætus ageret, uultu tamen gaudium tegit, et frontem adſeuerat, et dolorem ſimulat, et cadauer, quod ipſe fecerat auide circumplexus, omnia quidem lugentium officia ſolerter affingit, ſed ſolæ lachrymæ procedere noluerunt, ſic ad noſtri ſimilitudinem, qui uere lamentabamur conformatus, manus ſuæ culpam beſtiæ dabat, nec dum ſatis ſcelere tranſacto, fama dilabitur, et curſus primos ad domũ Lepolemi detorquet, et aures infelicis nuptæ percutit. Quæ quidẽ ſimul percepit talem nunciũ, qualẽ non audiet alium, amens, et uecordia percita, curſuq́;

baccata furibundo, per plateas populosas, & arua rurestria fertur insana uoce, casum mariti queritans. Confluunt ciuium mœstæ cateruæ, sequuntur obuij dolore sociato, ciuitas cuncta uacuatur studio uisionis. Et ecce mariti cadauer accurrit, labentiq; spiritu totã se super corpus effudit, ac plenissime ibidem, quam deuouerat ei, reddidisset animã. Sed ægre manibus erepta suorum remansit in uita. Funus uero toto feralem pompam prosequente populo, deducitur ad sepulturam. Sed et Thrasillus nimium clamare, plangere, & quas in primo mœrore lachrymas non habebat, iam scilicet crescente gaudio, reddere, et multis charitatis nominibus ueritatem ipsam fallere, illum amicum, coetaneum, contubernalem, fratrem deniq; addito nomine lugubri ciere, necnon interdũ manus Charites à pulsandis uerberibus amouere, luctum sedare, eiulatum coercere, uerbis palpantibus stimulum doloris obtundere, uarijs exemplis multiuagi casus solatia nectere, cunctis tamen mentitæ pietatis officijs studium contrectandæ mulieris adhibere, odiosumq; amorem suum perperam delectando nutrire. Sed officijs inferalibus statim ereptis, puella protinus festinat ad maritum suum demeare, cunctasq; prorsus pertẽtat uias, certe illam lenem, ociosamq;, nec telis ullis indigentem, sed placidæ quieti consimilẽ, inedia, deniq; misera, et incuria squalida, tenebris imis abscõdita cum luce iam transegerat. Sed Thrasillus instãtia peruicaci, partim per semetipsum, partim per cæteros familiares ac necessarios, ipsos deniq; pullæ parẽtes, extorquet tandẽ iã lurore & illuuie penè collapsa mẽ=

bra, lauacro, cibo deniq; confoueret. At illa parētum suorum alioquin reuerens, inuita quidem, uerum religiose necessitati succumbens, uultu non quidem hylari, uerum paulo sereniore, obiens, ut iubebatur, uiuentium munia, prorsus in pectore, immo uero penitus in medullis, luctu ac mœrore carpebat animum, diesq; totos totasq; noctes insumebat luctuoso desiderio, & imagines defuncti, quas ad habitum dei Liberi formauerat, affixo seruitio, diuinis percolens honoribus, ipso se solatio cruciabat. Sed Thrasillus præceps alioquin, & de ipso nomine temerarius, priusquam dolorē lachrymæ satiarent, et percitæ mentis resideret furor, et in sese nimietatis senio lacesseret luctus, adhuc flētē maritū, adhuc uestes lacerantē, adhuc capillos distrahentē, non dubitauit de nuptijs conuenire, et īpudentiæ labe tacita pectoris sui secreta fraudesq; ineffabiles detegere. Sed Charite uocem nefandam et horruit & detestata est, & uelut graui tonitru procellaq; sideris, uel etiam ipso diali fulmine percussa, corruit corpus, & obnubilauit animā. Sed īteruallo reualescēte, paulatim spiritu ferinos rugitus iterās, et scænā pessimi Thrasilli perspiciens ad limā consilij, desideriū petitoris distulit. Tūc inter moras, umbra illa misere trucidati Lepolemi, sanè cruētā et pallore deformē attollens faciē, quietē pudicā interpellat uxoris. Mi coniūx, ꝙ tibi prorsus ab alio dici nō licebit, et si pectori tuo iā permanet nostri memoria, uel acerbæ mortis meæ casus fœdus charitatis interdicit, quouis alio felicius maritare, modo ne ī Thrasilli manū sacrilegā cōuenias, ne'ue sermonē cōferas, ne

mensam accumbas, nec toro acquiescas. Fuge mei percussoris cruentam dexteram, noli parricidio nuptias auspicari, uulnera illa quorum sanguinem tuæ lachrymæ proluêre, non sunt tota dentium, uulnera lancea mali Thrasilli me tibi fecit alienum, & addidit cætera, omnemq; scænā sceleris illuminat. At illa ut primum mœsta quieuerat toro faciem impressa, etiā nunc dormiens, lachrymis emanantibus genas cohumidat, et uelut quodā tormēto inqeta quiete excussa, luctu redintegrato prolixū eiulat, discissáq; interula, decora brachia sæuientibus palmulis conuerberat. Nec tamen cum quoquam participatis nocturnis imaginibus, sed indicio facinoris prorsus dissimulato, & nequissimum percussorem punire, & erumnabili uitæ sese subtrahere tacita decernit. Ecce rursus improuidæ uoluptatis detestabilis petitor, aures obseratas de nuptijs obtundens aderat. Sed illa clementer aspernata sermonē Thrasilli, astuq; miro personata instanter garrienti, summisséq; deprecanti, adhuc inquit tui fratris meiq; charissimi mariti facies pulchra illa i meis diuersatur oculis. Adhuc odor cinnameus ambrosii corporis per nares meas percurrit. Adhuc formosus Lepolemus in meo uiuit pectore. Boni ergo et optimi cōsules, si luctu legitimo miserrimæ fœminæ necessariū cōcesseris tēpus, quoad residuis mēsibus spaciū reliquū cōpleatur anni. Quæ res cū meū pudorē, tū ēt tuū salutare cōmodū respicit, ne forte imaturitate nuptiarū indignatione iusta manes acerbos mariti ad exitum salutis tuæ suscitemus. Nec isto sermone Thrasillus sobrie factus, uel

saltem

saltē tēpestiua pellicitatione recreatus identidē pergit linguæ sauciātis susurros īprobos īgerere, quo ad simulanter reuicta Charite suscipit, istud equidem certe magnopere deprecanti concedas necesse est mihi Thrasille, ut interdū taciti clandestinos coitus obeamus, nec quisquam præsentiscat familiarium, quoad dies reliquos metiatur annus. Promissioni fallaciosæ mulieris oppressus succubuit Thrasillus, & prolixe consentit de futuro concubitu, noctemq; & opertas exoptat ultro tenebras, uno potiundi studio postponēs omnia. Sed heus tu inquit Charite, quàm probe ueste contectus, omniq; comite uiduatus prima uigilia fores meas tacitus accedas, unoq; sibilo cōtentus, nutricē istam meam operiare, quæ claustris adherens excubabit ad uentui tuo. Nec secus patefactis ædibus acceptum te, nullo lumine conscio, ad meum perducet cubiculum. Placuit Thrasillo scæna feralium nuptiarum, nec sequius aliquid suspicatus, sed ex pactione turbidus, de diei tantum spatio & uespere mora querebatur. Sed ubi sol nocti tandē decessit, & imperio Charites adornatus, et nutricis captiosa uigilia deceptus irrepit cubiculum pronus spei. Tunc anus de iussu dominæ blādiens ei, furtim depromptis calicibus, et œnoforo, quod immixtum uino soporiferum gerebat uenenum, crebris potionibus auide ac secure haurientem, mentita dominæ tarditatē, quasi parentem adsideret ægrotū, facile sepeliuit ad somnū. Iamq; eo ad oēs iniurias exposito ac supinato, introuocata Charite, masculis animis ĭpetuq; diro fremēs inuadit, ac superstitit sicariū, et inqt. Fidus coniugis mei comes, en uenator egregius,

en charus maritus, hæc est illa dextera quæ meum sanguinem fudit, hoc pectus, quod fraudelentas ambages in meum concinnauit exitium, oculi isti, quibus male placui, qui quodammo tamen iam futuras tenebras auspicantes uenientes pœnas antecedunt, quiesce securus, beate somniare, non ego gladio, non ferro petam. Absit, ut simuli mortis genere cum marito meo coequeris, uiuo tibi morientur oculi, nec quicquam uidebis nisi dormiens, faxo feliciorem necem inimici tui, quàm uitam tuã sentias, lumen certe nõ uidebis, manu comitis indigebis, Charitem nõ tenebis, nuptijs non frueris, nec mortis quiete recreaberis, nec uitæ uoluptate lætaberis, sed incertum simulachrum errabis inter orcum et solem, et diu quæres dexterã, quæ tuas expugnauit pupulas, quodq; ẽ in erũna miserrimum nescies de quo queraris. At ego sepulchrum mei Lepolemi tuo luminum cruore libabo, & sanctis manibus eius istis oculis parẽtabo. Sed quid mora temporis dignum cruciatum lucraris, & meos forsitan tibi pestiferos imaginaris amplexus? relictis somnolẽtis tenebris ad aliam pœnalem euigila caliginem, attolle uacuã faciẽ, uindictã recognosce, infortuniũ intellige, erũnas cõputa, sic pudicæ mulieri tui placuere oculi, sic faces nuptiales tuos illuminarũt thalamos, ultrices habebis pronubas, et orbitatem comitem, et perpetuæ conscientiæ stimulũ. Ad hũc modũ uaticinata mulier, acu crinali capite deprõpta Thrasilli cõuulnerat tota lumina, eumq; prorsus exoculatũ relinquens, dum dolore nescio crapulam cum somno discutit, arrepto nudo gladio, quo se Lepolemus solebat incingere, per

in mediam ciuitatem cursu furioso proripit se, procul dubio nescio quod scelus gestiens circa monumentum mariti contendit. At nos et omnis populus nudatis totis aedibus, studiose consequimur, hortati mutuo, ferrum uesanis extorquere manibus. Sed Charite capulum capit Lepolemi, propter assistens, gladioq; fulgenti singulos abigens, ubi fletus uberes & lamentationes uarias cunctorum intuetur. Abijcite inquit importunas lachrymas, abijcite luctum meis uirtutibus alienũ, uindicaui in mei mariti cruentum perẽptorẽ. Punita sum funestum mearum nuptiarum praedonem, iam tempus est, ut isto gladio deorsus ad meum Lepolemum uiam quaeram, & enarratis ordine singulis, quae sibi per somniũ nuntiauerat maritus, quoq; astu Thrasillum inductum petisset, ferro sub papillam dexteram transacto concorruit, & in suo sibi peruoluta sanguine, postremo balbutiens incerto sermone perflauit animam uirilem. Tunc propere familiares miserae Charites, accuratissime corpus ablutum, munita sepultura ibidem marito perpetuam coniugẽ reddidere. Thrassillus uero cognitis omnibus, nequiens idoneũ exitium praesenti clade reddere, certusq; tãto facinori nec gladiũ sufficere, sponte delatus ibidẽ ad sepulchrũ. Vltronea uobis infesti manes en adest uictima, saepe clamitãs, ualuis super sese diligẽter obseratis, inedia statuit elidere sua sentẽtia dãnatũ spiritũ. Hic ille lõgo trahẽs spiritu, et nõnunq̃ illachrymãs, grauiter affectis rusticis annũtiabat. Tũc illi mutati domini nouitatẽ metuẽtes, et ĩfortuniũ domus herilis altius miserãtes, fugae cõparãt. Sed equorũ magister q

me curãdũ magna ille qdẽ cõmẽdatiõe susceperat, qc qd in casula preciosum cõditũ seruabat, meo atq; alio rũ iumẽtorũ dorso repositũ asportãs, sedes pristinas de serit. Gerebamus infantulos, et mulieres gerebamus, pullos, passeres, hædos, catellos, et quicqd infirmo gra du fugã morabatur, nostris quoq; pedibus ambulabat. Nec me põdus sarcinæ quanq̃ enormis urgebat. Quippe gaudiali fuga detestabilẽ illũ exectorẽ uirilitatis meæ reliquẽtẽ. Syluosi montis asperũ permensi iugum, rursusq; reposita camporum ad spatia peruecti iam uespera semitam tenebrante, peruenimus ad quoddam castellum frequens & opulens, unde nos in colæ nocturna, immo uero matutina etiam prohibebant egressione. Lupos enim numerosos, grandes, et uastis corporibus sarcinosos, ac nimia ferocitate sæuiẽtes passim rapinis adsuetos infestare cunctam illam regionem. Iamq; ipsas uias obsidere, et in modum latronum prætereuntes aggredi, immo etiam uesana fame rabidos, finitimas expugnare uillas, exitiumq; inertissimorum pecudum ipsis iã humanis capitibus immunere. Deniq; ob iter illud, qua nobis erat commeandum, iacere semesa hominum corpora, suisq; uisceribus nudatis ossibus cuncta candere, ac per hoc nos quoq; cautione summa uiæ reddi debere, idq; uel in primis ob serenitatem, ut luce clara, & die iam prouecto, et sole florido uitantes undiq; latentes ĩsidias, cum & ipso lumine dirarum bestiarum repigratur impetus, non laciniatim disperso, sed cuneatim stipato commeatu difficultates illas transabiremus. Sed nequissimi fugitiui ductores illi nostri cæcæ festina-

tionis temeritate ac metu incertæ insequutionis spreta salubri monitione, nec expectata luce proxima, circa fermè tertiã uigiliã noctis onustos nos ad uiam propellunt. Tunc ego metu prædicti periculi, q̃tum poteram, turbæ medius & inter conferta iumenta latenter absconditus clunibus meis ab aggressionibus ferinis consulebam, iamq; me cursu celeri cæteros equos antecellentem mirabantur omnes, sed illa pernicitas non erat alacritatis meæ, sed formidinis indicium. Deniq; mecum ipse reputabam, pegasum inclytum illum metu magis uolaticũ fuisse, ac per hoc merito pinnatũ proditũ, dum in altum et adusq; cœlum subsilit ac resultat formidẽs scilicet igniferæ morsum chimeræ. Nã et illi pastores, qui nos agebant, in speciẽ prælij manus obarmauerant. Hic lanceã, ille uenabulũ, alius gerebat spicula, fustem alius, sed et saxa, quæ salebrosa semita largiter subministrabat. Erant qui sudes præacutas attollerent, pleriq; tamen ardentibus facibus proterrebant feras. Nec quicquam præter unicam tubam deerat, quin acies esset prœliaris. Sed nequicquam frustra timorem illum satis inanem perfuncti longe peiores inhæsimus laqueos. Nã lupi forsitan confertæ iuuentutis strepitu, uel certe nimia luce flammarum deterriti, uel etiam aliorsum grassantes, nulli circa nos aditum tulere, ac ne procul saltem ulli comparauerant. Villæ uero quam forte tunc præteribamus coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agẽtes rerũ suarũ, eximieq; trepidi, canes rabidos & imanes, et quibus suis lupis et ursis sæuiores, quos ad tutelæ præsidia curiose fuerãt alumnati, iubilationibus

solitis, et huiusmodi uocibus nobis inhortantur. Qui præter genuinam ferocitatem tumultu suorũ exasperati circa nos ruunt, et undiq; laterum circunfusi passim insiliunt, et sine ullo delectu iumenta simul et homines lacerant, diuq; grassati plerosq; prosternunt, cerneres non tam Hercules memorandum, quàm miserandum etiam spectaculum, canes copiosos ardentibus animis, alios fugientes arripere, alios stantibus inhærere, quosdam iacẽtes inscindere, et per omnem nostrum commeatum morsibus ambulare. Ecce tanto periculo malum maius insequitur. De summis enim tectis ac de proximo colle rusticani illi saxa superne raptim deuoluunt, ut discernere prorsus nequiremus, q̃ potissimum caueremus cladẽ, comminus canum, an eminus lapidũ, quorũ quidẽ unus mulierẽ, quæ meũ dorsum residebat repente percussit. Quo dolore commota statim fletu cum clamore sublato, maritum suum pastorem illum suppetiatum ciet. At ille domini fidẽ clamitans, et cruorẽ uxoris abstergens altius quiritabat. Quid miseros homines et laboriosos uiatores tam crudelibus animis inuaditis, ac perterritis, atq; obruitis? Quas prædas munitis? Quæ damna uindicatis? At non speluncas ferarum uel cautes incolitis barbarorũ, ut humano sanguine perfuso gaudeatis. Vix hæc dicta, et statim lapidũ congestus cessauit imber, et infestorũ canum reuocata cõquieuit procella. Vnus illinc deniq; de summo cupressus cacumine, at nos, inq̃t nõ uestrorũ spoliorũ cupidine latrocinamur, sed hãc ipsã cladem de uestris protelamus manibus. Iam deniq; pace tranquilla securi potestis incedere. Sic ille, sed nos

plurifariā uulnerati reliquā uiam capeſcimus, alius lapidis, alius morſus uulnera referētes uniuerſi tamē saucij. Aliquanto deniq; uiæ permenſo ſpacio peruenimus ad nemus quoddam proceris arboribus conſitū, et patentibus uiretis amœnū, ubi placuit illis ductoribus noſtris paululū conquieſcere, corporáq; ſua diuerſa laniata ſedulo recurare. Ergo paſſim proſtrati ſolo, primum fatigatos animos recuperare, ac dehinc uulneribus medelas uarias adhibere feſtinant. Hic cruorem præterfluentis aquæ rore diluere, ille ſpongijs madidatis tumores comprimere. Alius faſciolis hiantes uincire plagas. Ad iſtum modum ſaluti ſuæ quiſq; conſulebat. Interea quidā ſenex de ſummo colle perſpectat, quē circùm capellæ paſcentes opilionē eſſe profecto clamabant. Eum rogauit unus è noſtris, haberet'ne uenui lacte, uel adhuc liquidum uel in caſeū recentem inchoatum. At ille diu capite quaſſanti, uos autē inquit de cibo uel poculo, uel omnino ulla refectione nunc cogitatis, an nulli ſcitis quo loco cōſederitis, et cū dicto conductis ouiculis, conuerſus longe receſſit. Quæ uoxeius et fuga paſtoribus noſtris nō mediocrē pauorē incuſſit. Ac dū perterriti de loci qualitate ſciſcitari geſtiūt, nec eſt q̄ doceat, ſenex alius, magnus ille qdē grauatus annis, totus in baculū pronus, et laſſum trahens ueſtigium, ubertim lachrymás, per uiā proximat, uiſiſq; nobis cū fletu maximo ſingulorū iuuenū genua cōtingēs ſic adorabat. Per fortunas, ueſtroſq; genios, ſic ad meæ ſenectutis ſpatia ualidi lætiq; ueniatis, decepto ſeni ſubſiſtite, meūq; paruulū ab inferis ereptum canis meis reddite. Nepos nanq; meus,

& itineris huius suauis comes, dũ forte passerem incantantem sæpicule consectatur arripere, delapsus in proximam foueã, quæ fruticibus imis suppatet, in extremo iam uitæ cõsistit periculo, q̃ppe cum de fletu ac uoce ipsius auxilium sibi sæpicule clamitantis uiuere illum quidẽ sentiam, sed per corporis, ut uidetis, mei defectam ualitudinem opitulari nequeã. At uobis ætatis et roboris beneficio facile est suppetiari miserrimo seni, puerũq; illũ nouissimũ successionis meæ, atq; unicam stirpẽ, sospitem mihi facere. Sic deprecantis, suãq; canicië distrahentis, omnes quidẽ miserentur, sed unus præ cæteris et animo fortior, et ætate iuuenior, et corpore ualidior, quiq; solus præter alios icolumis prœliũ superius euaserat, exurgit alte alacer, et percontatus quo'nã loci puer ille cecidisset, mõstrantẽ digito nõ longe frutices horridos, senẽ illũ impigre comitatur, ac dum pabulo nostro suãq; cura refecti, sarcinulis quisq; sumptis suis, uiã capessũt, clamore primo nominatim cientes illum iuuenem frequenter inclamant. Mox hora diutina commoti, mittunt è suis accersitorem unũ, qui requisitũ comitem tempestiuæ uiæ commonefactũ reduceret. At ille modicum commoratus, refert sese, buxãtiq; pallore trepidus, mira super conseruo suo renunciat. Conspicatum se quippe supinato illi, et iam ex maxima parte consumpto, immanem draconem mandentem insistere, nec usquã miserrimũ senem comparere illũ. Qua re cognita, et cum pastoris sermone collata, qui eũ prorsus hunc illũ, nec alium locorũ inquilinũ præminabatur, pestilenti deserta regione, uelociori se fugæ proripiunt, nosq; pellunt crebris tundentes

fustibus celerrime. Deniq; longo itinere confecto, pagũ quendam accedimus, ibiq; totam perquiescimus noctẽ, mihi cœptum facinus oppido memorabile, narrare cu pio. Seruus quidam, cui cunctam familiæ tutelã dominus permiserat suus, quiq; possessionem illam maximam, in quam diuerteramus uillicabat, habens ex eodẽ famulitio conseruam coniugem, liberæ cuiusdã extrariæq; mulieris flagrabat cupidine. Quo dolore pellicatus, uxor eius instincta cunctas mariti rationes, et quicquid horreo reconditum continebatur, admoto combussit igne. Nec tali dãno thori sui contumeliam uindicasse contenta, iã circa sua sæuiẽs uiscera laqueũ sibi nectit, infantulumq;, quem de eodem marito iam dudum susceperat, eodem funiculo nectit, seq; in præ altissimum puteum appendicem paruulum trahens præcipitat. Quam mortem dominus eorũ ægerrime sustinens, arreptum seruulũ eius, qui causam tanti sceleris luxuriæ suæ præstiterat, nudum ac totum melle perlitum firmiter alligauit arbori ficulneæ, cuius in ipso carioso stipite inhabitantium formicarum nidificia bulliebant, et ultro citroq; commeabant multiuga scaturigine. Quæ simul dulcem ac mellitum corporis nidorem persentiscunt, paruis quidem, sed numerosis et continuis morsiunculis penitus inhærentes, per longi temporis cruciatum ita carnibus atq; ipsis uisceribus adesis, homine consumpto, membra nudarunt, ut ossa tantũ uiduata pulpis nitore nimio candentia, funestæ cohærerẽt arbori. Hac quoq; detestabili deserta mãsione, paganos in summo luctu relinquẽtes, rursum pergimus, dieq; toto cãpestres emersi uias, ciuitatẽ

quandam populosam & nobilem iam fessi peruenimus. Ibi larem sedesq́; perpetuas pastores statuere decernunt, quod et longe quæsituris firmæ latebræ uiderentur, et annonæ copiosæ beata celebritas inuitabat. Triduo deniq; iumentorū refectis corporibus, quo uendibiliores uideremur, ad mercatum producimur, magnaq́; uoce præconis, precia singulis nunciantis eq atq; alij asini, opulentis emptoribus præstinantur. Ac me relictum solū ac subsiciuum, cum fastidio pleriq; præteribant. Iamq́; tædio cōtrectationis eorum, qui dentibus meis ætates computabant, manū cuiusdā fetore sordentem, qui gingiuas idētidem meas putidis scalpebat digitis, mordicus arreptam plenissime contriui. Quæ res circunstantium ab emptione mea, ut pote ferocissimi deterruit animos. Tunc præco disruptis faucibus, et rauca uoce saucius, in meas fortunas ridiculos instruebat iocos, quem ad finem canterium istum uenui frustra subijciemus? Et uetulū extritis ungulis debilē, et dolore deformē, et inerti pigritia ferocem, nec quicq̄ amplius q̄ ruderarium cribrū, atq; adeoq́; uel donemus eum cuipiam, siqui tamen fenum suum perdere nō grauatur. Ad istum modū præco ille cachinnos circunstantibus commouebat. Sed illa fortuna mea sæuissima, quam per tot regiones iā fugiens effugere, uel præcedētibus malis placare non potui, rursum in me cæcos detorsit oculos, et emptorem aptissimū duris meis casibus mire repertum obiecit. Scitote qualem cynedum, et senem cynedum caluū quidē, sed cincinnis semicanis, et pendulis capillatum, unum de triuiali popularium fece, qui per plateas et oppida cymbalis et

crotalis personantes, deamq; Syriã circunferentes mẽ dicare compellunt, is nimio præstinandi studio præco= nem rogat cuiatis essem. At ille cappadocum me, et sa tis forticulum denunciat, rursum requirit annos æta tis meæ. Sed preco lasciuiens, mathematicus quidem, qui stellas eius disposuit, quintũ ei numerauit annũ. sed ipse scilicet melius istud de suis nouit professionibus q̃q̃ enim prudẽs crimen Corneliæ legis incurram, si ci uem romanum pro seruo tibi uendidero, quin emis bonũ et frugi mancipiũ, quod te et foris et domi poterit iuuare. Sed exinde odiosus emptor aliud de alio non desinit quærere. Deniq; de mansuetudine etiã mea per contatur anxie. At præco ueruecem inquit, non asinũ uides, ad usum omnem quietum, non mordacem, nec calcitronem quidẽ, sed prorsus ut asini corio modestũ hominẽ inhabitare credas. Quæ res cognitu non ar dua. Nã si faciem tuã medijs eius fœminibus emiseris, facile percontaberis, q̃ grandẽ tibi demonstret patien tiã. Sic præco lucronem tractabat dicacule. Sed ille cognito cauillatu, similis indignanti, at te inquit cada uer surdũ et mutũ delirumq; præconem omnipotens et omniparens dea Syria, et sanctus Sabadius, et Bel lona, et mater Idea, et cũ suo Adone Venus domina, cæcũ reddant, qui scurrilibus iãdudum contra me uelitaris iocis. An me putas iepte iumẽto fero posse deã cõmittere, ut turbatũ repente diuinũ deijciat simula= chrum? Egoq; miser cogar crinibus solutis discurrere, et deæ meæ humi iacẽti aliquẽ medicũ querere? Acce pto tali sermone, cogitabã subito uelut lymphaticus exi lire, ut me ferocitate cernẽs exasperatũ, emptionẽ desi

neret. Sed præuenit cogitatum meũ emptor anxius, precio depenso statim, quod quidem gaudens dominus. S. tedio mei facile suscepit septendecim denarium, et ilico me tumida spartea deligatum tradidit Phylebo, hoc enim nomine censebatur iam meus dominus. At ille susceptum nouitium famulum trahebat ad domum, statimq; illic de primo limine proclamat puellæ, seruum uobis pulchellũ en ecce mercato perduxi, sed illæ puellæ chorus erat cynedorum, quæ statim exultantes in gaudium, fracta, rauca, et effœminata uoce clamores absonos intollunt, rati scilicet uere quẽpiam hominem seruulum ministerio suo paratũ. Sed postquam non ceruam pro uirgine, sed asinum pro homine succidaneum uidere, nare detorta magistrum suũ uarie cauillantur, non enim seruũ, sed maritum illum scilicet sibi perduxisse. Et heus aiunt, caue ne solus exedas tã bellũ scilicet pullulũ, sed nobis quoq; tuis palũbulis nonnunq̃ impartias. Hæc et huiusmodi mutuo blatterãtes præsepio me proximum deligãt. Erat quidam iuuenis satis corpulentus, choraula doctissimus, collaticia stipe demẽsa paratus, qui foris q̃dẽ circungestãtibus Deã, cornu canens adãbulabat, domi uero promiscuis operis partiarios agebat concubitus. Hic me simul domi cõspexit, libenter appositis largiter cibarijs, gaudens alloquitur. Venisti tandẽ miserrimi laboris uicarius, sed diu uiuas et dominis placeas, et meis defectis iam lateribus cõsulas. Hic audiens, iã meas futuras nouas cogitabã ærũnas. Die sequenti uarijs coloribus indusiati, et deformiter quisq; formati, faciem cœnoso pigmento deliti, et oculis obunctis gra

phicæ prodeunt, mitellis & crocotis et carbasinis & bombicinis iniectis, quidam tunicas albas in modum lanceolarum quoquo uersum fluente purpura depictas, cingulo subligati, pedes luteis induti calceis, deamq; serico contectam amiculo mihi gerendam imponunt, brachijsq; suis humerotenus renudatis, attollentes immanes gladios ac secures euantes exiliunt, incitantes tibiæ cantu lymphaticum tripudium. Nec paucas pererratis casulis, ad quandam uillam possessoris Britini perueniunt, et ab ingressu primo statim absonis ululatibus constrepentes fanaticæ peruolant. Denique capite demisso, ceruices lubricas intorquentes motibus, crinibusq; pendulos in circulum rotantes, et nonnunquam morsibus suos incursantes musculos, ad postremum ancipiti ferro, quod gerebant sua quisque brachia dissecant. Inter hæc unus ex illis bacchatur effusius, ac de imis præcordijs anhelitus crebros referens, uelut numini diuino spiritu repletus, simulabat sauciam uecordiam, prorsus quasi deûm præsentia, soleant homines, non sui, fieri meliores, sed debiles effici uel ægroti. Specta deniq; quale cælesti prouidentia meritum reportauerit, infit uaticinatione clamosa, confiicto mendacio semetipsum incessere, atq; criminari, quasi contra fas sanctæ religionis designasset aliquid, & insuper iustas pœnas noxij facinoris, ipse de suis manibus exposcere. Arrepto denique flagro, quod semiuiris illis proprium gestamen est, contortis tenijs lanosi uelleris prolixe fimbriatum, et multiiugis talis ouiū tessellatum indidem sese multinodis commulcat ictibus, mire contra plaga

rũ dolores præſumptione munitus, cerneres proſectu gladiorũ, ictuq; flagrorum, ſolũ ſpurcitie ſanguinis effœminati madeſcere. Quæ res incutiebat mihi nõ paruam ſolicitudinem, uidenti tot uulneribus largiter profuſum cruorem, ne quo caſu deæ peregrinæ ſtomachus, ut quorundam hominum lactem, ſic illa ſanguinem concupiſceret aſininum. Sed ubi tandem fatigati, uel certe ſuo laniatu ſatiati, pauſam carnificinæ dedere ſtipes æreas, immo uero & argenteas, multis certatim offerentibus, ſinu recepere patulo, necnon et uini cadum, & lactem, & caſeos, & farris, & ſiliginis aliquid, et nonnullis ordeum de ægerulo donãtibus, auidis animis corradentes omnia, et in ſacculos huic quæſtui de induſtria præparatos farcientes, dorſo meo congerunt, ut duplici ſcilicet ſarcinæ pondere grauatus, & horreum ſimul & templum incederẽ. Ad iſtum modum palãtes, omnem illam deprædabantur regionem. Sed in quodam caſtello copia lætati largioris quæſticuli, gaudiales inſtruunt dapes. A quodam colono, fictæ uaticinationis mẽdacio, pinguiſſimum depoſcunt arietem, qui deam Syriam eſurientem ſuo ſatiaret ſacrificio, probéq; diſpoſita cœnula balneas obeunt, ac dehinc lauti, quendam fortiſſimũ ruſticanum induſtria laterum, atq; imis uentris bene præparatum comitem cœnæ ſecũ adducunt, paucisq; admodum prægustatis oluſculis, ante ipſam menſam, ſpurciſſima illa propudia ad illicitæ libidinis extrema flagitia, infandis inguibus efferantur, paſſimq; circunfuſi, nudatum ſuppinatumq; iuuenem, execrãdis uredinibus flagitabãt. Nec diu tale facinus meis

oculis tolerantibus, Quirites perclamare gestiui, sed uiduatum cæteris syllabis ac literis præcessit ó tantum sanè clarum, ac ualidum, & asino proprium, sed importuno planè tempore. Nanq; de pago proximo complures iuuenes abactum sibi noctu perquirẽtes asellum, nimioq; studio cuncta diuersoria scrutátes, intus ædium, auditor ruditu meo, prædam absconditam latibulis ædium rati, corâm rem inuasuri suam, improuisi conferto gradu se penetrant, palamq; illos execrandas fœditates obeũtes deprehẽdũt. Iá iamq; uicinos undiq; partiẽtes, turpissimá scænã patefaciunt. Insuper ridicule sacerdotum purissimam laudantes castimoniam. Hac infamia cóternati, quæ per ora populi facile dilapsa, merito inuisos ac detestabiles eos cunctis effecerat, noctem fermè circa mediam, collectis omnibus, furtim castello facessunt, bonaq; itineris parte ante iubaris exortum transacta, iam de claro solitudines auias nacti, multa prius secum collocuti, accingunt se meo funeri, deaq; uehiculo meo sublata, & humi reposita, cunctis stramentis me renudatum, ac de quadam quercu destinatum, flagro illo pecuinus ossibus catenato uerberantes, penè ad extremas confecerat mortes. Fuit unus qui poplites meos eneruare, securi sua communaretur, quod de pudore candido scilicet suo tam deformiter triũphassem, sed cæteri non meæ salutis, sed simulacri tacentis cõtẽplatione, í uita me retinendũ censuere. Rursum itaq; me refertũ sarcinis, planis gladijs minantes perueniũt ad quandam nobilẽ ciuitaté. Vbi uir pricipalis et alias religiosus, et eximiæ domnæ reuerens, tinnitu

cymbalorũ et ſonu tympanorũ, cãtusq́; phrygij mul
centibus modulis exercitus, procurrit obuiã, deamq́;
uotiuo ſuſcipiens hoſpitio, nos omnis intra conſeptum
domus ampliſſimæ conſtituit, numenq́; ſumma uene-
ratione atq; hoſtijs optimis placare contendit. Hic ego
me potiſſimum capitis periclitatum memini. Nam qui
dã colonus partẽ uenationis immanis cerui pinguiſ-
ſimum fœmur domino illi ſuo muneri miſerat, quod
incurioſe pone culinæ fores, nõn altiuſcule ſuſpen-
ſum, canis adæque uenaticus latenter inuaſerat, læ-
tusq́; præda, propere cuſtodientes oculos euaſerat.
Quo damno cognito, ſuaq́; reprehenſa negligentia
cocus diu lamẽtatus, lachrymis iefficacibus, iã iamq́;
domino cœnam flagitante mœrens, et utcunq; metuẽs
altius, filio ſuo paruulo conſalutato, arreptoq́; funicu
lo, mortem ſibi nexu laquei comparabat. Nec tamen
latuit fidam uxorem eius caſus extremus mariti, ſed
funeſtum nodum uiolenter inuadens manibus amba
bus, adeóne, inquit, præſenti malo perterritus mente
excidiſti tua, nec fortuitum iſtud remedium, quod do
mini prouidentia ſubminiſtrat intueris? Nam ſiquid
in ultimo fortunæ turbine reſipiſcis, expergite mi au-
ſculta, & aduenam iſtum aſinum, remoto quodã loco
deductum iugula, fœmurq́; eius ad ſimilitudinem
perditi detractum, & accuratius in protrimentis ſa
pidiſſime decoctum, appone domino cerui uice. Ne-
quiſſimo uerberoni ſua placuit ſalus de mea morte,
& multum conſeruæ ſagacitate laudata, deſtinatæ
etiam laniena, cultros acuebat.

Sic ille

SIc ille nequissimus carnifex contra me manus impias obarmabat. At ego præcipitāte cōsiliū periculi tāti præsentia, nec expectata diutina cogitatione, lanienam imminentem fuga uitare statui, protinusq; uinculo, quo fuerā deligatus, arrupto, cursu me proripio totis pedibus ad tutelam salubrem crebris calcibus uelitatus, ilicoq; me raptim trāscursa proxima porticu, triclinio, in quo dominus ædium sacrificales epulas cum sacerdotibus deæ cœnitabat, incontanter immitto. Nec pauca rerum apparatus cibarij, mensas et id genus īpetu meo collido atq; disturbo. Qua rerum deformi strage paterfamilias commotus, ut importunū atq; lasciuum me cuidā famulo curiose traditū, loco certo aliquo clausū iussit cohiberi, ne rursum conuiuium placidū simili petulantia dissiparem. Hic astulo commento scitule munitus, & medijs lanij manibus ereptus, custodela salutari mihi gaudebam carceris. Sed nimirum nihil fortuna renuente, licet homini nato dexterum prouenire, nec consilio prudenti, uel remedio sagaci diuinæ prouidentiæ fatalis dispositio subuerti uel reformari potest, mihi denīq; idipsum commentum, quod momētariam salutem reperisse uidebatur, periculum grande, immo præsens exitium, conflauit aliud. Nā qdā subito puer, mobili ac trepida facie percitus, ut famliares inter se susurrabāt, irrupit tricliniū, suoq; annūciat domino de proximo angiportu, canē rabidā pauloāte per posti

cum impetu muro sese direxisse, ardētiq; prorsus furore uenaticos canes inuasisse, ac deinc proximum petisse stabulum, atq; ibi pleraq; iumenta incurisse pari sæuitia, nec postremum saltem ipsis hominibus pepercisse. Nam Mytilium mulionē, et Ephestionem cocum, & Hypatanium cubiculariū, et Appollonium medicū, immo uero et plures alios ex familia abigere temptātes, uarijs morsibus quenq; lacerasse, certe uenenatis morsibus contacta nonnulla iumenta, efferata simili rabie. Quæ res omnium statim percussit animos, ratiq; me etiam eadem peste infectum ferocire, arreptis huiuscemodi telis, mutuoq; ut exitium commune protelarent cohortati, ipsi potius uesaniæ morbo laborātes persequuntur. Nec dubio me lāceis illis et uenabulis, imo uero et bipēnibus, quæ facile famuli subministrabāt, mēbratim compilassent, ni respecto subiti periculi turbine, cubiculū in quo mei domini diuertebant, protinus irrupissem. Tunc clausis obseratisq; super me foribus, obsidebant locū, quoad sine ullo concessionis suæ periculo pestilentiæ letalis peruicaci rabie possessus, ac peresus absumerer. Quo facto tandem libertatē nactus solitariæ fortunæ munus amplexus, super constratum lectum abiectus post multum equidem temporis somnū humanum quieui. Iamq; clara die, mollicie cubiculi refota lassitudine, uegetus exurgo. Atq; illos, qui meæ tutelæ peruigiles excubias agitauerant, ausculto de meis sic altercari fortunis. At huncine miserum istum asinum iugi furore iactari credimus? immo uero iam uirus increscente sæuitia prorsus extinctum? Sic opinionis uariæ terminū

ad explorationem conferunt, ac de rima quadam prospiciunt sanum me, atq; sobrium ociose consistere. Iamq; ultro foribus patefactis plenius, an sim iā mansuetus periclitantur. Sed unus ex his de cœlo missus mihi sospitator, argumentum explorandæ sanitatis meæ tale commostrat cæteris, ut aquæ recentis completam peluem offerret potui meo. Ac si intrepidus, & more solito sumens, aquis adlibescerem, sanū me atq; omni morbo scirent expeditum. Contra uero si uisum contactumq; laticis uitarem, ac perhorrescerem, pro comperto noxiam rabiem pertinaciter durare. Hæc enim libris pristinis etiam proditum obseruari solere. Isto placito uas immane confestim aquæ perlucidæ de proximo petitæ fonte, cunctantes adhuc, offerunt mihi. At ego sine ulla mora progressus, etiam obuio gradu satis sitienter, pronus & totum caput inuergens, salutares uere equidē illas aquas hauriebam. Iamq; & plausus manus, & aurium flexus, & ductum capistri, & quid uis aliud periclitantium placide patiebar, quoad contra uesanam eorum præsumptionē, modestiā meā liq̄do cūctis approbarē. Ad istū modū uitato duplici periculo, die sequenti rursum diuinis exuuijs onustus, cum crotalis & cymbalis, circunforaneum mendicabulum producor ad uiam. Nec paucis casulis atq; castellis oberratis, diuertimus ad quempiam pagum urbis opulentæ quondam, ut memorabant incolæ inter semiruta uestigia conditum, & hospitio proximi stabuli recepti, cognoscimus lepidā de adulterio cuiusdam pauperis fabulā, quā uos ēt cognoscatis uolo. Is gracili pauperie laborans, fa-

briles operas præbendo, paruis illus mercedibus uitã tenebat. Erat ei tamen uxorcula, etiam satis quidem tenuis, et ipsa, ueruntamen postrema lasciuia famigerabilis. Sed die quadã, dũ matutino ille ad opus susceptum proficiscitur, statim latenter irrepit eius hospitium temerarius adulter, ac dum Veneris colluctationibus securius operantur, maritus ignarus rerum, ac nihil etiam tum tale suspicans, improuisus hospitium repetit. Iamq; clausis et obseratis foribus, uxoris laudata continentia, ianuam pulsat, sibilo etiam præsentiam suam denunciant. Tunc mulier callida, et ad huiusmodi flagitia perastutula, tenacissimis amplexibus expeditum hominem, dolio quod erat in angulo semiobrutum, sed alias uacuum, dissimulanter abscondit, et patefactis ædibus adhuc introeuntem maritum aspera sermone accipit. Sicine uacuus et otiosus insinuatis manibus ambulabis mihi, nec obito cõsueto labore uitæ nostræ prospicies, et aliqd cibatui parabis? At ego misera ꝑ noctẽ, et per diẽ lanificio, neruos meos cõtorqueo, ut ĩtra cellulã nostrã saltẽ lucerna luceat. Quãto me felicior Daphne uicina, quæ mero & prãdio matutino satia, cũ suis adulteris uoluptatur. Sic cõfutatus maritus, et qd istic ait? Nã licet forẽsi negocio officinator noster attẽtus ferias nobis fecerit, tñ hodiernæ cœnulæ nostræ prospexi. Vides istud doliũ ꝙ semper uacuũ frustra lacum detinet tantum, et re uera præter impedimentum conuersationis nostræ nihil prestat amplius. Istud ego quinq; denarijs cuidam uenditaui, & adest, ut dato precio secum rem suam ferat, quin itaq; percingeris, mihiq; manum

tãtiſper accõmodas, ut exobrutum protinus tradatur emptori? E` re nata fallacia, mulier temerarium tollens cachinnum, magnum inquit iſtum uirũ, ac ſtrenuũ negociatorẽ nacta ſum, qui rem quam ego mulier & intra hoſpitium contecta, iamdudum ſeptem denarijs uendidi, minoris diſtraxit additamento precij. Lætus maritus, et quis eſt ille ait, qui tanto præſtitit? At illa, olim inepte inquit, deſcendit in doliũ, ſedulo ſoliditatem eius probaturus. Nec ille ſermoni mulieris defuit, ſed exurgens alacriter, uis inquit uerũ ſcire materfamilias, hoc tibi doliũ nimis uetuſtũ ẽ, et multifariã rimis hiãtibus quaſſum, ad maritumq; eius diſſimulãter cõuerſus, quin tu quicunq; es homuncio, lucernã ait, actutũ mihi expedis, ut eraſis intrinſecus ſordibus diligẽter, aptũ uſui poſſim dignoſcere, niſi nos putas æs de malo habere. Nec quicq̃ moratus ac ſuſpicatus, acer et egregius ille maritus, accenſa lucerna, diſcede inquit frater, & ocioſus adſiſte, donec probe procuratum iſtud tibi repræſentem. Et cum dicto, nudatus ipſe delato lumine ſcabiẽ uetuſtam cariosæ teſtæ occipit exculpere. At uero adulter belliſſimus ille puſio inclinatam dolio pronam uxorem fabri ſuperincuruatus ſecure dedolabat. At illa capite in dolium demiſſo, maritum ſuum aſtu meretricio tractabat ludicre, hoc, & illud, & aliud, & rurſus aliud purgandum demonſtrat digito ſuo, donec utroq; opere perfecto, acceptis ſeptem denarijs, calamitoſus faber collo ſuo gerens dolium, coactus eſt ad hoſpitium adulteri proferre. Pauculis ibi diebus commorati, et munificentia publica ſa-

gnati, uaticinationisq; crebis mercedibus suffarcinati, purissimi illi sacerdotes, nouum quæstus genus sibi comminiscuntur. Sorte unica pro casulis pluribus euocata, consulentes de rebus uarijs plurimos, adhunc modum cauillantur. Sors hic erat. Ideo coniuncti terram proscindunt boues, ut in futurum læta germinẽt sata. Tunc siqui matrimonium sorte cooperantes interrogarent, rem ipsam responderi aiebant, iungendos connubio, et satis liberum procreandis. Si possessiones præstinaturus quereret, merito boues ut iugũ, et arua sementis florentia prænuntiari. Siquis de profectione sollicitus diuinum caperet auspicium, iunctos iam paratosq; quadrupedum cunctorum mansuetissimos, & lucrum promitti de glebæ germine. Si prœlium capessiturus uel latronum factionem persecuturus, utiles nec ne processus sciscitaretur, additam uictoriã sorti, præsagio contendebant. Quippe ceruices hostium iugo subacturi, et prædam de rapinis uberrimam fructuosamq; capturi. Ad istum modum diuinationis eius, astu captioso corraserant non paruas pecunias. Sed assiduis interrogationibus, argenti satietate iã defecti, rursum ad uiam prodeunt. Via tota quam nocte confeceramus longe peiorem, quidni lacunosis incilibus uoraginosam, partim stagnanti palude fluidam, & alibi subluuie cænosa lubricam. Crebris deniq; offensaculis & assiduis lapsibus, iam contusis cruribus meis, uix tandem ad campestres semitas fessus euadere potui. Et ecce nobis repente de tergo manipulus armati supercurrit equitis, ægreq; cohibentes equorum curruli rabie Philebum, cæterosq; comites

eius inuolant auidi, colloq; constricto, & sacrilegos impurosq; compellantes, interdum pugnis obuerberant, nec non manicis etiam cunctos coartant, ac identidem urgenti sermone comprimunt, promerent ocius aureum cantharum, promerent authoramentum illud sui sceleris, quod simulatione solemnium, quæ in aperto factictauerant, ab ipsis puluinaribus matris domini clanculo furati, prorsus quasi possent tanti facinoris euadere supplicium, tacita profectione adhuc luce dubia pomerium peruaserint. Nec defuit qui manu super dorsum meum iniecta, in ipso Deæ quam gerebã gremio scrutatus reperiret, atq; in corãm omniũ aureum depromeret cantharũ. Nec isto saltem tã nefario scelere, impuratissima illa capita confutari, terreri'ue potuere. Sed mendoso risu cauillantes, en inquint indignæ rei sæuitatem, quam pleriq; insontes periclitantur homines propter unicum caliculum, quem domini mater sorori suæ Syriæ, hospitale munus obtulit, noxios religionis antistites ad discrimen uocatritis capitis. Hæc & alia similes affanias frustra ablatrantis eos retrorsum abducunt pagani, statimq; uinctos in tullianum compingunt, cantharoq; , et ipso simulachro quod gerebam apud fani donarium redditis, ac consecratis, altera die productum me, rursum uoce præconis uenui subijciunt, septemq; nummis charius q̃ prius me comparauerat Philebus, quidam pistor de proximo castello præstinauit, protinusq; etiam frumento coempto affatim onustum, per iter arduũ, scrupis & huiuscemodi stirpibus infestũ, ad pistrinũ quod exercebat ꝑducit. Ibi compluriũ iumentorũ mul

tiuij circuitus intorquebant molas ambage uaria, nec die tantum, uerum perpeti etiam nocte, prorsus instabi li machinarũ uertigine lucubrabant peruigilem fari nam. Sed mihi, ne rudimentum seruitij perhorrescerẽ, nouus dominus loci lauticia prolixe præbuit. Nam et diem primum illum feriatum dedit, et cibarijs abun danter instruxit præsepium, nec tamen illa otij sagi-næq; beatitudo durauit ulterius. Sed die sequenti, mo læ, quæ maxima uidebatur, matutinus adstituor, & ilico uelata facie, propellor ad incurua spacia flexuosi canalis, ut ĩ orbe termini circũfluẽtis reciproco gressu mea recalcans uestigia, uagarer errore certo. Nec tan men sagacitatis ac prudentiæ meæ prorsus oblitus, fa-cilem me tirocinio disciplinæ præbui. Sed q̃q̃ frequen-ter cum inter homines agerem, machinas similes cir-cunrotari uidissem, tamen ut expers & ignarus ope rus stupore mentito defixus hærebam, quod enim re-bar, ut minus aptum et huiusmodi ministerio satis inu tilem me, ad quempiam alium utiq; leuiorem laborẽ legatum iri uel ociosum certe cibatum iri. Sed frustra solertiam damnosam exercui. Complures enim proti nus baculis armati me circunsteterunt, atq; ut erã lu minibus obtectis securus, ẽt nũc repẽte signo dato, & clamore conferto, plagas ingerẽtes aceruatim, adeo me strepitu turbulẽtant, ut cunctis cõsilijs abiectis, ilico sci tissime teniæ sparteæ totus innixus, discursus alacres obirẽ. Hac subita sectæ commutatione, risum toto cœtu commoueram. Iamq; maxima diei parte transacta, defectum alioquin me helcio sparteo dimoto, nexu ma chinæ liberatum applicant præsepio. At ego q̃q̃ exi-

mie fatigatus, et refectiõe uiriũ uehemẽter indignus, & prorsus fame perditus, tamen familiari curiositate attonitus, et satis anxius, postposito cibo, qui copiosus aderat, inoptabilis officinæ disciplinam cũ delectione quadã arbitrabar. Dij boni quales illic homunculi uibicibus liuedinis totã cutem depicti, dorsumq; plagosum scissili centuculo magis inumbrati q̃ obtecti, nõ nulli exiguo tegili tantummodo pubem intecti, cuncti tamen sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti, frõtes literati, et capillum semirasi, et pedes annulati, cũ lurore deformes, et fumosis tenebris uaporosæ caliginis palpebras adesi, atq; adeo male luminati, et in modum pugilum, qui puluisculo perspersi dimicant, farinulento cinere sordide candidati. Iam de meo iumentorio contubernio, quid, uel ad quem modum memorem? Quales illi muli senes, uel cantherij debiles? Circa præsepium capita demersi contruncabant moles palearum, ceruice cariosa uulnerum putredine, follicantes nares languidas, assiduo pulsu tussedinis hiulci pectora, copulæ sparteæ tritura cõtinua exulcerati, costas ꝑpetua castigatione ossium tenus renũdati, ungulas multiuia circuncisione in enorme uestigium porrecti, totumq; corium ueterno, atq; scabiosa macie exasperati. Talis familiæ funestum mihi etiam metuens exemplum, ueterisq; Lucij fortunam recordatus, et ad ultima salutis me tandem trusum, summisso capite mœrebam. Nec ullum uspiam cruciabilis uitæ solatiũ aderat, nisi quod ingenita mihi curiositate recreabar, dũ præsentiam meam paruifacientes libere quæ uolunt omnes, et agunt, et loquũtur. Nec immerito priscæ poe

ticæ diuinus author apud graios summæ prudentiæ uirum monstrare cupiens, multarum ciuitatum obitu, et uariorum populorum cognitu, summas adeptum uirtutes cecinit. Nam & ipse gratas gratias asino meo memini, quod me suo celatum tegmine, uarijsq; fortunis exercitatum, & si minus prudentem, multiscium certe reddidit. Fabulam deniq; bonam præ cæteris suaue comptam ad aures uestras afferre decreui, & en occipio. Pistor ille, qui me precio suum fecerat, bonus alioquin uir, & apprime modestus, pessimam, et ante cunctas mulieres longe deterrimam sortitus coniugẽ, pœnas extremas thori larisq; sustinebat, ut Hercules eius uicem ego quoq; tacitus frequenter ingemiscerem. Nec enim uel unum uitium nequissimæ illi fœminæ deerat, sed omnia prorsus, ut in quandam cœnosam latrinam, in eius animæ confluxerant flagitia sæua, sæua, uiriosa, ebriosa, peruicax, pertinax, in rapinis turpibus auara, in sumptibus fœdis profusa, inimica fidei, hostis pudicitiæ. Tunc spretis atq; calcatis diuinis numinibus, in uicem certæ religionis mentita sacrilega præsumptione dei, quem prædicaret unicum, confictis obseruationibus uacuis fallens omnes homines, et miserum maritum decipiens, matutino mero & continuo stupro corpus manciparat. Talis illa mulier miro me persequebatur odio. Nam et antelucio recubans adhuc, subiungi machinæ nouitium clamabat asinum, & statim ut cubiculo primum processerat insistens iubebat, in corãm sui plagas mihi quamplurimas irrogari. Et cum tempestiuo prandio laxarentur iumenta cætera, longe tardius applicari præsepio iu-

bebat. Quæ sæuitia multo mihi magis genuinam curiositatem in suos mores ampliauerat. Nam et assiduo plane commeantem in eius cubiculum quendam sentiebam iuuenem, cuius et faciem uidere cupiebam ex summo studio, si tamen uelamentum capitis libertatem tribuisset meis aliquãdo luminibus. Nec enim mihi solertia defuisset ad detegenda quoquo modo pessimæ fœminæ flagitia. Sed anus quædam stupri sequestra, et adulterorum internuncia, de die quotidie inseperabilis aderat. Cum qua protinus ientaculo, ac dehinc uino mero mutuis uicibus uelitatas cœnas fraudulentas, in exitium miserrimi mariti subdolis ambagibus construebat. At ego quanquam grauiter succensens errori Fotidis, quæ me dum auem fabricat perficit asinum, isto tamen uel unico solatio erumnabilis de formitatis meæ recreabar, quod auribus grandissimis præditus, cuncta longule etiam dissita facillime sentiebam. Denique die quadam timidæ illius aniculæ sermo talis meas affertur aures. De isto quidem mi herilis tecum ipsa uideris, quem sine meo consilio pigrum & formidolosum familiarem istum sortita es, qui insuauis & odiosi mariti tui caperatum supercilium ignauiter perhorrescit, ac per hoc amoris languidi desidia tuos uolentes amplexus discruciat, quanto melior Philesiterus adolescens & formosus & liberalis & strenuus, & contra maritorum inefficaces diligentias constantissimus, dignus hercules solus omnium matronarum perfrui delicijs, dignus solus coronã auream capite gestare, uel ob unicũ istud, quod nunc nuper in quendam Zelotipum maritũ exi

inio studio commentus est. Audi deniq; et amatorum diuersum ingenium compara. Nosti quendam barbarum nostræ ciuitatis decurionem, quẽ Scorpionem præ morum acritudine uulgus appellat. Hic uxorem generosam, et eximia formositate præditam, mira custodela munitam domi suæ q̃cautissime cohibebat. Ad hæc ultima pistoris illa uxor subijciens, quidni inquit? Noui diligenter. Aretem meam condiscipulam memoras, ergò inquit anus, nosti totã Philesiteri etiã ipsius fabulam, minime gentium inquit, sed nosce ualde cupio, et oro mater ordine mihi singula retexe, nec commorata illa sermocinatrix immodica, sic anus incipit. Barbarus iste, cum necessariã profectionem pararet, pudicitiãq; charæ coniugis cõseruare summa diligentia cuperet, seruulum suum Myrmecem fidelitate præcipua cognitum secretũ commonet, suæq; dominæ custodelã omnem permittit, carcerem et perpetua uincula, mortem deniq; uiolentã et famẽ comminatus, si quisq̃ hominũ uel in transitu digitò tenus eã contigisset. Idq; deierans etiã confirmat per omnia numina. Ergò igitur summo pauore perculsum Myrmecem, acerrimum relinquens uxori secutorem securã dirigit profectionem. Tunc obstinato animo uehementer anxius Myrmex, nec usq̃ dominam suam progredi sinebat, et lanificio domestico districtam inseperabilis adsidebat, ac tantum necessario uespertini lauacri progressu, adfixus atq; conglutinatus extremas manu prehendens lacinias, mira sagacitate commissæ prouĩciæ fidẽ tuebatur. Sed ardentem phylesiteri uigilantiam matronæ nobilis pulchritudo latere non potuit, atq; hac ipsa

potissimum famosa castitate, et insignis tutelæ nimietate instinctus atq; inflammatus, quid uis facere, quid uis pati, paratus, ad expugnandã tenacem domus disciplinam totis accingitur uiribus, certusq; fragilitatis humanæ fidei, et quod pecuniæ cunctæ sint difficultates peruiæ, auroq; soleant adamantinæ etiam pfringi fores, opportune nactus Myrmecis solitatem, ei amorem suum aperit, et supplex eum medelam cruciatui deprecatur. Nam sibi statutã decretamq; mortem proximare, ni maturius cupito potiatur, nec eũ tamẽ quicquã in re facili formidare debere, qppe cum uespera solus fide tenebrarum contectus, atq; absconditus introrepere, et intra momẽtum temporis remeare posset. His et huiuscemodi suadelis ualidũ addẽs aculeũ, qui rigentem prorsus serui tenacitatem uiolenter diffunderet. Porrecta enim manu sua demonstrat ei nouitate nimia candentes solidos aureos, quorũ, uiginti quidem puellæ destinasset, ipsi uero decem libenter offerret. Exhorruit Myrmex inauditum facinus, et occlusis auribus effugit protinus, nec auri tamen splendor flammeus oculos ipsius exire potuit, sed quanquã procul semotus, et domum celeri gradu prouectus, uidebat tamen decora illa monetæ lumina, et opulentã prædam iam tenebat animo, miroq; mentis salo, et cogitationis dissensione misellus, in diuersas sententias carpebatur ac distrahebatur, illic fides, hic lucrũ, illic cruciatus, hic uoluptas. Ad postremum tamen formidinem mortis uicit aurũ. Nec saltem spacio cupido formosæ pecuniæ leniebatur, sed nocturnas etiam curas inuaserat pestilẽs auaritia, ut quis herilis eum commi

natio domi cohiberet, aurũ tamẽ foras euocaret. Tũc deuorato pudore, & dimota cunctatione, sic ad aures dominæ inauditum perfert. Nec à genuina leuitate desciuit mulier, sed execrando metallo pudicitiam suam protinus authorata est. Ita gaudio pfusus ad suæ fidei precium Myrmex non modo capere, uerum contingere saltem, quam exitio suo uiderat pecuniam cupiens, & magnis suis laboribus perfectum desideriũ Philesitero lætitia percitus nunciat, statimq; destinatũ premiũ reposcit, et tenet nummos aureos manus Myrmecis, quæ nec æreos norat. Iamq; nocte promota, solum perducit ad domum, probeq; capite contectum, amatorem strenuum infert adusq; dominæ cubiculũ. Commodum nouis amplexibus amori rudi litabát, commodum primum prima stipendia Veneri militabant noui & nudi milites, et contra omnium opinionem captata noctis opportunitate improuisus maritus assistit, suæ domus ianuam iam pulsat, iam clamitat, iam saxo fores uerberat, & ipsa tarditate magis magisq; suspectus dira minatur Myrmeci supplicia. At ille repentino malo perturbatus, & misera trepidatione ad inopiam consilij deductus, quod solum poterat, nocturnas tenebras causabatur sibi obsistere, quin clauem curiose absconditam reperiret. Interim Philesiterus cognito strepitu raptim tunicam iniectus, sed planè perturbatione pedibus intectis procurrit cubiculo. Tunc Myrmex tandem claue pessulis subiecta repandit fores, & recipit tunc etiam fidem domini boantẽ dominũ, eoq; propere cubiculũ petente, clandestino transcursu dimittit Philesiterum. Quoniã

pro limine liberato securus sui, clausa domo, rursum se reddidit quieti. Sed dũ prima luce Barbarus procedit cubiculo, uidet sub lectulo soleas incognitas, qbus indutus Philesiterus irrepserat, suspectusq; è re nata quæ gesta sunt, non uxori, non ulli familiariũ cordolio patefacto, sublatis his et in sinum furtim ab scõditis, iusso tantum Myrmece per conseruos uincto forum uersus detrahi, tacitos secum mugitus iterans, rapidum dirigit gressum, certus solearum indicio uestigium adulteri posse se perfacile indipisci. Sed ecce per plateam dum Barbarus uultu turgidus, subductisq; superciliis incedit, ac ponè cũ Myrmex uinculis obrutus, nõ quidẽ corãm nouæ prehẽsus, cõscientia tamen pessima permixtus lachrymis uberibus, iã postremis lamentationibus inefficacẽ commouet miserationem. Opportune Philesiterus occurrens, quanquam diuerso quodã negocio destinatus, repentina tñ facie permotus, nõ enim deterritus recolẽs festinatiõis suæ delictũ, ut cætera consequenter suspicatus, sagaciter extemplo sumpta familiari constantia, dimotis seruulis inuadit cũ summo clamore Myrmecem, pugnisq; malas eius clementer obtundens, at te inquit nequissimum & periurum caput dominus iste tuus, et cũcta cœli numina, quæ deierando temere deuotasti, pessimum pessime perdant, qui de balneis soleas hesterna die mihi furatus es, dignus hercules, dignus qui & ista uincula conteras, & insuper etiam carceris tenebras perferas. Hac opportuna fallacia, uigorati iuuenis inductus, immo sublatus, & ad credulitatem delapsus Barbarus, postliminio domum regres-

sus, uocato Myrmecæ, soleas illas offerens, et ignouit ex animo, et uti domino redderet, cui surripuerat, suasit. Hactenus adhuc anicula garriẽte suscipit mulier. Beatam illam, quæ tam constantis sodalis libertatem fruitur. At ego musella, molæ etiam sonum, et cæcam illius scabiosi asini faciem, timentem familiarem incidi. Ad hæc anus. Iam ego tibi probe suasum et confirmatum animi amatorem alium alacrẽ uadimonio sistam, et insuper condicta uespertina regressione, cubiculo facessit. At pudica uxor statim cœnas saliares cõparat, uina preciosa defecat, pulmenta recentia tucetis temperat, mensa largiter instructa. Deniq; ut dei cuiusdam, sic aduentus expectatur adulteri. Nã et opportune maritus foris apud Nacam proximum cœnitabat. Ergo igitur meridie propinquãte, helcio tandem absolutus, refectuiq; secure redditus, nõ tam Hercules laboris libertatẽ gratulabar, quàm quod reuelatis luminibus, liber etiam cunctas facinorosæ mulieris artes prospectare poteram. Sol quidem ipsum delapsus oceanum, subterrenas orbis plagas illuminabat. Et ecce neqssimæ anus adherẽs lateri temerarius adulter aduẽtat, puer admodũ, et adhuc lubrico genarũ splẽdore cõspicuus, adhuc adulteros ipse delectans. Hunc admodũ multis sauijs exceptũ mulier, cœnã iubet paratã accũbere. Sed ut primũ antecursoriã potionẽ, et inchoatũ gustũ extremis labijs cõtingebat adolescens, multo celerius opinione rediens maritus aduentat. Tunc uxor egregia, diras deuotiones in eum deprecata, et crurum eius fragiũ abominata, exangui formidine trepidantem adulterum

aluco

alueo ligneo, quo frumenta confusa purgari consueuerant, temere propter iacenti suppositum, abscondit, ingenitaq; astutia dissimulato tanto flagitio, intrepidũ mentita uultũ percontatur de marito, cur utiq; cótubernalis arctissimi relicta cœnula præmaturus afforet. At ille dolenti prorsus animo suspirans assidue, nefarium inquit, & extremum facinus perditæ fœminæ tolerare nequiens, fuga me proripui. Hem qualis dij boni matrona, quàm fida, quamq; sobria turpissimo se dedecore fœdauit. Iuro per istam ego sanctam Cererem, me nunc etiam meis oculis de tali muliere minus credere. His instincta uerbis mariti, audacissima uxor noscendæ rei cupiens, non cessat obtundere, totam prorsus à principio fabulam promeret. Nec destitit, donec eius uoluntati succubuit maritus, & sic ignarus suorum, domus alienæ percẽset infortuniũ. Contubernalis mei fullonis uxor, alioquin seruati pudoris, ut uidebatur fœmina, quæ semper secundo rumore gloriosa larem mariti pudice gubernabat, occulta libidine prorupit in adulterũ quempiam. Cunq; furtiuos amplexus obiret assidue, ipso illo deniq; momẽto, quo nos lauti cœnam petebamus, cum eodẽ illo iuuene miscebatur in Venerem. Ergò nostra repente turbata præsentia, subitario ducta consilio eũdem illum subiectum contegit uiminea cauea, quæ fustium flexu erat in rectum aggregata cumulum, laciniasq; circundatas suffusa candido fumo sulfuris ĩalbabat, eoq; iam ut sibi uidebatur tutissime celato, mensam nobiscum secura participat. Interim acerrimo grauiq; odore sulfuris iuuenis ĩescatus atq; obnubilatus,

intercluso spiritu diffluebat. Vtq; est ingeniũ uiuacis metalli, crebras ei sternutationes cómouebat, atq; ut primum è regione mulieris, ponè tergum eius maritus acceperat sonũ sternutationis, quod enim putaret ab ea profectum, solito sermone salutem ei fuerat imprecatus, & iterato rursum, & frequentato sæpius, donec rei nimietate commotus, quæ res erat tandem suspicatur, & impulsa mensa protinus remotaq; cauea producit hominem crebros anhelitus ægre reflantem, inflammatusq; indignatione contumeliæ, gladiũ flagitans iugulare moriturum gestiebat, ni respectato cómuni periculo, uix eũ ab impetu furioso cohibuissem, asseuerans breui absq; noxa nostri, suapte inimicũ eius uiolentia sulfuris periturum. Nec suadela mea, sed ipsius rei necessitate lenitus, quippe iam semiuiuũ illũ in proximum deportat angiportum. Tũ uxorem eius tacite suasi, ac deniq; persuasi, secederet paululũ, atq; ultra limen tabernæ ad quampiam tantisper familiarem sibi mulierem, quo ad spacio feruens mariti sedaretur animus, qui tanto calore tantaq; rabie perculsus, non erã dubius aliquid etiam de se suaq; cóiuge tristius profecto cogitaret aliud. Cótubernalis epularũ tedio fugatus larẽ reueni meum. Hæc recensente pistore, iãdudũ procax et temeraria mulier, uerbis execrãtibus fullonis illius detestabatur uxorẽ, illam perfidã, illã ĩpudicã, deniq; uniuersi sexus grãde dedecus, quæ suo pudore postposito, thoriq; genialis calcato fœdere, larẽ mariti lupanari maculasset infamia, iamq; perdita nuptæ dignitate, prostitutæ sibi nomẽ adsciuerit. Addebat, et tales oportere uiuas ex

uri fœminas, et tñ tacti uulneris, et suæ sordidæ con scientiæ cómonita, quo maturius stupratorem suũ teg= minis cruciatu liberaret identidẽ suadebat, maritũ tẽperius quieti recedere. At ille, ut pote intercepta cœ na, ne profugeret prorsus ieiunus, mensam poni comi ter postulabat. Apponebat ei propere, quãuis inuita mulier, quippini destinatã alij. Sed mihi penitus carpe bãtur præcordia, et præcedẽs facinus, ac præsentẽ de terrimæ fœminæ constantiã cogitãti, mecumq; sedu= lo deliberabam, si quo modo possem, detectis ac re- uelatis fraudibus auxiliũ meo perhibere domino, il- lumq;, qui istar testudinis alueũ sucubabat, depulso tegmine cũctis palàm facere. Sic herili cótumelia me cruciatũ tandẽ cœlestis respexit prouidẽtia. Nam se= nex claudus, cui nostra tutela permissa fuerat uni- uersa nos iumẽta id hora iã postulãte, ad lacũ proxi mũ bibẽdi causa gregatim prominabat, quæ res opta= tissimã mihi uidictæ subministrauit occasionẽ. Nanq; prætergrediẽs obseruatos extremos digitos adulteri, q̃ p̃ angustias caui tegminis prominebãt obliquata atq; ĩfesta ungula cópressos, usq; ad summã minutiẽ cóte- ro, donec ĩtolerabili dolore cómotus sublato flebili cla more, repulsoq; et abiecto alueo cóspectui prophano redditus scænã propudiosæ muliẽris patefecit. Nec ta men pistor damno pudicitiæ magnopere commotus, exangui pallore trepidantem puerum serena fron- te, et propiciata facie cómulcens. incipit. Nihil triste de me tibi fili metuas, nó sum Barbarus, nec agresti morũ squalore præditus, nec ad exẽplum machinæ truculẽ tæ sulfuris te letali fumo necabo, ac ne iuris quidẽ se=

ueritate lege de adulterijs ad discrimen uocabo capitis, tam uenustum atq; pulchellum puellum, sed planè cum uxore mea partiario tractabo, nec herciscundæ familiæ, sed communi diuidundo formula dimicabo, ut sine ulla controuersia, uel dissensione, tribus nobis in uno conueniat lectulo. Nam et ipse semper cum mea coniuge tam concorditer uixi, ut ex secta prudentium, eadem nobis ambobus placerent. Sed nec æquitas ipsa patitur habere plus authoritatis uxorē quàm maritū. Talis sermonis blādicie cauillatum deducebat ad thorum nolentem puerum, sequentem tamen, & pudicissima illa uxore alterorsus disclusa, solus ipse cum puero cubans, gratissima corruptarum nuptiarum uindicta perfruebatur. Sed cū primū rota solis lucida diē peperit, uocatis duobus è familia ualidissimus, q̄altissime sublato puero, ferula nates eius obuerberās, tu autē inqt tam mollis ac tener et admodum puer, defraudatis amatoribus ætatis tuæ flore, mulieres appetis, atq; eas liberas & cōnubia lege sociatas corrumpis, et itempestiuum tibi nomen adulteri uindicas. His & pluribus uerbis cōpellatum, & insuper affatim plagis castigatum forinsecus abijcit. At ille adulterorum omnium formosissimus, insperata potitus salute, tamen nates cādidas illas noctu dieq; diruptus, mœrens profugit. Nec secus pistor ille nunciū remisit uxori, eamq; protinus de sua perturbauit domo. At illa præter genuinā nequitiā contumelia etiam quamuis iusta, tamen altius commota atq; exasperata, ad armillum reuertit, & ad familiares fœminarum artes accenditur, magnaq; cu

ra requisitam ueratricem quādā fœminam, quæ de-uotionibus ac maleficijs quiduis efficere posse credebatur, multis exorat precibus, multisq; suffarcinat muneribus, alterū de duobus postulans, uel rursum mitigato cōciliari marito, uel si id nequierit, certe larua uel aliquo diro numine immisso uiolenter eius expugnari spiritū. Tūc saga illa et diuini potēs, primis adhuc armis facinorosæ disciplinæ suæ uelitatur, et uehemēter offensum mariti flectere, atq; in amorē īpellere conatur animū. Quæ res, cū ei secius ac rata fuerat prouenirct, īdignata numinibus, et præter præmij destinatū compendium contemptione etiam stimulata, ipsi iā miserrimi mariti īcipit īmnere capiti, umbramq; uiolenter perēptæ mulieris ad exitiū eius instigare. Sed forsitan lector scrupulosus reprehendēs narratū meū sic argumentaueris. Vnde autem tu astutule asine intra terminos pistrini contectus, quid secreto, ut affirmas mulieres gesserint scire potuisti? Accipe igitur quemadmodum homo curiosus iumenti faciem sustinens, cuncta quæ in perniciē pistoris mei gesta sunt, cognoui. Diem fermè circa mediam, repente intra pistrinum mulier reatu miráq; tristitia deformis apparuit, flebili cētuculo semiamicta, nudis et intectis pedibus, lurore buxeo maciéq; fœdata, & discerptæ comæ semicanæ sordētes inspersu cineris, pleramq; eius anteuētulæ cōtegebant faciē. Hæc talis, manu pistori clemēter iniecta, quasi quippiā secreto collocutura in suū cubiculū deducit eū, et adducta fore q̄diutissime demoratur. Sed cū esset iā confectū omne frumentū, quod inter manus opifices tractauerāt, necessa

rioq́; peti deberet aliud, seruuli cubiculum propter astantes dominum uocabant, operiq́; supplementum postulabant, atq; ut illis sæpicule, & interuocaliter postulantibus nullus respondit, domini iam forem pulsare ualidius, et quod diligentissime fuerat oppessulata, malum peiusq́; aliquid opinātes, nixu ualido reducto uel diffracto cardine, tandem patefaciunt aditum. Nec uspiam reperta illa muliere, uident è quodā tigillo constrictū atq; exanimem pendere dominū, eumq́; nodo ceruicis absolutum detractumq́; summis plāgoribus, summisq́; lamentationibus atq; ultimo lauacro procurant. Peractis feralibus officijs, frequentiq́; prosequēte comitatu tradunt sepulturæ. Die sequēti filia eius occurrit è proximo castello, in quod pridie denupserat, mœstaq́; crines pendulos quatiens, et interdū pugnis obtundens ubera, quæ nullo quidē domus infortunium nunciante cuncta cognouerat, sed ei per quietem obtulit sese flebilis patris sui facies, adhuc nodo reuinctæ ceruice, eiq; totum nouercæ scelus aperuit de adulterio, de maleficio, & quemadmodum laruatus ad inferos demeasset. Ea cum se diutino plangore cruciasset, concursu familiarum cohibita, tandem pausam luctui facere. Iamq́; nono die rite completis apud tumulum solēnibus, familiam, supellectilemq́;, et omnia iumenta ad hæreditariā deducit auctionē. Tunc uniuersam larem uarie dispergit, uenditionis incertæ licentiosa fortuna. Me deniq; ipsum pauperculus quidem hortulanus comparat quinquaginta nummis, sed magno, ut aiebat, sed ut communi labore uictum sibi quæreret. Res ipsa mihi poscere uidetur, ut huius quoque

seruitij mei disciplinam exponam. Matutino me multis oleribus onustum proximam ciuitatem deducere consueuerat dominus, atq; ibi uenditoribus, tradita mercede, dorsum insidens meum sic hortum redire. Ac dum fodiens, dum irrigans, cæteroq; incuruus labore deseruit, ego tantisper ociosus tacita quiete recreabar. Sed ecce siderũ ordinatis ambagibus, per numeros dierum ac mensium remeans annus post mustulentas autumni delicias, ad hybernas capricorni pruinas deflexerat, et assiduis pluuijs, nocturnisq; rorationibus, sub diuo & intecto conclusus stabulo, et continuo discruciabar frigore. Quippe cum meus dominus præ nimia paupertate ne sibi quidem, ne dum mihi posset stramen aliquod uel exiguum tegimen parare, sed frõdoso casulæ contentus umbraculo degeret. Ad hoc, matutino lutum nimis frigidum geluq; præacuta frustra nudis inuadẽs pedibus enitebar, ac ne suetis saltem cibarijs uentrem meum replere poteram. Nanq; et mihi & ipsi domino cœna par, ac similis oppido, sed tenuis aderat, lactucæ ueteres & insuaues, illæ, quæ seminis enormi senecta ad instar scoparum in amaram cœnosi succus cariem exolescunt. Nocte quadam paterfamilias qui pago proximo tenebris illunæ caliginis impeditus, & hymbre nimio madefactus, atq; ob id ab itinere directo cohibitus, ad hortũ nostrũ iam fesso equo diuerterat, receptusq; comiter pro tempore, licet non delicato, necessario tamen quietis subsidio remunerari benignum hospitem cupiens, promittit ei de præsidijs suis sese daturum, & frumenti et oliui aliquid, et amplius duos uini cados. Nec moratus meus

dominus, saculo & utribus uacuis secum apportatis, nudae spinae meae residens, ad sexagesimum stadiũ profectionem comparat. Eo iam confecto uiae spatio, peruenimus ad praedictos agros, ibiq; statim meum dominum comis hospes opipari prandio participat. Iã his poculis mutuis altercantibus, mirabile prorsus euenit ostentum. Vna de caetera cohorte gallina per mediã cursitans aream, clamore genuino uelut ouũ parere gestiens, personabat. Eam suus dominus intuens, ó bona inquit ancilla & satis foecunda, quae multo iã tempore nos quotidianis partubus saginasti, nunc etiã cogitas, ut uideo, gustulum nobis praeparare, et heus inquit puer, calathum foetui gallinaceo destinatum angulo solito collocato. Ita uti fuerat iussum, procurante puero, gallina cõsuetae lecticulae spreto cubili, ãte ipsos pedes domini praematurum, sed magno prorsus futurum scrupulo, prodidit partum, nõ enim ouum, quod scimus illud, sed pinnis et unguibus & oculis & uoce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem suam continuo coepit comitari. Nec eo secius longe maius ostẽtum, et quod merito phorrescerent, exoritur. Sub ipsa enim mensa, quae reliquias prandij gerebat, terra dehiscens imitus, largissimus emicuit fons sanguinis. Hinc resultantes uberrimae guttae mensam cruore perspergunt, ipsoq; illo momento, quo stupore defixi mirantur ac trepidant diuina praesagia, concurrit unus è cella uinaria, nuncians omne uinum, quod olim diffusum fuerat in omnibus dolijs, feruenti calore et prorsus, ut igne copioso subdito rebullire. Visa est interea mustella mortuũ serpentem forinsecus mordicus attra

bens, et de ore pastoricij canis uirens exiluit ranula, ipsum canē, qui proximus consistebat aries, appetitū unico morsu strangulauit. Hæc tot et talia ingenti pauore domum illius et familiæ totius, ad extremum stuporem deiecerāt animos, quid prius, quid'ue posterius, qd magis, quid minus, numinū cœlestiū leniendis minis, quot & qualibus procuraretur hostijs. Adhuc omnibus expectatione teterrimæ formidinis torpidis, accurrit quidam seruulus, magnas & postremas domino illi fundorum clades annuncians. Nanq; is adultis iam tribus liberis doctrina, instructis et uerecundia præditis uiuebat gloriosus. His adolescentibus erat cum quodam paupere modicæ casulæ domino uetus familiaritas. At enim casulæ paruulæ contermīnos magnos & beatos agros possidebat uicinus potens, & diues, & iuuenis, et prosapiæ maiorū gloria male utens, pollens'q; factionibus, & cuncta facile faciens in ciuitate, hostili modo uicini tenuis incursabat pauperiem, pecua trucidando, boues abigendo, fruges adhuc immaturas obterendo. Iam'q; tota frugalitate spoliatum, ipsis etiam glebulis exterminare gestiebat, finium'q; inani commota quæstione, terram totam sibi uendicabat. Tunc agrestis uerecundus alioquin, auaritia diuitis iam spoliatus, ut suo saltem sepulchro paternum retineret solū, amicos plurimos ad demonstrationem finiū trepidans eximie corrogarat. Aderāt inter alios tres illi fratres, cladibus amici quantulum ferentes auxiliū, nec tamen ille uesanus tantillū præsentia multorum ciuium territus, uel etiam confusus, licet non rapinis, saltem uerbis temperare noluit, sed illis

clementer expostulantibus, feruidosq; eius mores blandicijs permulcentibus, repente suam suorumq; charorum salutem quam sanctissime adiurans adseuerat, parui se pendere totam mediatorum præsentiam. Deniq; uicinum illum auriculis per suos seruulos sublatum, de casula lõgissime statimq; proiectum iri. Quo dicto insignis indignatio totos audientium pertemptauit animos. Tũc è tribus fratribus incontanter et paulo liberius respondit frustra eum suis opibus confisum tyrannicam superbiã comminari, cum alioquin pauperes etiam liberali legum præsidio de insolẽtia locupletium consueuerint uindicari. Quod oleum flammæ, quod sulfur incendio, quod flagellũ furiæ, hoc et iste sermo truculentiæ hominis nutrimento fuit. Iãq; ad extremam insaniam uecors, suspendium se se, & totis illis, et ipsis legibus mandare proclamans, canes pastoricios uillaticos, feros, atq; immanes, ad suetos abiecta per agros exicare cadauera, et præterea etiam transeuntiũ uiatorum passibus morsibus alumnatos, laxari, atq; in eorum exitiũ inhortatos immitti præcipit. Qui simul signo solito pastorum incensi atq; inflãmati sunt, furiosa rabie conati, & latratibus etiã absonis horribiles, eunt in homines, eosq; uarijs aggressi uulneribus distrahunt, ac lacerant, nec fugientibus saltem compescunt, sed eo magis irritatiores sequũtur. Tunc inter confertam trepidæ multitudinis stragem è tribus iunior, offenso lapide, atq; obtunsis digitis terræ prosternitur, sæuisq; illis ac ferocissimus canibus instruit nefariã dapem. Protinus enim nacti prædam iacentem, miserũ illũ adolescentem frustatim discerpunt,

atq; ut eius letalem ululatum cognouere cæteri fratres, accurunt mœsti suppetias, obuolutisq; lacinia leui manibus, lapidũ crebris iactibus propugnare fratri, atq; abigere canes aggrediuntur. Nec tamẽ eorũ ferociam uel conterere uel expugnare potuere. Quippe cũ miserrimus adolescens, ultima uoce prolata, uindicarent de pollutissimo diuite mortẽ fratris iunioris, ilico laniatus interisset, tũc reliqui fratres, non tã hercules desperata, q̃ ultro neglecta sua salute, contendũt ad diuitem, atq; ardẽtibus animis, ĩpetuq; uesano lapidibus crebris in eum uelitãtur. At ille cruentus & multis ante flagitijs similibus exercitatus ꝑcussor, iniecta lancea duorum alterũ per pectus medium trãsadegit, nec tamẽ peremptus ac prorsus exanimatus adolescens ille terræ concidit, nam telum transuectum atq; ex maxima parte pone tergum elapsum, soloq; nisus uiolẽtia, defixũ rigore librato suspenderat corpus. Sed et quidam de seruulis procerus et ualidus sicario illi ferens auxilium, lapide contorto, tertij illius iuuenis dexterũ brachiũ longo iactu petierat, sed impetu casso ꝑ extremos digitos transcurrẽs lapis, cõtra omniũ opinionẽ deciderat innoxius, nõnullã tamẽ sagacissimo iuueni prouentus humanior uindictæ speculam subministrauit. Ficta nanq; manus suæ debilitate, sic crudelissimum iuuenem compellat, fruere exitio totius nostræ familiæ, & sanguine trium fratrum insatiabilis tuam crudelitatem pasce, & de prostratis tuis ciuibus gloriose triumphatum, scias, licet priuato suis possessionibus paupere, fines usq; & usq; proterminaueris, habiturũ te tamẽ uicinum aliquem. Nã

hæc etiam dextera, quæ tuum prorsus amputasset caput, iniquitate fati contusa decidit. Quo sermone alioquin exasperatus furiosus latro, rapto gladio, sua miserrimum iuuenem manu perempturus, inuadit auidus, nec tamẽ sui molliorem prouocauerat. Quippe insperato, et lõge cõtra eius opinionem resistens iuuenis, amplexu fortissimo arripit eius dexteram, magnoq; nixu, ferro librante, multis et crebris ictibus impurã elidit diuitis animam, & ut accurrentiũ etiam familiariũ manu se liberaret, confestim adhuc inimici sanguine delibuto, mucrone gulam sibi prorsus execuit. Hæc erãt, quæ prodigiosa præsaguerãt ostenta. Hæc, quæ miserrimo domino fuerant nunciata, nec ullum uerbum, ac nec tacitum quidem fletum, tot malis circunuẽtus senex quiuit emittere, sed arrepto ferro, quo commodum inter suos epulones, caseum atq; alias prãdij partes diuiserat, ipse quoq; ad instar infelicissimi sui filij iugulum sibi multis ictibus contrucidat, quoad super mensam tremulus corruens portentuosi cruoris maculas noui sanguinis fluuio proluit. Ad istum modum puncto breuissimo, dilapsæ domus fortunam hortulanus ille miseratus, suosq; casus grauiter ingemiscens, depensis pro prandio lachrymis, uacuasq; manus complodens sæpicule, protinus inscesso me retro, quam ueneramus uiam capessit. Nec innoxius ei saltem regressus euenit. Nam quidam procerus, & ut indicabat habitus, atq; habitudo, miles è legione factus nobis obuius, superbo atq; arrogãti sermone percontatus est, quorsum uacuũ duceret asinum? At meus dominus adhuc mœrore permixtus, & alias latini

sermonis ignarus, tacitus præteribat. Nec miles ille familiarem cohibere quiuit insolentiam, sed indignatus silentio eius, ut conuitio, uite quam tenebat, obtundens, eum dorso meo perturbat. Tunc hortulanus supplicue respondit sermonis ignorantia se, quid ille diceret, scire non posse. Ergo igitur ægre subijciens miles, ubi inquit ducis asinum istum? Respondit hortulanus, petere se proximam ciuitatem. Sed mihi inquit operæ eius opus est. Nam de proximo castello sarcinas præsidijs nostri cum cæteris iumentis debet aduehere, et iniecta statim manu, loro me, quo ducebar, arreptũ incipit trahere. Sed hortulanus prioris plagæ uulnere prolapsum capite sanguinem detergens, rursus deprecatur, ciuilius atq; mansuetius uersari commilitonem, idq; per spes prosperas eius orabat adiurans. Nam et hæc ipse aiebat, iners asellus, & nihilominus morbo detestabili caducus, uix etiam paucos olerum manipulos de proximo solet, anhelitu languido fatigatus, subuehere, nedũ ut rebus amplioribus idoneus uideatur gerulus. Sed ubi nullis precipus mitigari militem, magisq; in suam perniciem aduertit efferari, iamq; inuersa uite de uastiore nodulo cerebrum suum diffindere, currit ad extrema subsidia, simulans quærere, ad commouendam miseratione, genua eius uelle contingere, summissus atq; incuruatus, arreptis eius pedibus utrisq; sublimẽ elatũ terræ grauiter applodit, & statim qua pugnis, qua cubitis, qua morsibus, etiã de uia lapide correpto, totam faciẽ, manusq; eius latera conuerberat. Nec ille, ut primum humi supinatus est, uel repugnare, uel omnino munire se potuit, sed

planè identidem comminabatur, si surrexisset, sese concisurum eum machera frustatim. Quo sermone eius commonefactus hortulanus, eripit ei spatham, eáq; longissime abiecta, rursus sæuioribus eum plagis aggreditur, nec ille prostratus, ac præuentus uulneribus, ullũ reperire quiens saluti subsidium, quod solum restabat simulat sese mortuum. Tunc spathã illam secum apportans hortulanus, inscenso concito gradu recte festinat ad ciuitatem, nec hortulum suum saltem curans inuisere, ad quempiam sibi deuertit familiarem, cunctisq; narratis, deprecatur pericli tanti sibi ferret auxilium, séq; cum suo sibi asino tãtisper occultaret, quoad cœlatus spacio bidui tridui'ue capitalem causam euaderet. Nec oblitus ille ueteris amicitiæ prompte suscipit, méq; per scalas complicitis pedibus, in superius cœnaculum attracto. Hortulanus deorsus in ipsa tabernacula direpit in quãdam cistulam, & super gesto delitescit orificio. At miles ille, ut postea didici, tandem uelut emersus graui crapula, nutabundus tamen, & tot plagarum dolore saucius, baculo se uix sustinens, ciuitatẽ aduentat, confususq; de impotentia déq; inertia sua, quicquam ad quenquam referre popularium, sed tacitus iniuriam deuotans, quosdam commilitones nactus, istam tunc cladem enarrat suam. Placuit ut ipse quidem contubernio se tantisper abscõderet. Nã præter propriam contumeliam, militaris etiam sacramenti geniũ ob amissam spatham uerebatur, ipsi autẽ signis nostris enotatis, inuestigationi uindictæq; sedulam darent operam. Nec defuit uicinus perfi-

dus, qui nos illico occultari nunciaret. Tunc commilitones accersitis magistratibus mentiuntur sese multi precij uasculum argenteum præsidis in uia perdidisse, idq; hortulanum quendam reperisse, nec uelle restituere, sed apud familiarem quendam sibi delitescere. Tunc magistratus, & damno præsidis nomine cognito, ueniunt ad diuersorij nostri fores, claraq; uoce denunciant hospiti nostro, nos, quos occultare apud se, certo certius dedere potius quàm discrimen proprij subiret capitis. Nec ille tantillum cõterritus, salutiq; studens eius quem in suam receperat fidem, quicquã de nobis fatetur, ac diebus plusculis, nec uidisse quidem illum hortulanum contendit. Contra militones, ibi nec uspiam, illum delitescere adiurantes, genium principis contendebant. Postremum magistratibus placuit, obstinate denegantem, scrũtinio detegere. Immissis itaq; lictoribus cæterisq; publicis ministris, angulatim cuncta sedulo perlustrari iubent. Nec quisquam mortalium, ac ne ipse quidem asinus intra limen comparere nunciatur. Tunc gliscit uiolenter utrinq; secus contentio militũ, pro comperto de nobis asseuerantium, fidemq; Cæsaris identidem implorantium, at illius negantis, assidueq; deum numen obtestantis, qua contentione et clamoso strepitu cognito, curiosus alioquin & inquieti procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quid nam sibi uellet tumultus ille, prospicere gestio, unus è commilitonibus casu fortuito conlimatis oculis, ad umbram meã, cunctos testatur i coràm. Magnus deniq; cõtinuo cla

mor exortus est, & emensis protinus scalis, iniecta manu, quidam me uelut ac captiuũ detrahũt. Iamq; omni sublata contatione scrupulosius contemplantes singula, cista et illa reuelata repertum, productumq; et oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum in publicum deducunt carcerẽ, summoq; risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde & de prospectu & umbra asini natum est frequens prouerbium.

LIBER DECIMVS.

d Ie sequenti meus quidẽ dominus hortulanus qd egerit nescio, me tñ miles ille, qui propter eximiam impotentiã pulcherrime uapularat, ab illo præsepio nullo equidem contradicente, diductũ, abducit, atq; à suo contubernio (hoc enim mihi uidebatur) sarcinis proprijs onustum, & prorsus exornatum, armatumq; militariter, producit ad uiam. Nam & galeam nitore præmicantem, & scutum cæteris his longius lucens, sed etiam lanceam longissimo hastili conspicuam, quæ scilicet nó disciplinæ tunc quidẽ causa, sed propter terrẽdos miseros uiatores, i summo atq; edito sarcinarũ cumulo ad istar exercitus sedulo composuerat, confecta campestri, nec adeo difficili uia, ad quandam ciuitatulam peruenimus, nec in stabulo, sed in domo cuiusdã decurionis diuertimus, statimq; me commendato cuidam seruulo, ipse ad Præ

positum

positũ suũ, q mille armatorũ ducatũ sustinebat, sollicite proficiscitur. Post dies plusculos, ibidem designatũ scælestum et nefarium facinus memini. Sed ut uos etiã legatis ad librum profero. Dominus ædium habebat iuuenem filium probe literatum, atq; ob id consequenter pietate modestiaq; præcipuum, quẽ tibi quoq; prouenisse cuperes, uel talem. Huius matre multo ante defuncta, rursum matrimoniũ sibi reparauerat, ductaq; alia, filium procreauerat alium, qui iam duo decimum ætatis annum supergesserat. Sed nouercas forma magis quàm moribus in domo mariti præpollens, seu naturaliter impudica, seu fato ad extremũ impulsa flagitium, oculos ad priuignum adiecit. Iã ergo lector optime, scito te tragœdiam non fabulam legere, et à socco ad cothurnum ascendere. Sed mulier illa, quàm diu primis elementis Cupido paruulus nutriebatur, imbecillus adhuc eius uiribus, facile ruborem tenuem deprimẽs silentio resistebat. At ubi cõpletis igne uesano totis præcordijs, immodice bacchatus amor exestuabat, sæuienti deo iam succubuit, ac languore simulato, uulnus animi mentitur in corporis ualitudine. Iam cætera salutis uultusq; detrimenta & ægris, & amantibus examussim conuenire, nemo qui nesciat. Pallor deformis, marcentes oculi, lassa genua, quies turbida, & suspiritus cruciatus, tarditate uehementior. Crederes et illã fluctuare tantum uapore febrium, nisi quod & flebat. Heu medicorũ ignaræ mentes, quid uenæ pulsus, quid caloris intemperãtia, qd fatigatus anhelitus, et utriq; secus, iactatæ crebriter laterũ mutuæ uicissitudines. Dij boni q̃ faci-

cilis licet nõ artifici medico, cuius tamen docto uene-riæ cupidinis cõprehẽsio, cum uideas aliquẽ sine cor-poris calore flagrantem. Ergò igitur impatientia fu-roris altius agitata, diutinum rupit silentium, et ad-uocari præcipit filium, quod nomen in eo ipso, sed ne ruboris admoneretur, libenter eraderet. Nec ado-lescens ægræ parentis moratus imperium, senili tristi cie striatam gerens frontem, cubiculum petit uxoris patris, matrisq; fratris utrunq; debitum sistens obse-quium. Sed illa cruciabili silentio diutissime fatiga-ta, & in quodam uado dubitationis hærens, omne uerbum, quod præsenti sermoni putabat aptissimũ, rursum improbãs, nutante etiã nunc pudore, unde po tissimũ caperet exordiũ, decõctatur. At iuuenis nihil etiã tunc secius suspicatus, summisso uultu rogat ul-tro præsentis causam ægritudinis. Tunc illa nacta so litudinis damnosam occasionem prorũpit in audaciã, et ubertim adlachrymãs, laciniaq; contegens faciem, uoce trepida sic eum breuiter affatur.

c Ausa omnis & origo præsentis doloris, et etiã medela ipsa, & salus unica mihi tute ipse es. Isti enim tui oculi per meos oculos ad itima delapsi præ cordia, meis medullis acerrimũ cõmouent incendiũ. Ergò miserere tua causa pereuntis. Nec te religio pa-tris omnino deterreat, cui morituram prorsus serua bis uxorem. Illius enim recognoscens imaginem, mu tua facie merito te diligo. Habes solitudinis plenã fi-duciã, habes capax necessarij facinoris ociũ. Nã quod nemo nouit, penè nõ fit. Repentino malo perturbatus adolescẽs, q̃q̃ tale facinus protinus exhorruisset, nõ tñ

negationis intempestiua seueritate putauit exasperan dam, sed caute promissionis dilatione leniendã. Ergò prolixe pollicetur, ut & bonum caperet animũ, refe ctioni'q; se, ac saluti redderet, impendio suadet, do- nec patris aliqua profectione liberũ uoluptati conce- deretur spatium, statim'q; se refert à noxio conspe- ctu nouercæ, et magnam domus cladem ratus indi- gere magno et ampliore consilio, ad quendã cõpertæ grauitatis educatorem senem protinus refert. Nec qcq̃ diutina deliberatione tam salubre uisum, quàm fuga celeri procellam fortunæ sæuientis euadere. Sed impa tiens, uel exiguæ dilationis mulier, ficta qualibet cau sa, confestim marito miris persuadet artibus ad lon- gissime dissitas festinare uillulas. Quo facto, matura- tæ spei uesania præceps, promissæ libidinis flagitat uadimonium. Sed iuuenis, modo istud, modo illud cau sæ faciens, execrabilem frustratur eius aspectũ, quo- ad illa nunciorũ uarietate pollicitationũ sibi denegatã manifesto perspiciẽs, mobilitate lubrica, nefariũ amo rem ad longe deterius transtulit odiũ, et assumpto sta tim nequissimo, & ad omne facinus emancipato quo dam dotali seruulo, perfidiæ suæ cõsilia cõmunicat, nec qcq̃ melius uidetur, q̃ uita miserũ priuare iuue- nem. Ergò missus continuo furcifer, uenenum præsen tarium comperat, id'q; uino diligenter dilutum, in- sontis priuigni præparat exitio. Ac dum de oblatio- nis opportunitate secum deliberãt noxij homines, for te fortuna puer ille iunior prius pessimæ fœminæ fili us, post matutinũ laborem studiorum, domum se reci piẽs, prãdio iã capto, sitiẽs, repertum uini poculũ, in

quo uenenum latebat inclusum, nescius fraudis occultæ, continuo perduxit haustum, atq; ubi fratri suo paratam mortem ebibit, exanimus terræ procumbit. Illius quoq; repentina pueri pernicie pedagogus cómotus ululabili clamore matrem totamq; ciet familiá. Iamq; cognito casu noxiæ potionis, uarie quisq; præsentiú authores insimulabant extremi facinoris. Sed dira illa fœmina, et maliciæ nouercalis exéplar unicú, non acerba filij morte, non parricidij conscientia, non infortunio domus, non luctu mariti, uel erúna funeris commota, cladem familiæ uindictæ compendium traxit. Missoq; protinus cursore, qui uianti marito domus expugnationem nunciaret, ac mox eodem ocius ab itinere regresso, personata nimia temeritate, insimulat priuigni ueneno filium suum interemptú. Et hic quidem non adeo mentiebatur, quod iam destinatam iuueni mortem præuenisset puer, sed fratré iuniorem fingebat, ideo priuigni scelere peremptum, quod eius probrosæ libidini, qua se comprimere temptauerat, noluisset succumbere. Nec tamen immanibus contéta mendaciis, addebat sibi quoq; ob detectú flagitium eundem illum gladio cómnari. Túc infelix duplici filiorum morte percussus magnis erumnarum procellis æstuat. Nam & iuniorem in corám sui funerari uidebat, et alterú ob incestú, parricidiumq;, capitis scilicet dánatú iri certo sciebat. Adhuc uxoris dilecta nimiú mentitis lamétationibus ad extremú sobolis implebatur odiú. Vix dú pópæ funebres ex sepultura filij fuerát explicatæ, et statim ab ipso eius rogo senex infelix ora sua recétibus adhuc rigans la=

chrymis, trahensq; cinere sordentē canicie, foro se festinus immittit, atq; ibi tū fletu, tū precibus, genua ēt decurionū cōtingēs, nescius fraudiū pessimæ mulieris, in exitiū reliq filij plenis operabatur affectibus, illū incœstū paterno thalamo, illū parricidā fraterno exitio, et incomminatæ nouercæ cæde sicarium. Tanta deniq; miseratione, tantaq; indignatione curiam, sed & plebem mœrens inflammauerat, ut remoto iudicandi tædio, et accusationis manifestis probationibus, & responsionis meditatis ambagibus, cuncti conclamarint, lapidibus obrutum, publicum malū publicæ uindicari. Magistratus interim metu periculi proprij, ne de paruis indignationis elementis ad exitiū disciplinæ ciuitatisq; seditio procederet, partim decuriones deprecari, partim populariter compescere, ut rite & more maiorum iudicio reddito, & utrinq; secus allegationibus examinatis, ciuiliter sententia promeretur, nec ad instar barbaricæ feritatis, uel tyrannicæ impotentiæ damnaretur aliquis inauditus, et in pace placida tam dirum sæculo proderetur exemplum. Placuit salubre consilium, & ilico iussus preco pronūciat patres in curiam conuenirent. Quibus protinus dignitatis iure cōsueta loca residentibus, rursum preconis uocatu primus accusator incedit. Tunc demum clamatus introducitur etiam reus, & exemplo legis atticæ, Martijq; iudicij causæ patronis denunciat præco neq; principia dicere, neq; miserationem commouere. Hæc ad istum modū gesta, cōpluribus mutuo sermocinātibus cognoui. Quibus autē uerbis accusator iuexerit, qbus rebus diluerit reus, ac prorsus ora-

tiones, altercationesq́;, neq; absens ipse apud præsepiũ scire, neq; ad uos, quæ ignoraui, possum enunciare, sed quæ planè cõperi, ad istas literas proferã. Simul enim finita est dicentium contentio, ueritatem criminum fidemq́; probationibus certis instrui, nec suspicationibus tantam coniecturam permitti placuit, atq; illum prõptissimum seruum, qui solus hæc ita gesta esse, scire diceretur, sisti modis omnibus oportere. Nec tantillum cruciarius ille, uel fortuna tam magni iudicij, uel confertæ conspectu curiæ, uel certe noxia conscientia sua deterritus, quæ ipse finxerat, quasi uera adseuerare, atq; adserere incipit. Quod se uocasset indignatus fastidio nouercæ iuuenis, quod ulciscens iniuriam filij eius mandauerat necem, quod promisisset grande silentij præmiũ, quod recusanti mortem sit comminatus, quod uenenum sua manu temperatum dandum fratri reddiderit, quod ad criminis perturbationem reseruatum poculum neglexisse suspicatus, sua postremum manu porrexerit puero. Hæc eximia enim ad ueritatis imaginem, uerberone illo simulata trepidatione perferente, finitum est iudicium, nec quisq̃ decurionum tam æquus remanserat iuueni, quin eum euidẽter noxæ compertum, in sui culleo pronunciaret. Cum iam sententiæ pares, cunctorum stilis ad unum sermonem cõgruentibus, ex more perpetuo, in urnam æream deberent conijci, quo semel conditis calculis, iá cum rei fortuna transacto, nihil postea commutari licebat, sed mancipabatur potestas capitis in manum carnificis, unus è curia senior præ cæteris compertæ fidei, atq; authoritatis præcipuæ medicus, orificiũ urnæ manu contegens,

ne quis mitteret calculũ temere, hoc ad ordinẽ ꝑtulit. Quod ætatis sum uobis approbatus, me uixisse gaudeo, nec patiar falsis criminibus petito reo, manifestũ homicidiũ perpetrari. Nec uos, qui iureiurando adstricti iudicatis, inductos seruuli mendacio peierare, ipse non possum calcata numinum religione, conscientiam meam fallens, perperam pronunciare. Ergo ut res est, de me cognoscite. Furcifer iste uenenum præsentariũ cõparare sollicitus, cẽtumq; aureos solidos offerẽs precium me non olim conuenerat, quod ægroto cuidam dicebat necessariũ, qui morbi inextricabilis ueterno uehementer implicatus, uitæ se cruciatui subtrahere gestiret. At ego perspiciens malum iustum uerberonem blatterantem, atq; inconcinne causificantem, certusq; aliquid moliri flagitium, potionem quidem dedi, sed futuræ quæstioni præcauens, nõ statim precium quod offerebatur accepi, sed ne forte aliquis inq̃ istorũ, quos offers aureorum, neq̃ uel adulter reperiatur, in hoc ipso sacculo cõditos eos, anulo tuo prænota, donec altera die nũmulario præsente comprobentur. Sic inductus signauit pecuniã, quã exinde ut iste repræsentatus est iudicio, iussi de meis aliquem curriculo tabernã promptã afferre, et en ecce prolatam corãm exhibeo uideat, et suũ sigillũ recognoscat. Nã quemadmodũ eius ueneni alter insimulari potest, quod iste comparauerit? Ingens exinde uerberonẽ corripere trepidatio, et in uicẽ humani coloris succedit pallor infernus, ꝑq; uniuersa mẽbra frigidus sudor emanabat. Tũc pedes incertis alternationibus commouere, modo hãc, modo illã partẽ scalpere capitis, et ore semiclauso

balbutiens, nescio quas afannas effutire, ut eum nemo prorsus à culpa uacuũ merito crederet. Sed reualescente prorsus astutia, constantissime negare, & accersire mendacij medicum non desinit. Qui propter iudicij religionem, cum fidem suam coràm lacerari uideret, multiplicato studio uerberonem illum contendit redarguere, donec iussu magistratuum, ministeria publicã, contrectatis nequissimi serui manibus anulum ferreum deprehensum cum signo sacculi conferunt, quæ cóparatio præcedentẽ roborauit suspicionem. Nec rota uel eculeus more græcorum, tormentis eius apparata iam deerant, sed obfirmatus mira præsumptione, nullis uerberibus, ac ne ipso quidem succubuit igni. Tum medicus non patiar inquit hercules, non patiar, uel contra fas de innocente isto iuuene supplicium uos sumere, uel hunc, ludificato nostro iudicio, pœnam noxij facinoris euadere. Dabo enim rei præsentis euidens argumentum. Nam cum uenenum peremptorium comparare pessimus iste gestiret, nec meæ sectæ crederem conuenire causas ulli præbere mortis, nec exitio, sed saluti hominum medicinam quæsitam esse didicissem, uerens ne si daturum me negassem, id tempestiua repulsa uiam sceleri subministrarem, et ab alio quopiam exitiabilem mercatus hic potionem, uel postremum gladio, uel quouis telo nefas inchoatum perficeret, dedi, non uenenum, sed somniferum mandragoræ illum, grauedinis compertæ famosum, et morte simillimi soporis efficacem. Nec mirum desperatissimum istum latronem, certum extremæ pœnæ, quæ more maiorũ in eũ competit, cruciatus istos, ut leuiores facile tolera=

re. Sed siuere puer meis temperatam manibus sumpsit potionem, uiuit, et quiescit, et dormit, et protinus marcido sopore discusso remeabit ad diem lucidam. Quod siuere peremptus est, siuere morte præuentus est, quæratis licet causas mortis eius alias. Ad istum modum seniore adorante placuit, & itur confestim magna cum festinatione ad illud sepulchrum, quo corpus pueri depositum iacebat. Nemo de curia, de optimatibus nemo, ac ne de ipso q̄dem populo quisq̄, qui non illuc curiose confluxerit. Ecce pater suis ipse manibus, coperculo capuli remoto, cōmodū discusso mortifero sopore surgentē postliminio mortis deprehendit filiū, eumq; complexus arctissime, uerbis impar præsente gaudio producit ad populū, atq; ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus, atq; obditus, deportatur ad iudiciū puer. Iāq; liquido serui neq̄ssimi, atq; mulieris nequoris patefactis sceleribus, procedit in mediū nuda ueritas, et nouercæ quidem perpetuum indicitur exilium, seruus uero patibulo suffigitur, et omnium consensu bono medico sinūtur aurei opportuni somni preciū. Et illius quidem senis famosa atq; fabulosa fortuna prouidentiæ diuinæ condignum accepit exitum, qui momento modico, immo puncto exiguo post orbitatis periculū adolescentium duorum pater repente factus est, at ego tunc tēporis talibus fatorum fluctibus uolutabar. Miles ille, q̄ me nullo uendente cōparauerat, et sine precio suum fecerat, tribuni sui præcepto debitum substinens obsequiū, literas ad magnum scriptas principem Romam uersus perlaturus, uicinis me quibusdam duobus seruis fratribus undecim denarijs uendidit.

His erat diues admodum dominus. At illorum alter pistor dulciarius, qui panes et mellita concinnabat edulia. Alter cocus, qui sapidissimis nutrimentis succum, pulmenta condita uapore mollibat, unico illi contubernio communem uitam sustinebant, meq; ad uasa illa compluria gestanda praestinarant, quae domini regiones plusculas perer rantis uarijs usibus erant necessaria. Adsciscor itaq; inter duos illos fratres tertius contubernalis, haud ullo tempore tam beniuolam fortunam expertus. Nam uespera post opiperas coenas earūq; splēdidissimos apparatus, multas numero partes in cellulam suam mei solebant reportare domini, ille porcorū, pullorū, pisciū, eiuscemodi pulmentorū largissimas reliquias, hic panes, crustula, iucunculos, hamos, lacertulos, plura scitamenta mellita. Qui cum se refecturi clausa cellula balneas petissent, oblatis ego diuinitus dapibus, affatim saginabar. Nec enim tam stultus eram, tamq; uere asinus, ut dulcissimis illis relictis cibis, coenarem asperrimum foenum. Et diu quidem pulcherrimae mihi furatrinae procedebat artificiū. Quippe adhuc timide et satis parce subripienti, de tā multis pauciora, nec illis fraudes ullas in asino suspicantibus. At ubi fiducia latendi pleniore capta, partes opimas quasq; deuorabā, et iucundiora eligens abliguriebam dulcia, suspicio non exilis fratrum pupugit animos, et q̄q̄ de me nihil etiā tum tale crederēt, tamen quotidiani damni studiose uestigabant reū. Illi uero postremo etiam mutuo sese rapinae turpissimae criminabātur. Iāq; curā diligentiorē et acriorem custodelā et dinumerationē adhibebant partiū. Tandē

deniq; rupta uerecundia, sic alter alterum compellat. At istud iam neq; æquum, ac ne humanum, fidem minuere quidē quotidie, ac partes electiores surripere, atq; his diuenditis peculium latenter augere, de reliquis æquam uindicare diuisionem, si tibi deniq; societas ista displicet, possumus omnia quidem cætera fratres manere, ab isto tamen nexu communionis discedere. Nam uideo in immensum damni procedentem querelā, nutrire nobis immanē discordiā. Subijcit alius, laudo istam tuam me hercules et ipse constantiā, quod furatis clanculo partibus, præuenisti querimoniā, quā diutissime sustinens, tacitus ingemiscebā, ne uiderer rapinæ sordidæ meum fratrē arguere, sed bene, quod utrinq; secus sermone prolato, iacturæ remediū quæritur, ne silentio procedēs simultas Eteocleas nobis contentiones pariat. His et similibus altercati conuicijs, deierant utriq; nullam se prorsus fraudem, nullam deniq; surreptionem factitasse. Sed plane debere cunctis artibus communis dispendij latronem inquiri, nā neq; asinū, qui solus interesset tallibus cibis affici posse, et tamen quotidie pastus electiles cōparere nusquā, nec utiq; cellam suam tam immanes inuolare mures uel muscas, ut olim harpyæ fuere, quæ diripiebant phineias dapes. Interea liberalibus cœnis inescatus, & humanis affatim cibis saginatus, corpus obesa pinguitiæ compleueram, corium aruina succulenta molli ueram, pilum liberali nitore nutriueram, sed iste corporis mei decor pudori peperit grande dedecus, insolita nāq; tergoris uastitate commoti, fœnum prorsus intactum quotidie remanere cernentes, iā totos dirigunt

ad me omnes animos, et hora consueta, uelut balnea petituri, clausis ex more foribus, per quandam modicam cauernam rimantur me, passim expositis epulis inhærentem. Nec ulla cura iam damni sui habita, mirati monstrosas asini delicias, risu maximo dirumpuntur, uocatóq; et altero, ac dein pluribus conseruis, demonstrant infandam memoratu hebetis iumenti gulã. Tãtus deniq; ac tam liberalis cachinnus cunctos inuaserat, ut ad aures quoq; prætereũtis perueniret domini. Sciscitatus deniq; quid bonũ rideret familia, cognito quod res erat, ipse quoq; per idem prospiciens foramen, delectatur eximie, ac dein risu ipse quoq; latissimo adusq; intestinorum dolorem redactus, iam patefacto cubiculo proxime consistens, coràm arbitratur. Nam & ego tandem ex aliqua parte mollius mihi renidentis fortunæ contemplatus faciem, gaudio præsentium fiduciam mihi subministrante, nec tantillum commotus securus hesitabam, quoad nouitate spectaculi lætus dominus ædiũ duci me iussit, immo uero suis et ipse manibus ad tricliniũ perduxit, mensáq; posita, omne genus edulium solidorũ, et illibata fercula iussit apponi. At ego q̃q̃ iã bellule suffarcinatus, gratiorẽ cõmendacioreq̃; me tum ei facere cupiẽs, esurienter exhibitas escas appetebam. Nam et quid potissimum abhorreret asinus excogitantes scrupulose, ad explorandum mansuetudinem id offerebant mihi, carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico iure perfusos. Interim conuiuium summo risu personabat. Quidam deniq; præsens scurrula, date inquit sodali huic quippiam meri. Quod dictum dominus secutus, non

adeo respondit absurde locutus es furcifer. Valde enim fieri potest ut contubernalis noster poculum quoq; mulsi libenter appetat. Et heus ait puer, lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulso contẽpera, et offer parasito meo, simul quod ei præbiberim commoneto. Ingens exin oborta est epulonũ expectatio. Nec ulla tamen ego ratione conterritus ociose ac satis genialiter contorta in modũ linguæ extrema labia, grãdissimũ illũ calicem uno haustu perhausi, et clamor exurgit, consona uoce cunctorum salute me prosequentiũ. Magno deniq; delibutus gaudio dominus, uocatis seruis suis, emptoribus meis iubet quadruplũ restitui precium, meq; cuidã acceptissimo liberto suo et satis peculiato, magna præfatus diligentia tradidit, qui me satis humane, satisq; comiter nutriebat, et quo se patrono commendatiorem faceret, studiosissime uoluptates eius per meas argutias instruebat. Et primum me quidem mensam accumbere suffixo cubito, dein adluctari, et etiam saltare sublatis prioribus pedibus perdocuit, quodq; esset apprime mirabile, uerbis nutum commodarem, ut ꝙ nollem, relato quod uellẽ, reiecto capite monstrarem, sitiensq; pocillatore respecto, alijs alterna conniuẽs, bibere flagitarem, atq; hæc omnia perfacile obediebam, quæ nullo etiam monstrante scilicet facerẽ. Sed uerebar, ne si forte sine magistro, humano ritu hoc ederẽ, pleriq; rati sæuum præsagiũ portendere, uelut monstrũ ostentumq; me obtruncatum, uulturijs opimũ pabulum redderent. Iamq; rumor publice crebuerat, quo conspectum atq; famigerabilẽ meis miris artibus effecerã dominum, hic est qui sodalem conui=

namq; possidet luctantē asinum, saltantē asinum, uoces humanas intelligentem, sensum nutibus exprimētem. Sed prius est, ut uobis quod initio facere debueram, uel nunc saltem referam, quis iste uel unde fuerit Thyasus (hoc enim nomine meus nuncupabatur dominus) oriundus patria Corintho, quod caput est totius Achaiæ prouinciæ, ut eius prosapia atq; dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus quinquennali magistratui fuerat destinatus, & ut splendori capessendorum responderet fascium, munus gladiatorum triduanis spectaculis polliatus, latius munificentiam suam porrigebat. Deniq; gloriæ publicæ studio, tunc Thessaliam etiam accesserat, nobilissimas feras et famosos íde gladiatores cóparaturus. Iamq; ex arbitrio dispositis coemptisq; omnibus, domuitionem parabat, spretis luculentis illis suis uehiculis, ac posthabitis decoris prædarum carpentis, quæ partim contecta, partim reuelata frustra nouissimis trahebantur consequijs, equis etiam thessalicis, & alijs iumentis gallicanis, quibus generosa soboles perhibetur preciosam dignitatem, me phaleris aureis, et fucatis ephippijs, et purpureis tapetis, et frenis argēteis, et pictilibus balteis, et tintinabulis parguris, exornatū, ipse residēs amātissime, nōnūq̄ cōmissimus affatur sermonibus, atq; íter alia pleraq; summe se delectari profitebatur, q̄ haberet í me simul et conuiuā et uectorē. At ubi partim terrestri, partim maritimo itinere confecto, Corinthum accessimus, magnæ ciuium turbæ confluebāt, ut mihi uidebatur, nō tantū Thyasi dātes honori, quàm mei cóspectus cupientes. Nā tanta etiam

ibidem de me fama peruaserat, ut non mediocri quæstui proposito illi modo fuerim, qui cum multos uideret nimio fauore lusus meos spectare gestiētes, obserata fore atq; singulis eorum seorsus admissis, stipes acceptans, non paruas summulas diurnas corradere cōsuerat. Fuit in illo conuenticulo matrona quædā pollēs et opulens, quæ more cætererorū uisum meū mercata, ac de hinc multiformibus ludicris delectata, per admirationem assiduam paulatim in admirabilem mei cupidinē incidit. Nec ulla uesanæ libidini medelam capiens, ad instar asinariæ Pasiphæs complexus meos ardenter expectabat. Grandi deniq; præmio cū altore meo de pacta est noctis unius cubitum. At ille nequam, ut posset de me suaue prouenire, lucro suo tātum contentus annuit. Iam deniq; cœnati è triclinio domini decesseramus, & iamdudum præstolantem cubiculo meo matronam offendimus. Dij boni qualis ille, quamq; præclarus apparatus, quatuor eunuchī cōfestim puluillis cōpluribus uētose tumentibus pluma delicata terrestrē nobis cubitū præstruunt. Sed et stragula ueste auro ac murice tyrio depicta probe cōsternunt. Ac desuper breuibus admodum, sed satis copiosis puluillis alijs nimis modicis, quis maxillas et ceruices delicatæ mulieris suffulcire cōsuerūt, superstruūt. Nec dominæ uoluptates diutina sua præsentia morati, clausis cubiculi foribus facessunt. At itus cærei præclara micantes luce nocturnas nobis tenebras inalbabant. Tunc ipsa cuncto prorsus spoliata tegmine, tenia quoq;, qua decoras deuixerat papillas lumen propter adsistens de stagneo uasculo multo se se per-

ungit oleo balsamo, meq; indidem largissime perfricat. Sed multo tanta impensius cura etiam nares perfundit meas. Tunc exosculata pressule, non qualia in lupanari solent basiola iactari, uel meretricum posci nummia, uel aductorum negoanummia, sed pura atq; sincera, instruit & blandissimos affatus, amo & cupio, & te solum diligo, & sine te iam uiuere nequeo, & cætera, quis mulieres & alios inducunt, et suas testantur affectiones, capistroq; me deprehensum more quo didicerã reclinat facile. Quippe cum nil noui, nihilq; difficile facturus mihi uiderer, presertĩ post tantũ temporis tam formosæ mulieris cupientis amplexus obiturus. Nam & uino pulcherrimo atq; copioso memet madefecæram, & unguento flagrantissimo proluuium libidinis suscitaram. Sed angebar plane non exili metu, reputans quemadmodum tantis tamq; magnis cruribus possem delicatam matronã inscendere, uel tam lucida, tamq; tenera & lacte ac melle confecta mẽbra duris ungulis cõplecti, labiasq; modicas ambrosio rore purpurantes tam amplo ore, tamq; enormi, & saxeis dẽtibus deformis sauiari. Nouissime, quo pacto quanquam ex unguiculis perpruriscens mulier, tã uastũ genitale susciperet. Heu me qui dirupta nobili fœmina bestijs obiectus munus instructurus sim mei domini, molles interdũ uoculas, et assidua sauia, et dulces gannitus, cũ morsicãtibus oculis iterauerat illa, et in summa, teneo te inquit, teneo meũ palũbulũ, meũ passerem. Et cũ dicto uanas fuisse cogitationes meas, ineptumq; mõstrat metũ. Artissime nanq; cõplexa, tũ me prorsus, sed totũ recipit. Illa

uero

uero quotiens ei parcens nates recellebam, accedens totiens nixu rabido, & spinam prehendens meam adpliciore nexu inhærebat, ut hercules etiã deesse mihi aliquid ad supplendam eius libidinem crederem, nec minotauri matrem frustra delectatã putarem adultero mugiente. Iãq; operosa et peruigili nocte trãsacta, uitata lucis cõsciẽtia, facessit mulier, cõdicto pari noctis futuræ precio. Nec grauate magister meus uoluptates ex eius arbitrio largiebatur, parti mercedes amplissimas acceptando, parti nouũ spectaculũ domino præparãdo. Incõctãter ei deniq; libidinis meæ totã detegit scænã. At ille liberto magnifice munerato, destinat me spectaculo publico, & quoniam neq; egregia illa uxor mea propter dignitatem, neq; prorsus ulla alia inueniri poterat, grandi præmio uilis acquiritur aliqua, sententia præsidis bestijs addicta, quæ mecum in coràm publicam populi caueàm frequẽtaret. Eius penè talem cognoueram fabulam. Maritum habuit, cuius pater peregre proficiscens mandauit uxori suæ, matri eiusdem iuuenis, quod enim sarcina prægnationis oneratam eam relinquebat, ut si sexus sequioris edidisset fœtus, protinus quod esset editum necaretur. At illa per absentiam mariti, natam puellã, insita matribus pietate præuenta, desciuit ab obsequio mariti, eamq; prodidit uicinis alumnandam, regressoq; iam marito, natam necatamq; nunciauit. Sed ubi flos ætatis nuptialem uirgini diem flagitabat, nec ignaro marito dotare filiam pro natalibus quibat, quod solũ potuit, tacitũ secretũ filio suo aperuit. Nã et oppido uerebatur, ne quo casu caloris iuuenilis

impetu lapsus nescius nesciam sororē incurreret. Sed pietatis spectatæ iuuenis, & matris obsequium, & sororis officium religiose dispensat, et arcanis domus uenerabilis silentij custodiæ tradidit, plebeiam faciē tenus prætendens humanitatem. Sic necessarium sanguinis sui munus aggreditur, ut desolatam uicinam puellam, parentumq; præsidio uiduatā, domus suæ tutela receptaret. At mox arctissimo, multumq; sibi dilecto contubernali largitus de proprio dotem, liberalissime traderet. Sed hic bene atq; optime plenaq; cum sanctimonia disposita, feralem fortunæ nutum latere non potuere, cuius instinctu domum iuuenis protinus se direxit sæua riualitas, et ilico hic eadem uxor eius, quæ nunc bestijs propter hæc ipsa fuerat addicta, cœpit puellā uelut æmulatori, suacubamq; primo suspicari, dehinc detestari, dehinc crudelissimis laqueis mortis insidiari. Tale deniq; comminiscitur facinus. Annulo mariti subrepto, rus profecto mittit quendam seruulū sibi quidem fidelem, sed de ipsa fide pessime merentē, qui pullæ nunciaret, quod eam iuuenis profectus ad uillulam uocaret ad se se, addito, ut sola & sine ullo comite quammaturissime perueniret, & ne qua forte nasceretur ueniendi cunctatio, tradit annulum marito subtractum, qui monstratus, fidem uerbis adstipularetur. At illa mandato fratris obsequens, hæc enim nomen sola sciebat, respecto etiam signo eius, quod offerebatur, gnauiter ut præceptum fuerat incomitata festinat. Sed ubi fraudis extremæ lapsa decipulo laqueos insidiarum accessit, tunc illa uxor egregia, sororem mariti libidinosæ furiæ stimulis efferata, pri-

mum quidem nudam flagris ultime uerberat, dehinc quod res erat clamantem quoq;, quod frustra pellicatus indignatione bulliret, fratrisq; nomen sæpius iterante, uelut mentitá atq; cuncta fingentem, titione cãdenti inter media fœmina detruso crudelissime necauit. Tunc acerbæ mortis exciti nuncijs frater & maritus accurrunt, uarijsq; lamentationibus defletam puellam tradũt sepulturæ. Nec iuuenis sororis suæ mortem tam miseram, & quæ minime, ut par erat, illata est, æquo tolerare quiuit animo, sed medullitus dolore cõmotus, acerrimæq; bilis noxio furore perfusus, exin flagrãtissimis febribus ardebat, ut ipsi quoq; iã medela uideretur esse necessaria. Sed uxor, quæ iampridem nomen uxoris cum fide perdiderat, medicum conuenit quendam notæ perfidiæ, qui iam multarum palmarum spectatus prœlijs, magna dexteræ suæ trophæa numerabat. Eiq; protinus L. promittit sestertia, ut ille quidem momentarium uenenum uenderet, illa autẽ emeret mariti sui mortẽ. Quo cõspectu simulatur necessaria præcordijs leniendis, biliq; subtrahẽdæ, illa prænobilis potio, quã sacram doctiores nominant, sed in eius uice subditur alia Proserpinæ sacra saluti. Iamq; præsente familia, et ide nonnullis amicis et affinibus, ægroto medicus poculum probe temperatũ manu sua porrigebat. Sed audax illa mulier, ut simul et cõsciũ sceleris amoliretur, et quã despõderat pecuniam, lucraretur corã detẽto calice, nõ prius inqt medicorũ optime, nõ prius charissimo mihi marito trades istã potiõem, q̃ de ea bonã partẽ hauseris ipse. Vñ eni scio, an noxiũ i ea lateat uenenũ? Quæ res utiq;

te tã prudentẽ, tamq; doctum uirũ nequaquã offen dit, si religiosa uxor circa salutem mariti solicita, necessariam affero pietatem. Qua mira desperatione truculentæ fœminæ repente perturbatur medicus. Excussusq; toto consilio, & ob angustiam temporis spatio cogitandi priuatus, ante quàm trepidatione aliqua, uel contatione ipsa daret malæ conscientiæ suspicionẽ, indidem de potione gustat ampliter. Quam fidem secutus adolescens, & sumpto calice quod offerebatur, hausit. Ad istum modum præsenti transacto negocio, medicus quamcelerrime domum remeabat, salutifera potione pestem præcedentis ueneni festinans extinguere. Nec eum obstinatione sacrilega, qua semel cœperat, truculenta mulier ungue latius à se discedere passa est, priusquam inquit digesta potione medicinæ euẽtus probatus appareat. Sed ægre precibus et obsecrationibus eius multum ac diu fatigata, tandem abire cõcessit. Interim perniciem cæcam totis uisceribus furentem, medullæ penitus attraxerant. Multũ deniq; saucius, & grauedine somnolenta iam demersus, domum peruadit ægerrime. Vixq; enarratis cũctis ad uxorem, mandat saltem promissam mercedem mortis geminatæ deposceret. Sicq; Elisus uiolenter spectatissimus medicus effudit spiritum. Nec ille tamen iuuenis diutius uitam tenuerat, sed inter fictas mentitasq; lachrymas uxoris pari casu mortis fuerat extinctus. Iamq; eo sepulto, paucis interiectis diebus, quis feralia mortuis litantur obsequia, uxor medici precium geminæ mortis petẽs aderat. Sed mulier usquequaq; sui similis fidei supprimẽs faciẽ, prætendẽs imaginẽ blã-

dicule respondit, & omnia prolixe accumulateq; pollicetur, & statutum præmium sine mora se redditurũ constituit, modo pauxillum de ea potione largiri sibi uelle ad incepti negocij persecutionem. Quod plurimum laqueis fraudium pessimarũ uxor inducta me dici facile consensit, & quo se gratiorem locupleti fœminæ faceret, properiter domo petita, totam prorsus ueneni pyxidẽ mulieri tradidit. Quæ grandẽ scelerum nacta materiam, longe lateq; cruentas suas manus porrigit. Habebat filiam paruulam de marito, quem nuper necauerat. Huic infantulæ, quod leges necessariam patris successionem deferrent, sustinebat ægerrime, inhiansq; toto filiæ patrimonio, imminebat & capiti. Ergo certa defunctorum liberorũ matres sceleratas hereditates excipere, talem parẽtẽ præbuit, qualem exibuerat uxorẽ, prandioq; commento pro tempore etiam uxorem medici simul & suam filiam ueneno eodem percutit. Sed paruulæ quidem tenuem spiritum, & delicata ac tenera præcordia conficit protinus uirus infestum, at uxor medici dũ noxijs ambagibus pulmones eius pererrat tempestas detestabilis potionis primum suspicata quod res erat, mox urgente spiritu iam certo certior, contendit ad ipsam præsidis domum, magnoq; fidem eius protestata clamore, & populi concitato tumultu, ut pote tam immania detectura flagitia, efficit statim sibi simul & domus et aures præsidis patefierẽt. Iaq; ab ipso exordio crudelissimæ mulieris cunctis atrocitatibus diligenter expositis, repẽte mentis nubilo turbine correpta semihiantes adhuc compressit labias, et attritu dentiũ lon

go ſtridore reddito ante ipſos præſidis pedes exanimis corruit. Nec ille uir alioquin exercitus tam multiforme facinus execratæ ueneficæ dilatione languida paſſus marceſcere, cōfeſtim cubicularijs mulieris attractis, ui tormentorum ueritatem eruit, atq; illam minus quidē quam merebatur, ſed quod dignus cruciatus alius excogitari non poterat, certe beſtijs obijciendam pronunciauit. Talis mulieris publicitus matrimonium cōfarraturus, ingentiq; angore oppido ſuſpenſus, expectabam diem muneris, ſæpius quidem metu mortem mihi uolens conſciſcere priusquam ſceleroſæ mulieris contagio macularer, uel infamia publici ſpectaculi depudeſcerem. Sed priuatus humana manu, priuatus digitis, ungula rotunda, atq; mutila, gladium ſtringere nequaquā poteram, planè tenui ſpecula ſolabar clades ultimas, quod uer in ipſo ortu iá gemmulis floridis cuncta depingeret, et iam purpureo nitore prata ueſtiret, et commodum dirupto ſpineo tegmine ſpirantes cinnameos odores promicarēt roſæ, quæ me priori meo Lucio redderēt. Dies ecce muneri deſtinatus aderat, ad cōſeptum caueæ proſequēte populo pópatico fauore deducor. Ac dum ludicris ſcænicorum choreis, primitiæ ſpectaculi dedicantur, tantiſper ante portam conſtitutus. Pabulum lætiſſimi graminis, quod in ipſo germinabat aditu, libens affectabam, ſubinde curioſo oculos patente porta ſpectaculi proſpectu gratiſſimo reficiens. Nam puelli puellæq; uirenti florentes ætatula forma conſpicui, ueſte nitidi, inceſſu geſtuoſi, græcanicam ſaltantes pyrricam, diſpoſitis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant, nūc in orbe rotatum flexuoſi, nūc

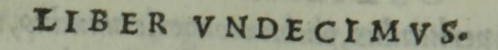
in obliquam seriem connexi, et in quadratum patorē cuneati, et in catervae dissidium separati. At ubi discursus reciproci multinodes ambages tubae terminalis cantus explicuit alueo subducto, et complicitis siparijs scaena disponitur. Erat mons ligneus ad istar incliti montis illius, quem uates Homerus idaeum cecinit, sublimi instructus fabrica, consitus directis et uiuis arboribus, summo cacumine de manibus fabri fonte manante fluuialis aquas eliquans. Capellae paucule tondebant herbulas, et in modum Paridis phrygij pastoris in barbaricis amiculis humeris defluentibus, pulchre indusiatus adolelescens aurea tiara contecto capite, pecuarium simulabat magisterium. Adest luculentus puer nudus, nisi quod ephoebia chlamida sinistrū tegebat humerum, flauis crinibus usquequaq; conspicuus, et inter comas eius aureae pinnulae cognatione simili societate prominebant, quem caduceum & uirgula Mercurium indicabant. Is saltatorie procurrens, malūq; bracteis inauratum dextera gerens, ei qui Paris uidebatur porrigit, quae mandaret Iuppiter nutu significans, & protinus gradus citule referēs, è conspectu facessit. Insequitur puella uultu honesta, in deae Iunonis speciem similis. Nā et caput stringebat diadema cādida, ferebat & scoeptrū. Irrupit alia, quā putares Mineruam, caput contecta fulgenti galea, et oleaginea corona tegebatur ipsa galea, clipeū attollens, et hastam quatiens, et qualis illa cum pugnat. Super has introcessit alia uisendo decore praepollens, gratia coloris ambrosei designans Venerem, qualis fuit Venus, cum fuit uirgo, nudo et intecto corpore perfectam formosita

tem professa, nisi quod tenui pallio bombicino inũbrabat spectabilem pubem, quam quidem laciniã curiosulus uentus satis amanter nunc lasciuiens reflabat, ut dimota pateret flos ætatulæ, nunc luxurians aspirabat, ut adhærens pressule, membrorum uoluptatem graphice laciniaret. Ipse autem color deæ diuisus in speciem, corpus candidũ, quod cœlo demeat, amictus cærulus quod mari remeat. Iã singulas uirgines, quæ deæ putabantur, sui obibant comites. Iunonem quidẽ Castor et Pollux, quorum capita cassides orbatæ stellarũ apicibus insignes contegebant. Sed et isti Castores erant scænici pueri. Hæc puella uarios modulos lasciua concinente tibia procedens, quieta et inaffectata gesticulatione, nutibus honestis pastori pollicetur, si sibi præmium decoris addixisset, sese regnũ totius Asiæ tributurã. At illam quam cultus armorũ Mineruã fecerat, duo pueri muniebant, præliaris deæ comites armigeri, terror et metus nudis insultantes gladijs. At ponè tergum tibicen hormum canebat bellicosum, & permiscens bombis grauibus tinnitus acutos, in modũ tubæ saltationis agilis uigorẽ suscitabat. Hæc inquieto capite & oculis in aspectum minacibus, citato et intorto genere gesticulatione alacri demonstrabat Paridi, si sibi formæ uictoriam tradidisset, fortem tropheisq; bellorũ inclitum suis adminiculis futurũ. Venus ecce cum magno fauore caueæ in ipso meditullio scænæ circunfuso populo, lætissimorum paruulorum dulce subridens, constitit amœne, illos teretes et lacteos puellos diceres tu cupidines ueros de cœlo uel mari cõmodum inuolasse. Nam et pinnulis et sagittulis et ha

bitu cætero formæ præclaræ congruebant, et uelut nu ptiales epulas obituræ dominæ, coruscis prælucebant facibus, & influunt innuptarum puellarum decoræ soboles. Hinc gratiæ gratissimæ, inde horæ pulcherrimæ, quæ iaculis floris serti & soluti deã suã propiciantes, scitissimũ construxerunt chorum, dominæ uoluptatum ueris coma blãdiẽtes. Iã tybiæ multiforabiles cãtus Lydios dulciter cõsonant, quibus spectatorũ pectora suaue mulcentibus, longe suauior Venus placide commoueri, cunctantiq; lente uestigio, et leuiter fluctuantes pinnulas, & sensim annutante capite cœpit incedere, molliq; tybiarũ sono delicatis respõdere gestibus, et nũc mite conniuentibus, nũc acre comminantibus gestire pupulis, et nonnunq̃ saltare solis oculis. Hæc ut primum ante iudicis conspectum facta est, nix brachiorũ polliceri uidebatur, si fuisset deabus cæteris antelata, daturam se nuptã Paridi forma præcipuam, suiq; consimilem. Tunc animo uolenti phrygius iuuenis, malũ quod tenebat aureũ uelut uictoriæ calculum, puellæ tradidit. Quid ergo miramini uilissima capita, immo forensia pecora, immo uero togati uulturij, si toti nunc iudices sententias suas precio nũdinantur, cũ rerũ exordio inter deũ et homines agitatum iudicium, corruperit gratia, et originalem sententiã magni Iouis consilijs, electus iudex rusticanus & opilio lucro libidinis uendiderit, cum totius ẽt suæ stirpis exitio. Sic Hercules et aliud sequens iudiciũ inter inclitos achiuorũ duces celebratum, uel cum falsis insimulationibus, eruditione doctrinaq; præpollens Palamedes proditionis damnatur, uel uirtute martia præ

potenti præfertur Vlyxes modicus Aiaci maximo. Quale autem et illud iudiciũ apud legiferos Atheniẽses et Catos illos, et omnis sćitiẽæ magistros? Non'ne diuinæ prudẽtiæ Senex, quem sapiẽtia prætulit cunctis mortalibus deus delphicus, fraude & inuidia nequissimæ factionis circunuentus, uelut corruptor adolescentiæ, quam frenis coercebat, herbæ pestilentis succo noxio peremptus est, relinquens ciuibus ignominiæ perpetuæ maculam? Cum nunc etiam egregij philosophi sectam eius sanctissimam præoptent, et summo beatitudinis studio iurent in ipsius nomen. Sed nequis indĩgnationis meæ reprehendat impetum, secum sic reputans, ecce nunc patiemur philosophantem nobis asinũ, rursus unde discessi reuertar ad fabulam. Postq̃ finitum est illud Paridis iudicium, Iuno quidem cum Minerua tristes, et iratis similes, scæna redeunt, indignationem repulsæ gestibus professæ. Venus uero gaudens et hylaris lætitiam saltando, toto cum choro professa est. Tunc de summo montis cacumine per quandam latentem fistulam in excelsum prorumpit unda croco diluta, sparsimq; defluens pascentis circa capellas odoro ꝑpluit hymbre, donec in meliorẽ maculatæ speciem, caniciem propriam luteo colore mutarent. Iamq; tota suaue flagrante cauea, montem illum ligneum terræ uorago decepit. Ecce quidam miles per mediam plateam dirigit cursum petiturus, populo iam postulante, illam de publico carcere mulierẽ, quam dixi, propter multiforme scelus bestijs esse dãnatam, meisq; præclaris nuptijs destinatã, & thorus genialis scilicet noster futurus accuratissime discernebatur, lectus indica te-

studine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste se=
rica floridus. At ego præter pudorem obeundi publi
ce concubitus, præter contagiũ scelestæ pollutæq; fœmi
næ, metu etiã cruciabar maxime. Sic ipse mecum repu
tans, quod in amplexu uenereo scilicet nobis cohæren
tibus quæcunq; ad exitiũ mulieris bestia fuisset immis
sa, nõ adeo uel prudẽtia solers, uel artificio docta, uel
abstinentia frugi, posset prouenire, ut adiacentem late
ri meo laceraret muliẽrem, mihi uero quasi indemna
to et innoxio parceret. Ergò igitur nõ de pudore iam,
sed de salute ipsa sollicitus, dum magister meus lectu=
lo probe coaptando destrictus inseruit, et tota familia
partim ministerio uenationis occupata, partim uo=
luptario spectaculo attonita, meis cogitationibus li=
berum tribuebatur arbitrium. Nec magnopere quis=
quam custodiẽdum tam mansuetum putabat asinum,
paulatim furtiuum pedem proferens porta, quæ proxi
ma est potitus, iam cursu me celerrimo proripio. Sex'q;
totis passuũ millibus perniciter confectis, Cõchreas per
uado, quod oppidum adeunt quidem nobilissimæ colo
niæ corinthiẽsium, adluitur autem Aegæo et Saroni=
co mari, ubi portus etiam tutissimum nauium recepta=
culũ magno frequẽtatur populo. Vitatis ergò turbulis
et electo secreto litore propè ipsas fluctuũ aspergines,
in quodam mollissimo arenæ gremio lassum corpus
porrectus refoueo. Nam et ultimam diei metam, cur=
riculum solis deflexerat, et uespertinæ me quieti tra
ditum dulcis somnus oppressit.

c Irca primam fermè noctis uigiliam experrectus pauore subito, uideo præmicantis lunæ candore nimio completum orbem, commodum marinis emergentem fluctibus, nactusq; opacæ noctis silẽtiosa secreta, certus ẽt summatem deã præcipua maiestate pollere, resq; prorsus humanas ipsius rei prouidentia, nec tantum pecuina & ferina, uerum inanima etiam diuino eius luminis numinisq; nutu uegetari, ipsa etiam corpora terra, cœlo, mariq;, nunc incrementis consequenter augeri, nunc decrementis obsequenter imminui, fato scilicet iam meis tot tantisq; cladibus saciato, & spem salutis licet tardam subministrante, augustum specimen deæ præsentis statui deprecari, confestimq; discussa pigra quiete, alacer exurgo, meq; protinus purificandi studio, marino lauacro trado, septiesq; submerso fluctibus capite, q̃d eũ numerũ præcipue religionibus aptissimũ diuinus ille Pythagoras prodidit, lætus & alacer deam præpotentem lachrymoso uultu sic apprecabar. Regina cœli, siue tu Ceres alma frugũ parẽs originalis, quæ reptu lætata filiæ, uetustæ glandis ferino remoto pabulo, miti commonstrato cibo, nunc eleusinam glebam percolis, seu tu cælestis Venus, quæ primis rerum exordijs sexuum diuersitatem, generato amore sociasti, et æterna sobole humano genere propagato nunc circumfluo Paphi sacrario coleris, seu Phœbi soror, quæ partu ferarum medelis lenientibus recreato, populos tantos educasti,

præclaris'q; nunc ueneraris delubris ephesi, seu no-
cturnis ululatibus horrenda Proserpina, triformi fa
cie laruales impetus comprimens, terræ'q; claustra co
hibens, lucos diuersos inerrans uario cultu propicia-
ris, ista luce fœminea collustrans cuncta mœnia, &
nudis ignibus nutriens læta semina, & solis amba
gibus dispensans incerta lumina, quoquo nomine, quo
quo ritu, quá'q; facie te fas est inuocare, tu meis iā nunc
extremis erumnis subsiste, tu fortunā collapsam affir-
ma, tu sæuis exanclatis casibus pausam pacem'q; tri-
bue. Sit satis laborū, sit satis periculorum, depelle qua
drupedis diram faciem, redde me conspectui meorum,
redde me meo Lucio. Ac siquod offensum numen ine-
xorabili me sæuitia premit, mori saltem liceat, si non
licet uiuere. Ad istum modum fusis precibus, et astru
ctis lamentationibus, rursus mihi marcentem animum
in eodem illo cubili sopor circunfusus oppressit. Nec
dum satis compresseram, et ecce pelago medio, uenerā
dos dijs etiam uultus attollens emergit diuina facies.
At dehinc paulatim toto corpore perlucidum simula-
chrū excusso pelago, ante me constitisse uisum est. Eius
mirandam speciem ad uos etiam referre connitar, si
tamen mihi disserendi tribuerit facultatem pauper-
tas oris humani, uel ipsum numen eius dapsilem co-
piam elocutilis facundiæ subministrauerit. Iam pri-
mum crines uberrimi prolixi'q; & sensim intorti per
diuina colla passiue dispersi, molliter defluebant. Co-
rona multiformis uarijs floribus sublimē distinxe-
rat uerticem, cuius media quidē super frontem planā
rotunditas in modū speculi, uel immo argumētum lu-

næ candidum lumen emicabat, dextra leuáq; sulcis insurgentium uiperarum cohibita spicis etiam cerealibus desuper porrectis, multicolor bysso tenui pertexta, nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, nunc roseo rubore flammida, & quæ longe, lógéq; ēt meū confutabat obtutū, palla nigerrima splēdescens atro nitore, quæ circùm circa remeãs, & sub dextrum latus ad humerum leuum recurrens, umbonis uicem, deiecta parte laciniæ, multiplici cōtabulatione dependula ad ultimas horas, modulis fimbriarum decoriter confluctuabat per intectam extremitatem, & in ipsa eius planitie stellæ dispersæ corruscabãt, earumq; media se mestris luna flãmeos spirabat ignes. Quaqua tamen insignis illius pallæ perfluebat ambitus, indiuiduo nexu corona totis floribus, totisq; constructa pomis, adhærebat. Iam gestamina longe diuersa. Nam dextra quidem ferebat æreum crepitaculum, cuius perangustam laminam in modum balthei recuruatam traiectæ mediæ paucæ uirgulæ, crispante brachio tergeminos ictus reddebant argutū sonū. Leuæ uero cymbiū dependebat aureum. Cuius ansulæ, qua parte cōspicua est, insurgebat aspis caput extollens arduum, ceruicibus late tumescentibus. Pedes ambrosios tegebant soleæ, palmæ uictricis folijs intextæ. Talis ac tanta spirans Arabiæ felicia germina, diuina me uoce dignata est. En adsum tuis commota Luci precibus rerum natura parens, elementorum omnium domina, sæculorū progenies initialis, summa numinū, regina maniū prima cœlitū deorū dearumq;, facies uniformis quæ cæli luminosa culmina,

maris salubria flāmina, inferū deplorata silētia, nutibus meis dispēso. Cuius numē unicū multiforme specie, ritu uario, noie multijugo totus ueneratur orbis. Inde primigenij phryges Pessinunticā nomināt deū matrem, hic autochtones attici cecropeiā Mineruam, illinc fluctuantes Cyprij paphiā Venerē, Cretes sagittiferi dictynā Dianam, Siculi trilingues stygiā Proserpinā, Eleusini uetustā deam Cererē, Iunonē alij, alij Bellonā, alij Hecaten, Rhamnusiā alij, et qui nascentis diei solis incohātibus illustrātur radijs Aethiopes, Arijq; priscaq; doctrina pollentes, Aegyptij cerimonijs me proprijs percolētes appellāt uero nomine reginā Isidē, adsum tuos miserata casus, adsum fauens et propitia, mitte iā fletus, et lamētationes omitte, depelle mœrorē. Iā tibi prouidētia mea illucessit dies salutaris. Ergo igitur iperijs istis meis animū intēde sollicitū. Diem, qui dies ex ista nocte nascetur, æterna mihi nuncupauit religio, quo sedatis hybernis tēpestatibus, et lenitis maris procellosis fluctibus, nauigabili iā pelago rudē dedicātes carinā primitias cōmeatus libāt mei sacerdotes. Id sacrū, nec sollicita nec prophana mēte debebis operiri. Nā meo monitu sacerdos in ipso procinctu pōpæ roseā manu dextra sistro cohærētē gestabit coronā. Incūctāter ergo dimotis turbulis, alacer cōtinuare pōpā meā, uolentia fretus, et de proximo clemēter uelut manū sacerdotis osculabūdus rosis decerptis, pessimæ mihiq; detestabilis iamdudū beluæ istius corio te protinus exuo. Nec quicquā rerū mearū reformides ut arduum. Nā hoc eodē momento, quo tibi uenio, simul et tibi præsens quæ sunt conse-

quentia sacerdoti meo per quietem faciēda præcipio, meo iussu tibi constricti comitatus decedēt populi, nec inter hylares cerimonias & festiua spectacula, quisq̃ deformem istam, quam geris faciem, perhorrescet, uel figuram tuā repente mutatam sequius interpretatus aliquis maligne criminabitur. Planè memineris, & penita mente conditum semper tenebis, mihi reliqua uitæ tuæ curricula, adusq; terminos ultimi spiritus ua data. Nec iniurium, cuius beneficio redieris ad homines, ei totum debere quod uiues. Viues autem beatus, uiues in mea tutela gloriosus, & cum spacium sæculi tui permensus ad inferos demearis, ibi quoq; in ipso subterraneo semirotundo, me quam uides Acherontis tenebris interlucentem, stygijsq; penetralibus regnantem, campos elysios incolens ipse, tibi propitiā frequēs adorabis. Quod si sedulis obsequijs, et religiosis ministerijs, tenacibus castimonijs, numen nostrum promerueris, scies ultra statuta fato tuo spacia, uitam quoq; tibi prorogare mihi tantum licere. Sic oraculi uenerabilis fine prolato, numen inuictum in se recessit. Nec mora, cum somno protinus absolutus, pauore & gaudio, ac dein sudore nimio ꝑmixtus exurgo, summæq; miratus deæ potentis tam claram præsentiā, marino rore respersus, magnisq; imperijs eius intentus, monitionis eius ordinem recolebam. Nec mora cum noctis atræ fugato nubilo, sol exurgit aureus. Et ecce discursu religioso, ac prorsus triūphali, turbulæ cōplēt totas plateas, tātaq; hylaritudine præter peculiarē meā gestire mihi cūcta uidebātur, ut pecua ēt huiuscemodi et totas domos, et ipsum diē serena facie gaudere sentirem. Nam &

rem. Nam & pruinam, dies apricus ac placidus repē te fuerat insecutus, ut canoræ etiam auiculæ, prolectā te uerno uapore, concentus suaues adsonarent, matrē siderum, parentem temporum, orbis'q; totius dominā, blando mulcentes affamine. Quid quod arbores etiā quæ pomifera sobole fœcūdæ, quæq; earum tantū et umbra contentæ, steriles austrinis laxatæ flatibus, germine foliorum renidentes, clementi motu brachio-rū dulces strepitus obsibilabant. Magno'q; procellarū sedato fragore, ac turbido fluctuū tumore posito, mare quietas alluuies temperabat. Cœlū autē nubilosa ca ligine disiecta nudo sudo'q; luminis proprij splendore candebat. Ecce pompæ magnæ paulatim procedūt an teludia, uocibus cuiusq; studijs exornata pulcherrime. Hic incinctus baltheo militem gerabat, illum succin-ctum chlamyde crepidæ & uenabula uenatorem fe cerāt. Alius soccis obauratis, indutus serica ueste, mū do'q; præcioso, & adtextis capite crinibus, incessu per fluo fœminam mentiebatur. Porro aliū ocreis scuto, galea ferro'q; insignem è ludo putares gladiatorio procedere. Nec ille deerat qui magistratum fascibus purpura'q; luderet. nec qui pallio baculo'q; et baxeis & hircino barbicio philosophum fingeret. nec qui diuersis harundinibus, alter aucupē cum uisco, alter piscatorē cū hamo induceret. Vidi et ursam mansuē, cultu matronali sella uehebatur, & simiam pileo textili, croceis'q; phrygijs catamiti pastoris specie, au-reū gestantē poculū, et asinū pinnis adglutinatis adā bulātē cuidā seni debili, ut illū quidē Bellerophōtē, hūc aūt diceres pegasum, tn̄ rideres utrūq;. Inter has

oblectationes ludicras populariũ, quæ passim uagabã tur, iã sospitatricis deæ peculiaris põpa moliebatur. Mulieres cãdido splẽdentes amicimine, uario lætantes gestamine, uerno florẽtes coronamine, quæ de gremio per uiã, qua sacer incedebat comitatus, solũ sternebãt flosculis. Aliæq; nitentibus speculis ponè tergũ reuersis uenienti deæ obuium commostrarent obsequiũ. Et quæ pectines eburneos ferentes, gestu brachiorũ, flexúq; digitorum, ornatũ atq; oppexum crinium regalium fingerent. Illę etiam quæ cæteris unguentis & geniali balsamo guttatim excusso conspergebãt plateas. Manus præterea sexus utriusq; numerus, lucernis, tædis cæreis, & alio genere ficti luminis siderũ cælestium stirpem propiciantes, symphoniæ, dehinc suaues fistulæ, tibyæq; modulis dulcissimis personabãt. Eas amœnus lectissimæ iuuentutis ueste niuea & cataclista prænitens sequebatur chorus, carmen uenustũ iterantes, quod camœnarum fauore sollers poeta modulatus edixerat, quod argumentum referebat. Interim maiorum ante cantamenta uotorum. Ibant & dicati magno Serapi tibicines, qui per obliquum calamum ad aurem porrectum dextram, familiarẽ templi deiq; modulum frequentabant, & pleriq; qui facilem sacris uiam dari prædicarent. Tunc influunt turbæ sacris diuinis initiatæ, uiri fœminæq; omnis dignitatis & omnis ætatis, linteæ uestis candore puro luminosi. Illæ limpido tegmine crines madidos obuolutæ. Hi capillum derasi funditus, uerticem prænitentes, magnæ religionis terrena sidera, æreis & argenteis, immo uero aureis etiã sistris argutum tinnitum

constrepentes, & antistites sacrorũ proceres illi, qui candido linteamine cinctum pectoralẽ adusq; uestigia strictim iniecti, potentissimorum deum proferebant insignis exuuias. Quorum primus lucernã claro premicantem porrigebat lumine, nõ adeo nostris consimilem, qua uespertinas illuminant epulas, sed aureum cymbium in medio sui patore flammulam suscitans largiorem. Secundus uestitu quidem similis, sed manibus ambabus gerebat altaria, idest auxilia, quibus nomen dedit proprium, deæ summatis auxiliaris prouidentia. Ibat tertius attollens palmã, auro subtiliter foliatã, nec non mercurialẽ etiam caduceum. Quartus æquitatis ostendebat indicium, deformatam manum sinistrã, porrecta palmula, quæ genuina pigritia, nulla calliditate, nulla solertia prædita, uidebatur æquitati magis aptior quam dextra. Idẽ gerebat, & aureum uasculum in modum papillæ rotundatũ, de quo lacte libabat. Quintus aureã uannum aureis congestam ramulis, et alius ferebat amphoram. Nec mora, cum dei dignati pedibus humanis incedere prodeũt. Hic horrendũ, ille superũ cõmeator & inferũ, nũc aurea facie sublimis, attollẽs canis ceruices arduas. anubis, leua caduceũ gerẽs, dextera palmã uirẽtẽ quatiẽs. Cuius uestigiũ continuũ sequebatur bos in erectũ leuata statũ, bos oĩparẽtis deæ fœcũdũ simulacrũ, quod residẽs humeris suis proferebat unus è ministerio beato gressu gestuoso. Ferebatur ab alio cista secretorũ capax, penitus celãs operta magnificæ religionis. Gerebat alius felici suo gremio summi sui numinis uenerandã effigiem, nõ pecoris, non auis, nõ feræ,

ac ne hominis quidem ipsius consimilem, sed solerti repertu & ipsa nouitate, reuerendam altioris utcunq; & magno silentio tegendæ religionis argumentum ineffabile, sed ad istum planè modum fulgente auro figuratum. Vrnula faberrime cauata fundo quàm rotundo miris extrinsecus simulachris ægyptiorum effigiata. Eius orificium non altiuscule leuatum, in canalem porrectum, longo riuulo prominebat. Ex alia parte uero multum recedens, spatiosa dilatatione adhærebat ansa. Quam contorto nodulo supersedebat aspis squameæ ceruicis stricto tumore sublimis. Et eccæ præsentissimi numinis promissa nobis accedunt beneficia, & fata, salutemq; ipsam meam gerens sacerdos appropinquat ad ipsum præscriptum diuinæ promissionis ornatum, dextra proferens sistrum deæ coronã, mihi etiam Hercules coronam consequenter, quod tot ac tantis exanclatis laboribus, tot emersis periculis deæ maximæ prouidentia adluctantem mihi sæuissimam fortunam superarem. Nec tamen gaudio subitario commotus, inclementi me cursu proripui, uerẽs scilicet ne repentino quadrupedis impetu, religionis quietus turbaretur ordo, sed placido ac prorsus humano gradu, contabundus paulatim obliquato corpore sanè diuinitus decedente populo, sensim irrepo. At sacerdos, ut reabse cognoscere potui, nocturni commonefactus oraculi, miratusq; congruentiam mandati muneris confestim restitit, et ultro porrecta dextra ob os ipsum meũ coronam exibuit. Tũc ego trepidans assiduo pulsu micanti corde, coronã, quæ rosis amœnis intexta fulgurabat, auido ore susceptam, cupidus cupidissime de

uorani, nec me fefellit cœleste promissum. Protinus mihi delabitur deformis & ferina facies, ac primo quidẽ squalẽs pilus defluit, ac dehinc cutis crassa tenuatur, uenter obesus residet, pedũ plãtæ per ungulas in digitos exeunt, manus non iã pedes sunt, sed in erecta porriguntur officia, ceruix procera cohibetur, os et caput rotundatur, aures enormes repetũt paruitatẽ pristinã, dentes saxei redeunt ad humanã minutiẽ, & quæ me potissimũ cruciabat ante cauda, nusquam comparuit. Populi mirantur, religiosi uenerãtur tam euidentem maximi numinis potentiã, & consimilẽ nocturnis imaginibus magnificentiam & facilitatem reformationis, claraq; & consona uoce cœlo manus attendentes testantur tam illustre deæ beneficium. At ego stupore nimio defixus, tacitus hærebam, animo meo tam repentinum, tamq; magnum non capiente gaudium, quid potissimum præfarer primariũ. Vnde nouæ uocis exordium caperem, quo sermonem nunc renata lingua felicius auspicarer, quibus quãtisq; uerbis tantæ deæ gratias agerem. Sed sacerdos utcunq; diuino monitu cognitis ab origine cunctis cladibus meis, q̃q̃ et ipse insigni permotus miraculo, nutu significato, prius præcipit tegẽdo mihi linteã dari laciniã. Nã me, cũ primũ nefando tegmine despoliauerat asinus, cõpressis in arctũ fœminibus, et superstrictus accurate manibus q̃tũ nudo licebat uelamẽto me naturali probe munierã. Tũc è cohorte religiõis unus impigre superiorẽ exutus tunicã, supertexit me celerrime. Quo facto sacerdos uultu geniali, et hercules p̃humano, i aspectũ meũ attonitus sic effatur. Multis et uarijs

exăclatis laboribus, magnísq; fortunæ tẽpestatibus, et maximis actus procellis ad portum quietis et arã mise ricordiæ Luci tandem uenisti. Nec tibi natales ac ne dignitas qdẽ, uel ipsa qua flores usquã doctrina profuit, sed lubrico uirẽtis ætatulæ ad seruiles delapsus uoluptates, curiositatis improsperæ sinistrum præmium reportasti. Sed utcunq; fortunæ cæcitas, dum te pessimis periculis discruciat, ad religiosam istam beatitudinem, improuida produxit malitia. Eat nunc, et summo furore sæuiat, et crudelitati suæ materiam quærat aliam. Nam in eos, quorum sibi uitas, seruitium, deæ nostræ maiestas uindicauit, non habet locum casus infestus. Quid latrones, quid feræ, quid seruitium, quid asperrimorum itinerum ambages reciprocæ, quid metus mortis quotidianæ nefariæ fortunæ profuit? In tutellã iam receptus es fortunæ, sed uidentis, quæ suæ lucis splẽdore cæteros etiam deos illuminat. Sume iam uultum lætiorem, candido isto habitu tuo congruentem, comitare pompam deæ sospitatricis inouanti gradu. Videãt irreligiosi, uideant, et errorem suum recognoscant. En ecce pristinis erumnis absolutus, Isidis magnæ prouidẽtia gaudens Lucius de sua fortuna triumphat, quo tamen tutior sis atq; munitior, da nomen huic sanctæ militiæ, cuius non olim sacramento etiam rogabaris, teq; iam nunc obsequio religionis nostræ dedica, & ministerij iugum subi uoluntarium. Nam cum cœperis deæ seruire, tunc magis senties fructum tuæ libertatis. Ad istum modum uaticinatus sacerdos egregius fatigatos anhelitus trahens conticuit. Exin permixtus agmini religioso procedens comitabar sacrarium, totæ ciuitati

notus ac conspicuus, digitis hominum nutibusq; notabilis omnes in me populi fabulabantur. Hunc omnipotentis hodie deæ, numen augustum reformauit ad homines. Felix hercules, et tibi beatus qui uitæ scilicet præcedentis innocentia, fideq; meruerit, tam præclarum de cœlo patrociniũ, ut renatus quodammodo statim sacrorũ obsequio desponderetur. Inter hæc et festorũ uotorũ tumultũ paulatim progressi, iã ripã maris proximamus, atq; ad ipsum illũ locũ quo pridie meus stabulauerat asinus peruenimus. Ibidem simulachris rite dispositis, nauem faberrime factam, picturis miris ægyptiorum circunseptus uariegatam, summus sacerdos, tæda lucida, & ouo, & sulfure, solemnissimas preces de casto præfatus ore, q̃ purissime purificatam, deæ nuncupauit, dedicauitq;. Huius aluei felicis nitens carbasus lintea uotum ingestans progerebat. Ecce literæ uotum instaurabant de noui commeatus prospera nauigatione. Iam malus insurgit. Pinus rotunda splendore sublimis insignis carchesio conspicua, et puppis intorta cerucho, bracteis aureis uestita fulgurabat, omnisq; prorsus carina citro limpido perpolita florebat. Tunc cũcti populi tam religiosi, q̃ prophani, uannos onustas aromatis & huiuscemodi supplicijs certatim congerũt, et insuper fluctus libant intritum lacte confectum, donec muneribus largis, et deuotionibus faustis completa nauis, absoluta strophijs anchoralibus, peculiari serenoq; flatu pelago redderetur. Quæ postquam cursus spacio, prospectum sui nobis incertat, sacrorũ geruli sumptis rursum, quæ quisq; detulerãt, alacres ad phanũ reditum capessum, simuli ritu pompæ decori. At

cum ad ipsum iam templum peruenimus, sacerdos maximus, quiq; diuinas effigies progerebant, et qui uenerandis penetralibus pridem fuerant initiati, intra cubiculum deæ recepti disponunt rite simulachra spirātia. Tunc ex his unus, quem cuncti grammatea dicebant, pro foribus assistens, cœtu pastoforū (quod sacrosancti collegij nomen est) uelut in concionem uocato, indidem de sublimi suggestu, de libro, de literis fausta uota præfatus, principi magno senatuiq; & eqti totiq; Ro. populo nauticis nauibus, quæq; sub imperio mundi nostratis reguntur, renunciat sermone rituq; græciensi ita, λαοῖς ἄφεσις, Quam uocem feliciter cunctis euenire signauit, populi clamor insecutus, exin gaudio delibuti populares talos, uerbenas, corollas ferētes. Exosculatis uestigijs deæ, quæ gradibus hærebat argento formata ad suos discedunt lares. Nec tamen sinebat me animus ungue latius indidem digredi, sed intentus deæ specimen, pristinos casus meos recordabar. Nec tamen fama uolucris pigra pinnarum tarditate cessauerat, sed protinus in patria deæ prouidentis adorabile beneficium, meamq; ipsius fortunam memorabilem narrauerat passim, confestim deniq; familiares ac uernulæ, quiq; mihi proximo nexu sanguinis cohærebant, luctu deposito, quem de meæ mortis falso nuntio susceperant, repentino lætati gaudio, uarie quisq; munerabundi, ad meum festinant illico diutinum, reducemq; ab inferis conspectum, quorū desperata ipse etiā facie recreatus oblationes honestas, æqui boniq; facio, quippe cum mihi familiares, quoad cultum sumptumq; largiter succederet, deferre perspi-

cile curassent. Affatis itaq; ex officio singulis, narratis'q; meis pristinis erumnis, et praesentibus gaudijs me rursum ad deae gratissimum mihi refero conspectum, aedibus'q; conductis intra consumptum templi larem temporarium mihi constituo, deae ministerijs adhuc priuatus appositus, contubernijs'q; sacerdotum indiuiduus, et numinis magni cultor inseparabilis. Nec fuit nox una, uel quies aliqua uisu deae monituq; ieiuna, sed crebris imperijs sacris suis me iamdudũ destinatum, nunc saltem censebat initiari. At ego quanquam cupiẽti uoluntate praeditus, tamen religiosa formidine renitebar. Quod enim sedulo percunctauerã difficile religionis obsequium, & castimoniorum abstinentiam satis arduam, cautoq; circunspectu uitam, quae multis casibus subiacet esse muniendam. Haec indidem mecum reputans, nescio quomodo quanquam festinans differebam. Nocte quadam plenum gremium suum uisus est mihi summus sacerdos offerre. At requirenti quid utiq; istud, respondisse, partes illas de Thessalia mihi missas seruum et meum indidem superuenisse, nomine Candidum. Hãc experrectus imaginem diu diu'q; apud cogitationes meas reuoluebã, quid rei portenderet, praesertim cum nullum unquam habuisse me seruũ isto nomine nũcupatum certus essem, ut tamen sese praesagium somnii porrigeret, lucrum certum modis significari partium oblatione credebam. Sic anxius et in prouentum prosperiorem attonitus, templi matutinas apertiones operiebar. Ac dum ualuis candentibus reductis in diuersum deae uenerabilem conspectum apprecamur, et per dispositas aras circumiens sacerdos

rem diuinam procurat, supplicamentis solemnibus de penetrali fonte petitum spondeon libat. Rebus iam ri te cõsumatis, incohatæ lucis salutationibus religiosi pri mam nunciantes horam perstrepunt. Et ecce superue- niunt de patria, quos ibi reliqueram, famuli, cũ me Fotis malis incapistrasset erroribus, cognitis scilicet fa= mulis meis, necnon et equum quoq; illum meum redu centibus, quem diuerse distractum notæ dorsualis co gnitione recuperauerant. Quare solertiam somni tũ mirabar, uel maxime quod præter congruentiam lu crosæ pollicitationis, argumento serui Candidi, equum mihi reddidisset colore candidum. Quo facto, idẽ soli citus sedulum colendi frequentabam ministerium, spe futura beneficijs præsentibus pignerata. Nec minus indies mihi magis magisq; accipiendorum sacrorũ cu pido gliscebat, summisq; precibus primariũ sacerdo- tem sæpissime conueneram, petens ut me noctis sacræ tandem arcanis initiaret. At ille uir alioquin grauis et sobriæ religionis obseruatione famosus, clemẽter ac comiter, &, ut solent parentes immaturis liberorum desiderijs modificari, meam differens instantiam, spei melioris solatijs alioquin anxium mihi permulcebat animum. Nam et diem quo quisq; possit initiari, deæ nutu demonstrari, et sacerdotẽ qui sacra debeat mini strare, eiusdem prouidentia deligi, sumptus etiam cæ rimonijs necessarios simili præcepto destinari, quæ cun cta nos quoq; obseruabili patientia sustinere censebat, q̃ppe cũ auiditati cõtumaciæq; summe cauere, et utrãq; culpã uitare, ac neq; uocatus morari, nec non iussus fe stinare debere. Nec tamen esse quenq̃ de suo numero tã

perditæ mẽtis, uel immo destinatæ mortis, qui non sibi quoq; seorsum iubente domina, temerariũ atq; sacrilegum audeat ministerium subire, noxamq; letalem cõtrahere. Nam et inferum claustra et salutis tutelam in deæ manu posita, ipsamq; traditionem ad instar uoluntariæ mortis & precariæ salutis celebrari. Quippe cum transactis uitæ temporibus iam in ipso finitæ lucis numine constitutos, quis tamen tuto possint magna religionis committi silẽtia, numen deæ soleat elicere, et sua prouidentia quodammodo renatos, ad nouæ reponere rursus salutis curricula. Ergo igitur me quoq; oportere cœleste sustinere præceptum, q̃q̃ perspicua euidentiq; magni numinis dignatione iamdudum felicis ministerio nuncupatum destinatumq; , nec secus q̃ cultores cæteri, cibis prophanis ac nefarijs iam nũc temperare, quo rectius ad arcana purissimæ religionis secreta peruaderem. Dixerat sacerdos. Nec impatientia corrumpebatur obsequium meũ, sed intentus miti quiete, et probabili taciturnitate, sedulum quot dies obibã culturæ sacrorum, ministerium. Nec me fefellit, nec lõgi temporis prolatione cruciauit deæ potentis benignitas salutaris. Sed noctis obscuræ non obscuris imperijs euidenter monuit, aduenisse diem mihi semper optabilem, quo me maximi uoti compoteret quantoq; sumptu deberẽ procurare supplicamentis, ipsumq; mithrã illum suum sacerdotem præcipuum diuino quodam stellarum consortio (ut aiebat) mihi coniunctum sacrorũ ministrum decernit. Quis et cæteris beniuolis præceptis summatis deæ recreatus animi, nec dum satis luce lucida discussa q̃ete, protinus ad receptaculũ sa

cerdotis contendo, atq; eum cubiculo suo commodum prodeuntem cõtinuatus saluto, solito constantius destinaueram iam uelut debitum sacris obsequium flagitare. At ille statim ut me conspexit prior, o' Luci, inquit, te felicem, te beatum, quem propitia uoluntate numen augustum tantopere dignatur, et quid inquit iam nũc stas ociosus atq; ipsum demoraris? Adest tibi dies uotis assiduis exoptatus, quo deæ multinominis diuinis imperijs per istas meas manus piissimus, sacrorũ arcanis insinueris, et iniecta dextera senex cõmissimus ducit me protinus ad ipsas fores ædis amplissimæ, rituq; solemni apertionis celebrato ministerio, ac matutino pacto sacrificio, de opertis adyti profert quosdã libros literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris huiuscemodi animalium, concepti sermonis compẽdiosa uerba suggerentes, partim nodosis et in modum rotæ tortuosis, capræolatimq; condensis apicibus, ac curiositate prophanorum lectione munita indidem mihi prædicat, quæ forent ad usum teletæ necessario præparanda. Ea protinus grauiter, & aliquanto liberalius, partim ipse, partim per meos socios coemenda procuro. Iamq; tempore, ut aiebat, sacerdos id postulãte, stipatum me religiosa cohorte deducit ad proximas balneas, & prius sueto lauacro traditum præfatus domini ueniam purissime circunrotans abluit, rursumq; ad templum reductum iam duabus diei partibus trãsactis ante ipsa deæ uestigia constituit, secretoq; mandatis quibusdam quæ uoce meliora sunt, illud plane cũctis arbitris præcipit, decem continuis illis diebus cibariam uoluptatem coercerem, neq; ullum, animal es-

ſem et inuinius eſſem. Quis uenerabili continentia rite ſeruatis, iam dies aderat diuino deſtinatus uadimonio, et ſol curuatus intrahebat ueſperam. Tum ecce confluunt undiq; turbæ ſacrorũ ritu uetuſto uarijs q̃ſq; me muneribus onerantes. Tunc ſemotis procul profanis omnibus, linteo rudiq; me contectum amicamine, arrepta manu ſacerdos deducit ad ipſius ſacrarij penetralia. Quæras forſitan ſatis anxie ſtudioſe lector, quid deinde dictum, quid factum. Dicerem, ſi dicere liceret, cognoſceres, ſi liceret audire. Sed parem noxam contraherent aures & linguæ illæ temerariæ curioſitatis. Nec te tamen deſiderio forſitan religioſo ſuſpenſum angore diutino cruciabo. Igitur audi, ſed crede quæ uera ſunt. Acceſſi confinium mortis, & calcato Proſerpinæ limine per omnia uectus elementa remeaui. Nocte media uidi ſolem candido corruſcantem lumine, deos inferos, et deos ſuperos. Acceſſi corãm, et adoraui de proximo. Ecce tibi rettuli, quæ quamuis audita, ignores tamen neceſſe eſt. Ergò quod ſolum poteſt ſine piaculo ad profanorum intelligentias enunciari, referam. Mane factum eſt, & perfectis ſolemnibus, proceſſi duodecim ſacratus ſtolis, habitu quidem religioſo ſatis, ſed effari de eo nullo uinculo prohibeor. Quippe quod tunc temporis uidere præſentes plurimi. Nanq; in ipſo ædis ſacræ meditullio, ante deæ ſimulacrũ conſtitutũ tribunal ligneũ iuſſus ſuperſtiti, biſſina quidem, ſed floride depicta ueſte conſpicuus, et humeris dependebat. Ponè tergum talorum tenus precioſa clamyda. Quãquã tamen uiſeres, colore uario circũnotatis inſignibar animalibus. Hic dracones in=

dici, inde gryphes hiperborei, quos in speciem pinnatæ alitis generat mundus alter. Hanc olimpiacã stolam sacrati nuncupant. Ad manum dextram gerebã flammis adultam facem, & caput decore corona cinxerat, palmæ candidæ folijs in modum radiorũ prosistentibus. Sic ad instar solis exornatus & in uicem simulacri constituto, repente uelis reductis in aspectũ populus errabat. Ex hinc festissimũ celebraui natalẽ sacrorũ, et suaues epulæ et faceta cõuiuia. Dies etiam tertius pari cerimoniarũ ritu celebratus, et ientaculũ religiosum et teletæ legitima cõsumatio. Paucis dehinc ibidem cõmoratus diebus ĩexplicabili uoluptate simulacri diuini perfruebar, irremunerabili quippe beneficio pigneratus. Sed tamen deæ monitu, licet non plene, tamen pro meo modulo supplicue gratijs psolutis, tardam satis domuitionem cõparo, uix equidem abruptis ardentissimi desiderij retinaculis. Prouolutus deniq; ante cõspectũ deæ, et facie mea diu tersis uestigijs eius lachrymis obortis, singultu crebro sermonẽ interficiẽs, et uerba deuorãs animo. TV Quidẽ sancta et humani generis sospitatrix perpetua, semper fouẽdis mortalibus munifica, dulcẽ matris affectionem miserorũ casibus tribuis. Nec dies, nec qes ulla, ac ne momẽtũ qdẽ tenue tuis transcurrit beneficijs ociosum, quin mari terráq; protegas homines, & depulsis uitæ procellis salutarem porrigas dextram, qua fatorum etiam inextricabiliter contorta retractas licia, et fortunæ tempestates mitigas, & stellarum uarios meatus cohibes. Te superi colunt, obseruant inferi. tu rotas orbem, luminas solem, regis mundum, calcas tartarũ.

Tibi respondent sidera, redeunt tempora, gaudent numina, seruiunt elementa, tuo nutu spirant flumina, nutriũtur nubila, germinant semina, crescũt germina. Tuam maiestatem perhorrescunt aues cœlo meãtes, feræ montibus errantes, serpẽtes solo latentes, beluæ põto natantes. At ego referendis laudibus tuis exilis ingenio, & adhibendis sacrificijs tenuis patrimonio, nec mihi uocis ubertas ad dicenda, quæ de tua maiestate sentio sufficit, nec ora mille, linguæq; totidem, uel indefessi sermonis æterna series. Ergo quod solũ potest religiosus quidẽ, sed pauper alioqn, efficere curabo diuinos tuos uultus, numenq; sanctissimũ intra pectoris mei secreta conditũ, perpetuo custodiens imaginabor. Ad istũ modũ deprecato summo numine, cõplexus mithrã sacerdotẽ, et meũ iam parentẽ, colloq; eius multis osculis inhærens, ueniam postulabã, quod eum condigne tantis beneficijs munerari nequirẽ. Diu deniq; gratiarũ gerendarũ sermone prolyxo commoratus, tandẽ digredior, & recta uia patriũ larẽ reuisurus meũ post aliquantulũ tẽporis contendo, paucisq; post diebus, deæ potentis instinctu, rapti cõstrictis sarcinulis, naue conscensa, Romã uersus profectionẽ dirigo, tutusq; prosperitate uentorũ ferentiũ hausi portum celerrime. Ac dehinc carpẽto puolaui, uesperaq;, quã dies insequebatur iduum decembrium, sacrosanctam istam ciuitatem accedo. Nec ullum tam præcipuum mihi exinde studium fuit, quàm quotidie supplicare summo numini reginæ Isidis, quæ de templi situ sumpto nomine campensis summa cum ueneratione propiciatur. Eram deniq; cultor assiduus fani quidem

aduena, religionis autem indigena. Ecce transcurso signifero circulo sol magnum annum compleuerat, & quietem meam rursus interpellat numinis benefici cura peruigilis. Et rursus teletæ, rursus sacrorũ commonet. Mirabar quid rei temptaret, quid pronuntiaret futurum, quidni plenissime iã dudũ uidebar initiatus. Ac dum religiosum scrupulum partim apud sensum meum disputo, partim sacratorum consilijs ex animo nouũ mirumq́; plane comperior, deæ quidẽ me tantũ sacris imbutum, ac magni dei deumq́; summi parẽtis inuicti osiris nec dũ sacris illustratũ, q̃q́ enim cõnexa, immo uero unica ratio numinis religionisq́; esset, tamẽ teletæ discrimẽ interesse maximũ, prohinc me quoq; peti magno etiã deo famulũ sentire deberem. Nec diu res in ambiguo stetit. Nã proxima nocte uidi quendã de sacratis linteis intectũ, qui thyrsos et hederas, et tacẽda quædã gerẽs, ad ipsos meos lares collocaret, et occupato sedili meo religionis amplæ denũciaret epulas. Is ut agnitionẽ mihi scilicet certo aliquo sui signo subministraret, sinistri pedis talo paululũ reflexo cõtabũdo clemẽter icedebat uestigio. Sublata est ergo post tã manifestã domini uolũtatẽ ambiguitatis tota caligo, & ilico deæ matutinis perfectis salutationibus, summo studio percontabar singulos, ecqui uestigium similis ut somnium, nec fides abfuit. Nam de pastoforis unum conspexi, statim præter indiciũ pedis cæteros etiã statu atq; habitu examussim nocturnæ imagini cõgruentẽ, quẽ Asininũ Marcellũ uocitari cognoui, postea reformationis meæ non alienum nomẽ. Nec moratus conueni proti

nus eum

nus eũ sanè nec ipsum futuri sermonis ignarũ. Quippe iam dudum consimili præcepto sacrorum ministrãdorum commonefactum. Nam sibi uisus ẽ quiete proxima, dum magno deo coronas exaptat & de eius ore, quo singulorum fata dictat, audisset, mitti sibi Madaurensem, sed admodum pauperem, cui statim sua sacra deberet ministrare. Nam & illud studiorum gloriam, & ipsi grande compendium sua comparari prouidentia. Ad istum modum desponsus sacris, sumptuum tenuitate circa uotum meum retardabar. Nam uiriculas patrimonij peregrinationis attriuerant impensæ, & erogationes urbicæ pristinis illis prouinciali bus antistabant. Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait uetus prouerbium, inter sacrum & saxum positus cruciabar. Nec secius tamen identidem numinis premebar instantia. Iamq; sæpicule non sine magna turbatione stimulatus postremo iussos, ueste ipsa mea quamuis paruula distracta, sufficientem corrasi summulam, & idipsum præceptũ fuerat specialiter. An tu inquit si quam rem uoluptati struendæ molireris, lacinijs tuis nequaquã parceres. Nũc tantas cærimonias aditurus impœnitendæ te pauperiei cunctaris committere? Ergo igitur cunctis affatim præparatis, rursus decem diebus inanis contentus cibis insuper etiam de Serapis principalis dei nocturnis orgijs illustratus, plena iam fiducia germanæ religionis obsequium diuinum frequentabam. Quæ res summum peregrinationi meæ tribuebat solatium, nec minus etiam uictum uberiorem subministrabat, quidni spiritu fauentis euentus quæsticulo forensi nutrito,

per patrocinia sermonis romani. Et ecce post paucu-lũ tempus inopinatis & usquequaq; mirificis imperijs d mini rursus interpellor, et cogor tertiam quoq; teletam suscitare. Nec leui cura sollicitus, sed oppido suspensus animi, mecum ipse cogitationes exercitus cogitabam, quorsus noua hæc & inaudita se cœlestiũ porrigeret intentio, quid subsiciuũ quamuis iteratæ iam traditioni remansisset. Nimirum perperam, uel minus plene cõsuluerunt in me sacerdos utriq;, et hercules iam de fide quoq; eorum opinari cœptabam secus, quo me cogitatiõis æstu fluctuantẽ ad instar insaniæ percitũ sic instruxit nocturna diuinatione clemẽs imago, nihil est inquit, quod numerosa serie religionis quasi quicquam sit prius omissum terreare, quin assidua ista numinũ dignatione lætum capesse gaudium, & potius exultanter futurus, quod alij uel semel uix conceditur, teq; de isto numero merito præsume semper beatum. Cœterũ futura tibi sacrorum traditio pernecessaria ẽ, si tecum nunc saltem reputaueris, exuuias deæ, quas in prouincia sumpsisti in eodem fano depositas perseuerare, nec te Romæ diebus solemnibus, uel suppliciare his, uel cum præceptum fuerit, felici illo amictu illustrari posse. Quod felix itaq; ac faustum salutareq; tibi sit, animo gaudiali rursum sacris initiare dijs magnis authoribus. Hactenus diuini somnij suada maiestas quod usus foret pronunciauit. Nec deinceps postposito, uel in supinam procrastinationẽ reiecto negocio, statim sacerdoti meo relatis quæ uideram, inanimæ protinus castimoniæ iugum subeo, et lege perpetua præscriptis illis decem diebus spon-

tali sobrietate multiplicatis, instructum telctæ compa ro, largitus, ex studio pietatis magis, quàm mensura rebus collatis. Nec hercules laború me sumptuumq; quicquam pœnituit, quidni liberali domini prouiden= tia iam stipendijs forensibus bellule fotum. Deniq; post dies admodum pauculos deus deûm magnorum po= tior, & maiorum summus, & summorú maximus, et maximorú regnator Osiris, non in alienam quip piam personam reformatus, sed coràm suo ueneran do me dignatus affamine per quietem præcipere uisus est, quàm nunc incontanter gloriosa in foro redderem patrocinia, nec extimescerem maliuolorum dissemina tiones, quas studiorum meorum laboriosa doctrina ibi deseruiebat. Ac ne sacris suis gregi cætero permi xtus deseruirem in collegium, me pastoforum suorú, immo inter ipsos decurionum quinquennales elegit. Rursus deniq; quàm raso capillo collegi uetustissimi, & sub illis Syllæ temporibus conditi munia, non obú brato uel obtecto caluicio, sed quoquo uersus obuio, gaudens obibam.

FINIS.

L. APVLEII MADAVRENSIS FLORIDORVM LIBER PRIMVS.

u T fermè religiosis uiantium moris est, cum aliquis lucus, aut aliquis locus sanctus in uia oblatus est, uotum postulare, portum apponere, paulisper assidere, ita mihi ingresso sanctissimam istam ciuitatem, quanquam oppido festine, præfanda uenia, & habenda oratio, & inhibenda properatio est. Neq; enim iustius religiosam moram uiatori obiecerit, aut ara floribus redimita, aut spelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata, uel enim colliculus sepimine consecratus, uel truncus dolamine effigiatus, uel cæspes libamine humigatus, uel lapis unguine delibutus. Parua hæc quippe & quanquam paucis percontantibus adorata, tamen ignorantibus transcursa. At non itidem maior meus Socrates. Qui cum decorum adolescentem & diutule tacentem conspicatus foret, ut te
» uideá, inquit, aliquid eloquere scilicet Socrates tacen-
» tem hominem non uidebat. Etenim arbitrabatur homines non oculorum, sed mentis acie, et animi obtutu considerãdos, nec ista re cum plautino milite congruebat, qui ita ait.

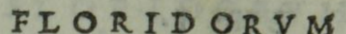
» Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem.

Immo enim uero hunc uersum ille ad examinandos homines conuerterat. Pluris est auritus testis unus, q̃ oculati decem, Cæterum si magis pollerent oculorum quàm animi iudicia, profecto de sapientia foret aqui

læ concedendum. Homines enim neq; longule dissita, neq; proxime adsita possumus cernere, uerum omnes quodammodo cæci sumus, ac si ad oculos & obtutum istum terrenum redigas, & hebetem profecto uerissime poëta egregius dixit, uelut nebulam nobis ob oculos offusam non cernere nos nisi intra lapidis iactum ualere. Aquila enimuero cum se nubium tenus altissime sublimauit euecta alis, totum istud spacium qua pluitur & ningitur, ultra quod cacumen nec fulmini nec fulguri locus est, in ipso ut ita dixerim solo ætheris & fastigio hyemis. Cum igitur eò sese aqla extulit nutu elementi leuorsum uel dextrorsum tanta mole corporis labitur, uelificatas alas quo libuit aduertẽs modico caudæ gubernaculo ide cuncta despiciẽs, ibidẽ pẽnarũ eminus idefessa remigia, ac paulisper contabũdo uolatu penè eodẽ loco pẽdula circũtuetur, et quærit quorsus potissimum in prædam superne sese ruat fulminis uice. De cœlo improuisa simul campis pecua, simul montibus feras, simul homines urbibus uno obtutu sub eodẽ ĩpetu cernẽs unũ rostro transfodiat, unum unguibus inuncet, uel agnũ incuriosum, uel leporem meticulosum, uel quocunq; esui animatum uel lanatum fors obtulit. Hia gnis fuit, ut fando accepimus, Marsiæ tibicinis pater et magister, rudibus adhuc musicæ seculis, solus ante alios cantus canere. Nondum quidem tam indefessa anima sono, nec tam pluriformi modo, nec tam mulforatili tibia. Quippe adhuc ars ista repertu nouo commodũ oriebatur, nec quicquam omnium est quod possit in primordio sui perfici. Sed in omnibus ferme ante est

spei rudimentum, quàm rei experimentum. Prorsus igitur ante Hiagnim nihil aliud pleriq; callebant, quàm Virgilianus opilio, seu busequa,
Stridenti miserum stipula disperdere carmen.
Quod siquis uidebatur paulo largus in arte promouisse, ei quoq; tamen mos fuit una tibia, uelut una tuba personare. Primus Hiagnis in canendo manus discapedinauit. Primus duas tibias uno spiritu animauit. Primus leuis & dextris foraminibus acuto tinnitu, et graui bombo concentum musicum miscuit. Eo genitus Marsias cum in artificio patris foret tibicinus, phryx cætera & barbarus, uultu ferino trux, hispidus, multibarbus spinis et pilis obsitus, fertur, pro nefas, cum Apolline certauisse. Thersites cũ decoro, agrestis cum erudito, belua cum deo, Musæ cum Minerua dissimulamenti gratia iudices astitere, ad deridendã sci icet monstri illius barbariam, nec minus ad stoliditatem puniendam. Sed Marsias quod stultitiæ maximum specimen est non intelligens se deridiculo haberi priusq̃ tibias occiperet inflare, prius de se et Apolline quædam deliramenta barbare effutiuit, laudãs sese, quod erat et coma relicinus, et barba squalidus, et pectore hirsutus, et arte tibicen, et fortunæ egenus, contra Apollinẽ (ridiculum dictu) aduersis uirtutibus culpabat, quod Apollo esset & coma intonsus, et genis gratus, et corpore glabellus, et arte multiscius, et fortuna opulentus. Iam primum, inquit crines eius præmulsis antiis promulsis caproneis, anteuentuli et propendulĩ corpus totũ gratissimũ, mẽbra nitida, lingua fatidica, seu tute oratione, seu uersibus malis utrobiq; facundia

æquiparari. Quid quod et uestis textu tenuis, tactu mollis, purpura radians? Quid quod et lyra eius auro fulgurat, ebore cãdidat, gemmis uariegat. Quid quod et doctissime, et gratissime cantilat. Hæc omnia, inquit blandimenta nequaq̃ uirtuti decora, sed luxuriæ accommodata, circa corporis sui qualitatẽ præ se maximam speciem ostentare. Risere musæ cum audirent hoc genus crimina sapienti exoptanda, Apollini obiectata, et tibicinẽ illũ certamine superatum, uelut ursum bipedem, corio execto nudis et laceris uisceribus reliquerunt. Ita Marsias in pœnã cecinit et cecidit. Enimuero Apollinem tã humilis uictoriæ peditum est. Tibicen quidã fuit Antigenidas omnis uoculæ melleus modulator, et idẽ omnimodis peritus modificator, seu tu uelles æoliũ simplex, seu Asiũ uariũ, seu Lydiũ querulũ, seu Phrygium religiosum, seu Doriũ bellicosum. Is igitur cum esset in tibicinio apprime nobilis, nihil æque se laborare et animo angi et mẽte dicebat, quam quod monumẽtarij ceraulæ tibicines dicerẽtur. Sed ferret equo animo hãc nominum cõmunionẽ, si mimos spectauisset. Animaduerteret illic penè simili purpura, alios præsidere, alios uapulare. Itidem si munera nostra spectaret. Nã illic quoq; uideret hominem præsidere, hominem depugnare, togam quoq; parari et uoto funeri. Item pallio cadauera operiri, et philosophos amiciri. Bono enim studio in theatrũ conuenistis, ut qui sciatis nõ locum authoritatẽ derogare orationi, sed cũ primus hoc spectaculũ esse quid in theatro deprehendas. Nã si mimus est, riseris, funere plus timueris. Si comœdia est, faueris. Si phus, didiceris. Indigẽs populosa

cultoribus, et finibus maxima, procul à nobis ad orientem siti, propè oceani reflexus, et solis exortus primus sideribus, ultimis terris super ægyptios eruditos, et Iudæos supsticiosos, et Nabatheos mercatores, et fluxos uestiũ Arsacidas, et frugũ pauperes Sythicos, et odorũ diuites Arabas. Eorũ igitur indorum nõ æque miror eboris strues, et piperis messes et cinnami merces, & ferri temperacula, & argenti metalla, et auri fluenta. Nec, quod Ganges apud eos unus omnium amnium maximus.

Eois regnator aquis in flumina centum
Discurrit, centum ualles illi ora'q; centum
Oceaniq; fretis centeno iungitur amni.

Nec, quod ijsdem Indis ibidem sitis ad nascentem diẽ, tamen in corpore color noctis est. Nec, quod apud illos immensi dracones cum immanibus elephantis pari periculo in mutuam perniciem concertant. Quippe lubrico uolumine indepti reuinciunt, et illis expedire gressum nequientibus, uel omnino abrumpere tenacissimorum serpentium squameas pedicas, necesse sit ultionem à ruina molis suæ petere, ac retentores suos toto corpore oblidere. Sunt apud illos uaria colentiũ genera, libentius ego de miraculis hominum, quàm naturæ disseruerim, est apud illos gẽs, quæ nihil amplius quàm bubulcitare nouere, id'q; ad cognomen illis bubulcis inditũ. Sunt et mutãdis mercibus callidi, et obeundis prælijs strenui, uel sagittis eminus, uel ensibus cominus. Est præterea genus apud illos præstabile, gymnosopistæ uocantur, hos ego maxime admiror, quod homines sunt periti, non propagandæ uitis, nec ino-

culandas arbores, nec proscindẽdi soli. Non illi norũt aruum colere, uel aurũ colare, uel equũ domare, uel taurum subigere, uel ouẽ, uel capram tondere uel pascere, quid igitur est? Vnum pro his omnibus norunt, sapientiam percolunt, tam magistri senes, quàm discipuli iuniores. Nec quicquam æque penes illos, quàm quod torporem animi et ociũ oderunt. Igitur ubi mensa posita prius, quàm edulia apponantur, omnes adolescentes ex diuersis locis & officijs ad dapem conueniunt. Magistri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei bonũ fecerit. Hic alius se commemorat, inter duos arbitrum delectum, sanata simultate, recõciliata gratia, purgata suspicione, amicos ex infensis reddidisse, itidem alius, sese parentibus quippiam imperantibus obedisse, et alius aliquid meditatione sua repperisse, uel alterius demonstratione didicisse. Deniq; cæteri commemorant. Qui nihil habet ad offerre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur. Alexandro illi longe omnium excellentissimo regi, cui ex rebus actis & auctis cognomentum magni inditum est, ne uir unicam gloriam adeptus sine laude unquam nominaretur, nam solus à condito æuo quantum hominum memoria extat inexuperabili imperio orbis auctus fortuna sua maior fuit, successúsq; eius amplissimos & prouocauit ut strenuus, & æquiparauit ut meritus, & superauit ut melior, solúsq; sine æmulo clarus, adeo ut nemo audeat uirtute eius uel sperare fortunam, uel optare. Eius igitur Alexandri multa sublimia facinora & præclara edita fatigaberis admirando uel belli ausa, uel domi pro

uisa, quæ omnia aggressus est meus Clemens eruditissimus & suauissimus poetarũ pulcherrime carmine illustrare. Sed in primis illud præclarum Alexandri quod imaginem suam, quo certior posteris proderetur, noluit à multis artificibus uulgo contaminari, sed edixit uniuerso orbi suo nequis effigiem regis temere assimularet ære, colore, cælamine, quin sæpe solus eã Polychletus ære duceret, solus Apelles coloribus deliniaret, solus Pyrgoteles cælamine excluderet. Præter hos tres multo nobilissimos in suis artificijs siquis uspiã reperiretur alius sanctissimi imagini regis manus admolitus haud secus in eum, q̃ in sacrilegum uindicaturus. Eo igitur omniũ metu factum, solus Alexãder ut ubiq; imaginum summus esset, utiq; omnibus statuis, et tabulis, et toreumatis, idem uigor acerrimi bellatoris, idem ingenium maximi honoris, eadem forma uiridis iuuentæ, eadem gratia relicinæ frontis cerneretur. Quod utinam pari exemplo Phi*ne dictum ualeret, nequis imaginem eius temere assimularet, uti pauci boni artifices, ijdem probe eruditi, omnifariam sapientiæ studium contemplarentur, neu rudes, sordidi, imperiti, pallio tenus philosophos imitarentur, & disciplinam regalem tam ad benedicendum q̃ ad beneuiuẽdum repertam, maledicendo, et similiter uiuẽdo contaminarent, quod utrunq; scilicet perfacile est. Quæ enim facilior res, q̃ linguæ rabies, et uilitas morum, alter ex aliorum contemptu, alter ex sui, nam uiliter semetipsum colere, sui contemptus est, barbare alios insectari audiẽtium contumelia est. An nõ summã contumeliã uobis imponit, qui uos arbitratur male

dictis optimi cuiusq; gaudere, q uos existimat mala et uitiosa uerba nõ intelligere, aut si intelligatis boni cõsulere, quis ex rupiconibus, baiulis, tabernarijs tã infans est, ut si pallium accipere uelit, disertis maledicat? Hic enim plus tibi debet q̃ dignitati, q̃q̃ nec hæc illi sit cum alijs promiscua. Nam ex innumeris hominibus pauci senatores, ex senatoribus pauci nobiles genere, et ex his cõsularibus pauci boni, et adhuc ex bonis pauci eruditi. Sed ut loquar de solo honore, nõ licet insignia eius uestitu, uel calciatu temere usurpare. Siquis forte in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuisoribus meis, malignus sedet. (Quoniam in magna ciuitate hoc quoq; genus inuenitur, q meliores obtrectare malint q̃ imitari, et quorũ similitudinem desperent, eorũdẽ affectent simultatem, scilicet uti q suo nomine obscuri sunt, meo innotescant). Si qui igitur ex illis libitinis splendidissimo huic aditorio, uelut quædam macula sese immiscuit, uelim paulisper suos oculos per hũc incredibilẽ cõsessum circũferat, contẽplatusq; frequẽtiam tantam, quanta ante me in auditorio philosophi nunq̃ uisitata est, reputet cũ animo suo quãtum periculũ conseruãdæ existimationis hic adeat, q contemni nõ consueuit cum sit arduum et oppido difficile, uel modicæ paucorũ expectationi satisfacere, præsertim mihi, cui et ante parta existimatio, et uestra de me benigna præsumptio, nihil non quicq̃ sinit diligenter, ac de summo pectore hiscere. Quis enim uestrũ unũ mihi solœcismum ignouerit? Quis uel unam syllabam barbare pronunciatam donauerit? Quis incondita & uitiosa uerba temere quasi delirantibus oborientia permiserit blatera-

re? Quæ tamen alijs facile & sanè meritissimo ignoscitis. Meum uero unumquodq; dictum acriter examinatis, sedulo pensiculatis, ad limam et lineã certam redigitis, cum torno et cothurno iterum comparatis, tantum habet uilitas excusationis, quantum dignitas difficultatis. Agnosco igitur difficultatem meam. Nec deprecor quin sic existimetis, nec tamen uos parua quædam, & parua similitudo falsos animi habeat, quoniam quædam, ut sæpe dixi, palliata mendicabula obambulant, præco cum proconsule & ipse tribunal ascendit, et ipse togatus illic uidetur, & quidem perdiu stat, aut ambulat, aut pleruncunq; contentissime clamitat. Enim uero ipse proconsul moderata uoce rarenter, & sedens loquitur, et plerunq; de tabella legit. Quippe præconis uox garrula ministerium est, proconsulis autẽ tabella sententia est, quæ semel lecta, neq; augeri litera una, neq; autem minui potest, sed utcunq; recitata est, ita prouinciæ instrumento refertur. Patior et ipse in meis studijs aliquam pro meo captu similitudinem. Nã quodcunq; protuli ad uos exceptum, ilico & lectum est, nec reuocare illud, nec ante mutare, nec emendare mihi quicquam licet, quo maior religio dicendi habenda est, et quidem non in uno genere studiorum, plura enim mea extant in camœnis, quàm Hyppiæ in opificijs operibus. Quid istud sit aio attendatis diligentius, & accuratius disputabo.

FLORIDORVM LIBER SECVNDVS.

u T Hippias e numero sophistarum est, artiũ multitudine prior omnibus, eloquentia nulli secundus, ætas illi cum Socrate, patria uel genus ignoratur, gloria uero magna, fortuna modica, sed ingeniũ nobile, memoria excellens, studia uaria, æmuli multi. Venit Hippias iste quondam certamine olympio Pisam, non minus cultu uisendus, quàm elaboratu mirandus, omnia, secum quæ habebat, nihil eorum emerat, sed suis sibi manibus confecerat, & indumenta quibus indutus, et calciamenta quibus erat insutus, et gestamina quibus erat conspicuas. Habebat indutui ad corpus tunicam interuleam, tenuissimo textu, triplici licio, purpura duplici, ipse eam sibi solus domi texuerat. Habebat cinctui baltheum, quod genus pictura babylonica miris coloribus uariegatum. Nec in hac eum opera quisquam adiuuerat. Habebat amictui palliũ candidũ, quod superne circumiecerat. Id quoq; pallium coope ratoris ipsius laborem fuisse. etiam pedum tegumenta, crepidas sibimet compegerat, et annulum in leua aureum faberrimo signaculo quem ostentabat, ipse eius annulli et orbiculum circulauerat, et pallam clausè rat, et gemmam insculpserat. Nondum omnia eius cõ memoraui. Etenim non pigebit me commemorare, qđ illum non puditũ est ostentare, qui magno inceptu prædicauit fabricatum semet sibi. Ampullã quoq; olea

riam quam gestabat, lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate, iuxtaq; honestam strigileculam, recta fatigatione clausulæ, flexa tubulatione ligulæ, ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex ea riuulo laberetur. Quis tum non laudauit hominẽ tã numerosa arte multisciũ? totiugi sciẽtia magnificum, tot utensilium peritia dædalum? Quin & ipse Hippiam laudo, sed ingenij eius fœcunditatem malo doctrinæ, quàm supellectilis multiformi instrumento æmulari, fateorq; me sellularias quidem artes minus callere. Vestẽ de texterna emere, baxeas istas de suterna præstinare. Enimuero annulum nec gestare, gemmam & aurum iuxta plumbum & lapillos nulli æstimaræ. Strigilem et ampulam, cæteraq; balnei utensilia nundinis mercari. Prorsum enim non eo inficias, nec radio, nec subula, nec lima, nec torno, nec id genus ferramenta uti nosse, sed pro his præoptare me fateor uno chartario calamo me reficere poëmata, omnigenus aptus uirgæ, lyræ, socco, cothurno. Item satyras ac gèryppos. Item historias uarias rerum, necnon rationes laudatas disertis, necnó dialogos laudatos philosophis, atq; hæc alia & eiusdẽ modi tam græce quàm latine gemino uoto, pari studio, simili stilo. Quæ utinam post se me quidem non singulatim ac discretim, sed cunctim & concertatim tibi proconsul uir optime offerre, ac prædicabili testimonio ad omnem nostram camœnam frui non herculc penuria laudis, quæ mihi dudum integra, & florens per omnes antecessores tuos ad te reseruata ẽ. Sed quoniam nulli me probatiorem uolo, quanquam

ipse ante omneis merito probo. Sic enim natura cõprobatum est, ut eum quem laudes, & ames. Porro quẽ ames, laudari te ab illo uelis. Atq; ego me dilectorem tuum profiteor. Nulla tibi priuatim, sed omni publicitus gratia obstrictus. Nihil quippe à te impetraui, quia nec postulaui. Sed philosophia me docuit, non tantum beneficium amare, sed etiam maleficiũ magnoq; inditio impartire, quàm commodo inseruire, et quod in commune expediat malle, quàm quod mihi. Igitur bonitatis tuæ diligunt pleriq; fructum, ego studiũ, idq; facere adorsus sum, dum moderationem tuam in prouincialium negocijs contemplor, quàm effectim amare te debeant experti propter beneficium, expertes propter exemplum. Nam & beneficio multis commodasti, & exemplo omnibus profuisti. Quis enim à te non amet discere, quanam moderatione obtineri queat tua ista gratia, uita iocunda, mitis austeritas, placida constantia, blandusq; uigor animi. Neminem proconsulum, quod sciã, prouincia Africa magna reuerita est, minus uerita, nullo nisi tuo anno ad coercenda peccata plus pudor, quàm timor ualuit. Nemo te alius pari potestate sæpius profuit, rarius terruit. Nemo similiorem uirtute filium adduxit. Igitur nemo Carthagini proconsulum diutius fuit. Nam etiam eo tempore quo prouincias circumibas, manente nobis Honorino minus sensimus absentiã tuã, quã ut te magis desideraremus. Paterna in filio æquitas, senilis in iuuene prudentia, consularis in legato authoritas. Prorsus oĩs uirtutes tuas ita effingit ac repræsentat, ut medius fidius admirabilior eẽt i iuuene, q̃ i te parta

laus, nisi eam tu talem dedisses, qua utinam perpetuo liceret frui. Quid nobis cum istis proconsulum uicibus? quid cum annis breuibus & festinantibus mensibus? O celeres bonorum hominum dies. O praesidium optimorum citata curricula. Iam te Seueriane tota prouincia desideramus. Enim uero Honorinũ et honos suus ad praeturam uocat, et fauor Caesarũ ad consulatum format, & amor noster in praesentiarũ tenet, & spes Carthaginis in futurum spondet, uno solatio freta exẽpli tui, quod qui legatus mittitur, proconsul ad nos cito reuersurus est. Sol qui candentem feruido cursu atq; equis flammam citatis feruido ardore explicas. Itemq; luminis eius luna discipula. Necnon quinquae caeterae uagantiũ potestates. Iouis benefica, Veneris uoluptifica, pernix Mercurij, perniciosa Saturni, Martis ignita. Sũt et aliae mediae deũm potestates, quas licet sentire, non datur cernere, ut amoris, caeterorumq; id genus, quorum forma non ui sitata, uis cognita, quae item in terris, utcunq; prouidentiae ratio poscebat, alibi montium uertices arduos extulit, alibi camporum supinam planitiem coaequauit. Item quae ubiq; distinxit an nium fluores, pratorum uirores. Item dedit uolatus auibus, uolutus serpentibus, cursus feris, gressus hominibus. Pariter enim ut qui haerediolum sterilem, & agrum scruposum, meras rupinas, & senticeta miseri colunt, quoniam nullus in tesquis suis fructus est, nec ullam illic aliã frugem uident sed,

Infelix lolium, & steriles dominantur auenae,

Suis frugibus indigent, aliena furatum eunt, & uici

norum

norũ flores decerpunt, ſcilicet ut eos flores carduis ſuis miſceant. Ad eundem modum quæ ſuæ uirtutis, ſterilis eſt. Pſittacus auis, Indiæ auis eſt, inſtar illi, minimo minus, quàm columbarũ, ſed nec colorũ columbarum. Non enim lacteus ille, uel liuidus, uel utrũq; ſubluteus, aut ſparſus eſt. Sed color pſittaco uiridis, & intimis plumulis, et extimis palmulis, niſi quod ſola ceruice diſtinguitur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo uelut aurea torqui pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur. Roſtri prima duritia, cum in petram quampiam concitus altiſſimo uolatu præcipitat, roſtro ſe uelut anchora excipit. Sed et capitis eadem duritia, quæ ruſticum ſermonem noſtrum cogitur æmulari, ferrea clauicula caput tunditur, imperium magiſtri ut perſentiſcat, hæc ferula diſcenti eſt. Diſcit autem ſtatim pullus uſq; ad duos ætatis ſuæ annos dum facile os uti conformetur, cum tenera lingua uti conuibretur. Senex autem captus & indocilis eſt & obliuioſus. Verum ad diſciplinam humani ſermonis facilior eſt pſittacus, glande qui ueſcitur, & cuius in pedibus ut hominis, quinis digituli numerãtur. Nõ enim omnibus pſittacis id inſigne, ſed illud omnibus proprium, quo eis lingua latior, quàm cæteris auibus, eo facilius uerba hominis articulantur patentiore plectro, & palato. Id uero quod dicit, ita ſimiliter nobis canit, uel potius eloquitur, ut uocem ſi audias, hominem putes. Nam quidem ſi uideas idem conari nõ eloqui. Verum enimuero et coruus & pſittacus nihil aliud quàm quod didicerunt pronunciant, ſi conuitia docueris, conuitiabitur diebus, ac noctibus perſtrepẽs

maledictis. Hoc illi carmen est, hanc putat cantionem;
ubi omnia quæ didicit maledicta percensuit, denuo
repetit eandem cantilenam, si carere conuitio uelis,
lingua excidenda est, aut quamprimum in syluas su
as remittendus est. Non enim mihi philosophia id ge
nus orationis largita est, ut natura quibusdam aui-
bus breuem & temporarium cantum commodauit.
Hirundinibus matutinũ, cicadis meridianũ, noctuis
serum, ululis uespertinum, bubonibus nocturnũ, gal
lis antelucanũ. Quippe hæc animalia inter se uario
tẽpore et uario modo occinũt et occipiũt carmine. Sali
cet galli ex p̄gifico, bubones gemulo, ululæ querulo, no
ctuæ ĩtorto, cicadæ obstreporo, hirũdines perarguto.
Sed enĩ philosophi ratio et oratio tẽpore iugis ẽ, et au
ditu uenerabilis, et ĩtellectu utilis, et modo omnicana.
Hæc atq; hoc genus alia partim cum audiret à Dio=
gene Crates, alias sibimet ipse suggereret, deniq; in fo
rum exilit, rem familiarem abijcit, uelut onus sterco
ris, magis labori, quàm usui. Dein cœtu facto maximũ
» exclamat. Crates, inquit, Crates te manumittes. Ex=
» inde non modo solus, uerum nudus & liber omni-
um, quod uixit, beate uixit. Adeóq; eius cupiebatur,
ut uirgo nobilis spretis iunioribus, ac ditioribus pro=
cis, ultroneũ sibi optauerit. cum'que inter scapulum
Crates retexisset, quod erat aucto gibbere, peramq; cũ
baculo et palliũ humi posuisset, eamq; supellectilem
sibi esse puellæ profiteretur, eamq; formam, q̃ uideat,
proinde sedulo consuleret, ne post querela eam cape=
ret. Enimuero Hipparche conditionem accipit. Iam=
dudum sibi prouisum satis, & satis consultum respõ

dit, neq; ditiorem maritum, neq; formosiorem uspiam gentium posse inuenire, proinde duceret, quo liberet. Dux cynicus in porticum ibidem in loco celebri, corā luce clarissima accubuit, coram'q; uirginem immi-nuisset paratam constantia, ni Zeno pro cinctu pallia stri, circunstantis coronæ obtutu, magistrum in secreto defendisset. * Samos icario in mari modica insu-la est, ex aduersum Miletos ad occidentem eius sita, nec ab ea multo pelagi dispicitur. Vtrumuis clementer na uigantem, alter dies in portu sistit. Ager frumento pi-ger, aratro irritus, fœcundior oliueto, nec uinitori nec oleri scalpitur. Ruratio omnis in sarculo & surculo, quorum prouentu magis fructuosa insula est, q̄ fru-gifera. Cæterum & incolis frequens, et hospitibus ce lebrata. Oppidum habet nequaquam pro gloria, sed quod fuisset amplum semiruta mœnium multifariam indicant. Enimuero fanum Iunonis antiquitus fam-geratum, id fanum secundo litore, si recte recordor, ui am uiginti haud amplius stadia oppido abest. Ibi do narium deæ perquamopulentum, plurima auri et ar genti ratio in lancibus, speculis, poculis & huiusce-modi utēsilibus. Magna etiā uis æris uario effigiatu, ueterrimo & spectabili opere. Vel tamen ante arā Bathylli statua à Policrate tyranno dicata, qua nihil uideor effectius cognouisse. Quidam Pytha goræ eam fasò existimant. Adolescens est, uisenda pulchritudine, crinibus, fronte parili separata per malas reuulsus. Ponè autem coma prolixior inter-lucentem ceruicem scapularum finibus obumbrat. Ceruix suci plena, malæ uberes, genæ teretes,

ac modico mento laculatur, eiq; prorsus citharœdicus status, deam conspiciens canenti similis, tunicam picturis uariegatam deorsus ad pedes deiectus, ipsos græcanico cingulo chlamyde uelat, utrunq; brachium adusq; articulos palmarum. Cætera decoris instrumentis dependent. Cithera baltheo cælata, apta structim sustinetur, manus eius tenera procerule leua distantibus digitis neruos molitur. Dextra psallentis gestu suo sabulum citharæ admouet, ceu parata percutere. Cum uox in cantico interquieuit, interim canticum uidetur ore tereti semihiantibus in conatu labellis eliquare. Verum hæc quidem statua esto cuiuspiam puberũ, qui Polycrati tyranno dilectus, Anacronteum amicitiæ gratia cantilat. Cæterum multũ abest, Pythagoræ philosophi statuam esse, & natu Samius & pulchritudine apprime insignis, & psallendi musicæq; omnis multo doctissimus, ac fermè id æui, quo Polycrates Samum potiebatur. Sed haudquaquã philosophus tyranno dilectus est. Quippe eo commodum dominari orso, profugit ex insula clanculo Pythagoras, patre Mesarcho nuper amisso, quem comperior inter sellularios artifices gemmis faberrime scalpendis, laudem magis, quàm opem quæsisse. Sũt qui Pythagoram aiant eo temporis inter captiuos Cãbysæ regis Aegyptum cum adueheretur, doctores habuisse Persarum magos, ac præcipue Zoroastrẽ, omnis diuini arcanum antistitem, posteaq; eum à quodam Gillo Crotoniensium principe recuperatum. Verum enimuero celebrior fama obtinet, sponte eum petisse Aegyptias disciplinas, atq; ibi à sacerdotibus cærimo

niarum incredendas potentias numerorum, admirandas uices, geometræ solertissimas formulas didicisse, Senecat his artibus animi expletũ, mox Chaldæos, atq; inde Bracmãas. Hi sapiẽtes uiri sunt, Indiæ gẽs est. Eorum ergo Brachmanum Gymnosophistas adisse, Chaldæi sideralem scientiam numinum uagantium status, ambitus, utrorumq; uarios effectus in geniturís hominum ostendere, necnon me deinde remedia mortalibus, latis pecunijs, terra, cæloq;, & mari conquisita. Brachmanæ autem pleraq; philosophiæ eius contulerunt, quæ mentium documenta, quàm corporum exercitamenta, quot partes animi quot uices uitæ, quæ dijs manibus pro merito suo cuiq; tormenta uel præmia. Quin etiam Pherecydes Siro ex insula oriundus, qui primus uersuum nexu repudiato, conscribere ausus est, passim uerbis soluto loquutu, libera oratione, eum quoq; Pythagoras magistrum coluit, & infandi morbi putredine in serpentium scabiem solutum religiose humauit. Fertur & penes Anaximandrũ Milesiũ naturabilia commentatus, necnõ & Cretensem Epimenidẽ inclytũ fatiloquũ, & Platonẽ disciplinæ gratia sectatus. Itemq; Leodamãtẽ Creophili discipulũ, qui Creophilus memoratur poetæ Homeri hospes, et æmulator cãnẽdi fuisse. Tot ille doctoribus eruditus, tot, tãq; multiiugis comitibus disciplinarũ toto orbe haustis, uir præsertim igenio igenti, ac profecto sup captũ hominis animi augustior, primus philosophiæ nũcupator et creditor, nihil prius discipulos suos docuit q̃ tacere, primaq; apud eũ meditatio, sapiẽti futuro linguam omnẽ coercere, uerbaq; quæ uolá

tia poetæ appellant, ea uerba detractis pennis intra murum candentium dentiũ premere. Prorsus inquam hoc erat primũ sapiẽtiæ rudimentum, meditari, condiscere, loquitari dediscere, nõ in totum æuũ tamen uocẽ desuescebant, nec oẽs pari tempore elingues magistrũ sectabantur, sed grauioribus uiris breui spatio satis uidebatur taciturnitas modificata, loquaciores enimuero fermè in quinquennium uelut exilio uocis puniebantur. Porrò noster Plato nihil ab hac secta, uel paululum deuius Pythagorissat. In plurimis æque & ipse in nomen eius à magistris meis adoptatus, utrũq; meditationibus academicis didici, et cũ dicto est opus, impigre dicere, et cum tacito opus est libenter tacere. Qua moderatione uideor ab omnibus tuis antecessoribus, haud minus opportuni silentij laudem, quam tempestiuæ uocis testimonium consecutus.

FLORIDORVM LIBER TERTIVS

P Rius q̃ uobis occipiam principes Augusti gratias agere ob statuã, quam mihi præsenti honeste postulastis, & absenti benigne decreuistis, prius uolo causam uobis allegare, cur aliqua multos dies à conspectu auditorij abfuerim, contulerimq́; me ad Persianas aquas, gratissima prorsus et sanis natabula, et ægris medicabula. Quippe ita institui omne uitæ meæ tempus uobis probare, quibus me in perpetuum firmiter dedicaui, nihil tantulũ faciã, quin eius uos et gnaros & iudices habeã. Quid igitur de repẽtino ab hoc splendissimo conspectu uestro distulerim exemplum eius rei paulo secus simillimum memorabo, q̃ improuisa pericula hominibus subito oriantur. De Philemone Comico, de ingenio eius qui satis nostis, de interitu paucos cognoscite. An etiam de ingenio pauca uultis. Poëta fuit hic Philemon mediæ comœdiæ scriptor, fabulas cum Menandro in scæna dictauit, certauitq́; cum eo, fortasse impar, certe æmulus. Nanq; eum et uicit sæpenumero, pudet dicere. Reperias tamen apud ipsum multos sales, argumenta lepide inflexa, agnatos lucide explicatos, personas rebus competentes, sententias uitæ congruentes, loca non infra soccum, seria non usq; ad cothurnũ, raræ apud illum corruptelæ, & uti erores concessi amores, nec eo minus et leno periurus, et amator feruidus, & seruulus callidus, et amica illudens, et uxor inhibens, et

mater indulgens, & patruus obiurgator, & sodalis opitulator, & miles prœliator. Sed et parasiti edaces, & parentes tenaces, & meretrices procaces. Hisce laudibus diu in arte comœdica nobilis, forte recitabat partem fabulæ, quam recens fecerat. Cumq; iam tertio actu, quod genus in comœdia fieri amat, iucundiores affectus moueret, hymber repentino cohortus, ita ut mihi ad uos uenit usus nuperrime, differri auditorij cœtum & auditionis cœptum coegit. Reliquum tum uanis postulantibus sine intermissione de incipiti die perlecturum. Postridie igitur maximo studio ingens hominum frequentia conuenere, sese quisq; exaduersum q̃proxime collocat. Serus adueniẽs amicus, annuit locum sessui, impertiunt, extimus quisq; excuneati queruntur, farto toto theatro, ingens stipatio occipiunt inter se queri. Qui non affuerant percontari antedicta, qui affuerant recodari audita. Cunctisq; iam prioribus gnaris sequentia expectare. interim dies ire, neq; Philemon ad conditum uenire. Quidam tarditatem poetæ murmurari, plures defendere. Sed ubi diutius æquo sidetur, nec Philemon usquam comparet, missi ex promptioribus qui acciperent, atq; cum in suo sibi lectulo mortuum offendunt. Commodum ille anima edita obriguerat, iacebatq; incubans toro similis cogitanti. Adhuc manus uolumini implexa, adhuc os recto libro impressum. Sed enim iam animæ uacuus, libri oblitus, & auditorij securus. Stetere paulisper qui introierant perculsi tam inopinatæ rei, tam formosæ mortis miraculo, deinde regressi ad populum, renunciauere Philemonẽ poetam, qui expecta

retur, qui in theatro fictum argumentum finiret, iam
domu ueram fabulam conſumaſſe. Enimuero iam di-
xiſſe rebus humanis ualere, et plaudere. Suis uero fa-
miliaribus dolere & plangere. Heſternum illi im-
brem lachrymas auſpicaſſe, comœdiam eius prius ad
funebrem facem, quàm ad nuptialem ueniſſe. Proin
quoniam poeta optimus perſonam, uitæ depoſuerit, re
cta de auditorio eius exequias eundem legenda eius
eſſe, nunc oſſa, mox carmina. Hæc ego ita facta, ut
commemoraui, olim didicerã. Sed audies me, meo pe-
riculo recordatus. Nam, ut meminiſtis, profecto cum
impedita eſſet hymbri recitatio, in propinquum diẽ,
uobis uolentibus, protuli, et quidem Philemonis exem
plo, pleniſſime quippe eodem die in palæſtra adeo ue
hementer talum inuerti, ut minimum affuerim, quin
articulum etiam à crure deſtringerem, tamen articu
lus loco conceſſit, exq́; eo luxu adhuc fluxus eſt, etiam
dum eum ingenti plaga reconcilio, iam iam ſudore
affatim corpore diutile obrigui, inde acerbus dolor
inteſtinorũ coortus, modico ante ſedatus eſt, quàm me
deniq; uiolentus exanimaret, et Philemonis ritu com-
pelleret ante letum, abiret, quàm lectum, potius im-
plere fata quàm fanda, conſumare potius animam q̃
hiſtoriã. Cum primum igitur apud Perſianas aquas,
leni temperie, nec minus utili q̃ blando fomento greſ
ſum recuperaui nondum quidem ad innitendum ido
nee, ſad quantum ad uos feſtinanti ſatis uidebatur, ue
niebam redditum quod pepigeram, cum interim uos
mihi beneficio ueſtro non tantum clauditatem depreſſi
ſtis, uerum etiã pernicitatem addidiſtis. An non prope

randum mihi erat, ut pro eo honore uobis multas gratias dicerẽ, pro quo nullas preces dixeram, non quia magnitudo Carthaginis mereatur etiam à philosopho precem pro honore, sed ut integrum et intemeratum uestrum esset beneficium, si nihil ex gratia eius petitio me ad fregisset, idest ut usq; quaq; esset gratuitum. Neq; enim aut leui mercede emit qui precatur, aut parum precium accipit qui rogatur, adeo ut omnia utẽsilia emere potius uelis quàm rogare. Id ego arbitror praecipue in honore obseruandum, quem qui laboriose exorauerit sibi debet unam gratiã q̃d impetrarit, qui uero sine molestia ambitus adeptus est, duplã gratiam praebentibus debet, et quod non petierit, et quod acceperit. Duplam igitur gratiam uobis debeo, immo enimuero multiiugam, quam ubiq; equidem et semper praedicabo. Sed nunc in praesentiarũ libro isto ad hunc honorem mihi conscripto, ita ut soleo, publice protestabor. Certa est enim ratio, quae debeat philosopho, ob decretam sibi publice statuam gratias agere, à qua paululum demutauit liber, quem Strabonis Emiliani excellentissimus honor flagitat, quem librum sperabo me commode posse conscribere scitis eum hodie nobiscum probare. Est enim in studijs tantus praenobilior sic proprio ingenio quàm patritio consulatu. Quibus nam uerbis tibi Emilianae Strabo uir omniũ qui unq̃ Numantiae fuere aut sunt, aut etiam erunt inter optimos clarissime, et inter clarissimos optime inter utrosq; doctissime, quibus tandẽ uerbis, pro hoc tuo erga me animo gratias habiturus es commemoratu meo, q̃ digna ratione tã honorifi

cam benignitatẽ tua celebrem, remuneratione dicen di gloriam tui facti æquiparem nondum hercle repe rio. Sed sedulo et commentabor et connitar, Dũ me- mor ipse mei, dũ spiritus hos reget artus. Nã nunc in præsentiarũ (neq; enim diffitebor lætitia facundiæ ob strepit, et cogitatio uoluptate impeditur, ac mẽs occu- pata delectatione, mauult in præsentiarum gaudere q̃ prædicare. Quid faciam? cupio gratus uideri, sed præ gaudio nõdum mihi uacat gratias agere. Nemo me, nemo ex illis tristioribus uelit in isto uituperare, qđ honorem meũ non minus uereor, q̃ intelligo, quod clarissimi et eruditissimi uiri tanto testimonio exulto, quippe testimonium mihi perhibuit in curia Cartha ginensium non minus splendidissima q̃ benignissima uir consularis, cui etiam notum esse tantummodo, sum mus honor est, is etiam laudator mihi apud princi- pes Africæ uiros quodammodo exititi. Nã ut compe rior, nudius tertius libello misso, per quem postula- bat locum celebrem statuæ meæ, cum primis comme morauit inter nos iura amicitiæ ac commilitiæ stu- diorum eisdẽ magistris inchoata honeste, tunc postea uota mea omnia, secundum dignitatis suæ gradus re cognouit. Iã illud primũ beneficium, quod condisci- pulum se meminit, ecce et hoc alterũ beneficiũ, quod tantus se diligi ex pari prædicat. Quin et cõmemora uit et alibi gentiũ, et ciuitatum honores mihi statua- rum et alios decretos. Quid addi potest et hoc præco niũ uiri consularis, immo etiã docuit argumẽto susce pti sacerdotij, summũ mihi honorẽ Carthaginis adess se. Iam hoc præcipuũ beneficiũ ac longe ante cæteros

excellens quod me uobis locupletissimus testis suo etiã suffragio commendat, ad summam pollicitus est, se mihi Carthagini de suo statuam positurũ, uir cui omnes prouinciæ quadriiuges, & seiuges currus, ubiq; gentium ponere gratulantur. Quid igitur superest ad honoris mei tribunal, et culmen ad laudis meæ cumulum? immo enimuero quid superest? Emilianus Strabo uir consularis, breui uoce omnium futurus proconsul, sententiam de honoribus meis in curia Carthaginensium dixit, omnes eius authoritatẽ secuti sunt. Nõne uidetur hoc uobis senatusconsultum esse? quod Carthaginenses omnes, qui in illa sanctissima curia aderant, tam libenter decreuerunt omnes locum statuere, ut illo scires icirco alteram statuam quantum spero insequentem curiam protulisse, ut salua ueneratione, salua reuerẽtia consularis sui, uiderentur factum eius non æmulati, sed secuti, idest ut integro die beneficium ad me publicum perueniret. Cæterum meminerant optimi Magistratus, et beniuolẽtissimi Principes, mandatum sibi à uobis quod uolebant, id ego ne scirem ac prædicarem, ingratus essem. Quin etiam uniuerso ordini nostro, amplissimus erga me meritis quãtas maximas possum gratias ago, atq; habeo, q me ĩ illa curia honestissimis acclamatiõibus decorauere, in qua curia uel nominari tantum modo summus honorum. Igitur quod difficile factu erat, quodq; re uera arduum nobis existimabatur, gratum esse populo, placere ordini, probari magistratibus & principibus, id præfusiue dixerim, iam quodammodo mihi obtigit. Quid igitur superest ad statuæ meæ honorẽ,

nisi æris pretium & artificijs ministeriū, qua mihi ne in mediocribus quidem ciuitatibus unquam defue re, ne in Carthagine desint, ubi splendidissimus or- do etiam de rebus maioribus iudicare potius solet, quàm computare. Sed de hoc tum ego perfectius, cum uos effectius. Quin etiam tibi nobilitas senatorum, claritudo ciuium, dignitas amicorum mox ad dedi- cationem statuæ meæ, libro etiam conscripto plenius gratias, canacáq; libro mandabo, uti per omneis pro uincias eat, totóq; abhinc orbe, totóq; abhinc tempo re laudes benefacti tui ubiq; gentium semper anno- rum repræsentet. Viderint quibus mos est, oggerere se & ociosis præsidibus, ut impatientia linguæ com- mendationem ingenij quærant & affectata amicitiæ uestræ specie glorientur. Vtrunq; eius à me Sapior- fite longe abest. Nam & quantulumcunq; ingenium meum iampridem pro captu suo hominibus notius ē quàm ut indigeat nouæ commendationis, & gratiā tuam, tuorumq; similium malo, quàm iacto, magisq; sum tantæ amicitiæ cupitor, quàm gloriator, quoniā cupere nemo nisi uere putem potest. Potest autem quiuis falsò gloriari, ad hoc ita semper ab ineunte æuo bo- nas artes sedulo colui, eamq; existimationem morum ac studiorū cū in prouincia nostra tū etiā Romæ pe nès amicos tuos quæsisse me, tu te ipse locupletissimus testis es, ut nō minus uobis amicitia mea capessenda sit, quàm mihi uestra est cupiscenda. Quippe nō propte ueniā impertire rarenter adeundi assiduitatem eius requirentis est, summumq; argumentū amoris frequē tibus delectari, cessantibus obirasci, perseuerantem ce

lebrare, desinentem desiderare. Quoniam necesse est eiusdem esse cuius angat absentia. Caeterum uox cohibita silentio perpeti non magis usu iuerit, quam nares grauedine oppletae, aures spiritu obseratae, oculi albugine obducti. Quid si manus manicis restringantur? quid si pedes pedicis coartentur? Iam rector nostri animus aut somno soluatur, aut uino mergatur, aut morbo sepeliatur, profecto ut gladius usu splendescit, situ rubiginat, ita uox in uagina silentij condita diutino torpere habebatur. Desuetudo omnibus pigritiam, pigritia ueternum parit. Tragoedi adeo, ni cotidie proclamēt, claritudo arteriae obsolescit. Igitur identidem boando purgant raucum. Caeterum ipsius uocis hominis exercendi casus, labor superuacaneo studio plurifariam superatur, siquidem uoce hominis et tuba rudore toruior, et lyra concentu uariatior, & tibia quaestu delectabilior, & fistula susurru iucundior, & bucina significatu longinquior. Mitto decem mutorū animalium immediatos sonores distinctis proprietatibus admirandos, ut est taurorum grauis mugitus, luporum acutus ululatus, elephantorum tristis barritus, equorum hylaris hinnitus, necnon auium instigati angores, necnon leonum indignati fremores, caeteraeque id genus uoces animalium truces ac liquidae, qua infesta rabies uel propitia uoluptas ciant. Pro quibus homini uox diuinitus data angustior quidem, sed maiorem habet utilitatem, mentibus quàm auribus delectationē. quo magis celebrari debet frequentius usurpata, et quidem non nisi adiutorio tanto uiro praesidente, in hac excellenti cele-

britate multorum eruditorum, multorũ benignorũ. quidem & fidibus apprime callerem non nisi confertos homines consectare. In solitudine cantilauit Orpheus in syluis, inter delphines Arion. Quippe si fides fabulis, Orpheus exilio desolatus, Arion nauigio præcipitatus, ille immanium bestiarum delinitor, hic misericordium belluarũ oblectator, ambo miserrimi cantores, quia non sponte ad laudem, sed necessario ad salutem nitebantur. Eos ego impensius admirarer, si hominibus potius, quàm bestijs placuissent. Auibus hæc secretaria ut inquam magis cõgruerint Merulis et Luscinijs, & Oloribus, & Merulæ in remotis tesq; fringultiunt, lusciniæ in solitudine africatna canticum adolescentiæ garriunt, olores apud auios fluuios carmen senectæ meditantur. Enimuero qui pueris, et adolescentibus, & senibus utile carmen prompturus est, is in medijs milibus hominum cantat, ita ut hoc meũ de uirtutibus orfici carmen est serum quidem fortasse sed serium, nec minus gratum quàm utile Carthaginensium pueris, iuuenibus, & senibus, quos indulgentia sua præcipuus omnium proconsul subleuauit, temperatóq; desiderio & moderato remedio dedit pueris saturitatem, iuuenibus hylaritatem, senibus securitatem. Metuo quidem Scipio, quoniam laudes tuas attigi in præsentiarum refrenes, uel tua generosa modestia, uel mea ingenua uerecundia, sed nequeo qnin ex plurimis, quæ in te mitissimo admiramur, ex his plurimis, quin uel paucissima attingam. Vos ea mecũ aues ab eo seruati recognoscite.

FLORIDORVM LIBER QVARTVS.

Anta multitudo ad audiendum conuenistis, ut potius gratulari Carthagini debeam, quod tam multos eruditionis amicos habet, quàm excusare quod philosuphus non recusauerim dissertare. Nam & pro amplitudine ciuitatis frequentia collecta, & pro magnitudine frequentiæ locus delectus est. Præterea in auditorio hoc genus spectari debet, nõ pauimenti marmoratio, nec proscenij contabulatio, nec scenæ columnatio, sed nec culminum eminentia, nec lacunarium refulgentia, nec sedilium circunferentia, nec quod hic alias minus hallucinatur, comœdus sermocinatur, tragœdus uociferatur, funeré pus periclitatur, præstigiator furatur, histrio gesticulatur, cæteriq; oẽs ludiões ostentant populo, quod cuiusq; artis est. Sed istis omnibus supersessis, nihil amplius spectari debet, quàm conuenientium ratio, & dicentis oratio. Quapropter ut poëtæ solẽt, hic ibidem uarias ciuitates substituere, ut ille tragicus
» q in theatro dici solet liber, Qui augusta hæc loca
» citherois colis. Item ille comicus, Qui paruã partem postulat Plautus loci de nostris magnis atq; amœnis mœnibus, athenas quos in architectis conferam. Non secus & mihi licet nullã longinquã et transmarinã ciuitatẽ hic, sed enim ipsius Carthaginis, uel curiã uel bibliothecã substituere. Igitur proĩde habetote, si curia digna protulero, ut si in ipsa curia me audiatis, si eru

dita fuerint,

dita fuerint, ut si i bibliotheca legātur. Quo utinā mihi pro āplitudine auditorij prolixa oratio suppeteret, ac nō hic maxime clauderetur, ubi me facundissimū cuperem. Sed uerū uerbum est profecto quod aiunt, Nihil quicquam homini tam prosperum diuinitus datum, quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaq; lætitia subsit quæpiā uel parua querimonia coniugatione quadam mellis & fellis, ubi uber ibi tuber, id ego cum in alias tum etiam nunc in præsentiarū usu experior. Nam quāto uideor plura apud uos habere ad commendationē suffragia, tanto sum ad dicendum nimia reuerentia uestri cunctatior. Et qui penès extraneos sæpenumero promptissime disceptaui, idē nunc penès meos hæsito, ac mirum dictu, ipsis illecebris deterreor, etsi multis refrenor, & incitamentis cohibeor. At nō multa mihi apud uos adhortamina suppetunt, quod sum uobis nec lare alienus, nec pueritia inusitatus, nec magistris peregrinus, nec secta incognitus, nec uoce inauditus, nec libris illectus improbatus'ue. Ita mihi et patria in concilio Africæ, idest uestro, & pueritia apud uos, et secta licet Atthenis atticas cōfirmata, tñ hic et magistri uos, īchoata ē, et uox mea utraq; ligua iā uestris auribus ante proximum sexennium probe cognita. Quin & libri mei non alia ubiq; laude carius censentur, quàm quod iudicio uestro comprobantur. Hæc tanta ac tot iuga inuitamenta communia non minus uos ad audiendum prolectant, quàm me ad dicēdū retardant, faciliusq; laudes uestras alibi gentium quàm apud uos prædicarim, ita apud uos cuiq; mo-

destia obnoxiam est. Apud extraneos autem ueritas
libera semper adeo, et ubiq;. Vos quippe ut parentes,
ac primos magistros meos celebro, mercedemq́; uobis
rependo, non illam, quam Protagoras sophista pepi-
git, nec accepit, sed quam Thales sapiens nec pepigit
& accepit. Video q̃d postuletis, utranq; narrabo. Pro
tagoras, qui sophista fuit longe multiscius, & cũ pri=
mis rhetoricæ repertoribus ꝑfacũdus Democriti phy
sici ciuis æquæuus, inde ei suppeditata doctrina est,
hunc Protagoram aiunt, cum suo sibi discipulo Eua-
thlo mercedem nimis uberẽ conditione temeraria pe
pigisse, uti sibi tum demum id argenti daret, si primo
tyrocinio agendi penès iudices uicisset. Igitur Euath-
lus, postquam cuncta illa exorabula iudicantium, &
decipula aduersantium, et artificia dicentiũ uersutus,
alioqui ingeniatus ad astuciam, facile perdidit, contẽ
tusq́; scire quod concupierat, cœpit nolle quod pepi=
gerat, sed calide nectendia moris frustrari magistrũ,
diutuleq́; nec asserere uelle, nec reddere, usq; dũ Pro=
tagoras eum ad iudices prouocauit, expositaq́; conditio
ne, qua docendum receperat, anceps argumentum am=
bifariam proposuit. Nam siue ego uicero inquit, sol-
uere mercedem debebis ut condemnatus, seu tu uice=
ris, nihilominus reddere debebis ut pactus, quippe q̃
hãc primã causam penès iudices uiceris, ita si uincis ĩ
conditionẽ incidisti, si uinceris in damnationẽ, ꝙ quæ
ris. Ratio conclusa iudicibus acriter et inuincibiliter
uidebatur. Enimuero Euathlus, utpote tanti ueterato
ris perfectissimus discipulus, biceps illud argumentum
retorsit. Nam si ita est, inquit, neutro modo, quod pe=

tis debeo. Aut enim uinco, & iudicio dimittor, aut uincor, & pacto absoluor, ex quo non debeo mercedem si hanc primam causam fuero penes iudices uictus. Ita me oĩmodo liberat si uinco, cõditio, si uicor, sententia. Nonne uobis uidentur hæc sophismatum argumenta obuersa inuicem, uice spinarum, quas uentus cũ uoluerit inter se cohercere, paribus utrinq; aculeis, simuli penetratione, mutuo uulnere. Atq; ideo merces Protagoræ tam aspera, tam sentiosa uersutis & auaris relinquenda est, cui sed multo tanto præstat illa altera merces, quam Thalem memorant sua fisse. Thales Milesius ex septem illis sapientia memoratis uiris facile præcipuus. Finit. n. geometricæ penes Graios primus repertor, et naturæ rerum certissimus explorator, et Astroon peritissimus cõtẽplator, maximas res paruis lineis reperit, tẽporũ ambitus, uentorũ flatus, stellarũ meatus, tonitruũ sonora miracula, sydeꝝ obliqua curricula, solis annua reuerticula, idẽ lunæ uel nascẽtis icremẽta, uel senescentis dispẽdia, uel deliquẽtis obstacula. Idem sanè iã procliui senectute diuinã rationem de sole commentus est, quã equidem non didici modo, uerum etiam experiun do comprobaui, quoties sol magnitudine sua circulum, quem permeat, metiatur. Id à se recens inuentũ Thales memoratur edocuisse Mandraytum Priennensem, qui noua & inopinata cognitione impendio delectatus, optare iussit, quãtam uellet mercedem sibi pro tanto documẽto repẽdi, satis inqt mihi fuerit mercedis Thales sapiens, si id, quod à me didicisti, cum proferre ad quospiam cœperis, tibi non adsciueris, sed eius

inuēti me potius, quàm aliū repertorē prædicaueris, pulchra merces prorsum, ac tali uiro digna & perpetua. Nam et in hodiernum, ac dehinc semper Thali ea merces persoluetur ab omnibus nobis, qui eius cœlestia studia uere cognouimus. Hanc ego uobis mercedem Carthaginenses ubiq; gentium dependo pro disciplinis, quas i pueritia sum apud uos adeptus. Vbiq; enim me uestræ ciuitatis alumnum fero, ubiq; uos omnimodis laudibus celebro, uestras disciplinas studiosius percolo, uestras opes gloriosius prædico, uestros ēt deos religiosius ueneror. Et nunc quoq; igitur principium mihi apud uestras aures auspicatissimum ab Aesculapio deo capiam, qui arcem nostræ Carthaginis indubitabili numine propitius strepit. Eius dei hymnum græco & latino carmine uobis occinam, iā illi à me dedicatum. Sū enim non ignotus illius agricola, nec recens cultor, nec ingratus antistes, ac iam & prorsa & uorsa facundia ueneratus sum, ita ut etiam nunc hymnum eius utraq; lingua canam, cui dialogum similiter græcum & latinum prætexui, in quo sermocinabantur Sauidius Seuerus, & Iulius Persius, uiri & inter se mutuo, & nobis & utilitatibus publicis merito amicissimi, doctrina, & eloquentia, & beniuolentia, paribus, incertum modestia quietiores, an industria promptiores, an honoribus clariores. Quibus cum sit summa concordia, tamen hæc sola æmulatio, & in hoc unum certamen est, uter eorum magis Carthaginem diligat, atq; summis medullitus uiribus contendunt ambo, uincatur neuter. Eorū ego sermonē ratus, et uobis auditu gratissimum mihi

compoſite congruentem & dedicatur religio ſummo in principio libri ratio quendam ex his qui mihi Athenis condidicere percontari à Perſio græce, quæ ego pridie in templo Aeſculapij diſſeruerim, paulatimq; illis ſeuerum adiungo, cui interim romanæ linguæ partes dedi. Nam & Perſius quamuis & ipſe optime latine poſſit, tamen hodie uobis atticiſſabit. Aſclepiades ille inter præcipuos medicorum, ſi unum Hippocratem excipias, cæteris princeps primus etiã uino reperit ægris opitulari, ſed dando ſcilicet in tempore. Cuius rei obſeruationem probe callebat, & qui diligentiſſime animaduerteret uenarum pulſus inconditos, uel præclaros. Is igitur cũ forte in ciuitatẽ ſeſe reciperet, & rure ſuo ſuburbano rediret, aſpexit in pomerijs ciuitatis funus ingens locatum, plurimos homines ingenti multitudine, qui exequias uenerant circunſtare, omnis triſtiſſimos & obſoletiſſimos ueſtitu, propius acceſſit, ut incognoſceret more ingenij, quisnam eſſet, quoniam percontanti nemo reſponderat. At non ut ipſe aliquid in illo ex arte reprehenderet. Certe quidem iacenti homini, ac propè depoſito fatum attulit. Iam miſeri illius membra omnia aromatis perſperſa, iam os ipſius unguine odoro delibutum, iá eum pollinctum, iam cœnæ paratum, contemplatus enim diligentiſſime, quibuſdam ſignis animaduertit, etiam atq; etiam pertractauit corpus hominis, & inuenit in illo uitam latentem, confeſtim exclamauit, uiuere hominem. Procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, rogum demolirẽtur, cœnam feralem à tumulo ad menſam referent. Murmur interea

exortum, partim medico credendum dicere, partim etiam irridere medicinam. Postremo propinquis etiã hominibus inuitis, quod ne iam ipsi hæreditatem habebant. An quod adhuc illi fidem non habebant, ægre tamen, ac difficulter Asclepiades impetrauit breuem mortuo dilationem. Atq; ita uillispillonum manibus extortum, uelut ab inferis postliminio domum retulit, confestimq́; spiritum recreauit, confestim animam in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit. Sapientis uiri super mensam celebre dictum est. Prima inquit cratera ad sitim pertinet, secunda ad hylaritatem, tertia ad uoluptatẽ, quarta ad insaniam. Verum enimuero musarum cratera uersa uice quanto crebrior, quantoq́; meracior, tanto propior ad animi sanitatem. Prima cratera literatoris rudato eximit. Secũda grãmatici doctrina instruit. Tertia rhetoris eloquentia armat. Hactenus à plerisq; potatur. Ego & alias crateras Athenis bibi, poëticæ cõmentam, geometriæ limpidam, musicæ dulcem, dialecticæ austerulam. Iam uero uniuersitas philosophiæ inexplebilem scilicet nectariam. Canit eni Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos, Epicharmus modos, Xenophon historias, Xenocrates satyras, Apuleius noster hæc oĩa, nouemq́; musas pari studio colit, maiore scilicet uoluntate quã facultate, eoq; propensius fortasse laudandus est, quod omnibus bonis in rebus conatus in laude effectus in casu est. Ita ut circa in maleficijs etiam cogitata scelera non perfecta adhuc iudicantur cruenta mente pura manu. Ergo sicut ad pœnam sufficit meditari puni

enda, sic, & ad laudem satis est conari praedicanda. Quae autem maior laus aut certior, quàm Carthagini benedicere, ubi tota ciuitas eruditissimi estis, penès quos omnem disciplinam pueri discunt, iuuenes ostẽtant, senes docent. Carthago prouinciae nostrae magistra uenerabilis. Carthago Africae musa coelestis. Carthago camoena togatorum, habet interdum & necessaria festinatio honestatis mores, saepe utimalis interpellatam uoluntatem. Quippe & illis, quibus curriculo confecta uia opus est, adeo uti praeoptent pendere equo, quàm carpento sedere, propter molestias sarcinarum, & pondera uehiculorum, & moras orbium, & salebras orbitarum, adde & lapidum globos, & caudicum toros, & camporum riuos, & collium cliuos. Hisce igitur moramentis omnibus qui uolunt deuitari, aduectorem sibimet equum deligunt diutinae fortitudinis, uiuacis pernicitatis, idem & ferre ualidum, et irae rapidum, qui campos collesq; gradu
" perlabitur, immo, ut ait Lucilius, Tum cum eo equo
" peruiam concito peruolant. Si quem interea conspicantur ex principalibus uiris nobilem hominem bene consultum, bene cognitum, quãquã oppido festinẽt, tñ honoris eius gratia cohibẽt cursum, reuelãt gradũ, retardãt equũ. Et ilico ĩ pedes desiliũt, fructicẽ, quẽ uerberãdo equo gestãt, eã uirgã in leuã manum transferunt. Itaq; expedita dextra adeunt, auscultãt, & si diutile ille quippiam percertetur, ambulant diutile & fabulantur. Deniq; quantumuis morae in officio libenter insumunt. Crates ille Diogenis sectator, qui ut lar familiaris apud homines aetatis suae Athe

nis cultus est, nulla domus ei unquam clausa erat, nec erat patrisfamilias tam absconditum secretum, quin eò tempestiue Crates interueniret. Litium omnium, & iurgiorum inter propinquos disceptator, atq; arbiter, quod Herculum olim poëtæ memorant, monstra illa immania hominum ac ferarum uirtute subegisse, orbemq; terræ purgasse, similiter aduersum iracundiam, et inuidiam, atq; auaritiam, atq; libidinem, cæteráq; animi humani monstra & flagitia. Philosophus iste Hercules fuit, eas omnes pestes mentibus exegit, familias purgauit, malitiam perdomuit, seminudus & ipse et claua insignis etiam Thebis oriundus, unde Herculem fuisse memoria extet. Igitur prius q̃ planè Crates factus inter proceres Thebanos numeratus est, lectum genus, frequens famulitium, domus amplo ornato uestibulo, ipse bene uestitus, bene prædiatus, postubi intellexit nullum sibi uitæ famulare præsidiũ legatum, quo fretus ætatem agat, omnia fluxa infimáq; esse, quicquid sub cælo diuitiarum est, eas omneis ad bene uiuẽdum quicquam esse, sicuti nauem bonam fabrefactam, bene intrinsecus compactam, & extrinsecus eleganter depictam, mobili clauo, firmis rudentibus, procero malo, insigni carchesio, splẽdẽtibus uelis, prostremo omnibus armamentis idoneis ad usum & honestis ad contemplationem. Eam nauem si aut gubernator non agat, aut tempestas agat, ut facile cum illis egregijs instrumentis, aut profunda hauserint, aut scopuli comminuerint, sed et medici cum intractauerint ad ægrum uti uisant, nemo eorũ quod tabulina perpulchra in ædibus cer

nant, et lacunaria auro oblita, et gregatim pueros ac iuuenes eximia forma in cubiculo circa lectum stantes ægrum, iubet uti sit animo bono, sed ubi iuxtim consedit, manum hominis prehendit, eam pertractat, uenarum pulsum, et momenta captat, siquid illic turbatum, atq; inconditum offendit, illi renunciat, male morbo haberi, diues ille cibo iterdicitur, ea die, in sua sibi copiosa domo panem non accipit. cum interea totum eius seruitium hilares sunt, atq; epulantur. Nec in ea re quicquam efficit conditione.

LVTII APVLEI MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI. DE DEO SOCRATIS. LIBER.

Vi me uoluistis dicere extempore accipite rudimentum, post experimẽtum. ¶ Quippe prout mea opinio est, bono periculo periculũ faciam postquam re probata meditata sum dicturus incognita. Nec enim metuo, ne in friuolis displiceam, qui in grauioribus placui. Sed ne omnifariam noueritis. & in isto, ut ait Lucilius, schedico & incondito. Experimini an idem sim repentinus, qui præparatus. Si qui tum uestrũ nondũ subitaria ista nostra cognoscitis quæ scilicet audietis, pari labore quo scribimus, uenia propensiore qua legimus. Sic enim fermè assolet apud prudẽtes uiros esse in operibus. iudicatio resecatior, in rebus subitarijs uenia prolixior. Scripta enim pensiculati, s& examinatis. Repentinã autẽ noscitis simul et ignoscitis, nec iniuria. Illa enĩ quæ scripta legimus et tacẽtibus nobis talia erũt, qualia illata sunt. Hæc uero in præsentiarũ, et quasi nobiscum patiẽda sunt alia erunt qualia uos illa fauẽdo feceritis. Quãto enim exinde orationi modificabor tanto à uobis in maius tolletur. Vos enim aduerto libenter audire. Proinde in manu uestra situm est uela nostra sumere et iam inmittere, ne pendula & flacida'ue restricta et caperata sint. At ego quod Aristippus dixit experiar. Aristippus ille Cyreniacæ sectæ repetor quodq; malebat ipse Socratis discipulus. Eum quidam tyrã

nus rogauit. Quid illi philosophiæ studium tam im=
pensum tamq; diutinum profuisset. Aristippus respon=
dit, ut cum omnibus, inquit, hominibus secure, & in
trepide fabularer. Verbo subito sumpta sententia est
quia de repentino oborta est quasi uelit in materia la
pides temerario interiectu poni necesse est. Neq; inte
riecto intrinsecus pondere, neq; inclinato profunde si
tu, neq; cohibentibus ad regulam lineis. Quippe qui
structum orationis huius egomet non'ne monte modo
lapide è directo cæsum afferam, probe omnifariam
complanatum leniter ad extremas oras ad unguem
coæquatum. sed quæ operi accomodem, uel inæquali=
tate aspera, uel lenitate lubrica, uel angulis eminu=
la. uel rotundo uolubilia, sine regulæ correctione, &
mensure parilitate & perpendiculi solertia. Nulla
enim res potest esse eadem festinata simul & exani-
mata nec esse quicquam omnium, quod habeat et lau
dem diligentiæ suæ simul, et gratiam celeritatis. Præ
bui me quorundam uoluntati, qui oppido uoluerunt
quæ à me desiderabantur, ut dicerem extempore. Et
est Hercule formido, ne id mihi euenerit, quod coruo
suo euenisse Aesopus fabulatur. Id erit, nedum lau=
dem hac nouam captare apparo, illam quam ante pe
peri cogar amittere, sed de apologo quæritis. nō pige
bit aliquid fabulari. Coruus et Vulpes unam offulā
simul uiderant, eamq; raptam festinabant pari stu=
dio, impari celeritate, Vulpes cursu Coruus uolatu.
Igitur ales bestia præuenit, & secundo flatu, passis
alis, utrūq; prælabitur, et iā anticipat, atq; ita præda
simul et uictoria lætus in sublime euectus in quadā

proxima quercu, in summo eius cacumine tutus sedit. Eoque tamen Vulpes quo alipedē neqbat consequi. dolum iecit. Nanq; eandem arborem successit, & subsistens, cum superne uictorem preda ouantem uideret, laudare astu adorta est. Næ ego inscita, quæ cum alite Apollinis frustra certauerim, quippe cum pridē tam cōcinnum est, neq; oppido paruum, neq; nimis grādesit, sed quantum satis ad usum decorremq;. pluma mollis caput argutum, rostrum ualidum. Iam ipse oculis perspicax. unguibus tenax. Nam de colore quid dicam? enimuero cum duo colores præstabiles forent piceus, & niueus. quibus inter se nox cum die differunt, utrunq; colorem Apollo suis alitibus cōdonauit, candidū olori, nigrū coruo. Quod utinam sicuti cygno cantū indulsit, ita huic quoq; uocē tribuisset, ne tam pulchra ales? quæ ex omni àuitio longe præcellit uiduata, delitiæ facundi dei muta uiueret et elinguis. Id uero ut Coruus audit hoc solum sibi præ cæteris deesse. dum uult clarissime clangere. ut ne ad hoc saltem olori concederet. oblitus offulæ, quam mordicus retinebat. tuto rictu hiauit, atq; ita quod uolatu pepererat, cantu amisit. Enimuero Vulpes quod cursu amiserat, astu recuperauit. Eandem istam fabulam in pauca cogamus, quantum potest fieri cohibiliter. Coruus ut se uocalem præberet, quod solum deesse tantæ eius formæ Vulpes simulauerat. crocitare adortus, prædam quam ore gestabat, in sedutricem competiuit. Iam dudum scio quod hæc significari flagitetis, uobis latine, ut neutra pars uestrū nec qui græce, nec qui latine petebatis dictionis huius expertes

abiretis. Qua'propter siita uidetur satis oratio nostra atticissauerit. Tempus est. in latium demigrare de græcia. Nam & quæstionis huius fermè media tenemus, & quantum mea opinio est, pars ista posterior per illa græca quæ anteuertit, nec argumentis sit effectior, nec sententijs rarior, nec exẽplis pauperior, nec oratione defectior. Plato omnem naturam rerum, quæ ad animalia iure pertineat. trifariam diuisit, Censuitq́; summos deos, summum, medium, & infimum. Fac intelligas non modo, loci disclusione, uerũ etiam naturæ dignitate, quæ et ipsa neq;, uno neque gemino modo, sed pluribus cernitur. Ordiri tum manifestius fuit à loci dispositione. Nam perinde ut maiestas postulabat, dijs immotalibus cælũ dicauit quos quidẽ deos cœlites partim uisu usurpamus, alios intellectu uestigamus. Ac uisu quidem cernimus.

" Vos o' clarissima mundi
" Lumina, labentem cælo quæ ducatis annum.

Nec modo ista præcipua solem diei opificem, lunamq́; solis æmulam noctis decus, seu corniculata, seu diuidua, seu pertumida, seu plena sit, uaria igniũ face, quãto longius ea cessat à sole, tanto longius collustrata, pari incremento itineris, et luminis, mensem suis actibus, ac de paribus dispendijs extimãs. seu illa proprio seu ꝑpeti candore, ut Chaldæi arbitrãtur, parte luminis cõpos, parte altera cassa, fulgoris pro circũuersione oris. oris discoloris multiuaga, pollens, speciẽ sui uariat, seu tota proprij candoris expers. Alienæ lucis indiga. denso corpore seu leui, ceu quondã speculo radij solis obsistit, et aduersi usurpat, ut uerbis utar Lucretij.

» Notam iactat de corpore lucem.

Vtraq; ex animarũ uera sententia est. Nec hæc postea uideo cur neq; de sole, neq; de luna. quisq̃ Græcus, aut Barbarus facile coniectauerit deos esse, nec modo istos, ut dixi, uerum etiam stellas, quæ uulgo ab imperitis nuncupantur. quæ tamen in deflexo, & certo, & stato cursu meatus longe ordinatissimos diuinis uicibus æternos efficiunt. Varia quippe curriculi uicissitudine assimulant pro situ, & flexu, & obstituto circulorum, quos probe callet, qui signorum ortus, & obitus comperit in eorum uisibilium deorum numero. Cætera quoq; sidera, qui cum Platone sentis locato arcturum. Geminos Leonem, aliosq; itidẽ radiẽteis deos, q̃bus cœli chorũ comptum, et coronatũ suda tempestate uisimus pictis noctibus seuera gratia, toruo decore, suspicientes in hoc perfectissimo mundi, ut ait Ennius, clypeo. miris fulgoribus uariata cælamina. Est aliud genus deorum, quod natura uisibus nostris denegauit. Nec non tamen intellectu eos mirabundi contẽplamur, facie mentis acrius contemplantes quorum in numero sunt illi duodecim numero, situ nominum in duos uersus ab Ennio coarctatis.

» Iuno Vesta Minerua Ceres Diana, Venus Mars
» Mercurius Iouis Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Cæteriq; id genus, quorum nomina quidem sunt nostris auribus iam diu cognita. Possumus uero animis coniectare, per uarias utiliatates in uita agenda animaduersos in ijs rebus, quibus eorum singuli curant. Cæterum prophanæ philosophiæ turba imperitorũ, uana sanctitudinis priua ueræ rationis, inops religio-

nis, impos ueritatis, scrupulosissimo cultu, insolẽtissi-
mo spiritu, deos negligit, pars in cõtẽptũ tumida. Hos
nanq; cunctos deos, in sublimi ætheris uertice locatos
ab humana contagione procul discretos plurimi, sed
non rite uenerantur. omnes sed inscie metuunt. pauci
sed impie diffitentur. Quos deos Plato existimat ue=
ros, incorporaleis, aialeis, neq; sine ullo fine, neq; exor
dio, sed prorsus ac retro æuiternos, corporis contagio=
ne sua quidem natura remotos ingenio ad summã bea
titudinem pro recto, nullius extrarij boni participatio
ne, sed ex bono et ad omnia competentia prono nu-
tu facili simplici libero, et absoluto quorum parentem
qui omnium rerũ dominator, atq; author est, solũ ab
omnibus nexibus patiendi aliquid gerendi'ue nulla
uice ad alicuius rei mutua obstrictum. Cur ergo nũc
dicere exordiar cum Plato cœlesti facundia præditus
æquiperabilia dijs immortalibus disserens frequentis
» sime prædicet. Hunc solum maiestatis incredibili qua
» dam nimietate, et ineffabili non posse penuria sermo
» nis humani quauis oratione uel modice comprehendi
» uix sapiẽtibus uiris cum se uigore animi quantũ licu
» it à corpore se mouerint intellectũ huius Dei, id quoq;
» interdũ uelut in arctissimis tenebris rapacissimo coru
» scamine lumen candidum intermicare. Missum igi
» tur hunc locum fac iam in quo non mihi quidem tan
tum, sed ne Platoni quidẽ meo ualuerunt ulla uerba,
pro amplitudine rei suppetere. Quid igitur faciã in
rebus mediocritatem meam et quidem longe superãti=
bus, receptui canam, tandemq; orationem de cœlo in
terrã deuocabo, in qua præcipuũ animal homines su

mus, quanquam pleriq; se incuria disciplinæ, ita omnibus erroribus deprauarunt, ac piacularibus sceleribus præbuerunt, & propè exesa mansuetudine generis sui immane efferarunt, ut possit uideri nullum animal in terris homine postremius. Sed nũc non de errorum disputatione differamus. Igitur homines ratione plaudẽtes, oratione pollentes, immortalibus animis, moribundos membris, & leuibus & anxijs mentibus, brutis & obnoxijs corporibus, dissimillimis moribus, et similibus erroribus, puicaci audacia, ptinaci spe casso labore fortuna caduca sigillatim mortales cũti tñ uniuerso genere ppetui uicissim sufficiẽda prole mutabiles uolucri tempore tarda sapientia, cita morte, querula uita terras incolunt. Habetis interim bina animalia, deos ab hominibus plurimum differenteis loci sublimitate, uitæ perpetuitate, naturæ perfectione, nullo inter se propinquo communicatu, cum et habitacula summa ab infimis tanta intercapedine fastigij dispescant, et uiuacitas illic æterna, & indefecta sit. Hic caduca & subsiciua, ingenia illa ad beatitudinem sublimata sint, hæc ad miseras infimata. Quid igitur nullo ne connexu hæc natura se iunxit, sed in diuinam & humanã partem seiugatam esse, & interruptam. & ueluti debilem passa est. Nam ut idem plato ait. Nullus deus miscetur hominibus, sed hoc præcipuum eorum sublimitatis specimen est, quod nulla contractione nostra contaminatur. Pars eorum tamen obtutu hebeti uisuntur, ut sidera, de quorũ adhuc et magnitudine, et coloribus homines ambigunt. Cælo autem soli

intellecta,

intellecta, neq; prompto noscuntur. Quod quidē mirari super his immortalibus nequaquam congruerit, cum alioqui & inter homines qui fortunæ munere opulentia elatus, & usq; ad regni mutabilē suggestū & pendulum tribunal euectus est raro aditus, et lōge remotis arbitrijs in quibusdam dignitatis suæ penetralibus degens. Parit enim conuersatio cōtemptū, raritas conciliat ipsa rebus admirationem. Quid igitur orator obiecerit aliquis, primo istam cœlestem quidē sed penè inhumanā tuā sententiam missam faciam, si omnino homines à dijs immortalibus procul repelluntur. Atq; ita in hæc terræ tartara relegantur, ut omnis sit illis aduersus cœlestis deos cōmunio denegata, ne quisquam eos è cœlitū numero uelut pastor, uel equisio, uel busequa, seu balantum, uel hinnientium, uel mugientiū greges interuisat, qui ferocibus moderetur, morbidis medeatur, egenis opituletur. Nullus inquit deus humanis rebus interuenit. Cui igitur preces allegabo. Cui uota nuncupabo. Cui uictima cedam. Quem miseris auxiliatorē, quē fautorē bonis, quē aduersatorem malis cū uita ciebo? Quem deniq; quod frequentissimum est, iureiureādo uti potero inter Troianos stirpe cognatos, & fortasse inter gentes prælio cognitas. At enim inter nuculos recens cognitos. Si nemo huic capiti crediderit. Quis pro te deus fidem dicet. An ut ferocissimo Mezentio, dextra & telum quod missile libro, apagesis tam cruentos deos dexterā cædibus fessam, telumq; sanguine rubiginosum, utrunq; idoneum non est per quod adiures, ut ue per ista iurent, cum sit summus deorū hic honor

proprius. Nam et iusiurandum dicitur, ut ait Ennius. Quid igitur iurabo, per Iouem lapidem, Romano uetussimo ritu. Atqui si platonis uera sententia est, nunquam se deum cum homine cõmunicare, facilius me audierit lapis, quàm Iuppiter. non. Respondebit enim Plato pro sua sentẽtia mea uoce. Non usq; adeo seiunctos & alienatos à nobis deos prædico ut ne uota quidem uestra arbitrer peruenire. Neq; enim illos sacris rerum humanarum, sed à contrectatione sola remoui. Cæterum sunt quedam diuinæ mediæ potestates, inter summũ æthera & infimas terras, in isto intersitæ aëris spatio, per quas et desideria nostra, & merita ad deos commeant, hos græco nomine δαίμονας nuncupant, inter mortales cœlicolasq; uectores hinc precum inde donorum q ultro citroq; portant, hinc petitiones, inde suppetias ceu quidam utrinq; interpretes & salutigeri, per hos eosdem, ut Plato in symposio autumat, cuncta denunciata, & magorum uariæ miracula, omnesq; præsagiorum species reguntur. Eorum quippe de numero præditi curant singuli eorũ prouide, ut est cuiq; tributa prouincia uel somnijs confirmãdis, uel extis physiculandis, uel præpetibus gubernandis, uel oscinibus erudiendis, uel uatibus inspirãdis, uel fulminibus iaculãdis, uel nubibus corruscandis, cæterisq; adeo, per quæ futura dinoscimus, quæ cuncta cœlestium uoluntate, & numine, & authoritate, sed dæmonum obsequio & opera, atq; cura, ut Annibali somnia orbitatẽ oculi commoneãt, Flaminio auspicia periculum cladis prædicent. Accio Nauio miraculum cotis adijciant, atq; ut nonnulla

regni futuri signa præcurrant, ut Tarquinius Priscus aquila obumbretur ab apice. Seruius Tullius flāma colluminetur à capite. Postremo cuncta ariolum præsagia, fulgurum bidentalia, carmina Sibyllarū quæ omnia, ut dixi, mediæ quæpiam potestates inter homines, ac deos obeunt. Neq; enim pro maiestate deûm cœlestium fuerit, ut eorū quisquam, uel Annibali somnium pingat, uel Flaminio hostiam corrodat, uel accio Nauio cotificet, uel Sibyllæ fatiloquia uersificet, uel Tarquinio uelit apicem reddere. Seruio uero inflammare uerticem, nec exurere, non est operæ dijs superis ad hæc descendere. Mediorum ista sortitio est qui in aëris plagis terræ cōterminis, nec minus confinibus cælo perinde uersantur, ut in quacunq; parte naturæ propria sint animalia, & in æthere uolantia, & in terra gradiētia. Nam cum quatuor sint elementa notissima, ueluti quadrifariam natura magnis partibus distermina, sintq; propria animalia terrarum, et flāmarū. Siquidem ē Aristoteles author est in fornacibus flagrantibus quædā propria animalia pennulis apta uolitare, totumq; æuum suum in igni diuersari, cum eo exoriri, cumq; eo extingui. Præterea cū tot uaga sydera, ut prius dictum est, sursum in æthere, hoc est in ipso liquidissimo ignis ardore comparеant, cur hoc solum ex quatuor, elementum aeris, quod tāto spacio intersitū ē cassum ab omnibus, desertumq; à cultoribus suis natura pateretur. Quin in eo quoq; aere animalia gignerentur, ut in igni flammida, in unda fluxa, in terra glebulenta. Nā quod qdā aues aeri attribuat falsum sentire meritissimo dixeris,

quippe quæ aues nulla earum ultra olympi uerticem sublimatur. Qui cum excelentissimus omnium perhibeatur, in altitudinem perpendiculo si metiare ut geometræ autumant, stadia altitudo fastigij non æquiparat, cum sit aëris augmentum immensum usq; ad stitima lunæ feliœm'que. porro ætheris sursum uersus exordium ẽ. Quid igitur tanta uis aëris quæ ab humilibus lunæ anfractibus usq; ad summum olympi uerticẽ iteriacet. Quid tum uacabit ne aĩalibus suis, atq; erit ista naturæ pars mortua ac debilis. imo enĩ si sedulo aduertas, ipse quoq; aues per terrestre animal non aëriũ rectius ꝓhibeãtur. sem ꝑ enim illis uictus oĩs ĩ terra. ibidẽ pabulũ, ibidẽ cubile, tãtũq; aëra proximũ terræ uolãdo transuerberãt. Cæterũ cũ illis fessa sunt remigia pennarũ, terra ceu portus est. Quod si manifestum flagitat ratio debere propria etiã animalia in aëre intelligi, superest ut quæ tandẽ et cuiusmodi ea sint disseramus. Igitur terrena nequaq̃ deuergunt enim pondere, sed nec flammea ne sursum uersus calore rapiantur. Temperanda ergo nobis pro loci medietate media natura, ut ex regionis ingenio sit, et in cultoribus eius ingenium. Cedo igitur mẽte formemus & gignamus omnino id genus corpus. Tertia quædam animalia quæ neque sint tam bruta, q̃ terrea, neq; tam leuia, quàm ætherea, sed quodammodo utrinq; seiugata. Velut enim utrinq; cõmixta sint, siue amolita, seu modificata utriusq; rei participatiõe, sed facilius ex utroq; quàm ex neutro intelligentur. Habeant igitur hæc dæmonum corpora modicum põderis ne ad superna incedant, aliquid leuitatis ne

ad inferna præcipitētur. Quod ne uobis uidear poë-
tico ritu incredibilia cōfingere, dabo primū exēplū
huius libratæ medietatis, neque enī procul ab hac cor
poris ſubtilitate nubes concretas uidemus, quæ ſi uſ-
que adeo leues forent, ut ea quæ omnino carent pō
dere nunquam infra iuga, ut ſæpenumero animad-
uertimus, grauate caput editi montis ceu quibuſdam
curuis torquibus coronarent. Porrò ſi ſuapte natura
tam ſpiſſæ, ac graues forent ut nulla illas uetuſtioris
leuitatis admixtio ſubleuaret, profectò nō ſecus quàm
plumbi globus, uel lapis ſuapte ui caducæ terris illi
derentur. Nunc enimuero pendulæ et mobiles huc et
illuc uicæ nauium in aëris pelago uentis gubernantur
paululum immutantes proximitate, et longinquitate.
Quippe ſi aliquo humore fœcūdæ ſunt ueluti ad fle
tum edendum deorſum degraſſantur. Atq; omnino
humectiores humilius meant. aquilonis agmine tra-
ctu ſegniores. Sudis uero ſublimior curſus, & cum
lanarum uelleribus ſimiles aguntur cauo agmine uo
latu perniciore. Nonne audis, quid ſuper tonitruum
Lucretius facundiſſime diſſerat?

» Principio tonitru quatiuntur cærula cœli,
» Propterea quia concurrunt ſublime uolantes.
» Aetheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
» Nec fit enim ſonitus cæli de parte ſerena.
» Verū ubicunq; magis denſo ſunt agmine nubes, Tā
» magis hic magno fremitus fuit murmure ſæpe. Quod

ſi nubes ſublime uolitant, omniſq; et exortus, et termi
nus et retro defluxus earū in terras eſt, q̄d tandē futu
ra cēſes dæmonū corpora? quæ ſunt cōcreta multo mi

nus, & tantos subtiliora. Non enim sunt ex hac feculenta nubecula tumida caligne conglobata sicut nubium tenus est, sed ex illo purissimo aëris liquido, et sereno elemẽto coalita, eaq; nemini hominum temere uisibilia, nisi diuinitus speciem sui offerãt, quod nulla in illis terrena soliditas locũ luminis occupauerit, q nostris oculis possit obsistere, qua soliditate nostra offensa acies immoretur, sed filia corporum possident rara & splendida & tenuia usq; adeo, ut radios omnis nostri tuoris & raritate transmittant, & splendore reuerberent, & subtilitate frustrentur. Hinc illa Homerica Minerua quæ medijs cœtibus Graium cohibendum Achilli interuenit, uersum græcum si paulisper operiamini latine enũciabo atq; adeo hic sit in præsentiarũ. Minerua igitur, ut dixi, Achilli moderando iussu Iunonis aduenit.

" Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Hinc & illa Vergiliana matrona quæ in medijs milibus auxiliabunda fratri conuersatur.

" Miscetq; uiris, nec cernitur ulli.

Protinusq; Plautinus miles sup clypeo suo gloriatur, præstringens oculorum aciem hostibus. Ac ne cunctos longius persequar. Ex hoc fermè dæmonum numero poetæ solent haud procul à ueritate censores causæ, & amatores quorũdam hominum deos fingere, & tueri illos. interdum aduersari, & affligere. Igitur & misereri, & indignari & angi, & lætari, omnemq; humani animi faciem pati, ac simuli motu cordis, & salo mentis ad omnes cogitationum æstus fluctuare. quæ omnes turbelæ tempestatesq; procul à deorum cœlestium tranquillitate exultant.

Cuncti enim cœlites semper eodem statu mentis æter na æquabilitate potiuntur. quæ nunquam illis nec ad dolorẽ, nec ad uoluptatem finibus suis pellitur. nec enim mens illa à sua perpetua secta ad quempiam subitum habitum demouetur nec alterius ui. Nam nihil est Deo potentius, nec suapte sponte, nam nihil est Deo perfectius. Porro autem quid potest uideri imperfectius fuisse, quàm is qui à priore statu ad alium rectiorẽ statum migrarit, cum præsertim nemo spõte capessat noua, nisi quem pœnituit priorum. Non enim potest subsequi illa mutatio sine præcendentium infirmatione. Quapropter debet Deus nullã ꝑpeti, uel operis, uel amoris temporalẽ ꝑfunctionẽ, et iccirco nec indignatiõe, nec ira contingi, nullo angore contrahi, nulla alacritate gestire, sed ab oĩbus passionibus animi liber, nec dolere unquã, nec aliquãdo lætari, nec aliquid repentinum uelle, uel nolle. Sed & hæc cuncta, ut hoc genus cætera dæmonum mediocritati congruũt. Sunt enim inter homines, ac deos, ut loco regionis, ita ingenio mentis intersiti habẽtes communem cũ superis immortalitatem, cum inferis passionem. Nam perinde ut nos pati possũt omnia animorum placamenta uel incitamenta, ut in ira incitentur, & in misericordia flectantur, & donis inuitentur, et precibus leniantur, & contumelijs exasperantur, & honoribus mulceantur, alijsq; omnibus ad similẽ nobis modum uarientur. Quippe, ut finem comprehendam, dæmones sunt genere animalia, ingenio rationabilia, animo passiua, corpore aëria, tempore æterna. Ex his quinq; quæ commemoraui tria principio eadem no-

biscum, quartum proprium, postremum commune cũ dijs immortalibus habent, sed differunt ab his passione. Quæ propterea passiua non absurde, ut arbitror, nominaui, quia sunt ijsdem, quibus nos perturbationibus obnoxij. Vnde & religionum diuersis obseruationibus, & sacrorum uarijs supplicijs fides impertienda est. Etsi nonnulli sunt ex hoc diuorum numero, qui nocturnis uel diurnis promptis, uel occultis lætioribus, uel tristioribus hostijs, uel cærimonijs, uel ritibus gaudent, uti ægyptia minerua fermè plangoribus, græca plerunq; choreis, barbara autem strepitu cymbalistarum, & tympanistarum, et choraularũ. Itidem pro regionibus in sacris differunt longe uarietate pomparum agmina ministrorum silentia, sacerdotum officia, sacrificantium obsequia. Item deorum effigies, ut eximiæ templorum religiones, hostiarum cruores, & colores. Quæ omnia pro cuiusq; more solemnia & rata sunt, ut plerunq; somnijs & uaticinationibus & oraculis comperimus sæpenumero indignata numina siquid in sacris socordia, uel superbia negligatur, cuius generis mihi exempla affatim suppetunt. Sed adeo frequentia, & celebrata sunt, ut nemo ea cómemorare adortus sit, qn multo plura omiserit, quàm recensuerit. Idcirco residebo in præsentiarũ in his rebus orationem occupare. Quod si non apud omnes certam fidem, at certe penes cunctos notitiam promiscuam possidet, hæc potius præstiterit latine dissertare, uarias species diuinorũ numiniũ à philosophis perhiberi, quo liqdius, et plenius de præsagio Socratis, deq; eius numine cognoscatis. Nam quodam

significatu et animus humanus etiam nunc in corpore situs δαίμων nuncupatur.

» Dij ne hunc ardorem mentibus addunt,
» Euriale? an sua cuiq; deus fit dira cupido?

Igitur & bona cupido animi deus bonus est. Vnde nō nulli arbitrantur, ut iam prius dictum est. εὐδαίμονας dici beatos, quorū dæmon bonus id est animus uirtute perfectus est. quem nostra lingua ut ego interpretor, haud sciam, an bono, certe quidem meo periculo poteris genium uocare, quoniam is deus qui est animus sui cuiusq; , quanquam sit immortalis, tñ quodam modo cum homine gignitur, ut eæ preces quibus genium precamur ad coniunctionem nostram, nec desunt qui uideantur mihi obtestari, corpus atq; animū duobus nominibus comprehendentes, quorum communio & copulatio sumus, & secundo signatu species dæmonum sit animus humanus exutus et liber stipendijs uitæ corpore suo abiuratis hunc uetere latina lingua reperio lemurem dictatum. Ex hisce ergo lemuribus, qui posteriorum suorum curam sortitur pacato & quieto numine domum possidet. lar dicitur familiaris. Qui uero propter aduersa uitæ merita, nullis bonis sedibus interra uagatione, ceu quodam exilio punitur, inane terriculamētum bonis hominibus, cæterum noxium malis, hūc pleriq; laruam perhibent, cū uero incertum est, quæ cuiq; eorum sortitio euenerit, utrunq; lar sit, an larua, nomine Manum Deū nuncupant, & honoris gratia dei uocabulum additum est. Quippe cū eos deos appellent, qui ex eorum numero iuste, ac prudēter uitæ curriculo gubernato,

pro noīe postea ab hominibus præditi, fanis & cerī
monijs uulgo admittūtur, ut ī Bœotia Amphiaraus,
in Africa Mopsus, in Aegypto Osiris, alius alibi gen
tium, Aesculapius ubiq;. Verum hæc omnis distribu
tio eorum dæmonum fuit, qui quondam in corpo-
ris numero fuere. Sunt autem non posteriores præstan
tiore lōge dignitate. Genus aliud augustius animo dæ
monū q̄ semper à corporis compedibus, et nexibus li
beri procurātur certis precantibus. Quorū è numero
somnus, atq; amor diuersa inter se uim possidēt. A=
mor uigilādi, somnus soporādi. Ex hac ergo sublimio
re dæmonū copia, Pl to autumat singulis hominibus
ī uita agenda testes, et custodes singulos additos, q̄ nemi
ni conspicui, semper adsint omniū non modo actorū
testes, uerum etiam cogitatorum. Ac ubi uita edita re
meandum est, eundem illum, qui nobis præditus fuit
raptare ilico et trahere, ueluti custodiā suam ad iudi
ciū, atq; illic ī causa dicenda assistere si qua commētia
tur, redarguere si qua uera dicat. asseuerare prorsus
illius testimonio ferri sententiā. Proīde nos oēs q̄ hanc
Platonis diuinam sententiā me interprete auscultatis,
ita animos nostros ad quæcunq; uel agenda uel me-
ditanda formate ut sciatis, nihil omnino præ istis cu
stodibus, nec intra animum, nec foris esse secreti.
quando omnia curiose ille participet, omnia uisat, o-
mnia intelligat. & in illis penitissimus mentibus uicæ
conscientiæ diuersetur. Hic quem dico prorsus custos
singularis præfectus domesticus speculator īdiuiduus,
arbiter inseperabilis, testis malorum improbator, bo
norum probator si rite animaduertatur, sedulo cogno
scatur, religiose colatur, ita ut à Socrate iustitia, et in

nocentia cultus est, in rebus incertis prospectator, dubijs præmonitor, periculosis uitator, egenus opitulator q tibi queat, tum somnijs, tum signis, tum etiam fortasse corâm, cum usus postulat mala auerte, bona prosperare, humulia sublimare, nutantia fulcire, obscura clarare, sydera aduersa corrigere. Igitur nimirũ si Socrates uir apprime perfectus, & Apollinis quoq; testimonio sapiens, hunc Deum suum cognouit, & coluit, ac propterea eius custos propé dicam par contubernio & præmonenda præmonuit. Sicubi tamen interfectis sapientiæ officijs, non consilio, sed præsagio indigebat, ut ubi dubitatione claudicaret, ibi diuinatione consisteret. Multa sunt enim de quibus etiam sapientes uiri ad ariolos, et oracula cursitent. Ac non apud Homerum, ut in quadam ingenti specula clarius cernis, hæc duo distributa, seorsus diuinationis, seorsus sapientiæ officia. Nam cum duo collumina totius exercitus dissident. Agamemnõ regno pollens, & achilles bello potens, desideraturq; uir facundia laudatus, & peritia uitæ moratus, qui Atridæ superbiam, Pelidæ ferociam compescat, exemplis moneat, oratione permulceat. Quis Igitur tali in tempore est ad dicendum exhortatus? Nempe Pylius orator, eloquio comis, experimentis cautus, senecta uenerabilis, cui omnes sciebant corpus annis abire. animum prudentia uigere, uerba dulcedine affluere. Itidem cum rebus creperis, & affictis spectatores deligendi sunt q nocte intempesta castra hostiũ penetrent. Non'ne Vlysses cum Diomede deliguntur, ueluti cõsiliũ et auxiliũ, mens et manus, animus et gladius. Enimuero in auli

de desidentibus obsessis ac retro uentis abnuentibus, difficultas belli, & facultas itineris, et tranquillitas maris, et clementia uentorum per fibrarum notas, & alitum uias, & serpentiũ escas explorata sunt. Tacent nempe muta duo illa sapientiæ græciæ summa cacumina Ithacensis, & Pylius. Chalcas autem longe præstabilis ariolus simul alites, et altaria, et arborẽ contemplatus est actutum sua diuinatione & tempestates flexit, et classem deduxit, et decenniũ prædixit. Non secus etiã in Troiano exercitu, cum diuinatione res indigent, tacet ille sapiẽs Senatus, nec audet aliqd pronunciare, uel Hector, uel Iambo, uel Bicias, sed omnes silentio auscultant aut ingrata auguria Helenæ, aut nõ credita uaticinia Cassandræ. Ad eũdẽ modũ Socrates quoq; sicubi locorũ alienæ sapientiæ consultatio ingruerat, ibi sui dæmonis præsagio regebatur. Verũ eius monitis sedulo obediebat, eoq; erat de suo lõge acceptior. Qui autẽ incœpta Socrati * dæmon ille fermè prohibitũ ibat nunq̃ quod ad monẽdum ratio prædicta est. Enimuero Socrates ut' pote uir apprime perfectus ex sese ad omnia congruenta sibi officia promptus, nullo adhortatore unq̃ indigebat. At uero prohibitore nõnunq̃, si qbus forte conatibus eius periculũ suberat, ut monitus præcaueret, ac omitteret cœpta in præsentiarũ quæ tutius uel postea caperet, uel alia uia adoriretur. In huiuscemodi rebus dũtaxat uocẽ quãpiã diuinitus exortã dicebat audire. Ita eni est apud Platonẽ. ne qsq̃ arbitretur oĩa cũ uulgo loquentiũ captasse. Quippe etiam semotis arbitrijs una` cũ Phædro extra pomeriũ sub quõdã arbo=

ris. opaco umbraculo signũ illud ad nunciũ sensit, ne
prius transcenderet illius amnis modicum fluentum,
q̃ increpitum inclinatũ amore retinẽdũ placasset, cũ
præterea si omnia obseruitaret, aliquando eorũ non=
nulla etiam opinamenta habere, ut uidemus plerosq; q
nõ suopte corde, sed alterius uerbo reguntur, q ex angi
portu reptantes consilia ex alienis uocibus colligunt, et,
uti ita dixerim, non animo, sed auribus cogitant. Ve=
rũ enimuero ut ista sunt, certe qui omnium ariolorũ
uoces audiunt, sæpenumero auribus suis usurpant uo
cem, de qua nihil contentur, quã sciunt ex ore humano
profectam. At enim Socrates non uocem sibi, sed uocẽ
dixit quampiam diuinitus oblatam, quo additamento
profecto intelligas non usitatam uocem, nec humanam
significari. Quæ si foret frustra quæpiam, cur non
potius aut uox, aut certe cuiuspiam uox diceretur, ut
ait illa Terentiana meretrix.

» Audire uocem uisa sum modo militis.

Quid uero uocem quampiã dicat audiuisse, aut nescit
unde exorta sit, aut in ipsa aliquid addubitat. Aut eã
quiddã insolitum demonstrat habuisse. ita Socrates eã
quidem sibi, ac diuinitus edita tempestiue accedebat.
Quod eq̃dem arbitror nõ modo auribus, uerũ etiam
cũ oculis signum dæmonis sui usurpasse. Nã frequen
tius nõ uocẽ, sed signũ diuinũ sibi oblatum præsefere=
bat. Id signũ poterat ipsius spẽs habuisse, q̃ solus Socra
tes cerneret, ita ut Homericus Achilles Mineruã. Cre
do plerosq; uestrũ hoc ꝙ modo dixi, cõtãtius credere,
et ĩpẽdio mirari formã dæmonis Socrati usitatam. At
enim Pythagoricos mirari oppido solitos si quis se de

negare unquam uidisse dæmonem, ut reor idoneus author ẽ Aristoteles. Quod si cuiuis potest euenire facultas contemplandi diuinam effigiem, cur non apprime potuerit Socrati, quẽ cuiuis amplissimo numini sapientiæ dignitas coæquarat. Nihil est enim deo similius & gratius, quàm uir animo perfecte bonus, qui tam hominibus cæteris antecellit quàm ipse à dijs immortalibus distat. Quin potius nos quoq; Socratis exemplo & commemoratione erigimur. Ac nos secundũ ipsum studio phlosophiæ pari, similiũ numinũ cantentes promittimus, de quo quidem nescio qua ratione disrapimur, & nihil æq; miror, quàm cum omnes et cupiant optime, & sciant quantum uiuax animus colẽdus sit, tñ animũ suũ nõ colãt. At si qs uelit acriter cernere, oculi curandi sunt qbus cernitur. Itidẽ si pugillare, uultus uel brachia uelanda sunt, quibus pugillatur, similiter in omnibus cæteris mẽbris sua cuiq; cura pro studio est. Quod cum omnes facile respiciãt, nequeo satis mecum reputare, & perinde, ut res est, admirari, cur non etiam animum suum ratione excolant. Quandoquidem ratio uiuendi omnibus æque necessaria est, non ratio pingendi, nec ratio psallẽdi, quas quisque bonus uir sine ulla animi uituperatione, sine turpitudine, sine labe contempserit. Nescio, ut Hismenias tibijs canere, ut Apelles pingere ut Lysippus fingere, sed non pudet me non esse significum, et idẽ ut cæteris artibus ne omnes prosequar licet tibi nescire, nec pudeat. Enimuero dic sodes, nescio bene uiuere ut Socrates, ut Plato, ut Pythagoras uixerunt, nec pudet me nescire bene uiuere. Nunquam hoc dicere au-

debis. Sed cum primis mirandum est quod ea quæ minime uideri uolunt nescire, discere tn̄ negligunt & eiusdem artis disciplinam simul, & ignorantiam decurritant. Igitur quotidiana eorū ora dicere inuenies rationibus multa prodige profusa, et ī semet uel in sui dico dæmonis cultū, q̄ cultus nihil aliud quàm philosophiæ sacramentum est, planè q̄dē uillas opipare extruunt, & domos ditissime exornant, & familias numerosissime comparant, sed in istis omnibus in tanta affiuentia rerum nihil est indignum præterquā ipse dominus ædium, nec iniuria cumulata enim habent quæ sedulo percolunt, ipsi autem horridi, indocti, inculti' que circumeunt. Igitur illas ædificatiorū species in quæ patrimonia sua profuderunt amœnissimas & extructissimas deprehendas, aulas æmulas urbium cōditas, domos uice templorum exornatas, familias numerosissimas, et calamistratas, opiparam supellectilem, omnia affiuentia, omnia ornata, præter ipsum dominum, qui solus Tantali uice in suis diuitijs inops, egens, pauper non q̄dē fluentū ullum fugitiuū captat, & fallacis unde sitim, sed ueræ beatitudinis, & in syncæræ uitæ & prudentiæ fortunatissimæ esurit, & sitit, quippe non intelligit homines æque spectari solere, ut equos mercamur. Neq; enim in emēdis equis faleras consideramus, & baltei polimina inspicimus, & ornatissimæ ceruicis diuitias contemplātur, si ex argento, & auro, & gemmis monilia uanæ gazæ dependent, si plena artis ornamenta capiti, & collo circuniacent, si frena cælata, si ephippia fucata, singula armata sint. Sed istis omnibus exuuijs amolitis

equum ipsum nudũ, et solum corpus eius et animũ contuemur, ut sit ad speciem honestus, ad cursuram uegetus, & ad uecturam ualidus. Iamprimũ in corpore si sit

» Argutum caput breuis aluus. obesáque terga,
» Luxuriet'que toris animosum pectus honestis.

Præterea si duplex agitur ꝑ lumbos spina. Volo enĩ nõ modo perniciter, uerum etiam molliter peruehat. Similiter ergo & in hominibus contemplandis noli illa aliena æstimare, sed ipsum hominem penitus cõsydera. Ipsum ut meũ Socratem pauperem specta, aliena autem uoco, quæ parentes pepererunt, et quæ fortuna largita est, quorum nihil laudibus Socratis mei admisceo, nullam generositatem, nullã prosapiã, nullos lõgos natales, nullas inuidiosas diuitias. Hæc enim cũcta, ut dixi, aliena sunt. Sat ẽ Protomo gloria est, qui talis fuit ut eius nepotem non puderet. Igitur oĩa similiter aliẽa numeres licebit, generosus ẽ, parẽtes laudas, diues ẽ, nõ credo fortũæ, nec magis ista demiror, ualidus ẽ ægritudine, fatigabitur, pernix ẽ. Abibit in senectutẽ, formosus est, expecta paulisper, & non erit. at enim bonis artibus doctus, & apprime est eruditus, & quantum licet homini sapiens, & boni consultus, tandem aliquando ipsum uirum laudas. Hoc enim nec à patre hæreditarium est, nec casu pendulũ, nec à suffragio adminiculum, nec à corpore caducũ, nec ab ætate mutabile. Hæc omnia meus Socrates habuit, et omnino cætera habere contempsit. Quin ergo et tu q te ad studiũ sapiẽtiæ ingeris, aliquando caues ut nihil alienũ in laudibus tuis audias,

sed ut qui te

sed ut q̃ te uolet nobilitare. æque laudet ut accius Vlys sem laudauit i Philoctetæ suo i eius Tragœdiæ principio.

» Inclyte parua prædite prima nomine celebri
» Claroq; potens pectore achiuis classibus author.
» Grauis Dardanis gentibus ultor Laertiadæ

Nouissime patrem memorat. Cæterum omnes laudes eius uiri audisti, nihil mihi nec Laertes, nec Anticlia, nec arctissimus uendicat. Hæc enim tota ut uides laudis huius propria Vlyssis possessio est. Nec aliud te in eodẽ Vlysse Homerus docet, qui semper ei comitem uoluit esse prudentiam, quam poëtico ritu Mineruã nũcupauit. Igitur hac eadem comite omnia horrenda subijt, omnia aduersa superauit. Quippe ea adiutrice Cyclopis specus introit. sed egressus est. Solis boues uidit et abstinuit, ad inferos demeauit, et ascendit eadẽ sapientia comite. Scyllam præternauigauit, nec abreptus est. Carybdim conspectus est, nec retentus est. Circes poculum bibit, nec mutatus est. Ad Loophagos accessit, nec remansit. Sirenes audijt, nec accessit.

L. APVLEII DE PHILOSOPHIA LIBER.

m Oralis Philosophia caput est Faustine fili, ut scias quibus ad beatam uitam perueniri rationibus possit. Verum ad beatitudinem ante alia bonorum fine contingenti, ut ostendã quæ de hoc Plato senserit. Bonorum igitur alia exima, ac prima ꝑ se dicebat eẽ, per perceptionẽ cætera fieri bona existimabat. Prima bona esse deum summũ, mentemq́; illam quam τὸν νοῦν idem uocat. Secundum ea, illas, quæ ex priorum fonte profluerent, esse animi uirtutes, prudentiam, iustitiam, pudicitiam, fortitudinem. Sed his omnibus præstare prudentiam. Secundam numero ac potastate continẽtiam posuit. Has iustitiam sequi. Fortitudinem quartam esse. Differẽtiam hanc bonorum esse constituit. Partim diuina per se & prima, simplicia dici bona, alia hominum, nec eadem omnia existimari, diuina quippe esse, atq; simplicia uirtutes animi. Minora autem bona eaq; quorũdam esse quæ cum corporis commodis congruunt, ut illa quæ nominamus externa, sapientibus, & cum ratione ac modo uiuentibus, sunt sanè bona stolidis, & eorum usum ignorantibus, oportet esse mala. Bonum primum est uerum, & diuinum, illud optimũ, et amabile, & concupiscendum, cuius pulchritudinẽ rationabiles appetunt mentes, natura duce, instructæ eandem eius ardore, & quod non omnes adipisci queunt. Qui neq; primi boni adipiscendi facul

tatem possunt habere, ad id feruntur, quod hominum est. Secundum, nec commune multis, nec quidẽ omnibus similiter bonum. Nanq; appetitus, & ad aliquid cupido, aut uero bono incitatur, aut eo, quod uideatur bonum, unde natura duce cognatio quædam est cum bonis, ei animæ portioni, quæ rationi consentit. Accidens autem bonum esse putatur, quod corpori, rebusq; uenientibus extrinsecus copulatur, & aliquando quidem, qui natura imbutus est, ad sequẽdũ bonum, non modo sibimet intimatum putat, sed omnibus etiam hominibus, nec pari, aut simili modo, uerũ ẽt unumquẽq; acceptum esse, dehinc proximis, & mox cæteris, qui familiari usu, uel notitia iunguntur, hominem ab stirpe ipsa, neq; absolute bonum, nec malum nasci, sed ad utrunq; procliue ingenium esse, habere quidem semina quædam utrarunque rerũ, cum nascendi origine copulata, quæ educationis disciplina, in partem alteram debeant emicare. Doctoresq; puerorũ, nihil antiquius curare oportet, quàm ut amatores uirtutum, uel inter se moribus, & institutis eos ad id prorsus imbibere, ut regere, & regi discant magistra iustitia. Quare præter cætera induci ad hoc cætoros oportere, ut sciant, quæ sequenda, fugiendaq; sint, honesta esse, ac turpia, illa uoluptatis, hæc laudis, hactenus dedecoris ac turpitudinis, honesta eademq; quæ sunt bona, confidenter optare nos oportere. Tria genera ingeniorum ab eo sunt comprehensa, quorum præstans, egregium appellat unum, alterũ deterrimum, pessimumq;, tertiumq; ex utroq; medio temperatum, mediũ nũcupa-

uit. Mediocritatis huius uult esse participem puerum docilem & uirum progredientem ad modestiã, eundemq; commodum, ac uenustum. Eiusmodi enim medietates inter uirtutes & uitia intercedere dicebat. Tertium quiddam ex quo alia laudanda, alia culpanda essent. Inter scientiam ualidam, alterã falsam peruicaci uanitate iactatam. Inter pudicitiam, libidinosamq; uitam, et abstinentiam, intemperãtiamq; posuit, fortitudini ac timori medios pudorem, & ignauiam fecit. Horum quoq;, quos mediocres uult uideri, neq; synceras esse uirtutes, nec uitia tamen mera et intemperata, sed hic, atq; inde permixta esse. Malitiam uero, deterrimi & omnibus uitijs imbuti hominis dicebat esse, quod accidere dicebat, cum optima et rationabilis proportio, & quæ etiam imperare cæteris debet, seruit alijs. Illæ uero uitiorum doctrices iracundia & libido, ratione sub iugo missa dominantur, eandem malitiam de diuersis constare, abundantia inopiaq;. Nec solum ea in qualitatis uitio claudicare arbitratur, sed etiam incumbere dissimilitudinem. Neq; enim posset cum bonitate congruere, quæ à semet ipsa tot modis discrepet, & non solum disparilitatẽ, sed etiam concinnitatẽ præsegerat. Quapropter tres partes animæ, tribus dicit uitijs urgeri. Prudentiam indocilitas impugnat, quæ non abolitionẽ infert sciẽtiæ, sed contraria est disciplinæ discendæ. Huius duas ab eo species accepimus, imperitiã, et fatuitatẽ. quarũ imperitia sapiẽtiæ, et fatuitas prudẽtiæ iueniũtur inimicæ. Iracũdiã, audaciã. Eius comitatum sequuntur indignatio et in commobilitas, dicta græce, ἀναισθησία.

Ita enim dixerim quæ non extinguit incitamẽta ira rum, sed ea stupore deficit immobili. Cupiditatibus luxuriam applicat, idest appetitus uoluptatem, et desiderium ad fruendum potiendumq; haustus inexplebiles. Ex hac manat auaritia, atq; lasciuia, quarum altera liberalitatem coerceat, altera immoderatius fundendo, patrimonij prodigat facultates. Sed uirtutes Plato habitum esse dicit mentis, optime & nobiliter figuratæ, quæ concordem sibi quietem, constantẽ etiam eum faciunt, cui fuerint fideliter intimatæ, nõ tantummodo uerbis, sed factis & etiam secum et cum cæteris. Hoc uero procliuius, si ratio in regni sui solio constituta sit, appetitus & iracundias semper domitas & in frenis habet. Ipsæq; ita obediunt, ut tranquillo ministerio fungãtur. Vnimodam uero esse uirtutem, quod bonum suapte natura adminiculo non indiget, perfectum autem cum sit, solitudine debet esse contentum, nec solum qualitas, uerum etiam similitudo cum uirtutis ingenio coniungitur. Ita enim secum ex omni parte congruit, ut ex se apta sit, sibiq; respõdeat. Hinc etiã medietates, easdemq; uirtutes, ac summitates uocat. Nec solum quod careant redundantia & egestate, sed quod in meditullio quodam uitiorum sitæ sunt. Fortitudo quippe circunsistitur hinc audacia, inde timiditate. Audacia quidem confidentiæ fit abundantia, metus uero uitiũ deficientis audaciæ. Virtutum perfectæ quædam sunt, imperfectæ aliæ. Et imperfectæ sunt, quæ in omnibus beneficio solo naturæ proueniunt, uel quæ solis disciplinis traduntur, & magis ratione discuntur. Eas igitur, quæ ex omnibus

his conſtant, dicimus eſſe perfectas. Imperfectas uirtu
tes ſemet commutari negat. Eas uero, quæ perfectæ ſunt,
indiuiduas ſibi, et inter ſe connexas eſſe, ideo maxime
arbitratur, quod ei, cui ſit egregium ingenium, ſi acce
dat induſtria uſus & diſciplina, quam dux rerum
ratio fundauerit, nihil relinquetur quod non uirtus
adminiſtret. Omnes uirtutes cum animæ partibus di
uiſit, et illam uirtutem, quæ ratione ſit nexa, et eſt ſpe
ctatrix omnium rerum, prudentiam dixit, atq; ſapiē
tiam. Quarum ſapientiam, diſciplinam uult uideri
diuinarum humanarumq; rerum. Prudentiam uero
ſcientiam eſſe intelligendorum bonorum, et malo-
rum, eorum etiam media, quæ dicuntur. In ea ue
ro parte, quæ iracundior habeatur fortitudinis ſedes
eſſe, uires animæ, neruosq; ad ea implenda, quæ no
bis ſeuerius agenda legum imponuntur imperio. Ter
tia pars mentis eſt cupidinum, & deſideriorum, cui
neceſſario abſtinentia comes eſt, quam uult eſſe ſerua
tricem conuenientiæ eorum, quæ natura recta pra-
uáq; ſunt. In homine ad placentiam, ac mediocritatē
libido reflectitur, actusq; uoluptarios ratione huius
dicit, ac modeſtia coerceri. Per has tres animæ partes
iuſtitiam æqualiter diuidentes, quæ cauſam eſſe dicit,
ut unaquæq; potiorem ratione, ac modo ad fugien-
dum munus obediat. Hanc ille heros iuſtitiam mo-
do nominat, nunc uniuerſæ uirtutis nuncupatio-
ne complectitur, & item fidelitatis uocabulo nun-
cupatur, ſed cum ei, à quo poſſidetur, eſt utilis, beni-
uolentia eſt, at cum foras ſpectat, & eſt fida ſpecu-
latrix utilitatis alienæ, iuſtitia nominatur. Eſt et illa

iustitia, quæ quartum uulgata diuisione uirtutum, locum possidet, quæ cum religiositate copulantur, quarum religiositas deum honori, ac supplicijs diuinæ rei mancipata est, illa uero hominum societatis & concordiæ remedium, atque medicina est. Duabus autem æqualibus de causis utilitatem hominum iustitia regit, quarum est prima minorum obseruantia, & diuisionum æqualitas, & eorum quæ pacta sunt symbole, ad hæc ponderum mensurarumq; custos, et communicatio opum publicarum. Secunda finalis est, et ueniẽs ex æquitate partitio, ut singulis in agros dominatus congués deferatur, ac scrutetur bonus optimus potior, minor non bonis. Ad hæc bonus quisque natura & industria in honoribus & officijs præferatur. Pessimi aues luce careant dignitatis. Sed ille iustus in deferendo honore, ac seruando, modus est ei, qui est suffragator bonorum, & malorum subiugator ut semper in ciuitate emineant, quæ sunt omnibus profutura, iaceant & subiecta sint, cum suis actoribus uitia. Hinc rhetoricæ duæ sunt apud eum partes, quarũ una est disciplina contemplatrix bonorum, iusti tenax, apta & conueniens cum secta eius qui publicitus uult uideri. Alia uero adulandi scientia est captatrix uerisimilium, usus nulla ratione collectus. Hanc rem diffiniuit Plato, quam ciuilis articuli umbram, idest imaginem nominauit. Ciuilitatem, quam πολιτικὴν uocat, ita uult à nobis intelligi, ut eam esse ex uirtutum numero sentiamus, nec solum agentem, atq; in ipsis administrationibus, uerum spectari ab ea uniuersa atque

discerni. Nec solum prouidentiam prodesse ciuilibus rebus, sed omnem sensum eius, atque propositum fortunatum, & beatum statum facere ciuitatis. Hæc eadẽ utilitatem animæ procurat duobus modis. Altera nãq; legalis est, iuridicialis altera. Sed prior consimilis est exercitationi, per quam pulchritudo animæ et robur acquiritur, sicut exercitatione ualitudo corporis, gratiáq; continetur. Iuridicialis illa medicinæ pars est. Nam morbis animæ medetur, sicut illa corporis. Has disciplinas uocat, plurimumq; earum curationem commoditatis afferre profitetur. Harũ imitatrices esse coquinariam et unguentariam. Sed artem sophisticam professionemq; iuris blandam, et assentationum illecebris turpes profitentibus, inutiles cunctis, quorum sophisticam coquinæ coniungit. Nam ut illa medicinæ professione interdum opinionem imprudentium captat, quasi ea quæ agit cum morborũ medela conueniant, sic sophisticæ imitata iuridicialem statum dat opinionem stultis, quasi iustitiæ studeat, q̃ iniquitati fauere constat. Vnguentariam uero professores iuris imitantur. Nam sicut illa remedio uult esse, per quod species corporibus, ac ualitudo seruentur, nõ modo utilitatem corporum minuit, sed robur etiam uiresq; frangit, et iterum colorem ad desidiam sanguinis mutat. Sic hæc inscientiam mutata iuris, simulat quidem uirtutem se animis augere eneruato quod in illis natiuæ fuerit industriæ uirtutes eas doceri et studeri posse arbitratur, quæ ad rationabilem animã pertinent, idest sapientiam, et prudentiam, & illas quæ uitiosis partibus pro remedio resistunt, idest

fortitudinem & continentiam rationabiles quidem esse. Superiores uirtutes pro disciplinis haberi. Caeteras si perfectae sunt, uirtutes appellat, si semiperfectae sunt, non illas disciplinas uocandas esse censet, sed non in totum existimat disciplinis alienas. Iustitia uero quod trinis animae regionibus sparsa sit, artem uiuendi ac disciplinam putat, et nunc docilem esse, nunc usu, & experientia prouenire. Bonorum autem quaedam sui gratia asserit appetenda, ut beatitudinem, ut bonum gaudiũ. Alia non sui gratia, ut medicinam. Alia sui et alterius, ut prouidentiam, caeterasq; uirtutes, quas et sui causa expe[illegible]mus, ut praestãtes per se, & honestas, et alterius, idest beatitudinis, quae est uirtutum exoptatissimus fructus. Hoc pacto etiã mala quaedam sui causa fugienda sunt, alia caeterorũ, pleraq; et sui & aliorum, ut stultitia et huiusmodi uitia, quae et sui causa uitanda sunt, & eorum quae accidere ex his possunt, idest miseriae, atq; infelicitates. Eorum quae appetenda sunt, quaedã absolute bona dicimus, quae semper, atq; omnibus cum assunt, inuehunt commoda, ut uirtutes, quarum beatitudinitas fructus est. Alia quibusdam, nec cunctis, uel perpetuo bona, ut uires, ualituo, diuitiae, et quaecunq; corporis ac fortunae sunt. Pari pacto et eorum quae declinãda sunt, quaedã omnibus ac semper uideri mala, quoniam nocent, atq; obsunt, ut sunt uitia, & infortunia quaedam alijs, nec ea semper nocere, ut aegritudinem, egestatem, et similia. Sed uirtutem liberam, et in nobis sitam, et nobis uoluntate appetenda, peccata uero esse non minus libera, et in nobis sita, non tamẽ

ea suscipi uoluntate. Nanq; ille uirtutis spectator, cũ eam penitus intellexit bonam esse, et benignitate praestare, eam affectabit profecto, et eam sectandam existimabit sui causa. Ac item ille qui senserit uitia, non solum turpitudinem existimationi inuehere, sed nocere alio pacto, fraudiq; esse. Quis potest sponte ad earum consortium se ingerere? Sed si ad huiusmodĩ mala pergit, ac sibi usum eorum utilem credit, deceptus errore, et imagine bonii, sollicitatus quidem, sciẽs uero ad mala praecipitatur. discrepes quidem à communi sententia, si nõ quidem ignores quid inter pauperiem, ac diuitias intersit, et cum haec in procliui sita sint, nec pauperies honestatem, uel turpitudinẽ diuitiae allaturae sint. Si egestatem rerum uictui necessariarum copijs praeferas, ineptire uidearis, & adhuc illud absurdius, si quis sanitatẽ corporis spernat, eligẽs morbos. Sed illud postremae dementiae est, cum quis pulchritudinem uirtutis oculis animae uiderit, utilitatemq; usu & ratione perspexerit, non ignarus, quantum dedecoris atq; incommodi adipiscatur, ex participatione uitiorum, tamen addictum se uelit uitijs. Corporum sanitatem, uires, indolentiam, caeteraq; eiusmodi bona extraria, item diuitias, et caetera, quae fortunae commoda dicimus, ea non simpliciter bona nuncupanda esse. Nam siquis ea possidens usu se abdicet, ea sibi inutilia erunt. Siquis autem eorum usum conuerterit ad malas artes, ea illi etiam noxia uidebũtur. Vnde colligitur bona haec simpliciter dici non oportere, nec etiã ea, quae sunt morbosa, ut pauperiem, caeteraq; existimari mala oportet. Nã qui tenuis est, si mo

dificetur, nullam noxã ex eo sentiet. Etiam qui recte paupertie sua utitur, non solum nihil capiet incommodi, uerum ad toleranda cætera melior, atq; præstantior erit. Si igitur nec habere pauperiem, neq; eam ratione regere contrarium est, paupertas malum non est. uoluptatem uero neq; bonũ esse absolute, neq; simpliciter malum, sed eam, quæ sit honesta, nec pudendis rebus, sed gloriosis actibus ueniat, non esse fugiendam. Illam uero, quàm aspernatur natura ipsa turpĩ delectatione quæsitam, uitari oportere censebat. Solitudinem et laborem, si naturales essent, et ab ipsa uirtute descenderent, et essent pro aliqua pæclara admĩnistratiõe susceptæ, appetibiles dicebat esse. Sed si aduersum naturã turpissimarũ rerũ causa gignerẽtur, malas detestabilesq; esse. Ex his quæ ĩ nobis sunt, prĩmũ bonũ, atq; laudabile est uirtus bonũ studẽti. Ideo honestum appellari oportet, solũ quippe quod honestũ est, bonũ dicimus, et malum, turpe, et merito quod turpe est, bonũ non potest dici. Amicitiam ait sociam, eãq; consensu cõsistere, reciprocamq; esse, ac dilectionis uicem reddere quando reclamat æqualiter. Hoc amicitiæ cõmodo prouenit, cũ amicus eũ quẽ diligit, parĩter ac se cupit prosperis rebus potiri. Aequalitas istæ nõ aliter prouenit, nisi simlitudo in utroq; parilitate, caritateq; conueniat. Pares enim paribus irresolubĩli nexu iungũtur, ita discrepantes, et inter se disiuncti sunt, nec aliorũ amici. Inimicitiarũ autem uitia gignuntur ex maleuolentia per morũ dissimilitudinẽ, & distantiam uitæ, et sectas, atq; ingenia contraria.

Alia etiam amicitiæ genera dicit esse, quarum pars uoluptatis gignitur causa, pars necessitatis. Necessitudinis et liberorum amor naturæ congruus est. Alius abhorrens ab humanitatis clementia, qui uulgo amor dicitur, et est appetitus ardens, cuius instinctu per libidinem capti amatores corporum, in eo quod uiderint, totum hominem putant. Eiusmodi calamitates animarum, amicitias idem appellari uetat, quæ nec mutuæ sunt, nec reciprocari queant, ut ament, quæ redamantur, nec constantia illis assit, & diuturnitas desit, amoresq; eiusmodi societate ac pœnitentia terminentur. Plato tres amores hoc genere dinumerat, qđ sit unus diuinus, cum incorrupta mente, et uirtutis ratione conueniens, non pœnitendus. Alter degeneris animi, & corruptissimæ uoluptatis. Tertius ex utroq; pmixtus, mediocris ingenij, et cupidinis modicæ. Vt igitur ille amor deterrimus, ac inhumanissimus, atq; turpis, nõ ex rerum natura, sed ægritudine corporali, morboq; colligitur, sic ille diuinus deorum munere, beneficioq; concessus aspirante cælesti cupidine in animos hominum credatur uenire. Est amoris tertia species, quam diximus mediam diuini atq; terreni proximitate collectus, nexuq; & consortio parili copulatus, & ut rationi propinquus est diuinus ille, ita terrenus ille turpitudini iunctus est uoluptatis. Culpabilium autem uirorum quatuor formæ sunt, quarum prima honori petarum est, sequens abstemiorum, tertia popularis, tyrannicæ damnationis ultima. Quapropter euenit primum illud mentibus uitium, cum uigor rationis elanguerit, superiorq; robustior fuerit animæ

portio, in qua ira dominatur, oligarchia dicitur. Ea sic nascitur, cum propter pessimum pastum eius partis animæ, quæ ex cupiditatibus constat, non solum rationabilis et irascentiæ loca possidentur, sed etiã eius quæ non necessarias cupidines acuunt. Hunc talem Plato lucricupidinem atq; accipitrem pecuniæ nominauit, qualis popularis existit, cum indulgentia cupidines laboratæ, non solum iustis desiderijs exardescunt, sed his æque obuiæ, atq; occursantes, et illam cõsiliariam, et illam alteram rationabilem animam conditionibus suis presserunt. Tyrannidis ex luxuriosa et plena libidinis uita, quæ ex diuersis & illicitis uoluptatibus conflata, mente tota dominatur. Quis itaq; ut pessimum eum, non solum turpem, et damnosum, & contemptorem deorum, et immoderatam, & inhumanam, atq; insociabilem uitam, ait uiuere? Sed nec cum proximis secum'ue congruere, atq; ideo nõ modo à cæteris, uerum etiam à se discrepare, nec alijs tantum, sed sibi inimicum esse, et iccirco hunc talem, neq; bonis, nec omnino cuiquam, nec sibi quidem amicum esse, sed illum pessimum uideri, quod nulla malignitatis superlatio possit excedere. Hunc talem nunquam in agendis rebus expedire se posse, non solum propter inscitiam, sed quod ipse etiam sibimet sit ignotus, et quod perfecta malitia seditionem mentibus pariat, impediens incœpta eius, atq; meditata consilia, nec permittens quicquam eorũ quæ uolet. Quapropter pessimo deterrimoq;, non ea tantũ uitia quæ secundũ naturam sunt, pariunt execrabilitatem, ut est inuidentia, nec est de alienis incommodis gaudiũ,

ſed etiam quæ natura reſpuit, uoluptatem dico, atq; ægritudinem, deſiderium, amorem, miſericordiam, metum, pudorem, iracundiam. Idcirco autem hoc euenit, quod immoderatum ingenium in quæcunq; proruerit, modum non habet, atq; ideo ſemper ei aut deeſt aliquid, aut redundat. Hinc eiuſmodi hominis amor omni tenore corruptus, quod nõ ſolum effrenatis cupiditatibus et inexplicabili ſiti haurire auet omnia genera uoluptatis, ſed etiam quod formæ iudicio, irrationabili errore diſtrahitur, ignorans uerã pulchritudinem, & corporis effœtam & eneruem & fluxam cutem deamãs. Nec ſaltem coloratos ſole, aut exercitatione ſolidatos, & opacos umbra, uel molles deſidia, ſed cura nimia modulatos artus magni facit. Non ſponte graſſari malitiam, multis modis conſtat. Nanq; iniuriam inordinatam paſſionem, & ægritudinem mentis eſſe ait, unde liquido arbitratur homines non ſponte ferri. Quis enim tantum mali uoluntate ſuſciperet, ut in optima mentis ſuæ parte ſcelus & flagitium ſciens ueheret? Cum ergo poſſeſſio mali ab imprudentibus capitur, uſum eius & actiões oportet ab ignorantibus ſuſtineri. Idcircoq; id peius eſt quàm noceri. Etenim ĩ his rebus nocetur quæ ſunt uiliores, corporis ſcilicet, quæ uel imminui poſſunt, uel fraudibus interire, illæſis potioribus, quæ ad ipſam attinent animam. Sed eis nocere longe peius eſſe. Ex quo intelligi poteſt quod animus bonis eo uitio perniciés infertur, pluſq; illi nocet, qui alium cupit perditum, quàm illi nocet, aduerſum quem talia machinatur, et cum noceri alteri malorum omnium noxiũ

ſit, multo grauius eſt, ſi qui nocet abeat impune, grauiusq; & acerbius eſt omni ſupplicio, ſi noxio impunitas differatur, nec hominũ interim animaduerſione plectatur. Sed grauius q̃ acerbiſſimorũ morborum carere medicina medẽtes fallere, nec uri, nec ſecari eas partes, quarum dolore incolumitati reſiduarum partiũ conſulatur. Quare ut optimi medici conclamatis deſperatisq; corporibus non adhibent medenteis manus, ne nihil profutura ratio doloribus ſpatia promulget, ita eos quorum animæ uitijs imbutæ ſunt, nec curari queunt, medicina ſapientiæ emori præſtat. Nam cui nec ex natura, nec ex idustria, recte uiuẽdi ſtudiũ cõciliari poteſt, uita exiſtimate populo eẽ pellẽdũ, uel ſi cupido uitæ eũ teneat, oportere ſapiẽtibus tradi, quorũ arte quadã ad rectiora flectãtur. Et eſt ſanè melius talẽ regi, nec ipſum i alios habere poteſtatẽ, nec dominari, ſed ſeruire, ipſũ aliorũ adijci poteſtati, parẽdi potius q̃ iubẽdi officia ſortitũ. Virũ peſſimũ nõ ſolũ deteriorẽ eſſe dicebat, ꝙ diſtrahatur ſemper additiõe uitiorũ, et ſitdeſideriũ æſtibus differtur. Qui quãto plurium cupidior ſit, tãto ſibimet egẽtior, et propterea alijs uideri poteſt. Sperata ꝗppe, atq; exoptata uix pauca et cũ maxima erũna proueniũt. His q; flagrãtiores cupidines floresq; ſuccedũt, nec futuris tãtũmodo angitur malis, uerũ ẽt præteritis trãſactisq; torquetur, quos omneis morte ſola ab eiuſmodi malis deduci poſſe manifeſtũ ẽ. Sed apprime bonos, ẽt ſine mediocritate deterrimos, paucos admodũ rarioresq; ẽt ut ipſe ait, inumerabileis eẽ, qui nec planè optimi, nec oppido deterrimi ſint, ſed quaſi mediæ morigerati.

Sed neq; superiores obtinere recta oia, neq; inferiores in oibus labi. Perfecte sapiētē esse nō posse dicit Plato, nisi cæteris īgenio præstet artibus, et prudentiæ partibus absolutus, atq; à puero iā imbutus factis congruētibus et dictis assuetus, purgata et effœta animi uolu=ptate, eiectis ex animo hic abstinētia atq; patientia, atq; doctrinis ex rerū sciētia eloquētiaq; uenientibus. Eū q per hæc profectus fidenti et securo gradu uirtutis uia graderetur, adeptū solidā uiuēdi rationē re=pēte fieri pfectū, hoc ē repente præteriti futuriq; æui ultimas partes attingere, et esse quodāmodo in tēpora lætū. Post hæc ut his exclusis, īsertisq; et īmissis oibus, quæ ad beatā uitā fuerūt, nō ex alijs pēdere, nec ab alijs deferri sibi posse, sed in sua manu esse sapiens recte putat. Quare nec in secundis rebus effertur, nec cōtrahitur in aduersis, cum se ornamentis suis ita in=structum sciat, ut ab ijs nulla ui segregetur. Hunc talem non solum inferre, sed nec referre quidē opor=tet iniuriam. Non enim eam contumeliam putat, quā patientia firmiter tolleret. Qua quidem naturæ lege in animo eius sculptum sit, quod nihil horū possit no=cere sapienti quæ opinantur cæteri mala esse. Equidē sapientem illum conscientia sua fretum, securum, et cōfidentē, in omni uita dici futurū, quod et oia accidētia reputet, & ad meliores rationes trahat, & quod nihil morose uel difficulter excipiat, sibiq; persuase=rit pertinere res suas ad immortaleis deos. Idem ille diem mortis suæ propitius nec inuitus expectat, quod de animæ immortalitate confidat. Nam uinculis li=berata corporeis, sapientis anima remigrat ad deos,

& pro

& pro merito uitæ purius, castius'ue transactæ, hoc ipso deorum se conditioni conciliat. Eundem sapientem optimũ nominat, ac bonũ, ac prudentem recte arbitratur, cuius sanè consilia cũ factis rectissimis cõgruunt, et cui principia profecta sunt à iusti ratiõe. Adhæc & sapientem & fortissimum dicit esse eum, qui uigore mentis ad omnia percipienda sit paratus. Inde est quod fortitudinem neruos animi, ipsasq; ceruices ait, ut ignauiam animi animæ ait imbecillitati esse finitimam, diuitem hunc solum quidem recte putat, quippe cum thesauris omnibus pretiosiores solus uideatur possidere uirtutes, quia etiam solus sapiens, opes potest in usibus necessarijs regere, uideri ditissimus debet. Nam cæteri quamuis sint opibus affluẽtes, tamen quod uel usum earum nesciant, uel diducant eas ad pessimas partes, inopes uidẽtur. Egestatẽ nanq; non abstinẽtia pecuniæ, sed præsentia immoderatarum cupidinum gignit. Philosophũ oportet, si nihil indigens erit & omni fortunæ contumax, et superior ijs, quæ homenes acerba toleratu arbitrãtur, nihil sic agere, q̃ ut semper studeat animam corporis consortio separare, et ideo existimandam philosophiam esse mortis affectum, consuetudinemq; moriendi. Bonos omneis inter se oportet amicos esse, et si sint minus noti, & potestate ipsa, qua mores eorum, sectæq; conueniunt, amici sunt habendi. Paria quippe à similibus nõ abhorrent. Vnde inter solos bonos fidem amicitiæ eẽ constat. Sapiẽtia boni amatorẽ adolescẽtẽ facit, sed eũ qui probitate ingenij sit ad artes bonas promptior. Nec deformitas corporis talem poterit abigere appe=

titum. Ná cũ ipsa anima cóplacita est, homo totus ad amatur, sed cum corpus expetitur, pars eius deterior est cordi dure. Igitur putandum est, eum qui sit ignarus bonorum, cupidum quoq; eiusmodi rebus eẽ. His enim solus bonus desiderijs accenditur, qui bonum illud oculis animi uidet, hoc est esse sapientem. Istud quoq; quoniam qui est ignarus, osor quoq; nec amicus uirtutum sit necesse est. Nec frustra hic talis amator est turpium uoluptatum. Sapiens non modo mere uoluptatis quidem, alicuius gratia ueniet ad agendum, nisi præsto fuerint honesta emolumenta uirtutis. Húc eundem cum huiusmodi uoluptate oportet uitam uiuere honestam, & admirabilem, plenamq; laudis & gloriæ. Neq; harum modo rerum causa cæteris omnibus præferri, uerum etiam iucunditate & securitate solum & semper frui, nec angetur clarissimis affectibus, uel quod ex se omnia sunt apta quæ ad beatitudinem pergunt, uel quod decreto & lege recte rationis interdicatur eiusmodi afflictatio. Sed neq; obitus causa lamentationes suscipi oportet, si sciamus illum. Neq; aliquid mali passum, ac si fuerit bonæ uoluntatis etiam melioribus aggregatur. Neq; enim alieni gratia ut qui in se reponit omnia. igitur sapiens non erit tristis, sapientiæ finis est ut dei meritis sapiẽs prouehatur, hancq; futuram eius operam ut æmulatione uitæ ad deorum actus accedat. Verum hoc ei poterit prouenire, si uirum perfecte iustum, pium, prudentem se præbeat. Vnde non solum in prospectandi cogitatione, uerum etiam agendi opera sequi eum cóuenit, quæ dijs atq; hominibus sunt probata. Quip

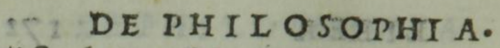
pe cum summus deorum cuncta hæc non solum cogitationum ratione consyderet. Sed prima, media, & ultima obeat, compertaq; intimæ prouidentiæ ordinationis uniuersitate & constantia regat. Verum enimuero illud omnibus beatum uideri, cui et bona suppetunt, & quemadmodum carere uitijs debeat, callet. Vna quidem beatitudo est, tum ingenij nostri præsentia tutamur, quæ perficimus. Alia cum ad perfectionem uitæ nihil deest, atq; ipsa sumus contemplatione contenti. Vtrarunq; autem felicitatum origo et ex uirtute manat, et ad ornamentum quidem genialis loci est uel uirtutis, nullis extrinsecus eorum quæ bona dicimus, adminiculis indigere. Ad usum autem uitæ communis, corporis cura, & eorum quæ extrinsecus ueniunt, præsidijs opus est. Ita tamen ut hæc eadem fiant uirtute meliora, eiusq; suffragio beatitudinis commodis copulentur, sine qua hæc in bonis minime sunt habenda. Nec frustra est, quod sola uirtus fortunatissimos potest facere, cum absq; hac ex alijs prosperis non possit felicitas inueniri. Sapiētem quippe pedissequum & imitatorem dei dicimus, & sequi arbitramur deum, idest τὸν θεόν. Non solum autem oportet, dum uitam colit, digna discere, nec ea agere, quæ eorum maiestati displiceant, uerum & tunc cum corpus relinquit, quod non faciet inuito deo. Nam & si in eius manu est mortis facultas, quamuis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, nisi ꝑpetiendū istud lex diuina decreuerit, accersire tamen eum mortem non debere, et si ante actæ uitæ ornamenta cohonestant. Honestiorē tamen

esse, & secundi rumoris oportet, cum securus de posteritatis suæ uita, ad immortalitatē animam ire permittit, eoq́;, quod pie uixerit, capit fortunatorū habitaturam locum in deorum choreis, semideumq́; per mistam. De ciuitatum uero constitutione, de obseruatione regendarum rerum publicarum, ita iubet Plato. iam principio ciuitatis diffiniuit formam ad hunc modum, ciuitatem esse coniunctionem hominum plurimorum in quibus sunt regentes, alij citeriores, coniūcti inter se concordia, & inuicem sibi opem, atq; auxilium deferentes, ijsdem legibus, rectis tamē, officia sua temperantes, unamq́; ciuitatem ijsdem mœnibus illā futuram, & eadem uelle, & nolle incolarum mentem assueuerunt. Quare suadendum fundatoribus rerum publicarum, ut usq; ad id locorum, plebes suas ab eodem eidem rectori noti esse possint, nec sibimet incogniti, sic enim fiet, ut omnes una mente sint, æquumq́; sibi factum uelint, magnam sane ciuitatem non habitantium multitudine, eorumq́; magis uiribus uti oportet. Vires enim nō corporis, nec pecuniæ collectas, dominatione multorum æstimandas putat, cum uecordia impotentiaq́;, sed cum decreto cōmuni uirtutibus omnibus ornati uiri, incolæ, & omnes fundati legibus obsequuntur, cæteras uero, quæ non ad hunc modum forent constitutæ, non arbitrabatur sanas ciuitates. Eas demum fundatas ratione dicebat esse, quæ ordinatæ ad instar animarū forent, ut pars optima, quæ sapientia, prudentiaq́; præcellit, imperaret multitudini, et ut illa totius habet curam corporis, ita prudentiæ delectus tueatur, uniuersæ com-

moda ciuitatis. Fortitudo etiam pars uirtutis ſecunda, ut uiſua appetentiam caſtigat, & reprimit, ita in ciuitate uigilet, excubitorum loco quidem militet iuuentus, pro utilitate cunctorum, ſed inquietos & indomitos, ac propterea peſſimos ciues refrenet, contineat, ac ſi neceſſe ſit, frāgat potioris cum conſilij diſciplina. Illam uero deſideriorum tertiam partem plebi, et agricolis parem dicit, quam exiſtimat moderatis utilitatibus ſuſtinendam. At enim rēpublicam negat poſſe cōſiſtere, niſi is qui imperat habeat ſapientiæ ſtudium, aut is ad imperandum eligatur, quem eſſe inter oēs ſapientiſſimum conſtet, et huiuſcemodi moribus cunctos ciues imbuendos eſſe dicit, ut ijs in quorum tutelam atq; fidem reſpublica ulla credatur, auri atq; argenti habendi cupido nulla ſit. Nec ſpecie communi priuatas opes appetant, nec huiuſmodi hoſpitia ſuccedant, ut cæteris ianua non recluſa cibos, uictumq; ita ſibi curent, ut acceptam mercedem ab his quos protegunt, communibus epulis inſumant. Matrimoniaq; non priuatim maritanda eſſe, ſed fieri communia, diſponentibus ipſis eiuſmodi nuptias, publicæ ciuitatis, ſapientibus & magiſtratibus, & ſorte quadam ei negocio præditis, idq; præcipue curantibus, ne diſpares ſui, uel inter ſe diſſimiles copulentur. His aduertitur utilis neceſſariaq; confuſio, ut permixta nutrimenta puerorum, ignotorum, ad hæc agnitionis parētibus afferat difficultatem, ut dum ſuos liberos neſciunt omnes, quos uiderint eius ætatis, ſuos credant, & ueluti communium liberorum omnes omnium ſint parentes. Hæc ipſorum connubiorum quæritur tem-

pestiua coniunctio, cuius futuram stabilem fidem credit, si cum armonia musicæ dierum consonent numeri, & qui de talibus nuptijs erunt orti, studijs congruentibus imbuentur, & optimis disciplinis communi præceptorum magisterio docebuntur, non uirile tantummodo, uerum etiam fœminarum, quas uult Plato omnibus partibus, quæ propriæ uirorum putantur, coniũgendas esse, bellicis etiam, quippe cum utrisq; natura una sit, eandem esse uirtutem. Eiusdem ciuitatem nullis extrinsecus latis legibus indigere, regia quippe prudentia et eiusmodi institutis ac moribus, quibus dictum est fundata, cæteras leges non requirat. Et hanc quidẽ, ut figmentum aliquod ueritatis, exempli causa per se compositam uult esse rempublicam. Sed et alia optima quidem, & satis iusta, et ipsa quidem specie & ditis causa ciuitatis fabricata, non ut superior sine euidenti. Sed iam cum aliqua substantia in hac non suo nomine & de statu, & de commodo ciuitatis requirens originis eius principia & fundamenta disponit. Sed eò tendit, quemadmodum ciuilis gubernator eiusmodi locum conuentusq; multitudinum nactus iuxta naturam præsentium rerũ, et conuenarum debeat facere ciuitatem plenam bonarũ legum & morũ bonorũ. In hac equidẽ easdẽ puerorum nutricationes, easdem uult esse artium disciplinas. Sed in connubijs & partubus ac dombus descisit à prioribus obseruatione reipublicæ matrimonia priuata, et singularia faciens pro quoque ipsorum. Et si in contrahendo matrimonio consulere uolũtatem suam debeant, uniuersæ tamen ciuitatis prin

cipibus, ut communis commodi causam decernit spectandam esse. Quare & duces inferiores nuptias nō recusent, & locupletium consortium inopes consequātur, & si uires opum congruunt, ingenia tamen diuersa miscenda esse, ut iracundo tranquilla iungatur, et sedato homini incitatior mulier applicetur, ut talibus obseruationum remedijs, soboles natura discrepante confecta, mox prouentu meliore coalescat, & ita compositarum domorum opibus ciuitas augeatur. Domos uero et possessiones habeant priuatas, ut queunt singuli, quæ quidem nec immensum augeri per auaritiam, nec prodigi per luxuriam, aut deseri per negligentiam sinant, legesq; ciuitati huic promulgari iubet, et legum moderatorem, cum aliquid tale concipiet, ad contemplandas uirtutes hortatur. Hi tales complectentur proximos, honores custodient, intemperantiam arcebunt, iniuriam refrenabunt, prudentiæ ornamentis cæterisq; honores maximos deferentes. Nec temere multitudo conuolet ad eiusmodi rerum publicarum status, nisi qui optimis legibus, & egregijs institutis fuerint educati, moderati ergo cæteros inter se congruentes. Quatuor culpabilium ciuium genera sunt, unum eorum qui sunt honore præcipui, alterum paucorum, penes quos rerum est potestas. Tertium omnium. Vltimum dominationis tyrannicæ. Et primum quidem fit, cum prudentiores uiri per magistratus seditiosos ciuitate pelluntur, deferturq; ad illos potestas, qui sunt manu tantummodo strenui, nec ij, qui blandiore consilio agere res possint, adipiscuntur iam iam im=

perij facultatem, sed qui turbidi, uiolentiæq; sunt paucorum uero status obtinetur, cũ inopes criminosi multi simul paucorum diuitum potentiæ subiacentes derint se, atq; permiserint, omnemq; regendi potestatem, nec mores boni, sed opulentia fuerit consecuta. Popularis autem factio, roboratur, cum inops multitudo obtinuerit aduersus diuitum facultates, lexq; iussu populi fuerit promulgata, ut ex æquo liceat omnibus honores capescere. Ad hæc tyránis illa singulare dominationis caput tunc oritur, cum ciuis, q leges contumacia sua ruperit, simili legum coniuratione adoptatus imperium inuaserit, constituens deinceps, ut omnis ciuium multitudo desiderijs eius & cupiditatibus parens, obsequium suum tali fine moderetur.

FINIS.

ASCLEPIVS HERMETIS TRISMEGISTI DIALOGVS A L. APVLEIO MADAVRENSE PLATONICO IN LATINVM CONVERSVS.

Asclepius iste pro sole mihi est deus. Deus te nobis o Asclepi, ut diuino sermoni interesses, adduxit, eiq; tali, qui merito omnium antea a nobis factorum, uel nobis diuino munere inspiratorum, uideatur esse religiosa pietate diuinior, quem si intelligens uideris, eris omnium bonorum tota mente plenissimus. Sed cum multa sint bona, et non unum, in quo sunt omnia, alterum enim alterius consentaneum esse dinoscitur, omnia unius esse, aut unum esse omnia. Ita enim unum alteri connexum, ut separari alterum ab utroq; nō possit. Sed de futuro sermone hoc diligenti intentione cognosces. Tu uero o Asclepi procede paululum, atq; nobis, qui intersit, euoca. Quo ingresso. Asclepius etiam Ammonem interesse suggessit. Trismegistus ait nulla inuidia Ammonem prohibet a nobis. Etenim ad eius nomen multa meminimus a nobis esse scripta, sicut & ad amantissimum et bonum filium, multa de physica, & ex ethica q̃plurima, tractatum hunc autem tuo ascribā nomini. Præter Ammonem uero nullum uoca alterum, ne tantæ rei religiosissimus sermo multorum interuentu uenientium præsentiaq; uioletur. Tractatum autem

tota numinis maiestate plenissimum irreligiosæ mentis est, multorum conscientiæ publicare. Ammone etiã aditum ingresso, sanctoq; illo, quatuor uirorum religione, et diuino dei completo præsentia, competenti uenerabiliter silentio ex ore Hermes, animis singulorũ mentibusq; pendentibus, diuinus Cupido sic exorsus est dicere.

O' Asclepi omnis humana immortalis est anima, sed nõ uniformiter cũctæ, sed aliæ, alio more, uel tẽpore. ASCLEPIVS. Non enim o' Trismegiste omnis unius qualitatis est anima? TRISMEGISTVS. O' Asclepi, ut celeriter de uera rationis continentia decidisti. Non enim hoc dixi, omnia unum esse, et unũ omnia, ut' pote quia in creatore fuerint omnia, anteq̃ creasset omnia, nec immerito dictus est omnia, cuius membra sunt omnia. Huius itaq; qui est unus omnia, uel ipse est creator omnium, in hac tota disputatione curato meminisse. De cœlo cuncta descendunt in terram, & in aquam, et in aëra. Ignis solum, quod sursum uersum fertur, uiuificat, quod deorsum ei deseruiens. At uero quicquid de alto descendit generans est, quod sursum uersus emanat nutriens. Terra sola in seipsam consistens, omnium est receptrix, omniũq; generum quæ accipit, restitutrix. Hoc ergo totum, sicut meministi, quod est omnium uel omnia anima & mundus a' natura comprehensa agitantur, ita omniũ multiformi imaginum qualitate uariata ut infinitæ qualitatum ex interuallo species esse noscantur, adunatæ tamen ad hoc ut totum unum & ex uno omnia esse uideãtur. Totus itaq; quibus formatus est mundus,

elementa sunt quatuor, scilicet ignis, aqua, terra, aër, mundus unus, anima una, deus unus. Nunc mihi ade sto totus inquam quantum mente uales, quantum cal les astucia. Diuinitatis etenim ratio diuina sensus intẽ tione noscenda torrenti simillima est fluuio è summo in pronum præcipiti rapacitate currenti, quo efficitur ut intentionem nostram non solum audientium, uerum etiam tractantium ipsorum celeri uelocitate prætereat. Cœlum ergo sensibilis deus administrator est omnium corporũ, quorum augumenta detrimentaq; sol et luna sortiti sunt. Cæli uero & ipsius animæ & omniũ quæ in mundo insunt, ipse gubernator est, qui est omniũ effector deus. A supradictis enim omnibus, quorum idem gubernator deus omnium frequentatio fertur influens per mundum & per animam omniũ generum & specierum omnium, perq; rerum naturam. Mũdus autem præparatus est a deo receptaculum omniformium specierũ. Naturam autem per spe cies imaginans, mundum per quatuor elemanta ad cœ lum usq; perduxit, cuncta dei uisibus placitura. Omnia autem desuper pendentia in species diuiduntur, hoc quod dicturus sum genere. Genera rerum omnĩ um suas species sequuntur, ut sit ita soliditas genus. Species generis particula. Genus ergo deorum, dæmonumq; genus æque & hominum similiter uolucrum, & omnium quæ in se mundus habet, sui similes mundi species generat. Genus est & aliud animal, genus sine anima quidem, nec carens tamen sensibus. Vnde & beneficijs gaudet, & aduersis minuitur atq; uitiatur. Omniũ dico quæ in terra radicũ

stirpiumq; incolumitate uiuiscunt, quorum species per totam terram sparsæ sunt. Ipsum cœlum plenum est deo. Supra dicta autem genera inhabitant usq; ad loca specierũ, quarũ omnium rerũ immortales sunt species. Species enim generis est pars, ut homo humanitatis, quam necesse est sequi qualitatem sui generis. Vnde efficitur, ut quamuis omnia genera sint immortalia, species tamen nõ omnes immortales. Diuinitatis enim genus & ipsum & species immortales sunt. Reliquorum genera, quorum æternitas est genus, q̃uis per species occidat, nascendi tamen fœcunditate seruatur, ideoq; species mortales sunt, ut homo mortalis sit, immortalis humanitas. Omnibus tamẽ generibus, omnium generum species miscentur, quædam quæ ante factæ sunt, quædam quæ de his factæ sunt. Fiunt itaq; quæ fiunt, aut à dijs, aut à dæmonibus, aut ab hominibus, omnes simillimæ generibus suis species. Corpora enim impossibile est conformari sine nutu diuino, species figurari, sine audiutorio dæmonum, animalia institui et coli sine hominibus non possunt. Quicunq; igitur dæmonum à genere suo defluentes, in speciem fortuito coniuncti sunt, alicuius speciei generis diuini proximitate, et consortio, dijs similes habentur. Quorum uero dæmonũ species, qualitate sui generis perseuerant, hi amantes hominum rationem, dæmones nuncupantur. Similis est enim hominum, aut eo amplior. Multiformis enim uariaq; humani generis species, & ipsa à prædicto desuper adueniens consortio, omnium aliarum specierum multas et propè omnium per necessitatem coniunctiones facit, propter quod

& propè deos accedit, qui se mente, qua dijs iunctus est diuina religione dijs iunxerit, & dæmones qui ijs iũctus est. Humani uero qui medietati sui generis contenti sunt, et reliquæ omnium species ijs similes erunt, quorum se generis speciebus adiũxerunt. Propter hoc o' Asclepi magnum miraculum est homo animal adorandum, & honorandum. Hoc enim in naturam dei transit, quasi ipse sit deus, hoc dæmonũ genus nouit, ut pote qui cum ijsdem ortum se esse cognoscat. Hoc humanæ naturæ partem in seipso despicit, alterius partis diuinitate confisus. O' hominum quanta est natura, temperata felicius, ac dijs cognata diuinitate coniunctus, partem sui, qua terrenus est, despicit, cætera omnia quibus se necessarium esse cœlesti dispositione cognoscit, nexu secum caritatis astringit, sicq; suspicit cœlum, sic ergo feliciori loco medietatis est positus, ut quæ infra se sunt, diligat, ipse à superioribus diligatur, colit terrá, elementis uelocitate miscetur, acumine mentis in maris profunda descendit, omnia illĩ licent, non cœlum uidetur altissimum, quasi enim è proximo sagacitate animi intuetur. Intentionem animi eius nulla aëris caligo confundit, nõ depressitas terræ opera eius impedit, non aquæ altitudo profunda despectum eius obtundit, omnia idem est, & ubiq; idem est. Horum omnium generum, quæ sunt animalia, desuper, deorsum radices peruenientes habẽt, animalia de immo in superna uiua radice sylue scunt. Quædam duplicibus aluntur elementis, quædam autẽ simplicibus. Alimenta autem sunt bina animæ & corporis, è quibus animalia constant. Anima

mundi inquieta semper agitatione nutritur. Corpora ex aqua et terra inferioris mundi alimentis augescũt. Spiritus quoq; plena sunt omnia, permixtus cunctis cuncta uiuificat, sensu addito ad hominis intelligẽtiã, quæ quinta pars sola homini concessa est ex æthere. Sed de animalibus cunctis humanos tantum sensus ad diuinæ rationis intelligentiam exornat erigit atq; sustolit. Sed quoniam de sensu commoneor, paulo post et huius rationẽ uobis exponã. estenim sanctissima et magna, et non minor q̃ ea, quæ est diuinitatis ipsius. Sed nunc uobis expediam quæ cœperam. Dicebam enim in pso initio rerum de coniunctione deorum, quomodo homines soli eorũ dignatione perfruũtur. Quicunq; etenim hominum tantum felicitatis adepti sunt, ut illum intelligentiæ diuinum perciperent sensum, qui sensus est diuinior in solo deo, & in humana intelligentia. ASCLE. Non enim omnium hominum o' Trismegiste uniformis ẽ sensus? TRISME. Nõ omnes o' Asclepi intelligentiã ueram adepti sunt, sed imaginem temerario impetu, nulla uera ratione inspecta sequentes decipiuntur, quæ in mentibus malitiam parit, & transformat optimum animal in naturam feræ, moresq; bestiarum. De sensu autem et de omnibus sensualibus, quando & de spiritu, tunc totã uobis præstabo rationem. Solum enim animal homo, & eius una pars simplex est, quæ, ut græci aiunt, οὐσιώδης, aut quã uocamus diuinæ similitudinis formam. Est autem quadruplex, nos mũdanum dicimus, ex quo factum est corpus, quo circuntegitur illud quod in homine diuinum esse iam diximus, in quo

mentis diuinitas recta sola cum cognatis suis, idest mentis puræ sensibus secum ipsa conquiescat, tãquam muro corporis septa. ASCLE. Quid ergo oportuit o' Trismegiste hominen in mundo constitui, et nõ in ea parte, qua Deus est, eum in summa beatitudine degere? TRISMEGI. Recte quæris o' Asclepi. Et nos enim rogamus deum ut tribuat nobis faciultatem reddendæ rationis istius. Cum enim omnia uoluntate eius dependeant, tum illa uel maxime quæ de tota summitate tractantur, quam rationem præsenti disputatione conquirimus. Audi ergo Asclepi. Dominus & omnium conformator, quem recte Deum dicimus, quem a' se secundum fecerit, qui uideri & sentiri possit, eundem secundum sensibilem ita dixerim, non ideo quod ipse sentiat (de hoc enim an ipse sentiat, an non, alio dicemus tempore) sed eo quod uidentium sensus incurrit. Quoniam ergo hunc fecit ex se primum & a' se secundum, uisusq; est ei pulcher, ut' pote qui sit omnium bonitate plenissimus, amauit eũ ut diuinitatis suæ partem. Ergo ut tantus et tam bonus esset, uoluit alium, q̃ illum, quem ex se fecerat, intueri potuisset, simulq; et ratiõis imitatorẽ, et diligentiæ fecit hominẽ. Volũtas etenim dei ipsa summa ẽ pfectio, ut' pote cũ uoluisse, et pfecisse, uno eodemq; tẽporis puncto cõpleat. Cum itaq; οὐσιώδη animaduerteret Deus nõ posse omniũ rerũ esse diligentẽ, nisi eũ mũdano itegumẽto cõtegeret, texit eũ corporea domo, talesq; oẽs esse præcepit, ex utraq; natura in unũ cõfundẽs, miscensq; quantum satis esse debuisset. Itaq; hominem conformauit

ex animi & corporis, idest ex æterna et mortali natura, ut animal ita conformatum utriq; origini suæ satisfacere possit, & mirari, atq; orare cœlestia, & æterna, incolere atq; gubernare terrena. Modo autem dico mortalia non aquam et terram, quæ duo de quatuor elementis subiecit natura hominibus, sed ea quæ ab hominibus, aut in his, aut de his fiunt, ut ipsius terræ cultus, pascua, ædificatio, portus, nauigationes, communicationes, commodationes alternæ, qui est humanitatis firmissimus nexus, & pars mundi, quæ est aqua & terra, quæ pars terrena mundi artium disciplinarumq; cognitione, atq; usu seruatur, sine quibus mundum Deus noluit esse perfectum. Placitum enim dei necessitas sequitur, uoluntatem comitatur effectus. Neq; enim credibile est deo displiciturum esse, quod placuit, cum & futurum id, & placiturum, multo ante sciuerit. Sed o' Asclepi animaduerto, ut cœleri mentis cupiditate festines audire, quomodo homo cœli, uel quæ in eo sunt, dilectum possit habere, uel cultum. Audi itaq; o' Asclepi dilectus dei cœli, cum his, quæ insunt omnibus, una est obsequiorũ frequẽtatio, hanc aliud animal non facit, nec diuinorũ, nec animalium, nisi solus homo. Hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obsequijs, cœlum, cœlestesq; delectantur. Nec immerito in hominum cœtum musarũ chorusẽ a' summa diuinitate demissus, scilicet ne terrenus mundus uideretur incultior, si modulorũ dulcedine caruisset, sed potius inusitatis hominũ cantilenis concelebraretur, & laudibus, qui solus omnia, aut pater ẽ omniũ, atq; ita cœlestibus laudibus. Nec

dibus. Nec in terris harmoniæ suauitas defuisset. Ali qui autem, ipsiq; paucissimi pura mēte præditi, sortiti sunt cœli suspiciendi uenerabilem curam. Quicunq; autem ex duplici naturæ suæ confusione interiorē in telligentiam mole corporis resederunt, curandis ele- mētis, hisq; inferioribus sunt præpositi. Animal ergo homo, non quidem est minor, quod ex parte mortalis sit, sed eo forte aptius efficaciusq; compositus ad cer- tam rationem mortalitate auctus esse uideatur, scilicet quoniam utrunq;, ubi ex utraq; materia substinere non potuisset, ex utraq; formatus est, ut & terrenorū cultum, & diuinitatis posset habere delectum. Ratio nem uero tractatus istius o' Asclepi, non solum sagaci intentione, uerum etiam cupio te animi uiuacitate per cipere. Est enim ratio plurimis incredibilis. Integra autem & uera percipienda sanctioribus mentibus, itaq;. hinc exordiar. Aeternitatis dominus Deus pri- mus est. Secundus ē mūdus. Homo est tertius. Effector mundi Deus, & eorum quæ insunt omnium, simul cuncta gubernando, cum ipso homine gubernatore cō posita, quod totum suscipiens homo idem curā proprie efficiat diligentiæ suæ, ut sicut & ipse mundus uterq; ornamēto sibi, ut ex hac hominis diuina compositione mundus græce rectius κόσμος dictus uideatur. Is no uit se, nouit & mundum, ut meminerit, quid parti- bus conueniat suis, quæ sibi utenda, quibus sibi in ser uiendum sit, recognoscat. Laudes gratesq; maximas agens deo, eius imaginem uenerans, non ignarus se secundū esse imaginem Dei, cuius sunt imagines duæ, mundus scilicet & homo. Vnde efficitur, ut quoniam

est ipsius una compago, parte qua ex anima & sensu & spiritu atq; ratione diuinus est, uelut ex elementis superioribus ascendere posse uideatur in cœlum, parte uero mundana, quæ constat ex igni & aqua & aere, mortalis resistat in terram, ne curæ suæ omnia mandata uidua desertaq; dimittat. Sic enim humanitas ex parte diuina, & ex parte mortalis est effecta in corpora consistens. Est autem mensura eius utriusq;, idest hominis ante omnis religio, quam sequitur bonitas. Ea demum tunc uidetur esse perfecta, si contra cupiditatum omnium alienarum rerum sit despiciens uirtutem munita. Sunt enim ab omnibus diuinæ cognationis partibus aliena omnia, quæcunq; terrena corporali cupiditate possidentur, quæ merito possessionum nomine nuncupantur, quoniam non nata nobiscum, sed postea à nobis possideri cœperũt. Omnia ergo huiusmodi ab homine aliena sunt, etiam corpus, ut & ea quæ appetimus, & illud ex quo appetentiæ nobis est uitium, despiciamus. Vt enim meum animũ rationis ducat intentio, homo hactenus esse debuit, ut contemplatione diuinitatis partem, quæ ibi iũcta mortalis est, mundi interioris necessitate seruandi despiciat atq; contemnat. Nam ut homo ex utraq; parte possit esse plenissimus, quaternis eum utriusq; partis elemẽtis animaduerte esse formatum, manibus & pedibus utriusq; binis, alijsq; corporis membris, quibus inferiori idest terreno mundo deseruiat. Illis uero partibus quatuor sensus animi, memoriæ, atq; prouidentiæ, quarũ ratione cuncta diuina norit atq; suspiciat. Vnde efficitur ut rerum diuersitates, qualitates, effectus, quá

titates, suspiciosa indagine homo sectetur. Retardatus ergo graui & nimio corporis uitio, has naturæ rerũ causas, quæ ueræ sunt proprie, prouidere non potest. Hunc ergo sic effectum conformatumq;, et tali ministerio obsequioq; præpositum, à summo deo, eumq; cõpetenter munde mundum seruando, deum pie colẽdo, digne & competenter in utroq; dei uoluntati parentem, talem quo munere credis esse munerandum? Siquidem cum dei opera sit mundus, eiusq; pulchritudinem, qui diligentia seruat, atq; auget, operamq; suam cum Dei uoluntate coniugit, cum speciem quam ille intentione diuina formauit, adminiculo sui corporis, diuino opere curaq; componit, quo munere credis esse munerandum? nisi eo quo parentes nostri munerati sunt, quo etiam nos quoq; munerari, si fuerit diuinæ pietati complacitum, optamus pijssimis uotis, idest ut emeritos atq; exutos mundana custodia, nexibus mortalibus obsolutos, naturæ superioris partis, idest diuinæ, puros sanctosq; restituat. ASCLE. Iuste & uere dicis o' Trismegiste. Hæc est enim merces pie sub deo, diligenterq; cum mundo uiuentibus, secus enim impieq; qui uixerint, & reditus denegatur in cœlũ, et cõstituitur in corporalia, alia indigna sancto animo, & fœda commigratio, ut iste rationis sermo processit o' Trismegiste futuræ æternitatis spe animæ in humana uita periclitantur. Sed alijs incredibile, alijs fabulosum, alijs forsitan uideatur esse deridendum. Res enim dulcis est in hac corporali uita, quĩ capitur de possessionibus fructus. Quare animã, obtorto ut aiunt, detinet collo, ut in parte sui, quæ mortalis

est, inhæreat, nec sinit partem diuinitatis agnoscere, inuidens immortalitati malignitas. Ego enī tibi quasi prædiuinās dixero, nullum post nos habiturum delectum simplicem, qui est philosophiæ, quæ sola est in cognoscenda diuinitate frequens obtutus, & sancta religio. Multi etenim eam multifaria ratione confundunt. Quomodo ergo multi incomprehensibilem philosophiam afficiunt, aut quemadmodum eam multifaria ratione confundūt? TRISME. O' Asclepi hoc modo in uarias disciplinas, nec comprehensibiles, eam callida commentatione miscentes, Arithmeticen, Musicem, Geometriā. Puram autem philosophiā, eāq; tantum diuina religione pendentem, tantū intendere ī reliquas oportebit, ut apocatastasis astrorū stationes præfinitas, cursumq́; cōmutationis numeris constare miretur. Terræ uero dimēsiōes, qualitates, quātitates, maris profunda, & ignis uim, et horum omniū effectus naturam cognoscens miretur, adoret, atq; collaudet artem, diuinamq́; mentem. Musicæ uero nosse nihil aliud est, nisi cunctarum rerum ordinem scire, quæq; ratio diuina sortita est. Ordo enim rerum singularū in unum omnium artifici ratione collatus, concentum quendam melo diuino dulcisonum uerissimumq́; conficiet. ASCLEPIVS. Quid ergo homines post nos erūt? TRISMEGISTVS. Sophistarū calliditate decepti, à uera, pura, sanctaq́; philosophia auertentur. Simplici enim mente & anima diuinitatē colere, eiusq́; facta uenerari, agere etiam dei uoluntati gratias, quæ est bonitatis sola plenissima, hæc est nulla animi importuna curiositate uiolata philoso-

phia, & de his sit hucusq; tractatum. De spiritu uero, & de his similibus hic sumatur exordium. Fuit Deus & ὕλη, quem græce credimus mundum, & mundo comitabatur spiritus, sed non similiter ut deo, nec deus sunt hæc de quibus mundus est, icirco non erãt quãdo nata nõ erant, sed in eo iam tunc erant unde nasci habuerunt. Non enim ea sola non nata dicuntur, quæ nec dum nata sunt, sed ea quæ carent fœcunditate generandi, ita ut ex eis nihil nasci potest. Quæcunq; ergo sunt quibus inest natura generandi, generabilia sunt, de quibus nasci potest, tametsi ea ex se nata sint. Neq; enim dubitatur ex his quæ ex se nata sunt facile nasci posse, de quibus cuncta nascũtur. Deus ergo sempiternus, Deus æternus, nec nasci potest, nec potuit, hic est, hic fuit semper, hic erit. Hæc ergo est, quæ ex se tota est, natura dei. Hyle autem uel mundi natura, & spiritus quamuis nata uideãtur à principio, tamen ex se nascendi procreãdiq; uim possident atq; naturam fœcunditatis. Etenim initium in qualitate naturæ est, quæ conceptus et partus in se possidet uim atq; materiam. Hæc itaq; sine alieno conceptu est sola generabilis. At uero quæ uim solam concipiẽdi habeãt, ex alterius cõnexione naturæ, ita discernẽda sunt, ut hic locus mũdi cũ his, quæ in se sunt, uideatur esse non natus, q utiq; in se uim totius naturæ habet. Locũ autẽ dico, in quo sunt oĩa. Neq; enim hæc omnia esse potuissent, si locus deesset, qui omnia sustinere potuisset. Omnibus enim rebus quæ fuerunt, præcauendum est loco, nec qualitates, etenim nec quãtitates, nec positiones, nec effectus dignosci potuissent

earum rerum, quæ nusquam sunt. Sic ergo & mundus quamuis natus non sit, in se tamen omnium naturam habet, ut pote qui omnibus ijs ad concipiendum sinus præstat fœcundissimos. Hoc ergo est totum qualitatis, materiæq; creabilis est, tametsi creata non est. Sicut enim in natura materiæ, qualitas fœcunda est, sic et malignitatis eadem est æque fœcunda. Nec eo dixi ô Asclepi, & Ammon, quod à multis dicitur, non poterat deus incidere atq; auertere à rerum natura malitiam, quibus respondendum nihil omnino est. Vnde tamen causa, & id prosequar, quod cœperam, & rationem reddam, dicunt enim ipsi deum debuisse omnifariam mundum à malitia liberare. Ita enim in mundo est, ut quasi membrum ipsius uideatur esse prouisum cautumq; quàm rationabiliter à summo deo, tunc cum disciplina, sensu, intelligentia mentes hominum est munerare dignatus. Hisce enim rebus quibus cæteris antestamus animalibus, soli possumus malitiæ fraudes, dolos, uitiaq; uitare. Ea enim, qui antequam ijs implicitus est, ex aspectu uitarit, is homo est diuina intelligentia, prudentiaq; munitus. Fundamentum enim est disciplinæ in summa bonitate consistens. Spiritu autem ministrantur omnia, et uegetantur in mundo, et quasi organum uel machina summi dei uoluntati subiectus est. Itaq; hactenus intelligatur à nobis mente sola intelligibilis, summus, qui dicitur deus rector, gubernatorq; sensibilis dei, eius, qui in se complectitur omnem locum, omnem rerum substantiam, totamq; gignentium creantiumq; materiam, & omne quicquid est quantumcunque est.

Spiritu uero agitatur, seu gubernatur omnis in mundo species unaquæq; secundum naturam suam à deo distributam sibi. ὕλη autem uel mundus omniū est receptaculum, omniumq́; agitatio atq; frequentatio, quorum deus gubernator dispensans omnibus rebus humanis q̄tum unicuiq; necessarium. Spiritus autem implet omnia. cuiuscunq; naturæ qualitas est. Est enim caua mundi rotunditas in modū sphæræ. Ipsa sibi qualitatis, uel formæ suæ causa inuisibilis tota. Quippe cum quēcunq; in ea summū, subter despiciendi causa delegeris locum, ex eo in imo quid sit, uidere non possis, propter quod multis locis instat, qualitatemq́; habere creditur. Per formas enim sola specierum, quarū imaginibus uidetur insculpta, quasi uisibilis creditur, cum depicta monstratur. Re autem uera est sibiipsi inuisibilis semper, ex quo eius unum uel pars locus est in sphæra, græce, ἀειδὴς dicitur. Siquidē εἰδεῖν græce uidere dicitur, quo uisu primum sphæræ careant, unde & ideo dicuntur species quod sint inuisibilis formæ. Ab eo itaq; quod uisu priuantur, græce ἀειδὴς ab eo quod in imo sphæræ sunt, latine inferi nuncupantur. Hæc ergo sunt principalia et antiquiora, & quasi initia, uel capita omnium quæ sunt in his, aut per hæc, aut de his. ASCLEPIVS. Omnia ergo ipsa, ut dicis, o' Trismegiste mundana, ut ita dixerim, specierū omniū, quæ insunt in uniuscuiusq; sicuti est tota substantia? TRISMEGI. Mundus itaq; nutrit corpora, spiritus, animas, sensus autem quo dono cœlesti sola felix sit humanitas, alit mentem. Neque enim omnes, sed pauci quorum ita mens est, ut tanti

beneficij capax esse possit. Vt enim sole mundus, ita mens humana isto lumine clarescit, & eo amplius. Nam sol quicquid illuminat, aliquando terræ & lunæ interiectu interueniente nocte, eius priuatur lumine, sensus autẽ cum semel fuerit animæ commixtus humanæ, fit una ex bene coalescẽte commixtione. Materia ita, ut nunquam eiusmodi mentes caliginis impediantur erroribus. Vnde iuste sensus deorum animas esse dixerunt. Ergo nec eorum dico omnium, sed magnorum quoruncunq; & principalium.

ASCLEPIVS. Quos dicis rerum capita uel initia primordiorum ó Trismegiste? TRISMEGISTVS. Magna tibi pando, et diuina nudo mysteria, cuius rei initiũ facio ex optato fauore cœlesti. Deorum genera multa sunt, eorumq; omnium pars intelligibilis dicitur, alia uero sensibilis. Intelligibilis dicitur, non ideo quod putentur non subiacere sensibus nostris, magis enim sentimus eos, q̃ quos uisibiles nuncupamus, sicut disputatio perdocebit. Sublimis enĩ ratio, eoq; diuinior ultra hominum mentes intentionesq; consistens, si non attentiore aurium obsequio uerba loquentium acceperit, transuolabit et transfluet, aut magis refluet, suiq; potis liquoribus miscebit se. Sunt ergo omnium specierum principes dij. Hos sequuntur dij, quorum est princeps, ουσία. Hi sensibiles utriusq; originis suæ consimiles, qui per sensibilem naturam conficiunt omnia, altera per alterum. Vnusquisq; opus suum illuminans cœli, uel quicquid est quod eo nomine comprehẽditur ουσιάρχης, est Iuppiter. Per cœlum enim Iuppiter omnibus præbet uitam. Solis ουσία

est lumen. Bonum enim luminis per orbem solis nobis infunditur. XXXVI. quorum uocabulum est Horoscopi, in eodem loco semper defixorum syderũ. Horum οὐσιάρχης uel princeps est, quem παντόμορφον uel omniformem uocant, qui diuersis speciebus diuersas formas facit septem sphæræ, quæ uocantur. *

Habent. * idest sui principes, quam fortunam dicunt. εἱμαρμένην, quibus imitantur omnia lege naturæ stabilitate firmissima & sempiterna agitatione uariata. Aër uero organum uel machina omnium, per quam omnia fiunt. Est autem οὐσιάρχης huius secundus mortalibus & his similia. His ergo ita se habentibus, ab imo ad summum se mouentibus, sic sibi connexa sunt omnia pertinentia ad se naturaliter, ut mortalibus mortalia sensibiliaq; sensibilibus annexa sint. Summa uero gubernationis summo illi domino paret, ut non multa aut potius unum ex uno etenim cuncta pendentia, ex eoq; potius defluentia cum distantia uidentur, creduntur esse plurima diuisim, adunata uero unum uel duo, unde fiunt omnia, et à quo fiunt omnia, idest de materia, de qua fiunt, & ex eius uoluntate, cuius nutu efficiuntur alia. ASCLE. Hæc iterum ratio quæ est ó Trismegiste? TRISME. Talis ó Asclepi Deus. Etenim uel pater, uel dominus omnium, uel quocunq; nomine ab hominibus sanctius & religiosius nuncupetur, quod inter nos intellectus nostri causa debet eẽ sacratum, tanti eius numinis contemplatione nullo ex ijs nominibus cũ definite nũcupamus. Si enim uox hæc est ex aëre percusso spiritu sonus declarans omnẽ homi-

nis uoluntatem, uel sensum, quem forte ex sensibus mẽte perceperit, cuius nominis tota substantia paucis composita, syllabis definita, atq; circunscripta est, ut esset in homine necessarium uocis, auriumq́; commertium, similiter etiam sensus & spiritus, & aëris & omnium in his, & per hæc, aut cum his nomen est totum dei. Non enim spero totius maiestatis effectorem, omniumq́; rerum patrem uel dominum uno posse, quãuis è multis composito nomine, nuncupari. Hũc uero uno nomine, uel potius omni nomine, siqdẽ sit unus, et omnia, ut sit necesse, aut oĩa esse eius nomine, aut ipsum omnium nominibus nuncupari. Hic ergo solus ut omnia, utriusq; sexus fœcunditate plenissimus, semper uoluntatis suæ prægnans parit semper quicquid uoluerit procreare. Voluntas eius est bonitas omnis, hæc eadem bonitas omnium rerum est, ex diuinitate eius natura nata, ut sint omnia sicut sunt, et fuerunt, & futuris omnibus dehinc natura ex se nascendi sufficiat. Hæc ergo ratio o' Asclepi tibi sit reddita, quare et quomodo fiant omnia utriusq; sexus. ASCLE. Ergo Deum dicis ó Trismegiste? TRISME. Non solũ Deũ o' Asclepi, sed animalia omnia et inanimalia. Impossibile enim est aliquid eorũ quæ sunt, infœcũdum esse. Fœcunditate enim dempta ex omnibus, quæ sunt, impossibile erit semper esse quæ sunt. Ego enim & naturam et sensum, & mundum dico in se continere naturam, & nata omnia conseruare. Procreatione enim uterq; plenus est sexus, & eius utriusq; connexio, aut quod est uerius, ueritas incomprehensibilis est, quam siue Cupidinem, siue Venerem, siue utrunq;

poteris recte nuncupare. Hoc ergo omni uero uerius manifestiusq; mente percepto, quod ex omni illo totius naturæ Deo hoc sit in æternum cunctis procreandi inuentum tributumq; ministerium, cui summa charitas, lætitia, hilaritas, & cupiditas, amorq; diuinus innatus est. Et dicendum foret quanta sit eius ministerij uis atq; necessitas, nisi ex sui contēplatione unicuiq; ex intimo sensu nota esse potuisset. Si enim illud extremū temporis, quo ex cerebro ad ritū peruenimus, utraq; in utranq; fundat natura progeniem animaduertas, ut altera alterius auide rapiat semen, interiusq; recondat. Deniq; eo tempore ex connexione communi, uirtutem marium etiam fœminæ adipiscuntur, & mares fœmineo corpore lassescunt. Effectus itaq; huius tam blandi necessarijq; mysterij in occulto perpetratur, ne uulgo irridentibus imperitis utriusq; naturæ diuinitas ex cōmixtione sexus cogatur erubescere, multo magis etiam si uisibus irreligiosorum hominum subijciatur. Sunt autem non multi aut admodū pauci, ita ut numerari etiam in mundo possint religiosi. Vnde contingit in multis remanere malitiam defectu prudentiæ scientiæq; rerum omnium quæ sunt. Ex intellectu enim religionis diuinæ, qua constitutæ sunt omnia, contemptus, medelaq; nascitur uitiorum totius mundi. Perseuerante autem imperitia atque inscitia, uitia omnia conualescunt, et uulnerant animam insanabilem, uitijsq; infecta ijsdem atq; uitiata quasi uenenis tumescit, nisi eorum quorum animarū disciplina & intellectus summa curatio est. Si ergo solis et paucis hoc proderit, dignum est hunc prosequi

atq; expedire tractatum. Quare scilicet solis hominibus intelligentiam et disciplinam suā diuinitas sit impartiri dignata. Audi itaq;. Deus pater & dominus, cū post deos homines efficeret ex parte corruptiore mundi, et ex diuina, pari lance compōderans, contigit uitia mundi corporibus commixta remanere. Et alia propter cibos uictumq;, quem necessario habemus cum omnibus animalibus communem, quibus de rebus necesse est cupiditatum desideria, & reliqua mentis uitia animis humanis insidere. Dijs uero, utpote ex parte mundissima naturæ effectis, & nullis indigentibus rationis disciplinæq; adminiculis, quamuis immortalitas & unius semper ætatis uigor ipse sit eis prudentia & disciplina, tamen propter rationis unitatem pro ratione & intellectu, ne ab his essent alieni, ordinē necessitatis lege conscriptum æterna lege constituit, hominem ex animalibus cunctis de sola ratione disciplinaq; cognoscens, per quæ uitia corporum homines auertere, atq; abalienare potuissent ipsos ad intentionem spemq; immortalitatis prætendens. Deniq; et bonum hominem, & qui posset immortalis esse, ex utraq; natura composuit, diuina atq; mortali, & sic compositum per uoluntatem dei, hominem constitutum est esse meliorem dijs, qui sunt ex sola immortali natura formati, & omnium mortaliū, propter quod homo dijs cognatione coniunctus, ipsos religione, & sancta mente ueneratur, dijq; pio affectu humana omnia respiciunt atq; custodiunt. Sed de hominibus paucis istud dictum est pia mente præditis. De uitiosis uero nihil dicendum est, ne sanctissimus

ſermo eorum contemplatione uioletur. Et quoniam de cognatione & conſortio hominum deorumq; ſermo nobis indicitur, poteſtatē hominis o Aſclepi uimq; cognoſce. Dominus & pater, uel quod eſt ſummū Deus, ut effector eſt deorum cœleſtium, ita homo effector eſt deorum, qui in templis ſunt, humana proximitate cognuncti, & non ſolum illuminantur, uerum etiam illuminant, nec ſolum ad deum proficit, uerum etiā confirmat deos. Miraris o Aſclepi, an nunquid diffidis, ut multi? ASCLEPIVS. Confundor o Triſmegiſte, ſed tuis uerbis libenter aſſenſus, feliciſſimum hominem iudico, qui ſit tanta ui felicitatem conſecutus. TRISMEGISTVS. Nec immerito, miraculo enim dignus eſt, qui maximus eſt omnium deorum. Genus enim omnium confuſione manifeſtum eſt, de mundiſſima parte naturæ propagatum, ſignaq; eorum ſola pro omnibus eſſe, quaſi capita, ſpecies uero deorum quas conformat humanitas ex natura utraque conformata eſt, ex diuina quæ eſt prior, multoq; diuinior, & ex ea, quæ intra homines eſt, ideſt ex materia qua fuerūt procreatæ, uel fabricatæ, & non ſolum capitibus ſolis, ſed membris omnibus, totoq; corpore configurantur. Ita humanitas ſemper uicina naturæ, & origini ſuæ in illa diuinitatis imitatione perſeuerat, ut ſicut Deus ac dominus, ut ſui ſimiles eſſent, deos fecit æternos, ita humanitas deos ſuos ex ſui uultus ſimilitudine figuraret. ASCLE. Statuas dicis o Triſmegiſte? TRISME. Statuas o Aſclepi, uides'ne quatenus tuipſe diffidas, ſtatuas animatas ſenſu, & ſpiritu ple-

nas, tanta et talia facientes, statuas futurorũ præscias, easq; forte uates oẽs somniis, multisq; aliis rebus prædicentes, imbecillitatesq; hominibus faciẽtes, easq; curãtes, tristitiamq; pro meritis. An ignoras ó Asclepi, quod ægyptus imago sit cœli, aut quod est uerius trãslatio & descensio omniũ, quæ gubernantur, atq; exercentur in cœlo? Et si dicendum est, uerius terra nostra totius mundi est templum, & quoniam præscire cuncta prudentes decet, istud uos ignorare fas non ẽ. Futurum tempus est, cum appareat ægyptios incassum pia mente diuinitatẽ sedula religione seruasse, & omnis eorum sancta ueneratio in irritum casura frustrabitur. E terris enim ad cœlum est recursura diuinitas, linquetur Aegyptus, terraq; quæ fuit diuinitatis sedes, religione uiduata numinum præsentia destituetur. Alienigenis enim regionem istam terramq; complentibus non solum neglectus religionum, sed quod est durius, quasi de legibus à religione, pietate, cultuq; diuino statuetur proscripta pœna, prohibitio. Tunc terra ista sanctissima sedes delubrorũ atq; templorum, sepulchrorum erit mortuorumq; plenissima. O Aegypte Aegypte religionum tuarũ solæ supererunt fabulæ, & æque incredibiles posteris suis, solaq; supererunt uerba lapidibus incisa, tua pia facta narrantibus, et inhabitabit Aegyptum Syrus aut Indus, aut aliquis talis. Diuinitas enim repetet cœlũ, deserti homines toti morientur, atq; ita Aegyptus deo & homine uiduata deseretur. Te uero appello sanctissimum flumen, tibiq; futura prædico torrenti sanguine plenus ad ripas usq; erumpes, undæq; diuinæ nõ

ſolum polluentur ſanguine, ſed totæ rumpentur, & uiuis multo maior erit numerus ſepultorum, ſuperſtes uero qui erit, lĩgua ſola cognoſcetur Aegyptius, actibus uero uidebitur alienus. Quid fles o' Aſclepi? & his ãplius, multoq; deterius ipſa Aegyptus ſuadebitur, ĩbueturq; maioribus malis, quæ ſancta quõdã, et diuinitatis amantiſſima deorũ in terra religionis ſuæ merito, ſola ſeductio ſanctitatis & impietatis magiſtra erit maximæ crudelitatis exemplum, & tunc tedio hominum non admirandus uidebitur mundus, neq; adorandus. Hoc totum bonum, quo melius nec ẽ, nec fuit, nec erit, quod uideri poſſit, periclitabitur. Eritq; tædiũ omnibus, ac per hoc cõtemnetur, nec diligetur totus hic mundus, dei opus immutabile, glorioſa conſtructio, bonum, multiformi imaginum uarietate compoſitum, machina uoluntatis dei in ſuo opere ſine inuidia ſuffragantis omnium in unum, quẽ uenerari, laudari, amari deniq; à uidentibus poſſunt, multiformis adunata cõgeſtio. Nã et tenebræ præponẽtur lumini, et mors uita melior iudicabitur, nemo ſuſpiciet cœlũ. Religioſus pro iſano, irreligioſus putabitur prudẽs, furioſus, fortis, pro bono habebitur peſſimus. Anima eni et oia circũm eã qbus aut mortalis nata ẽ, aut ĩmortalitatẽ ſe cõſecuturã eẽ præſumit, ſecundũ quod uobis expoſui, non ſolum riſus, ſed etiam putabitur uanitas. Sed mihi credite etiam periculum capitale conſtituetur in eum, qui ſe mentis religioni dederit. Noua conſtituentur iura, lex noua, nihil ſanctum, nihil religioſum, nec cœlo, nec cœleſtibus dignum audietur aut mente credetur. Fit deorum ab hominibus ſe-

cessio dolenda, soli nocentes angeli remanent, qui humanitati commixti ad omnia audaciæ mala miseros, manu iniecta compellẽt ad bella, in rapinas, in fraudes, & in oĩa quæ sunt animarũ naturæ contraria. Tunc nec terra constabit, nec nauigabitur mare, nec cœlũ astrorũ cursibus, nec siderũ cursus constabit in cœlo, oĩs uox diuina necessaria taciturnitate mutescet, fructus terræ corrũpẽtur, nec fœcunda erit tellus, & aër ipse mœsto torpore lãguescet. Hæc et talis senectus ueniet mundi, irreligio, & inordinatio, & irrationabilitas bonorum hominum. Cum hæc cuncta contigerint o' Asclepi, tũc ille dominus, et pater, deus primipotens, & unus gubernator mundi, intuens in mores factaq; uoluntaria uoluntate sua, quæ est dei benignitas, uitijs resistens, & corruptelæ omnium errorem reuocans, malignitatem omnem, uel alluuione diluens, uel igne consumẽs, uel morbis pestilẽtibus ubiq; per diuersa loca dispersis finiens, ad antiquam faciem mundum reuocabit, ut & mundus ipse adorandus uideatur, & mirandus, & tanti operis effector et restitutor deus, ab omnibus qui tunc erunt, frequentibus laudum præconijs benedictionibus'q; celebretur. Hæc enim mundi genitura cunctarum reformatio rerum bonarum, & naturæ ipsius, sanctissima et religiosissima restitutio, peracto temporis cursu, quæ est, & fuit sine initio sempiterna. Voluntas etenim dei caret initio, quæ eadẽ est, et ubiq; est sempiterna. ASCLE. Dei enim natura consilium est uoluntatis bonitas summa o' Trismegiste? TRISMEGISTVS. O' Asclepi uoluntas consilio nascitur, & ipsum uelle est ex uoluntate.

ex uoluntate. Neq; enim impense aliquid uult qui ē omnium plenissimus, & ea quæ uult habet. Vult autem omnia bona, et habet omnia quæ uult, omnia autem bona et cogitat & uult, hic autem ē Deus eius boni imago mundus. ASCLEPIVS. Bonus ó Trismegiste? TRISMEGISTVS. Bonus ó Asclepi, ut ego te docebo. Sicuti enim Deus omnibus speciebus, uel generibus, quæ in mũdo sunt, distribu tor, dispensatorq́; est bonorum, idest sensus animæ, et uitæ, sic & mundus præstitor est, & tributor omnium, quæ mortalibus uidentur bona, idest alternatiōis partium, temporalium fructuũ, natiuitatis, augmẽ torum, & maturitatis, & horum similium. Ac per hoc Deus supra uerticem summi cœli consistens, ubiq; est, omniáq; circunspicit. Sic est enim ultra cœlum lo cus sine stellis ab omnibus rebus corpulentis alienus. dispensator, qui est inter cœlum & terram, locum obtinet, quem Iouem uocamus. Terræ uero & mari dominatur Iuppiter Plutonius, et hic nutritor est ani mantiũ mortalium, et fructiferarũ. Horum omniũ uiribus fructus, arbusta & terra uegetantur. Aliorum uero uires & effectus per omnia quæ sunt, distribuuntur. Distribuentur uero qui terræ dominantur, et collocabuntur in ciuitate, in summo initio Aegypti, quæ à parte solis occidentis condetur, ad quá terra maríq; festinabit oẽ mortale genus. ASCLE. Modo tamen hoc tempore ubi isti sunt ó Trismegiste? TRISMEGISTVS. Collocati sunt in maxima ciuitate, in monte Libyco, & hæc eousq; narrata sint. De immortali uero & mortali, modo disserendũ est.

Multos enim spes timorq; mortis, ueræ rationis ignaros excruciat. Mors igitur efficitur dissolutione corporis labore defessi, & numeri completi, quo corporis membra in unam machinam ad usus uitales aptantur. Moritur enim corpus quando hominis uitalia ferre posse destiterit. Hoc ergo est mors, corporis dissolutio, & corporalis sensus interitus. De quo sollicitudo superuacua est. Sed alia necessaria, quam aut ignorantia, aut incredulitas contemnit humana. Audi ergo o' Asclepi.

Cum fuerit animæ a' corpore facta discessio, tunc arbitrium examenq; meriti eius transiliet in summi dæmonis potestatem, isq; eam cum piam iustamq; prouiderit, in sui competentibus locis manere permittet. Si autem delictorum illitam maculis uitijsq; oblitam uiderit, desuper ad ima deturbās procellis turbinibusq; aëris, ignis, & aquæ, sæpe discordantibus tradet. Atq; inter cœlum & terram mundanis fluctibus in diuersa semper æternis pœnis agitata raptabitur. Vt in hoc obsit animæ æternitas, quod sit immortali sententia æterno iudicio subiugata. Ergo ne his implicemur, cauendum, uerendum, timendumq; esse cognosce. Incredibiles enim post delicta cogentur credere, non uerbis, sed exemplis, nec minis, sed ipsa passione pœnarum. ASCLEPIVS. Non ergo Trismegiste hominū delicta sola humana lege puniuntur. TRISMEGISTVS. Primo enim o' Asclepi terrena omnia quæ sunt, mortalia sunt, nunc omnia etiam quæ sunt rationi corporali uiuentia, & a' uiuendo eadem corporali lege deficientia, ea omnia

pro uitæ meritis, aut delictis pœnis obnoxia tãto post mortem sæuioribus subijciuntur, quanto multa forsitan fuerunt cœlata dum uiuerent. Præscia etenim rerum omnium diuinitate reddentur, périnde ut sint pro delictorũ qualitatibus pœnæ. ASCLEPIVS. Qui sunt digni maioribus pœnis o' Trismegiste? TRISMEGISTVS. Qui damnati humanis legibus uitam uiolenter amittunt, ut non naturæ anĩmam debitam, sed pœnam pro meritis reddidisse uideantur. Contra iusto homini in Dei religione et summa pietate præsidium est. Deus enim tales ab omnibus tutatur malis. Pater enim omnium & dominus, qui solus est omnia, omnibus se libenter ostendit. Non ubi sit loco nec qualis qualitate, nec quantus quantitate, sed hominem sola intelligentia, mentis illuminans, qui discussis ab animo errorum tenebris, & ueritatis claritate percæpta toto se sensu intelligentiæ diuinæ cõmiscet, cuius amore à parte naturæ, qua mortalis est, liberatus imortalitatis futuræ cõcipit fiduciã. Hoc ergo inter bonos malosq; distabit. Vnusquisq; enĩ pietate, religione, prudẽtia, cultu, et ueneratione Deĩ clarescit, quasi oculis uera ratione perspecta, et fiducia credulitatis suæ, tantum inter homines præstans, quantum sol cæteris astris lumine suo antestat. Ipse enim sol non tam magnitudine luminis, quàm diuĩnitate & sanctitate cæteras stellas illuminat. Secundum enim Deum hunc crede o' Asclepi cætera gubernantẽ, omniáq; mũdana illuminãtem animalia, siue animantia, siue inanimantia. Si enim animal mundus uiuens semper, et fuit, et ẽ, & erit, nihil in

mundo mortale est. Viuentis etenim uniuscuiusq; partis, quæ in ipso mundo, sicuti in uno eodemq; animali semper uiuente, nullus est mortalitatis locus. Ergo uitæ æternitatisq; Deus ipse esse debet plenissimus, si semper eum uiuere necesse est. Sol ergo sicut mundus sempiternus, sic & ipse semper gubernator uitalium, uel totius uiuacitatis eorum frequentator, & dispensator est. Deus ergo uiuentium, uel uitaliũ, quæ sunt in mundo sempiternus gubernator est, ipsiusq; uitæ dispensator æternus. Semel autem dispensauit æterna lege cunctis uitalibus uitam præstans, hoc more quo dicam.

In ipsa uiuacitate æternitatis mundus agitatur, & ipsa uitali æternitate locus est mundi, propter quod nõ corrumpetur aliquando, stabili sempiternitate uiuendi circumuallatus, & quasi constrictus ipse mundus. Est igitur dispensator uitæ omnibus, quæ in se sunt, & est locus omnium, quæ sub sole gubernantur, cuius mundi commotio ex duplici constat effectu. Viuificatur enim ipse extrĩsecus ab æternitate, uiuificatq; ea quæ intra se sunt, omnia differens, numeris & temporibus statutis atq; infixis, cuncta per solis effectum, stellarumq; discursum, omnia temporalia ratione diuinaq; lege conscripta. Terrenum autem tempus, aëris qualitate, æstuumq; frigorisq; uarietate dinoscitur. Cœleste uero recursionibus syderum ad eadem loca temporaria conuersione recurrentium, & mundus est receptaculum temporis, cuius cursu & agitatione uegetatur. Tempus autem ordine seruatur. Ordo & tempus innouatione omnium rerum quæ

in mundo sunt, per alternationem faciunt. Cunctis ergo ita se habentibus, nihil stabile, nihil fixum, nihil immobile, nec nascentium, nec cœlestium, nec terrenorum. Solus enim Deus, et merito solus, ipse in se, & à se, & circum se, totus est plenus atq; perfectus, isq; sua firma stabilitas est, nec alicuius impulsu nec loco moueri potest, cum in eo sint omnia, & in omnibus ipse est solus, nisi aliquis audeat dicere ipsius commotionem in æternitate esse, sed magis & ipsa immobilis æternitas, in quam omnium temporum agitatio remeat, & ex qua omnium temporum agitatio sumit exordium. Deus igitur stabilis fuit, semperq; est, & cum eo similiter æternitas consistit. Mundum uero non natum, quem recte sensibilem dicimus intra se habens. Huius Dei imago hic mundus effectus est æternitatis imitator. Habet autem tempus stabilitatis suæ uim atq; naturam, quamuis semper agitetur, ea ipsa in se reuertendi necessitate. Itaq; quãuis sit æternitas, stabilis, immobilis, atq; fixa, tamen quoniam quod mobile est tempus, in æternitatem semper reuocatur agitatio, eaq; mobilitas ratione temporis uertitur, efficiturq;, ut et ipsa æternitas immobilis quidem sola per tempus in quo ipsa est, & est in eo, omnis agitatio uideatur agitari. Ergo sic efficitur, ut & æternitatis stabilitas moueatur, & temporis stabilis mobilitas fiat, fixa lege currendi. Sic & Deum agitari credibile est in seipsum eandem mobilitate stabilitatis. In magnitudine enim ipsius est ĩmobilis agitatio. Hoc ergo quod est tale, quod non subijcitur sensibus, infinitum, incomprehensibile, inæstimabile est, nec substine-

ri, nec ferri, nec indagari potest. Vnde enim, et quo, et ubi, aut quomodo, aut quale sit, incertum est. Fertur enim in summa stabilitate, & in ipso stabilitas sua, seu Deus, seu æternitas, seu uterq;, seu alter in altero, seu uterq; in utroq; sint. Propter quod æternitas sine definitione est temporis. Tempus autem quod definitur, potest uel numero, uel alternatione, uel per alterius ambitudinem rediens æternum esse. Vtrunq; ergo infinitum, utrunq; uidetur æternum. Stabilitas enim, ut pote defixa, quo sustinere quæ agitabilia sunt possit, beneficio firmitatis, merito obtinet pricipatum. Omniū enim quæ sunt, primordium Deus est, & æternitas. Mundus autem, quod sit mobilis, non habet principatum. Præuenit enim mobilitas stabilitatem suam in legem agitationis sempiternæ habendo immobilem firmitatem. Omnis ergo sensus diuinitatis immobilis, ipse in stabilitate sua se commouet. Sanctus, & incorruptus, & sempiternus est, & siquid melius potest nuncupari, Dei summi in ipsa uolūtate assistens æternitas plenissimus omnium sensibilium, & totius disciplinæ consistens, ut ita dixerim, cum Deo. Sensus uero mundanus receptaculum est omnium sensibilium, & specierum, & disciplinarum. Humanus uero ex memoriæ tenacitate, quod memor sit omnium, quas gesserit, rerum. Vsq; ad humanum tamen animal sensus diuinitatis descēdēdo puenit. Deus enim sensum summum, diuinum'q; cunctis confundi noluit, ne erubesceret commixtione aliorum animantium. Intelligentia enim sensus humani qualis aut quanta sit, tota est in memoria præteritorum. Per eam enim

memoriæ tenacitatem gubernator effectus est terræ. intellectus autem naturæ qualitate & sensus mundi ex omnibus quæ in mundo sensibilia sunt, poterit peruideri. Aeternitas quæ secunda est ex sensibili mundo, sensus datus, qualitasq; dinoscitur, at intellectus qualitatis, qualitasq; sensus summi Dei sola ueritas est, cuius ueritatis in mundo ne quidem extrema linea umbra dinoscitur. Vbi sunt mendacia, ubi genituræ, ubi errores uidentur. Vides ergo o' Asclepi in quibus constituti, quæ tractemus, aut quæ audeamus attingere. Sed tibi Deus summe gratias ago, qui me uidendæ diuinitatis tuæ illuminasti lumine, & uos o' Tati, & Asclepi, et Ammon intra secreta pectoris diuina mysteria silentio tegite, & taciturnitate seruate. Hoc enim differt intellectus à sensu, quod intellectus noster ad qualitatem sensus mundi intelligendam, & dinoscendam mentis præuenit intentionem. Intellectus autem mundi peruenit ad æternitatem, et Deos noscendos, qui supra se sunt, & sic contingit hominibus, ut quasi per caliginem quæ in cœlo sunt, uideamus, quantum possibile est per conditionem sensus humani. Hæc autē intentio angustissima est peruidendis tantis bonis. Latissima uero cum uiderit felicitate conscientiæ. De inani uero, quod ēt magnum uidetur esse quamplurimis, sic sentio. Inane nec esse aliquid, nec esse potuisse, nec futurum unquam. Omnia enim mundi sunt membra plenissima, ut ipse mundus plenus sit, atque perfectus corporibus, qualitate formaq; diuersis speciem suam habentibus, & magnitudinem. Quorum unum est alio maius,

aut alio minus, & ualitudine & tenuitate diuersa. Nam et quædam eorum ualidiora uidentur, sicuti et maiora, minora autem & tenuiora, aut uix aut omnino uideri non possunt, quas solum esse attrectatione cognoscimus. Vnde contingit multis credere hic non esse corpora, sed inanes locos, quod est impossibile. Sicuti enim quod dicitur est extra mundum, si tamen est aliquid (nec enim istud credo) sic ab eo plenum esse intelligibilium rerum, idest diuinitatis suæ similium. Vt hic etiam sensibilis mundus qui dicitur, plenissimus sit corporum, & animalium, naturæ suæ & qualitati conuenientium, quorum facies non omnis uidemus, sed quasdam ultra modum grandes, quasdam breuissimas, aut propter spatij interiecti longitudinem, aut quod acie sumus obtusi, tales nobis esse uideantur, aut omnino propter nimiam breuitatem à multis non esse credantur. Dico nunc dæmonas, quos credo cōmorari nobiscum, et heroas, quos inter aëris purissimam partem supra nos, et terrā, ubi nec nebulis locus, nec ex signorū aliquorū agitatione commotio. Propter quod ò Asclepi inane nihil eē dixeris, nisi cuius rei inane sit. Hoc quod dicis inane, prædixeris, ut inane ab igne, et ab aqua, & ab his similibus. Quod et si contigerit uideri, quid inane possit esse à rebus huiuscemodi, quamuis breue sit, uel magnum quod inane uidetur, spiritu tamen, & aëre uacuum esse non possit. Similiter uero de loco dicendū, quod uocabulum solum intellectu caret. Locus enim ex eo cuius est, quid sit apparet. Principali etenim nomine dempto significatio mutatur. Quare aquæ lo-

cus, ignis locus, aut his similium recte dicimus. Sicut enim inane esse aliquid impossibile est, sic & locus solus quid sit dinosci non potest. Nam si posueris locum sine eo cuius est, inanis uidebitur locus, quem in mundo esse non credo. Quod si inane nihil est, nec per se, quid sit locus apparet, nisi ei aut longitudines aut latitudines, aut altitudines addideris, ut corporibus hominũ signa. His uero sic se habentibus o' Asclepi, et uos qui adestis, scitote intelligibilem mũdum et Deum, qui mentis solo obtutu dinoscitur esse incorporalem, nec eius naturæ misceri posse aliquid corporale, idest quod possit qualitate, quantitate, numerisq; dinosci. In ipso enim nihil tale consistit. Hic ergo mundus, qui dicitur sensibilis, receptaculum est omnium sensibilium specierum, qualitatum uel corporum, quæ omnia sine Deo uegetari non possunt. Omnia enim Deus, & a' Deo omnia, & eius uoluntatis omnia. Quod totum est bonum, decens, immutabile & prudens, & ipsi soli sensibile, atq; intelligibile, & sine hoc nec fuit aliquid, nec est, nec erit. Omnia enim ab eo, & in ipso, et per ipsum, & multiformes qualitates, et magnæ quantitates, et omnem mensuram excedentes magnitudines, et uniformes species, quas si intellexeris o' Asclepi gratias acturus es Deo. Si totum animaduertes uera ratione perdisces mundum ipsum sensibilem, & quæ in eo sunt, omnia a' superiore illo mundo quasi ex uestimento eius contecta. Vnum quodq; enim genus animalium o' Asclepi, cuiuscunq; uel mortalis, uel immortalis, uel rationalis, siue sit animãs, siue sine anima sit, prout cuiq; est genus, sic sin

gula sui generis imagines habent. Et quamuis unumquodq; animalis genus omnem sui generis possideat formam, in eadem tamen sui forma singula dissimilia sunt. Species enim quæ diuina est, incorporalis est, & quicquid mente comprehenditur. Cum itaq; hæc duo ex quibus constat forma & corpus incorporalia sint, impossibile est unāquanq; formam alteri simillimam nasci, horarum & climatum distantibus punctis. Sed immutantur toties quot hora momenta habet circuli arcū currentis, in quo est ille omniformis quē diximus Deus. Species ergo permanet ex se toties pariens imagines tantas, tamq; diuersas, quanta habet conuersio mundi momenta, qui mundus in conuersione mutatur. Species uero nec mutatur, nec conuertitur. Sic generum singulorum formæ sunt permanentes in eadem forma sua dissimiles. ASCLEPIVS. Et mundus speciem mutat o' Trismegiste? TRISMEGISTVS. Vides ergo o' Asclepi tibi omnia quasi dormienti esse narrata. Quid est enim mundus, aut ex quibus constat, nisi ex omnibus natis? Ergo uis dicere de cœlo, terra, & elementis. Nanq; alia magis frequenter mutantur in species, cœlum humescens, uel arescens, uel frigescens, uel ignescens, uel clarescens, uel sordescens in una cœli specie, hæ sunt quæ spe alternantur species. Terra uero suæ specieī multas immutationes semper habet, & cum parturit fruges, & cum eadem partu nutriat suo, tum reddit omnium fructuum uarias diuersasq; qualitates, & quantitates, ac stationes, & cursus ad omnes arborum, florum, baccarum qualitates, odores, sapores, spe

cies. Ignis etiam facit conuersiones plurimas atque diuersas. Solis enim & lunæ omniformes imagines. Sũt autem quasi speculorum nostrorum similes imaginum similitudines æmulo splendore reddentium. Sed iam de talibus sint satis dicta talia. Iterum ad hominem, rationemq; redeamus, ex quo diuino dono homo animal dictum est rationale. Minus autem miranda, et si miranda sunt quæ de homine dicta sunt, sed omnium mirabilium uincit admirationem, quod homo potuit inuenire naturam, eamq; efficere. Quoniam ergo proaui nostri multum errabant contra orationem deorum increduli, & non animaduertentes ad cultum, religionemq; diuinam, inuenerunt artem qua Deos efficerent, cui inuentæ adiunxerunt uirtutem de mundi natura conuenientem, eamq; miscentes, & quoniam animas facere non poterant, euocantes animas dæmonum, uel angelorum, eas indiderunt imaginibus suis, diuinisq; mysterijs, per quas sola idola & benefaciendi & malefaciendi uires habere potuissent. Auus enim tuus o' Asclepi medicinæ primus inuentor, cui templum consecratum est in monte Libyæ circa litus crocodilorum, in quo eius iacet mũdanus homo, idest corpus, reliquus enim uel potius totus, si est homo totus in sensu uitæ melior, remeauit in cœlum, omnia etiam nunc adiumenta hominibus præstans infirmis numine suo, quæ ante solebat medicinæ arte præbere. Hermes, cuius nomine auitum mihi nomen est, sibi cognomen patrium consistens, omnes mortales undiq; uenientes adiuuat, atq; conseruat Isin uero & Osirin q̃ multa bona præ-

stare propitia, tantum obesse scimus irata. Terrenis enim Dijs atq; mundanis facile est irasci, ut pote qui sint ab hominibus facti atq; compositi, extraq; naturã. Vnde contigit ab Aegyptijs hæc sancta animalia nuncupari, et per singulas ciuitates coli eorum animas, quorum sunt consecratæ uiuentes, ita ut eorum legibus incolantur, et eorum nominibus nuncupentur. Per hanc causam o' Asclepi quæ alijs colenda uidentur atq; ueneranda, apud alios dissimiliter habentur, ac propterea bellis se lacessere Aegyptiorũ ciuitates solent. ASCLEPIVS. Et horum Trismegiste deorum qui terreni habentur, cuiusmodi est qualitas? TRISMEGISTVS. Constat o' Asclepi de herbis, de lapidus, & de aromatibus uim diuinitatis naturalem habentibus in se, & propter hanc causam sacrificijs frequentibus oblectantur, hymnis, et laudibus, & dulcissimis sonis in modum cœlestis harmoniæ concinentibus, ut istud quod est cœlesti usu & frequentatione illectum, in idola possit lætum humanitas patiens longa durare per tempora, sic deorum actor est homo, & ne putes fortuitos effectus esse terrenorum deorum o' Asclepi, Dij cœlestes inhabitant summa cœlestia unusquisq; per ordinem quem accepit complens, atq; custodiens. Hi uero nostri sigillatim quædam curantes, quædam præuidentes, quædam sortibus & diuinatione prædicentes, his pro modo subuenientes humanis, quasi amica cognatione auxiliantur. ASCLEPIVS. Quam ergo partem rationis εἱμαρμένη, uel fata incolunt. O' Trismegiste, si cœlestes Dij dominantur, terreni incolunt singula, quam

εἱμαρμένη nuncupamus? TRISMEGI. O'
Asclepi ea est necessitas omnium quæ geruntur, sem=
per sibi catenatis nexibus iuncta. Hæc itaq; est aut
effetrix rerũ, aut summus Deus, aut ab ipso Deo qui
secundus effectus est Deus, aut omnium cœlestium ter
renarumq; rerũ firmata diuinis legibus disciplina.
Hæc itaq; εἱμαρμένη & necessitas, ambæ sibi in
uicem indiuiduo cõnexæ sunt glutino, quarum prior
εἱμαρμένη rerum omnium parit initia. Necessi-
tas uero cogit ad effectum quæ ex illius primordijs
dependet. Has ordo consequitur, idest contextus, &
distinctio temporis rerum perficiendarum. Nihil est
enim sine ordinis compositione. In omnibus istis mun
dus iste perfectus est. ipse enim mundus ordine gesta-
tur, uel totus constat ex ordine. Hæc ergo tria, εἱμαρ=
μένη idest fatum, necessitas, ordo, uel maxime Dei
nutu sunt effecta, qui mundum gubernat sua lege, &
ratione diuina. Ab his ergo omne uelle, et nolle diui-
nitus auersum est totum. Nec ira etenim commouen-
tur, nec flectuntur gratia, sed seruiunt necessitati ra
tionis æternæ, quæ æternitas inauersibilis, immobi=
lis, insolubilis est. Prima ergo εἱμαρμένη est, quæ
uelut iacto semine futurorum omniũ suscipit prolẽ.
Sequitur necessitas, qua ad effectum coguntur omnia.
Tertius ordo textum seruans earum rerum quas ꝗ
εἱμαρμένη, necessitasq; disponit. Hæc ergo æternitas
quæ nec cœpit esse, nec desinet, quæ fixa imutabili le
ge currẽdi sempiterna commotione seruatur, oriturq;,
et occidit alterna sæpe per mẽbra, ita ut uariatis tem
poribus, ijsdem quibus occiderat membris, oriatur, sic

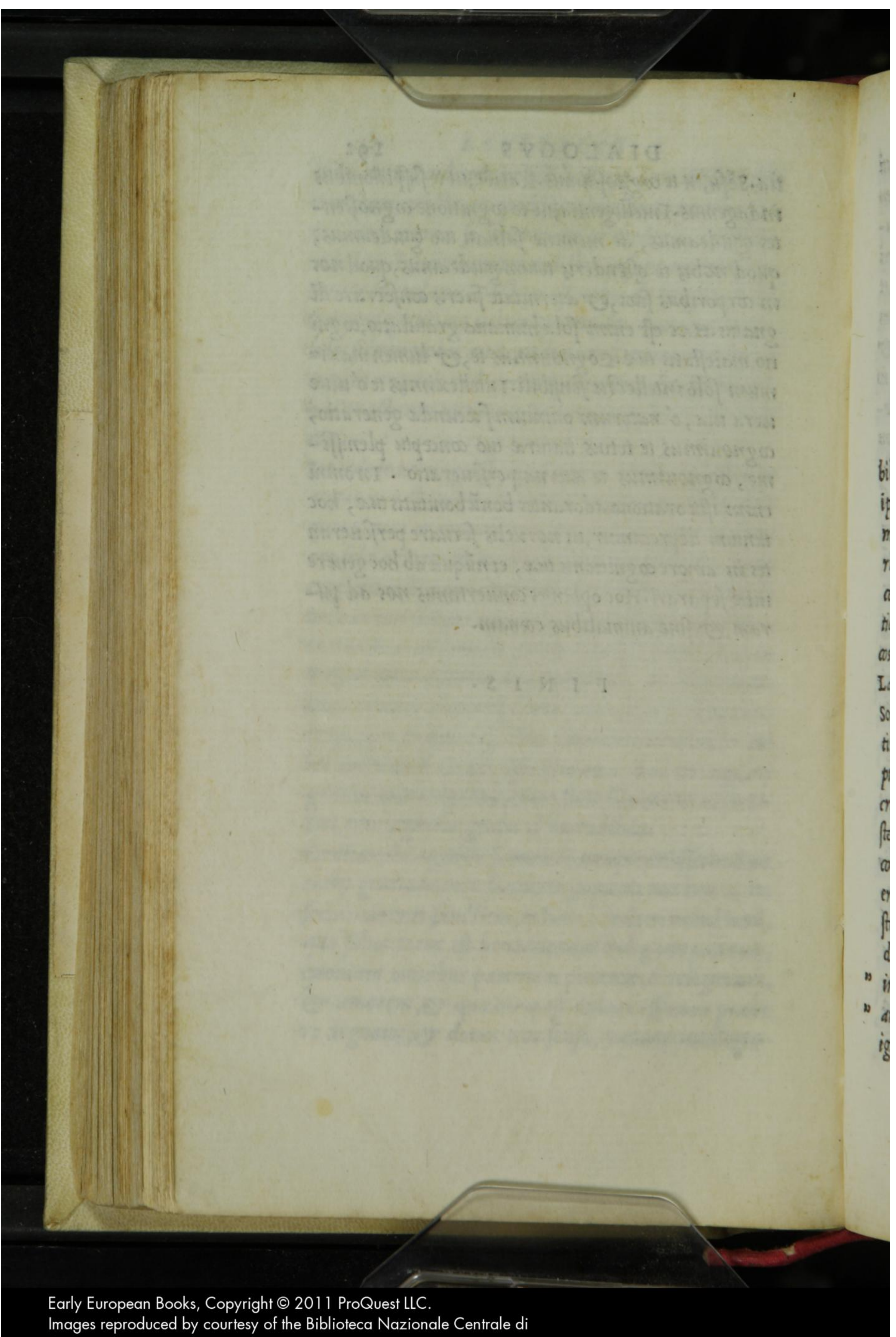
enim & rotunditatis uolubilis ratio, ut ita sint sibi coarctata cuncta, ut quid sit uolubilitatis initiũ ignores, cum omnia se semper & præcedere, & sequi uideãtur. Euentus autem uel sors insunt omnibus permixta mundanis. Dictum est nobis de singulis, ut humanitas potuit, ut uoluit, permisitq; diuinitas. Restat hoc solum nobis, ut benedicentes Deum, orãtesq;, ad curam corporis redeamus. Satis enim de diuinis rebus tractantes mentem uelut animi pabulis saturauimus.

De adyto uero egressi, cum Deum orare cœpissent, in austrum respicientes erant. Sole etenim occidente, cum quis Deum orare uoluerit, illuc debet respicere, sicut & sole oriente, in eum qui subsolanus dicitur. Iam ergo dicentibus præcationem Asclepius ait, submissa uoce oranti suggeramus patri, quod iusserit, ut thure addito, et pigmentis precem dicamus Deo. Quem Trismegistus audiens, atq; commotus ait, melius melius ominare o' Asclepi. Hoc enim sacrilegijs simile est, cum Deum roges thus atq; cætera incendere. Nihil enim deest ei, qui ipse est omnia. Sed nos agentes gratias adoremus. Hæ enim sunt summæ incensiones Dei, cum aguntur grates à mortalibus.

Gratias tibi agimus summe et exuperantissime. Tua enim gratia tantum sumus cognitionis tuæ lumen consecuti. Nomen sanctum, et honorandum nomẽ unũ, quo solus Deus est benedicendus religione paterna, quoniam omnibus paternam pietatem, et religionem, & amorem, & quæcunq; est dulcior efficacia præbere dignaris, & donas nos sensu, ratione intelligen-

tia. Sẽſu, ut te cognoſcamus. Ratiõe, ut te ſuſpicionibus indagemus. Intelligentia, ut te cognitione cognoſcentes gaudeamus, ac numine ſaluati tuo gaudeamus, quod nobis te oſtenderis totum gaudeamus, quod nos in corporibus ſitos, & æternitate fueris conſecrare dignatus. Hæc eſt enim ſola humana gratulatio, cognitio maieſtatis tuæ. Cognouimus te, & lumen maximum ſolo intellectu ſenſibili. Intelleximus te ó uitæ uera uia, ó natorum omnium fœcunda generatio, cognouimus te totius naturæ tuo conceptu pleniſſime, cognouimus te æterna perſeueratio. In omni enim iſta oratione adorantes bonũ bonitatis tuæ, hoc tantum deprecamur, ut nos uelis ſeruare perſeuerantes in amore cognitionis tuæ, et nũquã ab hoc genere uitæ ſeparari. Hoc optantes conuertimus nos ad puram, & ſine animalibus cœnam.

FINIS.

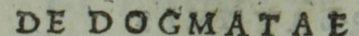

VITA, INSTITVTA, DOGMATA PLATONIS PER APVLEIVM.

PLatoni habitudo corporis cognomentum dedit. nanq; Aristocles prius nominatus. Aristo ei fuisse pater dictus est. Cæterum Perictione Glauci filia mater fuit, & de utroq; nobilitas satis clara. Nam Aristo pater per Codrum ab ipso Neptuno originem duxit. ab Solone sapientissimo, qui legum atticarum fundator fuit, maternus deriuatus est sanguis. Sunt qui Platonem augustiore conceptu prosatum dicunt. Cum quidem Apollinis figuratio Perictione se miscuisset. mense etiam qui apud atticos θαργηλιὼν dicitur, natus est, die, qua apud Delon Latona fertur Apollinem Dianamq; peperisse, pridie Socratem genitum accepimus. Somnium etiam Socratis circunferunt. nam uidisse sibi uisum esse Cygni pullum ex altari, quod in Academia Cupidini consecratum est, uolasse, & in eius gremio resedisse, & postea olorem illum, pennis cœlum petisse, canore musico auditus hominum, Deorumq; mulcentem, Cum hoc ergo Socrates in conuentum hominum referret, Aristo Platonem puerũ oblaturus Socrati magistro commodum prosequebatur, quem ubi aspexit ille, ingeniũq; intimum de exteriori conspicatus facie, hic ille erat amici, inquit, de academia Cupidinis Cygnus. Talis igitur, ac de talibus Plato, non solum heroũ uirtutibus

præstitit, uerum etiam æquiparauit diuum potestatibus. Nam Speusippus domesticis instructus documentis, pueri eius in ære partiendo ingenium, & admirandæ uerecundiæ indolem laudat, et pubescentis primitias labore, atq; amore studendi imbutas refert, et in uiro harum incrementa uirtutum & cæterarum conuenisse testatur. Ex iisdem genitoribus Glauco & Adimanthus ei fratres fuerunt. Doctorem habuit in prima literatura Dionysium. At in palæstra Aristoné Argis oriundũ, tantosq; progressus exercitatio contulit ei, ut Pythia, Isthmia de lucta certauerit, picturæ non aspernatus artem. Tragœdis & dithyrãbis se utilem finxit. iamq; carminum confidentia elatus, certatorem se profiteri cupiebat, nisi Socrates humilitatẽ cupidinis ex eius mentibus expulisset, et ueræ laudis gloriam in eius animum inserere curasset, & antea quidem Heracleti secta fuerat imbutus. Verum cum se Socrati dedidisset, non solum ingenio, atq; doctrina cætoros Socraticos uicit, uerum etiam labore & elegantia illustrauit. Sapientiam ab eo sibi traditam, labore quoq; asserere nisus est & elegantia, per quã, uenustate et maiestate uerborum, plurimum adhibuit dignitatis. Sed postquam Socrates homines reliquit, quæsiuit unde proficeret, & ad Pythagoræ disciplinam se contulit, quam, et si ratione diligenti & magnifica instructam uidebat, rerum tamen continentiã & castitatem magis cupiebat imitari, et quod Pythagoreorũ ingenium adiutum aliis disciplinis sentiebat, ad Theodorum Cyrenis, ut geometriam disceret, est profectus, et astrologiam adusq; Aegyptum iuit peti-

tum, ut inde prophetarũ etiam ritus addiſceret, & ad Italiam iterum uenit, et Pythagoreos, Euritum tarentinum, & ſeniorem Archytam ſectatum, atq; ad Indos & Magos intendiſſet animum, niſi eum bella tũc uetuiſſent aſiatica. Quapropter inuenta Parmenidis, ac Zenonis ſtudioſius executus, ita omnibus, quæ admirationi ſunt ſingula, ſuos libros expleuit, ut primus tripartitam philoſophiam copularet, ſibiq; inuicem neceſſarias partes neq; pugnare inter ſe tantummodo, ſed etiã mutuis adiuuare auxilijs, oſtenderit. Nã q̃uis de diuerſis officinis hæc ei eſſent philoſophiæ membra ſuſcepta, naturalis ab Heracliteis, intellectualis à Pythagoreis, rationalis atq; moralis ab ipſo Socratis fonte, unũ tamen ex omnibus, et quaſi proprij partus corpus effecit, et cũ principes harum familiarũ impolitas ſentẽtias et incõptas auditoribus tradidiſſent, eas hic, cum oratione limando, tum ad orationis auguſtæ honeſtiſſimam ſpeciem deducẽdo, perfectas atq; etiã admirabiles fecit. Multi auditorum eius utriuſq; ſexus in philoſophia floruerunt. Patrimonium in hortulo, qui Academiæ iunctus fuit, et in duobus miniſtris, et in patera, qua Dijs ſupplicabat, reliquit. Auri tantum, q̃tum puer nobilitatis inſigne in auricula geſtauit. Cæterũ tres eius ad Siciliam aduẽtus, mali quidã carpũt, diuerſis opinionibus diſſerentes. Sed ille primo hiſtoriæ gratia, ut naturam Aetnæ, et incendia concaui montis intelligeret. ſecũdo, petitu Dionyſij, ut Syracuſanis aſſiſteret, profectus ẽ, et ut municipales leges eius prouiciæ diſceret. Tertius eius aduẽtus, fugiente Dionẽ ĩpetrata à Dionyſio uenia, patriæ ſuæ reddidit. Quæ aũt cõſul

ta, quæ dogmata, græce licet dici ad utilitatẽ hominũ
uiuendiq; & intelligendi, et loquendi rationem extu
lerit, hinc ordiemur. Nam quoniam tres partes philo-
sophiæ congruere inter se primus obtinuit, nos quoq;
separatim dicemus de singulis, à naturali philosophia
facientes exordium.

INITIA RERVM ESSE TRIA ARBI
TRATVR Plato, deũ, et materiam, rerũq; formas,
quas ἰδέας idẽ uocat, inabsolutas, informes, nulla spe
cie uel qualitatis significatione distinctas. Sed hæc de
deo sentit, quod sit incorporeus is unus et, ut ait ἀπερί
μετρος genitor, rerumq́; omnium extortor, beatus, et
beatificus, optimus, nihil indigens, ipse conferens cun-
» cta, quem quidem cœlestem pronunciant indictum
» innominabilem, ut ait ipse. οὐράνιον ἀμύθητον, καὶ
ἄῤῥητον Cuius naturam inuenire difficile est, si in-
uenta sit, in multos eam enunciari non posse. Plato
» nis hæc uerba sunt. θεὸν μὲν εὑρεῖν οὐ ῥᾴδιον. γνῶ-
» ναι δὲ ἀδύνατον id est deum quidem inuenisse haud
» facile est, intellexisse autem impossibile. Materiam ue
ro improcreabilem, incorruptamq́; commemorat, nõ
ignem, neq; aquam, nec aliud de principijs absolutis
elementis esse, sed ex omnibus primam figurarum ca
pacem, factioniq; subiectam, adhuc rudem & figura
tionis qualitate uiduatam. Deus artifex conformat
uniuersa. infinitam uero iccirco, quod ei sit intermina
ta magnitudo. nam quod infinitum est, indistinctum
magnitudinis habet finem, atq; ideo, cum uiduata
sit fine, infinibilis recte uideri potest. Sed neq; corpo-
ream, neq; sane incorpoream esse concedit. ideo au-

tem nõ putat corpus, quod oẽ corpus specie qualicunq; nõ careat, sine corpore uero esse nõ potest dicere, quia nihil incorporale corpus exhibeat, sed ui, et ratione sibi eam uideri corpoream. Atq; ideo, nec actu solo, neq; tamen sola opinione cognitionis intelligi. Nanq; corporea propter insignem euidentiam sui, simili iudicio cognosci. Sed quæ substantiam non habent corpoream, cogitationibus ea uideri, unde adulterata opinione, ambiguam huius materiæ intelligi qualitatem. Ideas uero, idest formas omnium simplices, & æternas esse, nec corporales tamen. Esse autem ex iis, quæ deus sumpserit, exempla rerum, quæ sunt eruntúe, nec posse amplius, quàm singularum specierum singulas imagines in exemplaribus inueniri, gignentiumq; omnium ad instar ceræ, formas & significationes ex illa exemplorum figuratione signari. τὰς οὐσίας, quas assentias dicimus duas esse ait, per quas cuncta gignãtur, mundusq; ipse, quarum una cogitatione sola concipitur, altera sensibus subiici potest. Sed illa quæ mentis oculis comprehenditur, semper, & eodem modo, & sui par, ac sui similis inuenitur, ut quæ uere sit. Etenim altera opinione sensibili, & irrationabili æstimanda est, quam nasci, & interire ait, & superior uere esse memoratur. hanc uere non esse, possumus dicere. Et primæ quidem substantiæ uel essentiæ primum deum esse, & mentem, formasq; rerum, & animam, secundæ substantiæ, omnia quæ informantur, quæq; gignuntur, & quæ ab substantiæ superioris exemplo originem ducunt, quæ mutari, et conuerti possunt, labentia, & ad instar fluminum profuga adhuc illa,

quam dixi intelligendi substantia, quoniam constanti nititur robore, & quæ de ea disputantur, ratione stabili, & fide plena sunt. At huius quæ ueluti umbra & imago est superioris, rationes quoq; et uerba, quæ de ea disputantur, inconstanti sunt disciplina. Initiũ omnium corporum materiam esse memorauit. hanc et signari impressione formarum. hinc prima elementa esse progenita, ignem, & aquam, terram et aera, quæ si elementa sunt, simplicia esse debent, neq; ad instar syllabarum, nexu mutuo copulari. Quæ istis euenit, quarum substantia multimoda potestate, commistione conficitur, quæ cum ordinata, permistaq; essent, ab illo ædificatore mundi deo, ad ordinem, numeris, et mẽsuris, in ambitum deducta sunt. Hæc è plurimis elementis ad unum redacta esse, & ignem quidem et aëra, et aquam habere principium ex trigono, quæ fit anguli recti, non paribus angulis, et prioris quidem formæ tres species existere, pyramidem, et octangulã, & uigesies angulam, sphæram, non paribus, terram uero, directis quidem angulis, trigonis, & paribus esse, et prioris quidem formæ tres species existere, pyramidem, octangulam, et uiginti angulam, spheram et pyramidem figuram ignem in se habere, octangulã uero aeris, angulatam uigies sphæram aquæ dicatam esse. Equipedum uero trigonum efficere ex sese quadratum. Quadratum uero cubum, quæ terræ fit propria. Quapropter mobilem pyramidis formam igni dedit, quod eius celeritas agitationi uideatur esse cõsimilis. Secundæ uelocitatis octangula sphæra est. Hãc aëri detulit, q̃ leuitate et pernicitate post ignẽ secundus

esset. Vigesialis sphæra est loco tertio. Huius forma fluida et uolubilis, et aquæ similior est uisa. Restat tesserarum figura, quæ cum sit immobilis, terræ constātiam non absurde sortita est. Et alia initia inueniri forsitan posse, aut quæ deo nota sunt, uel ei qui sit dijs amicus. Sic de primis elementis igni et aqua, cæterisq; & illa constare particulatim animalium, & inanimantium corpora, mundumq; omnem ex omni aqua, totoq; igni, & aeris uniuersitate, cunctaq; terra esse factum, & non solū nullam horum partem extra orbē relinqui, sed nihil quidem eius & extrinsecus inueniri. Hæc autem inuicem ex se apta & connexa esse. Idcircoq; in igne atq; in terra et aqua et aere esse situs, et sicut ignis aeris cognatione coniungitur, ita humor affinitati terrenæ iungatur. Hinc unum esse mundum, & in eo omnia, nec relictum esse locum, neq; elementa superesse, ex quibus alterius mundi corpus possit esse. Ad hæc attributa est ei perpetua iuuentus, & iuiolata ualitudo. Eoq; nihil præterea extrinsecus est relictum, quod corrumpere posset eius ingenium, et si superesset, non eum læderet, cum ita apud se ex omni parte compositus atq; ordinatus foret, ut aduersantia et contraria naturæ disciplinæq; eius officere non possent. Idcirco autē perfectissimo et pulcherrimo mūdo instar pulchræ & perfectæ sphæræ à fabricatore deo quæsitum est, ut sit nihil indigens, sed operiens omnia, coercensq; continua, pulcher & admirabilis, suiq; similis, sibiq; respondens. Hinc illi et septē motus locorū habeātur, progressus et retrocessus, dexterioris ac sinistri, sursum et deorsum nitentium, et quæ in gyrū cir-

cuitumq; torquentur. Hæc una mundo relicta est sapi entiæ et prudentiæ propria, ut rationabiliter uoluere tur. Et hunc quidem mundum nunc sine initio esse di cit, alias originem habere, natumq; esse. Nllum autem eius exordium atq; initium esse, ideoq; semper fue- rit. Natiuum uero uideri quod ex his totius natura & substantia constet, quæ nascendi sortitæ sunt qua litatem. Hinc & tangitur & uidetur, sensibusq; cor- poris est obuius. Sed quod ei nascendi causam deus præstitit, ideo immortalis est semper futurus Animã uero animantium omnium non corpoream esse, nec sanè perituram, cum corpore fuerit absoluta, omniq; gignentium esse seniorem, atq; ideo & intemperare, & regere ea quorum curam fuerit diligentiamq; se cuta, ipsamq; semper, & per se moueri, agitatricem aliorum, quæ natura sui immota sunt, atq; pigra. Sed illam cœlestem animam, fontem animarum omnium optimam, & sapientissimam uirtutem esse genitricem, subseruire fabricatori deo, & præstò esse ad omnia inuenta eius annunciat. Verum substantiam mentis eius numeris, & modis confici, congeminatis, ac mul tiplicatis argumentis, incrementisq; per se, & extrin secus partis, & hinc fieri, ut musicæ mundus, & ca- nore moueatur, naturasq; rerum binas esse & earum alteram esse, que ueniat in mentem quam quidem δοξαστὸν, idest opinabilemappellat ille, & quæ uide ri oculis, & attingi manu possit, alteram cogitabilẽ, & intelligibilem. Detur enim uenia nouitati uerbo- rum, rerum obscuritatibus seruienti, & superiorem quidem partem mutabilem esse, ac facilem contuenti.

Hanc autem, quæ mentis acie uidetur, & penetrabili cogitatione percipitur, atq; conspicitur, incorruptam, immutabilem, constantem, eandemq; & semper esse. Hinc & duplicem rationem, interpretationemq; dicit. nanq; illa uisibilis, fortuita, & muta, perseueranti suspitione colligitur. At hæc intelligibilis, uera, perenni, & constanti ratione probatur esse. Tempus uero æui esse imaginem, siquidem tempus mouetur, & perennitas fixa & immota est natura, et ire in eam tẽpus, & in eius magnitudinem finiri, ac dissolui posse, siquando hoc decreuerit fabricator mundi deus. Eiusdem temporis spatijs mensuras mundanæ conuersationis intelligi. Solis quippe & lunæ globum, hoc facere, cæterasq; stellas, quas recte erroneas et uagas dicimus, nostræ enim super earum cursibus opiniones, disputationesq; possunt in errorẽ intellectum inducere. Cæterũ ille rerum ordinator ita reuersiones earum, ortus, obitus, recessus, moras, progressusq; constituit, ut ne modico qdẽ errori locus esset. Dies quippe cum noctibus mensium spacia compelere, menses uicissim annorum orbes inuoluunt, nec prius, q̃ signa hæc in lucem ardere cœperunt, iniri potuerunt temporũ numeri, peritură esse obseruationẽ cõputationis huius, si hic olim chorus antiquus steterit, nanq; ut mensuræ et reuersiones temporũ noscerẽtur, circuitusq; mũdi uideretur, solis intensa sunt lumina uicissim, ut qes desyderata proueniret animantibus, opacitas est inuenta noctis, mensesq; effici, cũ luna circuli sui cõpleto curriculo, ad eũ dẽ locũ reuertatur. Anni uero spatia cõcludi, cum sol quadrinas temporũ contigerit uices, et ad idẽ signum

fuerit inuectus. Horum enumeratio in se reuertentiũ, et à se proficiscentiũ intellectu cogitationis inuenit. Esse autem stellarũ nihilominus cæteros ambitus, legitimus curriculis perpetuo seruatis, quos uix hominum solertia comprehendit. Vnde fit, ut et magnus ille uocitatus annus, facile noscatur cuius tempus implebitur cum uagantium stellarum comitatus ad eundẽ peruenerit finem, nouumq; sibi exordium, & itinera per uias mundi reparauerit. Globorum uero cælestiũ inter se nexorũ per uices mutuas, omnium supremum esse eum, q̃ inerrabili meatu censetur, eius amplexu cæteros coerceri, et esse ἀπλανῆς primum ordinem, secundũ Saturno datum, Ioui tertium, Martem quartum tenere, quintũ Mercurio dari, sextum Veneris esse, septimum Solis itineribus incedi, octauũ metiri Lunã exide elementis omnia ac principijs occupari. Ignẽ autẽ alijs superiorẽ esse, mox aëris locum. Hinc aquæ proximũ, et tunc globũ terræ in medio sitũ æqualẽ loco, ac figura, immobilẽ stare. Hos astrorũ ignes, sphæris affixos perpetuis, atq; indefessis cursibus labi, et hos animales deos dicit esse. Sphærarũ uero ingenium ex igne coalitũ et fabricatũ. Iã ipsa animantiũ genera in treis species diuiduntur. Quarum una est ex natura ignis eiusmodi, qualẽ Solẽ et Lunã uidemus, cæterasq; siderũ stellas. Alterũ ex aëria qualitate, hãc esse dæmonũ dicit, tertium ex aqua terraq; coalescere, & mortale genus corporũ ex eo diuidi, terrenũ atq; terrestre. Sic enim χερσικὸν censuit nominanda, terrenũq; esse arborũ, cæterarũq; frugũ, quæ humi fixæ, uitã trahunt. terrestria uero quæ alit ac substinet tellus. Deorũ tri-

nas nuncupat species, quorũ est unus summus, primus et solus ille, ultramundanus, incorporeus, quem patrẽ & architectum huius diui orbis superius ostendimus. Aliud genus est quale astra habent, cæteraq; numina, quos cælicolas uocamus. Tertiũ habent quos medioximos Romani ueteres appellant, quod ex sui ratione et loco et potestate dijs summis sunt minores, hominum natura profecto maiores. Sed omnia quæ naturaliter et propterea recte feruntur, prouidentiæ custodia gubernantur, nec ullius mali causa deo poterit ascribi. Quare hæc omnia ad fati sortem arbitrantur esse ferenda. Ita enim definit, prouidẽtiam esse diuinã sententiã, conseruatricem prosperitatis eius, cuius causa tale suscipit officiũ. Diuinam legem esse fatum, per quod ineuitabiles cogitationes Dei, atq; incepta cõplẽtur. Vnde siquid prouidentia agitur, id agitur etiã fato, & quod fato terminatur, prouidentia debet susceptum uideri, et primam quidẽ prouidentiã esse summi, exuperantissimiq; deorũ omniũ, q non solũ deos cælicolas ordinauit, quos ad tutelam, et decus, per omnia mundi membra dispersit, sed natura ẽt mortales deos, q præstarẽt sapientia cæteris terrenis animãtibus, ad æuitatẽ temporis edidit, fundatisq; legibus reliquarũ dispositionũ, ad tutelã rerũ, quas quotidie fieri necesse est dijs cæteris tradidit, unde susceptã prouidentiã dij secundæ prouidentiæ ita grauiter retinent, ut omnia ẽt, quæ à cœlestibus mortalibus exhibẽtur, ĩmutabilẽ ordinationis paternæ statũ teneãt. Dæmones uero, quos genios et lares possumus nũcupare, ministros deorũ arbitrãtur, custodesq; hominũ, et iterpretes, siqd à dijs ue

line, nec sane omnia referenda ad uim fati putat. Sed esse aliqd in nobis, & in fortuna nõ nihil, et fortunæ improuidos casus ignorari à nobis fatetur. Instabile enim quiddã, & incurrens intercedere ea solere, quæ consilio fuerũt, et meditatione suscepta, quæ nõ patiatur, meditata ad finem uenire, et tunc quidẽ, tum impedimentum illud utiliter prouenit, res illa felicitas nominatur. At ubi repugnationes istæ nociuæ erunt, infelicitas dicitur. Omniũ uero terrenorũ, nihil homine præstantius, prouidẽtia dedit. Quare iidẽ homines bene pronunciarũt esse animã corporis dominã. At enim cum tres partes animi dicat esse rationabilẽ, idest mentis optimã portionẽ, hanc ait capitis arcem tenere. Irascẽntiã uero procul à ratione, ad domiciliũ cordis deductam esse, obseq eã et respõdere in loco sapiẽtiæ. Cupidinẽ atq; appetitus postremam portionẽ, infernas abdominis sedes obtinere, ut popinas quasdã et latrinarũ latebras, diuersoria nequitiæ atq; luxuriæ. Relegatã uero idcirco lõgius à sapiẽtia hanc partẽ uideri ne importuna uicinitas, et rationẽ constitutã desup cunctorũ saluti, in ipsa cognationũ uicinitate perturbaret. Totũ uero hominẽ in capite uultuq; esse. Nanq; prudẽtiam, sensusq; omnes, non aliàs, q̃ illa parte corporis cõtineri. Cætera enim mẽbra ancillari, et obseruire, cibos & alia subministrare, uectare, ut in sublime possit, ut dominũ atq; rectorẽ, prudentiaq; eius à periculis uẽdicare. Sed machinamenta qbus ad sentiendas diiudicandasq; qualitates sensus instructi sunt, ibidẽ erga regiã capitis constituta, in cõspectu rationis, ut intelligendi atq; p̃sentiẽdi ueritas adiuuetur. Sẽsus uero ipsi ad ca

quæ sunt sensibilia, apte composita, naturæ intelligentiā cognatam tenent, ac oculorum acies perlucidas esse, eas quadā luce uisionis illustres, noscendi literas officium tenere. auditionē uero aereæ naturæ participē, aereis nuncijs percipere sonores. Iam gustus commendatos, tactum etiā terrenū atq; corporeū solidiora, quæcunq; contingi offendiq; possunt sentire. Eorū etiam quæ corrupta imitātur, separanda uis intelligenda est. In media nanq; regione oris nares natura constituit, quarū symphonia odor cū spiritu commeat conuersiones, aut mutationes odoratus causas dare, easq; de corruptis, uel adustis, uel madescentibus, uel madefactis sentire, cum quidē ea quærūtur uapore, et fumo exhalantur, odor in his iudiciū, sensusq; succedunt. Nā si restent integre, et aer purius nunq̃ eiusmodi auras inficiunt. Et sensus quidē ipsi nobis communes sunt cū cæteris animantibus. Atenim hominis solertia eiusdem modi beneficio diuino instructior aptiorq;, quod auditus ille est uisusq; præstantior oculis, nāq; metitus est cœlū siderū circuitus, et astrorū obitus atq; ortus, cū significantibus spacia cōprehendit, ex quo pulcherrimus et uberrimus fons ille philosophiæ profluxit. Auditu uero quid homini magnificentius potuit euenire? per quē prudentiam sapientiamq; disceret numerosq; orationis metiretur, ac modos faceret, fieretq; totus ipse modulatus ac musicus. Lingua & dentiū uallū, & ipsius osculi uenustas accessit, quod quidē alijs animantibus ad explendā uictus necessitatem, inferēdasq; uentri copias comparatū est, sed hominis promptuariū potius rectæ rationis, & suauissimæ datum est, ut quæ pru-

dentia c̄orde conceperit, ea ſenſa promat oratio, ſed totius corporis habitus et figura membrorum alia conditiõe ſunt optima, alia lõge peiora. Inferiora reguntur optimatum præſtantia, et ipſa miniſteriũ ſuggerunt uictuale. Pedes deniq; humotenus capiti obediunt, ac ſuperciliorum ſepes præmuniunt oculos, ne deſuper proruat, quod teneras uiſiones, molleſq; perturbet. Pulmones loco, ac ſui genere, cordi plurimum conſulunt. Cũ exardeſcit ira, trepidãſq; celerioribus motibus uertex cordis ipſius madens ſanguine, pulmonis excipitur mollitia, ſiti, frigore. Splenem uero iecori nõ fruſtra eſſe finitimum, ut eius redundãtia participatis hauſtibus releuet, abſtergatq; ea, quæ ſordium fuerint, purũq; ac ſincerum præſtet, quod maxime fibris eſt commodũ. Ventrem gyris inteſtinorũ circũplexum, et nexibus impeditum eſſe, ne eſculenta et poculenta ſeſe penetrarent, ſed ut retenta pauliſper utilitatem ſui, et ſenſum animantibus exhiberent, neq; exhauſtis et labentibus ijs, quæ inferũtur, momẽtis omnibus appetendi cibi neceſſitas immineret, et ad hæc unũ occupari nobis dies, noctesq; eſſet neceſſe. Viſceribus oſſa ſunt tecta, eadem reuincta ſunt neruis, et tamen ea, quæ ſunt internũtia ſentiẽdi, ſic ſunt operta uiſceribus, ne craſſitudine ſenſus hebetentur. Illa ẽt quæ in iũcturis et copulis nexa ſunt, ad celeritatem facilius ſemouendam, haud multis impedita ſunt uiſceribus. Deniq; ipſius capitis uerticem ſpecta contectũ tenui cute, capilliſq; hirſutũ uidebis, aduerſum uim frigoris, et caloris. Quid de cibatu ipſo loquar? quẽ itinera ex utero manãtia, fibris iecoris adiũcta diſpertiũt in cruoris ſimilitudinẽ uerſum,

ut eũ ex eo loco ꝑ omnes artus natura solers deriuari
faciat. Sed regione cordis uenarũ meatus oriũtur, ꝑ pul
monis spiracula uiuacitatẽ transferentes, quam de cor
de susceperunt, et rursus ex illo loco diuisæ per mẽbra
in totum hominem iuuant spiritum. Hinc ille anhelã
di uices haustæ, redditæq; alterno modo, ne mutuis ĩpe
diantur occursibus. Venarũ diuersæ sunt qualitates,
quas ad procurrandum è regione seruitiũ, per medul-
las renum commeare, & suscipi ignium loco certum
est, et rursum uenarũ genitale semen humanitatis exi-
re. At cum totius corporis dicat esse substantias, primã
uult uideri ex igne & aqua & cæteris elementis,
aliam ex consimilibus partibus uiscerum, ossiculorũ,
cruoris, & cæterorum, tum eam de discrepantibus
diuersisq; membris, idest capite, utero, et articulis di-
sparibus, unde substantia, quæ de simplicibus constat
elementis, si id, quod ex necessitate uictus extrinsecus
arrogatur, quomodo congruit generi singulorum qua
litatem corporis temperiemq; custodit, et illis quæ de
consimilibus robur, his quæ inter se disparia supradi
ximus, pulchritudinem nutrit, et simul æqualitas ista,
sicci, humidi, feruentis, ac frigidi, sanitatem, uires, spe-
ciemq; largitur, sicut illa intemperans atq; immode-
rata permistio singulis uniuersisq; uitiatis alijs celeri
exitio corripitur. Tripartitam animã esse dicit, primã
eius rationabilem esse partem. Aliã excãdescentiam,
uel irritabilem. Tertiam appetitum eandemq; cupidi
tatem possumus dicere. Sed tunc animanti sanitatẽ ades
se, uires, et pulchritudinem, cum ratio totam regit, pa-
rentq; inferiores duæ partes, cõcordesq; inter se iracũ

dia, & uoluptas, nihil appetunt, nihil mouent, quod inutile esse dixerit ratio. Eiusmodi ad æqualitatē partibus animæ temperatis, corpus nulla pertubatione frágitur. Alioqui inuehit ægritudinem, inualentiamq́; & fœditatem, cum incompositæ & inæquales inter se erunt, cum irascentiam & consilium subegerit, sibiq; subiecerit cupiditas, aut cum dominam illam, reginamq́; rationem licet obsequente & placata cupidine ira flagrantior uicerit. Sed ægritudinem mentis stultitiam dicit esse, eáq; in parteis duas diuidit, quarū unam imperitiam nominat, alterā insaniam uocat, & imperitiæ morbum ex gloriosa iactatione cōtingere, cum eorū quorum ignarus est aliquis scientiā mentitur. Furorem uero pessima consuetudine et libidinosa uita solere euenire, hancq́; insaniam nominari, quā uitiosa qualitas corporis prodidit, cū ea quæ sunt rationi parata in ipso uertice importunis auxilijs coartantur. Atenim tunc hominē esse perfectum, cū anima et corpus æqualiter copulātur, et īter se conueniūt, sibiq; respōdent, ut firmitas mentis præualentibus corporis uiribus nō sit inferior. Corpus uero tunc natiuis incrementis augetur, cū ualitudinis portio procurata salubriter modū necessarij uictus nescit excedere, nec ualitudo obteritur magnitudine externorū laborū, nec pabuli sarcinæ immoderatius inuecti, uel nō ut oportet digesti, distributiq; ꝑ corpus. Tūc enim artus ac mēbra uigoris debiti modū, et uires retinēt, cū id quod infertur ad totius corporis conseruationem, ueluti singl tim ex æquatum cunctis partibus diuiditur. Verum enimuero cum id minime fit, tunc seq exitiū corporis.

FINIS.

FRANCISCVS ASVLANVS LECTORI. S. P. D.

Mnia, quæ ex uetustate habemus lector tandiu probare debemus, quandiu illis meliora recentiores nō pepererint. Hūc L. Apuleij librum ex Aristotele tralatum maiores nostri certatim commendare uisi sunt, quod multa ibi legerentur, quæ nemo alius de latinis scriptorib. tractaret. Sed mihi omnes uisi sunt parũ prudenter agere. nam pleraq; omnia uel ineleganter, uel falsò in latinum uertuntur. id autẽ colligere possumus ex interpretatione Petri Alcyonij uiri et græcas, & latinis literis eruditissimi, & philosophandi laude insignis. qui propterea hunc ipsum Aristotelis librum de græco in latinum uertendum suscepit, ut inscitiam Apuleij in uertendo, & intelligendo declararet, simul apud omnes testatum relinqueret, quanta de ueterib. etiam scriptorib. leguntur, quæ tametsi tota legenda sunt, tamen tota non uideantur probanda. Vale & hunc ipsum Aristotelis de mundo librum, et multa alia ab eodem ipso Petro Alcyonio uersa, nostrisq; typis effecta, expecta.

L. APVLEII LIBER CVI INDEX EST COSMOGRAPHIA, SIVE DE MVNDO AD FAVSTINVM FILIVM.

ONSYDERANTI MIHI & diligentius intuẽti sæpe aliâs Fauſtine mihi uirtutis indagatrix, expultrixq́; uitiorum, diuinarũ particeps rerũ philoſophia uidebatur, & nunc maxime, cum naturæ interpretationem, & remotarũ ab oculis rerum inueſtigationẽ ſibi uindicet. Nam cũ cæteri magnitudine rei territi, eiuſmodi laborem arduum & profundum exiſtimarent, ſola philoſophia ſuum non deſpexit ingenium, nec indignam ſe exiſtimauit, cui diuinarũ et humanarum rerum diſceptatio deferatur, ſed conducere ac decere tã bonas artes et eiuſmodi operã cum ingenuitate profeſſioni ſuæ cõuenientẽ, et congruere iſtiuſmodi curam talibus ſtudijs & moribus. Nã cum hõies mundũ eiuſq́; penetralia corpore adire nõ poſſent, ut è terreno domicilio illas regiones inſpicerent, philoſophiã ducem nacti, eiuſq́; imbuti inuentis, animo peregrinari auſi ſunt per cœli plagas, his itineribus, quæ exploratione acuminis ſui, peruia ſapientiæ, ſolis cogitationibus uiderant, ut cũ ipſius interualli conditione à mũdi uicinia natura nos ſecretos eſſe uoluiſſet, imenſitati tamen eius uolucriq́; curriculo cogitationum noſtrarum nos pernicitas intimaret, faciilimeq́; ea, de quibus origo eius eſt, anima diuinis oculis ſuis aſpexit & agnouit, alijs etiam eius

ſcientiam tradidit, ueluti prophetæ quidam, qui dum deorũ maieſtate completi ſunt, effantur cæteris, quæ diuino beneficio ſoli uident. Quare & eos qui nobis unius loci ingenia qualitatesq; deſcribunt, aut mœnia urbis, aut alicuius amnis fluenta, aut amœnitates & magnitudines montium, alia multa deſcripta ab alijs pleriq; ſtudioſe legunt. Nyſæ iuga, & penetralia Cirrhæ, et Olympi ſacra, et Oſſæ ardua, et alia huiuſcemodi ſola dũtaxat et ſingula extollunt, quorum miſeret me, cum tantopere, nec magnis et oppido paucis inexplebili admiratione capiũtur. Hæc illis euenire adeo non eſt admirabile, cum nihil maius ſuſpexerint, neq; ad aliquid intenderint, quod maiore diligentia contemplandũ eſſet. Cæterũ ſi terrarum orbem omnemq; mundum contemplari pariter aliquando potuiſſent, minus exiguas eius et ſingulas partes dignas laudibus crediidiſſent, quibus eſſet uniuerſitas comprehenſa. Quare nos Ariſtotelem prudentiſſimum et doctiſſimum philoſophorum, & Theophraſtum authorem ſecuti, quantum poſſumus cogitatione contingere, dicemus de omni hac cœleſti ratione, naturas et officia complexi, & cur, et quẽadmodum moueantur, explicabimus. Mundus omnis ſocietate cœli & terræ conſtat, et eorũ naturis, quæ utriuſq; ſunt. Vel ſic. Mundus eſt ornata ordinatio, dei munere, deorũ recta cuſtodia, cuius cardinem, ſic enim dixerim κέντρον, robuſtum, et imobilẽ genitrix atq; altrix animantiũ omniũ habet tellus, ſupernis omnibus, ut uideri poteſt, aëris liquiditate, ad modũ tegminis ſeptis et opertis. Vltra deorũ domus eſt, quod uocamus cœlũ, quod q-

cherrimis et perlucidis solis et lunæ, et reliquorum syderum, cum quibus fertur per orbem, dierum noctiumq; curriculis, agens stellarū choros intimo lapsu, finem nulla æui defectione factura. Sed cum omne cœlum ita reuoluatur ut sphæra, eam tamen radicibus oportet teneri, quas diuina machinatio uerticibus affixit, ut in tornando artifex solet forcipe materiam comprehensam reciproco uolumine rotundare. Eos polos dicimus, à quibus uelut à cardinibus directio quædam profecta, axis est dictus, diuisor & discriminator mundi, orbem terræ in medietate constituens. Verum hi uertices, quos immobiles diximus, ita sunt, ut supra caput alter appareat ex parte boreæ, qui septentrionalis uocatur. Alter antarcticus humo tegitur, humidis & austrinis uaporibus mollis. Sed cœlū ipsum stellæq;, omnisq; siderea compago æther uocatur, nō, ut quidam putant, quod igneus sit & intensus, sed ꝙ cursibus rapidis semper rotetur. Elementum non unū ex quatuor quæ nota sunt cunctis, sed longe aliud, numero quintum, ordine primum, genere diuinum, & inuiolabile. Iam astrorum innumerabilis multitudo partim labitur cum orbis inerranti regione, quā circulorum ambit signifer, obliqua complexione circundatus, & signis duodecim illuminatus, partim errantibus stellis, quæ neq; priorum motus habent, nec sanè inter se similem & æqualem, sed affixæ diuersis globis, inordinatæ, ut sic dixerim, ordinem seruāt, aliæq; ultra sunt, aliæ citra stellæ, quæ propter naturam eiusmodi, nullis credūtur erroribus uagæ, & infinitos numero greges ducunt, & simplex ætheris

dem diuinis corporibus onustum uidemus, ignibus pulchris dorsum alma & sacrata amoenitate lucis coronant. Septem uero deorum illustres, totidem orbibus affixae sunt, & gradatim sibimet superlatae, ut superior inferiore sit maior, ac uicissim mutuis adhaesionibus nexae, complexu illius orbis, qui inerrabilis dicitur, continentur. Hic I[illegible]onis globus, quem appellamus Saturnum. Post q[illegible] Phaëthon secundus est, quem Iouem dicimus, & [illegible]co tertio Pyroeis, quem multi Herculis, plures Martis stellā uocant. Hanc sequitur Stilbon, cui quidam Apollinis, caeteri Mercurij nomen dederunt. Quintus Phosphorus Iunonia, immo Veneris stella cens[illegible] Deinde Solis est orbis, & ultima omnium luna, a[illegible]nis aetheriae principia discriminans, quae diuinas & immortales uiuacitates ignium pascens, ordinatis ac semper aequalibus inuectionibus soluitur, atq; reparatur. Post eā uero pars est, quae sancti aetheris finibus coercetur, cuius mensu appensúq; distincta est natura immutabilis regio, & mortalis ac iam penè terrena, cuius primae sunt partes tenuiores & uaporatae. Quippe cum finitimis aetheriis attingantur ardoribus, quantum maximis parua, & quantum rapidis possunt pigriora contingi. Sed ex ea parte, qua curriculis finitimi inuritur solis eiaculari atq; emicare flammae quaed[illegible] ostendere se oculis nostris uidentur, quas graeci C[illegible], & Docidas, et Bothynos appellant, quasq; labi [illegible] fluere frequēter uidemus, lucere, faciliusq; restingui. Exinde inferioris aëris qualitas turbidior, infunditur, cui permixtus est glacialis rigor. Sed superioris uicinia claritatis, et pro-

pinqui caloris afflatu nitescit, ac synceriore interdum luce uescitur. Huius saepe mutabilis conuertitur species, cum sit natura uariabilis in nubes cogitur, & reciprocis flabris aperitur, & nimbis uehementibus rũpitur, niuibus etiam et glacie inhorrescit, et praecipiti grandine desuper uerberatur, turbine, flatibus, Typhonisq; conflictu fit procellosa. Sed telis fulminum et missilium cœlestiũ iaculis ignescit. Aëri terra coniungitur, eaq; suscipit maria, et frequentatur animantibus. Haec syluarũ uiriditate uestitur, et fontiũ perennitate recreatur. Haec fluminũ frigidos lapsus, nunc erroribus terrenis uehit, modo profundo in mari cõfundit. Eadem infiniti coloris flores, altitudine montium, camporumq; aequalitate, nemorũ opacitate uariatur, sinuosis iflexa litoribus distincta insulis, uillulis urbibusq; collucens, quas sapiens genus homo cõmunibus usibus fabricauit. Nec sum nescius, plerosq; huius operis authores terrarum orbem ita diuisisse, partem eius insulas esse, partem uero continentem uocari, nescij omnes hanc terrenã immensitatem atlantici maris ambitu coerceri, insulamq; hanc unam esse cum insulis suis omnibus. Nã similes, huic alias, et alias minores circunfundit oceanus, quae tamen merito uidẽtur ignotae, cum ne hanc qdẽ, cuius cultores sumus, oẽs peragrare possimus. Nã sicut hae insulae interfluũtur, quae sunt in nostro mari, ita illae uniuerso salo fretis latioribus ambiuntur. Elementorum inter se mutui nexus arctis affinitatibus implicantur, & quinq; coniuges copulae his ordinatae uicibus attinentur, ut adhaereant etiam grauioribus leuiora, aquã in se habet tellus, et aqua,

ut alij putant, uehit terrã, ae[illegible] aqua gignitur, ignis ex aëris condensitate conflatur, [illegible] uicissim, ignesq; illi immortalis dei uiuacitate flammantur. Huius diuini ignis origine incensi, per totius mundi cõnexa, illustribus facibus ignescunt superna. Quapropter dii superas sedes habent, infima cæterorum animantiũ terrena possident, & erumpunt, scatent flumina, fontes & maria, quæ meatus, & lacunas, et origines habent in gremio terræ. Ipsarum uero insularũ quæ sunt in nostro mari dignæ memoratu Trinacria est, Eubœa, Cyprus, atq; Sardinia, Creta, Pelopõnesos, Lesbos. Minores autem aliæ ut nebulæ quidem per apertus põti sunt sparsæ regiones. aliæ cyclades dictæ quæ frequentioribus maribus aluuntur. Maria maiora sunt Oceanus, et Athlanticum, quibus orbis nostri terminantur anfractus. Sed occiduarum partium mare per angustias oris arctatum in arctissimos sinus funditur. & rursus à columnis Herculis refusum in immensam latitudinem pãditur, sæpiusq; coeuntibus terris ueluti quibusdam fretorum ceruicibus procedentibus & idem rursus cedẽtibus terris est immensum. Primum igitur columnis nauigantibus dextros latus duobus finibus maximus cingitur, quorum primus duas syrtes habet, alter imparibus quidem sinuatur figuris, sed in maxima diuisus est maria, quorum unũ Gallicum dicitur, alterum Africum. quod quidem Aristoteles Sardiniense maluit dicere. Tertium Adriaticum pelagus. His iungitur siculum & post creticum, en in discretis finibus, pamphilicum, syrium, ægyptium, sed ante regia myrtoa sunt maria. His sanè

uicinus est pontus, sinus amplissimus maris nostri, cuius extremus recessus in Mæotin senescit et ex hellesponti fontibus concipitur, uestibulumq; eius propontis uocatur. Ab ortu solis Oceanus est indicum et persicum mare conferens. Hinc patescunt finitima rubri maris, quæ per angustas longinquasq; fauces in hyrcanium & caspium flectuntur, simul utraq; profundæ uastitatis esse maria creduntur. Deinde paulatim scythicum & hiberum fretum, & rursum mare per quod gallicum atq; Gaditanas columnas circumuectus oceanus, orbis nostri metas includit. Sed in altera parte orbis iacēt in[illegible]arum aggeres maximarum. Britaniæ duæ Albion [illegible] Ierna, quas supra diximus esse maiores. Verū hæ [illegible]eltarum finibus sitæ sunt. Minores uero ultra indos Tabrobana, & Phebol multæq; aliæ urbes admodum sparsæ. Hanc nostram insulam, idest hunc terrarum orbem, quam maximam diximus ornamentis suis pingunt, & continuatione ut quibusdam sertis coronant. At enim huius terræ quam nos colimus latitudo. XL. prolixitas. LXX. stadiorum tenet. Sed in diuisione terrarum orbis. Asiā & Europam, & cum his sicut plures Africam accepimus. Europa ab herculis columna usq; ponticum et hyrcanum mare ac flumen Tanain fines habet. Asia ab ijsdem angustijs pontici maris usq; ad alias angustias quæ inter arabicum sinum & interioris ambitum pelagi iacet, constringiturq; oceani cingulo & societate nostri maris. Sed alij alio modo ut quidam ab exordio Tanais usq; ad ora Nili Asiæ terminos metiuntur. Africam uero ab isthmo rubri maris, uel ab

ipsis fontibus Nili oriri putant, eiusq; in gaditanis locis fines esse. Sed ipsam Aegyptum pleriq; Asiæ plures Africæ adiungunt ut insularum situs, sunt qui eá finitimis locis comprehendunt: & sunt qui in alia diuisione eas habẽdas putant, De mari satis dictum. Terrenæ uero ita se habent exhalationes, quas duas esse dicunt tenues & frequentes, uixq; uisibiles ad superiora minari & gremio telluris nebularũ agmina halitu amnium fontiumq; constare matutinis temporibus crassiora. Harũ altera arida est atq; consimilis quæ terrenis reluctationibus surgit, altera humida et gelida. Hãc effluentis superioris uaporis natura ad se trahit: & ex hac quidem, nebulæ. rores. pruinæ. nubila. hymbres. nix. atq; grando generatur. De illa superiore quam diximus siccam uerti, aquæ flammæ fulmina atq; aliæ ignitorum telorum gignuntur plurimæ species. Nebula constat aut ex ortu nubeculæ aut ex eius reliquiis. Est autem exhalatio uaporata, humore uiduata aere crassior, nube subtilior, cui serenitas abolitionem infert. Nec aliud est serenitas, quàm aer purgatus caligine & perspicue sincerus. Ros uero nocturnus humor est, quem serenitas tenuiter spargit. Glaciẽ dicimus humorem, sereno frigore concretum. Huic est pruina consimilis, si mollicies roris matutinis frigoribus incanuit. Ergo aer actus in nubem nubilum denset, & ea crassitudo aquarum fœtu graui datur. Hymber exprimitur, cum inter se urgentur nubium densitates, totq; diuersitatibus pluuiæ cadunt, quot modis aer nubium conditionibus cogitur. Raritas enim nubium stillicidia dispergit. Quæ concre-

tæ uehementius effundunt agmina largiora, & eas aquas, quas hymbres uocamus, à quibus hoc differũt nimbi, quod pluuia iugis est, nimbus autem quãto repentinior est, tanto uehementior, et quanto improuisior & præcipitatior est, tanto breuiore casu restingitur. Niues autem colligi iactatione densarum nubiũ constat. Nam priusquam in aquam defluant, fractæ ac discißæ spumas agitationibus suis faciunt, & mox gelatus humor rigore frigoris inhorrescit. Hæc uictis nubibus crebrior ad terrá uenit. Eam tempestatem nos Nigorem uocamus, Grandinare uero tunc discis cum aqua nubem lapidoso pondere, & festinante perrumpit, eademq; ui, & ad perniciatatem incitat, & cedente aëris molli cura præcipitatam indignatione uehementi humana uerberat. Hæc sat erũt de ijs, quæ udis elementis, aquosisq; contingunt, uerum aliæ sunt passiones, qui cum impulsu frigidioris aëris uenti generantur. nec enim aliud est nisi multum, et uehemens in unum coacti aëris flumen, hunc spiritum dicimus, licet spiritus ille nominetur, qui animalia omnia extrinsecus uitalia tractus sui uitali, & fœcunda ope uegetat, sicuti etiam superiores mundi flatus uentos nominamus, auras uero humidos spiritus. Sed uentorum binæ sunt species. Qui facti è telluris habitu constant. Terrigenæ nuncupantur.

Nunc nomina exequemur, regionesq; uẽtorum. Euros oriens, boreas septentrio, occidens Zephyros, austros medius dies mittit. Hos quatuor uentos alij plures interfluunt. nam quamuis Eurus sit uentus Orientis, idẽ tamen Aparctias incipit nominari cum eum ori-

ens æstiuus emittit. Apeliotes autem uocatur cum me ridianis ex montib. procreatur. Eurus est quando hyemalis ortus partis emittitur, Zephyrus uero, quem Romana lingua Fauonium nominat, cum de æstiuis occiduis partib. surgit Iapygis nomine efferri solet. At ille qui prior est æquinoctiali plagæ Notus, et Aquilo, qui VII stellarum regione generatur & huic uicinus est Aparctias. Hic propior est ad idem medium, Thracias, & Argestes sunt Indiam flantes in omnib. Austrorum illa est obseruanda diuersitas. nãq; cum de abscondito polo flatus adueniunt Notus est, Euronotus ille qui inter notum, atque Eurum medius effringit Lips notus ex duob. unum facit. Excursores uenti habẽtur qui directu spiritu pro flabris reciprocis Cæcias putatur esse. Equidẽ hyemales habentur, ut Noti. Etesiæ frequentiores sunt æstate annis. Septentriones ac Zephyri tempestates ueris Ornithiæ uenti appellãtur. Aquilonum genus ex äere prolati minori nisu, nec iugi perseuerantia spiritu perferentes. Atenim procellosus flatus Catægis dicitur, quẽ præfractum possumus dicere Ventus qui de superiore cœli parte summissus inferiora repẽtinis delationibus quatiat. Turbo enim dicitur, qui repentinis flabris prosilit, atq; uniuersa ꝑturbat. Vortex ille est, uel uti dicitur pinea, cum torquetur humus arida, & ab infimo erigitur ad summum. Anaphysemata græci uocant eos spiritus, qui de fundo uel hiatibus terræ explosi, ad superna maris solent deuenire. hi cum maiore ui torti sunt, fit procella, & à græcis præster nomen accepit. Sed cum tormẽtum illud ire pergit, densasq; & tumidas nubes præ

ſagit. coactasq́; collidit, fit ſonitus, & intonat cœlum, non ſecus, acſi commotum uẽtis mare cum ingenti fragore undas litoribus illidat. At Fauorinus nõ ignobilis ſapiens hæc de uentis refert, quatuor Mundi plagas imparem numerum habere uentorum eo, quod ortus, & occaſus mutentur, Terna uice cum ſolis acceſſu Meridies, & arctos eaſdem per regiones ſunt notate ortus quippe accepimus æquinoctialem, Soltitialem, Brumalem quib. occaſus redduntur. Eadẽ interuallorum ratione conuerſæ. Eurus igitur æquinoctialis orientis eſt uentus nec inuenuſte nominis eius fictus eſt. Qui ἀπηλιώτης à Græcis, ſubſolanus à noſtris ſolet dici. Sed qui ab æſtiua. Et ſolſtitialis orientis meta uenit βορέας græce latinæ Aquilo nominatur. Hunc αἰθρηγενέτην quod ſit aliâs ſerenus Homerus ait, Boream uero ἀπὸ τῆς βοῆς quod non ſine clamore ſoleat intonare. Tertium uentum qui ab oriẽte hyberno uenit, Græci εὐρόνοτον uocant. Item occidui ſunt ut caurus qui græce ἀργέστης uocatur id eſt aduerſus Aquiloni, item Fauonius ζέφυρος Euro contrarius, Tertius Africus Lips uulturno reflat Meridies uero quoniam eadẽ ſemper regione ſignatur uno Auſtro. i. noto flatur, et is Septentrionis habet cognomentum. Nũc de nubiũ præſagiis referã, quando illa profecta nubecula patecœferit cœlum, igneſcunt penetrales ſpiritus, emicatq́; lux clara, hoc dicitur coruſcare, et ordine quidem prius tonare oportet, poſtea coruſcare. Quippe ut ignis fertur ad ſaxa attrita, obtutus uelocius illuſtriora contingit, auditus dum ad aures uenit, ſeriore ſenſu concipitur, ita et prius coruſcat

re cœlum creditur, & mox tonare. Tum quia ignes perniciatate sui coruscantes dicto citius nostræ uisioni occurrunt, sonus uero uerberati aëris serius indicio sentitur. Flamma uero illa, quam nubium conflictus excussit, si robustiore fuerit incendio, impetu deuehitur in terras, & fulminis habet nomen, atq; formidinem infert. Præsteras uero nominamus cum flammarum in illis minus fuerit. Sed si ignitum non fuerit fulmen typhon uocatur. Sceptos generale omnibus, quæ de nubibus cadunt, nomẽ est Irin uulgo arquũ esse aiunt, quando imago solis uel lunæ humidam & cauam nubem densamq; ad instar speculi colorat, & medietatem orbis eius secat. Rhabdos aũt generis eiusdem ad uirgæ rigorem per longum colorata nubecula dicitur. Alysis est cathena quædam luminis clarioris per solis ambitum in se reuertens. σέλας autem græci uocant incensi aëris lucem. Horum pleraq; iaculari credas, alia labi, alia stare. Iaculatio igitur tunc fieri putatur cum meatu aquæ impulsæ generatus ignis celeritatem sui cursumq; rapidæ festinationis ostendit. Statiua lux est, quàm στηριγμὸν illi uocant, sine cursu iugi, sed prolyxa lux stellæq; fluor, ignitusq; liquor, quicunq; latius panditur cometes uocatur, sed plerunq; luces istæ repentino ortæ statim occidunt. Sed non aquarum tantummodo tellus in se habet fontes, uerũ spiritu & igni fœcunda est. Nam quidam sub terra occulti sunt spiritus, & flantes incendia itidem suspirant. Illi etiam ignes, qui terræ secretarijs continentur, prætereũtes aquas uaporant & producunt. Longinquitate enim flammæ tepidiores aquas reddunt, ui

cinia feruentiores. At enim illos, quis non admirandos spiritus arbitretur cum ex his animaduertat accidere, ut eorum religione lymphantes alij sine cibo, potuq; sint, pars uero præsagis effantes futura, quod in oraculis Delphicis, cæterisq; est. uidi & ipse apud Hieropolin Phrygiæ non adeo ardui montis uicinum latus nauioris reseratum, & tenuis, neque editæ marginis ambitu circundatum sine ut illa, ut Poëtæ uolunt Ditis spiracula dicenda sunt, seu mortiferos anhelitus eos credi prior ratio est. Proxima quæq; animalia & in aluum prona, atq; proiecta uenenati spiritus contagione corripiunt. Antistites denique ipsos semiuiuos esse qui audeant propius accedere ad superna semper sua ora tollentes adeo illis cognita uis mali, & inferiora aëris noxia crassitate densa est, inferiores quoq; adire, atq; percellere. opposito incendio aquæ uruntur, ut Phlegethontis amnis, quem poëtæ sciunt in fabulas inferorum. Sæpe accidit, ut statim spiritus per terræ concauas partes errātes, continerent solida terrarum, sæpius ut spiritus crescente uiolentia, & insinuantes se telluris angustijs, nec inuenientes exitum terrā mouerent. His passionibus contingit, ut quædam terræ expirent halitus, aliæ uomant saxa, nonnullæ cænum. sunt quæ fontes pariunt insolentibus locis, peregrinorum fluminum saltantes uias. Isti sunt motus, quibus solum quatitur. Palmatiæ uero appellantur, quorum pauitatione illa quæ trepidant, sine inclinationis periculo nutant, cum directi tamen rigoris statum retineant. Micetias uocatur tetri odoris inquietudo terrena. Audiuntur mugitus, interioribus gemi-

tibus expressis, cum spiritus inualidus ad terram mo uendam per aperta telluris inuentis itineribus progreditur. His talibus marina sunt paria, cum fluctuum concurrentium mole, nunc progressibus litora, nunc recursibus sinus cæsi quatiuntur. Sentitur etiá cœli marisq; cognatio, cum menstruis cursibus lunæ decrementa, & accessus fretorum atq; æstuum deprehenduntur. Verumenimuero, ut quatenus possum de uniuersitate quod sentio, breuiter absoluam. Elementorum inter se tanta discordia est idest aëris, maris, atq; terræ, ut admirari minus deceat, si illis incommoda soleant, atq; secunda contingere, particulatim quidem rebus ortus, atq; obitus afferentes, uniuersitatem uero fine atq; initio uindicantes. Et quibusdam mirum uideri solet, quod cum ex diuersis atque inter se pugnantibus elementis mundi natura conflata sit, aridis atq; fluxis, glacialibus, & ignitis, tanto rerum diuortio, nondum sit eius mortalitas dissoluta, quibus illud simile satisfaciet, cum in urbe ex diuersis & contrarijs corporata rerum inæqualium multitudo concordat. Sunt enim pariter diuites, & egentes, adolescentes ætas permixta senioribus, ignaui cum fortioribus, pessimi cum optimis congregati, haud profectò quod res est fateantur hanc esse ciuilis rationis admirandam temperantiam, cum quidem de plurimis una sit facta, & similis sui tota, cum membra dissimilia sint, receptrix sit naturarũ ad diuersa tendentiũ, et fortunarũ per uarios fines, exitusq; pergentiũ, et ut res est contrariorũ per se natura flectitur, et ex dissonis fit unus idemq; consensus, sic mas et fœmina secũ

iunguntur, ac diuersus utriusq; sexus ex dissimilibus simile animal facit, artesq; ipsæ naturam imitantes, ex imparibus paria faciunt. Pictura ex discordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis, et puniceis, confusione modica temperatis, imagines his, quæ imitantur, similes facit. Ipsaq; musica, quæ de longis & breuibus, acutis, & grauioribus sonis constat, tam diuersis & dissonis uocibus harmoniam consonam reddit. Grammaticorum artes unde quæso? ut ex diuersis collectæ sint literis, ex quibus aliæ sint insonæ, aliæ semisonantes, tamen mutuis se auxilijs adiuuantes syllabas pariunt, et de syllabis uoces. Sic totius mũdi sua instantia initiorum inter se impares conuentus pari non discordante consensu, natura ueluti musicam temperauit. Nanq; liquidis arida, & glacialibus flammida, uelocibus pigra, directis obliqua confudit, unumq; ex omnibus, & ex uno omnia, iuxta Heracletum, constituit. Principiorũ igitur consensus sibi concordiam perseuerantiam uero amicitiæ inter se elementis dedit specierum ipsa æqua partitio dũ in nullo alia ab alia uincitur modo, uel potestate æqualis. Quippe omnium diuersitas grauissimorum & leuissimorum feruentium & frigidorum, docente ratione naturæ, diuersis licet rebus æqualitatem differre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemq; reperisse. Quid enim mundo præstantius? Lauda quam putes speciẽ, portio à te laudabitur mundi. Admirare quàm uoles temperantiam, ordinationem, figuram, hic & per hunc illud quodcunq; est, inuenietur esse laudandũ. Nam quid oro te ornatum

atq; ordinatum

atq; ordinatum uideri potest, quod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? Vnde κόσμος græce, nomen accepit. Euntibus sole atq; luna cæteraq; luce sydereа per easdem uias, custoditis temporum uicibus, nec ullius erroris interiectione confusus, digeruntur tempora, & rursus incipiunt. Atq; pulchre & fœcunde horæ procreantur, nunc æstiuos uapores reuoluẽtes, nũc pruinas hyemis circũferentes. Dierum etiã noctiũq; curriculis ordiuntur menses, texunt annos, anni seriẽ conficiunt seculorum. Et quidem hic mundus magnitudine immensus, cursibus rapibus, splendore perlucidus, ualenti habitudine, pubertate iuuenili. Hic causa animalium natantium atq; terrestriũ, pennigerorum cunctorumq; distinxit genera, in species separauit, fixitq; leges uiuendi, atq; moriendi. Ex hoc animantia uitalis spiritus ducunt, illis statutis cursibus temporũ euentus, qui admirationi esse solent, cum uel inter se uentorum prælia cientur, uel disiectis nubibus fulmina, cœlum et tempestates inter se serenæ, hybernæq; confligunt, micant hymbres, ignes rumpuntur, et rursus placatis omnibus amœna lætitia mũdi reseratur. Videas & uiridantibus comis cæsariatam esse terrã, & scatebris fontium manantem, & aquarum agmina concipientem, parientem atq; educantem, nec occasibus fatigari, nec seculis debilitati excussam erumpentibus, semper tam pigris q̃ mouentibus fœtibus aquarum, sæpe alluuionibus mersam, flãmarum per partes uoracitate consumptam, quæ tamen illi cum regionaliter uideantur esse pestifera, ad ommem salutaria sunt, & ad redintegrationem eius ualent, & cũ mo

uetur, profecto spirat illos spiritus, quibus clausis et ef fugia quærentibus mouebatur. Hymbribus etiam ma defacta, non solum ad educandos fœtus suos opimatur, uerum etiam pestifera contagione proluitur. Flabris autem spirantium aurarum grauiores, & minus pu= ri aëris spiritus differũtur, atq; purgantur. Tepores fri gus glaciale mitificant, & brumalis austeritas fauoni us ac terræ terrestriumq; uiscerum uenas remittit, et pars gignentium, alia adolescentium cætera occidenti um uices sustinent, & sors nascentium obitorum loco pullulant, & occidentium numerus nascentibus locũ pandit. Restat quod caput est sermonis huius, ut super mundi rectore uerba faciamus. Indigens quippe uide bitur oratio de mundo disputantib. ut etsi minus curio se, at quomodo possemus disseremus. De rectore quippe omnium non, ut ait ille, silere melius est, sed uel pa- rum dicere, uetus opinio est. Atq; in cogitationes omni um hominum penitus incidit, deum esse, originis non habere authorem, deumq; esse salutem, & perseuerã tiam earum, quas effecerit, rerũ. Neq; ulla res est tam præstantibus uiribus, quæ uiduata dei auxilio, sui na tura contenta sit. Hanc opinionem uates secuti profi- teri ausi sunt, omnia Ioue plena, cuius præsentiam, nõ iam cogitatio sola, sed oculi, & aures, & sensibilis substantia comprehendit, adhæc cõposita est potestati dei conueniens oratio. Sospitator quidem ille genitor est omnium, qui ad complendum mundum nati, factiq; sunt, non tamen, ut corporei laboris officio orbem istum manibus suis instruxerit, sed qui quadam infa tigabili prouidentia, & procul posita, cuncta contin

gat, & maximis interuallis disiuncta complectatur, nec ambigitur eum præstantem atque sublimem sedem tenere, & poëtarum laudibus nomen eius consulum, ac regum nuncupationibus prædicari, & in arduis arcibus solium consecratum. Deniq; propiores quosque de potestate eius amplius trahere, corpora cælestia illa quanto finitima sunt ei, tanto amplius de Deo capere, multoq; minus, quæ ab illis sunt secunda, & adhæc usque terrena, pro interuallorum modo indulgentiam dei ad nos usque beneficiáque peruenire. Sed cum credamus Deum per omnia permeare, & ad nos, & ultra potestatem sui nominis tendere, quantum abest, uel imminet, tantum existimandum est eum amplius minus'ue rebus utilitatis dare. quam rem rectius & honestius sit arbitrari summam illam potestatem, sacratam cæli penetralibus, & illis qui longissime separantur, est proximus una & eadem ratione per se & per alios opem salutis afferre, neq; penetrantem atq; adeuntem specialiter singula, nec indecore attrectantem comminus cuncta. Talis qppe humilitas deiecti est, et minus sublimis officij, nec cum homine qdem conuenit, qui sit paululum conscientiæ celsioris. Militiæ principes, & curiæ proceres, & urbium sic domorum rectores dico nunquam cómissuros esse, ut id suis manibus factum uelint, quod sit curæ leuioris. Nihil enim possunt æquius facere dominorum imperia ministeria seruulorũ. Exemplum quale sit istud intellige. Cambyses, et Xerses, et Darius potentissimi reges fuerunt, horũ præpotẽtia, quã ex opibus collegerant, lenociniũ uitæ effecerat

cælsioris, cum eorũ alter apud Susam, & Ecbatanas, ut in fano quodam sacratus nulli temere noticiã moris sui panderet, sed circunseptus admirabili regia, cuius tecta fulgerent, eboris niue, argenti luce, flammis ex auro, uel electri claritate. Lumina uero alia præ aliis erant. Interiores fores, exteriores ianuæ immunebant, portæq; ferratæ et muri adamantina firmitate. Ante fores uiri fortes, stipatoresq; regalium laterum, tutela peruigili, custodiam per uices sortium sustinebant. Erant inter eos diuisa officia, in comitatu regio armigeri quidam, & extrinsecus singuli custodes locorũ erant, & ianitores, & atrienses. Sed & inter eos aures regiæ, & imperatoris oculi qdam homines uocabantur, p quæ officiorũ genera rex ille ab hoĩbus deus esse credebatur, cum omnia quæcunq; ibi gererentur, quæ ille O tacustarum discebat. Dispensatores pecuniæ, quæstores uectigalium, tribunos ærarios habebat. Alios & alios præfecerat cæteris urbibus. Alij uenatibus agendis prouinciam nacti, pars domibus & muneribus præfecti putabantur, & cæteri perpetuis magnisq; curis, obseruatione singularum rerum oppositi erant, sed omne Atticum regnum ab occidente Hellespontus terminabat, ab ortu gens inchoabat Indorũ. Duces ac satrapæ ubiq; dispositi, & permixta locis omnibus mancipia regalia. Ex eo numero erant & cursores diurni, atq; nocturni exploratores, et nuntij speculatorum incensoris assidui. Tum horum per uices incensæ faces ex omnibus regni sublimibus locis in uno die impatori significabant, quod erat scitu opus. Igitur regnum illud ita componi oportet cum mũdi au

la, ut inter se comparentur summus atq; exuperantissimus diuûm, & homo ignauus, & pessimus. Quod sicut uiro, uel qlibet regi indecorũ est per semetipsum procurare omnia, & perficere, multo magis deo inconueniens erit. Quare sic putandum est eum maxime maiestatem retinere, si ipse in alto resideat loco, eas autem potestates per omnes mũdi partes orbisq; dispẽset, quæ sint penes, solem ac lunam, cunctumq; cœlum. Horum enim cura salutem terrenorũ omnium gubernat. Nec multis ei opus est, nec particeps hominum cóuersatione, quibus propter ignauiam appositum est, pluribus indigere. At non eiusmodi compendio machinatores fabricarum, astutia unius conuersióis multa & uaria pariter administrant, etiam illi qui in ligneolis hominum figuris gestus mouent, quando filũ membri quod agitare solẽt, traxerint, torquebitur ceruix, nutabit caput, oculi uibrabunt, manus ad ministerium præsto erunt, nec inuenuste totus uidebitur uiuere. Haud secus etiam cœlestis potestas cum initium scientia & salutifera opera mouerit, ab uno ad secundum, & deinceps ad tertium, & usq; ad supremum attactu continuo uim suæ maiestatis insinuat, aliud alio commouetur, motusq; unus alteri mouendi se originem tradit. Mundo equidem consentiunt, non una sed diuersa uia, & plerunq; contraria. Sed prima remissione admodũ data, simplicíq; inchoato principio, impulsibus mutuis, ut supra dictum est, mouẽtur quidem omnia, sed ita ut siquis sphæram, aut quadratum, & cylindrum, & alias figuras in procliue simul iaciat, deferentur quidem omnia, sed non eodem

genere mouebuntur. Nec illud dissimile exemplum uideri oportet, siquis pariter patefacto gremio, animalium multitudinem simul abire patiatur, uolucrum, natatilium, atq; terrestrium, enimuero ad suum locũ quæq; duce natura properabunt, pars aquam repentes, illa inter agros, legibus & institutis suis naturali lege aggregabuntur, ibunt per aëris uias præpetes, quibus hæc natura largita est, atq; uno sinu abeundi incultas concessa omnibus fuerit, sic natura mundi est constituta. Nam cum omne cœlum simplici circũactu uoluatur nocte dieq; distinctum, diuersis mensurarum æqualitatibus separatum, q̃uis una sphæra omnia concluserit, incrementis, tamen globi sui, decisione'q;, luminis menstrua tempora luna significat, & cœli spatium sol annua reuersione collustrat, eius'q; comites amœnus lucifer & communis cyllenius stella, etenim prioris mauortium sydus circuli sui in biennio conficit spatia. Iouis clarum fulgens'q;, sexies eadem multiplicatis cursibus suis tempora, quæ Saturnus sublimior. XXX. spatijs annorum circumerrat. Verum inter hæc una mundi conuersio unus'q; reuersionis est orbis, & unus concentus, atq; unus stellarum chorus, ex diuersis occasibus ortibus'q; hoc ornamento, & ut monile rectissime κόσμος græca lingua significat. At enim ut in choreis, cum dux carminis hymno præcinit, concinentium uulgus uirorum & fœminarum mixtis grauibus, & acutis clamoribus unam harmoniam resonant, sic diuina mens mundanas uarietates, ad instar unius contentionis reuelat. Nam cum cœlum confixum ua-

poratis, & radiantibus stellis inerranti cursu feratur, & reciprocis itineribus astra consurgant. Sol quidem omni tuenti suo diem pandit, occasu noctem reducit, conditusq; uel relatus per plagas mundi quatuor temporum uices mutat. hinc tempestiui hymbres, & spiritus, aut in secundi hinc alimenta nobis suppetunt earum rerum, quas accidere Deus his mundi partib. uoluit. His oppositi sunt torrentium cursus, & humores undarum, emicationesq; syluarum, frugalis maturitas, fœtus animalium, educationes atq; obitus singulorum. Cum igitur rex omnium & pater quem tantummodo mentis oculis nostræ cogitationes uident, machinam omnem iugiter per circuitum suis legibus terminatam, claram syderibus & relucẽtem, speciesq; innumeras modo propalàm sæpe confectas ab uno, ut supradixi principio, agitari iubet, simule istud esse bellicis rebus, hinc liceat arbitrari. Nam cum tuba bellicum cecinit, milites clangore incensi, alius accingitur gladio, alius clypeum capit, ille lorica se induit, hic galea caput, ille crura ocreis inuoluit, ille equum temperat, frenis & loris iugales ad concordiam copulat, & protinus unusquisq; competens capessit officium, uelites executione adornant ordines, principes curant, equites ordinibus præsunt, cæteri negocia quæ nacti sunt, agitant, cum interea unius ducis imperio cunctus exercitus paret, quem rex præfecerit, penès quem est summa rerum. Non aliter diuinarum & humanarum rerum status regitur, quando uno moderamine cõtenta omnia pensum sui operis agnoscunt, curàq; oĩbus occulta, uis

nullis oculis obuia, nisi quibus mens suæ lucis aciem intendit. Cæterum ea, quæ uel cœlo oculis aduertimus, & aërem ficti ex aqua etiam illa ficti credenda sunt, cuius tutela mundi huius, & cura est. Nec tamen hoc uel illi ad moliendũ, uel nobis ad intelligendum obest. De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non uidetur, & tamen fateantur omnes necesse est, huius opera omnia, quæ per hominem præclara fiunt, prouenire, neque animæ ipsius qualitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestorũ intelligi qualis, & quanta sit. Omne quippe humanæ uitæ præsidium ingenio eius est paratum, cultus agrorum, usúsq; frugum, artificum solertia, prouentus artium, commoditas uitæ humanæ. Quid de legibus dicam? quæ ad mansuefaciendos homines inuentæ sunt? quid de ciuilibus institutis ac moribus, qui nunc populorum coetis conuentibus frequentantur asperitates bellorum, pacata mitigantur quiete? Nisi forte iniustus rerum æstimator potest esse, qui hæc eadem de deo neget, quem uideat esse uiribus exuperãtissimum, augustissima specie, immortalis æui genitorem, uirtutem ipsam uirtutem. Vnde nihil mirum est, si mortales oculi non capiunt aspectum eius, quando diuinorum operum uestigijs perspicuus atq; manifestus ẽ. Huius locum quærimus, q neq; infimus est, & terræ contagionibus, neq; tamen medius in aëre turbido, uerum in mundano fastigio, quem græci τὸν οὐρανὸν, idest cœlum recte uocant, ut qui sit altitudinis finis, & ijdem ea ratione eum nominant, quem ab omni fuscitate ac perturbatione uident libe

rum. Neq; enim caliginem nubium recipit, uel pruinas & niues substinet, nec pulsatur uentis, nec hymbribus ceditur. Hæc enim de olympo, qui est celsitudinis summæ, poëta his uerbis cecinit.

„ Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι, καὶ νεφέλῃσι. hoc ē

„ Sors Iouis aula poli enubis, super æthere facta.

Hanc opinionem communis mos, & hominum obseruationes secutæ affirmant, superiora esse Deo tradita. Nanq; habitus orantium sic est, ut manibus extensis in cœlum precemur, Romanus etiam poëta sic sensit. Aspice licet sublime tuens, quē inuocant omnes Iouem. Vnde illa quæ uidentur, suntq; omnibus præstantia, easdem sublimitates regionū tenent astra cælestia, & mundi lumina, ac merito licet illis ordine perpetuo frui, nec diuersis ea in spatijs temporibus'ue obseruantissimam legem suorum aliquando itinerū metiuntur. Terrena omnia mutationes & conuersiones, postremo interitus hēnt. Postremo quod est in triremi gubernator, in curru rector, præcentor in choris, dux in urbe dux i exercitu, hoc est in mūdo deus, nisi quod cæteris erumnosum, & multiplex, & curarū innumerabiliū uidetur esse, hoc ipsum, alicuius officij principem fieri, deo uero nec tristis, nec onerosa est imperij sui cura. Nanq; nobis circunfert, & regit cunctas formas natura, quas diuersis regionibus commouens, ut est lex ciuitatis semel promulgata, perpetuis obseruationum rationibus fixa, ipsa quidem immutabilis, ac eius arbitrio parentū mentes agitantur, nutuq; eius & dominatione flectuntur, & scitis eius magistratus, tribunalia principia, milites frequētabunt, recu-

peratores iudicijs præsidebunt. Videasq́; illã ciuitatem pariter spirãtem odoribus, & grateolẽtibus cænis, et resonantem hymnis, et carminibus, & canticis, eãdem etiã lamentis, & ploratibus eiulantem, et ad hũc modum res agi in mundo æstimemus. Lex illa, uel gens, ad æquitatis tenorem, reducenda sit nulla indigens correctione mutabili. Quippe sicut mundi uniuersitas regitur, dum speculatur ad omnia rector eius, atq; immutabiliter incumbit, spargiturq́; uis illa seminibus inclusa per naturas omnium, speciesq́;, & genera digesta, sic faciles uitium lapsus, & palmarum ardua, persicorum robur, leuitas mali gignitur, sic & quæ infelicia propter infœcunditatem uocamus, tamen utilia sunt alio pacto. Platani, ut ait poëta, umbras potantibus ministrantes. Et cum sit unus, pluribus nominibus cietur propter specierum multitudinem, quarũ diuersitate fit multiformis, & à iuuandis suis Iuppiter dicitur, quem ζῆνα græci, quod uitæ nostræ author sit, rectissime appellant, fulgurator, & tonitrualis, & fulminator, & item dicitur serenator, & plures eum frugiferum uocant, multi urbis custodem, alij hospitalem, amicalemq́;, & omnium officiorum nominibus appellantes, et multo plura eiusmodi apud aruspices, & Romanos ueteres inuenies. Orpheus uero hanc effari potestatem uolens, his de eo uerbis canit.

ζεὺς πρῶτος γένετο, ζεὺς ὕστατος ἀρχικέραυνος.
ζεὺς κεφαλὴ, ζεὺς μέσσα, διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.
ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.
ζεὺς ἄρσην γένετο, ζεὺς ἄμβροτος ἔπλετο νύμφη.
ζεὺς πνοιὴ πάντων, ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμή.

ζεὺς πόντου ῥίζα, ζεὺς ἥλιος, ἠδὲ σελήνη.
ζεὺς βασιλεὺς, ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων, ἀρχικέραυνος.
πάντας γὰρ κρύψας αὖτις φάος ἐς πολυγηθὲς.
ἐξ ἱερῆς κραδίης ἀνενέγκατο μέρμερα ῥέζων.
Iuppiter omnipotens est primus, & ultimus idem.
Iuppiter est caput, & medium, Iouis omnia munus.
Iuppiter est fundamen humi, ac stellantis olympi.
Iuppiter & mas est, & nescia fœmina mortis.
Spiritus est cunctis, ualidi uis Iuppiter ignis.
Et pelagi radix, sol, luna est Iuppiter ipse.
Omnipotens rex est, rei omnis Iuppiter ortus.
Nam simul occuluit, rursum extulit omnia leto
Corde suo è sacro, consultor lumine, rebus.

Fatum autem quod græci εἱμαρμένην, tractu quodã inuicem causarum se continentium, uolunt dici decretum. Idem πεπρωμένην dicunt, quod omnia in hoc statu rerum definita sint, nec sit in hoc mundo aliquid interminatum. Idem fatum μοῖραν uocant, quod ex partibus constet. hinc νέμεσιν quod unicuiq; attributio sua sit ascripta, ac pacti eadem rerum ineffugibilis necessitas ultionis. Sed tria fata sunt, numerus cum ratione temporis faciens, si potestatem earum ad eiusdem similitudinem temporis referas. Nam quod in fuso perfectum est præteriti temporis habet speciem. Et quod torquetur in digitis, momenti præsentis indicat spacia, & quod nondũ colo tractum est, subactumq; cura digitorum, id futuri & consequentis seculi posteriora uidetur ostendere. Hæc illis conditio ex nominum eorundem proprietate contingit, ut sit Atropos præteriti temporis fatum, Lachesis à fine cognomi-

nata, quod etiam illis quæ futura sunt, finem suum deus dederit. Clotho præsentis tẽporis habet curam, ut ipsis actionibus suadeas, ne cura solers rebus omnibus desit. Deum uero ire per omnes terras non fru
" stra arbitrabitur, qui audiet Platonis hæc uerba. De-
" us nanq; inquit, sicut & uera continet ratio, princi-
" pia, fines, & media rerum omnium penetrat, atq; illu
" strando cursu uolucri superfertur. Eũdem deum ultrix necessitas semper, & ubiq; comitatur eorum, quẽ à sacra lege discesserint. Vindex futura, quam ille faciat mitificam, qui statim à tenero & ipsis incunabulis intellexit, & timuit, eiq; se totum dedit, atq; pmisit.

FINIS.

L. APVLEII APOLOGIAE SIVE DEFENSIONIS MAGEIAE APVD CLAVDIVM MAX. PROCONS.

Oratio Prima.

ERTVS EQVIDEM ERAM, proq; uero obtinebam Maxime Claudi, quiq; in consilio estis, Sicinium Aemilianum senem notissimae temeritatis, accusationem mei prius apud te coeptam, q̃ apud se cogitatam, penuria criminum solis conuitijs impleturum. Quippe insimulari, quiuis innocens potest, reuinci, nisi nocens, non potest. Quo ego uno praecipue confisus, gratulor medius fidius, q mihi copia & facultas te iudice obtigit, purgandae apud imperitos philosophiae, & probandi mei. Quanq̃ istae calumniae ut prima specie graues, ita ad difficultatem defensionis repentinae fuere. Nam, ut meministi, dies ab hinc quintus, an sextus est, cum me causam pro uxore mea Pudentilla, aduersus granios agere aggressum, de composito, nec opinantem, patroni eius incessere maledictis, & insimulare magicorum maleficiorum, ac deniq; necis Pontiani priuigni mei coepere. Quae ego, cum intelligerem, non tam crimina iudicio, q̃ obiectamenta iurgio prolata, ultro eos ad accusandum crebris flagitationibus prouocaui. Ibi uero Aemilianus, cum te quoq; acrius motum, & ex uerbis, rem factam uideret, quaerere occoepit ex diffidentia latibulum aliquod temeritati. Igitur Pontianum

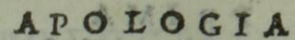
fratris sui filium, quem paulo prius occisum à me cla mitarat, postquam ad subscribendum compellitur, ilico oblitus est de morte cognati adolescentis, subito tacens tanti criminis descriptionem. Tamen ne omnino desistere uideretur, calumniam mageiæ, quæ facilius infamatur, q̃ probatur, eam solum sibi delegit ad accusandum. Ac ne id quidem de professo audet, uerum postera die dat libellum, nomine priuigni mei Sicinij pudentis admodum pueri, & ascribit se ei assistere, nouo more per alium lacessendi, scilicet ut optẽtu eius ætatulæ, ipse insimulationis falsæ non plecteretur. Quod tu cum solertissime animaduertisses, & iccirco eum denuo iussisses, proprio nomine accusationem delatam sustinere, pollicitus ita facturum, ne sic quidem quietus est, ubi ut cominus ageret propellis, etiam aduersum te contumaciter eminus calumnijs uelitatur. Ita toties ab accusandi periculo profugus, in assistendi uenia perseuerauit. Igitur & priusq̃ causa ageretur. facile intellectu cuiuis fuit, qualis nam accusatio futura esset, cuius qui fuerat professor & machinator, idẽ fieri author timeret, ac præsertim Sicinius Aemilianus, qui si quippiam ueri in me explorasset, nũquã profectò tam cunctanter hominem extraneum tot tantorumq; criminum postulasset, qui auunculi sui testamentum quod uerum sciebat, pro falso infamaret. Tanta quidem pertinacia, ut cum Lollius Vrbicus, uir Consularis, uerum uideri, & ratum esse debere, de consilio consularium uirorum pronunciasset, contra clarissimam uocem iurauerit uecordissimus iste, tamẽ illud testamentum fictum esse, adeo ut ægre Lollius

Vrbicus ab eius pernicie temperarit. Quam quidam uocem & tua æquitate, & mea innocentia fretus, spero in hoc quoq; iudicio erupturam. Quippe qui sciens innocentem criminatur, eo sanè facilius, q iam, ut dixi, mentiens apud præfectum urbis in amplissima causa conuictus est. Nanq; peccatum semel, ut bonus quisq; postea sollicitius cauet, ita qui ingenio malo est, confidentius integrat, ac iam de cætero quo sæpius, eo apertius delinquit. pudor enim ueluti uestis, quanto obsoletior est, tanto incuriosius habetur. Et ideo necessarium arbitror pro integritate pudoris mei priusq̃ ad rem aggrediar, maledicta omnia refutare. Sustineo enim non modo meam, uerum etiam philosophiæ defensionem, cuius magnitudo, uel minimam reprehensionem proximam crimini aspernatur. Propter quod paulo prius patroni Aemliani multa in me proprie conficta, & alia communiter in philosophos ficta ab imperitis, mercenaria loquacitate effuderunt. Quæ & si possunt ab his utiliter blaterata, ob mercedem & auctoramenta impudentiæ deprehensa haberi, iam concesso quodam more fabulis id genus quo ferinæ solent linguæ suæ uirus alieno dolori locare, attamen uel mea causa paucis refellenda sunt, ne is q sedulo laboro, ut nequid maculæ, aut inhonestamenti in me admittam, uidear cuipiã siquid ex friuolis præteriero, id ignouisse potius, q̃ contempsisse. Est enim pudentis animi & uerecundi, ut mea opinio fert, uel falsa uituperatione grauari, cum etiam hi qui sibi delicti alicuius conscij sunt, tamen cum male audiunt, impendio commoueãtur, & obirascantur, q̃q̃ exinde, ubi

malefacere cœperunt , consueuerint male audire. Quod si à cæteris silentium est , tamen ipsi sibimet cõscij sunt posse se merito increpari, Enimuero bonus & innoxius quisq; rudis, & imperitas aureis ad male audiendum habens, & laudis assuetudine contumeliæ insolens , multo tamen ex animo laborat ea sibi immerito dici , quæ ipse possit alijs uere obiectare. Quod si forte inepta uidebor, & oppido friuola uel le defendere, illis debet ea res uitio uerti, quibus turpe est etiam hæc obiectasse, non mihi culpæ dari, cui etiam honestum erit etiam hæc diluisse . Audisti ergo
" paulo prius in principio accusationis ita dici. Accusa-
" mus apud te philosophum formosum, & tam græce, q̃
" latine (proh nephas) disertissimum. Nisi fallor enim his ipsis uerbis accusationem mei ingressus est Tannonius pudens hõ, uere ille quidem disertissimus. qđ utinam tam grauia formæ & facundiæ crimina uere mihi opprobrasset, sed non difficile ei respõdissem,
" quod homericus Alexander Hectori . Munera deûm
" gloriosissima nequaq̃ aspernunda, quæ tamen ab ip-
" sis tribui sueta, multis uolentibus, nõ obtingunt. Hæc ego de forma respondissem. præterea licere etiam philosophos esse uultu liberali. Pythagoram, qui primum esse se philosophum nuncuparit, eum sui sæculi excellentissima forma fuisse. Item Zenonem illum antiquũ Velia oriundum, qui primus omnium dictionem solertissimo artificio ambifariã dissolueret, eum quoq; Zenonem longe decorissimum fuisse , ut Plato autumat. Itemq; multos philosophos ab ore honestissimos memoriæ prodi, qui gratiam corporis morum honesta-

mentis

mentis ornauerunt. Sed hæc defensio, ut dixi, aliquo multum à me remota est, cui præter formæ mediocritatem, continuatio etiam literati laboris omnem gratiã corpore deterget, habitudinem tenuat, sucum exorbet, colorem obliterat, uigorem debilitat. Capillus ipse, quem isti aperto mendacio ad lenocinium decoris promissum dixere, uides q̃ non sit amœnus, ac delicatus, horrore implexus, atq; impeditus, stuppeo tormento assimilis, & inæqualiter hirtus, & globosus, & congestus, prorsus inenodabilis diutina incuria, non modo comendi, sed saltem expediendi, & discriminandi. Satis ut puto, crinium crimen, quod illi quasi capitale intenderunt, refutatum est. De eloquentia uero, si qua mihi fuisset, neq; mirum, neq; inuidiosum deberet uideri, si ab ineunte æuo unis studijs literarum ex summis uiribus deditus, omnibus alijs spretis uoluptatibus, ad hoc ueni, ut sciam, an ne super omneis homines, impenso labore diuq; noctuq;, cum despectu & dispendio bonæ ualitudinis, eam quæsissem. Sed nihil ab eloquentia metuant, quam ego, si quid omnino promoui, potius spero q̃ præsto. Sanè quidem si uerũ est, quod Statium Cæcilium in suis poëmatibus scripsisse dicunt innocentiam eloquentiam esse. Ego uero profiteor ista ratione, ac præmefero nemini omnium de eloquentia concessurum. Quis enim me hoc quidẽ pacto eloquentior uiuat? quippe qui nihil unq̃ cogitaui, quod eloqui non auderem, eundem me aio facundissimum esse. Nam omne peccatum semper nefas habui, eundem disertissimum, quòd nullum meum factum uel dictum extet, de quo disserere publicè non possim,

ita ut iam de uersibus dissertabo, quos à me factos, quasi pudendos protulerunt. Tu quidem me animaduertisti cum risu illis succesentē, ꝙ eos absone & indocte pronunciarent. Primo igitur legerunt è ludicris meis epistoliū de dentifricio, uersibus scriptum ad quendam Calpurnianum, qui cum aduersum me eas literas promeret, inuidit profecto cupiditate lædendi. Si quid mihi ex illis fieret criminosum, id mihi secum esse commune. Nam petisse eum à me, aliquid tersui dentium uersus testantur.

" Calpurniane salue properis uersibus.

Nisi forte in eo reprehendendus sum, ꝙ Calpurniano puluisculum ex arabicis frugibus miserim, quem multo æquius erat spurcissimo ritu hiberorum, ut ait Catullus, sua sibi urina dētē atq; russam pumicare gingiuā.

" Misi, ut petisti, mundicias dentium,
" Nitelas oris ex arabicis frugibus,
" Tenuem candificum, nobilem puluisculum,
" Complanatorem tumidulæ gingiuulæ,
" Conuerritorem pridianæ reliquiæ,
" Nequa uisatur tetra labes sordium,
" Restrictis forte si labellis riseris.

Quæso quid habent isti uersus, re aut uerbo pudendum? quid omnino quod philosophus suum nolit uideri. Vidi ego dudum uix risum quosdam tenenteis, cum mundicias oris uidelicet, orator ille aspere accusaret, & dentifricium tanta īdignatione pronuntiaret, quanta nemo quisq̄ uenenum. Quid ni crimen haud contemnendum philosopho, nihil in se sordidum sinere, nihil uspiam corporis apertum īmundum pati ac

fœtulentum, præsertim os, cuius in propatulo & conspicuo usus homini creberrimus, siue illud cuipiā osculum ferat, seu cum quicq̃ sermocinetur, siue in auditorio dissertet, siue i templo preces allegat, omnem quippe hominis actum sermo præit, qui, ut ait poëta præcipuus, è dentium muro proficiscitur. Dares nunc aliquem similiter grandiloquum, diceret suo more cum primis, cui ulla fandi cura sit, impēsius cætero corpore os colendum, quod esset animi uestibulum, & orationis ianua, et cogitationum comitium. Ego certe, pro meo captu, dixerim, nihil minus q̃ oris illuuiem, libero & liberali uiro competere. Est enim ea pars hominis loco celsa, uisu prompta, usu fœcunda. Nam quidē feris & pecudibus os humile, & deorsum ad pedes deiectum, uestigio & pabulo proximum, nunquam fermè nisi mortuis, aut ad morsum exasperatis, conspicatur. Hominis uero nihil prius tacentis, nihil sæpius loquentis, contemplere. Velim igitur censor meus Aemilianus respondeat, unquam ne ipse soleat pedes lauare? uel si id non negat, contendat maiorem curam mundiciarum pedibus, q̃ dentibus impertiendam. Planè quidem, siquis ita ut tu Aemiliane nunquam fermè os suum, nisi maledictis, & calumnijs aperiat, cēseo ne ulla cura os percolat, neq; ille exotico puluere dentes emaculet, quos iustius carbone de rogo obtriuerit, neq; saltem communi aqua perluat, quin ei nocens lingua, mendaciorum & amaritudinum præministra semper in fœtutinis, et olenticetis suis iaceat. Nā quæ malum ratio est, linguam mundam, & lotam, uocem contra spurcam & tetram possidere? uiperæ ritu

niueo denticulo, atrum uenenum inspirare? Cæterũ qui sese sciat rationem prompturum, neq; inutilem, neq; iniucundam, eius merito os ut bono potui poculum prælabitur, & quid ego de homine nato diutius? belua immanis Crocodilus ille, qui in Nilo gignitur, ea quoq; uti comperior purgandos sibi denteis, innoxio hiatu præbet. Nam quod est ore amplo, sed elingui & plerunq; in aqua recluso, multæ arundines dentibus implectuntur, eas illi, cum egressus in præripia fluminis hiauit, una ex auibus fluuialibus amica auis, iniecto rostro sine noxæ periculo exculpit. Mitto hæc, uenio ad cæteros uersus, ut illi uocant, amatorios, quos tamen tam dure & rusticæ legere, ut odium mouerent. Sed quid ad magicæ maleficia? quod ego pueros Scribonij læti amici mei carmine laudaui? An ideo magus, quia poëta? Quis unquam fando audiuit tam similem suspicionem? tam aptam coniecturam? tam proximum argumentum? fecit uersus Apuleius, si malos, crimen ē. Nec tamen id philosophi, sed poëtæ, sin bonos, quid accusas? At enim ludicros, & amatorios fecit. Num ergo hæc sunt crimina mea? & nomine erratis, qui me magiæ detulistis? Fecere tamen & alij talia, & si uos ignoratis, apud græcos Teius quidam, & Lacedæmonius & ciuis, cum alijs innumeris, & mulier Lesbia lasciue illa quidem, tantaq; gratia, ut nobis insolentiam linguæ suæ, dulcedine carminum commendet. Apud uos uero Aedituus, & Portius, & Catullus isti quoq; cum alijs innumeris. At philosophi non fuere. Num igitur etiam Solonem fuisse serium uirum, atq; philosophum negabis?

Cuius ille lasciuissimus uersus est.

HIC MVLTA DESIDERANTVR.

Et quid tam petulans habent omnes uersus mei, si cum isto uno contendantur, ut taceam scripta Diogenis cynici, & Zenonis stoicæ sectæ conditoris. Id genus plurima recitem denuo, ut sciant me eorum non pigere.

» Et Critias mea delitescet salua Charinæ.
» Pars in amore meo uita tibi remanet.
» Ne metuas, nam me ignis & ignis torreat ut uult.
» Hasce duas flammas, dum potior, patiar.
» Hoc modo sim uobis, unus sibi quisq; quod ipse est.
» Hoc mihi uos eritis, quod duo sunt oculi.

Recitem nunc & alios, quos illi quasi intemperatissimos postremum legêre.

» Florea serta, meum mel, & hæc tibi carmina dono.
» Carmina dono tibi serta tuo genio.
» Carmina, uti Critia lux hæc optata canatur.
» Que bis septeno uere tibi remeat.
» Serta autem ut læto tibi tempore tempora uernent.
» Aetatis florem floribus ut decores.
» Tu mihi da contra pro uerno flore, tuum uer.
» Vt nostra exuperes munera muneribus.
» Pro implexis sertis, complexum corpore redde.
» Proq; rosis, oris suauia purpurei.
» Quod si aium inspires, dona & iam carmina nostra.
» Cedent uicta tuo dulciloquo calamo.

Habes crimen meum Maxime, quasi improbi cōmis-

ſatoris, deſertis & canticis compoſitum. Hic illud etiã reprehendi animaduertiſti, quod cum alijs nominibus pueri uocentur, ego eos Chorinum & Critiam appellitarim. Eadem igitur opera accuſent. C. Catullum, ꝙ Leſbiam pro Clodia nominarit, & Ticidam ſimiliter, ꝙ quæ Metella erat, Perillam ſcripſerit, & Propertium, qui Cynthiam dicat, hoſtiam diſſimulet, Et Tibullũ, quod ei ſit Plania in animo, Delia in uerſu. Et quidem. C. Lucullum, q̃q̃ ſit Iambicus, tamen improbarim, ꝙ Gentilem & Macedonem pueros, directis nominibus carmine ſuo proſtituerit. Quanto modeſtius tandem mantuanus Poëta, qui itidem ut ego puerũ amici ſui Pollionis bucolico ludicro laudans, & abſtinens nominum, ſeſe quidem Corydonem, puerum uero Alexin uocat. Sed Aemilianus, uir ultra Virgilianos opiliones & buſequas ruſticanus, agreſtis quidem ſemper & barbarus, uerum longe auſterior ut putat, Serranis, & Curijs, & Fabritijs, negat id genus uerſus Platonico philoſopho competere. Etiam' ne Aemiliane, ſi Platonis ipſius exẽplo doceo factos, cuius nulla carmina extant, niſi amoris elegia, nam cætera omnia credo, ꝙ tam lepida non erant, igni deuſſit. Diſce igitur uerſus Platonis philoſophi ĩ puerũ Aſtera, ſi tamen tantus natu potes literas diſcere.

» Ἀστέρας εἰσαθρεῖς ἀστὴρ ἐμός. εἴθε γενοίμην
» οὐρανὸς, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω
» ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος
» νῦν δὲ θανὼν, λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις
» Aſtra uides, utinam fiam mi ſydus olympus,
» Vt multis ſic te luminibus uideam.

Lucifer ante meus rutilans mortalibus Aster,
Hesperus à fato manibus ecce nites.
Item eiusdem Platonis in Alexin, Phædrumq́; pueros in coniuncto carmine.
Νῦν ὅτε μηδὲν Ἀλεξις ὅσον μόνον εἶφ᾽ ὅτι καλὸς,
ὦπται. καὶ πάντη πᾶσι περιβλέπεται
θυμὲ τί μηνύεις κυσὶν ὀστέον; εἶτα ἀνιήσεις
ὕστερον, οὐχ οὕτω φαῖδρον ἀπωλέσαμεν;
Dixerit, hic tantum cum nil, nisi pulcher Alexis,
Extitit, & uertunt quilibet in te oculos.
Cur animæ os canibus monstras, afficisq́; dolore,
Postmodo? non Phædrum sic prius amisimus.
Et ne plureis commemorem, nouissimum uersum eius de Dione Syracusano si dixero, finem faciam.

Ciuibus ingenti in patria laudate iaces nunc,
Qui insanum me animi reddis amore Dion.
Sed sum ne ego ineptus, qui hæc etiam in iudicio? An uos potius calumniosi, qui etiam hæc in accusatione? quasi ullum specimen morum sit, uersibus ludere. Catullum ita respondentem maleuolis, non legistis?
Nam castum esse decet, pium poëtam
Ipsum, uersiculos, nihil necesse est.
Diuus Adrianus, cum Voconij amici sui poëtæ tumulum uersibus ueneraretur, ita scripsit.
Lasciuus uersu, mente pudicus eras. Quod nunq̃ ita dixisset, si forent lepidiora carmina argumentum impudicitiæ habenda. Ipsius etiam diui Adriani multa id genus legere me memini. Audes igitur Aemilia-

ne dicere, male id fieri, quod imperator, & Diuus, Censor Adrianus fecit, & factum memoriæ reliquit? Cæterum Maximum quicquam putas culpaturum, quod sciat Platonis exemplo à me factum? cuius uersus, quos nunc percensui, tanto sanctiores sunt, quanto apertiores, tanto pudicitius compositi, quanto simplicius professi. Nãq; & id genus omnia dissimulare & occultare, peccantis, profiteri & promulgare, ludentis est. Quippe natura, uox innocentiæ, silentium maleficio distributa. Mitto enim dicere alta illa & diuina Platonica, rarissimo cuiq; piorum gnara, cæterum omnibus profanis incognita, geminam esse Venerẽ deam, proprio quanquã amore, & diuersis amatoribus pollentis. Earum alteram uulgariam, quæ sit percita populari amore, non modo humanis animis, uerum etiam pecuinis, & ferinis ad libidinem imperitare, ut in modico truciq; perculsorum animalium serua corpora complexu uincientem. Alterã uero cœlitem Venerem, prædita quæ sit optimati amore, solis hominibus, & eorum paucis curare, nullis ad turpitudinem stimulis, uel illecebris sectatores suos percellentem. Quippe eius amore non amœnum & lasciuum, sed contra incomptum & serium pulchritudine honestatis uirtutes amatoribus suis conciliare, & si quando decora corpora commendet, à contumelia eorum procul absterrere. Neq; enim quicquam aliud in corporum forma diligendũ, quàm quod admoneat diuinos animos eius pulchritudinis, quam prius ueram & syncæram inter deos uidere. Quapropter ut semper eleganter Afranius hoc scriptum reliquit.

Amabit ſapiens, cupient cæteri. Attamen ſi audire uerum uelis Aemiliane, uel ſi hæc intelligere unq̃ potes, non tam amat ſapiēs, q̃ recordatur. Da igitur ueniam Platoni philoſopho uerſum eius de amore, ne ego neceſſe habeam, contra ſententiam Neoptolemi Enniani pluribus philoſophari uel ſi tu id non facis, ego me facile patiar in huiuſmodi uerſibus culpari cum Platone. Tibi autem Maxime habeo gratiam propenſam, cum has quoq; appendices defenſionis meæ, icirco neceſſarias, quia accuſationi rependuntur, tam attente audis, & ideo hoc etiam peto, quod mihi ante ipſa crimina ſupeſt, audias ut adhuc feciſti libēter & diligēter.

SEQVITVR ENIM DE SPECVLO.

Longa illa & cenſoria oratio, de quo pro rei atrocitate penè diruptus eſt Pudens, clamitans, habet ſpeculum philoſophus, poſſidet ſpeculum philoſophus. Vt igitur habere concedam, ne aliquid obiiciſſe te credas, ſi negaro, non tamen ex eo accipi me neceſſe eſt, exornari quoq; ad ſpeculum ſolere. Quid enim ſi Choragium Thymelicum poſſiderem, num ex eo argumētarere etiam, uti me conſueſſe Tragœdi Syrmate hiſtrionis, Crotalóue, ad trieterica orgia Mimmi centunculo? Non opinor. Nam & contra plurimis rebus poſſeſſis careo, uſu fruor. Quod ſi, neq; habere utendi argumentum eſt, neq; non utendi non habere, & ſpeculi non tam poſſeſſio culpatur, q̃ inſpectio. Illud etiam doceas neceſſe eſt, quando, & quibus præſentibus in ſpeculum inſpexerim. Quoniam ut res eſt maius piaculum decernis, ſpeculum philoſopho, q̃ Cereris mundū prophano uidere. Cedo nunc, & ſi inſpexiſſe me fa-

teor, quod tamen crimen est imaginem suam noscę? eamq; non uno loco conditam, sed quoquo uelis paruo speculo promptam gestare? An tu ignoras nihil esse aspectabilius homini nato, q̃ formam suam? Equidem scio & filiorum cariores esse qui similes uidentur, Et publicitus simulacrum suum cuiq; quod uideat pro meritis præmio tribui. Aut quid sibi statuæ & imagines uarijs artibus effigiatæ uolunt, nisi forte, quod artificio elaboratum laudabile habetur, hoc natura oblatũ culpabile iudicandum est, cum sit in ea uel magis miranda & facilitas & similitudo. Quippe in omnibus manu faciundis imaginibus opera diutino sumitur, neq; tamen similitudo æque ac in speculis comparet. Deest enim & luto uigor, & saxo color, & picturæ rigor, & motus omnibus, qui præcipua fide similitudinem repræsentat. Cum in eo uisitur imago mire relata, ut similis, ita mobilis, & ad omnem nutum hominis sui morigera, eadem semper contemplantibus æqueua est, ab ineunte pueritia, ad obeuntem senectã tot ætatis uices induit, tam uarias habitudines corporis participat. Tot uultus eiusdem lætantis uel dolentis imitatur. Enimuero quod luto fictum, uel ære infusum, uel lapide incisum, uel cæra inustum, uel pigmẽto illitum, uel alio quopiam humano artificio adsimulatum est, non multa intercapedine temporis dissimile redditur, & ritu cadaueris, unum uultum & immobilem possidet, tantum præstat imaginis artibus ad similitudinem referendum, læuitas illa speculi fabra, et splendor opifex. Aut igitur unius Agesilai Lacedæmonij sententia nobis sequenda est? qui se, neq; pingi, neq;

fingi unquam, diffidens formæ suæ passus est, aut si mos omnium cæterorum hominum retinendus uidetur, in statuis & imaginibus non repudiandus, cur existimes imaginem suam cuiq; uisendam potius in lapide, q̃ in argento? magis in tabula, quàm in speculo? An turpe arbitraris, formam suam spectaculo assiduo explorare? An non Socrates philosophus ultro etiam suasisse fertur discipulis suis, crebro ut semet in speculo contemplarentur? ubi qui eorum foret pulchritudine sibi complacitus, impendio procuraret, ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret. Qui uero minus se commendabilem forma putaret, sedulo operam daret, ut uirtutis laude turpitudinem tegeret. adeo uir omnium sapientissimus, speculo etiam ad disciplinam morum utebatur. Demosthenẽ uero primarium dicendi artificem, quis est, qui non sciat, semper ante speculum, quasi ante magistrum, causas meditatum? ita ille summus orator cum à Platone philosopho facundiam hausisset, ab Eubulide dialectico argumentationes didicisset, nouissimam pronunciandi congruentiam ab speculo petiuit. Utrum igitur putas maiorem curam decoris in adseueranda oratione suscipiendam, Rhetori iurganti, an philosopho obiurganti? Apud iudices sorte ductos paulisper disceptãti, an apud omneis homines semper disserentis de finibus agrorum litiganti, an de finibus bonorum & malorum docenti? Quid, ꝙ nec ob hæc debet tantummodo philosophus speculum inuisere. Nam sæpe oportet non modo similitudinem suam, uerum etiam similitudinem ipsius rationis consyderare. Dum, ut ait Epicurus, profectæ à

nobis imagines, uelut quædam exuuiæ iugi fluore à corporibus manantes, cum leue aliquid & solidum offenderunt, illisæ reflectantur, & retro expressæ controuersim respondeant. An uti alij philosophi disputant, radij nostri, seu medijs oculis proliquati, & lumini extrario mixti, atq; muniti, uti Plato arbitratur, seu tantum oculis profecti, sine ullo foris adminiculo, ut Architas putat, seu intentu aeris facti, ut stoici rentur, cum alicui corpori incidere spisso & splendido et leui paribus angulis, quibus inciderant resultent ad facies suas reduces, atq; ita quod extra tangunt ac uisant, id intra speculum imaginentur. Videntur ne uobis debere philosophi hæc omnia uestigare, & inquirere, & cuncta specula, uel uda, uel suda soli uidere? quibus præter ista quæ dixi, etiam illa ratiocinatio necessaria est, cur in planis quidem speculis, fermè pares obtutus & imagines uideantur, in tumidis uero et globosis omnia defectiora, at contra in cauis auctiora. Vbi, & cur leua cum dexteris permutentur, quando se imago eodem speculo tum recondat penitus, tum foras exeat. Cur caua specula si ex aduersum soli retineantur, appositum fomitem accendunt, qui fiat uti arquus in nubibus, uarie duo soles æmula similitudine uisantur. Alia præterea eiusdem modi plurima, quæ tractat uolumine ingenti Archimedes Syracusanus uir in omni quidem geometria multum ante alios admirabili subtilitate. Sed haud sciam, an propter hæc uel maxime memorandus, ꝙ inspexerat speculum sæpe, ac diligenter. Quem tu librum Aemiliane si nosses, an non modo campo & glebis, uerum etiam abaco &

puluiſculo te dedidiſſes. Mihi iſtud crede, q̃q̃ teterrimũ os tuum minimum à Thyeſta tragico demutet, tam profecto diſcendi cupidine ſpeculum inuiſeres, & aliquando relicto aratro mirarere tot in facie tua ſulcos rugarum. At ego non mirer, ſi boni conſulis me de iſto diſtortiſſimo uultu tuo dicere, de moribus tuis multo truculentioribus reticere. Ea res eſt, præterq̃ ꝙ non ſum iurgioſus, etiam libenter te, nuper uſq;, albus an ater eſſes ignoraui, adhuc hercle nõ ſatis noui. Id adeo factum, quod & tu ruſticando obſcurus es, & ego diſcendo occupatus, ita & tibi umbra ignobilitatis approbatore obſtitit, & ego nunquam ſtudui malefacta cuiusq̃ cognoſcere, ſed ſemper potius duxi mea peccata tegere, q̃ aliena indagare. Igitur hoc mihi aduerſum te uſu uenit, quod qui forte conſtitit in loco lumine cõluſtrato, atq; eum alter è tenebris proſpectat. Nam ad eundem modum tu quidem quid ego in propatulo & celebri agam, facile è tenebris tuis arbitraris, cum ipſe humilitate abdita & lucifuga, non ſis mihi mutuo cõſpicuus. Ego adeo ſeruor. Tu an abeas ad agrum colendum, an ipſe mutuarias operas cum uicinis tuis cãbies, neq; ſcio, neq; laboro. At tu me ſcis eadem die, treis œeæ manumiſiſſe, id'q; mihi patronus tuus inter cætera à te ſibi edita obiecit, q̃q̃ modico prius dixerat, me uno ſeruo comite œeam ueniſſe, quod quidem uelim mihi reſpondeas, qui potuerim ex uno treis manumittere, niſi & hoc magicum eſt. Tantam'ne eſſe mentiẽ
" di cæcitatem dicam, an conſuetudinem? Venit Apule-
" ius œeam cum uno ſeruo, dein pauculis uerbis inter
garritis, Apuleius œeæ una die treis manumiſit, ne il

lud quidem credibile fuisset, cum tribus uenisse, oẽs liberasse, quod tamen si ita fecissem, cur potius treis seruos inopiæ signum putares, q̃ treis libertos opulentiæ? Nescis profecto, nescis Aemiliane philosophum accusare, qui famulicij paucitatem obprobraris, quã ego gloriæ causa ementiri debuissem, quippe qui scirem, non modo philosophos, quorum me sectatorem fero, uerum etiam imperatores populi Ro. paucitate seruorum gloriatos. Ita ne tandem, ne hæc quidem legêre patroni tui? M. Antonium consularem, solos octo seruos domi habuisse? Carbonem uero illum, qui rebus potitus est uno minus? at enim Manio Curio tot adoreis longe induto, quippe qui ter triumphum una porta egit. Et igitur Manio Curio, duos solos in castris calones fuisse, ita ille uir de Sabinis, deq; Sãnitibus, deq; Pyrrho triumphator, pauciores seruos habuit, q̃ triũphos. M. autem Cato nihil oportuit, ut alij de se prædicarent, ipse in oratione scriptum reliquit, cum in Hispaniam consul proficisceretur, treis seruos solos ex urbe duxisse, quoniam ad uillam publicam uenerat, parum uisum qui uteretur, iussisse duos pueros in foro de mensa emi, eos quinq; in Hispaniam duxisse. Hæc Pudẽs, si legisset, ut mea opinio est, aut omnino huic maledicto supersedisset, aut in tribus seruis multitudinẽ comitum philosophi, q̃ paucitatem reprehendere maluisset. Idem mihi etiam paupertatem obprobrauit, acceptum philosopho crimen, & ultro profitendum. Enimuero pauptas olim philosophiæ uernacula est, frugi, sobria paruo potens, æmula laudis, aduersum diuitias possessa, habitu secura, cultu simplex, consilio be

ne suada, neminem unquam superbia inflauit, neminem impotentia deprauauit, neminem tyrannide efferauit, delitias uentris, & inguinum neq; uult ullas, neq; potest. quippe hæc et alia flagitia diuitiarũ alũni solent. Maxima quæq; scelera, si ex omni memoria hominum percenseas, nullum in illis pauperem reperies, ubi contra hanc temere inter illustres uiros diuites comparent, sed quemcunq; in aliqua laude miramur, eum paupertas ab incunabulis nutricata est. Paupertas inquam prisca apud sæcula omnium ciuitatum cõditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorũ inops, omnis gloriæ munifica, cunctis laudibus apud omneis nationes perfuncta. Eadem enim est paupertas apud Græcos in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta. Eadem paupertas etiam populo Ro. imperium à primordio fundauit, proq; eo in hodiernum dijs immortalibus Simpulo, & Catino fictili sacrificat. Quod si modo iudices de causa ista sederent. C. Fabritius Cn. Scipio Manius Curius, quorũ filiæ ob paupertatem de publico dotibus donatæ ad maritos ierũt, portantes gloriam domesticam, pecuniam publicam. Si Publicola regum exactor & Agrippa populi reconciliator, quorum funus ob tenueis opes à populo Ro. collatis sextantibus adornatum est, si Attilius Regulus, cuius agellus ob similem penuriam publica pecunia cultus est, si deniq; omnes illæ ueteres prosapiæ consulares & censoriæ, & triumphales, breui usura lucis ad iudicium istud remissæ audirent, auderes'ne paupertatem philosopho exprobrare, apud tot consules

pauperes? An tibi Claudius maximus idoneus auditor uidetur ad irridendam paupertatem, q ipse uberem, & prolixam rem familiarem sortitus est? Erras Aemiliane, & lõge huius animi frustra es, si eum ex fortunæ indulgentia, non ex philosophiæ censura metiris. Si uirum tam austeræ sectæ, tamq; diutinæ militiæ non putas amiciorem esse coërcitæ mediocritati, quàm delicatæ opulentiæ. Fortunam uelut tunicam magis concinnam, quàm longam probare. Quippe etiam ea si non gestetur et trahatur, nihilominus, quàm lacinia perpendens impedit, & præcipitat. Etenim omnibus ad uitæ munia utendis, quicquid aptam moderationẽ supergraditur, oneri potius, quàm usui exuberat. Igitur & immodicæ diuitiæ uelut ingentia et enormia gubernacula facilius mergunt, quàm regũt, q habent irritam copiam, noxiã nimietatem. Quin ex ipsis opulentioribus, eos potissimum uideo laudari, qui nullo strepitu, modico cultu, dissimulatis facultatibus agunt, & diuitias magnas administrant sine ostẽtatione, sine superbia, specie mediocritatis, pauperum similes, q si etiam ditibus ad argumentum modestiæ quæritur imago quæpiam & color paupertatis, cur eius pudeat tenuioris, qui ea nõ simulata, sed uere fungimur. Possum quidem tibi & ipsius nominis controuersiam facere, neminem nostrum pauperem esse, qui superuacanea nolit, poscit necessaria, quæ natura oppidò pauca sunt. Namq; is plurimum habebit, qui minimum desiderabit. Habebit enim quantum uolet, qui uolet minimum. Et idcirco diuitiæ non melius in fundis, & in fœnore, quàm in ipso hominis æstimantur animo.

animo. Qui si est auaritia egenus, & ad omne lucrũ inexplebilis, nec montibus auri satiabitur, sed semper aliquid ante parta uti augeat, mendicabit. Quæ quidem uera confessio est paupertatis, omnis enim cupido acquirendi ex opinione inopiæ uenit. Nec refert q̃ magnum sit, quod tibi minus est. Non habuit tantam rem familiarem Philus, quantam Lelius. Nec Lelius quantam Scipio. Nec Scipio quantam Crassus diues. At enim nec Crassus diues quantam uolebat, ita cum omnis superaret, à suamet auaritia superatus est, omnibusq; potius diues uisus est, q̃ sibi. At contra hi philosophi, quos commemoraui, non ultra uolentes, q̃ poterant, sed congruentibus desiderijs & facultatibus, iure meritoq; dites & beati fuerunt. pauper enim fis appetendi egestate, diues non egendi sacietate, quippe qui inopia desiderio, opulentia, fastidio cernuntur. Igitur Aemiliane si pauperem me habere uis, prius auarũ esse doceas necesse est. Quod si nihil in animo deest, de rebus extraneis, q̃tum desit non laboro, quarum neq; laus in copia, neq; culpa in penuria consistit. Sed finge hæc aliter esse, ac me ideo pauperem, quia mihi fortuna diuitias inuidit, easq; ut ferme euenit, aut tutor imminuit, aut inimicus eripuit, aut pater non reliq̃t. hocine homini obprobrari pauperiem, quod nulli ex animalibus uitio datur? non aquilæ, non tauro, non leoni. Equus si uirtutibus suis polleat, ut sit æquabilis uector, & cursor pernix, nemo ei penuriam pabuli exprobrat. Tu mihi uitio dabis non facti, uel dicti alicuius prauitatem, sed ꝙ uiuo gracili lare, ꝙ pauciores habeo, parcius pasco, leuius uestio, minus obsonor. At-

qui ego contra, quantulacunq; tibi hæc uidentur, multa etiam, & nimia arbitror, & cupio me ad pauciora coërcere, tanto beatior futurus, quanto collectior. Nanq; animi, ita ut corporis sanitas expedita, imbecillitas laciniosa est, certumq; signum est infirmitatis, pluribus indigere. prorsus ad uiuendum, uelut ad natandum is melior, qui onere liberior. Sunt enim similiter etiam in ista uita humanæ tempestates, leuia substentaui, grauia demersui. Equidem didici, ea re præcedere maxime deos hominibus, ꝙ nulla re ad usum sui indigeăt. Igitur ex nobis, cui q̃ minimis opus sit, eum esse deo similiorem. Proinde gratum habitum, ad contumeliam diceretis. rem familiarem mihi peram et baculum fuisse, ꝙ utinam tantus animi forem, ut præter eam supellectilem, nihil quicq̃ requirerem, sed eundem ornatum digne gestarem, quem Crates ultro diuitijs abiectis appetiuit. Crates inq̃, siquid credis Aemiliane uir domi inter Thebanos proceres diues, et nobilis, amore huius habitus, quem mihi obiectas, rem familiarem largam & urbem populo donauit, multis seruis à sese remotis, solitatem delegit, arbores plurimas & frugiferas præ uno baculo spreuit. Villas ornatissimas una perula mutauit, quam postea comperta utilitate, etiam carmine laudauit. flexis ad hæc homericis uersibus, quibus ille Cretă insulă nobilitat. Pricipiŭ dică ne me hæc ad defensionē putes cófinxisse.

* Iam cætera tam mirifica, quæ si tu legisses, magis

mihi peram, quàm nuptias Pudentillæ inuidisses. Peram & baculum tu philosophus exprobrares. Igitur & equitibus faleras, & peditibus clypeos, & signiferis uexilla, & deniq; triumphantibus quadrigas albas & togam palmatam. Non sunt quidem istæ platonicæ sectæ gestamina, sed cynicæ insignia familiæ. Veruntamen hæc Diogeni & Antistheni pera et baculus, quod Regibus diadema, quod Imperatoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum, quod lituus auguribus. Diogenes quidem cynicus, cum Alexandro magno de ueritate regni certabundus, baculo, uice sceptri, gloriabatur. Ipse deniq; Hercules inuictus, quoniam hæc tibi, ut quædam mendicabula animi sordent, ipse inquam Hercules lustrator orbis, purgator ferarum, gentium domitor, is tamen deus cum terras peragraret, paulo prius q̃ in cœlum ob uirtutes ascitus est, neq; una pelle uestitior fuit, neq; uno baculo comitatior. Quod si hæc exempla nihili putas, ac me non ad causam agendam, uerum ad censum disserundum uocasti, nequid tu rerum mearum nescias, si tamen nescis, profiteor mihi ac fratri meo relictum à patre. HS. uiginti paulo secus, idq; à me longa peregrinatione, & diutinis studijs, & crebris liberalitatibus, modice imminutum. Nam & amicorum plerisq; opem tuli, & magistris plurimis gratiam retuli, quorundam etiam filias dote auxi. neque enim dubitassem equidem uel uniuersum patrimonium impendere, ut acquirerem mihi, quod maius est contemptu patrimonij. Tu uero Aemiliane, & id genus homines, uti tu es, inculti &

agrestes, tanti re uera estis quantum habetis, ut arbor infœcunda & infelix, quæ nullum fructum ex sese gignit, tanti est in precio, q̃ti lignum eius in trunco. At tamen parce postea Aemiliane, paupertatem cuipiam obiectare, qui nuper usq; agellũ Zarathensem, quem tibi unicum pater tuus reliquerat, solus uno asello ad tempestiuum hymbrem, triduo exarabas. Neq; enim diu est, cum te crebræ mortes propiquorum immeritis hereditatibus fulserunt. Vnde tibi potius, q̃ ob istam teterrimam faciem. Charon nomen est. De patria mea uero, ꝙ eam sitam Numidiæ & Getuliæ in ipso confinio, meis scriptis ostendi, scis quibus memet professus sum, cum Lolliano Auito, cum præsente publice dissererem. Seminumidam & Semigetulum dixit non uideo. quid mihi sit in ea re pudẽdum, haud minus, q̃ Cyro. maiori, ꝙ genere mixto fuit Semimedus ac Semipersa. Non enim ubi prognatus, sed ut moratus quisq; sit, spectandum, nec qua regione, sed qua ratione uitam uiuere inierit consyderãdum est. Olitori & Cauponi merito est concessum, olus & uinum ex nobilitate soli commendare, uinum thasium, olus Phliasium. Quippe illa terra alumna multum ad meliorem saporem iuuerit, & regio fœcunda, & cœlũ pluuium, & uentus clemens, & sol apricus, & solũ succidum. Enimuero animo hominis extrinsecus in hospitium corporis immigranti, quid ex istis addi, uel minui ad uirtutem uel maliciam potest? quando non in omnibus gentibus uaria ĩgenia prouenere? q̃q̃ uideantur quædam, stulticia, uel solertia insigniores. Apud socordissimos scythas Anatharsis sapiens natus est.

Apud Athenienses cattos Melecides fatuus. Neq; hoc eo dixi, quò me patriæ meæ pœniteret, & si adhuc Syphacis oppidum essemus, quo tamen uicto, ad Masinissam regem concessimus munere populi. Ac deinceps ueteranorum militum nouo conditi, splendissima colonia sumus, in qua colonia patrem habui loco principis duumuiralem cũctis honoribus perfunctum. Cuius ego locum i ea repu. exinde ut participare curiã cœpi, nequaq̃ degener, pari spero honore, & existimatione tueor. Cur ergo illa protuli, ut mihi tu Aemiliane minus posthac succenseas, potiusq; ut ueniã impertias, si per negligentiam forte non elegi illud tuum atticum Zarat, ut in eo nascerer. nonne uos puditum est, hæc crimina, tali uiro audiente, tam asseueranter obiectare? friuola & inter se repugnantia simul promere? & utraq; tamen reprehendere? At non contraria accusatis, peram & baculum, ob auctoritatem? carmina & speculum ob hylaritatem? Vnum seruum, ut parci, tres libertos, ut profusi? præterea eloquentiam græcam patriam barbaram? quin igitur tandem expergescimini? At uos cogitatis apud Claudium Maximum dicere, apud uirum seuerum, & totius prouinciæ negocijs occupatum? quin inq̃ uana hæc conuitia aufertis? quin ostenditis, quid insimulauistis, scelera immania & inconcessa maleficia, & artes nefandas? cur uestra oratio rebus flaccet, strepitu uiget? Aggredior enim iam ad ipsum crimen magiæ, qua ingenti tumultu ad inuidiam mei accensum frustrata expectatione omnium pernescio quas aniles fabulas deflagrauit. Ecquãdo ne uidisti Maxime, flammã sti-

pula exortam, claro crepitu, largo fulgore, cito incremento? sed enim materia leui, caduco incendio, nullis reliquijs? hem tibi illa accusatio iurgijs inita, uerbis aucta, argumentis defecta, nullis post sententiam tuam reliquijs calumniæ permansura. Quæ quidem omnis Aemiliano fuit in isto uno destinata, me magum esse, & ideo mihi libet quærere, ab eruditissimus ei aduocatis, quid sit magus. Nam si quod ego apud plurimos lego persarum lingua magus est, qui nostra sacerdos, quod tandem est crimen sacerdotem esse? & rite nosse atq; scire, atq; callere, leges cærimoniarum, fas sacrorum, ius religionum. Siquidem magia, idest quod Plato interpretatur, cum commemorat, quibus nam disciplinis puerum regium adulescentem Persæ imbuant. Verba ipsa diuini uiri memini, quæ tu mecum maxime recognosce dicentia.

*

Auditis'ne magiam, qui eam temere accusatis, artem esse dijs immortalibus acceptam, colendi eos ac uenerandi pergnaram, piam scilicet & diuini scientem, iam inde a' Zoroastre, & Oromaze authoribus suis nobilem, cœlitum antistitam. quippe inter prima regalia docetur, nec ulli temere inter Persas concessum est magum esse, haud magis q̃ regnare. Idem Plato in alia sermocinatione de Zamolxi quodam thraci generis, sed eiusdem artis uiro, ita scriptum reliquit.

Quod si ita est, cur mihi nosse non liceat, uel Zamolxi bona uerba, uel Zoroastri sacerdotia. Sin uero more uulgari eum isti proprie magum æstimant, q com munione loquendi cum dijs immortalibus, ad omnia quæ uelit incredibilia quadam ui cantaminum polleat, oppido miror, cur accusare non timuerint, quem posse tantum fatentur. Neq; enim tam occulta & diuina potentia caueri potest, itidem ut cætera. Sicarium q in iudicium uocat, comitatus uenit. Qui uenenarium accusat scrupulosius cibatur. Qui furem arguit, sua custodit. Enimuero q magum, qualem isti dicunt in discrimen capitis deducat, quibus comitibus, quibus scrupulis, quibus custodibus perniciem cæcam & ineuitabilem prohibeat? nullis. s. & ideo id genus crimen nō est eius accusare, qui credit. Verū hæc ferme cōmuni quodam errore imperitorum philosophis obiectantur, ut partim eorum, qui corporum causas meras, & simplicis rimantur, irreligiosos putent, eoq; aiant deos abnuere. Vt Anaxagoram & Leucippum & Democritum & Epicurum cæterosq; rerum naturæ patronos. Partim autem qui prouidentiam mundi curiosius uestigant, & impēsius deos celebrant, eos uero uulgo magos nominent, quasi facere etiam sciant, quæ sciant fieri. Vt olim fuere Epimenides, & Orpheus, & Pythagoras, & Ostanes, ac dein similiter suspecta est Eocli Cathorino, Socrati Demonion Platonis, Gratulor igitur mihi, cum & ego tot & tantis uiris adnumeror. Cæterum quæ ab illis ad ostendēdum crimen obiecta sunt uana & inepta & simplicia, uerear ne ideo tantum crimina putes, q obiecta sunt. Cur

inquit piscium quædã genera quæsisti? quasi id cogni-
tionis gratia philosopho facere non liceat, quod luxurio-
so gulæ causa liceret. Cur mulier libera tibi nupsit
post annos XIII uiduitatis? quasi non magis miran
dum sit, quod tot annis nõ nupserit. Cur prius, quàm
tibi nuberet, scripsit nescio quid in epistola, quod sibi ui
debatur? quasi quisquam debeat causas alienæ senten
tiæ reddere. At enim maior natu non est iuuenem
aspernata. Igitur hoc ipsum argumentũ est, nihil opus
magia fuisse, ut nubere uellet mulier uiro, uidua cæle
bi, maior iuniori. Iam & illa similia, habet quiddam
Apuleius domi, quod sancte colit, quasi non id potius
crimen sit, quod colas, nõ habere. Cecidit præsente Apu
leio puer, quid enim si iuuenis? quid si etiã senex adsi
stente me corruisset? uel morbo corporis impeditus, uel
lubrico soli prolapsus? Hiscine argumentis magiam
probatis? casu puerili, & matrimonio mulieris, & ob
sonio piscium. Possem equidem bono periculo, uel his
dictis contentus, perorare. Quoniam tamen mihi pro
accusationis longitudine largitur, atq; superest, cedo si
uidetur, singula considueremus. Atqui ego omnia obie
cta, seu uera, seu falsa sint, non negabo. Sed perinde
atq; si facta sint, fatebor, ut omnis ista multitudo, quæ
plurima undiq; ad audiendum conuenit, aperte intel
ligat, nihil in philosophos non modo uere dici, sed ne
falsò quidem posse confingi, quod non ex innocentiæ fi
ducia, quamuis liceat negare, tamen habeant potius de-
fendere. Primum igitur argumenta eorum conuincam,
ac refutabo, nihil ea, ad magiam pertinere, deinde &
si maxime magus forem, tamen ostendam neq; causam

ullam, neq; occaſionem fuiſſe, ut me in aliquo maleficio experirentur. Ibi etiam de falſo inuidia, deq; epiſtolis mulieris perperã lectis, & nequius ĩterpretatis, deq; matrimonio meo ac Pudentillæ diſputabo, Idq; potius à me ſuſceptũ officij gratia, q̃ lucri cauſa docebo. Quod quidem matrimonium noſtrum Aemiliano huic immane, quanto angori, quantæq; inuidiæ fuerit, inde omnis huiuſce accuſationis obcundæ ira & rabies, & deniq; inſania exorta eſt. Quæ ſi omnia palàm & dilucide oſtendero, tunc deniq; te Claudi Maxime, & oĩs qui adſunt conteſtabor. puerum illum Sicinium pudentem priuignum meum, cuius obtentu, & uoluntate à patruo eius accuſor, nuperrime curæ meæ ereptum, poſtq̃ frater eius Pontianus natu maior, & moribus melior, diem ſuum obijt, atq; ita in me ac matrem ſuã nefarie efferatum, non mea culpa, deſertis liberalibus ſtudijs, ac repudiata omni diſciplina, ſceleſtis accuſationis huius rudimentis, patruo Aemiliano potius, q̃ fratri Pontiano ſimilem futurum. Nunc, ut inſtitui, proficiſcar ad omnia Aemiliani huiuſce deliramenta, orſus ab eo, quod ad ſuſpicionem magiæ, quaſi ualidiſſimum in principio dici animaduertiſti, nõnulla me piſcium genera per quoſdam piſcatores præcio quæſiſſe. Vtrum igitur horum ad ſuſpectandam magiam ualet, ꝙ ne piſcatores mihi piſcem quæſierunt? ſcilicet ergo phrygionibus, aut fabris, negocium iſtud dandum fuiſſe, atq; ita opera cuiuſq; artis permutãda, ſi uellem calumnias ueſtras uitare, ut faber mihi piſcem, ut piſcator mutuo lignum dedolaret. An ex eo intellexiſtis maleficio quæri, piſciculos quod precio querebantur. Cre

do si conuiuio uellem, gratis quæsissem. Quin igitur etiam ex aliis plerisq; me arguitis? Nam sæpenumero & uinum & olus & pomum & panem precio mutaui. Eo pacto cupediariis omnibus famem decernis. Quis enim ab illis obsonare audebit? Siquidem statuitur, omnia edulia, quæ de penso parantur non cœnæ, sed magiæ desyderari. Quod si nihil remanet suspicionis, neq; in piscatoribus mercede inuitatis, ad quod solent ad piscem capiundum, quos tamen nullos ad testimonium produxere. Quippe qui nulli fuerunt, neq; in ipso precio rei uenalis, cuius tamen quantitatē nullum taxauere, ne si mediocre precium dixissent, contemneretur, si plurimum, non crederetur. Si in his, ut dico, nulla suspicio est, respondeat mihi Aemilianus quo proximo signo ad accusationem magiæ sit inductus. Pisces iquit, quæris, nolo negare, sed oro te, qui pisces quærit, magus est? Equidem non magis arbitror, q̄ si lepores quærerem, uel apros, uel altilia. An soli pisces habent aliquid occultum aliis, sed magis cognitum. Hoc si scis, qd sit magus, es profecto', sin nescis, confitearis necesse est, id te accusare, quod nescis. Tam rudis uos esse omnium literarum, omnium deniq; uulgi fabularum, ut ne fingere quidem possitis ista uerisimiliter. Quid enim competit ad amoris ardorem accendendum piscis brutus & frigidus, aut omnino res pelago quæsita? nisi forte hoc uos ad mendacium induxerit, quod Venus dicitur pelago exorta. Audi sis tam non impudens quā multa nescieris, qui de piscibus argumentum magiæ recepisti. At si Vergilium legisses, profecto scisses, alia quæri ad hanc rem solere. Ille enim quantum scio enu-

merat uittas mollis & uerbenas pinguis, & thura mascula, & licia discolora, præterea laurum fragilem, limum durabilem, cærã liquabilem, nec minus, quæ iam in opere serio scripsit.
Falcibus & messe ad lunam quæruntur ahenis.
" Pubentes herbæ nigri cum lacte ueneni.
" Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
" Et matri præreptus amor.
At tu piscium insimulator, longe diuersa instrumenta magis attribuis, non frontibus teneris detergenda, sed dorsis, squalentibus excindenda, nec fundo reuellenda, sed profundo extrahenda, nec falcibus metenda, sed hamis iniucanda. Postremo in maleficio, ille uenenum nominat, tu pulmentũ, ille herbas & surculos, tu squãmas & ossa. ille pratum decerpit, tu fluctum scrutaris. Memorassem tibi etiam Theocriti paria, & alia Homeri, & Orphei plurima, & ex comœdijs, & tragedijs græcas, & ex historijs multa repetissem, ni te dudũ animaduertissem græcã Pudentillæ epistolá legere nequiuisse. Igitur unum etiã poetã latinũ attingã, uersus ipsos, quos agnoscent, qui Lelium legêre.
" Philtra omnia undiq; eruunt.
" Antiphates illud quæritur.
" Trochiscili ungues, teniæ
" Radiculæ, herbæ surculi.
" Aureæ illices, bichordilæ.
" Hinnientium dulcedines.
Hæc & alia quæsisse me potius, q̃ pisces, longe uerisimilius cõfinxisses. His etenim fortasse per famam puulgatam fides fuisset, si tibi ulla eruditio adfuisset.

Enimuero piscis, ad quam rem faciat captus, nisi ad epu
las coctus? cæterum ad magiam nihil, q̃q̃ uideatur
mihi adiutare, dicam, unde id coniectem. Pythagoram
pleriq; Zoroastri sectatorem, similiter'q; magiæ peritũ
arbitrati, eum memoria prodiderunt, cum animaduer
tisset proxime metapontum, in litore Italiæ suæ, quam
subsiciuam græciam fecerat, à quibusdam piscatoribus
euerriculum trahi, fortunam iactus eius emisse, &
pretio dato, iussisse ilico pisces eos, qui capti tenebantur
solui retibus, & reddi profundo. Quos scilicet eum de
manibus amissurum non fuisse, siquid in his utile ad
magiam comperisset. Sed enim uir egregie doctus, &
ueterum æmulator, meminerat Homerum poetam mul
tiscium, uel potius cunctarum rerum adprime peritũ
uim omnem medicaminum non mari, sed terræ scri-
psisse, cum de quadã saga ad hunc modũ memorauit.

* Itom'q; alibi carminum similiter.

Cum tamen nunq̃ apud eum marino aliquo, & piscu
lento medicauit, nec Protheus faciem, nec Vlyxes scro
bem, nec Eolus folles, nec Helena crateram, nec Circe
poculum, nec Venus cingulum. At uos soli reperti estis
ex omni memoria, qui uim herbarum & radicum,
& surculorum, & lapillorum, quasi quadam collu-
uione naturæ, de summis montibus in mare transfera
tis, & penitus piscium uentribus insuatis. Igitur ut so-
lebat ad magorum cærimonias aduocari Mercurius
carminum uector, & illex animi Venus, & Luna
noxium conscia, & manium potens Triuia, uobis au

thoribus posthac Neptunus cum Salacia, & Portunus cum omni choro Nereidum, ab æstibus fretorum, ad æstus amorum transferentur. Dixi cur non arbitrer quicquam negocij esse, magis, & piscibus. Nunc si uidetur, credamus Aemiliano, solere pisces etiam ad magicas potestates adiuuare. Num ergo propterea quicunque piscem quærit, & ipse magus est. Eo quidem pacto, & qui myoparones quæsierit, pirata erit? & qui uectem, proffossor? & qui gladium, sicarius? Nihil in rebus omnibus tam innoxium dices, quin id possit aliquid aliqua obesse, nec tam lætum, quod non possit ad tristitudinem intelligi. Nec tamem idcirco omnia ad nequiorem suspicionem trahuntur, & si thus & casiam & myrrham, cæterosque id genus odores funeri tantum emptos arbitreris, cum & medicamento parentur & sacrificio. Cæterum eodem piscium argumento, etiam Menelai socios putabis magos fuisse, quos ait poeta precipuus flexis hamulis apud pharum insulam fame propulsos esse, etiam mergos & delphinos & scyllas. Tu eodem referes, etiam gulones omnis, qui impenso pisces precio à piscatoribus mercantur, etiam ipsos piscatores, qui omnium generum piscis arte acquirunt. Cur ergo & tu quæris? nolo equidem, nec necessarium habeo tibi dicere, sed per te, si potes ad hoc quæsisse me argue, ut si helleborum, uel cicutam, uel succum papaueris emissem, item alia eiusdemmodi, quorum moderatus usus salutaris, sed commixtio uel quantitas noxia est, quis æquo animo pateretur, si me per hoc ueneficij arcesseres, quod ex illis potest homo occidi? Videamus tamen quæ fuerint piscium genera, tam necessaria ad habē

dum, tamq; rara ad reperiendum, ut merito statuto premio quærerentur. Tria omnino noīauerant, unum falsi, duo mentiti, falsi, ꝙ leporem marinum fuisse dixerunt, qui alius omnino piscis fuit, quem mihi Themis conseruus noster medicinæ non ignarus, ut ex ipso audisti, ultro attulit ad inspiciundum. Nam quidē leporem nondum etiam inuenit, sed profiteor me quærere & cætera, non piscatoribus modo, uerum etiam amicis meis negocio dato, quicunq; minus cogniti generis piscis inciderit, ut eius mihi aut formam commemorent, aut ipsum uiuum, si id nequiuerint, uel mortuū ostendant. Quamobrem id faciam, mox docebo. Mentiti autem sunt callidissimi accusatores mei, ut sibi uidentur, cum me ad finem calumniæ confinxerunt. duas res marinas, impudicis uocabulis quæsisse, quas Tannonius ille cum utriusq; sexus genitalia intelligi uellet, sed eloqui propter infantiam, causidicus summus nequiret, multum ac diu hæsitato, tandem uirile marinum, nescio qua circūlocutione male ac sordide nominauit. Sed enim fœminal nullo pacto reperiens mūditer dicere ad mea scripta confugit, quia & è quodam meo libro legit. Interfœmineum tegat, & fœmoris obiectu, & palmæ uelamento. Hic etiam pro sua grauitate uitio mihi uortebat, ꝙ me nec sordidiora dicere honeste pigeret. At ego illi contra iustius exprobrauerim, ꝙ qui eloquentiæ patrocinium uulgo profiteatur, etiam honesta dictu sordide blatteret, ac sæpe in rebus nequaq̄ difficilibus fringultiat, uel omnino obmutescat. Cædo enim, si ego de Veneris statua nihil dixissem, neq; interfœmineum nominassem, quibus tan

dem uerbis accusasses crimen illud, tam stultitiæ q̃ linguæ tuæ congruens? an quicq̃ stultius, q̃ ex nominum propinquitate uim similem rerum coniectari? Et fortasse an præacute repperisse uobis uidebamini. At quæsisse me fingeretis ad illecebras magicas, duo hæc marina, ueretillam, & uirginal, disce enim nomina rerum latina, quæ propterea uarie nominaui, ut denuo instructus accuses. Memento tamen tam ridiculum argumentum fore, desyderata ad res uenereas marina obscœna, q̃ si dicas marinum pectinem comando capillo quæsitum, uel aucupandis uolantibus piscem accipitrem, aut uenandis apris, piscem apriculum, aut eliciendis mortuis, marina caluaria. Respondeo igitur ad hunc uestrum locum, non minus insulse, quàm absurde commentum, me hasce nugas marinas, & quisquilias litoralis, neq; precio, neq; gratis quæsisse. Illud etiã præterea respondeo, nescisse uos, quid à me quæsitum fingeretis. Hæc enim friuola, quæ nominastis, pleraq; in litoribus omnibus congestim & aceruatim iacent, & sine ullius opera, quãlibet leuiter motis flucticulis ultro foras euoluuntur. Quin ergo dicitis me eadem opera precio impenso per plurimos piscatoris quæsisse de litore, conchulam striatam, testam habentem, calculum teretem, præterea cancrorum furcas, echinorum caliculos, loliginum ligulas, postremo assulas, festucas, resticulas, & ostrea pergami uermiculata, deniq; muscum, & algam, & cætera maris eiectamenta, quæ ubiq; litorum uentis expelluntur, salo expuuntur, tempestate reciprocantur, tranquillo deserũtur. Neq; enim minus istis, quæ commemoraui, accomodari possunt, si

militer ex uocabulo suspiciones. Posse dicatis ad res ue
nereas sumpta de mari spuria & fascina, propter no
minum similitudinem, qui minus possit ex eodem lito
re calculus ad uesicam, testa ad testamentum, cancer ad
ulcera, alga ad quercerum. Ne tu Claudi Maxime ni-
mis patiens uir es, & oppido proxima humanitate, q
hasce eorum argumentationes diu hercle perpessus sis.
equidem cum hæc ab illis, quasi grauia & in uincibi
lia dicerentur, illorum stulticiam ridebam, tuam pa-
tientiam mirabar. Cæterum quamobrem plurimos iã
piscis cognouerim, quorundam adhuc nescius esse no
lui discat Aemilianus, quoniam usq; adeo rebus meis
curat, quanq̃ est iam præcipiti æuo, & occidua sene-
ctute, tamen & si uidetur suscipiat doctrinam, seram
planè, & post uinum, legat ueterum philosophorum
monumenta, tandẽ ut intelligat, non me primum hæc
requisisse, sed iam pridem maiores meos., Aristotelem
dico, & Theophrastum, et Eudemum, & Lyconem,
cæterosq; Platonis minores, qui plurimos libros de ge
nitu animalium, deq; particulis, deq; omni differen-
tia reliquerunt. Bene, quod apud te Maxime, causa agi
tur, qui pro tua eruditione legisti profecto Aristotelis
multiiuga uolumina, præterea problemata innume-
ra eiusdem, tum ex eadem secta cæterorum, in qui-
bus id genus uaria tractantur, quæ tanta cura con-
quisita, si honestum & gloriosum fuit illis scribere,
cur turpe sit nobis experiri? præsertim cum ordina-
tius & cohibilius, eadem græce & latine adnitar cõ
scribere, & in omnibus aut omissa acquirere, aut de
fecta supplere. Permittite, si opera est, quædam legi de
magicis

magicas meis, ut sciat me Aemilianus, plura q̃ putat quærere, & sedulo explorare. prome tu librũ ex græcis meis, quos forte hic amici habuere, seduliq; naturalium quæstionem, atq; maxime, in quo plura de piscium genere tractata sunt. Interea, dum hic quærit, ego exemplum rei competens dixero. Sophocles poëta Euripidi æmulus & superstes (uixit enim ad extremam senectam). Cũ igitur accusaretur à filio suomet dementiæ, quasi iam per ætatem desiperet, protulisse dicitur colonæum suam peregregium tragœdiarum, quàm forte tum in eo tempore conscribebat, eam iudicibus legisse, nec quicquam amplius pro defensione sua addidisse, nisi ut audacter dementiæ condemnarent, si carmina senis displicerent. Ibi ego comperior omnes iudices tanto poëtæ adsurrexisse, miris laudibus eum tulisse, ob argumenti solertiam, & cothurnum facundiæ. Nec ita multum omnis abfuisse, quin accusatorem potius dementiæ condemnarent. Inuenisti tu librum? beasti. Cedo enim experiamur, an & mihi possint in iudicio literæ meæ prodesse. Lege pauca in principio, deinde quædam de piscibus. At tu interea dum legit causam sustine. Audisti Maxime, quorum pleraq; scilicet legeras apud antiquos philosophorum, & memento de solis piscibus, hæc uolumina à me conscripta, qui eorum coitu progignantur, qui ex limo coalescant, quoties & quid anni cuiusq; eorum generis fœminæ subant, mares suriant, quibus membris & causis discreuerit natura, uiuiperos eorum & ouiperos, ita. n. appello, quæ græci ζωοτόκα καὶ ᾠοτόκα. Et ne perose animalium genita pergam, deinde de differentia &

uictu, & membris, & ætatibus, cæterisq; plurimis, scitu quidem necessarijs, sed i iudicio alienis. paucā etiā de latinis scriptis meis, ad eandem peritiam pertinentibus, legi iubebo. in quibus animaduertes, eum in eis cognitu rara, tum nomina etiam Romanis inusitata, & in hodiernum, quod sciam, infecta. Ea tamen nomina labore meo & studio, ita de græcis prouenire, ut tamen latina moneta percussa sint, uel dicant nobis Aemiliane patroni tui, ubi legerint latine, hæc pronunciata uocabula, de solis aquatilibus dicam, nec cætera animalia nisi in communibus differentes attingam. Ausculta igitur quæ dicam. Iam me clamabis magica nomina ægyptio, uel babylonico ritu percensere. Possum etiam pergere, sed non est operæ in istis diē terere, ut sit mihi tēpus aggredi ad cætera, hæc interim quæ dixi pauca, recita, latine à me enuntiata.

*

Vtrum igitur putas philosopho, non secundum cynicam temeritatem rudi & indocto, sed qui se platonicæ scholæ meminerit, utrū ei putas turpe scire ne ista, an nescire? negligere? an curare? nosse quanta sit, etiam in istis prouidentiæ ratio, an de dijs immortalibus matri & patri credere? Q. Ennius φαγητικά, quæ uersibus scripsit, innumerabilia piscium genera enume-

rat, quæ scilicet curiose cognouerat, paucos uersus memini, eos dicam.

*

Omnibus ut Clypea præstat, mustella marina.
Mures sunt Oeni aspera, & ostrea plurima Abydi.
Mus Mitylenæ, est pecten caradrum, quæ apud Vmbracæ fines.
Brūdusii Sargus bonus est, hunc magnus si erit sume.
Apriculum piscem scito primum esse Tarenti.
Surrēti Ellopa fac emas glaucum apud Cumas, quid
Scarum prætorij, cerebrum Iouis penè supremi,
Nestoris ad patriam hic capitur, magnusq; bonusq;.
Melanurum, surdū Merulamq;, Vmbramq; marinā.
Polypus, Corcyræ, caluaria pinguia carne.
Purpura, Mariculi, Mures, dulces quoq; Echini.

Alios etiam multis uersibus decorauit, & ubi gentium quisq; eorum inueniatur ostendit, qualiter assus, aut iussulentus optime sapiat, nec tamen ab eruditis reprehenditur, ne ego reprehendar, qui res paucissimis cognitas græce, latine proprijs & elegantibus uocabulis conscribo. Cum hoc satis dixi, tum aliud accipe. Quid enim tandem, si medicinæ neq; instudiosus, neq; imperitus, quæpiam remedia ex piscibus quæro, ut sanè

ſunt plurima, cum in aliis omnibus rebus eodem naturæ munere interſperſa, atq; interſeminata, tum etiam nonnulla in piſcibus. An remedia noſſe, & ea conquirere, magi potius eſſe, quàm medici. quàm deniq; philoſophi putas? qui illis nõ ad quæſtum, ſed ad ſuppetias uſurus eſt. Veteres quidem medici etiam carmina remedia uulnerum norant, ut omnis uetuſtatis certiſſimus author Homerus docet, qui facit Vlyxi de uulnere ſanguinem profluentem ſiſti cantamine. Nihil enim quod ſalutis ferendæ gratia fit, ærumnoſum eſt. At enim inquit piſcem cui rei niſi male proſcidiſti? quem tibi Therus conſeruus attulit. Quaſi uero non paulo prius dixerim, me de particulis omnium animaliũ, de ſitu earum, deq; numero, deq; cauſa, conſcribere? ac libros, ἐξερευνῶν Ariſtotelis, & explorare ſtudio, & augere. atq; admiror, quod unum à me piſciculũ inſpectum ſciatis, cum iã plurimos, q ubicunq; locorũ oblati ſunt, æque inſpexerim. Præſertim ꝙ ego nihil clãculo, ſed omnia in propatulo ago. At quiuis uel extrarius arbiter aſſiſtat, more hoc & inſtituto magiſtrorum meorum, qui aiunt, hominem liberum & magnificum debere, ſi queat, in primori fronte animum geſtare, hunc adeo piſciculum, quem uos leporem marinum nominatis, plurimus, qui aderant, oſtendi. Necdum etiam decerno, quid uocent, niſi quærã ſanè accuratius, quod nec apud ueteres philoſophos proprietatem eius piſcis reperio, q̃q̃ ſit omnium rariſſima, & Hercule memoranda. Quippe ſolus ille quantum ſciã, cum ſit cætera exoſſis XII numero oſſa, ad ſimilitudinem talorum ſuillorum, in uentre eius connexa,

& cathenata sunt. Quod Aristoteles si scisset, nunq̃ profecto omisisset scripto prodere, qui aselli piscis solius omnium in media aluo corculum situm pro maximo memorauit. Piscem inquit proscidisti. Hoc quis ferat philosopho crimen esse? quod lanio uel coco non fuisset. Piscem proscidisti, quod crudum id accusas, si cocto uentrem rusparet. Hepetia suffoderem, ita ut apud te puerulus ille Sicinius pudens suomet obsono dixit, eam rẽ non putares accusandam. Atqui maius crimen est philosopho comesse piscis, quàm inspicere, an hariolis licet iocinora rimari, philosopho contemplari non licebit? qui se sciat omnium animalium aruspicem, omnium Deum sacerdotem. Hoc in me accusas, quod ego & Maximus in Aristotele miramur, cuius nisi libros bibliothecis exegeris, & studiosorum manibus extorseris, accusare me non potes. Sed de hoc penè plura quàm debui. Nunc praeterea uide, quàm ipsi sese reuincant. Aiunt mulierem magicis artibus, marinis illecebris, à me petitam, eo in tempore, quo me nõ negabunt in Getuliae mediterraneis montibus fuisse, tibi pisces p̃ Deucalionis diluuia reperiantur, quod ego gratulor nescire istos, legisse me Theophrasti quoq;

& Nicandri.

Caeterum me etiam beneficijs postularent, eum, ut quidem hoc negocium ex lectione & aemulatione Aristotelis nactus sum, non nihil & Platone meo adhortante, qui ait, eum qui ista uestiget.

Nunc quoniam pisces horum satis patuerunt, accipe aliud pari quidem stulti-

tia, sed multo tanto, uanius, & nequius excogitatum, scierunt & ipsi argumentum piscarium futile, & nihil futurum. Praeterea nouitatem eius ridiculã, quis enim fando audiuit ad maleficia magica disquãmari, & exdorsari piscis solere, potius aliquid de rebus per uulgatioribus, & iam creditis fingendum esset. Igitur ad praescriptum opinionis & famae confinxere, puerum quempiam carmine cantatum, remotis arbitris, secreto loco, arula, & lucerna & paucis conscijs testibus ubi incantatus sit, corruisse, postea nescientẽ sui excitatum. Nec ultra isti quidem progredi mendacio ausi, etenim fabula ut impleretur, addendum etiam illud fuit, puerum eundem multa praesagio praedixisse, quippe hoc emolumentum canticis accipimus praesagum, & diuinationem, nec modo uulgi opinione, uerum etiam doctorum uirorũ authoritate hoc miraculum de pueris confirmatur. Memini me apud Varronem philosophum, uirum accuratissime doctum, atque eruditum, cum alia huiusmodi, tum hoc etiam legere, Trallibus de euentu mithridatici belli magica percõtatione consulentibus, puerum in aqua simulachrum Mercurij contemplantem, quae futura erant CLX uersibus cecinisse. Itemq; Fabium cum quingentos denarios perdidisset, ad Nigidium consultum uenisse, ab eo pueros carmine instinctos indicasse, ubi locorum defossa esset crumena cum parte eorum, caeteri ut forent distributi, unum etiam denarium ex eo numero habere M. Catonem philosophum, quem se à pedissequo in stipe Apollinis accepisse Cato confessus est. Haec & alia apud plerosq; de magijs pueris lego equidem,

sed dubius sententiæ sum, dicam ne fieri posse, an negē. Quanq̃ Platoni credam, inter deos atq; homines, natura & loco medias quasdam diuorum potestates intersitas, easq; diuinationes cunctas & magorum miracula gubernare. Quin & illud mecum reputo, possē animum humanum, & puerilem presertim simplicem'q;, seu carminum auocamento, siue odorum delinimento soporari, & ad obliuionem præsentium externari, & paulisper remota corporis memoria, redigi ac redire ad naturam suam, quæ est immortalis scilicet, & diuina, atq; ita ueluti quodam sopore futura rerum præsagire. Verum enimuero, ut ista sese habent, siqua fides hisce rebus impertienda est, debet ille nescio qui puer, prouidus, quantum ego audio, & corpore decorus atq; integer diligi, & animo solers, et ore facundus, ut in eo aut diuina potestas, quasi bonis ædibus diuersetur. Si digne tamen ea pueri corpore includitur, aut ipse animus expergitus, cito ad diuinationem suam redigatur, quæ ei prompte insita, & nulla obliuione saucia, & hebes facile resumatur. Non enim ex omni ligno, ut Pythagoras dicebat, debet Mercurius exsculpi. Quod si ita ē, nominate, quis ille fuerit puer, sanus, incolumis, ingeniosus, decorus, quem ego carmine dignatus sim initiare. Cæterum Thallus quem nominastis, medico potius, q̃ mago indiget. Est enim miser morbo comitiali ita infectus, ut ter aut quater die sæpenumero, sine ullis cantaminibus corruat, omniáq; membra conflictionibus debilitet, facie ulcerosus, fronte & occipitio conquassatus, oculis hebes, naribus hiulcus, pedibus caducus. Maximus omniū magus est, quo

præsente Thallus diu steterit, ita plerunq; morbo ceu somno uergens inclinatur. Eum tamen uos carminibus meis subuersum dixistis, quod forte me coràm semel decidit, conserui eius pleriq; adsunt, quos exhiberi denunciastis. Possunt dicere omnes quid in Thallo despiciant, cur nemo audeat cum eo ex eodem catino cœnare, eodem poculo bibere, & quid ego de seruis? uos ipsi uidetis, negate Thallum multo prius q̃ ego Aeeam uenirem, corruere eo morbo solitum, medicis sæpenumero ostensum. Negant hoc conserui eius, qui sunt in ministerio uestro? omnium rerum conuictum me fatebor, nisi de omnium consensurus diu ablegatus est in longinquos agros, ne familiam contaminaret. Quod ita factum nec ab illis negari potest. Eo nec potuit hodie à nobis exhiberi. Nam ut omnis ista accusatio temeraria & repentina fuit, nudiustertius nobis Aemilianus denunciauit, ut seruos numero quindecim apud te exhiberemus, adsunt quatuordecim, qui in oppido erant. Thallus solus, rus ablegatus, ut dixi quidẽ fermè ad centesimum lapidem longe ex oculis. Thallus solus abest, sed misimus qui eum curriculo aduehat. Interroga maxime quatuordecim seruos, quos exhibemus, Thallus puer ubi sit, & q̃ salue agat, interroga seruos accuratorum meorum, non negabunt turpissimum puerum corpore putri & morbido, caducum, barbarum, rusticanum. Bellum uero puerum elegistis, quem quis sacrificio adhibeat, cuius caput contingat, quem pulchro pallio amiciat, à quo responsum speret. Vellem hercule adesset, tibi eum Aemiliane permisissem, ut teneres ipse, ut interrogares, iam in media

quæſtione, hic ibidem pro tribunali oculos trucis in te inuertiſſet, faciem tuam ſpummabũdus conſpuiſſet, manus contraxiſſet, caput ſucuſſiſſet, poſtremo in ſinu tuo corruiſſet. Quatuordecim ſeruos, quos poſtulaſti, exhibeo, cur illis ad quæſtionem nihil uteris? unum puerũ, atq; eum caducum, requiris, quem olim abeſſe pariter mecum ſcis? Quæ alia eſt euidentior calumnia? quatuordecim ſerui petitu tuo adſunt, eos diſſimulas, unus puerulus abeſt, eum inſimulas. Poſtremo quid uis? puta Thallum adeſſe? uis probare eum præſente me concidiſſe? ultro confiteor, carmine id factum dicis? Hoc puer neſcit, ego non factum, reuinco, nunc caducum eſſe puerum, nec tu audebis negare. Cur ergo carmini potius, q̃ morbo attribuatur eius ruina? An euenire nõ potuit, ut forte præſente me idem pateretur, quod ſæpe alias multis præſentibus? quod ſi magnum putarẽ, caducum deijcere, quid opus carmine fuit? cum incenſus gagates lapis, ut apud phyſicos lego, pulchre, & facile hunc morbum exploraret. Cuius odore etiam in uenalicijs uulgo, ſanitatem, aut morbum uenalium experiantur. Etiam orbis à figulo circumactus, non difficile eiuſdem ualitudinis hominem uertigine ſui corrigit, ita ſpectaculum rotationis eius animum ſauciũ debilitat, ac multo plus ad caducos conſternendos figulus ualet, q̃ magus. Tu fruſtra poſtulaſti ut ſeruos exhiberem, ego non de nihilo poſtulo, ut nomines, qui nã teſtes huic piaculari ſacro adfuerint, cum ego ruẽtem Thallum impellerem, unum omnino nominas puerulum illum Sicinium pudentem, cuius me nomine accuſas, is enim affuiſſe ſe dicit. Cuius pueritia & ſi ni-

hil ad religionem suffragaretur, tamen accusatio fidē derogaret. Facilius fuit Aemiliane, ac multo grauius tete ut ipsum diceres interfuisse, & ex eo sacro cœpisse dementiri potius, q̃ totum negocium, quasi ludicrum pueris donares, puer cecidit, puer uidit, num etiā puer aliquis incantauit? Hic satis ueteratoriæ Tannonius pudens, cum hoc quoq; mendacium frigere, ac prope iam omnium uultu, & murmure explosum uideret, ut uel suspiciones quorundam spe moraretur, ait pueros alios producturum, qui sint eque à me incantati, atq; ita ad aliam speciem argumenti transgressus est. Quod q̃q̃ dissimulare potui, tamen ut omnia, ita hoc quoq; ultro prouoco. Cupio enī produci eos pueros, quos spe libertatis audio confirmatos ad mentiendum. Sed nihil amplius dico, q̃ ut producant. Postulo igitur & flagito Tannoni pudens, ut expleas, quod es pollicitus. Cedo pueros istos quibus confiditis, produc, nomina q sint, mea aqua licet ad hoc utare. Dic inquam Tannoni, quid taces? quid cunctaris? quid expectas? ꝙ si hic nescit quid dixerit, aut nomina oblitus est. At tu Aemiliane cede huc, dic quid aduocato tuo mandaueris, exhibe pueros, quid expaluisti? quid taces? hoccine accusare est? hoccine tantum crimen deferre? An Claudium Maximum tantum uirum ludibrio habere, me calumnia insectari. Quod si forte patronus tuus uerbo prolapsus est, & nullos pueros habes, quos producas, saltē quatuordecim seruis, quos exhibui ad aliquid utere, aut cur sisti postulabas, tantam familiam magiæ accusans. De quindecim seruis denuntiasti, ꝙ si de ui accusares, quot tandem seruos postulares? Sciunt ergo ali

quid quindecim serui, & occultum est, an occultum nō est, & magicum est? Alterum horum fatearis necesse est, aut illicitum non fuisse, in quo tot conscios non timuerim, aut si illicitum fuit, scire tot conscios non debuisse. Magia ista quantum ego audio, res est legibus delegata. Iam inde antiquitus XII tabulis propter incredundas frugum illecebras interdicta. Igitur & occulta non minus q̃ tetra & horribilis, plerunq; noctibus uigilata, & tenebris obstrusa, & arbitris solitaria, & carminibus murmurata, cui non modo seruorum, uerum etiam liberorum pauci adhibentur. Et tu quindecim seruos uis interfuisse. Nuptiæ' ne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an conuiuium tēpestiuum? quindecim serui sacrum magicum participant, quasi quindecim uiri sacris faciundis creati. Cui tamen rei tot numero adhibuissem, si conscientiæ nimis multi sunt? quindecim liberi homines populus est, totidem serui familia, totidem uincti ergastulum. An auditorio multitudo eorum necessaria fuit, q diutī ne hostias lustralis tenerent? at nullas hostias nisi gallinas nominasti? an ut grana thuris numerarent? an ut Thallum prosternerent? Mulierem etiam liberam perductam ad me domum dixisti, eiusdem Thalli ualitudinis. Quam ego pollicitus sim curaturum, eā quoq; incantatam à me corruisse, ut uideo uos palestritam non magum accusatum uenistis. Ita omnis qui me accesserint, dicitis cecidisse. Negauit tamen quærente te Maxime Themison medicus, à quo mulier ad inspiciēdum perducta est, quicq̃ ultra passam, nisi quæsisse me, ecquid illi aures obtinnirent, & ultra eorum ma

gis, ubi responderit, dextram sibi aurem nimis inquietam confestim discississe. Hic ego Maxime, q̃q̃ sedulo impræsentiarum à laudibus tuis tempero, ne ubi tibi ob causam istam uidear blanditus, tamen solertiam tuam in percontando nequeo quin laudem. Dudum enim cũ agitarentur hæc, & illi incantatam mulierem dicerent, medicus qui adfuerat, abnueret, quæsisti tu nimis q̃ prudenter, quod mihi emolumentum fuerit incantandi, responderunt ut mulier rueret. Quid deinde mortua est inquis? negarunt. Quid ergo dicitis, quod Apuleij commodum, si ruisset? Ita enim pulchre ac perseueranter tertio quæsiuisti, ut qui scires omnium factorũ rationes diligentius examinandas, ac sæpius causas quæri, facta concedi, eoq; etiam patronos litigatorum causidicos nominari, q cur quæq; facta sint, expediant. Cæterum negare factum, facilis res est, & nullo patrono indiget recte factum, uel perperam docere. Id uero multo arduum & difficile est. Frustra igitur an factum sit, quæritur, quod nullam malam causam habuit, ut fieret, ita facti reus, apud bonum iudicem scrupulo quæstionis liberatur, si nulla fuit ei ratio peccandi. Nunc quoniam, neq; incantatam, neq; prostratam mulierem probauerunt, & ego non nego petitũ me dici à me inspectam, dicam tibi Maxime, cur illud de aurium tinnitu quæsierim, non tam purgandi mei gratia i ea re, quam tu iam præiudicasti, neq; culpæ, neq; crimini confinem, q̃ ut nequid auribus tuis, et doctrinæ tuæ congruens reticuerim. Dicam igitur q̃ breuissime potero, etenim admonendus es mihi, non docẽdus. Plato philosophus in illo præclarissimo Timæo,

cœlesti quadam facundia uniuersum mũdum molitus, postq̃ de nostri quoq; animi trinis potestatibus solertissime disseruit, & cur quæq; membra nobis diuina prouidentia fabricata sint, aptissime demonstrauit, causam morborum omnium trifariam pcenset. Primam causam primordijs corporis attribuit. Si ipsæ elementorum qualitates, humida & frigida, & his duæ aduersæ non congruant, id adeo euenit, cum quæpiam earum modo excessit, aut loco demigrauit. Sequens causa morborum inest in eorum uitio, quæ iam concreta ex simplicibus elementis, una tamen specie coaluerũt, ut est sanguinis species, & uisceris, & ossis, & medullæ, porro illa quæ ex hisce singularibus mixta sunt. Tertio in corpore concrementa uarij fellis, & turbidi spiritus, & pinguis humoris, nouissima ægritudinum incitamenta sunt. Quorum è numero præcipua sit materia morbi comitialis, de quo dicere exorsus sum, cum caro in humorem crassum, & spumidum inimico igni conliquescit, & spiritum indidem parto ex cãdore compressi aëris albida & tumida tabes fluit. Ea nanq; tabes, si foras corporis prospirauit, maiore dedecore, quàm noxa diffunditur. Pectoris enim primorem cutim uitiligine insignit, & omnimodis maculationibus conuariat, sed cui hæc usu uenerit, nunquã postea comitiali morbo attentantur, ita ægritudinem animi grauissimam, leui turpitudine corporis compensat. Enimuero si perniciosa illa dulcedo intus cohibita, & bili atræ sociata uenis omnibus furens peruasit, deinde ad summum caput uiam molita dirum fluxum cerebro immiscuit, illico regalem partem animi

debilitat, quæ ratione pollens, uerticem hominis uelut arcem & regiam insedit. Eius quippe diuinas uias & sapientis meatus obruit & obturbat, quod facit minori pernicie per soporem, cum potu et cibo plenos, comitialis morbi prænuncia strangulatione modice angit. Sed si usqueadeo aucta est: ut etiam uigilantium capiti offundatur, tum uero repentino mentis nubilo obtorpescunt, & moribundo corpore cessante animo cadunt. Eum nostri non modo maiorem & comicialem, uerum etiam diuinum morbum, ita ut græci ἱερὰν νόσον uere nuncuparunt, uidelicet quod animi partem rationalem, quæ longe sanctissima est, eam uiolet. Agnoscis Maxime rationem Platonis, quantum potui pro tempore perspicue explicatam, cui ego fidem arbitratus, causam diuini morbi esse, cum illa pestis in caput redũdauit, haud quaquam uideor de nihilo percontatus, an esset mulieri illi caput graue, ceruix torpens, tempora pulsata, auris sonora, & cæterum, quod dextræ auris crebriores tinnitus fatebatur, signum erat morbi penitus adacti. Nam dextera corporis ualidiora sunt, eoq; minus spei ad sanitatem relinquunt, cum & ipsa ægritudini accumbunt. Aristoteles adeo in problematis scriptum reliquit, qbus æque caducus à dextero morqus occipiat, eorum esse difficiliorem medelam. Longũ est, si uelim Theophrasti quoq; sententiam de eodẽ morbo recensere. Est enim etiam eius egregius liber de caducis. Quibus tamen in alio libro, quem de non uidentibus animalibus conscripsit, remedio esse ait exuuias stellionum, quas uelut seniũ, more cæterorũ serpentium, temporibus statutis exuant. Sed nisi confe-

stum eripias, maligno' ne præsagio, an naturali adpetē tia ilico conuertuntur, & deuorant. Hæc icirco commemoraui nobiliū philosophorum disputata, simul et libros sedulo nominaui, nec ullum ex medicis, aut poëtis uolui attingere, ut isti desinant mirari, si philosophi suapte doctrina causas morborum & remedia nouerunt. Igitur cum ad inspiciendum mulier ægra, curationis gratia, ad me perducta sit, atq; hoc & medici confessione, qui adduxit ad meam ratiocinationem recte factum esse conueniat, aut constituant magi, & malefice hominis esse, morbis mederi, aut si hoc dicere non audent, fateantur se in puero & muliere caducas, uanas & prorsus caducas calumnias intendisse. Immo enim, si uerum uelis Aemiliane, tu potius caducus, qui iam tot calumnijs cecidisti, neq; enim grauius est corpore, quàm corde collabi, pede potius quā mente corruere, in cubiculo despui, quā in ipso splendissimo cœtu detestari. At tu fortasse te putas sanum, quod non domi contineris, sed insaniam tuam, quoque te duxerit, sequeris. Atqui 'si contendere uis furorem tuum, cum Thalli furore, inuenies non permultum interesse, nisi q Thallus sibi, tu etiam alijs furis. Cæterum Thallus oculos torquet, tu ueritatem, Thallus manus contrahit, tu patronos, Thallus pauimentis illuditur, tu tribunalibus. Postremo ille quicquid agit, in ægritudine facit, ignorans peccat. at tu miser prudens & sciens delinquis, tanta uis morbi te instigat, falsum pro uero insimulas', infectum pro facto criminaris. quem innocentem liquido scis, tamen accusas ut nocē tem. Quin etiam, quod præterij, sunt quæ fatearis ne=

ſcire, & eadem rurſus quaſi ſcias criminaris. Ais .n. me habuiſſe quædam ſudariola inuoluta apud lares Pontiani. Ea inuoluta quæ & cuiuſmodi fuerint neſciſſe te confiteris, neq; præterea quenq̃ eſſe qui uiderit, tamen illa contendis inſtrumenta magiæ fuiſſe. Nemo tibi blandiatur Aemiliane. Non eſt in accuſando uerſutia, ac ne impudentia quidem, ne tu arbitreris. Quid igitur? furor infelix acerbi animi & miſera inſania crudæ ſenectutis. His enim penè uerbis cum tam graui & perſpicaci iudice egiſti. Habuit Apuleius quæpiam linteola inuoluta apud lares Pontiani. Hæc quoniam ignoro, quæ fuerint, icirco magica fuiſſe contendo. Crede igitur mihi, quod dico, quia id dico quod neſcio. O' pulchra argumenta, & aperte crimen reuincentia hoc fuit, quoniã quid fuerit, ignoro. Solus repertus es Aemiliane, qui ſcias, ẽt illa, quæ neſcis, tantum ſup omnis ſtultitiæ uectus es, qppe qui ſolertiſſimi, & acerrimi philoſophorum, ne ĳs quidem confidendum eſſe aiunt, quæ uidemus. At tu de illis quoq; affirmas, quæ neq; conſpexiſti unq̃, neq; audiſti. Pontianus ſi uiueret, atq; eum interrogares, quæ fuerint in illo inuolucro, neſcire ſe reſponderet. Libertus etiã ille, qui claues eius loci in hodiernum habet, & à uobis ſtat, nunquam ſe ait inſpexiſſe, q̃q̃ ipſe aperiret, utpote promus librorum, qui illic erant conditi penè quottidie & clauderet ſæpe nobiſcum, multo ſæpius ſolus intraret, linteum in menſa poſitum cerneret, ſine ullo ſigillo, ſine uinculo. Quid ni enim magicæ res in eo occultabantur, eò negligentius adſeruabam, ſed enim libere ſcrutandum & inſpiciendum, ſi liberet

etiam

etiam auferendum temere exponebam, alienæ custodiæ commendabam, alieno arbitrio pmittebã. Quid igitur in præsentiarum uis tibi credi, quod ne Pontianus quidem sciret, qui indiuiduo contubernio mecum uixit, id te scire, quem nunq̃ uiderim nisi pro tribunali. An quod libertus assiduus, cui omnis facultas inspiciendi fuit, quod is libertus non uiderit te, qui nunq̃ eò accesseris, uidisse? Deniq; ut quod non uidisti, id tale fuerit, quale dicis? Atqui stulte si hodie illud sudariolum tu intercepisses, quicquid ex eo promeres, ego magicum negarem, tibi adeo permitto, finge quid uis, reminiscere, excogita, quod possit magicum uideri, tamen de eo tecum decertarem, aut ego subiectum dicerem, aut remedio acceptum, aut sacro traditũ, aut somno imperatum. Mille alia sunt, quibus possem more communi & uulgatissima obseruationum consuetudine uere refutare. Nunc id postulas, ut quod deprehensum & detentum, tamen nihil me apud bonum iudicem læderet, id inani suspicione incertum & incognitum condemnet. Haud sciam, an rursus ut soles, dicas. Quid ergo illud fuit, quod linteo tectum apud lares potissimum deposuisti? ita' ne est Aemiliane, sic accusas, ut omnia à reo percontere, nihil ipse adferas cognitum, quamobrem piscis quæris. Cur ægram mulierem inspexisti? quid in sudario habuisti insutum? accusatum an interrogatum uenisti? si accusatum, tu argue quæ dicis, si interrogatum, noli præiudicare quid fuerit, quod ideo te necesse est interrogare, quia nescis. Cæterum hoc quidem pacto, omnis homines rei constituentur, si ei, qui nomen cuiuspiam detulerit, nulla necessitas sit probã-

di, omnis contra facultas percontandi. Quippe omnibus sicut forte negocium magiæ facessitur, quicquid omnino egerint, obijcietur. Votum in alicuius statuæ femore assignasti. igitur magus es, aut cur signasti? tacitas preces in templo deis allegasti. igitur magus es, aut quid optasti? contra, nihil in templo precatus es. igitur magus es, aut cur deos non rogasti? Similiter si posueris donum aliquod, si sacrificaueris, si uerbenam sumpseris. Dies me deficiet, si omnia uelim persequi, quorum rationem similiter calumniator flagitabit, presertim quod conditum cunq; quod obsignatum, quod inclusum domi obseruatur, id omne eodem argumento magicum dicetur, aut è cella promptuaria in forum atq; in iudicium proferetur. Hæc quanta sint & cuiusmodi Maxime, quantusq; campus calumnijs, hoc Aemuliani tramite aperiatur, quantiq; sudores innocentibus hoc uno sudariolo adferantur. Possum equidem pluribus disputare, sed faciam, quod institui, extra, quod non necesse est, confitebor, & interrogatus ab Aemiliano, respondebo. Interrogas Aemuliane, quid in sudario habuerim. At ego quanquam omnino positum ullum sudarium meum in bibliotheca Pontiani possim negare, tamen Maxime fuisse concedam cum habeam dicere, nihil in eo inuolutum fuisse, quæ si dicam, neq; testimonio aliquo, neq; argumento reuincar. Nemo enim qui attigerit est. Vnus libertus, ut ais, qui uiderit, tamen inquam per me licet fuerit repertissimum, sic enim si uis arbitrare, ut olim Vlyxi socij thesaurum reperisse arbitrati sunt, cum utrem uentosissimum manticularentur. Vin dicam cuiusmodi illas res in sudario ob

uolutas, laribus Pontiani commendarim? Mos tibi geretur, sacrorum pleraq; initia in græcia participaui. Eorum quædam signa & monumenta, tradita mihi à sacerdotibus sedulo cõseruo, nihil insolitum, nihil incognitum dico, uel unius liberi patris symmystæ qui adestis, scitis, quid domi conditum celetis, & absq; omnibus prophanis tacite ueneremini. At ego, ut dixi, multiiuga sacra, & plurimos ritus, uarias cærimonias, studio ueri & officio erga deos didici, Nec hoc ad tẽpus compono, sed ad hinc fermè triennium est, cum primis diebus, quibus Aeeam ueneram, publice disserens de Aesculapij maiestate, eadẽ ista præ me tuli, et quod sacra nossem percensui. Ea disputatio celebratissima est, uulgo legitur, in omnium manibus uersatur, non tam facundia mea, q̃ mentione Aesculapij religiosis Aeensibus commendata. Dicite aliqui, siquis forte meminit, huius loci principium. Audis' ne Maxime multos suggerentis? immo etiam ecce liber offertur, recitari ipsa hæc iubebo, quoniam ostendis humanissimo uultu, auditione te ista non grauari. Etiam ne cuiquã mirum uideri potest, cui sit ulla memoria religionis, hominem tot mysterijs deum conscium, quædam sacrorum crepundia domi adseruare? atq; ea lineo texto inuoluere, quod purissimum est rebus diuinis uelamentum. quippe lana segnissimi corporis excrementum pecori detracta, iam inde Orphei & Pythagoræ scitis prophanus uestitus est. Sed enim mundissima lini seges, inter optimas fruges terra exorta, non modo indutui, & amictui, sanctissimis ægyptiorũ sacerdotibus, sed opertui quoq; inde rebus sacris usurpatur. Atq; ego scio

nonnullos, & cum primis Aemilianum istum facetiæ sibi habere, res diuinas deridere. Nam, ut audio, ꝑcensentibus ijs, qui istum nouere, nulli deo ad hoc æui supplicauit, nullum templum frequentauit, si fanum aliquod prætereat, nephas habet, adorandi gratia manum labris admouere. Iste uero nec dijs rurationis, q eum pascunt, ac uestiunt, segetis ullas, aut uitis, aut gregis primicias impartit, nullum in uilla eius delubrum situm, nullus locus, aut lucus consecratus. Et qd ego de luco, & delubro loquor? negãt uidisse se qui fuere, unum saltem i finibus eius, aut lapidem unctum, aut ramum coronatum. Igitur agnomenta ei duo indita, Charon, ut iam dixi, ob oris & animi diritatẽ. Sed alterum quod libentius audit, ob deorum contemptum Mezentius. Quapropter facile intelligo, hasce ei tot initiorum enumerationes nugas uideri, & forsan ne ob hanc diuini contumaciam non inducat in animum, uerum esse quod dixi, me sanctissime tot sacrorum signa, & memoracula custodire. Sed ego quid de me Mezentius sentiat, manum non uorterim. Cæteris autem clarissima uoce profiteor, siqui forte adest, eorundem solemnium mihi particeps, signum dato, et audiat licet, quæ ego adseruem. Nam equidem nullo unq̃ periculo compellar, quæ reticenda accepi, hæc ad prophanos annunciare. Vt puto Maxime satis uideor, cuiuis, uel iniquissimo animo explesse, & quod ad sudarium pertineat, omnem criminis maculam detersisse, ac bono iam periculo ad testimonium illud Crassi, quod post ista quasi grauissimum legerunt, à suspicionibus Aemiliani trãscensurus. Testimonium ex libel-

lo legi, audisti Gumiæ cuiusdam, & desperati lurconis, Iunij Crassi, me in eius domo nocturna sacra cũ Appio Quintiano amico meo factitasse, qui ibi mercede diuersabatur. Idq; se ait Crassus, q̃q̃ meo tempore uel Alexandriæ fuerit, tamen à cæde & fumo, & auium plumis comperisse, scilicet eum cum Alexandriæ symposia obiret. Est enim Crassus iste, qui non inuitus de die ĩ ganeas correpat. In illo cauponis nidore pinnas de penatibus suis aduectas aucupatum, fumum domus suæ agnouisse, patrio culmine longe exortum. Quem si oculis uidit, ultra Vlyxi uota & desideria hic quidem est oculatus. Vlyxes fumum terra sua mergentem compluribus annis è litore prospectãs, frustra captauit. Crassus in paucis, quibus abfuit mensibus, eundem fumum, sine labore in taberna uinaria sedens, conspexit. Sin uero naribus nidorem domesticũ præsensit, uincit idem sagacitate odorandi canes, et uulturios. Cui enim cani, cui uulturio alexandrini cœli quicq̃ abusq; Aeensium finibus oboleat. Est quidem Crassus iste summus helluo, & omnis fumi non imperitus, sed profecto studio bibendi, quo solo cẽsetur, facilius ad eum Alexandria uini aurea q̃ fumi perueniret. Intellexit hoc & ipse incredibile futurum. Nam dicitur ante horam diei secundam, ieiunus adhuc & abstemius, testimonium istud uendidisse. Igitur scripsit, hæc se ad hunc modum comperisse, postquam Alexãdria reuenerit, domum suam recta contendisse, ex qua iam Quintianus migrarat, ibi in uestibulo multas auium pinnas offendisse. Præterea parietes fuligine deformatos, quæsisse causas ex seruo suo quẽ Aecæ re-

liquerit, eumq; sibi de meis & Quintiani nocturnis sacris indicasse, Quam uero subtiliter compositũ, & uerisimiliter commentum, me siquid eius facere uellem, non domi meæ potius facturum fuisse. Quintianum istum qui mihi assistit, quem ego pro amicitia, quæ mihi cum eo arctissima est, proq; eius egregia eruditione, & perfectissima eloquentia, honoris & laudis gratia nomino. Hunc igitur Quintianum, si quas auis in cœna habuisset, aut (quod aiunt) magiæ causa interemisset, puerum nullum habuisse, qui pinnas conuerteret, & foras abijceret. Præterea fumi tãtam uim fuisse, ut parietes atros redderet, eamq; deformitatem, quoad habitauit, passum in cubiculo suo Quintianum? Nihil dicis Aemiliane? Non est uerisimile, nisi forte Crassus non in cubiculum reuersus perrexit, sed suo more recta ad focum. Vnde autem seruus Crassi suspicatus est noctu potissimum parietes fumigatos? an ex fumi colore? uidelicet fumus nocturnus nigrior est, eoq; diurno fumo differt? Cur autem suspicax seruus, ac tam diligens, passus est Quintianum migrare prius q̃ mundá domum redderet. Cur illæ plumæ quasi plumbeæ, tam diu usq; ad aduentum Crassi manserũt? nonne simul & Crassus seruus suus? sed ipse hæc potius de fuligne & pinnis mentitus ẽ? dum non potest nec in testimonio dando discedere longius à culina. Cur autem testimonium ex libello legistis? Crassus ipse ubi gentium est? An Alexandriam tedio domus remeauit? An parietes suos detergit? An qđ uerius est, ex crapula helluo attemptatur? Nam equidem hæc fabra tecum hesterna die animaduerti sa-

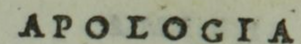
tis notabiliter in medio foro tibi Aemiliane obructā tem, quære à nomenclatoribus tuis Maxime, q̄q̄ est ille cauponibus, q̄ nomenclatoribus notior, tamen inquā interroga, an hic Iunium Crassum Acensem uiderint, non negabunt, exhibeat nobis Aemilianus iuuenem honestissimum, cuius testimonio nititur. Quid sit diei uides. Dico Crassum iamdudum ebrium stertere, aut secundo lauacro ad repotia cœnæ obeunda uinolentū sudorem in balneo desudare. Iste cum maxime præsens per libellum loquitur, non quin adeo sit alienatus omni pudore, ut etiam sub oculis tuis si foret, sine rubore ullo mentiretur, sed fortasse nec tantulum potuit ebrius sibi temperare, ut hanc horam sobrie expectaret, aut potius Aemilianus de cōsilio fecit, ne cum sub tam seueris oculis tuis constitueret, ne tu bæluam illam uulsis maxillis, fœdo aspectu de specie improbares, cum animaduertisses caput iuuenis barba & capillo populatum, madentis oculos, cilia turgentia, rictum, saliuosa labia, uocem absonam, manuum tremorem, ructus. Nam patrimonium omne iam iam pridem abliguritum, nec quicq̄ ei de bonis paternis superest, nisi una domus ad calumniam uenditandam, quā tamen nunq̄ charius, q̄ in hoc testimonio locauit. Nam temulentum istud mendacium tribus milibus nummis Aemiliano huic uendidit, idq; Aeeæ nemini ignoratur. Omnes hoc anteq̄ fieret, cognouimus, & potui denuntiatione impedire, nisi scirem mendacium tam stultum potius Aemiliano, qui frustra redimebat, q̄ mihi, qui merito contemnebam, obfuturum. Volui & Aemilianum damno affici, & Crassum testimonij sui de-

decore prostitui. Cæterum nudiustertius, haudquaq̃ occulta res acta est in Rufini cuiusdam domo, de quo mox dicam, intercessoribus & deprecatoribus ipso Rufino & Calpurniano. Quod eo libentius Rufinus perfecit, ꝙ erat certus ad uxorem suam, cuius stupra sciens dissimulat, non minimam partem præmij eius Crassum relaturum. Vidi te quoq; Maxime, coitionem aduersum me, & coniurationem eorum pro tua sapiẽtia suspicatum, simul libellus ille prolatus est, totam rẽ uultu aspernantem. Deniq; q̃q̃ sunt soluta audacia & importuna impudentia præditi, tamen testimonio Crassi, cuius oboluisse fecem uidebant, nec ipsi ausi sunt ꝑlegere, nec quicq̃ eo niti. Verum ego ista propterea cõmemoraui, non ꝙ pinnarum formidines, & fuliginis maculam, te præsertim iudice timerem, sed ut ne impunitum Crasso foret, quod Aemiliano homini rustico fumum uendidit. Vnde etiam crimen ab illis cum Pudentillæ literas legerent, de cuiusdam sigilli fabricatione prolatum est, quod me aiunt ad magica maleficia occulta fabrica, ligno exquisitissimo comparasse, & cum sit celeri forma, turpe, & horribile, tamen impendio colore, & græco uocabulo nuncupare. Nisi fallor, ordine eorum uestigia persequor, et singillatim apprehendens omnem calumniæ textum retexo. Occulta fuisse fabricatio sigilli, quod dicitis qui potest? cuius uos adeo artificem non ignorastis? ut ei, uti præsto esset, denunciaueritis. En adest Cornelius, Saturninus artifex uir inter suos & arte laudatus, & moribus cõprobatus, qui tibi Maxime pauloante diligenter sciscitanti, omnem ordinem gestæ rei, summa cum fide &

ueritate percensuit, me cum apud eum multas geometricas formas Gnosso uidissem, subtiliter, & ad fabre factas, inuitatum eius artificio, quædam mechanica, ut mihi elaborasset, petisse, simul & aliquod simulachrum cuiuscunq; uellet dei, cui ex more meo supplicassem, quacunq; materia dummodo lignea exculperet. Igitur primo buxeã temptasse. Interim dum ego ruri ago, Sicinium Pontianum priuignum meum, qui factum uolebat impetratos hebeni loculos, à muliere honestissima Capitolina ad se attulisse. Ex illa potius materie rariore, & durabiliore, uti faceret, adhortatũ. Id munus cum primis gratum mihi fore. Sed ea se fecisse, perinde ut loculi suppetebant. Ita minutatim ex tabellis compacta crassitudine Mercuriolum expediri potuisse. Hæc ut dico omnia audisti. Præterea à filio Capitolinæ probissimo adolescente, qui præsens est, sciscitante te, eadem dicta sunt. Pontianum loculos petisse, Pontianum Saturnino artifici detulisse. Etiam illud non negatur, Pontianum à Saturnino perfectum sigillum recepisse, & postea dono mihi dedisse. His omnibus palàm atq; aperte probatis, quid omnino superest, in quo suspicio aliqua magiæ delitescat? Immo quid omnino est, quod uos manifesti mendacij non reuincat? occulte fabricatum esse sigillum dixistis, quod Pontianus splendidissimus eques fieri curauit, quod Saturninus uir grauis, & probe inter suos cognitus, in taberrnula sua sedens, propalam exculpsit, quod ornatissima matrona munere suo adiuuit, quod, & futurum, & factum multi cum seruorum, tum amicorum, q̃ ad me uentitabant, scirent, lignum à me toto oppido,

& quidem oppido quæsitum, non piguit uos commenti ri? quem quidem abfuisse meo tempore scitis, quem iussisse fieri qualicunq; materia probatum est. Tertium mendacium uestrum fuit, macilentam uel omnino euiscceratam formam diri cadaueris fabricatam, prorsus horribilem & laruualem. Quod si compertum habebatis ante euidens signum magiæ, cur mihi ut exhiberem, non denuntiastis? An ut possetis in rem absentẽ libere mentiri? Cuius tamen falsi facultas, opportunitate quadam meæ consuetudinis, uobis adempta est. Nã morem mihi habeo quoquo eam, simulachrum alicuius dei inter libellos conditum gestare, eiq; diebus festis, thure & mero, & aliquando uictimis supplicare. Dudum ergo cum audirem scelestum, per q̃ inpudenti mendacio dictitari, iussi curriculo iret aliquis, et ex hospitio meo Mercuriolum afferret, quem mihi Saturninus iste Aeeæ fabricatus est, cedo tu, eum uideant, teneant, considerent, En uobis quem scelestus ille scelestũ nominabat. Auditis' ne reclamationem omnium qui adsunt? Auditis' ne mendacij uestri damnatione m? nõ uos tot calumniarum tandem dispudet? Hiccine est scelestus? Hiccine est larua? Hoccine est quod appellitabatis dæmonium, magicum ne istud? an solemne & cõmune simulachrum est. Accipe quæso Maxime, et contemplare bene, tam puris & tam pijs manibus tuis traditur res consecrata. En uide q̃ facies eius decora et succi plena sit, q̃ hilaris dei uultus, ut decenter utrinq; lanugo malis deserpat, ut in capite crispatus capillus sub uno pilei umbraculo appareat, q̃ lepide super tempora pares pinnulæ emineant. Quàm autem festiue cir

ad humeros ueſtis ſubſtricta ſit. Hunc qui ſceleſtum au
det dicere profecto ille ſimulachra deorũ nulla uidet,
aut omnia negligit. Hunc deniq; qui laruam putat,
ipſe eſt laruatus. At tibi Aemiliane pro iſto mendacio,
aut deus iſte ſuperum & inferum commeator, utro-
rumq; deorum malam gratiam, ſemperq́; obuias ſpe
cies mortuorum, quicquid umbrarum eſt uſquam, qc-
quid lemurum, quicquid manium, quicquid laruarũ
oculis tuis oggerat. Omnia noctium occurſacula, oĩa
buſtorum formidamina, omnia ſepulchrorum terri-
culamenta, à quibus tamen æuo & merito haud longe
abes. Cæterum platonica familia, nihil nouimus niſi
feſtum, & lætum, & ſolemne. & ſuperum & cœle
ſte. Quin altitudinis ſtudio ſecta iſta etiam cœlo ipſo
ſublimiora quæpiam ueſtigauit, & in extimo mundi
tergo degit. Scit me uera dicere Maximus, qui legit
in Phedro diligenter. Idem Maximus optime intelligit,
ut de nomine etiam uobis reſpondeam, quis' nam ſit
ille non à me primo, ſed à Platone nuncupatus βασι-
λεύς. Quis' nam ſit ille βασιλεὺς totius rerum natu-
ræ cauſa, & ratio & origo initialis, ſummus animi
genitor, æternus animantum ſoſpitator, aſſiduus mun-
di ſui opifex. Sed enim ſine opera opifex, ſine cura ſo-
ſpitator, ſine propagatione genitor, neq; loco, neq; tem-
pore, nec ulla uice comprehenſus, eoq́; paucis cogita-
bilis, nemini effabilis. En ultro augeo magiæ ſuſpicio-
nem non reſpondeo tibi Aemiliane quem colam βα-
σιλέα. quin ſi ipſe proconſul interroget, quid ſit deus
meus, tacebo de nomine, ut in præſentiarum ſatis di-
xi. quod ſupereſt, nec ipſe ſum neſcius, quoſdam circun

ſtantium cupere audire, cur non argento, uel auro, ſed potiſſimum ex ligno ſimulachrum fieri uoluerim, idq́; eos arbitror, non tam ignoſcendi, q̃ cognoſcendi cauſa deſiderare, ut hoc etiam ſcrupulo liberentur, cum uiderint omnem ſuſpicionem criminis abunde confutatam. Audi igitur cui cura cognoſcere eſt, ſed animo quantum potes erecto, & attento, quaſi uerba ipſa Platonis iam ſenis de nouiſſimo legum libro auditurus. in quo prohibet, ut delubra nemo audeat priuatim conſtituere, cenſet etenim ſatis ciuibus ad immolandas uictimas templa publica. Deinde ſubnectit.

* ut

omnium aſſenſus declarauit, maximeq́; qui in conſilio eſtis, competentiſſime uideor uſus Platone, ut uitæ magiſtro, ita cauſæ patrono, cuius legibus obedientem me uidetis.

ORATIO SECVNDA

Nunc tempus est ad epistolas Pudentillæ præuerti, uel adeo totius rei ordinem paulo altius petere, ut omnibus manifestissime pateat, me quem lucri cupiditate inuasisse Pudentillæ domum dictitant, si ullū lucrum cogitarem, fugere semper à domo ista debuisse, quin & in cæteris causis minime prosperum matrimonium, & nisi ipsa mulier tot incommoda uirtutibus suis repensaret, inimicum. Neq; enim ulla alia causa, præter cassam inuidiam reperiri potest, quæ iudicium istud mihi, & multa antea pericula uitæ conflauerit. Cæterum cur Aemilianus commoueretur, & si uere me magum conspexisset, qui non modo ullo facto, sed ne tantulo quidem dicto meo læsus est, ut uideretur se merito ultum ire, neq; autem gloriæ causa me accusat, ut M. Antonius cum Carbonem. C. Mutius. A. Albutium. P. Sulpitius. Cn. Norbanum. C. Furius. M. Aquilium. C. Curio. Q. Metellum. Quippe homines eruditissimi, iuuenes laudis gratia, primum hoc rudimentum forensis operæ subibant, ut aliquo insigni iudicio ciuibus suis noscerentur, qui mos incipientibus adolescentulis, ad illustrandum ingeniū florem, apud antiquos concessus diu exoleuit, quod si nunc quoq; frequens esset, tamen ab hoc procul abfuisset. Nam neq; facundiæ ostentatio rudi et indocto, neq; gloriæ cupido rustico & barbaro, neq; inceptio patrociniorum, capulari seni congruisset, nisi forte Aemilianus pro sua seueritate exemplum dedit,

& ipsis maleficijs infensus, accusationem istam pro morum integritate suscepit. At hoc ego Aemiliano, nó huic afro, sed illi africano, & numantino, & praeterea censorio uix credidissem, ne huic frutici credam non modo odium peccatorum, sed saltem intellectum inesse. Quid igitur est? Cuiuis clare dilucet aliam rẽ, inuidiam nullam esse, quae hunc & Herennium Rufinum impulsorem huius, de quo mox dicam, caeterosq; inimicos meos, ad nectendas magiae calumnias prouocarit. Quinq; igitur res sunt, quas me oportet disputare. Nam si probe memini, quod ad Pudentillam attinet, haec obiecere, Vna res est, quod nunquã eam uoluisse nubere post priorem maritum, sed meis carminibus coactam dixere. Altera res est de epistolis eius, quam confessionem magiae putant. Deinde sexagesimo anno aetatis ad libidinem nupsisse, quod in uilla ac non in oppido tabulae nuptiales sint consignatae, tertio & quarto loco obiecere. Nouissima & eadem inuidiosissima criminatio de dote fuit, ibi omne uirus totis uiribus adnixi effudere, ibi maxime angebantur. Atq; ita dixere, me grandem dotem mox in principio coniunctionis nostrae mulieri amanti remotis arbitris in uilla extorsisse. Quae omnia tam falsa, tam nihili, tam inania ostendam, adeoq; facile & sine ulla controuersia refutabo, ut medius fidius uerear Maxime, quiq; in consilio estis, ne demissum & subornatum a me accusatorem putetis, ut inuidiam meam reperta occasione palàm restinguerem. Mihi credite, quod re ab se intelligetur, oppido quã mihi laborandum est, ne tam friuolam accusationem me potius callide excogitasse, quã il-

los stulte suscepisse existimetis. Nunc dum ordinem rei breuiter persequor, & officio, ut ipse Aemilianus recognoscat falso se ad inuidiam meam inductum, & longe á uero aberrasse necesse habeat confiteri, quæso uti adhuc feceritis, uel siquo magis etiam potestis, ipsum fontem & fundamentum mendacij huiusce diligentissime cognoscatis. Aemilia Pudentilla, quæ nunc mihi uxor est, ex quodam Sicinio amico, qui cũ antea nupta fuerat, Pontianum & Pudentem filios genuit, eosq; pupillos in potestate aui relictos paterni (nam superstite patre amicus decesserat) per annos ferme quatuordecim memorabili pietate sedulo aluit. Non tamen libenter in ipso ætatis suæ flore tam diu uidua, sed puerorum auus, inuitam eam conciliare studebat alteri filio suo Sicinio claro, eoq; cæteros procos absterrebat, & præterea minabatur, si extrario nupsisse, nihil se filijs eius ex paternis eorum bonis testamento relicturum. Quam conditionem cum obstinate propositam uideret mulier sapiens, & egregie pia, ne qd filijs suis eo nomine incommodaret, facit quidem tabulas nuptiales, cum quo iubebatur, cum Sicinio claro. Verũ enimuero uanis frustrationibus nuptias eludit, eoadusque dum puerorum auus fato concessit, relictis filijs eius hæredibus, ita ut Pontianus, qui maior natu erat, fratri suo tutor esset. Eo scrupulo liberata, cum à principibus uiris in matrimonium peteretur, decreuit sibi diutius in uiduitate non permanendum. Quippe ut solitudinis tedium perpeti posset; tamen ægritudinem corporis ferre non poterat, mulier sancte pudica, tot annis uiduitatis sine culpa, sine fabula, assuetudine

coniugis torpens, & diutino situ uiscerum saucia, uitiatis intimis uteri, sæpe ad extremum uitæ discrimẽ doloribus obortis examinabatur. Medici cum obstetricibus consentiebant, penuria matrimonij morbũ quæsitum, malum in dies augeri, ægritudinem ingrauescere, dum ætatis aliquid supersit, nuptijs ualitudinem mendicandũ. Consilium istud cum alij approbarent, tum maxime Aemilianus iste, qui pauloprius confidẽtissimo mendacio adseuerabat, nunq̃ de nuptijs Pudentillam cogitasse, priusq̃ foret magicis maleficijs à me coacta, me solum repertum, qui uiduitatem eius uelut quandam uirginitatem carminibus & uenenis uiolarem. Sæpe audiui non de nihilo dici mendacem memorem oportere. At tibi Aemiliane non uenit in mentem, priusq̃ ego Aeeam uenirem, te literas etiam uti nuberet, scripsisse ad filium eius Pontianum, qui tum adultus Romæ agebat. Cedo tu epistolam, uel potius da ipsi, legat, sua sibi uoce, suisq́; uerbis sese reuincat. Est ne hæc tua epistola? quid palluisti? nam erubescere tu quidẽ non potes. Est' ne tua ista subscriptio? Recita quæso clarius, ut omnes intelligant quantum lingua eius manu discrepet, quantumq́; minor illi sit mecum, q̃ secum dissensio. Scripsisti' ne hæc Aemiliane, quæ lecta sunt? nubere illam uelle, & debere, scio, sed quem eligat, nescio, recte tu quidem nesciebas. Pudentilla enim tibi, cuius infestam malignitatem probe norat, de ipsa re tantum, cæterum de petitore nihil fatebatur. At tu dum eam putas etiam nunc Claro fratri tuo denupturam, falsa spe inductus, filio quoq; eius Pontiano author assentiendi fuisti. Igitur si Claro nupsisset homini

mini rusticano & decrepito seni, sponte eam diceres si ne ulla magia iam olim nuptã esse. Quoniam iuuenem talem qualem dicitis, elegit, coactam fecisse ais, cæterum semper nuptias aspernatam. Nescisti impro be epistolam tuam de ista re teneri, nescisti te tuomet te stimonio conuinctum iri. Quam tamen epistolam, Pu dentilla testem & indicem tuæ uoluntatis, ut quæ te leuem & mutabilem, nec minus mendacem, & im pudentem sciret, maluit retinere, q̃ mittere. Cæterum ipsa de ea re, Pontiano filio suo Romam scripsit, etiam causas consilij sui plene allegauit. Dixit illa omnia de ualitudine, nihil præterea esse, cur amplius deberet obdurare. Hæreditatem auitam longa uiduitate, cum despectu salutis suæ quæsisse. Eandem summa industria auxisse. Iam deum uoluntate, ipsum uxori, fratrem eius uirili togæ idoneos esse. Tandem aliquando se quoq; paterentur solitudini suæ, & ægritudini subuenire. Cæterum de pietate sua, & supremo iudicio ni hil metuerent, qualis uidua eis fuerit, talem nuptam futuram. Recitari iubebo exemplum epistolæ huius ad filium missæ. Satis puto ex istis cuiuis liquere posse, Pu dentillam non meis carminibus ab obstinata uiduitate compulsam, sed olim sua sponte à nubendo non alienam, quam me fortasse præ cæteris maluisse. Quæ ele ctio tam grauis fœminæ, cur mihi crimini potius, q̃ honori danda sit, non reperio. Non nihil tamen miror, q Aemilianus & Rufinus id iudicium mulieris ægre ferant, cum ij, qui Pudentillam in matrimonium peti uerunt, æquo aio patiantur me sibi prælatum. Quod quidem illa ut faceret, filio suo potius, q̃ animo obsecu-

ta est. Ita factum, nec Aemilianus poterit negare. Ná Pontianus acceptis literis matris, cófestim Romam aduolauit, metuens ne siquem auarum uirum nacta esset, omnia, ut sæpe fit, in mariti domum conferret. Ea solicitudo non mediocriter animum angebat. Omnes illi, fratriq; diuitiarum spes in facultatibus matris sitæ erant. Auus modicum reliquerat, mater sextertium quadragies possidebat. Ex quo sanè aliquantam pecuniam, nullis tabulis, sed ut æquum erat, mera fide acceptam filijs debebat. Hunc ille timorem mussitabat. Aduersari propalàm nòn audebat, ne uideretur diffidere. Cum in hoc statu res esset, inter precationem matris & metum filij, fortè ne an fato ego aduenio pergens Alexandriam. Dixissem hercule, quod utinam nunq̃ euenisset, ni me uxoris meæ aspectus prohiberet. Hyems anni erat. Ego ex fatigatione itineris aduectus apud Appios ueteres amicos meos, quos honoris, & amoris gratia nomino, aliquam multis diebus decumbo. Eò uenit ad me Pontianus, nam fuerat mihi non ita pridem ante multos annos Athenis per quosdam communis amicos conciliatus, & arcto posteà contubernio intime iunctus, facit omnia circa honorem meum obseruanter, circa salutem solicite, circa amorē callide, quippe etenim uidebatur sibi peridoneum maritum matri repperisse. Cui bono periculo totam domus fortunam concrederet. Ac primo quidem uoluntatem meam uerbis inuersis periclitabundus, quoniā me uiæ cupidum & conuersum ab uxoria re uidebat, orat saltem paulisper manere, uelle se mecum proficisci, hyemem alteram propter Syrtis æstus & besti-

as operiendam, quod illam mihi infirmitas exemisset. Multis etiam precibus me ab amicis meis Appijs aufert, ut sese in domum matris suæ transferat, salubriorem mihi habitationem futuram. Præterea prospectu maris, qui mihi gratissimus est, liberius me ex ea fruiturum. Hæc omnia adnixus impenso studio persuadet, & matrem suam, suumq; fratrem puerum istum mihi commendat, non nihil à me in communioribus studijs adiuuantur. Augetur oppido familiaritas, interibi reualesco. Dissero aliquid postulantibus amicis. Publicæ omnes, qui aderant, ingenti celebritate basilicam, qui locus auditorij erat complentes, inter alia pleraq; congruentissima uoce insigniter acclamant, petentes ut remanerem, fieremq; ciuis Aeensium. Mox auditorio misso, Pontianus eo principio me adhortus, consensum publicæ uocis pro diuino auspicio interpretatur, aperitq; consilium sibi esse, si ego non nolim, matrem suam, cui plurimi inhient, mecum coniungere, quoniam mihi soli ait rerum omnium confidere sese & credere, ut id onus recipiam, quoniam non formosa pupilla, sed mediocri facie mater liberorum mihi offeratur. Si hæc reputans, formæ aut diuitiarum gratia, me ad aliam conditionem reseruarem, neq; pro amico, neq; pro philosopho facturū. Nimis multa oratio est, si uelim memorare, quæ ego contra responderim, quam diu & quotiens inter nos uerbigeratū sit, quot & qualibus precibus me adgressus, haud prius omiserit, q̄ deniq; impetrarit, non quin ego Pudentillam iam anno perpetim assiduo conuictu probe spectassem, & uirtutum eius dotes explorassem, sed ut-

pote peregrinationis cupiens impedimentum, matrimo nĳ aliquantisper recusaueram. Mox tamen talem foe minam nihilo segnius uolui, q̃ si ultro appetissem. Persuaserat idem Pontianus matri suæ, ut me aliȷs omnibus mallet, & q̃ primum hæc perficere incredibili studio auebat. Vix ab eo tantam moram impetramus dum prius ipse uxorem duceret. Frater eius uirilis toga usum auspicaretur, tunc deinde ut nos coniungeremur. Vtinã hercule possem, quæ deinde dicenda sunt, sine maximo causæ dispendio transgredi, ne Põtiano, cui errorem suum deprecanti simpliciter ignou, uideor nunc leuitatem exprobrare. Confiteor enim, quod mihi obiectum est, eum, postq̃ uxorem duxerit, à conspecta fide desciuisse, ac derepente animi mutatum, quod antea nimio studio festinarat, pari pertinatia prohibitum isse. Deniq; matrimonium nostrum ne coalesceret, quid uis pati, quid uis facere, paratum fuisse, q̃uis omnis illa tum animi foeda mutatio & suscepta contra matrem simultas, non ipsi uitio uortenda sit, sed socero eius Oralli Herennio Rufino, qui unum neminem in terris uiliorem se, aut improbiorem, aut inquinatiorem reliquit. perpaucis hominem q̃ modestissimo potero, necessario demonstrabo, nisi omnino de eo reticuero, operam perdiderit, q̃ negocium istud mihi ex summis uiribus conflauit. Hic. n. est puerulihuius instigator, hic accusationis author, hic aduocatorum conductor, hic testium exemptor, hic totius calumniæ fornacula, hic Aemiliani huius fax & flagellum, id'q; apud omnis intemperatissime gloriatur, me suo machinatu reum postulatum. Et sane habet in istis, quod sibi

plaudat. Est enim litium omnium repertor, omnium falsorum commentator, omnium simulationum archi tectus, omnium malorum seminarium, necnon idem libidinum ganearumq; locus, lustrum, lupanar, iam inde ab ineunte æuo cunctis probris palam notus. Olim in pueritia, prius q̃ isto caluitio deformaretur, emasculatoribus suis ad omnia infãda morigerus. Mox in iuuentute saltandis fabulis exossis planè & ener uis, sed, ut audio, indocta & rudi mollitia. Negatur enim quicq̃ histrionis habuisse, præter impudicitiam. In hac etiam ætate, qua nunc est, qui istum deperdũt, multi sunt, honos auribus præfandus est, domus eius tota lenonia, tota familia contaminata, ipse propudiosus, uxor lupa, filij similes prorsus, diebus ac noctibus ludibrio iuuentutis, ianua calcibus propulsata, fe nestræ canticis circunstrepitæ, triclinium commessato ribus inquietum, cubiculum adulteris peruium. Neq; enim ulli ad introeundum metus est, nisi qui precium marito non attulit. Ita ei lecti sui contumelia uectigalis est. Olim solers suo, nũc coniugis corpore uulgo mœ ret. Cum ipso pleriq;, nec mentior, cum ipso inquam de uxoris noctibus paciscuntur. Iam illa inter uirum & uxorem nota collusio, qui amplam stipem mulieri detulerunt, nemo eos obseruat, suo arbitratu ascendũt. Qui inaniores uenere, signo dato pro adulteris depre henduntur, & quasi ad discendum uenerint, non pri us abeunt, q̃ aliquid scripserint. Quid enim faciat ho mo miser, ampliuscula fortuna deuolutus, quàm cũ fraude patris ex inopinato inuenerat? pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecu-

niam q̃ pudorem. Nã cum undiq; uersum tabulis flagitaretur, & quasi insanus, ab hominibus obuijs teneretur, lex inquit negat posse dissoluere, anulos aureos & omnia insignia dignitatis abijcit. Cum creditoribus depaciscitur. Pleraq; tamen rei familiaris in nomen uxoris callidissima fraude confert, ipse egens, nudus, & ignominia sua tectus reliquit Rufino huic, non mentior, sestertium XXX deuorandum. Tantum enim ad eum de bonis matris liberum uenit, præter quod ei uxor sua quottidianis dotibus quæsiuit. Quæ tamen omnia in paucis annis ita hic degulator studiose in uentrem condidit, & omnimodis cohircinationibus delapidauit, ut crederes metuere, nequid habere ex fraude paterna diceretur, homo iustus & morum dedit operam, quod male partum erat, ut male periret. Nec quicq̃ ei relictum est ex largiore fortuna, præter ambitionem miseram, & profundam gulam. Cæterũ uxor iam propemodum uetula & effœta, totam domum contumelijs abnuit. Filia autem per adolescentulos ditiores inuitamento matris suæ, nequicq̃ circũlata, quibusdã etiam procis ad experiundum permissa nisi in facilitatem Pontiani incidisset, fortasse an adhuc uidua, antequam nupta, domi sedisset. Pontianus ei multum quidem dehortantibus nobis, nuptiarum titulum falsum & imaginarium donauit, non nescius eam pauloantequã duceret, à quodam honestissimo iuuene, cui prius pacta fuerat, post satietatem derelictã. Venit igitur ad eum noua nupta, secura, & intrepida, pudore dispoliato, flore exoleto, flammeo obsoleto, uirgo rursum post recens repudium, nomen potius af-

ferens puellæ, quã integritatem. Vectabatur octaphoro. Vidistis profecto qui affuistis, quã improba iuuenum circũspectatrix, quã immodica sui ostentatrix. Quis non disciplinam matris agnouit, cum in puella uideret immedicatum os & purpurissatas genas? & illices oculos? dos erat à creditore omnis ad ternuntium pridie sumpta, & quidem grandior, quàm domus exhausta, & plena liberis postulabat. Sed enim iste, ut est rei modicus, spei immodicus, pari auaritia & egestatate, totum Pudentillæ quadragies præsumptione cassa deuorarat, eóq; me amoliendum ratus, quo facilius Pontiani facilitatem Pudentillæ solitudinem circunueniret, infit generum suum obiurgare, quod matrem suam mihi desponderat, suadet quã primum ex tanto periculo dum licet, pedem referat. Res matris ipse potius habeat, quã homini extrario sciens transmittat, ni ita faciat, inicit scrupulum amanti adolescentulo, ueterator minatur se filiam abducturum. Quid multis? iuuenem simplicem, præterea nouæ nuptæ illecebris obfrenatum, suo arbitratu de uia deflectit. It ille ad matrem uerborum Rufini gerulus, sed nequicquã temptata eius grauitate, ultro ipse leuitatis & inconstantiæ increpitus, reportat ad socerum haud mollia. Matri suæ præter ingenium placidissimum, & immobile, iram quoq; sua expostulatione accensisse, non mediocre pertinaciæ adiumentum. Respondisse eam deniq;, non clàm se esse Rufini, exoratione secum expostulari, eo uel magis sibi auxilium mariti, aduersum eius desperatam auaritiam comparandum. Hisce auditis exacerbatus aquariolus iste uxoris

suæ ita ira extumuit, ita exarsit furore, ut in fœminã sanctissimam & pudicissimam, præsente filio eius, digna cubiculo suo diceret, amatricem eam, me magum & ueneficum clamitaret multis audientibus, quos si uoles, nominabo, se mihi sua manu mortem allaturũ. Vix hercule possum iræ moderari. Ingens indignatio animo oboritur, tu' ne effœminatissime tua manu cuiquã uiro mortem minitaris? At qua tandem manu? Philomenæ? an Medeæ? an Clitemnestræ? quas tamen consultas, tanta mollicia animi, tanta formido ferri est. sine cludine saltas. Sed ne longius ab ordine digrediar, Pudentilla postquã filium uidet præter opinionẽ, contra suam esse sententiã deprauatum, rus profecta, scripsit ad eum obiurgandi gratia illas famosissimas literas, quibus ut isti aiebant, confessa est, sese mea magia in amorem inductam dementire. Quas tamen literas tabulario Pontiani præsente, & contra scribente Aemiliano, nudiustertius tuo iussu Maxime testato descripsimus, in quibus omnia contra prædicationem istorum pro me reperiuntur. Quanquã & si districtius magum me dixisset, posset uideri excusabunda, se filio uim meam, quã uoluntatem suam causari maluisse. An sola Phœdra falsum epistolium de amore commenta est? An non omnibus mulieribus hæc ars usitata est, ut cum aliquid eiusmodi uelle cœperunt, maluit coacte uideri? ꝙ si animo etiam ita putauit me magum esse, idcirco ne magus habear, quia hoc scripsit Pudentilla, uos tot argumentis, tot testibus, tanta oratione, magum me non probatis, illa uno uerbo probaret. Et quanto tandem grauius habendum est, quod

in iudicio subscribitur, quã quod in epistola scribitur. Quin tu meismet factis, non alienis uerbis reuincis. Cæterum eadem uia multi rei cuiusuis maleficij postulabuntur, si ratum futurum est, quod quisq; in epistola sua, uel amore, uel odio cuiuspiam scripserit. Magum te scripsit Pudentilla, igitur magus es. Quid si consulem me scripsisset, consul essem, quid enim si pictorem, si medicum, quid deniq; si innocentem, num aliquod horum putares, idcirco ꝙ illa dixisset? nihil scilicet. Atqui periniurium est, ei fidem in peioribus habere, cui in melioribus non haberes, posse literas eius ad perniciẽ, non posse ad salutem, sed inquieti animi fuit efflictim te amabat, concedo interim. Num tamen oẽs qui amantur, magi sunt, si hoc forte qui amat scripserit. Cedo nunc quod Pudentilla me in eo tempore non amabat, siquidem id foris scripsit, quod palàm erat mihi obfuturum. Postremo quid uis, sanam an insanã fuisse dum scriberet? sanam dices. Nihil ergo erat magicis artibus passa. Insanam respondebis. Nesciüt ergo quid scripserit, eoq; ei fides non habenda est, immo etiam si fuisset insana, insanam se esse nesciisset. Nam ut absurde facit qui tacere se dicit, quod ibidem dicendo tacere sese non tacet, & ipsa professione quod profitetur infirmat, ita uel magis hoc repugnat. Ego insanio, quod uerum non est, nisi sciens dicit. Porrò sanus est, qui scit, quid sit insania. Quippe insania scire se nõ potest, non magis q̃ cæcitas se uidere. Igitur Pudentilla compos mentis fuit, si compotem mentis se non putabat. Possum si uelim pluribus, sed mitto dialecticam. Ipsas literas longe aliud clamantis, & quasi dedita

opera ad iudiciũ istud præparatas, & accommodatas recitabo. Accipe tu, & lege, usque dum ego íterloquar, substine paulisper quæ sequuntur. Nam ad diuerticu lum rei uentum est. Adhuc enim Maxime, quantum equidem animaduerti, nusq̃ mulier magiam nomina uit, sed ordinem repetiuit eundem, quem ego paulopri us longa uiduitate de remedio ualitudinis, de uolunta te nubendi, de meis laudibus, quas ex Pontiano cogno uerat, de suasu ipsius, ut mihi potissimum nuberet. Hæc usq; adhuc lecta sunt. Superest ea pars epistolæ, quæ similiter pro me scripta, in me metipsum uertit cornua, ad expellendum à me crimen magiæ, sedulo omissa, memorabili laude Rufini uicæ mutauit, & ultro contrariam mihi opinionem quorundam Acensium, quasi mago quæsiuit. Multa fando Maxime audisti, & plura legendo didicisti, non pauca experiendo comperisti. Sed enim uersutiam tam insidiosam, tam ad mirabili scelere conflatam, negabis te unq̃ cognouisse. Quis Palamedes? quis Syphax? quis deniq; Euribates aut Phirinondas talem excogitasset? Omnes isti, quos nominaui, & siqui præterea fuerunt dolo memorandi, si cum hac una Rufini fallacia contendãtur, machi prorsus & bochones uidebuntur. O mirum commẽ tum, ò subtilitas digna carcere, & robore. Quis credat effici potuisse, ut quæ defensio fuerat, eadem manẽ tibus eisdem literis, in accusationem transuerteretur? Est Hercule incredibile. Sed hoc incredibile, ꝙ sit factum, probabo. Obiurgatio erat matris ad filium, ꝙ me talem uirum, qualem sibi prædicasset, nunc de Rufini sententia magum dictitaret. Verba ipsa ad hunc

modum se habebant.

*

Hæc ipsa uerba Rufinus, quæ græce interposuit, sola excerpta, & ab ordine suo seiugata, quasi confessionē mulieris circunferens, & Pontianum per forum ductans, uulgo ostendebat. Ipsas mulieris literas, illatenus qua dixi, legendas præbebat, cætera supra & infrascripta occultabat. Turpiora esse, q̄ ut ostenderentur, dictitabat. Satis esse confessionem mulieris de magia cognosci. Quid quæris? uerisimile omnibus uisum. Quæ purgandi mei gratia scripta erant, eadem mihi immanem inuidiam apud imperitos consciuere. Turbabat impurus hic in medio foro bacchabundus, epistolam sæpe aperiens proquiritabat. Apuleius magus dicit ipsa quæ sentit, & patitur, quid uultis amplius? Nemo erat qui pro me ferret, ac sic responderet. Totam sodes epistolam, cedo. Sine omnia inspiciam, principio ad finem perlegam. Multa sunt, quæ sola prolata calumniæ possint uideri obnoxia, cuiuis oratio insimulari potest, si ea quæ ex prioribus nexa sunt, principio sui defraudentur, si quædam ex ordine scriptorū ad libidinem supprimantur, si quæ simulationis causa dicta sunt, adseuerātis pronūciatione, q̄ exprobrantis legantur. Hæc & id genus ea q̄ merito tunc dici potuerint, ipse ordo epistolæ ostendat. At tu Aemiliane recognosce, an & hæc mecum testato descripserit.

*

*

Oro te Maxime, si literæ, ita ut partim uocales dicuntur, etiam propriam uocem usurparent, si uerba ita, ut poëtæ aiunt, pinnis apta uulgo uolarent, non'ne cum primum epistolam istam Rufinus mala fide excerperet, pauca legeret, multa & meliora sciens reticeret, non'ne tunc cæteræ literæ scelestè se detineri proclamassent? uerba suppressa de Rufini manibus foras euolassent? Totum forum tumultu complessent? si quoq; à Pudentilla missas, sibi etiam quæ dicerent, mandata. Improbo ac nefario homini per alienas literas falsum facere temptanti ne auscultarent, sibi potius audirent, Apuleium magiæ non accusatum à Pudentilla, sed accusante Rufino, absolutum. Quæ omnia & si tum dicta non sunt, tamen nunc cum magis prosunt, luce illustrius apparent. Patent artes tuæ Rufine, fraudes hiant, detectum mendacium est, ueritas olim interuersa, nunc se effert, & uelut alto barathro calũnias emergit. Ad literas Pudentillæ prouocastis. Literis uinco, quarum si uultis extremam quoq; clausulã audire, non inuidebo. Dic tu quibus uerbis epistolam finierit mulier obcãtata, uecors, amens, amans. Etiam'ne amplius reclamat uobis Pudentilla, & sanitatem suam à nostris calumnijs quodam præconio uindicat? Nubendi autem seu rationem, seu necessitatem fato ascribit, à quo multum magia remota est, uel potius omnino sublata. Quæ enim relinquitur uis cantaminibus & ueneficijs, si fatum rei cuiusq;, ueluti uiolentissimus torrens, neq; retineri potest, neq; impelli? Igitur hac sententia sua Pudentilla nonmodo me magum,

ſed omnino eſſe magiam negauit. Bene ꝙ integras epi ſtolas matris Pontianus ex more adſeruauit. Bene ꝙ uos feſtinatio iudicij anteuortit, ne quid in iſtis literis ex ocio nouaretis. Tuum hoc Maxime, tuæq; prouidẽtiæ beneficium eſt, ꝙ à principio intellectas calumnias, ne corroborarentur tempore, præcipitaſti, & nulla impartita mora ſubneruaſti. Finge nunc aliquid matrem filio ſecretis literis de amore, uti aſſolet, confeſſam. Hoccine uerum fuit Rufine, hoc nõ dico pium, ſed ſaltem humanum, promulgari eas literas, & potiſſimum filij preconio publicari. Sed ſum ego inſcius, qui poſtulo ut alienum pudorem conſerues, qui tuum perdideris. Cur autem præterita conqueror, cum non ſint minus acerba præſentia. Hucuſq; à uobis miſerum iſtum puerum deprauatum, ut matris ſuæ epiſtolas, quas putat amatorias, pro tribunali proconſuli recitet, apud uirum ſanctiſſimum Clau. Maximum, ante has imperatoris pij ſtatuas filius matris ſuæ pudenda exprobret ſtupra, & amores obiectet? Quis tam eſt mitis, quin exacerbeſcat? Tu'ne ultro parentis tuæ animũ in iſtis ſcrutans, oculos obſeruas? ſuſpiria numeras? affectiones exploras? tabulas intercipis? amorem reuincis? Tu'ne quod in cubiculo agat, perquiris? ne mater tua non dico amatrix, ſed'ne omnino fœmina eſt? ne tu in ea cogitas, niſi unam parentis religionem? O' infœlix uterum tuum Pudentilla, ò ſterilitas liberis potior, ò infauſti decem menſes, ò ingrati XIIII anni uiduitatis. Vipera, ut audio, exeſo matris utero in lucem proſerpit, atq; ita parricidio gignitur. At enim tibi à filio iam adulto, acerbiores morſus uiuenti, &

uidenti offeruntur, silentium tuũ laniatur, pudor tuus carpitur, pectus tuum foditur, uiscera intima protrahũtur. Hascine gratias bonus filius matri respondes, ob datam uitam? ob acquisitam hæreditatẽ? ob XIIII annorum longas alimonias? hiscine te patruus disciplinis erudiuit, ut si compertum habeas, filios tibi similes futuros, non audeas ducere uxorem. Est ille poëtæ uersus non ignotus,

» Odi puerulos præcoci sapientia,
» Sed enim malitia præcoci puerum.

Quis non auersetur, atq; oderit, cum uideat uelut mõstrum quoddam, prius robustos scelere q̃ tempore, ante nocentem q̃ potentem, uiridi pueritia, cana malitia, uel potius hoc magis noxium, q͏̃ cum uenia perniciosus est, & nondum penẽ, iam iniuriæ sufficit. Iniuriæ dico, immo enim sceleri aduersum parẽtem nefando, immani, impetibili. Athenienses quidem propter commune ius humanitatis, ex captiuis epistolis Philippi macedonis hostis sui, unam epistolam, cum singulæ publicæ legerentur, recitari prohibuerunt, quæ erat ad uxorem Olympiadem conscripta, hosti potius pepercerunt, ne maritale secretum diuulgarent, præferendũ rati fas commune propriæ ultioni. Tales hostes aduersus hostem. Tu qualis filius aduersus matrem, uides q̃ similia contendã. Tñ filius matris epistolas de amore, ut ais, scriptas, in isto cœtu legis, ĩ quo si aliquẽ poëtã lasciuiorẽ iuberetis legere, profecto non auderes, pudore tamen aliquo ĩpedirere, immo. n. nunq̃ matris tuæ literas attigisses, si ullas alias literas attigisses, ad q̃ ausus es tuam ipsius epistolã legendã dare, quam ni-

mis irreuerenter, nimis contumeliose & turpiter de matre tua scriptam, cum adhuc in eius sinu alerere, miseras clanculo ad Pontianum, scilicet ne semel peccasses, ac tam bonum tuum factum obtuto capesceret. Miser non intelligis, iccirco patruum tuum hoc fieri passum, quo se omnibus purgaret, si ex literis tuis nosceretur, te etiam priusq̃ ad eum commigrasses, etiam cum matri blandirere. Tamen iam tum uulpionem et impium fuisse. Cæterum neq; in animum inducere, tam stultum Aemilianum esse, ut arbitretur mihi literas pueri & eiusdem accusatoris mei obfuturas. Fuit & illa commenticia epistola, neq; mea manu scripta, neq; uerisimiliter conficta, qua uideri uolebant blandicijs à me mulierem solicitatam. Cur ergo blãdirer, si magiæ confidebam? qua autem uia ad istos peruenit epistola, ad Pudentillam scilicet per aliquem fidelem missa, ut in re tali actitari solet? cur præterea tã uitiosis uerbis, tam barbaro sermone ego conscriberẽ, quem ijdem dicunt nequaquam græcæ linguæ imperitum? Cur autem tam absurdis, tamq; tabernarijs blãdicijs subagitarem, quem ijdem aiunt uersibus amatorijs satis scite lasciuire? Sic est profecto, cuiuis palàm ẽ. Hic qui epistolam Pudentillæ græcatiorem legere nõ poterat, hanc ut suam facilius legit, & aptius commẽdauit. Sed iam de epistolis satis dictum habebo, si hoc unum addidero, Pudentillam quæ scripserat dissimulamenti causa & deridiculi post hasce literas euocasse ad se filios, & nurum cum his fermè duobus mensibus conuersatam dicat hic pius filius quid in eo tempore secus agentem uel loquentem matrem suam pro-

pter insaniam uiderit. Neget eam rationibus uillicorum, & opilionum, & equisionum solertissime subscripsisse. Neget fratrem suum Pontianum grauiter ab ea monitum, ut sibi ab insidijs Rufini caueret. Neget uere obiurgatum, q literas, quas ad eum miserat, uulgo circuntulisset, nec tamen bona fide legisset, Neget post ista quæ dixi, matrem suam mihi apud uillã iam pridem condicto loco nupsisse. Quippe ita placuerat in suburbana uilla potius ut coniungeremur, ne ciues denuo ad sportulas conuolarent, cum haud pridem Pudentilla de suo quinquaginta milia numum in populum expunxisset ea die, qua Pontianus uxorem duxit, & hic puerulus toga est inuolutus. Præterea ut conuiuijs multis ac molestijs supersederemus, quæ fermè ex more nouis maritis obeunda sunt. Habes Aemiliane causam totam, cur tabulæ nuptiales inter me ac Pudemtillam, non in oppido sint, sed in uilla suburbana consignatæ, ne quinquaginta millia nummum denuo profundenda essent, nec tecum aut apud te cœnandum esset. Est'ne causa idonea? Miror tamẽ q tu à uilla tantopere abhorreas, qui plerunq; rure uerser. eLex quidem Iulia de maritandis ordinibus nunq̃ scilicet ad hunc modum interdicit, uxorem in uilla ne ducato. Immo si uerum uelis, uxor ad prolẽ, multo auspicatius in uilla, q̃ in oppido ducitur. In solo uberi q̃ in loco sterili. In agri cæspite, q̃ in fori silice. Mater futura in ipso materno, si nubat in segete, adulta super fœcundam glebam, uel enim sub ulmo marita cubet in ipso gremio terræ, matres inter soboles herbarum, & propagines uitium, & arborum germina, ibi

mina, ibi & ille celeberrimus in comoedijs uersus de
* proximo congruit.

Romanorum etiam maioribus, Quintijs & Serranis, & multis alijs similibus, non modo uxores, uerum etiam consulatus, & dictaturæ in agris offerebantur. Cohibebam me in tam prolyxo loco, ne tibi gratum faciam, si uillam laudauero. De ætate uero Pudentillæ, de qua post ista satis confidenter mentitus es, ut etiam LX annos natam diceres nupsisse, de ea paucis tibi respondebo. Nam in re tam perspicua non opus est pluribus disputare. Pater eius natam sibi filiam, more cæterorum professus est, tabulæ eius partim tabulario publico, partim domo adseruantur. Quæ tibi ob os obijciuntur, porrige Aemiliano tabulas istas, lignum cósyderet, signa, quæ impressa sunt, recognoscat, consules legat, annos computet, quos LX mulieri assignabat, probet quinq; & quinquaginta, lustro mentitus est, parum hoc est, liberalius agam. Nã & ipse Pudentillæ multos annos largitus est. Redonabo igitur uicissim. Decem annos Mezentius cum Vlyxe errauit, quinquaginta saltem annorum mulierem ostendat. Quid multis? ut cum quadruplatore agam, bis duplum quinquennium faciam XX annos semel detraham. Iube Maxime consules computari, nisi fallor inuenies nunc Pudentillæ haud multo amplius XL annum ætatis ire. O falsum audax & nimium, o mendacium XX annorum exilio puniendum, dimidio tanta Aemiliane mentiri falsa audeas sesqualtera? si XXX annos pro decem dixisses, posses uideri pro computationis gestu errasse, quos circulare debueris

digitos, aperuisse. Cum uero XL quæ facilius cæteris porrecta palma significãtur, ea XL tu dimidio auges, non potes digitorum gestu errasse, nisi forte XXX annorum Pudentillam ratus, binos cuiusq; anni consules numerasti. Missa hæc facio, uenio nunc ad ipsum stirpem accusationis, ad ipsam causam maleficij, respõdeat Aemilianus & Rufinus, ob quod emolumentum, & si maxime magus forem, Pudentillam carminibus & uenenis ad matrimoniũ pellexissem. Atq; ego scio plerosq; reos alicuius facinoris postulatos, si fuisse quæpiam causæ probarentur, hoc uno se tamen abunde defendisse, uitam suam procul ab huiusmodi sceleribus abhorrere, nec id sibi obesse debere, q̄ uideantur quædam fuisse ad maleficium perpetrandum inuitamenta. Non enim omnia quæ fieri potuerint, pro factis habẽda. Rerũ uices uarias euenire, certum indicem cuiusq; animum esse, qui semper eodem ingenio ad uirtutem, uel ad malitiam moratus, firmum argumentum est accipiendi criminis, aut respondendi. Hæc ego q̄q̄ possum merito dicere, tamen uobis condono. Nec satis mihi duco, si me omnium quæ insimulastis abunde purgaui, si nusq̄ passus sum uel exiguam suspicionem magiæ consistere. Reputate uobiscum, quanta fiducia innocentiæ meæ, quantoq; despectu uestri agam, si una causa uel minima fuerit inuenta, cur ego debuerim Pudentillæ nuptias ob aliquod meum commodum appetere, si quamlibet modicum emolumentum probaueritis. Ego ille sim Carinondas, uel Damigeron, uel Hismoses, uel Ioannes, uel Apollonius, uel ipse Dardanus, uel quicunq; alius post Zoroastren & Hostanen inter magos

celebratus est. Vide quæso Maxime quem tumultum suscitarint, quoniam ego paucos magorum nominatim percensui. Quid faciam tam rudibus, tam barbaris? doceam Rufinum, hæc & multo plura alia nomina in bibliothecis publicis apud clarissimos scriptores me legisse? An disputem, longe aliud esse notitiam nominum, aliud artis eiusdem habere communionem? nec debere doctrinæ instrumentum & eruditionis memoriam pro confessione criminis haberi? An quod multo præstabilius est, tua doctrina Claudi Maxime, tuaq; perfecta eruditione fretus, contemnam stultis & impolitis ad hæc respondere? Ita potius faciam, quid illi existiment nacti non putabo, quod instituì pergam disputare, nullam mihi causam fuisse, Pudentillam ueneficijs ad nuptias prolectandi, formam mulieris & ætatem ipsi ultro improbauerunt, idq; mihi uitio dederunt, talem uxorem causa auaritiæ concupisse, atq; adeo primo dotem in congressu grandem & uberem rapuisse. Ad hæc Maxime longa oratione fatigare te non est consilium. Nihil uerbis opus est, cum multo disertius ipsæ tabulæ loquantur. In quibus omnia contra, q̃ isti ex sua rapacitate de me quoq; coniectauerũt, facta impræsentiarum, & prouisa in posterum deprehendes, iam primum mulieris locupletissimæ modicã dotem, neq; eam datam, sed tantummodo promissam. Præter hæc ea conditione factam coniectionem, si nullis ex me susceptis liberis uita demigrasset, ut dos oĩs apud filios eius Pontianum & Pudentem maneret. Sin uero uno una'ue superstite diem suum obisset, uti tum diuidua pars dotis posteriori filio, reliqua priori-

bus cederet. Hæc, ut dico tabulis ipsis docebo. Fors fuerit, ut ne sic quidem credat Aemilianus sola CCC millia numum scripta, eorumq́; repetitionem filijs Pudentillæ pacto datam. Capiens ipse tu manibus tuis tabulas istas, da impulsori tuo Rufino legat. Pudeat illum tumidi animi sui, & ambitiosæ mendacitatis, quippe ipse egens, nudus CCC millibus numum à creditore acceptis filiam dotauit. Pudentilla locuplex fœmina CCC millibus dotis fuit contenta, & maritũ habet, & multis sæpe & ingentibus dotibus spretis, inani nomine tantulæ dotis contentum. Cæterum præter uxorem suam nihil computantem, omnem supellectilẽ, cunctasq́; diuitias in concordia coniugis & multo amore ponentem. Quanq̃ quis omnium uel exigue rerum peritus culpare auderet, si mulier uidua et mediocri forma, at non ætate mediocri, nubere uolens, lõga dote & molli conditione inuitasset iuuenem, neq; corpore, neq; animo, neq; fortuna pœnitendum. Virgo formosa, & si sit oppido pauper, tamen abunde dotata est. Affert quippe ad maritum nouum animi indolẽ, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Ipsa uirginitatis commendatio iure meritoq́; omnibus maritis acceptissima est. Nam quodcũq; aliud in dotem acceperis, potes cũ libuit, ne sis beneficio obstrictus, omne, ut acceperas, retribuere, pecuniam remunerare, mancipia restituere, domo demigrare, prædijs cædere, sola uirginitas cum semel accepta est, reddi nequitur. Sola apud maritum ex rebus dotalibus remanet. Vidua autem qualis nuptijs uenit, talis diuortio digreditur, nihil affert impossibile, sed uenit iam ab alio præflora

ta, certe tibi ad quæ uelis, minime docilis, non minus suspectans nouã domum, quàm ipsa iam ob unum diuortium suspectanda, siue illa morte amisit maritum, ut sæui hominis mulier, & infausti coniugij, minime appetenda, seu repudio digressa est, utramuis habeat culpam mulier, quæ aut tam intolerabilis fuit, ut repudiaretur, aut tam insolens, ut repudiaret. Ob hæc & alia uiduæ dote aucta procos sollicitant quod Pudentilla quoq; in alio marito fecisset, si philosophum spernentem dotis non reperisset. Age uero si auaritiæ causa mulierem concupissem, quid mihi utilius ad possidẽdam domum eius fuit, quàm simultatem inter matrem & filios serere? Alienare ab eius animo liberorum charitatem? quo liberius & arctius desolatam mulierem solus possiderẽ. Fuit'ne hoc prædonis, quod esse uos fingitis? Ego uero quietis & concordiæ & pietatis author, conciliator, fauissor, nonmodo noua odia non serui, sed uetera quoq; funditus extirpaui. Suasi uxori meæ, cuius, ut isti aiunt, iã uniuersas opes transuoraram, suasi inquam, ac deniq; persuasi, ut filijs pecuniã suã reposcentibus, de quo supra dixerã, ut eã pecuniam sine mora redderet in prædijs, uili æstimatis, & quanto ipsi uolebãt. Præterea ex re familiari sua fructuosissimos agros, & grandem domum, opulente ornatam, magnamq; uim tritici, et ordei, & uini, & olei, cæterorumq; fructuũ. Seruos quoq; haud minus quadringentos, pecora amplius, neq; pauca, neq; abiecti precij donaret, ut eos & ex ea quam tribuisset parte, securos haberet, & ad cætera hæreditatis bona spe inuitaret. Hæc ego ab inuita Pudentilla (patietur.n.

me, uti res fuit ita dicere) ægre exauditus ingentibus precibus, inuite & irate extorsi. matrem filijs reconciliaui. Priuignos meos primo hoc uictrici beneficio, grandi pecunia auxi. Cognitum hoc est tota ciuitate. Rufinum omnes execrati, me laudibus tulere. Venerat ad nos prius quàm istam donationem mater perficeret, ut cum dissimili isto fratre suo, Pontianus ante pedes nostros aduolutus, ueniã & obliuionem præteritorum omnium postularet, flens & manus nostras osculabũdus, ac dicens pœnitere, q Rufino & similibus auscultarit. Petit postea suppliciter, uti se Lolliano quoq; auito C. V. purgem, cui haud pridem tirocinio profectionis suæ fuerat à me commendatus, qppe compererat ante paucos dies omnia me ut acta erant, ad eum perscripsisse. Id quoq; à me impetrat. Itaq; acceptis literis Carthaginem pergit, ubi iã prope exacto consulatus sui munere, Lollianus auitus Maxime opperiebatur. His epistolis meis lectis, pro sua eximia humanitate, gratulatus Pontiano, q cito errorem suum correxisset, rescripsit mihi per eum. Quas literas dij boni? qua doctrina? quo lepore? qua uerborum amœnitate simul & iucunditate? prorsus ut uir bonus dicendi peritus. Scio te Maxime libenter eius literas auditurũ. Et quidem si perlegam, mea uoce pronunciabo. Cedo tu Auiti epistolas, ut quæ semper ornamento mihi fuerunt, sint nunc etiam saluti. At tu licebit aquam sinas fluere. Namq; optimi uiri literas ter & quater ab eo quantouis temporis dispendio lectitarem. Non sum nescius, debuisse me post istas Auiti literas perorare. Quem enim laudatorem locupletio-

rem, quem testem uitæ meæ sanctiorem producam? Quem deniq; aduocatum facundiorem? Multos in uita mea Ro. nominis disertos uiros sedulo cognoui, sed sum æque neminem admiratus. Nemo est hodie, quantum mea opinio fert, alicuius in eloquentia laudis ac spei, quin Auitus esse longe malit, si cum eo se remota inuidia uelit conferre. Quippe omnes fandi uirtutes penè diuersæ in illo uiro congruunt. Quamcunq; orationem struxerit Auitus, ita illa erit undiq; sui pfecte absoluta, ut in illa neq; Cato grauitatem requirat, neq; Lælius lenitatem, neq; Gracchus impetum, nec Cæsar calorē, nec Hortensius distributionem, nec Caluus argutias, nec parsimoniam Sallustius, nec opulentiam Cicero. Prorsus in qua, ne omnis persequar, si Auitum audias, neque additum quicquam uelis, neq; detractum, neque autem aliquid commutatum. Video Maxime quàm benigne audias, quæ in amico tuo Auito recognoscis. Tua me comitas, ut uel pauca dicerem de eo, inuitauit. At non usqueadeo tuæ beneuolentiæ indulgebo, ut mihi permittam iam propemodum fesso in causa prorsus ad finem inclinata, de egregijs uirtutibus eius nunc demum incipere. Quin potius eas integris uiribus, & tempori libero seruem. Nunc enim mihi (quod ægrefero) à commemoratione tanti uiri, ad pestes istas oratio reuoluenda est. Audes' ne te ergo Aemuliane cum Auito conferre? Quem ne ille bonum uirum ait, cuius animi disputationem tam plenè suis literis collaudat, eum tu magiæ maleficij criminis insectabere? An inuasisse me domum Pudentillæ, & compillare bona eius? Tu ma-

gis dolere debes, q̃ doluisset Pontianus, qui mihi ob paucorum dierum, uestro scilicet instinctu, ortas simultates, etiam absenti, apud Auitum satisfecit. Qui mihi apud tantum uirum gratias egit. Puta me acta apud Auitum, non literas ipsius legisse. Quid posses, uel quas quis in isto negocio accusare? Pontianus ipse q̃d à matre donatum acceperat, meo muneri acceptum ferebat. Pontianus me uictricũ sibi contigisse intimis affectionibus lætabatur. Quod utinam incolumis Carthagine reuertisset, uel quoniam sic ei fuerat fato decretum, utinam tu Rufine summum eius iudicium nõ impedisses, quas mihi aut coram, aut deniq; in testamento gratias egisset. Literas tamen quas ad me Carthagine, uel iam adueniens ex itinere præmisit, quas adhuc ualidus, quas iam æger, plenas honoris, plenas amoris. Quæso Maxime paulisper recitari sinas, ut sciat frater eius, accusator meus, q̃ in omnibus Mineruæ curriculum cum fratre optimæ memoriæ uiro currat. Audisti' ne uocabula quæ mihi Pontianus frater tuus tribuerat? Me parentem suum, me dominum, me magistrum, tum sæpe alias, tum in extremo tempore uitæ uocans. Possem tuas quoq; paris epistolas promere, si uel exiguam moram tanti putarem, potius testamentum illud recens tui fratris, q̃q̃ imperfectum, tamen proferri cuperem, in quo mei officiosissime, et honestissime meminit. Quod tamen testamentum Rufinus neq; comparari, neq; perfici passus, etiam pudore perditæ hæreditatis, q̃ paucorum mensium, quibus socer Pontiani fuit, magno quidem precio noctium cõputarat. Præterea nescio quos Chaldæos consuluerat,

quo lucro filiam collocaret. Qui, ut audio, utinam illud non uere respondissent, primum eius maritum in paucis mensibus moriturum. Cætera enim de hæreditate (ut assolent) ad consulentis uotum confinxerunt. Verum ut dij uoluere, quasi cæca bestia, incassum hiauit. Pontianus enim filiam Rufini male compertam, nonmodo hæredem non reliquit, sed ne honesto quidem legato impartiuit. Quippe qui ei ad ignominiã lintea ascribi ducentorum ferè denariorum iussit, ut intelligeretur, iratus potius externasse eam, q̃ oblitus præterisse. Scripsit autem hæredes tam hoc testamento q̃ priore, quod lectum est, matrem cum fratre, cui, ut uides, admodum puero tandem illam filiæ suæ machinam Rufino admouet, ac mulierem alioqui multo natu maiorem nuperrime uxorem fratris, misero puero obijcit, & obsternit. At ille puellæ meretricis blandimentis, & lenonis patris illectamentis captus et possessus, exinde ut frater eius animam edidit, relicta matre, ad patruum commigrauit, quo facilius remotis nobis cœpta perficerentur. Fauet enim Rufino Aemilianus, & prouentum cupit. Ehem, recte uos admonetis, etiam suam spem bonus patruus temperat in isto ac fouet, qui sciat intestati pueri legitimum magis, q̃ iustum hæredem futurum. Nollem hercule hoc à me profectum, non fuit meæ moderationis, tacitas omniũ suspiciones palàm abrumpere, male uos qui suggessistis. Planè quidem si puerum uelis, multi mirantur Aemiliane tam repentinam circum puerum istum tuam pietatem, postq̃ frater eius Pontianus est mortuus, cum antea tam ignotus illi fueris, ut sæpe ne in occur

ſu quidem, filium fratris tui de facie agnoſceres. At nunc adeo patientem te ei præbes, itaq; cum indulgentia corrumpis, adeo ei nulla re aduerſaris, ut per hæc ſuſpicionibus fidem facias. In ueſtem à nobis accepiſti, ueſticapem illico reddidiſti, cum à nobis regeretur, ad magiſtros ibat. At ab ijs nunc magna fugela in ganeũ fugit. Amicos ſerios aſpernatur. Cũ adoleſcentulis poſtremiſſimis inter ſcorta & pocula puer hoc æui in conuiuio agitat, Ipſe domi tuæ rector, ipſe familiæ dominus, ipſe magiſter in conuiuio, in ludo quoq; gladiatorio frequens uiſitor, nomina gladiatorum & pugnas & uulnera, planè quidem, ut puer honeſte ab ipſo laniſta docetur. Loquitur nunq̃ niſi punice, & ſiquid adhuc à matre græcaſſat. Latine enim neq; uult, neq; poteſt. Audiſti Maxime paulo ante, proh nefas, priuignũ meum fratrem Pontiani, diſerti iuuenis, uix ſingulas ſyllabas fringultientem, cum ab eo quæreres, donaſſet' ne illis mater, quæ ego dicebam, me adiuuante donata. Teſtor igitur te Claudi Maxime, uosq; qui in conſilio eſtis, uosq; etiã, qui tribunal mecum adſiſtitis, hæc damna & dedecora morum eius patruo huic, & cãdidato illi ſocero adſignanda, meq; poſthac nil boni conſulturum, q̃ talis priuignus curæ meæ iugum ceruice excuſſerit, neq; poſtea pro eo matri eius ſupplicaturum. Nam quod peniſſime oblitus ſum, nuperrime cũ teſtamentum Pudentilla poſt mortem Põtiani filij ſui, in mala ualitudine ſcripſerit, diu ſum aduerſus illam reniſus, ne hunc ob tot inſignes contumelias, ob tot iniurias exhæredaret. Elogium grauiſſimum iam totum medius fidius perſcriptum, ut aboleret, impenſis preca-

bus oraui. Postremo ni impetrarem, diuersurum me ab ea comminatus sum, mihi hanc ueniam tribueret, malum filium beneficio uinceret, me inuidia omni liberaret. Nec prius destiti, q̃ ita fecit. Doleo me hunc sic scrupulum Aemuliano dempsisse, tam inopinatam se mutam indicasse. Specta quæso Maxime, ut hisce auditis subito obstupuerit, ut oculos ad terras demiserit. Enim longe secus ratus fuerat, nec immerito, mulierẽ filij contumelijs infectam, meis officijs deuinctam sciebat. De me quoq; fuit quod timeret. Quis enim uel æque ut ego spernens hæreditatis, tamen uindicari de tã inofficioso priuigno recusasset? Hæc præcipue solicitudo eos ad accusationem mei stimulauit, hæreditatem omnem mihi relictam falsò ex sua auaritia coniectauere. Soluo uos in præteritum isto metu. Namq; animum meum neq; hæreditatis, neq; ultionis occasio potuit loco dimouere. Pugnaui cum irata matre, pro priuigno malo uictricus, ueluti pater pro optimo filio aduersus nouercam, nec satis fuit, ni bonæ uxoris prolyxam liberalitatem circa me, nimio plus æquo coherce rem. Cedo tu testamentum, iam inimico filio à matre factum, me quem isti prædonem dicerent, uerba singula cum precibus præeunte. Rumpi tabulas istas iube Maxime, inuenies filium hæredẽ, mihi uero tenue nescio quid honoris gratia legatum, ne siquid ei humanitus attigisset, nomen maritus in uxoris tabulis non haberem. Cape ista, ut matris tuæ testamentum. Vere hoc quidem inofficiosum. Quid ni? in quo obsequentissimum maritum exhæredauit, inimicissimum filium scripsit hæredem, immo enimuero nõ filium, sed Ae-

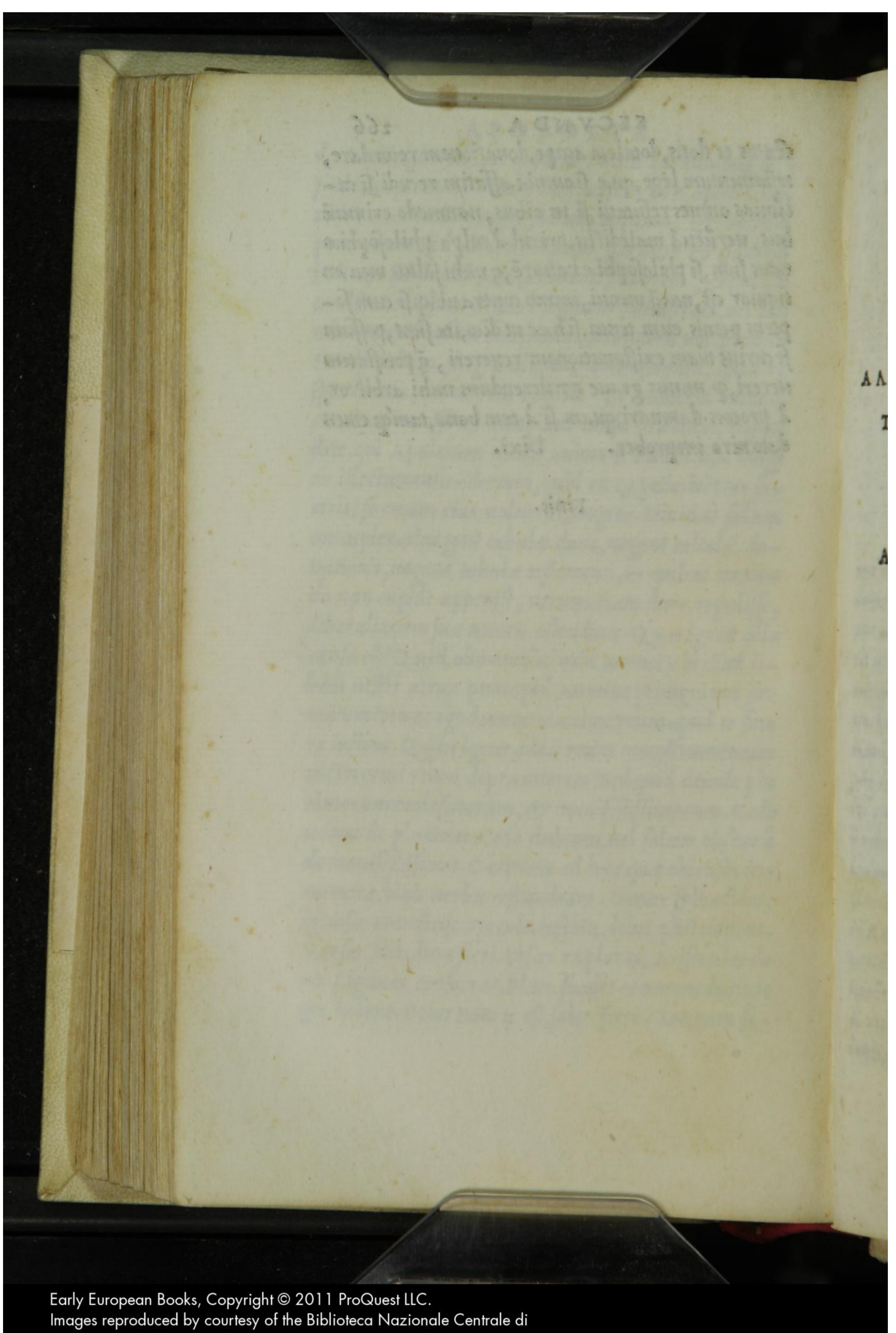
miliani ſpes, & Ruſini nuptias, ſed temulentum illud collegiũ, paraſitos tuos. Accipe inq̃ filiorum optime, & poſitis pauliſper epiſtolis amatorijs matris, lege potius teſtamentũ, ſiquid quaſi inſana ſcripſit, hic rep̃ies, & q̃dē mox à principio. Sicinius Pudēs filius meus mihi hæres eſto. Fateor q̃ hoc legerit, īſanũ putabit. Hiccine filius hæres, q̃ te ĩ ipſo fratris ſui funere aduocata ꝑditiſſimorũ iuuenũ manu, uoluit excludere è domo, q̃ ipſa donaueras. Qui te ſibi à fratre cohæredem relictum, grauiter & acerbe tulit, qui confeſtim tecum tuo luctu, & mœrore deſeruit, & ad Ruſinum & Aemilianum de ſinu tuo aufugit. Qui ibi plurimas poſtea contumelias dixit coràm, & adiuuante patruo fecit. Qui nomen tuum pro tribunalibus uentilauit. Qui pudorem tuum tuiſmet literis conatus eſt publice dedecorare. Qui maritum tuum, quem elegeras, quem, ut ipſe obijciebat, efflictim amabas, capitis accuſauit. Aperi quæſo bone puer, aperi teſtamentum, facilius inſaniam matris ſic probabis. Quid abnuis? quid recuſas? Poſtquam ſolicitudinem de hæreditate materna repuliſti. At ego haſce tabulas Maxime hic ibidem pro pedibus tuis adijcio. Teſtorq́; me deinceps incurioſius habiturum, quid Pudentilla teſtamento ſuo ſcribat. Ipſe iam, ut libet, matrem ſuã de cætero exoret. Mihi ut ultra eò deprecer, locum non reliquit. Ipſe iã ut ſui potens ac uir acerbiſſimas literas matri dictet, iram eius deliniat, qui potuit perorare, potuit exorare. Mihi iamdudum ſatis eſt, ſi nonmodo crimina obiecta pleniſſime dilui, uerumetiam radicem huius iudicij, ideſt hæreditatis quæſitæ inuidiam funditus ſub-

stuli. Illud etiam ne quid omnium prætercam, prius quam peroro, falsò obiectu reuincam, Dixisti me magia de pecunia mulieris pulcherrimum prædiũ meo nomine emisse. Dico exiguum hærediolum sexaginta millibus numûm. Id quoq; non me, sed Pudentillã suo nomine emisse. Pudentillæ nomen in tabulis esse. Pudentillæ nomine pro eo agello tributum dependi. Præsens est quæstor publicus, cui depensum est, Coruinus celer uir ornatus. Adest etiam tutor author mulieris, uir grauissimus & sanctissimus, omni cum honore mihi nominandus, Cassius Longinus. Quære Maxime cuius emptionis author fuerit, quantulo precio mulier locuples agellum suum præstinarit. Testimonium Caßij Longini tutoris, & Coruini clementis, quod recitatum est. Est'ne ita, ut dixi? uspiã in hac emptione nomen meum ascriptum est? Num ipsum hæredioli precium inuidiosum est? num uel hoc saltem in me collatum? Quid etiam est Aemliane, ꝙ non te iudice refutauerim, quod precium magiæ meæ reppe risti? Cur ego Pudentillæ animum ueneficijs flecterẽ? quod ex ea commodum caperem, uti dotem mihi modicam potius quàm amplam diceret? O' præclara carmina, an ut eam dotem filijs suis magis restipularetur, quàm penes me fineret? Quid addi ad hanc magiam potest? an uti rem familiarem suam meo adhortatu pleráq; filijs condonasset, quæ nihil illis ante me maritum fuerat largita? mihi quicquam impartiret. O' graue ueneficium dicam, an ingratum beneficium? an ut testamento, quod irato filio scribebat, filiũ potius, cui offensa erat, quàm me cui deuincta, hære-

dem relinqueret? Hoc quidem multis carminibus difficile impetraui. Putate uos causam non apud Claudium Maximum agere, uirum æquum, & iustitiæ pertinacem, sed alium aliquem paruum & sæuum iudicem substituite, accusationum fautorem, cupidum condẽnandi, date ei quod sequatur, ministrate, uel tantulum uerisimilem occasionem secundum uos pronuntiandi. Saltem fingite aliquid, reminiscimini, quod responderatis, qui uos ita rogarit. Et quoniam omnem conatum necesse est quæpiam causa præcedat, respondete, qui Apuleium dicitis animum Pudentillæ magicis illectamentis adortum, quid ex ea petierit? Cur fecerit? formam eius uoluerat, negatis. Diuitias saltem concupierat? negant tabulæ dotis, negant tabulæ donationis, negant tabulæ testamenti, in quibus nonmodo non cupide appetisse, uerumetiam dure repulisse, liberalitatem suæ uxoris ostenditur. Quæ igitur alia causa est? Quid obmutuistis? quid tacetis? Vbi illud libelli uestri atrox principiũ, nomine priuigni mei formatum? Hunc ego domine Maxime reum apud te facere institui. Quin igitur addis reum magistrum? reum uictricum? reum depræcatorem? Sed quid deinde plurimorum maleficiorum, & manifestissimorum. Cedo unum de plurimis. Cedo dubium, uel saltem obscurũ de manifestissimus. Cæterum ad hæc quæ obiecastis innumera, binis uerbis respondeam. Dentes splendidos, ignosce mundicijs. Specula inspicias, debet philosophus. Versus facis, licet fieri. Pisces exploras, Aristoteles docet. Lignum consecras, Plato suadet. Vxorem ducis, leges iubent. Prior natu is est, solet fieri. Lucrum se-

ctatus es dotis, dotalem accipe, donationem recordare, testamentum lege, quæ si omnia affatim recudi, si calũnias omnes refutaui, si in oibus, nonmodo criminibus, uerũetiã maledictis, procul à culpa philosophiæ tutus sum, si philosophiæ honorẽ, q mihi salute mea antiquior est, nusq̃ minui, immo contra ubiq; si cum septem pœnis eum tenui, si hæc ut dico, ita sunt, possum securius tuam existimationem reuereri, q̃ potestatem uereri, ꝙ minus graue & uerendum mihi arbitror à procoss. damnari, quam si à tam bono, tamq; emendato uiro improber. Dixi.

Finis.

ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΟ-ΓΜΑΤΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

ALCINOI PHILOSOPHI AD PLATONIS DOGMATA INTRODVCTIO.

καὶ εὐμάθειαν καὶ μνήμην. εἰδοποιεῖ γὰρ καὶ ταῦτα τὸν φιλόσοφον. αὗται δὲ αἱ εὐφυΐαι τελείας μὲν ὀρθῆς καὶ τροφῆς τῆς προσηκούσης τυχοῦσαι, τέλεον ἀποφαίνουσι πρὸς ἀρετήν. ἀμεληθεῖσαι δὲ μεγάλων κακῶν αἴτιαι γίνονται. ταύτας δὲ καὶ ὁμωνύμως ταῖς ἀρεταῖς εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ πλάτων, σωφροσύνην τε καὶ ἀνδρίαν καὶ δικαιοσύνην.

Διττοῦ δ' ὄντος τοῦ βίου, τοῦ μὲν θεωρητικοῦ, τοῦ δὲ πρακτικοῦ, τοῦ μὲν θεωρητικοῦ τὸ κεφάλαιον ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας κεῖται. τοῦ πρακτικοῦ δὲ ἐν τῷ πρᾶξαι τὰ ὑπαγορευόμενα ὑπὸ τοῦ λόγου. τίμιος μὲν δὴ ὁ θεωρητικὸς βίος. ἑπόμενος δὲ καὶ ἀναγκαῖος ὁ πρακτικός. ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο δῆλον.

Ἔστι τοίνυν ἡ θεωρία ἐνέργεια τοῦ νοῦ νοοῦντος τὰ νοητά. ἡ δὲ πρᾶξις ψυχῆς λογικῆς ἐνέργεια διὰ σώματος γινομένη. ἡ ψυχὴ δὴ θεωροῦσα μὲν τὸ θεῖον καὶ τὰς νοήσεις τοῦ θείου, εὐπαθεῖν τε λέγεται. καὶ τοῦτο τὸ πάθημα αὐτῆς φρόνησις ὠνόμασται. ὅπερ οὐχ ἕτερον εἴποι ἄν τις εἶναι τῆς πρὸς τὸ θεῖον ὁμοιώσεως. ὅθεν καὶ προηγούμενον καὶ τίμιον ἂν εἴη τὸ τοιοῦτο. καὶ εὐκταιότατον καὶ οἰκειότατον, ἀκώλυτόν τε καὶ ἐφ' ἡμῖν κείμενον, καὶ τοῦ προκειμένου τέλους ἡμῖν αἴτιον. ἡ μέντοι πρᾶξις καὶ τὸ πρακτικὸν διὰ τοῦ σώματος περαινόμενα κωλυθῆναί τε δύνανται καὶ πράττοιτο ἂν ἀπαιτούντων τῶν πραγμάτων. ἃ κατὰ τὸν θεωρητικὸν βίον ὁρᾶται μελετῆσαι εἰς ἀνθρώπων ἤθη. ἥξει γὰρ ὁ σπουδαῖος ἐπὶ τὰ κοινὰ ὁπόταν εἰδῇ κακῶς διακείμενα, πρός τινων αὐτά. περιστατικὸν μὲν οὕτως ἡγούμενος. τὸ στρατηγεῖν, τὸ δικάζειν, τὸ πρεσβεύειν. ἄριστα δ' ἐν πράξει μὲν καὶ ὡς ἐνταύτῃ προηγούμενα τὸ περὶ νομοθεσίας καὶ πολιτείας κατάστασιν

καὶ παιδείαν νέων. πρέπει δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων τῷ φιλοσόφῳ μηδαμῶς τῆς θεωρίας ἀπολείπεσθαι· ἀλλ' ἀεὶ ταύτην τρέφειν καὶ αὔξειν, ὡς ἑπόμενον δὲ καὶ ἐπὶ τὸν πρακτικὸν χωρεῖν βίον. Ἡ δὲ τοῦ φιλοσόφου σπουδὴ κατὰ τὸν πλάτωνα ἐν τρισὶν ἔοικεν εἶναι. ἔν τε τῇ θέᾳ τῇ τῶν ὄντων, γνώσει. καὶ ἐν τῇ πράξει τῶν καλῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ λόγου θεωρίᾳ. καλεῖται δὲ ἡ μὲν τῶν ὄντων γνῶσις θεωρητική. ἡ δὲ περὶ τὰ πρακτέα πρακτική, ἡ δὲ περὶ τὸν λόγον διαλεκτική. διαιρεῖται δὲ αὕτη εἴς τε τὸ διαιρετικὸν, καὶ τὸ ὁριστικόν, καὶ τὸ ἐπαγωγικόν, καὶ τὸ συλλογιστικόν. τοῦτο δὲ εἰς τὸ ἀποδεικτικόν, ὅπερ ἐστὶ περὶ τὸν ἀναγκαῖον συλλογισμὸν, καὶ εἰς τὸν ἐπιχειρηματικόν. ὃ θεωρεῖται περὶ τὸν ἔνδοξον συλλογισμόν, καὶ εἰς τρίτον τὸν ῥητορικόν. ὅπερ ἐστὶ περὶ τὸ ἐνθύμημα. ὃ καλεῖται ἀτελὴς συλλογισμὸς, καὶ προσέτι τὰ σοφίσματα. ὅπερ προηγούμενον μὲν οὐκ ἂν εἴη τῷ φιλοσόφῳ, ἀναγκαῖον δέ. Τῆς δὲ πρακτικῆς τὸ μὲν, θεωρεῖται περὶ τὴν τῶν ἠθῶν ἐπιμέλειαν, τὸ δὲ περὶ τὴν τοῦ οἴκου προστασίαν. τὸ δὲ, περὶ πόλιν καὶ τὴν ταύτης σωτηρίαν, τούτων τὸ μὲν πρῶτον ἠθικὸν κέκληται, τὸ δὲ δεύτερον οἰκονομικόν, τὸ δὲ λοιπὸν πολιτικόν. τοῦ δὲ θεωρητικοῦ τὸ μὲν, περὶ τὰ ἀκίνητα καὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ ὅσα θεῖα θεολογικὸν καλεῖται. τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν ἄστρων φορὰν καὶ τὰς τούτων περιόδους, καὶ ἀποκαταστάσεις καὶ τοῦδε τοῦ κόσμου τὴν σύστασιν φυσικόν. τὸ δὲ θεωρούμενον διὰ γεωμετρίας καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων, μαθηματικόν. τῆς δὲ διαιρέσεως τοιαύτης οὔσης, καὶ τοῦ μερισμοῦ τῶν τῆς φιλοσοφίας εἰδῶν, περὶ τῆς διαλεκτικῆς θεωρίας πρότερον ῥητέον τῆς ἀρεσκούσης τῷ πλάτωνι. καὶ πρώτιστα περὶ

κριτηρίου. ἐπεὶ οὖν ἐστί τι τὸ κρῖνον, ἔστι δὲ καὶ τὸ κρινό-
μενον, εἴη ἂν καὶ τὸ ἐκ τούτων ἀποτελούμενον, ὅπερ
εἴποι ἄν τις κυρίως κρίσιν. κυρίως μὲν δὴ τὴν κρίσιν
ὀνομάσαι ἄν τις κριτήριον, κοινότερον δὲ τὸ κρῖνον. τοῦτο
δὲ ἐστι διττόν. τὸ μὲν, ὑφ' οὗ κρίνεται τὸ κρινόμενον, τὸ δὲ
δι' οὗ. ὧν τὸ μὲν, εἴη ἂν ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς. τὸ δὲ δι' οὗ ὄρ-
γανον φυσικὸν κριτικὸν, προηγουμένως μὲν τῶν ἀλη-
θῶν, ἑπομένως δὲ καὶ τῶν ψευδῶν. τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλο τί
ἐστιν ἢ λόγος φυσικός. σαφέστερον δὲ ἐπὶ ὄντων. κριτὴς μὲν
ἂν λέγοιτο ὁ φιλόσοφος. ὑφ' οὗ τὰ πράγματα κρίνεται.
κριτὴς δὲ καὶ ὁ λόγος, δι' οὗ τὸ ἀληθὲς κρίνεται, ὃ καὶ
ὄργανον ἔφαμεν εἶναι. Διττὸς δ' ἐστὶν ὁ λόγος. ὁ
μὲν γάρ ἐστι παντελῶς ἄληπτός τε καὶ ἀκριβής. ὁ δὲ κατὰ
τὴν τῶν πραγμάτων γνῶσιν ἀδιάψευστος. τούτων δὲ ὁ
μὲν πρότερος, θεῷ δυνατὸς, ἀνθρώπῳ ἀδύνατος. ὁ δὲ
δεύτερος καὶ ἀνθρώπῳ δυνατός. διττὸς δὲ καὶ οὗτος. ὁ
μὲν, περὶ τὰ νοητά. ὁ δὲ περὶ τὰ αἰσθητά. ὧν ὁ μὲν, πε-
ρὶ τὰ νοητὰ ἐπιστήμη τέ ἐστι καὶ ἐπιστημονικὸς λόγος,
ὁ δὲ περὶ τὰ αἰσθητὰ δοξαστικός τε καὶ δόξα. ὅθεν ὁ
μὲν ἐπιστημονικὸς τὸ βέβαιον ἔχει καὶ μόνιμον, ἅτε
περὶ τῶν βεβαίων καὶ μονίμων ὑπάρχων. ὁ δὲ πιθανὸς
καὶ δοξαστικὸς πολὺ τὸ εἰκὸς διὰ τὸ μὴ περὶ τὰ μόνιμα
εἶναι. ἐπιστήμης δὲ τῆς περὶ τὰ νοητὰ, καὶ δόξης τῆς πε-
ρὶ τὰ αἰσθητὰ ἀρχαὶ νόησίς τε καὶ αἴσθησις.
ἡ μὲν οὖν αἴσθησίς ἐστι πάθος ψυχῆς διὰ σώματος ἀ-
παγγελτικὸν προηγουμένως τῆς πεπονθυίας δυνάμεως.
ὁπόταν δὲ ἐν τῇ ψυχῇ διὰ τῶν αἰσθητηρίων κατὰ τὴν
αἴσθησιν τύπος ἐγγένηται. ὅπερ ἐστὶν αἴσθησις. ἔπειτα
οὗτος μὴ διὰ χρόνον πλῆθος ἐξίτηλος γένηται, ἀλλ' ἔμ-
μονος καὶ σωζόμενος ἡ τούτου σωτηρία μνήμη καλεῖ-

ται. δόξα δέ ἐστι συμπλοκὴ μνήμης καὶ αἰσθή-
σεως. ὁπόταν γὰρ ἐντύχωμεν αἰσθητῷ τινι πρώτῳ, καὶ
ἀπ' αὐτοῦ αἴσθησις ἡμῖν γένηται, καὶ ἀπὸ ταύτης μνή-
μη, ἔπειτα ἐντύχωμεν τῷ αὐτῷ πάλιν αἰσθητῷ, τὴν
προϋπηργμένην μνήμην συντίθεμεν τῇ ἐκ δευτέρου
γενομένῃ αἰσθήσει. καὶ ἐν ἑαυτοῖς λέγομεν φέρε, σωκρά-
της. ἵππος. πῦρ. καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ τοῦτο καλεῖ-
ται δόξα, συντιθέντων ἡμῶν τὴν προϋπηργμένην τῇ
νεωστὶ γενομένῃ αἰσθήσει. καὶ ὅταν μὲν συμφωνήσῃ ταῦ
τα κατάλληλα γενόμενα, ἀληθὴς γίνεται δόξα. ὅταν δὲ
παραλλάξῃ ψευδής. ἂν γὰρ ἔχων τις μνήμην σωκρά-
τους ἐντυχὼν πλάτωνι οἰηθῇ κατά τινα ὁμοιότητα σω-
κράτει πάλιν ἐντυγχάνειν, ἔπειτα τὴν ἀπὸ πλάτωνος αἴ
σθησιν ὡς ἀπὸ σωκράτους λαβὼν συνθείη, ᾗ εἶχε περὶ
σωκράτους μνήμῃ ψευδὴς γίνεται δόξα. ἐν ᾧ δὲ γίνε-
ται ἡ μνήμη καὶ ἡ αἴσθησις τοῦτο κηρίνῳ ἐκμαγείῳ ὁ
πλάτων ἀπεικάζει. ὅταν δὲ τὰ δοξασθέντα ἐξ αἰσθήσεως
καὶ μνήμης ἀναπλάσασα ἡ ψυχὴ τῇ διανοίᾳ ἀποβλέ-
πῃ πρὸς ταῦτα ὥσπερ εἰς ἐκεῖνα ἀφ' ὧν ἐγένετο, ἀνα
ζωγράφησιν τὸ τοιοῦτο ὁ πλάτων καλεῖ. ἔσθ' ὅτε δὴ καὶ
φαντασίαν. τὴν δὲ διάνοιαν φησὶ τὸν αὐτῆς τῆς
ψυχῆς πρὸς αὐτὴν διάλογον. λόγον δὲ τὸ ἀπ' ἐκείνης
ῥεῦμα διὰ τοῦ στόματος χωροῦν μετὰ φθόγγου. νόησις
δ' ἐστὶ νοῦ ἐνέργεια θεωροῦντος τὰ πρῶτα νοητά. αὕτη
διπλῆ ἔοικεν εἶναι. ἡ μὲν, πρὸ τοῦ ἐν τῷδε τῷ σώματι γενέ
σθαι τὴν ψυχὴν θεωρούσης αὐτῆς τὰ νοητά. ἡ δὲ μετὰ τὸ
ἐμβιβασθῆναι εἰς τόδε τὸ σῶμα. τούτων δὲ ἡ μὲν πρὸ
τοῦ ἐν τῷ σώματι γενέσθαι τὴν ψυχὴν αὐτὸ τοῦτο νόη-
σις ἐκαλεῖτο. γενομένης δ' αὐτῆς ἐν τῷ σώματι, ἡ τότε
λεγομένη νόησις νῦν ἐλέχθη φυσικὴ ἔννοια, νόησίς τις

οὖσα ἐν ἀπηρτημένῃ τῇ ψυχῇ. ὅταν δὲ φῶμεν τὴν νόησιν ἀρχὴν εἶναι τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, οὐχὶ τὴν νῦν λεγομένην φαμὲν, ἀλλὰ τὴν ὅτε χωρὶς τοῦ σώματος ἦν ἡ ψυχὴ, ἥτις ὡς ἔφαμεν τότε μὲν νόησις ἐλέγετο. νῦν δὲ φυσικὴ ἔννοια. καλεῖται δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἡ φυσικὴ ἔννοια καὶ ἐπιστήμη ἁπλῆ. καὶ πτέρωμα ψυχῆς. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ μνήμη. ἐκ δὲ τούτων ἁπλῶν οὐσῶν ἐπιστημῶν ὁ φυσικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς συνέστηκε λόγος, φύσει ἐνυπάρχων. οὐκοῦν ὄντος καὶ ἐπιστημονικοῦ λόγου καὶ δοξαστικοῦ, οὔσης δὲ καὶ νοήσεως καὶ αἰσθήσεως, ἔστι καὶ τὰ τούτοις ὑποπίπτοντα, οἷον τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητά. καὶ ἐπεὶ τῶν νοητῶν τὰ μὲν πρῶτα ὑπάρχει ὡς αἱ ἰδέαι, τὰ δὲ δεύτερα ὡς τὰ εἴδη τὰ ἐπὶ τῇ ὕλῃ ἀχώριστα ὄντα τῆς ὕλης. καὶ νόησις ἔστι διττή. ἡ μὲν τῶν πρώτων. ἡ δὲ τῶν δευτέρων. καὶ πάλιν ἐπεὶ τῶν αἰσθητῶν ἐστι τὰ μὲν, πρῶτα ὡς αἱ ποιότητες, οἷον χρῶμα λευκότης. τὰ δὲ, κατὰ συμβεβηκὸς, οἷον τὸ λευκὸν τὸ κεχρωσμένον, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ἄθροισμα οἷον πῦρ μέλι, οὕτω δὴ καὶ αἴσθησις ἡ μέν τις ἔσται τῶν πρώτων πρώτη λεγομένη. ἡ δὲ τῶν δευτέρων δευτέρα. τὰ μὲν δὴ πρῶτα νοητὰ νόησις κρίνει οὐκ ἄνευ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου περιλήψει τινὶ, καὶ οὐ διεξόδῳ. τὰ δὲ δεύτερα ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος, οὐκ ἄνευ νοήσεως. τὰ δὲ πρῶτα αἰσθητὰ καὶ τὰ δεύτερα ἡ αἴσθησις κρίνει, οὐκ ἄνευ τοῦ δοξαστικοῦ λόγου. τὸ δὲ ἄθροισμα ὁ δοξαστικὸς λόγος οὐκ ἄνευ τῆς αἰσθήσεως. τοῦ νοητοῦ δὴ κόσμου πρώτου ὄντος νοητοῦ, τοῦ δ' αἰσθητοῦ ἀθροίσματος, τὸν μὲν νοητὸν κόσμον κρίνει νόησις μετὰ λόγου. τουτέστιν οὐκ ἄνευ λόγου. τὸν δὲ αἰσθητὸν ὁ δοξαστικὸς λόγος οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως. οὔσης δὲ θεωρίας καὶ πράξεως ὁ ὀρθὸς λόγος οὐχ

ὁμοίως

ὁμοίως κρίνει τὰ τῇ θεωρίᾳ ὑποπίπτοντα. καὶ τὰ πρακτά. ἀλλ᾽ ἐν μὲν τῇ θεωρίᾳ ἐπισκοπεῖ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ μὴ οὕτως ἔχον. ἐν δὲ τοῖς πρακτοῖς τί τὸ οἰκεῖον, καὶ τί τὸ ἀλλότριον. καὶ τί τὸ πραττόμενον. τῷ γὰρ ἔχειν ἔννοιαν φυσικὴν καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τῷ λόγῳ χρώμενοι καὶ ἀναφέροντες ἐπὶ τὰς φυσικὰς ἐννοίας ὡς ἐπὶ μέτρα τινὰ ὡρισμένα, κρίνομεν εἴτε οὕτως ἔχει τάδε τινὰ εἴτε καὶ ἑτέρως. Τῆς διαλεκτικῆς δὲ στοιχειωδέστατον ἡγεῖται πρῶτον μὲν τὴν οὐσίαν ἐπιβλέπειν παντὸς ὁτουοῦν. ἔπειτα περὶ τῶν συμβεβηκότων. ἐπισκοπεῖ δὲ αὐτὸ μὲν ὅ ἐστιν ἕκαστον, ἢ ἄνωθεν διαιρετικῶς καὶ ὁριστικῶς, ἢ κάτωθεν ἀναλυτικῶς. τὰ δὲ συμβεβηκότα καὶ τὰ ὑπάρχοντα ταῖς οὐσίαις ἢ ἐκ τῶν περιεχομένων δι᾽ ἐπαγωγῆς, ἢ ἐκ τῶν περιεχόντων διὰ συλλογισμοῦ. ὥστε κατὰ λόγον εἶναι τῆς διαλεκτικῆς τὸ μὲν, διαιρετικόν. τὸ δὲ, ὁριστικόν. τὸ δὲ, ἀναλυτικόν. καὶ προσέτι ἐπαγωγικόν τε καὶ συλλογιστικόν. Διαίρεσις μὲν τοίνυν ἐστίν, ἡ μὲν γένους εἰς εἴδη τομή. ἡ δὲ, ὅλου εἰς μέρη. ὡς ἡνίκα ἐτέμνομεν τὴν ψυχήν. εἴς τε τὸ λογικόν, καὶ εἰς τὸ παθητικόν. καὶ αὖ πάλιν τὸ παθητικὸν εἴς τε τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν. ἡ δὲ φωνῆς τομὴ εἰς σημαινόμενα, ὡς ὅταν ἓν καὶ ταὐτὸν ὄνομα εἰς πλείω πράγματα ἕλκηται. ἡ δὲ συμβεβηκότων εἰς ὑποκείμενα. ὡς ὅταν φῶμεν τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν, περὶ ψυχήν, τὰ δὲ, περὶ σῶμα, τὰ δὲ ἐκτός. ἡ δὲ, ὑποκειμένων εἰς συμβεβηκότα. ὡς ὅταν φῶμεν τῶν ἀνθρώπων τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ, κακούς, τοὺς δὲ, μέσους. Τῇ τοίνυν τοῦ γένους πρῶτον εἰς εἴδη τομῇ χρῆσθαι δεῖ ὑπὲρ τοῦ διαγινώσκειν αὐτὸ ἕκαστον ὅ ἐστι κατὰ τὴν οὐσίαν. τοῦτο δὲ ἄνευ ὅρου οὐκ ἂν γένοιτο. ὁ δὲ ὅρος ἐκ διαιρέσεως γεννᾶ

ται τοῦτον τὸν τρόπον, τοῦ μέλλοντος ὅρῳ ὑποπίπτειν πράγματος, δεῖ τὸ γένος λαβεῖν, ὡς τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῶον, ἔπειτα τοῦτο τέμνειν κατὰ τὰς προσεχεῖς διαφορὰς κατιόντας μέχρι τῶν εἰδῶν. οἷον εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον καὶ θνητὸν καὶ ἀθάνατον, ὥστε εἰ συντεθεῖεν αἱ προσεχεῖς διαφοραὶ τῷ γένει τὸ ἐξ αὐτῶν ὅρον ἀνθρώπου γίνεσθαι. ἀναλύσεως δὲ εἴδη ἐστὶ τρία. ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ πρῶτα νοητὰ ἄνοδος. ἡ δὲ, διὰ τῶν δεικνυμένων καὶ ὑποδεικνυμένων ἄνοδος, ἐπὶ τὰς ἀναποδείκτους καὶ ἀμέσους προτάσεις. ἡ δὲ, ἐξ ὑποθέσεως ἀνιοῦσα. ἐπὶ τὰς ἀνυποθέτους ἀρχάς. ἡ μὲν δὴ πρώτη τοιάδε τις ἐστίν. οἷον ἂν ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ σώματα καλοῦ μετίωμεν ἐπὶ τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς καλόν. ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν. εἶτα ἀπὸ τούτου ἐπὶ τὸ ἐν τοῖς νόμοις, εἶτ' ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τοῦ καλοῦ. εἶτα οὕτω μετιόντες εὕροιμεν λοιπὸν, τὸ αὐτὸ τοῦτο καλόν. τὸ δεύτερον εἶδος τῆς ἀναλύσεως τοιοῦτόν τι ἐστίν. ὑποτίθεσθαι δεῖ τὸ ζητούμενον καὶ θεωρεῖν τίνα ἐστὶ πρότερα αὐτοῦ, καὶ ταῦτα ἀποδεικνύειν ἀπὸ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ πρότερα ἀνιόντα, ἕως ἂν ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ πρῶτον καὶ ὁμολογούμενον. ἀπὸ τούτου δὲ ἀρξάμενοι ἐπὶ τὸ ζητούμενον κατελευσόμεθα συνθετικῷ τρόπῳ. οἷον ζητῶ εἰ ἀθάνατος ἐστὶν ἡ ψυχή. ὑποθέμενος αὐτὸ τοῦτο ζητῶ εἰ ἀεικίνητος. καὶ τοῦτο ἀποδείξας ζητῶ εἰ τὸ ἀεικίνητον, αὐτοκίνητον. καὶ πάλιν τοῦτο ἀποδείξας σκοπῶ εἰ τὸ αὐτοκίνητον ἀρχὴ κινήσεως, εἶτα εἰ ἡ ἀρχὴ ἀγέννητος. ὅπερ τίθενται ὡς ὁμολογούμενον τοῦ ἀγεννήτου καὶ ἀφθάρτου ὄντος. ἀφ' οὗ ἀρχόμενος ἐναργοῦς ὄντος, συνθήσω τοιαύτην ἀπόδειξιν. εἰ ἡ ἀρχὴ ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον, ἀρχὴ κινήσεως τὸ

αὐτοκίνητον, τὸ αὐτοκίνητον δὲ ψυχή, ἄφθαρτος ἄρα καὶ ἀγέννητος, καὶ ἀθάνατος ἡ ψυχή. ἡ δὲ ἐξ ὑποθέσεως ἀνάλυσίς ἐστι τοιαύτη. ὁ ζητῶν ὑποτίθεται αὐτὸ ἐκεῖνο. εἶτα τῷ ὑποτεθέντι σκοπεῖ τί ἀκολουθεῖ. καὶ μετὰ τοῦτο εἰ δέοι λόγον ἀποδιδόναι τῆς ὑποθέσεως, ἄλλην ὑποθέμενος ὑπόθεσιν ζητεῖ. εἰ τὸ πρότερον ὑποτεθὲν πάλιν ἐστὶν ἀκόλουθον ἄλλῃ ὑποθέσει. καὶ τοῦτο μέχρις ἂν οὗ ἐπί τινα ἀρχὴν ἀνυπόθετον ἔλθοι, ποιεῖ.

ἐπαγωγὴ δ' ἐστὶ πᾶσα ἡ διὰ λόγων μέθοδος. ἡ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου ἐπὶ τὸ ὅμοιον μετιοῦσα. ἢ ἀπὸ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου. χρησιμωτάτη δὲ ἡ ἐπαγωγὴ εἰς τὸ ἀνακινεῖν τὰς φυσικὰς ἐννοίας. τοῦ δὲ λόγου, ὃν καλοῦμεν πρότασιν, δύο ἐστὶν εἴδη. τὸ μὲν, κατάφασις, τὸ δὲ ἀπόφασις. κατάφασις μὲν τὸ τοιοῦτον, σωκράτης περιπατεῖ. ἀπόφασις δὲ τὸ τοιοῦτο. σωκράτης οὐ περιπατεῖ. τῆς δὲ ἀποφάσεως καὶ καταφάσεως. ἡ μέν ἐστι καθόλου. ἡ δὲ ἐπὶ μέρους. ἐπὶ μέρους μὲν καταφατικὴ ἡ τοιαύτη. τὶς ἡδονὴ ἀγαθόν. ἀποφατικὴ δὲ τοιαύτη, τὶς ἡδονὴ οὐκ ἀγαθόν. καθόλου δὲ καταφατικὴ μὲν ἡ τοιαύτη. πᾶν τὸ αἰσχρὸν κακόν. ἀποφατικὴ δὲ ἡ τοιαύτη. οὐδὲν τῶν αἰσχρῶν ἀγαθόν. τῶν δὲ προτάσεων αἱ μὲν κατηγορικαί εἰσιν, αἱ δὲ ὑποθετικαί. κατηγορικαὶ μὲν ἁπλαῖ, οἷον πᾶν δίκαιον καλόν. ὑποθετικαὶ δέ εἰσιν αἱ ἀκολουθίαν δηλοῦσαι, ἢ μάχην. χρῆται δὲ ὁ πλάτων καὶ τῇ τῶν συλλογισμῶν πραγματείᾳ, ἐλέγχων τε καὶ ἀποδεικνύων. ἐλέγχων μὲν διὰ ζητήσεως τὰ ψευδῆ. ἀποδεικνύων δὲ διά τινος διδασκαλίας, τὰ ἀληθῆ.

ἔστι δὲ ὁ συλλογισμὸς λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων δι' αὐτῶν τῶν τεθέντων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει. τῶν δὲ συλλογισμῶν οἱ μέν εἰσι

κατηγορικοί· οἱ δὲ, ὑποθετικοί· οἱ δὲ, μικτοί. ἐκ τούτων κατηγορικοὶ μὲν, ὧν καὶ τὰ λήμματα καὶ τὰ συμπεράσματα ἁπλαῖ ὑποθέσεις ὑπάρχουσιν. ὑποθετικοὶ δὲ οἱ ἐξ ὑποθετικῶν προτάσεων. μικτοὶ δὲ οἱ τὰ δύο συνειληφότες. χρῆται δὲ ὁ ἀνὴρ τοῖς μὲν ἀποδεικτικοῖς ἐν τοῖς ὑφηγητικοῖς διαλόγοις. τοῖς δὲ ἐνδόξοις πρὸς τοὺς σοφιστάς τε καὶ νέους, τοῖς δὲ ἐριστικοῖς πρὸς τοὺς ἰδίως λεγομένους ἐριστικούς. οἷον εὐθύδημον φέρε καὶ ἱππίαν. τῶν δὲ κατηγορικῶν σχημάτων ὄντων τριῶν καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος τοῦ μὲν, κατηγορεῖται τῷ δὲ ὑπόκειται. τοῦ δὲ δευτέρου ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέρων κατηγορεῖται. τοῦ δὲ τρίτου ἐν ᾧ, ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέροις ὑπόκειται. ὅρους δέ φημι τὰ μέρη τῶν προτάσεων. οἷον ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος ζῷον, τὸν ἄνθρωπον φαμὲν καὶ τὸ ζῷον, καὶ κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα ἐρωτᾷ λόγους ὁ πλάτων καὶ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον. καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον οὕτως ἐν ἀλκιβιάδῃ. τὰ δίκαια καλά, τὰ καλὰ ἀγαθά, τὰ δίκαια ἄρα ἀγαθά. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ὡς ἐν παρμενίδῃ οὕτως. ὃ μὴ ἔχει μέρη οὔτε εὐθύ ἐστιν οὔτε στρογγύλον, τὸ δὲ μετέχον σχήματος ἢ εὐθύ ἐστιν ἢ στρογγύλον, ὃ ἄρα μὴ ἔχει μέρη, οὐδὲ σχήματος μετέχει. κατὰ δὲ τὸ τρίτον οὕτως ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ. τὸ μετέχον σχήματος ποιόν ἐστι, τὸ μετέχον σχήματος πεπέρασται, τὸ ἄρα ποιὸν πεπέρασται. τοὺς δὲ ὑποθετικοὺς ἐν πολλοῖς βιβλίοις εὑρήσομεν ἐρωτωμένους ὑπ' αὐτοῦ, μάλιστα δ' ἐν τῷ παρμενίδῃ τοιούτους εὕροιμεν ἂν λόγους. εἰ μὴ ἔχοι μέρη τὸ ἓν οὔτε ἀρχὴν οὔτε μέσον, οὔτε τελευτὴν ἔχει. εἰ μήτε ἀρχὴν, μήτε μέσον, μήτε τελευτὴν ἔχει, οὐδὲ πέρας ἔχει. εἰ μὴ ἔχει

πέρας, οὐδὲ σχήματος μετέχει. εἰ ἄρα μὴ ἔχει μέρη
τὸ ἓν οὐδὲ σχήματος μετέχει. κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ὑπο-
θετικὸν σχῆμα ὅ οἱ πλεῖστοι τρίτον φασὶ, καθ' ὃ ὁ κοινὸς
ὅρος ἀμφοτέροις τοῖς ἄκροις ἕπεται οὕτως ἐρωτᾷ. εἰ
μὴ ἔχει μέρη τὸ ἓν οὔτε εὐθύ ἐστιν οὔτε στρογγύλον, εἰ
μετέχει σχήματος ἢ εὐθύ ἐστιν ἢ στρογγύλον, εἰ ἄρα μὴ
ἔχει μέρη οὐ μετέχει σχήματος. καὶ μὴν καὶ κατὰ τὸ
τρίτον σχῆμα πρός τινων δὲ δεύτερον, καθ' ὃ ὁ κοινὸς
ὅρος ἀμφοτέρων ἡγεῖται ἐν τῷ φαίδωνι οὕτως ἐρωτᾷ
δυνάμει, εἰ λαβόντες τὴν τοῦ ἴσου ἐπιστήμην οὐκ ἐπι-
λελήσμεθα, ἐπιστάμεθα, εἰ δὲ ἐπιλελήσμεθα ἀναμι-
μνησκόμεθα. καὶ τῶν μικτῶν δὲ μέμνηται. τῶν μὲν
ἐξ ἀκολουθίας κατασκευαστικῶν οὕτως. εἰ τὸ ἓν ὅλον
ἐστὶ καὶ τὸ πεπερασμένον τοῦτο ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τε-
λευτὴν ἔχον, καὶ σχήματος μετέχει. τὸ δὲ ἡγούμενον, τὸ
ἄρα λῆγον. τῶν δὲ ἐξ ἀκολουθίας ἀνασκευαστικῶν, οὕτω
πως τὰς διαφορὰς κατὰ τοῦτο θεωρεῖσθαι. ὅταν οὖν τις
ἀκριβῶς κατίδῃ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ τὰς τῶν
ἀνθρώπων διαφορὰς καὶ τὰ εἴδη τῶν λόγων ἃ προσαρ-
μόττει τῇδε ἢ τῇδε τῇ ψυχῇ, ὀξέως τε αἰσθάνεται καὶ
ὁ ποῖος ὑπὸ τίνων λόγων καὶ ὁ ποίων πείθεσθαι δύνα-
ται. οὗτος εἰ προσλάβοι καὶ τὸν καιρὸν τῆς χρήσεως τὸν
προσήκοντα, τέλεος ἔσται ῥήτωρ. καὶ ἡ ῥητορικὴ αὐτοῦ
δικαίως ἂν λέγοιτο ἐπιστήμη τοῦ εὖ λέγειν, καὶ τὴν τῶν
σοφισμάτων δὲ μέθοδον εὕροιμεν ἂν ὑπὸ τοῦ πλάτω-
νος ὑπογεγραμμένην ἐν τῷ εὐθυδήμῳ εἰ ἀκριβῶς ἐν-
τύχοιμεν τῷ βιβλίῳ. ὥστε ἐν αὐτῷ ὑποδεδεῖχθαι
τίνα μὲν παρὰ τὴν φωνήν ἐστι σοφίσματα. τίνα δὲ πα-
ρὰ τὰ πράγματα καὶ τὰς λύσεις αὐτῶν, καὶ μὴν τὰς
δέκα κατηγορίας ἔν τε τῷ παρμενίδῃ καὶ τοῖς ἄλλοις

ὑπέδειξε, τὸν ἐτυμολογικόν τε τύπον ὅλον ἐν τῷ κρατύλῳ διεξέρχεται. ἁπλῶς τε ἱκανώτατος ὁ ἀνὴρ καὶ θαυμαστῶς τῆς τε ὁριστικῆς καὶ διαιρετικῆς πραγματείας. αἳ πᾶσαι δηλοῦσι μάλιστα τὴν δύναμιν τῆς διαλεκτικῆς. τὰ δὲ ἐν τῷ κρατύλῳ τοιοῦτον ἔχει τὸν νοῦν. ζητεῖ γὰρ πότερον φύσει τὰ ὀνόματα ἐστὶν ἢ θέσει. ἀρέσκει δὲ αὐτῷ θέσει ὑπάρχειν τὴν ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων, οὐ μὴν ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν. ἀλλ' ὥστε τὴν θέσιν γενέσθαι ἀκόλουθον τῇ τοῦ πράγματος φύσει, μὴ γὰρ ἄλλο τὴν ὀρθότητα εἶναι τοῦ ὀνόματος, ἢ τὴν σύμφωνον τῇ φύσει τοῦ πράγματος θέσιν, μήτε γὰρ τὴν θέσιν τὴν ὁποιανοῦν ποτε τοῦ ὀνόματος αὐτάρκησαν εἶναι καὶ ἀποχρῶσαν πρὸς ὀρθότητα, μήτε τὴν φύσιν καὶ τὴν πρώτην ἐκφώνησιν. ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν. ὥστε εἶναι παντὸς ὀνόματος κατὰ τὸ οἰκεῖον τῇ τοῦ πράγματος φύσει κείμενον, οὐ γὰρ δή που ἂν τὸ τυχὸν τῷ τυχόντι τεθῇ, σημανεῖ τὸ ὀρθὸν, οἷον ἵππον εἰ θείμεθα ἀνθρώπῳ ὄνομα. καὶ γάρ τοι τὸ λέγειν μία δή τις ἐστὶ τῶν πράξεων. ὥστε οὐχ ὅπως δή ποτε λέγων, ὀρθῶς ἂν λέγοι. ἀλλ' εἰ οὕτω λέγοι ἢ τὰ πράγματα πέφυκεν. ἐπεὶ δὲ τοῦ λέγειν μέρος ἐστὶ τὸ ὀνομάζειν, ὡς καὶ τοῦ λόγου μέρος τὸ ὄνομα, τὸ ὀρθῶς καὶ μὴ ὀρθῶς ὀνομάζειν οὐ κατὰ θέσιν ὁποιανοῦν γένοιτ' ἂν ἀλλὰ κατὰ τὴν φυσικὴν τοῦ ὀνόματος οἰκειότητα πρὸς τὸ πρᾶγμα. καὶ οὗτος ἂν εἴη ὀνοματοθέτης ἄριστος ὁ σημαίνων, δι' ὀνόματος τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. ἔστι γὰρ τὸ ὄνομα ὄργανον πράγματος οὐχ ὃ ἔτυχεν. ἀλλὰ τὸ κατάλληλον τῇ φύσει, καὶ διὰ τούτου διδάσκομεν ἀλλήλους τὰ πράγματα καὶ διακρίνομεν αὐτὰ, ὥστε εἶναι τὸ ὄνομα διδασκαλικόν τι καὶ διακριτικὸν τῆς ἑκάστου

οὐσίας ὄργανον. ὡς ἡ κερκὶς τοῦ ὑφάσματος. περὶ τὸ διαλεκτικὸν δὴ καὶ τοῦτο ὑπάρξει τὸ τοῖς ὀνόμασιν ὀρθῶς χρῆσθαι. ὡς γὰρ κερκίδι χρήσαιτ᾽ ἂν ὁ ὑφαντικὸς ἀνὴρ εἰδὼς αὐτῆς τὸ προσῆκον ἔργον τέκτονος αὐτὴν δημιουργήσαντος. οὕτω καὶ ὁ διαλεκτικὸς ὀνοματοθέτου θέντος τὸ ὄνομα χρήσαιτ᾽ ἂν αὐτῷ κατὰ τρόπον καὶ προσφόρως. καὶ γὰρ τοῦ τέκτονος μὲν τὸ ποιῆσαι πηδάλιον, κυβερνήτου δὲ τὸ χρήσασθαι καλῶς. οὕτω γάρ τοι καὶ αὐτὸς ὁ ὀνοματοθέτης καλῶς ἂν χρήσαιτο τῇ θέσει. εἰ ὡς διαλεκτικοῦ παρόντος ποιοῖτο τὴν θέσιν τὴν φύσιν τῶν ὑποκειμένων ἐπισταμένου. τὸ μὲν δὴ διαλεκτικὸν ἐπὶ τοσοῦτον ὑπογεγράφθω.

ἑξῆς δὲ περὶ τοῦ θεωρητικοῦ λέγωμεν. τούτου τοίνυν τὸ μὲν εἴπομεν εἶναι θεολογικόν, τὸ δὲ φυσικόν, τὸ δὲ μαθηματικόν. καὶ ὅτι τοῦ μὲν θεολογικοῦ τέλος ἡ περὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ ἀνωτάτω τε καὶ ἀρχικὰ γνῶσις. τοῦ δὲ φυσικοῦ τὸ μαθεῖν τίς ποτ᾽ ἐστὶν ἡ τοῦ παντὸς φύσις. καὶ οἷόν τι ζῷον ἄνθρωπος. καὶ τίνα χώραν ἐν κόσμῳ ἔχων, καὶ εἰ θεὸς προνοεῖ τῶν ὅλων, καὶ εἰ ἄλλοι θεοὶ τεταγμένοι ὑπὸ τούτῳ. καὶ τίς ἡ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς σχέσις. τοῦ δὲ μαθηματικοῦ τὸ ἐπεσκέφθαι τὴν ἐπίπεδόν τε καὶ τριχῇ διεστηκυῖαν φύσιν. περί τε κινήσεως καὶ φορᾶς ὅπως ἔχει. προκείσθω δὲ ἡ τοῦ μαθηματικοῦ θεωρία ἐπὶ κεφαλαίων. αὕτη τοίνυν καὶ πρὸς ὀξύτητα διανοίας παρελήφθη ὑπὸ τοῦ πλάτωνος θήγουσαν τὴν ψυχήν. καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὄντων ἀκρίβειαν παρεχομένη. τό τε περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ὂν μόριον τοῦ μαθηματικοῦ οὐχ᾽ ἣν ἔτυχεν οἰκειότητα ἐμποιεῖ πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ἐπάνοδον, ἀλλὰ σχεδόν τι τῆς περὶ τὰ αἰσθητὰ πλάνης καὶ ἀγνοίας ἀπαλλάττει ἡμᾶς συνερ-

νοῦ πρὸς τὴν τῆς οὐσίας γνῶσιν. πρός τε πολέμους σύνθετον ὑπάρχει διὰ τὴν τῶν τακτικῶν θεωρίαν. τό γε μὴν κατὰ τὴν γεωμετρίαν ἐπιτηδειότατον καὶ αὐτὸ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ γνῶσιν. ὅταν γέ τις μὴ πράξεως ἕνεκεν μετίῃ γεωμετρίαν. ἀλλὰ προσχρώμενος αὐτῇ ὡς ἐπὶ τὸ ὂν ἀεὶ ἀνιέναι. καὶ μὴ διατρίβειν περὶ τὸ γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον. καὶ μὴν ἥτε γεωμετρία χρησιμωτάτη. μετὰ γὰρ τὴν δευτέραν αὔξησιν ἀκόλουθος ἡ κατ' αὐτὴν θεωρία τρίτην αὔξησιν ἔχουσα. χρήσιμον δὲ ὥσπερ τι τέταρτον μάθημα καὶ ἡ ἀστρονομία. καθ' ἣν ἐν τῷ οὐρανῷ θεασόμεθα ἄστρων τε φορὰς καὶ οὐρανοῦ, καὶ τὸν δημιουργὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, μηνῶν τε καὶ ἐνιαυτῶν, ἐξ ὧν κατά τινα οἰκείαν ὁδὸν καὶ τὸν ἁπάντων δημιουργὸν ζητήσομεν. μετιόντες ἀπὸ τούτων τῶν μαθημάτων. ὥσπερ τινὸς ὑποβάθρας καὶ στοιχείων. καὶ μουσικῆς δὲ ἐπιμελησόμεθα. ἐπὶ τὰ αὐτὰ τὴν ἀκοὴν φέροντες. ὥσπερ γὰρ πρὸς ἀστρονομίαν ὄμματα συνέστηκεν, οὕτως ἀκοὴ πρὸς τὸ ἐναρμόνιον, καὶ ὥσπερ ἀστρονομίᾳ τὸν νοῦν προσέχοντες ἀπὸ τῶν ὁρωμένων ἐπὶ τὴν ἀόρατον καὶ νοητὴν οὐσίαν ποδηγούμεθα. οὕτω καὶ τῆς ἐναρμονίου φωνῆς κατακούοντες ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν ἐπὶ τὰ αὐτῷ τῷ νῷ θεωρούμενα κατὰ ταυτὰ μεταβαίνομεν, ὡς εἰ μὴ οὕτω μετίοιμεν ταῦτα τὰ μαθήματα, ἀτελής τε καὶ ἀνόνητος καὶ οὐδενὸς λόγου ἀξία ἡ περὶ τούτων σκέψις γένοιτ' ἂν ἡμῖν. δεῖ γὰρ ὀξέως ἀπὸ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν μεταβαίνειν ἐπ' ἐκεῖνα ἃ ἔστιν ἰδεῖν μόνῳ τῷ τῆς ψυχῆς λογισμῷ. ἔστι γὰρ ἡ τῶν μαθημάτων ἐπίσκεψις ὡς ἂν προοίμιόν τι πρὸς τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν, ἐφιέμεναι γὰρ τοῦ ὄντος λαμβάνεσθαι, γεωμετρία τε καὶ ἀριθμητικὴ καὶ αἱ ταύταις ἑπό-

μενοι,

μενοι, ὀνειρώττουσι μὲν περὶ τὸ ὄν. ὕπερ δὲ αὐτὸ δυνατοῦσιν ἰδεῖν, ἀγνοοῦσαι τάς τε ἀρχὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν συγκείμενα. οὐδὲν δὲ ἧττον χρησιμώταται οὖσαι τυγχάνουσι περὶ τὰ εἰρημένα. ὅθεν οὐδὲ ἐπιστήμας ταῦτα τὰ μαθήματα ἔφησεν ὁ πλάτων. ἡ μέν τοι διαλεκτικὴ μέθοδος ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν ὑποθέσεων ἐπὶ τὰ πρῶτα καὶ ἀρχικὰ καὶ ἀνυπόθετα ἀνιέναι πέφυκεν. ὅθεν τὴν μὲν διαλεκτικὴν ἐπιστήμην προσεῖπε. τὰ δὲ μαθήματα οὔτε δόξαν διὰ τὸ ἐναργέστερα εἶναι τῶν αἰσθητῶν. οὔτε ἐπιστήμην διὰ τὸ ἀμυδρότερα εἶναι τῶν πρώτων νοητῶν. ἀλλὰ δόξαν μὲν τῶν σωμάτων φησίν. ἐπιστήμην δὲ τῶν πρώτων. διάνοιαν δὲ τῶν μαθημάτων. τίθεται δέ τι καὶ πίστιν, καὶ εἰκασίαν. τούτων δὲ τὴν μὲν πίστιν τῶν αἰσθητῶν, τὴν δὲ εἰκασίαν τῶν εἰκόνων καὶ εἰδώλων. ἐπεὶ δὲ ἡ διαλεκτικὴ ἰσχυρώτατον τῶν μαθημάτων, ἅτε καὶ περὶ τὰ θεῖα καὶ βέβαια γινομένη, διὰ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω τῶν μαθημάτων τάττεται. ὥσπερ θριγγός τις ὑπάρχουσα ἡ φυλακὴ τῶν λοιπῶν.

μετὰ δὲ ταῦτα ἑπομένως περὶ τῶν ἀρχῶν τε καὶ θεολογικῶν λέγωμεν θεωρημάτων, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχόμενοι. καὶ ἀπ' αὐτῶν κατιόντες, καὶ ἐπισκοποῦντες τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν. τελευτῶντες δὲ εἰς ἀνθρώπων γένεσιν καὶ φύσιν, καὶ πρῶτόν γε περὶ ὕλης λέγωμεν. Ταύτην τοίνυν ἐκμαγεῖόν τε καὶ πανδεχὲς καὶ τιθήνην καὶ μητέρα καὶ χώραν ὀνομάζει. καὶ ὑποκείμενον ἁπτόν τε μετὰ ἀναισθησίας καὶ νόθῳ λογισμῷ ληπτόν. ἰδιότητα δὲ ἔχειν τοιαύτην, ὥστε πᾶσαν γένεσιν ὑποδέχεσθαι, τιθήνης λόγον ἐπέχουσαν τῷ φέρειν αὐτάς. καὶ ἀναδέχεσθαι μὲν αὐτὴν πάντα τὰ εἴδη. αὐτὴν δὲ καθ' αὐτὴν ἄμορφόν τε ὑπάρχειν καὶ ἄποιον.

καὶ ἀνείδεον. ἀναματτομένην δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκτυπουμένην καθάπερ ἐκμαγεῖον, καὶ σχηματιζομένην ὑπὸ τούτων, μηδὲν ἴδιον σχῆμα ἔχουσαν μηδὲ ποιότητα. οὐ γὰρ γένοιτ' ἄντι εὖ παρεσκευασμένον πρὸς ποικιλίας ἐκτυπώσεις καὶ μορφὰς, εἰ μὴ ἄποιον αὐτὸ ὑπάρχοι καὶ ἀμέτοχον ἐκείνων τῶν εἰδῶν, ἃ δεῖ αὐτὸ δέξασθαι. ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς τὰ ἀλείματα ἐξ ἐλαίου κατασκευάζοντας τὰ εὐώδη, ἀοσμοτάτῳ τούτῳ χρωμένους, καὶ τοὺς τὰς μορφὰς δημιουργεῖν βουλομένους, ἐκ κηροῦ ἢ πηλοῦ προλεαίνοντας ταῦτα, καὶ ὡς ἐνδέχεται ἀσχημάτιστα παρέχοντας. προσήκει δὴ καὶ τῇ πανδεχεῖ ὕλῃ εἰ μέλλοι κατὰ πᾶν δέχεσθαι τὰ εἴδη μηδεμίαν αὐτῶν φύσιν ἔχειν ὑποκεῖσθαι. ἀλλ' ἄποιόν τε εἶναι καὶ ἀνείδεον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν εἰδῶν, τοιαύτη δ' οὖσα, οὔτε σῶμα ἂν εἴη, οὔτε ἀσώματον, δυνάμει δὲ σῶμα ὡς καὶ τὸν χαλκὸν ὑπακούομεν δυνάμει ἀνδριάντα. διότι τὸ εἶδος δεξάμενος ἀνδριὰς ἔσται. ἀρχικὸν δὲ λόγον ἐπεχούσης τῆς ὕλης, ἔτι καὶ ἄλλας ἀρχὰς παραλαμβάνει. τήν τε παραδειγματικὴν, τουτέστι τὴν τῶν ἰδεῶν. καὶ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ αἰτίου πάντων θεοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἡ ἰδέα, ὡς μὲν πρὸς θεὸν νόησις αὐτοῦ, ὡς ἡ πρὸς ἡμᾶς, νοητὸν πρῶτον, ὡς δὲ πρὸς τὴν ὕλην, μέτρον, ὡς δὲ πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον παράδειγμα, ὡς δὲ πρὸς αὐτὴν ἐξεταζομένη, οὐσία. καθόλου γὰρ πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπίνοιαν πρός τι ὀφείλει γίνεσθαι. οὗ ὥσπερ γὰρ εἰ ἀπό τινός τι γένοιτο, ὡς ἀπ' ἐμοῦ ἡ ἐμὴ εἰκών. δεῖ τὸ παράδειγμα προϋποκεῖσθαι. εἴτε καὶ μὴ εἴη ἔξω τὸ παράδειγμα πάντῃ πάντως ἕκαστον ἐν αὑτῷ τὸ παράδειγμα ἴσχων τῶν τεχνιτῶν τὴν τούτου μορφὴν τῇ ὕλῃ περιτίθησιν. ὁρίζονται δὲ τὴν ἰδέαν παράδειγμα τῶν κατὰ φύσιν

αἰώνιον. οὔτε γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν ἀπὸ Πλάτωνος ἀρέσκει τῶν τεχνιτῶν εἶναι ἰδέας, οἷον ἀσπίδος ἢ λύρας, οὔτε μὴν τῶν παρὰ φύσιν οἷον, πυρετοῦ καὶ χολέρας, οὔτε τῶν κατὰ μέρος. οἷον Σωκράτους καὶ Πλάτωνος. ἀλλ' οὐδὲ τῶν εὐτελῶν τινος, οἷον ῥύπου καὶ κάρφους. οὔτε τῶν πρός τι, οἷον μείζονος καὶ ὑπερέχοντος. εἶναι γὰρ τὰς ἰδέας νοήσεις θεοῦ αἰωνίους τε καὶ αὐτοτελεῖς, ὅτι δὲ εἰσὶν αἱ ἰδέαι, καὶ οὕτω παραμυθοῦνται. εἴτε γὰρ νοῦς ὁ θεὸς ὑπάρχῃ εἴτε νοερὸν ἔστιν αὐτῷ νοήματα, καὶ ταῦτα αἰώνιά τε καὶ ἄτρεπτα. εἰ δὲ τοῦτο εἰσὶν αἱ ἰδέαι. καὶ γὰρ εἰ ἄμετρος ὑπάρχει ἡ ὕλη κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον παρ' ἑτέρου τινὸς κρείττονος καὶ ἀΰλου τῶν μέτρων ὀφείλει τυγχάνειν, τὸ δὲ ἡγούμενον, τὸ ἄρα λῆγον. εἰ δὲ τοῦτο εἰσὶν αἱ ἰδέαι μέτρα τινὰ ἄϋλα ὑπάρχουσαι, ἔτι γε μὴν εἰ ὁ κόσμος μὴ ἐκ ταὐτομάτου τοιοῦτός ἐστιν, οὐ μόνον ἔκ τινός ἐστι γεγονώς, ἀλλὰ καὶ ὑπό τινος, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πρός τι. τὸ δὲ πρὸς ὃ γέγονε, τί ἂν ἄλλο γέγονεν ἢ ἰδέα. ὥστε εἶεν ἂν αἱ ἰδέαι. ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ νοῦς διαφέρει δόξης ἀληθοῦς, καὶ τὸ νοητὸν ἂν τοῦ δοξαστοῦ διαφέρον, εἰ δὲ τοῦτο, ἔστι νοητὰ ἕτερα τῶν δοξαστῶν. ὥστε εἴη ἂν καὶ πρῶτα νοητά, ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητά. εἰ δὲ τοῦτο, εἰσὶν αἱ ἰδέαι. ἀλλὰ μὴν διαφέρει νοῦς δόξης ἀληθοῦς. ὥστε εἶεν ἂν αἱ ἰδέαι. ἑξῆς δὲ περὶ τῆς τρίτης ἀρχῆς ποιητέον τὸν λόγον, ἣν μικροῦ δεῖν καὶ ἄρρητον ποιεῖται ὁ Πλάτων. ἐπαχθείημεν δ' ἂν περὶ αὐτῆς τοῦτον τὸν τρόπον. εἰ ἔστι νοητά, ταῦτα δὲ οὔτε αἰσθητά ἐστιν, οὔτε μετουσία τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ πρῶτόν τινων τῶν νοητῶν, ἔστι πρῶτα νοητὰ ἁπλᾶ ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητά. τὸ δ' ἡγούμενον τὸ ἄρα λῆγον. ἄνθρωποι μὲν δὴ ἅτε τοῦ τῆς αἰσθή-

σεως πάθους ἐμπιπλάμενοι, ὥστε καὶ ὁπότε νοεῖν προαιροῖντο τὸ νοητὸν ἐμφανταζόμενον ἔχειν τὸ αἰσθητόν, ὡς καὶ μέγεθος συνεπινοεῖν καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα πολλάκις οὐ καθαρῶς τὰ νοητὰ νοοῦσι. θεοὶ δὲ ἀπηλλαγμένοι ὡς τῶν αἰσθητῶν, εἰλικρινῶς τε καὶ ἀμιγῶς.

ἐπεὶ δὲ ψυχῆς νοῦς ἀμείνων, νοῦ δὲ τοῦ ἐν δυνάμει ὁ κατ' ἐνέργειαν πάντα νοῶν καὶ ἅμα καὶ ἀεί, τούτου δὲ καλλίων ὁ αἴτιος, τούτου καὶ ὅπερ ἂν ἔτι ἀνωτέρω τούτων ὑφέστηκεν, οὗτος ἂν εἴη πρῶτος θεός, αἴτιος ὑπάρχων τοῦ ἀεὶ ἐνεργεῖν τῷ νῷ τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ. ἐνεργεῖ δὲ ἀκίνητος αὐτὸς ὤν, εἰς τοῦτον ὡς καὶ ὁ ἥλιος εἰς τὴν ὅρασιν. ὅταν αὐτῷ προσβλέπῃ, καὶ ὡς τὸ ὀρεκτικὸν κινεῖ τὴν ὄρεξιν ἀκίνητον ὑπάρχον, οὕτω γε δὴ καὶ οὗτος ὁ νοῦς κινήσει τὸν νοῦν τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ. ἐπεὶ δὲ ὁ πρῶτος νοῦς κάλλιστος, δεῖ καὶ κάλλιστον αὐτῷ νοητὸν ὑποκεῖσθαι, οὐδὲν δὲ ἑαυτοῦ κάλλιον. ἑαυτὸν ἂν οὖν καὶ τὰ ἑαυτοῦ νοήματα ἀεὶ νοοίη. καὶ αὕτη ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἰδέα ὑπάρχει. καὶ μὴν ὁ πρῶτος θεὸς ἀΐδιός ἐστιν, ἄρρητος, αὐτοτελής, τουτέστιν ἀπροσδεής, ἀειτελής, τουτέστιν ἀεὶ τέλειος, παντελής, τουτέστι πάντῃ τέλειος, θειότης, οὐσιότης, ἀλήθεια, συμμετρία, ἀγαθόν. λέγω δὲ οὐχ ὡς ὁρίζων ταῦτα, ἀλλ' ὡς κατὰ πάντα ἑνὸς νοουμένου. καὶ ἀγαθὸν μέν ἐστι διότι πάντα εἰς δύναμιν εὐεργετεῖ, παντὸς ἀγαθοῦ αἴτιος ὤν. καλὸν δὲ ὅτι αὐτὸς τῇ φύσει πλέον ἐστὶ καὶ σύμμετρον. ἀλήθεια δὲ διότι πάσης ἀληθείας ἀρχὴ ὑπάρχει. ὡς ἥλιος παντὸς φωτός. πατὴρ δέ ἐστι τῷ αἴτιος εἶναι πάντων, καὶ κοσμεῖν τὸν οὐράνιον νοῦν. καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου πρὸς ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ νοήσεις. κατὰ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν, ἐμπέπληκε πάντα ἑαυτοῦ, τὴν

ψυχὴν τοῦ κόσμου ἐπεγείρας καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέψας τοῦ νοῦ αὐτῆς αἴτιος ὑπάρχων, ὃς κοσμηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς διακοσμεῖ σύμπασαν φύσιν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ. ἄρρητος δ' ἐστὶ καὶ νῷ μόνῳ ληπτὸς ὡς εἴρηται, ἐπεὶ οὔτε γένος ἐστὶν, οὔτε εἶδος. οὔτε διαφορά. ἀλλ' οὐδὲ συμβέβηκέ τι αὐτῷ οὔτε κακὸν οὐ γὰρ θέμις τοῦτο εἰπεῖν, οὔτε ἀγαθόν. κατὰ μετοχὴν γάρ τινος ἔσται οὗτος, καὶ μάλιστα ἀγαθότητος. οὔτε διαφορά. οὐδὲ γὰρ τοῦτο κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ. οὔτε ποιόν. οὐ γὰρ ποιωθέν ἐστι. καὶ ὑπὸ ποιότητος τοιοῦτον ἀποτετελεσμένον, οὔτε ἄποιον. οὐ γὰρ ἐστέρηται τινὸς ἐπιβάλλοντος αὐτῷ ποιοῦ. οὔτε μέρος τινός. οὔτε ὡς ὅλον ἔχον τινὰ μέρη. οὔτε ὥστε ταυτόν τι εἶναι ἢ ἕτερον. οὐδὲν γὰρ αὐτῷ συμβέβηκε καθ' ὃ δύναται τῶν ἄλλων χωρισθῆναι. οὔτε κινεῖ, οὔτε κινεῖται. ἔσται δὴ πρώτη μὲν αὐτοῦ νόησις ἡ κατὰ ἀφαίρεσιν τούτων, ὅτι καὶ σημεῖον ἐνοήσαμεν κατὰ ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἐπιφάνειαν νοήσαντες. εἶτα γραμμὴν καὶ τελευταῖον τὸ σημεῖον. δευτέρα δ' ἐστὶν αὐτοῦ νόησις ἡ κατὰ ἀναλογίαν οὕτω πως. ὃν γὰρ ἔχει λόγον ὁ ἥλιος πρὸς τὴν ὅρασιν καὶ τὰ ὁρώμενα οὐκ ὢν αὐτὸς ὄψις, παρέχων δὲ τῇ μὲν, τὸ ὁρᾶν, τοῖς δὲ, τὸ ὁρᾶσθαι, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον ὁ πρῶτος νοῦς πρὸς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ νόησιν καὶ τὰ νοούμενα. οὐ γὰρ ὢν, ὅπερ ἐστὶν ἡ νόησις, παρέχει αὐτῇ τὸ νοεῖν, καὶ τοῖς νοητοῖς τὸ νοεῖσθαι. φωτίζων τὴν περὶ αὐτὰ ἀλήθειαν. τρίτη γὰρ νόησις τοιαύτη τις ἂν εἴη, θεωρῶν γάρ τις τὸ ἐπὶ τοῖς σώμασι καλόν. μετὰ τοῦτο μέτεισιν ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος, εἶτα τὸ ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ νόμοις. εἶτα ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τοῦ καλοῦ. μεθ' ὃ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν νοεῖ. καὶ τὸ ἐραστὸν καὶ ἐφετόν. ὥσπερ φῶς φανὲν

καὶ οἷον ἐλλάμψαν τῇ οὕτως ἀνιούσῃ ψυχῇ, τούτῳ δὲ καὶ θεῷ συνεπινοεῖ. διὰ τὴν ἐν τῷ τιμίῳ ὑπεροχήν. ἀμερῆ τε διὰ τὸ μὴ εἶναι πρότερόν τι αὐτοῦ. τὸ γὰρ μέρος καὶ τὸ ἐξ οὗ πρότερον ὑπάρχει τούτου οὗ μέρος. καὶ γὰρ τὸ ἐπίπεδον πρότερον ἢ τὸ σῶμα. καὶ ἡ γραμμὴ πρότερον, ἢ τὸ ἐπίπεδον. μέρη γε μὴν οὐκ ἔχων ἀκίνητος ἂν εἴη, κατὰ τόπον καὶ ἀλλοίωσιν. εἰ γὰρ ἀλλοιωθήσεται ἢ ὑφ' αὑτοῦ ἢ ὑφ' ἑτέρου. εἰ μὲν οὖν ὑφ' ἑτέρου ἐκεῖνο αὐτοῦ ἰσχυρότερον ἔσται. εἰ δ' ὑφ' ἑαυτοῦ ἤτοι ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλοιωθείη ἂν, ἢ ἐπὶ τὸ βέλτιον. ἄμφω δὲ ἄτοπα. ἐξ ὧν ἁπάντων ἀναφαίνεται καὶ τὸ ἀσώματον αὐτὸν εἶναι. ὅπερ καὶ τούτων ἀποδειχθήσεται. εἰ γὰρ σῶμα ὁ θεὸς ἐξ ὕλης ἂν εἴη καὶ εἴδους. διὰ τὸ πᾶν σῶμα συνδύασμά τι εἶναι ἔκ τε ὕλης καὶ τοῦ σὺν αὐτῇ εἴδους. ὅπερ ἐξομοιοῦται ταῖς ἰδέαις καὶ μετέχει αὐτῶν δύσφραστον δή τινα τρόπον, ἄτοπον δὲ τὸν θεὸν ἐξ ὕλης εἶναι καὶ εἴδους. οὐ γὰρ ἔσται ἁπλοῦς, οὐδὲ ἀρχικός, ὥστε ἀσώματον ἂν εἴη ὁ θεός. καὶ αὐτόθεν δὲ εἰ σῶμά ἐστιν ἐξ ὕλης ἂν ὑπάρχοι, ἢ πῦρ ἂν οὖν εἴη, ἢ ὕδωρ, ἢ γῆ, ἢ ἀήρ, ἤ τι ἐκ τούτων, ἀλλ' ἕκαστόν γε τούτων οὐκ ἀρχικόν. καὶ ἄλλως δὲ ὕστερον γενήσεται τῆς ὕλης εἰ ἐξ ὕλης ὑπάρχει. ὧν ἀτόπων ὄντων ἀσώματον αὐτὸν ὑποληπτέον. καὶ γὰρ εἰ σῶμά ἐστι, καὶ φθαρτὸς ἔσται, καὶ γεννητὸς καὶ μεταβλητός. ἕκαστον δὲ τούτων ἄτοπον ἐπ' αὐτοῦ, καὶ μὴν καὶ αἱ ποιότητες τοῦτον τὸν τρόπον δεικνύοιντ' ἂν ἀσώματοι. πᾶν σῶμα ὑποκείμενόν ἐστιν. ἡ δὲ ποιότης οὐχ ὑποκείμενόν ἐστιν, ἀλλὰ συμβεβηκός. οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ποιότης. πᾶσα ποιότης ἐν ὑποκειμένῳ. οὐδὲν δὲ σῶμα ἐν ὑποκειμένῳ, οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ποιότης. ἔτι ποιότης

ποιότητι ἐναντίον, οὐ μὴν καὶ σῶμα σώματι. σῶμά τε σώματος καθόσον σῶμα οὐδενὶ διαφέρει. ποιότητι δὲ διαφέρει καὶ οὐ μὰ Δία σώμασιν, οὐκ ἄρα σώματα αἱ ποιότητες. ἀλογώτατόν τε ὡς ἡ ὕλη ἄποιος τὴν ποιότητα ἄϋλον εἶναι, εἰ δὲ ἡ ποιότης ἄϋλος ἀσώματος ἂν εἴη ἡ ποιότης. εἴ γε μὴν σώματα καὶ αἱ ποιότητες δύο καὶ τρία σώματα ἔσται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. ἀτοπωτάτου τούτου ὑπάρχοντος. εἰ δὲ αἱ ποιότητες ἀσώματοι, καὶ τὸ δημιουργικὸν τούτων ἀσώματον. ἔτι τὰ ποιοῦντα οὐκ ἂν ἄλλα εἴη ἢ τὰ ἀσώματα. παθητικὰ γὰρ τὰ σώματα καὶ ῥευστά, καὶ οὐκ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα. οὐδὲ μόνιμα καὶ ἔμπεδα. ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς δοκεῖ τι ποιεῖν, πολὺ πρόσθεν εὑρίσκεται πάσχοντα. ὥσπερ οὖν ἐστί τι παθητικὸν εἰλικρινῶς, οὕτως ἀναγκαῖον ἔτι εἶναι καὶ ἀρρενικῶς ποιητικόν. οὐκ ἄλλο δὲ εὕροιμεν ἂν τοῦτο ἢ ἀσώματον, ὁ μὲν δὴ περὶ τῶν ἀρχῶν λόγος τοιοῦτος ἄν τις εἴη θεολογικὸς καλούμενος. ἐπὶ δὲ τὸν καλούμενον φυσικὸν τόπον ἑξῆς χωρητέον, ἐντεῦθέν ποθεν ἀρξαμένους. ἐπεὶ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν αἰσθητῶν καὶ κατὰ μέρος ὡρισμένα τινὰ δεῖ παραδείγματα εἶναι τὰς ἰδέας, ὧν καὶ τὰς ἐπιστήμας γίνεσθαι καὶ τοὺς ὅρους παρὰ πάντας γὰρ ἀνθρώπους ἄνθρωπόν τινα νοεῖσθαι, καὶ παρὰ πάντας ἵππους ἵππον, καὶ κοινῶς παρὰ τὰ ζῷα ζῷον ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον, ὃν τρόπον σφραγῖδος μιᾶς ἐκμαγεῖα γίνεται πολλά. καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς εἰκόνες μυρίαι ἐπὶ μυρίας τῆς ἰδέας οὔσης αἰτίας. ἀρχὴν τοῦ εἶναι ἕκαστον τοιοῦτον οἷον αὐτὴ ὑπάρχει ἀναγκαῖον καὶ τὸ κάλλιστον κατασκεύασμα τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδημιουργῆσθαι πρός τινα ἰδέαν κόσμου, ἀποβλέποντος.

παράδειγμα ὑπάρχουσαν τοῦδε τοῦ κόσμου, ὡς ἂν ἀπεικονισμένου ἀπ' ἐκείνης, πρὸς ἣν ἀφομοιωθέντα ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ αὐτὸν ἀπειργάσθαι. κατὰ θαυμασιωτάτην πρόνοιαν καὶ δίαιταν ἐλθόντος ἐπὶ τὸ δημιουργεῖν τὸν κόσμον. διότι ἀγαθὸς ἦν. ἐκ τῆς πάσης οὖν ὕλης αὐτὸν ἐδημιούργει. ἣν ἀτάκτως καὶ πλημμελῶς κινουμένην πρὸ τῆς οὐρανοῦ γενέσεως, ἐκ τῆς ἀταξίας παραλαβὼν, πρὸς τὴν ἀρίστην ἦγε τάξιν. ἀριθμοῖς πρέπουσι τὰ μέρη κοσμήσας αὐτοῦ καὶ σχήμασιν. ὥστε διακρῖναι ὅπως νῦν ἔχει πῦρ τε καὶ γῆ πρὸς ἀέρα τε καὶ ὕδωρ, ἴχνη μὲν τέως ἔχοντα καὶ τὸ δεκτικὸν τῆς τῶν στοιχείων δυνάμεως. ἀλόγως δὲ καὶ ἀμέτρως σείοντά τε τὴν ὕλην καὶ πρὸς ταύτης σειόμενα. ἐξ ἑκάστου γὰρ ὅλου τῶν τεττάρων αὐτὸν στοιχείων ἐγέννησε. πυρός τε παντὸς καὶ γῆς. ὕδατός τε καὶ ἀέρος, οὐδὲν μέρος οὐδενὸς ἀπολιπὼν, οὐδὲ δύναμιν διανοηθείς. πρῶτον μὲν ὅτι σωματικόν τε χρὴ καὶ γεννώμενον εἶναι, καὶ πάντως ἁπτόν τε καὶ ὁρατὸν, χωρὶς δὲ πυρὸς καὶ γῆς οὐχ οἷόν τε οὔτε ὁρατόν τι εἶναι οὔτε ἁπτόν. κατὰ δὴ τὸν εἰκότα λόγον, ἐκ γῆς αὐτὸν καὶ πυρὸς ἐποίησεν. ἐπεὶ δὲ καὶ δεσμὸν ἔδει τινὰ συναμφοτέρων ἐν μέσῳ γενέσθαι. θεῖος δὲ δεσμὸς ὁ τῆς ἀναλογίας, ὃς ἑαυτόν τε καὶ τὰ συνδούμενα πέφυκεν ἓν ποιεῖν, ἐπίπεδός τε οὐκ ἦν ὁ κόσμος. ἀπέχρη γὰρ ἂν αὐτῷ μία μεσότης, σφαιροειδὴς δὲ, δυοῖν ἐδέησεν αὐτῷ μεσοτήτων εἰς συναρμογήν. διὰ τοῦτο πῦρ ἐν μέσῳ καὶ γῆς ἀήρ τε καὶ ὕδωρ ἐτάχθη κατὰ τὸν τῆς ἀναλογίας τρόπον. ὥστε ὡς ἔχει πῦρ πρὸς ἀέρα, οὕτως ἔχειν ἀέρα τε πρὸς ὕδωρ, καὶ τοῦτο πρὸς γῆν, καὶ ἀνάπαλιν. τῷ δὲ μηδὲν ἔξωθεν ὑπολείπεσθαι, καὶ μονογενῆ τὸν κόσμον ἐποίησεν,

ἐποίησεν, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῇ ἰδέᾳ εἰκασμένον μιᾷ οὔσῃ. πρός τε τούτοις ἄνοσον, καὶ ἀγήρω, ἅτε αὐτῷ μηδενὸς προσιόντος, τοῦ κηραίνειν πεφυκότος. αὐτάρκη τε καὶ οὐδενὸς ἔξωθεν δεόμενον. σχῆμα δ' αὐτῷ περιέθηκε τὸ σφαιροειδὲς, εὐμορφότατον σχημάτων καὶ πολυχωρότατον, καὶ εὐκινητότατον. καὶ ἐπεὶ οὔτε ὁράσεως ἐδεῖτο οὔτε ἀκοῆς, οὔτε μὴν ἄλλου τοιούτου τινὸς, οὐ προσῆψεν αὐτῷ τοιαῦτα ὄργανα πρὸς ὑπηρεσίαν. ἀφελόμενος δὲ τὰς λοιπὰς κινήσεις, μόνην αὐτῷ δέδωκε τὴν κυκλοφορητικὴν νοῦ, καὶ φρονήσεως οἰκείαν ὑπάρχουσαν. ἐξ ὧν δὲ συνέστηκεν ὁ κόσμος δύο ὑπαρχόντων σώματος καὶ ψυχῆς, ὧν τὸ μὲν ὁρατὸν καὶ ἁπτὸν, ἡ δὲ, ἀόρατός τε καὶ ἀναφὴς, ἑκατέρου ἡ δύναμις καὶ ἡ σύστασις διάφορος οὖσα τυγχάνει. τὸ μὲν γὰρ σῶμα αὐτοῦ ἐκ πυρὸς γέγονε καὶ γῆς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος, ταῦτα δὴ τὰ τέτταρα συλλαβὼν ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, οὐ μὰ Δία στοιχείων τάξιν ἐπέχοντα διεσχημάτισε πυραμίδι καὶ κύβῳ, καὶ ὀκταέδρῳ, καὶ εἰκοσαέδρῳ, καὶ ἐπὶ πᾶσι δωδεκαέδρῳ. καὶ καθὸ μὲν πυραμίδος σχῆμα ἔλαβεν ἡ ὕλη πῦρ ἐγένετο, τμητικωτάτου τοῦ σχήματος ὄντος, καὶ ἐξ ἐλαττόνων τριγώνων. ταύτῃ δὲ καὶ μανωτάτου. καθὸ δὲ ὀκταέδρου, τὴν ἀέρος ποιότητα ἀνέλαβε. καθὸ δὲ εἰκοσαέδρου τύπον τὴν ὕδατος ποιότητα ἔσχε, τὸ δὲ τοῦ κύβου σχῆμα ἀπεδίδου τῇ γῇ, στερεωτάτῃ ὑπαρχούσῃ καὶ ἑδραιοτάτῃ. τῷ δὲ σχήματι τῷ δωδεκαέδρῳ, πρὸς τὸ πᾶν κατεχρήσατο. πάντων δὲ τούτων ἀρχικωτέρα φύσις ἡ τῶν ἐπιπέδων. τῶν γὰρ στερεῶν προηγεῖται τὰ ἐπίπεδα. τῆς δὲ ἐπιπέδου φύσεως ὥσπερ τινὰ πρόγονα δύο ὑπάρχει τρίγωνα τὰ κάλλιστα ὀρθογώνια, τὸ μὲν, σκαληνόν. τὸ δὲ, ἰσοσκελές. τοῦ σκαλη-

τοῦ μίαν μὲν γωνίαν ὀρθὴν ἔχοντος, μίαν δὲ διμοίρου. τὴν δὲ καταλειπομένην τρίτου. τὸ μὲν δὴ πρότερον λέγω δὴ τὸ σκαληνὸν τρίγωνον πυραμίδος καὶ ὀκταέδρου, καὶ εἰκοσαέδρου στοιχεῖον γίνεται. τῆς μὲν πυραμίδος ἐκ τεττάρων ἰσοπλεύρων τριγώνων συνεστώσης εἰς ἓξ τρίγωνα σκαληνὰ τὰ εἰρημένα ἑκάστου διαιρουμένου. τοῦ δὲ ὀκταέδρου ἐξ ὀκτὼ ὁμοίως διαιρουμένου ἑκάστου εἰς ἓξ σκαληνά. τοῦ δὲ εἰκοσαέδρου ἐξ εἴκοσι. τὸ δὲ ἕτερον λέγω δὲ τὸ ἰσοσκελὲς συστατικὸν τοῦ κύβου γίνεται. τέτταρα γὰρ ἰσοσκελῆ τρίγωνα συνελθόντα τετράγωνον ποιεῖ. ἐξ ὁποίων ἓξ τετραγώνων ὁ κύβος συνίσταται. τῷ δὲ δωδεκαέδρῳ εἰς τὸ πᾶν ὁ θεὸς κατεχρήσατο. διότι ζώδιά τε ἐν οὐρανῷ θεωρεῖται δώδεκα ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ. ἢ ἕκαστον αὐτῶν εἰς μοίρας τριάκοντα διαιρεῖται. παραπλησίως καὶ ἐπὶ τοῦ δωδεκαέδρου ἐκ πενταγώνων ὄντος δώδεκα διαιρουμένων εἰς πέντε τρίγωνα. ὥστε ἕκαστον δι' ἓξ τριγώνων εἶναι. ἐν ὅλῳ τῷ δωδεκαέδρῳ τριακοσίων ἑξήκοντα εὑρισκομένων τριγώνων. ὁπόσαι καὶ ἐν τῷ ζωδιακῷ μοῖραι οὖσαι τυγχάνουσι. τούτοις οὖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡ ὕλη τυπωθεῖσα. ἐκινεῖτο μὲν τὸ πρῶτον τοῖς ἴχνεσιν ἀτάκτως. εἶτα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τάξιν ἤχθη, ἁρμοσθέντων πάντων ἀναλογίᾳ πρὸς ἄλληλα. οὐ μένει δὲ ταῦτα διακριθέντα κατὰ χώραν. ἄπαυστον δὲ ἔχει σεισμὸν καὶ τῇ ὕλῃ παρέχει. διότι τῇ τοῦ κόσμου περιφορᾷ σφιγγόμενα συνωθεῖται. καὶ συνελαυνόμενα πρὸς ἄλληλα φέρεται τὰ λεπτομερέστερα εἰς τὰς τῶν ἁδρομερεστέρων χώρας. διὰ τοῦτο δὴ μηδὲν κενὸν ὑπολείπεσθαι σώματος ἔρημον. καὶ ἡ ἀνωμαλότης δὲ διαμένουσα τὸν σεισμὸν παρέχεται. ὑπό τε γὰρ τούτων ἡ ὕλη σείεται. καὶ ταῦτα ὑπ'

ἐκείνης. τὰ μὲν δὴ σώματα εἰς τὰς τῶν ἐμφαινομένων ἐν τῇ ψυχῇ δυνάμεων τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς πεποίηται. ἐπεὶ γὰρ ἕκαστα τῶν ὄντων κρίνομεν τῇ ψυχῇ· τὰς ἁπάντων τῶν ὄντων ἀρχὰς εἰκότως ἐγκατέταξεν αὐτῇ, ἵν᾽ ἀεὶ τῶν ὑποπιπτόντων ἕκαστον κατὰ τὸ συγγενὲς καὶ παραπλήσιον θεωροῦσα τοῦτο, σύμφωνον τοῖς ἔργοις καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὑποστησόμεθα. λέγων οὖν εἶναί τινα νοητὴν οὐσίαν ἀμέριστον, καὶ ἄλλην περὶ τὰ σώματα μεριστὴν ὑπεστήσατο. ἐμφαίνων ὅτι ἑκατέρας τῶν οὐσιῶν ἐφάπτεσθαι δύναται τῇ νοήσει. ὁρῶν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν νοητῶν ταυτότητα καὶ ἑτερότητα καὶ ἐπὶ τῶν μεριστῶν ἐκ πάντων τούτων συνηράνικε τὴν ψυχήν. ἢ γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γνωρίζεται ὡς τοῖς πυθαγορείοις ἀρέσκει. ἢ τῷ ἀνομοίῳ τὸ ἀνόμοιον, ὡς ἡρακλείτῳ τῷ φυσικῷ. ὅταν δὲ λέγῃ γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον οὐχ οὕτως ἀκουστέον αὐτοῦ ὡς ὄντος ποτὲ χρόνου ἐν ᾧ οὐκ ἦν κόσμος. ἀλλὰ διότι ἀεὶ ἐν γενέσει ἐστί. καὶ ἐμφαίνει τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως ἀρχικώτερόν τι αἴτιον, καὶ τὴν ψυχὴν δὲ ἀεὶ οὖσαν τοῦ κόσμου οὐχὶ ποιεῖ ὁ θεός. ἀλλὰ κατακοσμεῖ. καὶ ταύτῃ λέγοιτ᾽ ἂν καὶ ποιεῖν, ἐγείρων καὶ ἐπιστρέφων πρὸς αὑτὸν τόν τε νοῦν αὐτῆς καὶ αὐτὴν ὥσπερ ἐκ κάρου τινὸς βαθέος ὕπνου. ὅπως ἀποβλέπουσα πρὸς τὰ νοητὰ αὐτοῦ δέχηται τὰ εἴδη καὶ τὰς μορφὰς ἐφιεμένη τῶν ἐκείνου νοημάτων. δῆλον οὖν ὅτι ζῶον ἂν εἴη ὁ κόσμος καὶ νοερόν. ἄριστον γὰρ αὐτὸν βουλόμενος ποιῆσαι ὁ θεός, ἀκολούθως καὶ ἔμψυχον αὐτὸν ἐποίησε καὶ νοερόν. τό, τε γὰρ ἔμψυχον ἀποτέλεσμα τοῦ μὴ ἐμψύχου ὅλον ὅλου κρεῖττον. καὶ τὸ νοερὸν τοῦ μὴ νοεροῦ. ἴσως οὐχ οἵου τε ὄντος νοῦ ἄνευ ψυχῆς ὑποστῆναι. τῆς δὲ ψυχῆς ταθείσης ἐκ τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ

πέρατα, συνέβη αὐτῷ τὸ σῶμα τοῦ κόσμου κύκλῳ διαπαντὸς περιέχειν καὶ περικαλύψαι. ὥστε ὅλῳ τῷ κόσμῳ αὐτὴν παρεκτεῖναι. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον αὐτὸν συνδεῖν τε καὶ συνέχειν. κρατεῖν μέντοι τὰ ἐκτὸς αὐτῆς τῶν ἐντός. ἡ μὲν γὰρ ἐκτὸς ἄσχιστος ἔμεινεν. ἡ δὲ ἐντὸς εἰς ἑπτὰ κύκλους ἐτμήθη, ἐξ ἀρχῆς νεμηθεῖσα κατὰ διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα. ἔστι τε ἡ μὲν περιεχομένη ὑπὸ τῆς ἀσχίστου μενάσης σφαίρας ταὐτῷ παραπλησία. ἡ δὲ σχισθεῖσα θατέρῳ. ἡ μὲν γὰρ τοῦ πάντα περιέχοντος οὐρανοῦ κίνησις ἀπλανὴς οὖσα μία τέ ἐστι καὶ τεταγμένη. ἡ μέντοι τῶν ἐντὸς ποικίλη. καὶ ἀνατολαῖς τε καὶ δύσεσιν ἀνώμαλος. διὸ καὶ πλανήτης καλεῖται. φέρεται δὲ ἡ μὲν ἐκτὸς ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν κινουμένη. ἡ δ' ἐντὸς ἀνάπαλιν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ, ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν ὑπαντιάζουσα τῷ κόσμῳ. ἐδημιούργησε δὲ ὁ θεὸς καὶ ἀστέρας τε καὶ ἄστρα, καὶ τούτων τὰ μὲν ἀπλανῆ κόσμον οὐρανοῦ τε καὶ νυκτὸς πάμπολλα ὄντα τῷ πλήθει. τὰ δὲ, εἰς γένεσιν ἀριθμοῦ καὶ χρόνου καὶ δεῖξιν τῶν ὄντων, ἑπτὰ ὄντα. καὶ γὰρ τὸν χρόνον ἐποίησε τῆς κινήσεως τοῦ κόσμου διάστημα. ὡς ἂν εἰκόνα τοῦ αἰῶνος. ὅς ἐστι μέτρον τοῦ αἰωνίου κόσμου τῆς μονῆς. τὰ δὲ μὴ ἀπλανῆ τῶν ἄστρων, τῇ δυνάμει οὐχ ὅμοια. ἥλιος μὲν ἡγεμονεύει πάντων, δεικνύς τε καὶ φαίνων τὰ σύμπαντα. σελήνη δὲ ἐν τάξει δευτέρᾳ θεωρεῖται ἕνεκα τῆς δυνάμεως. οἱ δὲ ἄλλοι πλανῆται ἀναλόγως κατὰ μοῖραν ἕκαστος ἰδίαν. καὶ σελήνη μὲν μηνὸς μέτρον ποιεῖ ἐκπεριελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον, καὶ καταλαβοῦσα τὸν ἥλιον ἐν τοσούτῳ. ἥλιος δὲ ἐνιαυτοῦ. περιελθὼν γὰρ τὸν ζῳοφόρον κύκλον πληροῖ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. οἵ τε ἄλλοι καθ' ἕνα ἕ-

κάστον περιόδοις ἰδίαις κέχρηνται. αἵτινες θεωρηταὶ οὐ τοῖς τυχοῦσιν εἰσὶν, ἀλλὰ τοῖς πεπαιδευμένοις. ἐκ δὲ πασῶν τῶν περιόδων, ὁ τέλειος ἀριθμὸς καὶ χρόνος συμπεραιοῦται. ὁπόταν ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον πάντες οἱ πλανῆται ἐλθόντες, ταύτην τὴν τάξιν λάβωσιν, ὥς τε εὐθείας νοηθείσης ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς σφαίρας ἐπὶ τὴν γῆν νευούσης κατὰ κάθετον, τὰ κέντρα αὐτῶν ἐπὶ ταύτης θεωρεῖσθαι. ἑπτὰ τοίνυν σφαιρῶν οὐσῶν ἐν τῇ πλανωμένῃ σφαίρᾳ, ἑπτὰ σώματα ὁ θεὸς δημιουργήσας ὁρατὰ ἐκ πυρώδους τῆς πλείστης οὐσίας ἐφήρμοσε ταῖς σφαίραις ὑπαρχούσαις ἐκ τοῦ θατέρου κύκλου καὶ πλανωμένου. σελήνην μὲν δὴ τῷ μετ' αὐτὴν ἐπέθηκε κύκλῳ τῷ πρώτῳ. ἥλιον δὲ εἰς τὸν δεύτερον ἔταξε. φωσφόρον δὲ καὶ τὸν ἱερὸν ἑρμοῦ λεγόμενον ἀστέρα, εἰς τὸν ἰσοταχῆ μὲν ἡλίῳ κύκλον ἰόντα. τούτου δὲ ἀφεστῶτα. ὕπερθεν δὲ τοὺς ἄλλους κατὰ σφαῖραν οἰκείαν, τὸν μὲν βραδύτατον αὐτῶν ὑπὸ τῇ τῶν ἀπλανῶν κείμενον σφαίρᾳ. ὃν κρόνου τινὲς ἐπονομάζουσιν ἀστέρα. τὸν δὲ βραδυτῆτι δεύτερον μετὰ τοῦτον, διὸς ἐπώνυμον. ὑφ' ὃν τὸν ἄρεως. ὀγδόη δὲ πᾶσιν ἡ ἄνωθεν δύναμις περιβέβληται. πάντες δὲ οὗτοι νοερὰ ζῷα. καὶ θεοὶ καὶ σφαιρικοὶ τοῖς σχήμασιν. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες. οὓς καὶ καλοίη ἄν τις νοητοὺς θεοὺς καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων. οἱ μὲν, ὁρατοί. οἱ δὲ, ἀόρατοι. ἔν τε αἰθέρι καὶ πυρί. ἀέρι τε καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζώου κρείττονος ἑνητῆς φύσεως. τούτοις δὲ ὑποτέτακται τὰ ὑπὸ σελήνην, πάντα καὶ τὰ ἐπίγεια. ὁ μὲν γὰρ θεὸς οὗτε παντὸς ὑπάρχει ποιητὴς αὐτὸς, καὶ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν δαιμόνων, ὃ δὴ πᾶν λύσιν οὐκ ἔχει κατὰ τὴν

ἐκείνου βούλησιν· τῶν δὲ ἄλλων οἱ ἐκείνου παῖδες ἡγοῦνται κατὰ τὴν ἐκείνου ἐντολὴν καὶ μίμησιν πράττοντες ὅσα πράττουσιν, ἀφ' ὧν κληδόνες, καὶ ὀττεῖαι, καὶ ὀνείρατα, καὶ χρησμοί, καὶ ὅσα κατὰ μαντείαν ὑπὸ θνητῶν τεχνιτεύεται. κεῖται δὲ ἡ μὲν γῆ τῶν ὅλων μέση περὶ τὸν διὰ παντὸς τεταγμένον σφιγγομένη πόλον, ἡμέρας φύλαξ καὶ νυκτὸς, πρεσβυτάτη τῶν ἐντὸς οὐρανοῦ θεῶν ὑπάρχουσα. μετά γε τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου τροφὴν ἡμῖν παρέχουσα δαψιλῆ. περὶ ἣν ὁ κόσμος πολεῖται, ἄστρον τι καὶ αὐτὴ ὑπάρχουσα. μένουσα δὲ διὰ τὸ ἰσόρροπόν τι εἶναι χρῆμα ἐν μέσῳ κείμενον, ὅμοιον τοῦ περιέχοντος. ὁ δὲ αἰθὴρ ἐξωτάτω διῃρημένος, εἴς τε τὴν τῶν ἀπλανῶν σφαῖραν καὶ εἰς τὴν τῶν πλανωμένων. μεθ' ἃς ἡ τοῦ ἀέρος ὑπάρχει καὶ ἐν μέσῳ ἡ γῆ σὺν τῷ ἑαυτῆς ὑγρῷ ἐπεὶ διεκεκόσμητο αὐτῷ τὰ πάντα. τρία δὲ τὰ λοιπὰ γένη τῶν ζώων ἔλιπεν ἅπερ ἔμελλε θνητὰ ἔσεσθαι. τό τε πτηνὸν καὶ τὸ ἔνυδρον, καὶ τὸ πεζόν. τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ θεοῖς ἐπέταξε τὴν τούτων ποίησιν. ὅπως μὴ ὑπ' αὐτοῦ πλασθέντα ἀθάνατα γένοιτο. αὐτοὶ δὴ δανεισάμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης ὕλης μόρια ἄττα πρὸς ὡρισμένους χρόνους ὡς εἰς αὐτὸ πάλιν ἀποδοθησόμενα. ἐδημιούργουν τὰ θνητὰ ζῶα. ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους ὡς συγγενεστάτου θεοῖς πάλιν φροντὶς ἦν, τῷ τε πατρὶ πάντων, καὶ τοῖς τούτου ἐγγόνοις θεοῖς, κατέπεμψεν ἐπὶ τὴν γῆν τὰς τούτου τοῦ γένους ψυχὰς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις. ἐμβιβάσας δὲ ὡς εἰς ἄστρον ὄχημα ἄστρον τὸ σύννομον ἁπάσας νόμους τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν αὐταῖς νομοθέτου τρόπον ὅπως αὐτὸς ἀναίτιος ᾖ. ὅτι τὰ πάθη ἀπὸ σώματος προσφύσεται θνητά. πρῶτα μὲν αἰσθήσεις, ἔπειτα δὲ ἡδονὴ καὶ λύπη, φόβος τε καὶ

θυμός. ὧν κρατήσασαι καὶ μηδαμῶς βιασθεῖσαι. αἱ μὲν, δίκῃ βιώσονται καὶ εἰς τὸ συνώνομον ἄστρον ἀφίξονται. αἱ δὲ κρατηθεῖσαι ὑπὸ ἀδικίας. εἰς γυναικὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει βίον ἐλεύσονται, μὴ παυομένη δὲ τὸ τελευταῖον εἰς θηρίων φύσιν. τέλος δὲ αὐταῖς τῶν πόνων ἔσται τὸ νικῆσαι μὲν τὰ προσφυῶτα. εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἕξιν ἐλθεῖν, οἱ δὲ θεοὶ ἔπλασαν μὲν προηγουμένως τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς καὶ πυρός, καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος, μοίρας τινὰς δανειζόμενοι εἰς ἀπόδοσιν. συνθέντες δὲ ἀοράτοις γόμφοις ἕν τι σῶμα ἐργασάμενοι, τῆς καταπεμφθείσης ψυχῆς τὸ κύριον ἐνέδησαν εἰς τὴν κεφαλὴν ὥσπερ ἄρουραν ὑποθέντες τὸν ἐγκέφαλον. περί τε τὸ πρόσωπον ἔθεσαν τὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργανα ὑπηρεσίαν ἐκτελέσαντα τὴν προσήκουσαν. συνέθεσαν δὲ τὸν μὲν μυελὸν ἐκ τῶν λείων τε, καὶ ἀστραβῶν τριγώνων ἐξ ὧν τὰ στοιχεῖα ἐγένετο σπέρματος γένεσιν ἐσόμενον. τὸ δὲ ὀστοῦν ἐκ γῆς καὶ μυελοῦ δευθέντων, καὶ πολλάκις ὕδατι καὶ πυρὶ βαφέντων. τὰ δὲ νεῦρα ἐξ ὀστοῦ καὶ σαρκός. αὐτὴ δὲ ἡ σὰρξ ἐγένετο ἔκ τε ἁλμυροῦ καὶ ὀξέως, οἷον ζυμώματος. περιέθηκαν δὲ μυελῷ μὲν τὸ ὀστοῦν, τοῖς δὲ ὀστοῖς πρὸς σύνδεσιν αὐτῶν νεῦρα, καὶ διὰ νεύρων μὲν κάμψεις ἐγέννοντο καὶ ἄρθρων συνδέσεις. διὰ δὲ σαρκὸς σκέπη αὐτοῖς. ἥσπερ ἐπιπλασσομένης πῇ μὲν λευκῆς πῇ δὲ μελαίνης πρὸς αὐτὸ τὸ εὔχρηστον τῷ σώματι. ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐντὸς συνεπλέχθη σπλάγχνα, κοιλία τε καὶ περὶ ταύτην ἔντερα ἑλιχθέντα. ἄνωθέν τε ἀπὸ στόματος ἀρτηρία καὶ φάρυγξ. ἡ μὲν, εἰς στόμαχον ἡ δὲ, εἰς πνεύμονα ἰοῦσα. διοικεῖται δὲ τὰ σιτία κατὰ τὴν γαστέρα πνεύματί τε καὶ θερμῷ τεμνόμενα καὶ μα-

ἁπτόμενα καὶ οὕτως ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα χωροῦντα κατὰ τὰς οἰκείας μεταβολάς. δύο δὲ φλέβας παρὰ τὴν ῥάχιν ἰούσας τὴν κεφαλὴν ἐναντίως καταπλέκουσιν ἀλλήλαις ἀπαντώσας. σχίζονταί τε γοῦν ἔνθεν ἐπὶ πολλά. ἐργασάμενοι δὲ οἱ θεοὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνδήσαντες τῷ σώματι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν δεσπόσουσαν αὐτοῦ, ταύτης τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ λόγον περὶ τὴν κεφαλὴν καθίδρυσαν. ἔνθα μυελοῦ τε ἀρχαὶ καὶ νεύρων. καὶ κατὰ τὰς πείσεις παραφροσύνη, περικειμένων καὶ τῶν αἰσθήσεων τῇ κεφαλῇ ὥσπερ δορυφορουσῶν τὸ ἡγεμονικὸν ἐν τούτῳ καὶ τὸ λογιστικὸν τῷ τόπῳ. καὶ τὸ θεωροῦντε καὶ κρῖνον. τὸ δὲ παθητικὸν τῆς ψυχῆς κατωτέρω ἐποίησαν. τὸ μὲν θυμικὸν περὶ τὴν καρδίαν. τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸ ἦτρον καὶ τοὺς περὶ τὸν ὀμφαλὸν τόπους. περὶ ὧν ὕστερον εἰρήσεται. ἱδρύσαντες δὲ περὶ τὸ πρόσωπον τὰ φωσφόρα ὄμματα καθεῖρξαν ἐν αὐτοῖς τοῦ πυρὸς τὸ φωτοειδές. ὅπερ λεῖον ὑπάρχον καὶ πυκνὸν ἀδελφὸν ᾤοντο εἶναι τοῦ μεθημερινοῦ φωτός, τοῦτο δὴ ῥᾷστα δι' ὅλων μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ μέσον αὐτῶν διεκθεῖ τὸ καθαρώτατόν τε καὶ εἰλικρινέστατον. ὃ γινόμενον συμπαθὲς τῷ ἔξωθεν ὅμοιον ὁμοίῳ ὁρατικὴν αἴσθησιν παρέχεται. ὅθεν καὶ τοῦ φωτὸς νύκτωρ ἀπιόντος ἢ σκοτωθέντος, οὐκ ἔτι προσφύεται τὸ ἀφ' ἡμῶν ῥεῦμα τῷ πλησίον ἀέρι. συνεχόμενον δὲ ἐντὸς ὁμαλύνει τε, καὶ διαχεῖ τὰς ἐν ἡμῖν κινήσεις ἐπαγωγὸν ὕπνου γινόμενον. παρὸ καὶ μύει τὰ βλέφαρα. πολλῆς μὲν δὴ ἡσυχίας γινομένης βραχυόνειροι ὕπνοι ἐμπίπτουσιν. ὑπολειφθεισῶν δέ τινων κινήσεων φαντάσματα συχνὰ γίνεται περὶ ἡμᾶς. καὶ τὰς μὲν ὕπαρ τε καὶ ὄναρ κατ' εὐθυωρίαν γινομένας φαντασίας ὧδε συνίστασθαι. ταύ-

ταις δὲ

ταις δὲ ἑπομένως καὶ τὰς κατὰ τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιίας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα διαφανῆ καὶ λεῖα οὐκ ἄλλως ἢ κατὰ ἀνάκλασιν συντελεῖσθαι. ὡς ἂν ἔχῃ τὸ κάτοπτρον κυρτότητος, ἢ κοιλότητος ἢ διάφοροι ἔσονται φαντασίαι ἀνταπωθουμένων τῶν φώτων πρὸς τὰ μέρη τὰ ἕτερα. ἀπολισθαινόντων μὲν τῆς κυρτότητος. εἰς δὲ τὴν κοιλότητα συνιόντων. οὕτω γὰρ ἐφ' ὧν μὲν ἐξ ἐναντίων τὸ λαιὸν καὶ τὸ δεξιὸν ὁρᾶται. ἐφ' ὧν δὲ κατὰ τὸ ἴσον. ἐφ' ὧν δὲ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἔμπαλιν μεταπίπτει. ἀκοὴ δὲ γέγονεν πρὸς φωνῆς γνῶσιν. ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν κινήσεως, τελευτῶσα δὲ περὶ ἥπατος ἕδραν. ἡ δὲ φωνή ἐστιν ἡ δι' ὤτων ἐρχομένη. ἐγκεφάλου τε καὶ αἵματος, διαδιδομένη δὲ μέχρι ψυχῆς πληγείσης. ὀξεῖα μὲν ἡ ταχέως κινουμένη, βαρεῖα δὲ ἡ βραδέως. καὶ μεγάλη μὲν ἡ πολλή, μικρὰ δὲ ἡ ὀλίγη. τούτοις δὲ ἑπομένως ἡ τῶν μυκτήρων δύναμις πρὸς τὴν τῶν ὀσμῶν αἴσθησιν συνέστη. ἔστι δὲ ἡ ὀσμὴ τὸ κατιὸν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς μυκτῆρσι φλεβίων πάθος, μέχρι τῶν περὶ τὸν ὀμφαλὸν τόπων. εἴδη δὲ ταύτης οὐχ ὑπάρχει κατωνομασμένα ἔξω δυοῖν τοῖν γενικωτάτοιν, εὐώδους τε καὶ δυσώδους. ἀπὸ τὴν τοῦ ἀλγεινοῦ τε καὶ ἡδέος ἔχει πρόσρησιν. πᾶσαν δὲ τὴν ὀσμὴν ἀέρος μὲν εἶναι παχυτέραν, ὕδατος δὲ λεπτοτέραν. ἡμεῖς δὲ ἐν αἷς εἰκότως λέγεται τὸ τῆς ὀσμῆς γένος, ὅτι τούτων ἐστὶ τῶν οὐδέπω μεταβολὴν τελείαν εἰληφότων. ἀλλὰ κοινωνίαν ἐχόντων ἀέρος τε καὶ ὕδατος. ταῦτα δὲ εἶναι κατὰ καπνόν τε καὶ ὁμίχλην. τούτων γὰρ εἰς ἄλληλα ἀμειβόντων ἡ τῆς ὀσφρήσεως αἴσθησις συντελεῖται. τήν γε μὴν γεῦσιν ποικιλωτάτην χυμῶν ἐπιγνώμονα κατεσκεύασαν οἱ θεοί, φλεβία διατείναντες ἀπ' αὐτῆς

μέχρι καρδίας, δοκίμια ἐσόμενα καὶ κριτήρια τῶν χυμῶν. ταῦτα δὲ συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα κατὰ τὰς προσπτώσεις τῶν χυμῶν διορίζει τὴν ἐν τούτοις παραλλαγήν. εἰσὶ δὲ χυμῶν διαφοραὶ ἑπτὰ, γλυκὺς, ὀξὺς, στρυφνὸς, αὐστηρὸς, ἁλμυρὸς, δριμὺς, πικρός. τούτων δὲ, τὸν μὲν γλυκὺν ἐναντίαν φύσιν ἔχειν τοῖς ἄλλοις ἅπασι συμβέβηκε, διαχέοντα οἰκείως τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν ὑγρότητα. τοὺς δὲ λοιποὺς, τοὺς μὲν κινοῦντάς τε, καὶ σπαράττοντας ὀξεῖς. τοὺς δὲ ἐκθερμαίνοντας καὶ εἰς τὰ ἄνω θέοντας, δριμεῖς. τοὺς δὲ τὸ ῥυπτικὸν ἔχοντας σφοδρὸν ὥς τε συντήκειν πικρούς, τοὺς δὲ ἠρέμα καθαίροντάς τε καὶ ῥύπτοντας ἁλμυρούς. τῶν δὲ συναγόντων τοὺς πόρους καὶ συγκρινόντων, τοὺς μὲν τραχυτέρους στρυφνοὺς εἶναι. τοὺς δ᾽ ἧττον τοῦτ᾽ ἐργαζομένους αὐστηρούς. ἁπτικὴν δ᾽ εἶναι δύναμιν κατεσκευασμένην ὑπὸ θεῶν. ἀντιληπτικὴν θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν. μαλακῶν τε καὶ σκληρῶν, κούφων τε καὶ βαρέων, λείων τε καὶ τραχέων ὥς κρίνειν, καὶ τὰς ἐν τούτοις διαφοράς. εἴκοντα δὴ φαμὲν τὰ παραδεχόμενα τὴν ἁφήν. ἀντίτυπα δὲ ἃ οὐκ εἴκει. τοῦτο δὲ συμβαίνει παρὰ τὰς βάσεις αὐτῶν τῶν σωμάτων. τὰ μὲν γὰρ ἔχοντα μείζονας, μόνιμα καὶ ἑδραῖα. τὰ δὲ ἐπὶ μικροῦ βεβῶτα, εὔεικτα καὶ μαλακὰ καὶ εὐμετάβολα ὄντα τυγχάνει. τραχὺ δὲ εἴη ἂν τὸ ἀνώμαλον μετὰ σκληρότητος. λεῖον δὲ τὸ ὁμαλὸν μετὰ πυκνοῦ. τό γε μὴν ψυχροῦ καὶ θερμοῦ πάθος ἐναντιώτατα ὄντα ἐναντίοις αἰτίοις συνίσταται. τὸ μὲν γὰρ ὀξύτητι τῶν μερῶν καὶ τραχύτητι διατέμνον τὸ θερμὸν πάθος ποιεῖ. τὸ δὲ ψυχρὸν ἁδρομερέστερον τῇ εἰσόδῳ, ἐξωθούντων μὲν τὰ ἐλάττονα καὶ μικρὰ, βιαζομένων δὲ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐκείνων ἕδραν. συ-

στομὸς γάρ τις καὶ δρόμος συνίσταται τότε, καὶ τὸ ἐπὶ τούτῳ πάθος ἐν τοῖς σώμασι ῥῖγος ὑπάρχει. βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον τῷ μὲν ἄνω καὶ κάτω οὐδαμῶς ὁρίζειν προσήκει. οὐδὲν γὰρ εἶναι τὸ μὲν ἄνω τὸ δὲ, κάτω. τοῦ γὰρ παντὸς οὐρανοῦ σφαιροειδοῦς ὄντος, καὶ ἀπηκριβωμένου ὁμαλῶς κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, οὐκ ἐνδέχεται τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ, κάτω τινὰς ὀνομάζειν, ἀλλὰ γὰρ εἶναι βαρὺ μὲν τὸ χαλεπῶς εἰς τὸν παρὰ φύσιν τόπον ἑλκόμενον, κοῦφον δὲ τὸ ῥαδίως. καὶ προσέτι βαρὺ μὲν τὸ ἐκ πλειόνων μερῶν συγκείμενον, ἐλαφρὸν δὲ τὸ ἐξ ὀλιγίστων. ἀναπνέομεν δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ. περιέστηκε μὲν ἡμῖν ἔξωθεν ἀὴρ πολύς. οὗτος δὲ διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν ῥινῶν καὶ διὰ τῶν ἄλλων τοῦ σώματος πόρων, καὶ τῷ λόγῳ θεωρητῶν εἴσω χωρεῖ. θερμανθεὶς δὲ εἰς τὰ ἔξω πρὸς τὸ συγγενὲς σπεύδει. καὶ καθὸ ἂν μὴ ἐξείη ἀντιπεριωθεῖ τὸν ἔξωθεν ἀέρα πάλιν εἰς τὰ ἐντός. οὕτω τε ἀπαύστως τούτου τοῦ κύκλου συντελουμένου ἡ εἰσπνοή τε, καὶ ἐκπνοὴ συνίσταται. νόσων δὲ αἰτίας εἶναι πολλάς, πρῶτον μὲν τὴν τῶν στοιχείων ἔνδειαν καὶ ὑπερβολήν, μετάστασίν τε εἰς ἄλλους οὐκ οἰκείους τόπους. δεύτερον δὲ τὴν τῶν ὁμογενῶν ἀνάπαλιν γένεσιν οἷον ἐκ σαρκὸς εἰ γένοιτο αἷμα ἢ χολή, ἢ φλέγμα. πάντα γὰρ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο, ἢ σύντηξιν εἶναι. τὸ μὲν ἃ φλέγμα ὑπάρχειν νέαν σαρκὸς σύντηξιν. ἱδρῶτα δὲ καὶ τὸ δάκρυον ὥσπερ ὀρρόν τινα φλέγματος. τὸ δὲ φλέγμα ἔξωθεν μὲν ἀποληφθὲν λεύκας καὶ ἀλφοὺς ἀπογεννᾷ. εἴσω δὲ κερασθὲν χολῇ μελαίνῃ τὴν καλουμένην ἱερὰν νόσον ἐπάγει. τὸ δὲ ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν φλέγμα τῶν ἐν ῥίγει παθῶν αἴτιον. πάντα δὲ τὰ φλεγμαίνοντα ὑπὸ χολῆς τοῦτο πέπονθε. τὰ γὰρ μυρία πάθη καὶ πολύζο

πα χολή τε καὶ φλέγμα ἀπεργάζεται. τὸν μὲν δὴ συνεχῆ πυρετὸν γίνεσθαι τοῦ πυρὸς πλεονάσαντος, τὸν δὲ ἀφ᾽ημερινὸν τοῦ ἀέρος, τριταῖον δὲ ὕδατος, τεταρταῖον δὲ γῆς. ἑξῆς δὲ καὶ περὶ ψυχῆς ῥητέον, ἐντεῦθέν ποθεν ἀναλαβόντας τὸν λόγον εἰ καὶ δόξομεν παλιλογεῖν. ψυχὴν γὰρ παραλαμβάνοντες ἀνθρωπίνην ἀθάνατον οὖσαν, ὡς δείξομεν παρὰ τοῦ πρώτου θεοῦ, οἱ τὰ θνητὰ γένη δημιουργοῦντες θεοὶ, δύο αὐτῇ προσέθεσαν μέρη θνητά. ὡς ἂν δὲ μὴ τῆς φλυαρίας τῆς θνητῆς ἀναπιμπλάμενον ᾖ τὸ θεῖον αὐτῆς, καὶ ἀθάνατον, κατῴκισαν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς οἷον ἀκροπόλεως ἄρχον καὶ βασιλεῦον ἀποφήναντες. οἴκησίν τε ἀπονείμαντες αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, σχῆμα ἔχουσαν μιμούμενον τὸ τοῦ παντός. ὑπέθεσαν δὲ τὸ ἄλλο σῶμα πρὸς ὑπηρεσίαν ὡς ὄχημα προσφύσαντες, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς θνητοῖς αὐτῆς μέρεσιν οἴκησιν ἄλλην ἄλλῳ ἀπένειμαν. τὸ μὲν γὰρ θυμικὸν ἔταξαν ἐν καρδίᾳ. τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ἐν τῷ μεταξὺ τόπῳ, τοῦ τε πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ὅρου καὶ τοῦ τῶν φρενῶν. καταδήσαντες ὥσπερ τι οἰ γροῦν, καὶ ἄγριον θρέμμα. τὸν πνεύμονα δὲ ἐμηχανήσαντο τῆς καρδίας χάριν μαλακόν τε καὶ ἄναιμον, συραγγώδη τε καὶ σπόγγῳ παραπλήσιον, ὅπως ἔχῃ μάλαγμα πηδῶσα ἡ καρδία κατὰ τὴν ζέσιν τοῦ θυμοῦ. τὸ δὲ ἧπαρ πρὸς τὸ διεγείρειν τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς τὸ καταπραΰνειν ἔχον γλυκύτητά τε καὶ πικρότητα. καὶ μὴν πρὸς τὸ δηλοῦν τὴν διὰ τῶν ὀνειράτων μαντικήν. ἐμφαίνεσθαι γὰρ ἐν αὐτῷ διὰ τὸ λεῖον καὶ πυκνὸν καὶ λαμπρὸν τὴν ἐκ τοῦ νοῦ φερομένην δύναμιν. τὸν δὲ σπλῆνα τοῦ ἥπατος χάριν ὅπως καθαίρῃ τε αὐτὸ καὶ παρέχῃ λαμπρόν. τὰς γοῦν ἐπιγινομένας ἔκτινων

νόσων περὶ τὸ ἧπαρ διαφορὰς εἰς ταυτὸν δέχεσθαι, ὅτι δὲ τριμερής ἐστιν ἡ ψυχὴ κατὰ τὰς δυνάμεις καὶ κατὰ λόγους τὰ μέρη αὐτῆς τόποις ἰδίοις διανενέμηται μάθοιμεν ἂν ἐντεῦθεν. πρῶτον μὲν δὴ τὰ φύσει χωριζόμενα ἕτερα ὑπάρχει. φύσει δὲ χωρίζεται τὸ παθητικὸν καὶ λογιστικόν. εἴγε τὸ μὲν περὶ τὰ νοητά ἐστι, τὸ δὲ περὶ τὰ λυπηρὰ καὶ ἡδέα. προσέτι τοῦ παθητικοῦ καὶ περὶ τὰ ζῶα ὄντος, ἔπειτάγε μὴν ἕτερα ὄντα φύσει τό τε παθητικὸν καὶ λογιστικὸν καὶ τόποις ὀφείλει κεχωρίσθαι. εὑρίσκεται γὰρ μαχόμενα ἀλλήλοις οὔτε αὐτοῦ τινος πρὸς αὑτὸ μάχεσθαι δυναμένου. οὔτε τῶν ἐναντιουμένων πρὸς ἄλληλα περὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον δυναμένων συστῆναι. ὁρᾶται δέ γε ἐπὶ μὲν τῆς μηδείας ὁ θυμὸς λογισμῷ μαχόμενος. λέγει γοῦν τί, καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά. θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων. ἐπὶ δὲ τοῦ λαΐου τὸν χρύσιππον ἁρπάζοντος ἐπιθυμία λογισμῷ μαχομένη, λέγει γὰρ οὕτως. αἲ αἲ, τὸ δὲ θεῖον ἐν ἀνθρώποις κακόν. ὅταν τις εἰδῇ τἀγαθὸν, χρῆται δὲ μή. ἔτι δὲ τὸ ἕτερον εἶναι τὸ παθητικὸν τοῦ λογιστικοῦ παρίσταται. κἀκ τοῦ ἑτέραν μὲν ἐπιμέλειαν εἶναι τοῦ λογιστικοῦ, ἑτέραν δὲ τοῦ παθητικοῦ. τοῦ μὲν διὰ διδασκαλίας, τοῦ δὲ, διὰ τῆς τοῦ ἤθους ἀσκήσεως. τὴν δὲ ψυχὴν ἀθάνατον ἀποφαίνει τοῦτον ἐπιὼν τὸν τρόπον. ἡ ψυχὴ ὅτῳ ἂν προσγένηται ἐπιφέρει τούτῳ τὸ ζῆν, ὡς σύμφυτον ὑπάρχον ἑαυτῇ, τὸ ἐπιφέρον τινὶ τὸ ζῆν, ἀνεπίδεκτον ἐστι θανάτου. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀθάνατον. εἰ δὲ ἀθάνατον ἡ ψυχὴ, καὶ ἀνώλεθρον ἂν εἴη. ἀσώματος γάρ ἐστιν οὐσία ἀμετάβλητος κατὰ τὴν ὑπόστασιν, καὶ νοητὴ, καὶ ἀειδὴς, καὶ μονοειδής. οὐκοῦν ἀσύνθετος, ἀδιάλυτος, ἀσκέδαστος. τὸ δὲ

σῶμα πᾶν τοὐναντίον, αἰσθητόν, ὁρατόν, σκεδαστόν, σύνθετον, πολυειδές. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ ψυχή, διὰ μὲν τοῦ σώματος πρὸς τῷ αἰσθητῷ γινομένη ἰλιγγιᾷ τε καὶ ταράττεται, καὶ οἷον μεθύει. πρὸς δὲ τῷ νοητῷ, αὐτὴ καθ᾽ αὑτὴν γινομένη, καθίσταται καὶ ἠρεμεῖ. πρὸς ὃ δὲ γινομένη ταράττεται τούτῳ οὐκ ἔοικεν. ὥστε μᾶλλον τῷ νοητῷ ἔοικε. τὸ δὲ νοητὸν ἀσκέδαστον, τῇ φύσει καὶ ἀνώλεθρον. καὶ μὴν ἡγεμονεύει ἡ ψυχὴ φύσει. τὸ δὲ τῇ φύσει ἡγεμονικὸν τῷ θείῳ ἔοικεν. ὥστε ψυχὴ τῷ θείῳ ἐοικυῖα ἀνώλεθρος ἂν εἴη καὶ ἄφθαρτος. τά τε ἄμεσα ἐναντία καὶ μὴ καθ᾽ αὑτά, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς πέφυκεν ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι. ἐναντίον δὲ τοῦτο ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ζῆν τῷ τεθνάναι. ὡς οὖν ὁ θάνατος διάκρισις ψυχῆς ἀπὸ σώματος, οὕτω καὶ ἡ ζωὴ σύνοδος ψυχῆς οὔσης δηλονότι πρόσθεν καὶ σώματος. εἰ δὲ καὶ ἔσται μετὰ θάνατον καὶ ἦν πρὸ τοῦ προσπεσεῖν σώματι, πιθανώτατον ἀΐδιον αὐτὴν εἶναι. οὐ γὰρ οἷόν τε ἔτι τὸ φθεροῦν αὐτὴν νοῆσαι. εἴ τε μὴν αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις εἰσίν, ἀθάνατος ἂν εἴη ἡ ψυχή. ὅτι δὲ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις τοῦτον ἂν ἐπαχθείημεν τὸν τρόπον. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως μάθησις ὑποσταίη ἢ κατὰ ἀνάμνησιν τῶν πάλαι γνωσθέντων. εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν κατὰ μέρος ἐννοοῦμεν τὰς κοινότητας πῶς ἂν κατὰ μέρος διωδεύσαμεν ἄπειρα ὑπάρχοντα, ἢ πῶς ἀπ᾽ ὀλίγων, διεψεύσθημεν γὰρ ἄν, οἷον φέρε κρίναντες τὸ ἀναπνοῇ χρώμενον μόνον ζῷον εἶναι. ἢ πῶς ἄρα τὸ ἀρχικὸν εἶεν ἂν ἔννοιαι. ἀναμνηστικῶς οὖν νοοῦμεν ἀπὸ μικρῶν ἐνθυμημάτων, ἀπό τινων κατὰ μέρος ὑποπεσόντων ἀναμιμνησκόμενοι τῶν πάλαι ἐγνωσμένων, ὧν λήθην ἐλάβομεν ἐνσωματωθέντες. ἔτι τε ἡ

ψυχὴ οὐ φθείρεται ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας, οὐδὲ ὑπὸ τῆς ἄλλου φθείροιτ᾽ ἄν, οὐδ᾽ ἁπλῶς ὑπ᾽ ἄλλου. οὕτω δὲ ἔχουσα ἄφθαρτον ἂν εἴη. τό γε μὴν αὐτοκίνητον, ἀρχικῶς ἀεικίνητον, τὸ δὲ τοιοῦτον ἀθάνατον, αὐτοκίνητον δὲ ἡ ψυχή. τὸ δὲ αὐτοκίνητον ἀρχὴ πάσης κινήσεως καὶ γενέσεως, ἀρχὴ δὲ ἀγένητον καὶ ἀνώλεθρον, ὥστε ἡ τῶν ὅλων ψυχὴ τοιαύτη ἂν εἴη. καὶ ἡ ἀθρωπίνη τοῦ αὐτοῦ γε κράματος ἀμφότεραι μεταλαβοῦσαι. αὐτοκίνητον δέ φησι τὴν ψυχὴν ὅτι σύμφυτον ἔχει τὴν ζωὴν ἀεὶ ἐνεργοῦσαν καθ᾽ αὑτήν. ὅτι μὲν οὖν αἱ λογικαὶ ψυχαὶ ἀθάνατοι ὑπάρχουσι κατὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον βεβαιώσαιτ᾽ ἄν τις. εἰ δὲ καὶ αἱ ἄλογοι τοῦτο τῶν ἀμφισβητουμένων ὑπάρχει. πιθανὸν γὰρ τὰς ἀλόγους ψυχὰς ψιλῇ τε φαντασίᾳ ἐλαυνομένας, καὶ οὔτε λογισμῷ οὔτε κρίσει χρωμένας, οὔτε θεωρήμασι καὶ τῇ τούτων συναγωγῇ, οὔτε καθολικαῖς διαλήψεσι. παντελῶς δὲ ἀνενοήτους οὔσας καὶ τῆς νοητῆς φύσεως, μήτε τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι ταῖς λογικαῖς θνητάς τε καὶ φθαρτὰς ὑπάρχειν. τῷ δὲ ἀθανάτους εἶναι τὰς ψυχὰς λόγῳ, ἠκολούθησε τὸ εἰς κρίνεσθαι αὐτὰς τοῖς σώμασι. παρεμφυομένας ταῖς τῶν ἐμβρύων διαπλαστικαῖς φύσεσι. καὶ διαμείβειν πολλὰ σώματα καὶ ἀνθρώπινα. καὶ οὐκ ἀνθρώπινα, ἢ ἀριθμοὺς μενούσας ἢ βουλήσει θεῶν, ἢ δι᾽ ἀκολασίαν, ἢ διὰ φιλοσοματίαν. ἔχει δέ πως οἰκειότητα πρὸς ἄλληλα σῶμα καὶ ψυχή, ὡς πῦρ καὶ ἄσφαλτος. καὶ ἡ θεῶν δὲ ψυχὴ κέκτηται καὶ αὐτὴ τότε, κριτικὸν δ᾽ καὶ γνωστικὸν ἂν καλοῖτο. καὶ μὴν καὶ τὸ ὁρμητικόν τε δ᾽ καὶ παραστατικὸν ἄν τις ὀνομάσειε. καὶ τὸ οἰκειωτικὸν αἵτινες δυνάμεις οὖσαι καὶ ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς μετὰ τὸ ἐνσωματωθῆναι, οἷον με

ταβολὴν λαμβάνουσιν· ἡ μὲν οἰκειωτικὴ εἰς τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ δὲ ὁρμητικὴ εἰς τὸ θυμοειδές. περὶ δὲ εἱμαρμένης τοιαῦτά τινα τῷ ἀνδρὶ ἀρέσκει. πάντα μὲν φησιν ἐν εἱμαρμένῃ εἶναι. οὐ μὴν πάντα καθειμάρθαι. ἡ γὰρ εἱμαρμένη νόμου τάξιν ἐπέχουσα οὐχ οἷον λέγει ὅτι ὁ μὲν, τάδε ποιήσει ὁ δὲ, τάδε πείσεται. εἰς ἄπειρον γὰρ τοῦτο. ἀπείρων μὲν ὄντων τῶν γεννωμένων, ἀπείρων δὲ τῶν περὶ αὐτὰ συμβαινόντων, ἐπὶ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν οἰχήσεται καὶ ἔπαινοι καὶ ψόγοι, καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον. ἀλλὰ διότι εἴτις ἂν ἕληται ψυχὴ τοιοῦτον βίον καὶ τάδε τινὰ πράξει, τάδε τινὰ αὐτῇ ἕψεται. ἀδέσποτον οὖν ἡ ψυχὴ, καὶ ἐπ' αὐτῇ μὲν τὸ πρᾶξαι ἢ μή. καὶ οὐ κατηνάγκασται τοῦτο. τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ τάξει καθ' εἱμαρμένην συντελεσθήσεται, οἷον τῷ πάρις ἁρπάσει τὴν ἑλένην ἐπ' αὐτῷ ὄντι, ἀκολουθήσει τὸ πολεμήσουσι βώεαι περὶ τῆς ἑλένης οἱ ἕλληνες. οὕτω γὰρ καὶ ὁ ἀπόλλων τῷ λαΐῳ προεῖπεν. εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ' ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς. ἐν τῷ θεσμῷ δὴ περιέχεται μὲν καὶ ὁ λαῖος καὶ τὸ φῦσαι αὐτὸν παῖδα, καθείμαρται δὲ τὸ ἑπόμενον. ἡ δὲ τοῦ δυνατοῦ φύσις πέπτωκε μέν πως μεταξὺ τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους, ἀορίστῳ δὲ ὄντι αὐτῷ τῇ φύσει ὥσπερ ἐποχεῖται τὸ ἐφ' ἡμῖν. ὃ δ' ἂν ἑλομένων ἡμῶν γένηται τοῦτο ἔσται ἢ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος. τοῦ δὲ δυνάμει τουτέστι τοῦ καθ' ἕξιν καὶ κατ' ἐνέργειαν λεγομένου διήνεγκε. τὸ μὲν γὰρ δυνάμει ἐπιτηδειότητα τινὰ ἀποσημαίνει πρός τινα οὔπω τὴν ἕξιν ἔχοντα. ὡς ὁ παῖς δυνάμει ῥηθήσεται, καὶ γραμματικὸς καὶ αὐλητὴς καὶ τέκτων. ἔσται δὲ τὸ τηνικαῦτα δὲ ἐν ἕξει ἑνός τινος. ἢ δυοῖν τούτοιν ὁπόταν μάθῃ καὶ κτήσεταί τινα τῶν ἕξεων. κατ' ἐνέργειαν δὲ ὁπόταν ἐνεργῇ ἀπὸ τῆς ἕξεως

ἐκείνης

ἐκείνης ἣν κέκτηται. τὸ δὲ δυνατὸν οὐδὲν τούτων. ἀόριστον δὲ τὸ ἐφ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἐφ' ὁπότερον ῥοπὴν λαμβάνει τὸ ἀληθεύειν ἢ μή. ἑξῆς δ' ἐπικεφάλαιον περὶ τῶν ἠθικῶς τῷ ἀνδρὶ εἰρημένων ῥητέον. τὸ μὲν δὴ τιμιώτατον καὶ μέγιστον ἀγαθόν, οὔτε εὑρεῖν ᾤετο εἶναι ῥᾴδιον, οὔτε εὑρόντας ἀσφαλὲς εἰς πάντας ἐκφέρειν. πάνυ γοῦν ὀλίγοις τῶν γνωρίμων καὶ τοῖς γε προκριθεῖσι τῆς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀκροάσεως μετέδωκε. τὸ μέντοι ἡμέτερον ἀγαθὸν εἴ τις ἀκριβῶς αὐτοῦ τὰ συγγράμματα ἀναλάβοι ἐτίθετο ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ. ὅπερ θεόν τε καὶ νοῦν τὸν πρῶτον προσαγορεῦσαι ἄν τις. πάντα γὰρ τὰ ὁπωσοῦν παρ' ἀνθρώποις ἀγαθὰ νομιζόμενα, ταύτης ὑπελάμβανε τυγχάνειν τῆς προσρήσεως τῷ ὁπωσοῦν μετέχειν ἐκείνου τοῦ πρώτου καὶ τιμιωτάτου. ὃν περ τρόπον καὶ τὰ γλυκέα καὶ τὰ θερμὰ κατὰ μετουσίαν τῶν πρώτων τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει. μόνα δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐφικνεῖσθαι αὐτοῦ τῆς ὁμοιότητος νοῦν καὶ λόγον. διὸ καὶ τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν καλὸν εἶναι, καὶ σεμνόν, καὶ θεῖον, καὶ ἐράσμιον, καὶ σύμμετρον, καὶ δαιμονίως πως καλούμενον. τῶν δὲ λεγομένων ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγαθῶν, οἷον ὑγιείας κάλλους τε καὶ ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ τῶν παραπλησίων μηδὲν εἶναι καθάπαξ ἀγαθὸν εἰ μὴ τύχοι τῆς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς χρήσεως. χωρισθέντα γὰρ ταύτης ὕλης μόνον ἐπέχειν τάξιν, πρὸς κακοῦ γινόμενα τοῖς φαύλως αὐτοῖς χρωμένοις. ἔσθ' ὅτε δὲ αὐτὰ καὶ θνητὰ ὠνόμαζεν ἀγαθά. τὴν δ' εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἡγεῖτο εἶναι τοῖς ἀγαθοῖς. ἀλλ' ἐν τοῖς θείοις τε καὶ μακαρίοις, ὅθεν δὴ καὶ μεγάλων τε καὶ θαυμασίων τὰς τῷ ὄντι φιλοσόφους ψυχὰς ἔφασκεν ἀναμέστους. καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώ-

ματος διάκλισιν συνεστίους θεοῖς γινομένας. καὶ συμπεριπολούσας, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας πεδίον θεωμένας. ἐπείπερ καὶ ἐν τῷ ζῆν ἐφίεντο τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ. καὶ τὴν ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ προετίμων, ἀφ' ἧς ὥσπερ τι ὄμμα ψυχῆς ἐκκαθηραμένους καὶ ἀναζωπυρήσαντας, ἀπολλύμενόν τε καὶ ἀποτυφλούμενον κρεῖττον ὂν σώζεσθαι μυρίων ὀμμάτων δυνατοὺς γίνεσθαι ἐπορέξασθαι τῆς τοῦ λογικοῦ παντὸς φύσεως. ὡμοιῶσθαι γὰρ τοὺς ἄφρονας τοῖς ὑπὸ γῆν ἀνθρώποις κατωκισμένοις. καὶ φῶς μὲν μηδέποτε λαμπρὸν ἑωρακόσιν. ἀμυδρὰς δέ τινας σκιὰς ὁρῶσι τῶν παρ' ἡμῖν σωμάτων. οἰομένοις δὲ σαφῶς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ὄντων, ὡς γὰρ τούτους τυχόντας τῆς ἐκ τοῦ ζόφου ἀνόδου καὶ εἰς τὸ καθαρὸν φῶς προελθόντας εὐλόγως καταγνώσεσθαι τῶν τότε φανέντων. καὶ πολὺ πρόσθεν ἑαυτῶν ὡς ἐξηπατημένων. οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ βιωτικοῦ ζόφου μεταβαίνοντας, ἐπὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν θεῖα καὶ καλά. τῶν μὲν πάλαι θαυμασθέντων αὐτοῖς καταφρονήσειν, τῆς δὲ τούτων θεωρίας σφοδροτέραν ἕξειν ὄρεξιν, οἷς συνῳδόν ἐστι τὸ λέγειν αὐτὸ μόνον εἶναι τὸ καλὸν ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν. καὶ διότι μὲν τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ πρώτου, καὶ καλόν ἐστι δι' ὅλων συντάξεων δεδήλωται. τὰ δὲ κατὰ μετοχὴν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν νόμων οὕτω πως. διπλᾶ δὲ ἀγαθά ἐστι, τὰ μὲν, ἀνθρώπινα, τὰ δὲ, θεῖα. καὶ τὰ ἑξῆς τούτοις. εἰ δέ τι κεχωρισμένον καὶ τοῦ πρώτου τῆς οὐσίας ἀμέτοχον ὑπάρχει, καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀνοήτων ἀγαθὸν ὠνόμασαι. τοῦτο δέ φησι μεῖζον εἶναι τῷ ἔχοντι κακὸν ἐν εὐθυδήμῳ. ὅτι δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἡγεῖτο εἶναι δι' αὐτὰς αἱρετὰς ὡς ἀκόλουθόν γε ἦν πλέον, τῷ μόνον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τὸ καλὸν ἀγαθὸν, καὶ δὴ

ἐν πλείστοις τοῦτο αὐτὸ ἐπιδείκνυται, καὶ μάλιστα ἐν ὅλῃ τῇ πολιτείᾳ. τὸν μὲν γὰρ ἐπιστήμην ἔχοντα τὴν προειρημένην εὐτυχέστατον εἶναι καὶ εὐδαιμονέστατον, οὐχ ἕνεκα τῶν τιμῶν, ὧν τοιοῦτος ὢν λήψεται. οὐδὲ μισθῶν ἕνεκα. ἀλλὰ κἂν πάντας λανθάνῃ ἀνθρώπους, κἂν τὰ λεγόμενα κακὰ εἶναι, οἷον ἀτιμίαι καὶ φυγαὶ καὶ θάνατοι συμβαίνωσι. τὸν δὲ χωρὶς ταύτης τῆς ἐπιστήμης τὰ νομιζόμενα ἀγαθὰ πάντα κεκτημένον, οἷον πλοῦτον καὶ βασιλείαν μεγάλην, καὶ σώματος ὑγείαν καὶ εὐρωστίαν καὶ κάλλος μηδέν τι μᾶλλον εἶναι εὐδαίμονα. οἷς πᾶσιν ἀκόλουθον τέλος ἐξέθετο ὁμοίωσιν θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν, ποικίλως δὲ κατὰ τὸ δυνατόν, ποικίλως δὲ τοῦτο χειρίζει. ποτὲ μὲν γὰρ ὁμοίωσιν θεῷ λέγει τὸ φρόνιμον καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον εἶναι. ὡς ἐν θεαιτήτῳ. διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρῆναι ἐκεῖσε ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσιν δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. ποτὲ δὲ τὸ μόνον δίκαιον εἶναι ὡς ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς πολιτείας. οὐ γὰρ δὴ ὑπὸ θεῶν ποτε ἀμελεῖται ὃς ἂν προθυμεῖσθαι θέλει δίκαιος γενέσθαι. καὶ ἐπιτηδεύειν ἀρετὴν εἰς ὅσον δυνατὸν ἄνθρωπον ὁμοιοῦσθαι θεῷ. ἐν δὲ τῷ φαίδωνι ὁμοίωσιν θεῷ λέγει τὸ σώφρονα ἅμα καὶ δίκαιον γενέσθαι ὧδέ πως. οὐκοῦν εὐδαιμονέστατοι ἔφη καὶ μακάριοι εἰσὶ καὶ εἰς βέλτιστον τόπον ἰόντες, οἱ τὴν δημοτικήν τε καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες. ἣν καὶ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην. ποτὲ μὲν δὴ τὸ τέλος ὁμοιωθῆναι θεῷ λέγει. ποτὲ ἕπεσθαι ὡς ὁπόταν εἴποι. ὁ μὲν δὴ θεὸς ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ τὰ τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς. ποτὲ δὲ ἀμφότερα ὡς ὁπόταν

φησί· τὴν δὲ θεῷ ἑπομένην τε καὶ εἰκασμένην ψυχήν· καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς· καὶ γάρ τοι τῆς ὠφελείας ἀρχὴ τὸ ἀγαθόν, τοῦτο δὲ ἐκ θεοῦ εἴρηται, ἀκόλουθον οὖν τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος εἴη ἄν, ἡ τὸ ἐξομοιωθῆναι θεῷ· θεῷ δηλονότι τῷ ἐπουρανίῳ, ἢ τῷ μὰ δία ὑπερουρανίῳ· ὃς οὐκ ἀρετὴν ἔχει· ἀμείνων δ' ἔστι ταύτης· ὅθεν ὀρθῶς ἄν τις φαίη· τὴν μὲν κακοδαιμονίαν τοῦ δαίμονος εἶναι κάκωσιν· τὴν δὲ εὐδαιμονίαν τοῦ δαίμονος εὐεξίαν· ἐφικοίμεθα δ' ἂν τοῦ γενέσθαι ὅμοιοι θεῷ φύσει τε χρησάμενοι τῇ προσηκούσῃ, ἔθεσί τε καὶ ἀγωγῇ καὶ ἀσκήσει τῇ κατὰ νόμον, καὶ τὸ κυριώτατον λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ· καὶ θεωρημάτων παραδόσει ὥστε ἐξίστασθαι μὲν τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ἀεὶ δὲ εἶναι πρὸς τοῖς νοητοῖς· προτέλεια δὲ καὶ προκαθάρσια τοῦ ἐν ἡμῖν δαίμονος· εἰ μέλλοιμεν τὰ μείζω μυεῖσθαι μαθήματα· εἴη ἂν τὰ διὰ μουσικῆς καὶ ἀριθμητικῆς τε καὶ ἀστρονομικῆς καὶ γεωμετρίας· συνεπιμελουμένων ἡμῶν καὶ τοῦ σώματος διὰ γυμναστικῆς· ἥ τις καὶ πρὸς πόλεμον καὶ πρὸς εἰρήνην εὔθετα τὰ σώματα παρασκευάσει· θείου δὲ χρήματος τῆς ἀρετῆς ὑπαρχούσης, αὕτη μὲν ἐστὶ διάθεσις ψυχῆς τελεία καὶ βελτίστη· εὐσχήμονα καὶ βέβαιον καὶ σύμφωνον παρέχουσα τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ λέγειν καὶ πράττειν καθ' ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἄλλους· τῶν δὲ ἐν εἴδει αὐτῆς λογικαὶ δὲ αἱ περὶ τὸ ἄλογον αὐτῆς μέρος συνιστάμεναι· οἷον ἀνδρία καὶ σωφροσύνη· περὶ μὲν τὸ θυμικὸν τῆς ἀνδρίας συνισταμένης, περὶ δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς σωφροσύνης· ἑτέρου γὰρ ὄντος τοῦ τε θυμικοῦ καὶ τοῦ λογιστικοῦ διάφορος ἂν εἴη καὶ ἡ ἑκάστου τελειότης· τοῦ μὲν δὴ λογιστικοῦ μέρους τελειότης ἐστὶν ἡ φρόνησις· τοῦ δὲ θυμικοῦ ἡ ἀνδρία· τοῦ δ' ἐπιθυμητικοῦ ἡ σωφροσύ-

νη. ἡ μὲν δὴ φρόνησις ἐστὶν ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν,
καὶ οὐδετέρων. ἡ δὲ σωφροσύνη τάξις περὶ τὰς ἐπι-
θυμίας καὶ τὰς ὀρέξεις, καὶ τὴν εὐπείθειαν αὐτῶν πρὸς
τὸ ἡγεμονικόν, τοῦτο δὲ εἴη ἂν τὸ λογιστικόν. ὅταν δὲ φῶ=
μεν τάξιν τινὰ εἶναι καὶ εὐπείθειαν τὴν σωφροσύνην
τοιοῦτόν τι παρίσταμεν ὅτι δύναμίς τίς ἐστι καθ' ἣν τε
ταγμένως καὶ εὐπειθῶς ἔχουσιν αἱ ὀρέξεις πρὸς τὸ φύ-
σει δεσποτικόν, τουτέστι τὸ λογιστικόν. ἡ δὲ ἀνδρεία ἐστὶ δό
γματος ἐννόμου σωτηρία δεινοῦ τε καὶ μὴ δεινοῦ. του
τέστι διασωστικὴ δύναμις δόγματος ἐννόμου. ἡ δὲ δι=
καιοσύνη ἐστὶ συμφωνία τις τούτων πρὸς ἄλληλα, δύνα
μίς τις οὖσα καθ' ἣν ὁμολογεῖ καὶ συμφωνεῖ πρὸς ἄλλη
λα τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς. καὶ ἕκαστον πρὸς τῷ οἰκείῳ
γίνεται. καὶ ἐπιβάλλον τί τε καὶ κατ' ἀξίαν ὡς ἂν παν-
τέλειά τις οὖσα τῶν τριῶν ἀρετῶν. φρονήσεως, ἀνδρείας,
σωφροσύνης. ἄρχοντος μὲν τοῦ λογισμοῦ. τῶν δὲ λοιπῶν
μερῶν τῆς ψυχῆς κατ' οἰκείαν ἰδιότητα κατεσταλμέ-
νων ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ καὶ πειθηνίων αὐτῷ γεγενημέ-
νων. ὅθεν καὶ ἀντακολουθεῖν ἡγητέον τὰς ἀρετάς. ἡ γὰρ
ἀνδρεία δόγματος ἐννόμου διασωστικὴ ὑπάρχουσα λό
γου ὀρθοῦ διασωστική ἐστι. τὸ γὰρ ἔννομον δόγμα ὀρθός
τις ἐστὶ λόγος. ὁ δὲ ὀρθὸς λόγος ἀπὸ φρονήσεως γίνεται.
καὶ μὴν καὶ ἡ φρόνησις μετὰ ἀνδρείας ὑφίσταται. ἐπι
στήμη γάρ ἐστιν ἀγαθῶν, οὐδεὶς γὰρ δύναται τὸ ἀγαθὸν ὁ-
ρᾶν ὑπὸ δειλίας ἐπισκοτούμενον, καὶ τῶν συνακολου=
θούντων τῇ δειλίᾳ παθῶν. παραπλησίως οὐδὲ μετὰ
ἀκολασίας φρόνιμός τις δύναται εἶναι, καὶ καθόλου

διὰ τοῦ ἡττᾶσθαι ὑπὸ πάθους ποιῇ τι παρὰ τὸν ὀρ
θὸν λόγον ὑπὸ ἀμαθίας, καὶ ἀφροσύνης τοῦτο πάσχειν
φησὶν αὐτὸν ὁ πλάτων. ὥς τε οὐκ ἂν δύναιτό τις φρο-

νήσειν ἔχειν ἀκόλαστος ὢν καὶ δειλός. ἀχώριστοι οὖν εἰσιν αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλων αἱ τέλειαι. λέγονται γὰρ καὶ ἄλλως ἀρεταὶ οἷον εὐφυΐαι καὶ προκοπαὶ πρὸς ταύτην ὁμωνυμοῦσαι ταῖς τελειότησι κατὰ τὴν ὁμοιότητα τὴν πρὸς αὐτάς. οὕτω γοῦν καὶ στρατιώτας ἀνδρείους τινὰς καλοῦμεν, καὶ φαμὲν ἐνίοτε ἀνδρείους τινὰς ὄντας ἄφρονας ὑπάρχειν περὶ τῶν οὐ τελείων ἀρετῶν ποιούμενοι τὸν λόγον, αἱ δὲ τέλειαι ἀρεταὶ δηλονότι οὐδὲ ἐπιτείνονται οὐδὲ ἀνίενται. αἱ μέντοι γε κακίαι καὶ ἐπίτασιν δέχονται καὶ ἄνεσιν. ἄλλος γὰρ ἄλλου ἀφρονέστερος καὶ ἀδικώτερος. ἀλλ᾽ οὐδὲ συνέπονται αἱ κακίαι ἀλλήλαις, εἰσὶ γάρ τινες ἐναντίαι, αἳ οὐκ ἂν εἶεν περὶ τὸν αὐτόν. οὕτω γὰρ ἔχει θρασύτης πρὸς δειλίαν. καὶ ἀσωτία πρὸς φιλαργυρίαν. καὶ ἄλλως ἀδυνάτου ὄντος τοῦ ὑφεστάναι τινὰ ἄνθρωπον πάσῃ κακίᾳ συνεχόμενον. οὐδὲ γὰρ σῶμα οἷόν τε εἶναι ἔχον πάσας τὰς τοῦ σώματος κακίας ἐν ἑαυτῷ. παραδεκτέον δὲ καὶ μεταξύ τινα διάθεσιν, μήτε φαύλην μήτε σπουδαίαν. οὐδὲ γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἢ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους. τοὺς γὰρ ἐφ᾽ ἱκανὸν προκόπτοντας τοιούτους εἶναι· οὐ γὰρ ῥᾴδιον εὐθέως ἀπὸ κακίας ἐπ᾽ ἀρετὴν μεταβῆναι. πολλὴν γὰρ εἶναι τὴν διάστασιν, πρὸς ἄλληλα τῶν ἄκρων καὶ ἐναντίωσιν. ἡγητέον δὲ καὶ τῶν ἀρετῶν, τὰς μὲν εἶναι προηγουμένας. τὰς δέ, ἑπομένας. ἡγουμένας μὲν τὰς ἐν τῷ λογιστικῷ, ἀφ᾽ ὧν καὶ αἱ λοιπαὶ τὸ τέλειον λαμβάνοισιν. ἑπομένας δὲ τὰς ἐν τῷ παθητικῷ. αὗται γὰρ πράττοισι τὰ καλὰ κατὰ λόγον οὐ τὸν ἐν αὐταῖς. οὐ γὰρ ἔχοισιν. ἀλλὰ κατὰ τὸν ὑπὸ φρονήσεως ἐνδιδόμενον, αὐταῖς ἐξ ἔθους ἐγγινόμενον καὶ ἀσκήσεως. καὶ ἐπεὶ οὔτε ἐπιστήμη οὔτε τέχνη ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς ψυ-

χῆς συνίσταται ἢ ἐν μόνῳ τῷ λογιστικῷ. αἱ μὲν περὶ τὸ παθητικὸν ἀρεταὶ οὐχ ὑπάρχουσι διδακταί. ὅτι μὴ δὲ τέχναι μὴ δὲ ἐπιστῆμαί εἰσιν. οὐδὲ γὰρ ἴδιον θεώρημα ἔχουσιν. ἡ μέντοι φρόνησις ἐπιστήμη ὑπάρχουσα, τὰ οἰκεῖα ἑκάστης ἐνδίδωσιν. ὡς καὶ ὁ κυβερνήτης τοῖς ναύταις τινὰ ὑπαγορεύει ὑπ' αὐτῶν ἀγνοούμενα. οἱ δὲ, πείθονται αὐτῷ. ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ στρατιώτου καὶ ἐπιστρατηγοῦ. ἐπιτεινομένων δὲ καὶ ἀνιεμένων τῶν κακιῶν. οὐδὲ τὰ ἁμαρτήματα ἴσα ἂν εἴη. ἀλλὰ τὰ μὲν, μείζω, τὰ δὲ, ἐλάττω. οἷς ἀκολούθως καὶ παρὰ τῶν νομοθετῶν, τὰ μὲν, μᾶλλον κολάζεται, τὰ δὲ, ἧττον. καίτοι γε ἀκρότητες αἱ ἀρεταὶ ὑπάρχουσι διὰ τὸ τέλειαι εἶναι καὶ ἐοικέναι τῷ εὐθεῖ. κατ' ἄλλον τρόπον μεσότητες ἂν εἶεν τῷ ὁρᾶσθαι περὶ πάσας ἢ τάς γε πλείστας, καθ' ἑκάστην ἑκατέρωθεν δύο κακίας τὴν μὲν, καθ' ὑπερβολὴν τὴν δὲ, κατὰ ἔνδειαν, ὡς ἐπὶ τῆς ἐλευθεριότητος ὁρᾶται. ἐπὶ θάτερα μὲν μικρολογία, ἐπὶ θάτερα δὲ ἀσωτία. γίνεται γὰρ ἐν τοῖς πάθεσιν ἀμετρία κατὰ τὸ ὑπερβάλλειν τὸ προσῆκον ἢ ἐλλείπειν. οὔτε γὰρ ὁ μὴ δὲ γονέων ὑβριζομένων ὀργιζόμενος ἀπαθὴς ἄν τις εἴη, οὔτε ὁ ἐπὶ πᾶσι καὶ τοῖς τυχοῦσι μετριοπαθής. ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον. πάλιν δὲ ὁμοίως γονέων τελευτησάντων, ὁ μὲν μὴ λυπούμενος ἀπαθής. ὁ δ' ὥστε καὶ καταφθίνειν ὑπὸ τῆς λύπης ὑπερπαθής τε καὶ ἀμετροπαθής. ὁ δὲ λυπούμενος μὲν, μετρίως δὲ τοῦτο πάσχων μετριοπαθής. καὶ μὴν ὁ πάντα φοβούμενος καὶ πέρα τοῦ μετρίου δειλός. ὁ δὲ μηδὲν φοβούμενος θρασύς. ἀνδρεῖος δὲ ὁ μετρίως ἔχων περί τε θάρρη καὶ φόβους, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς λόγος. ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν μέτριον ἐν τοῖς πάθεσι τὸ βέλτιστον ἐστιν, οὐκ ἄλλο δὲ ἐστὶ τὸ μέτριον

ἢ τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. διὰ τοῦτο διὰ με
σότητος αἱ τοιαῦται ἀρεταί, διότι μέσως ἔχοντας ἡ-
μᾶς ἐν τοῖς πάθεσι παρέχονται. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔστι ἄλλο
ἐφ' ἡμῖν δὴ καὶ ἀδέσποτον, καὶ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτον ὑπάρ
χει. οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπαινετὸν ἦν τὸ καλόν, εἰ ἐκ φύσεως ἢ
θείας μοίρας παρεγίνετο. καὶ ἑκούσιον ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ
καθ' ὁρμήν τινα συνισταμένη, διάπυρον καὶ γενναίαν καὶ
ἔμμονον. τῷ δὴ τὴν ἀρετὴν ἑκούσιον εἶναι, ἕπεται τὸ
τὴν κακίαν ἀκούσιον ὑπάρχειν. τίς γὰρ ἂν ἑκὼν ἐν τῷ
καλλίστῳ ἑαυτοῦ μέρει καὶ τιμιωτάτῳ ἕλοιτο ἔχειν τὸ
μέγιστον τῶν κακῶν. εἰ δέ τις ἐπὶ κακίαν ὁρμᾷ, πρῶ
τον μὲν οὐχ ὡς ἐπὶ κακίαν αὐτὴν ὁρμήσει, ἀλλ' ὡς ἐπ'
ἀγαθόν. εἰ δὲ καὶ παραγίνεταί τις ἐπὶ κακίαν πάντως,
ὁ τοιοῦτος ἐξηπάτηται ὡς δι' ἐλάττονος τινὸς κακοῦ ἀποι
κονομησόμενος μεῖζον ἀγαθόν, καὶ ταύτῃ ἀκουσίως ἐλεύ
σεται. ἀδύνατον γὰρ ὁρμᾶν ἐπὶ κακὰ βουλόμενον ἔ-
χειν αὐτά, οὔτε ἐλπίδι ἀγαθοῦ οὔτε φόβῳ μείζονος
κακοῦ. καὶ ὅσα δὴ ἀδικεῖ ὁ φαῦλος ἀκούσια ὑπάρ-
χει. τῆς γὰρ ἀδικίας ἀκουσίου οὔσης, πολὺ μᾶλλον τὸ
ἀδικεῖν ἀκούσιον ἂν εἴη, ὅσῳ καὶ μεῖζον κακὸν ἂν τυγ
χάνοι τὸ ἐνεργεῖν αὐτὸν κατὰ ἀδικίαν τοῦ ἔχειν αὐτὴν
ἠρεμοῦσαν. καίτοι δὲ ἀκουσίων ὄντων τῶν ἀδικημά
των, κολαστέον τοὺς ἀδικοῦντας καὶ διαφόρως. αὗται γὰρ
βλάβαι διάφοροι. καὶ τὸ ἀκούσιον ἐν ἀγνοίᾳ τινὶ ἢ πά-
θει κεῖται. ἅπαντα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔξεστιν ἀποτρίψασθαι
καὶ λόγῳ καὶ ἔθεσιν ἀστείοις καὶ μελέτῃ. Φιλία δὲ
ἡ μάλιστα καὶ κυρίως λεγομένη οὐκ ἄλλη τίς ἐστι τῆς
συνισταμένης κατὰ εὔνοιαν ἀντίστροφον. αὕτη δὲ ἐφίστα
ται ὅταν ἐπίσης ἑκάτερος βούληται τὸν πλησίον καὶ
ἑαυτὸν εὖ πράττειν. ἡ δὲ ἰσότης αὕτη οὐκ ἄλλως σώζεται

ἢ κατὰ

ἡ κατὰ τὴν τοῦ ἤθους ὁμοιότητα. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ μετρίῳ ὄντι φίλον ὑπάρχει. τὰ δὲ ἄμετρα. οὔτε ἀλλήλοις, οὔτε τοῖς συμμέτροις δύναται ἐφαρμόσαι. εἰσὶ δέ τινες καὶ ἄλλαι νομιζόμεναι φιλίαι, οὐ μὴν καὶ οὖσαι ὑπὸ τῆς ἀρετῆς ὥσπερ ἐπικεχρωσμέναι. ἥτε φυσικὴ τῶν γονέων πρὸς τὰ ἔκγονα. καὶ ἡ τῶν συγγενῶν πρὸς ἀλλήλους. καὶ ἡ λεγομένη πολιτικὴ καὶ ἡ ἑταιρική. αὗται δὲ οὐκ ἀεὶ ἔχουσι τὸ ἀντίστροφον τῆς εὐνοίας. εἶδος δέ πως φιλίας ἐστὶ καὶ τὸ ἐρωτικόν. ἔστι δὲ ἐρωτικὴ ἡ μὲν ἀστεία ἡ τῆς σπουδαίας ψυχῆς. ἡ δὲ φαύλη ἡ τῆς κακῆς. μέση δὲ ἡ τῆς μέσως διακειμένης. ὥσπερ οὖν τρεῖς εἰσιν ἕξεις ψυχῆς λογικοῦ ζώου. ἡ μὲν, ἀγαθὴ, ἡ δὲ, φαύλη. τρίτη δὲ τούτων μέση. οὕτω καὶ τρεῖς ἐρωτικαὶ εἶεν ἂν κατ' εἶδος ἀλλήλων διαφέρουσαι. τῷ δ' εἶναι τρεῖς αὐτὰς, δηλοῦσι μάλιστα οἱ σκοποὶ διαφέροντες ἀλλήλων, ἡ μὲν γὰρ φαύλη μόνου τοῦ σώματος ἐστὶ τοῦ ἡδέως ἡττωμένη. καὶ ταύτῃ βοσκηματώδης ὑπάρχουσα. ἡ δὲ ἀστεία ψιλῆς τῆς ψυχῆς ἕνεκεν. ἧεν ὁρᾶται ἐπιτηδειότης πρὸς ἀρετήν. ἡ δὲ μέση τοῦ συναμφοτέρου. ὀρεγομένη μὲν τοῦ σώματος. ὀρεγομένη δὲ καὶ τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς. ὁ δὲ ἀξιέραστος καὶ αὐτὸς μέσος τὶς ὑπάρχει. οὔτε φαῦλος ὢν οὔτε ἀστεῖος. ὅθεν καὶ τὸν σωματοποιούμενον ἔρωτα δαίμονά τινα φατέον μᾶλλον ἤπερ θεὸν, μηδέ ποτε ἐν γηΐνῳ σώματι γεγενημένον, διαπορθμεύοντα τὰ παρὰ θεῶν, ἀνθρώποις, καὶ ἀνάπαλιν κοινῶς τῆς ἐρωτικῆς εἰς τὰς τρεῖς ἰδέας διῃρημένης τὰς προειρημένας. ἡ τοῦ ἀ- ἀγαθοῦ τοίνυν ἐρωτικὴ ἀπηλλαγμένη πάθους τεχνική τις ὑπάρχει, ὅθεν καὶ ἐν τῷ λογιστικῷ συνίσταται τῆς ψυχῆς. θεωρήματα δ' αὐτῆς τὸ γνῶναί τε τὸν ἀξιέραστον. καὶ κτήσασθαι καὶ χρήσασθαι. ἐπικρίνει δὲ αὐτὸν ἐκ

τῶν προθέσεων αὐτοῦ καὶ ὁρμῶν. εἰ εὐγενεῖς. εἰ ἐπὶ τὸ καλὸν γινόμεναι. εἰ σφοδραί τε καὶ διάπυροι. κτήσεται δὲ αὐτὴν ἁπτόμενος οὐ θρύπτων οὐδὲ ἐπαινῶν τὰ παιδικά. ἀλλὰ μᾶλλον κωλύων καὶ ἐνδεικνύμενος ὅτι οὐ βιωτὸν αὐτῷ οὕτως ἔχοντι ὡς νῦν ἔχει. ὅταν δὲ ἕλλῃ τὸν ἐρώμενον, χρήσεται αὐτῷ παρεγγυῶν ταῦτα δι' ὧν ἀσκητὴς ἔσται τέλειος. τέλος δὲ αὐτοῖς τὸ ἀντ' ἐραστοῦ καὶ ἐρωμένου γενέσθαι φίλους. τοσοῦτον δὲ κακὸν ἀδικίαν ὥστε φευκτότερον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, τὸ μὲν γὰρ πονηροῦ ἔργον. τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι πάθος ἀσθενοῦς. αἰσχρὸν μὲν δὴ ἑκάτερον. τὸ δὲ ἀδικεῖν τοσοῦτο κάκιον ὅσω περ καὶ αἴσχιον. λυσιτελεῖ δὲ τῷ ἀδικοῦντι ὑποσχεῖν δίκην ὡς καὶ τῷ νενοσηκότι ὑποσχεῖν ἰατρῷ τὸ σῶμα εἰς θεραπείαν. πᾶσα γὰρ κόλασις ἰατρεία τίς ἐστιν ἡμαρτημένης ψυχῆς. Ἐπεὶ δὲ αἱ πλεῖσται ἀρεταὶ περὶ πάθη γίνονται διοριστέον καὶ περὶ τοῦ πάθους ὁποῖόν τι ὑπάρχει. ἔστι τοίνυν πάθος κίνησις ἄλογος ψυχῆς ὡς ἐπὶ κακῷ, ἢ ὡς ἐπὶ ἀγαθῷ. ἄλογος μὲν οὖν εἴρηται κίνησις ὅτι οὐ κρίσει τὰ πάθη. οὐδὲ δόξαι ἀλλὰ τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς μερῶν κινήσεις. ἐν γὰρ τῷ παθητικῷ τῆς ψυχῆς συνίσταται καὶ τὰ ἡμέτερα ἔργα. οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἄκουσι γοῦν ἐν ἡμῖν ἐγγίνεται πολλάκις καὶ ἀντιτείνουσιν. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ γινώσκοντες ὅτι οὐ λυπηρὰ τὰ προσπεπτωκότα. οὐδὲ ἡδέα οὐδὲ μὴν φοβερά. οὐδὲν ἧττον ἀγόμεθα ὑπ' αὐτῶν, οὐκ ἂν παθόντες ταῦτα, εἰ κρίσεσι τὰ αὐτὰ ἦν. ταύτας γὰρ ἀποβάλλομεν καταγνόντες αὐτῶν, εἴτε δεόντως εἴτε μὴ δεόντως. ἐπ' ἀγαθῷ δὲ ἢ ἐπὶ κακῷ, ἐπειδὴ κατ' ἔμφασιν ἀδιαφόρου πράγματος, οὐ κινεῖται τὸ πάθος. πάντα γὰρ συνίσταται ἢ κατὰ ἀγαθοῦ ἔμφασιν, ἢ κατὰ κακοῦ. ἀγα-

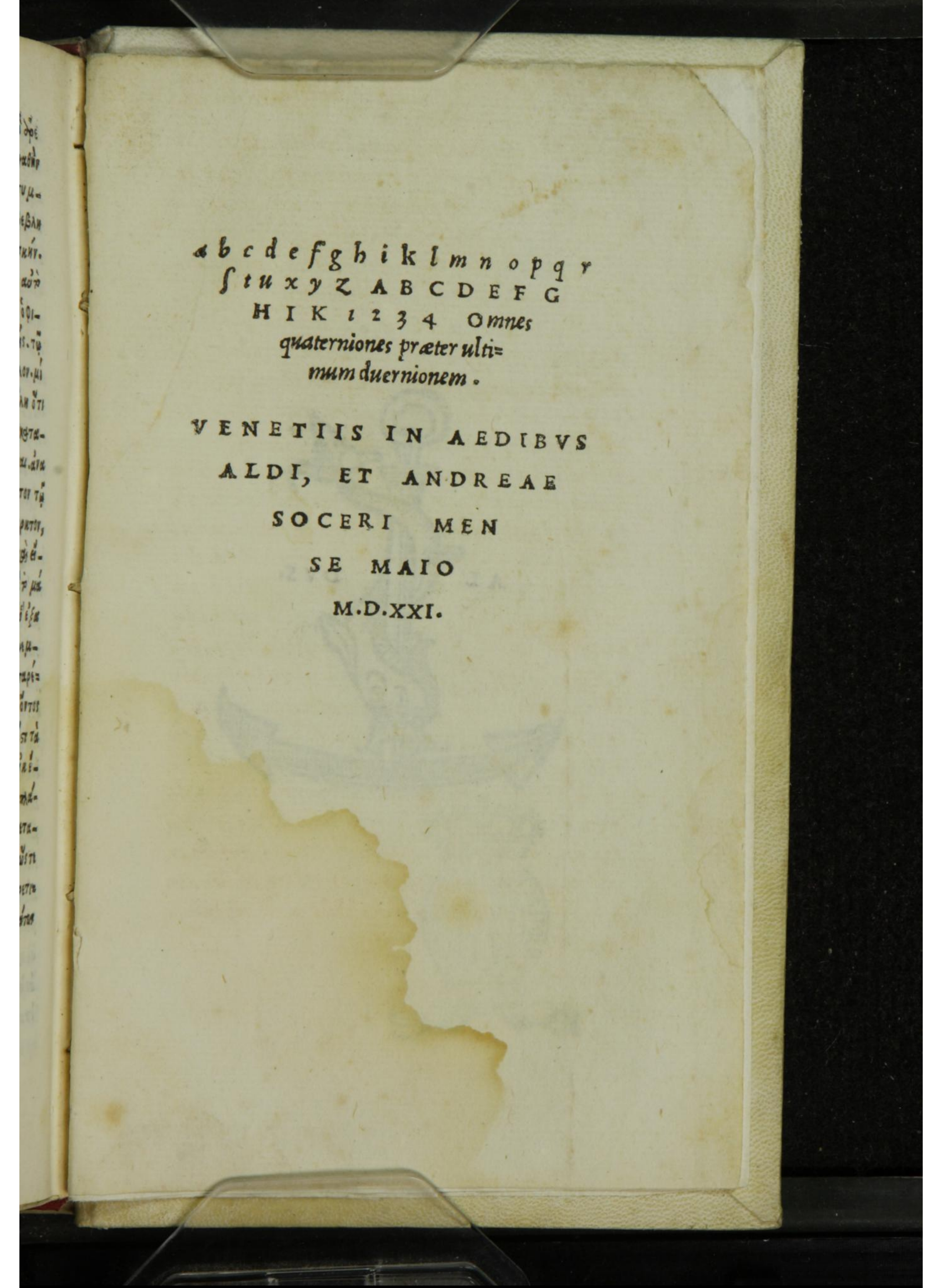
θὸν γὰρ ἐὰν μὲν παρεῖναι ὑπολάβωμεν, ἡδόμεθα· ἐὰν δὲ μέλλειν ἐπιθυμοῦμεν. καὶ κακὸν ἐὰν μὲν παρεῖναι ὑπολάβωμεν, λυπούμεθα. τὸ δὲ μέλλον φοβούμεθα. ἔστι δὲ πάθη ἁπλῶς καὶ στοιχειώδη δύο, ἡδονή τε καὶ λύπη, τ' ἄλλα δὲ ἐκ τούτων πέπλεισται. οὐ γὰρ συναριθμητέον τούτοις φόβον καὶ ἐπιθυμίαν. ὡς ἀρχικὰ ὑπάρχοντα καὶ ἁπλᾶ. ὅ τε γὰρ φοβούμενος οὐ παντελῶς ἐστέρηται ἡδονῆς. οὐ δὲ γὰρ τὰ τυχόντα ἄν τις διαγένοιτο χρόνον ἀπογινώσκων ἀπαλλαγὴν ἢ κουφισμὸν τοῦ κακοῦ. πλεονάζει μέντοι ἐν τῷ λυπεῖσθαι καὶ ὀχλεῖσθαι. καὶ διὰ τοῦτο συνῆπται τῇ πολλῇ. ὅ, τε ἐπιθυμῶν ἐν προσδοκίᾳ μένων τοῦ τεύξεσθαι ἥδεται. οὐ παντελῶς δὲ θαρρῶν οὐδ' ἔχων βέβαιον τὴν ἐλπίδα ἄχθεται. ἐπιθυμίας δὴ καὶ φόβου μὴ ὄντων ἀρχικῶν ἀνενδοιάστως συγχωρηθήσεται τὸ μὴ δὲ τῶν ἄλλων τι παθῶν ἁπλοῦν εἶναι. οἷον ὀργὴν λέγω καὶ πόθον καὶ ζῆλον. καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐν τούτοις γὰρ ἐνορᾶται ἡ ἡδονὴ καὶ λύπη ὡς ἂν ἐκ τούτων μεμιγμέναις. τῶν δὲ παθῶν τὰ μὲν, ἐστὶν ἄγρια. τὰ δὲ, ἥμερα. καὶ ἥμερα μὲν ὅσα κατὰ φύσιν ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ. ἀναγκαῖα δὲ καὶ οἰκεῖα. οὕτω δὲ ἔχει ἕως ἂν σύμμετρα ὑπάρχοι. προσελθούσης δ' αὐτῆς ἀμετρίας ἡμαρτημένα ὑπάρξει. τοιαῦτα ἐστὶν ἡδονὴ λύπη. θυμός. ἔλεος. αἰσχύνη. οἰκεῖον ἐστὶ τὸ ἡσθῆναι ἐπὶ τοῖς κατὰ φύσιν. λυπηθῆναι δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὁ μὲν θυμὸς πρὸς τὸ ἀμύνασθαι καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐχθροὺς ἀναγκαῖος. ὁ δὲ ἔλεος οἰκεῖος φιλανθρωπίᾳ. αἰσχύνη δὲ πρὸς ἀναχώρησιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιτήδειος. ἀλλὰ δ' ἄγρια ἐστὶ πάθη ἅπερ παρὰ φύσιν ἐστίν. ἐκ διαστροφῆς συστάντα καὶ ἐθῶν μοχθηρῶν. ταῦτα δὲ ὑπάρχει γέλως καὶ ἐπιχαιρεκακία. καὶ μισανθρωπία. ἃ καὶ ἐπιτεινόμενα καὶ ἀνιέμενα καὶ ὁπωσ-

ποταπὰ ἔχοντα διημαρτημένα ὄντα τυγχάνει μετριότητα μὴ δεχόμενα. Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης φησὶν ὁ πλάτων ὅτι ταῦτα τὰ πάθη φύσει πως ἀρχῆθεν ἐν ἡμῖν κινηθέντα φέρεται. τῆς μὲν λύπης καὶ τῆς ἀλγηδόνος ἐπιγινομένων παρὰ φύσιν κινουμένοις τῆς δ' ἡδονῆς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκαθισταμένης. οἴεται δὲ κατὰ φύσιν κατάστημα εἶναι τὸ μέσον, ἀλγηδόνος τε καὶ ἡδονῆς. οὐ θατέρῳ ἐκείνων ὂν τὸ αὐτό. ἐν ᾧ καὶ τὸν πλείω χρόνον ὑπάρχομεν. διδάσκει δὲ καὶ διότι πολλὰ ἐστὶν εἴδη ἡδονῶν. τὰ μὲν, διὰ τοῦ σώματος. τὰ δὲ, διὰ τῆς ψυχῆς. τῶν δὲ ἡδονῶν τὰς μὲν, μίγνυσθαι τοῖς ἐναντίοις. τὰς δὲ παραμένειν καθαράς τε καὶ εἰλικρινῆς. καὶ τὰς μὲν ἀναμνηστικὰς, τὰς δὲ μετ' ἐλπίδος γινομένας. καὶ τὰς μὲν, αἰσχρὰς ὅσαι ἀκόλαστοί τε καὶ μετὰ ἀδικίας. τὰς δὲ, μετρίας, καὶ ἄλλως γέπως μετεχούσας τοῦ ἀγαθοῦ. οἷον τήν τε εὐφροσύνην τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς. καὶ τὰς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἡδονάς. πεφυκυιῶν δὲ πολλῶν ἀδοκίμων ἡδονῶν, οὐ ζητητέον εἰ τῶν ἁπλῶν ἀγαθῶν δύναται εἶναι. ἐξίτηλος γὰρ φαίνεται καὶ οὐδενὸς ἀξία ἐπιγεννηματικὴ τῇ φύσει ὑπάρχουσα. καὶ οὐδὲν οὐσιῶδες οὐδὲ προηγούμενον ἔχουσα. συνυπάρχουσά τε τῷ ἐναντίῳ. μίγνυται γὰρ ἡδονὴ καὶ λύπη. οὐκ ἂν δὲ συνέβαινε τοῦτο, εἰ τὸ μὲν ἁπλῶς ἦν ἀγαθὸν, θάτερον δὲ κακόν. Τῶν δὲ πολιτειῶν φησι τὰς μὲν, ἀνυποθέτους εἶναι, ἃς ἐν τῇ πολιτείᾳ διεξῆλθεν, ἐν γὰρ ταύτῃ προτέραν μὲν ὑπέγραψε τὴν ἀπόλεμον, δευτέραν δὲ τὴν φλεγμαίνουσαν καὶ πολεμικήν. ζητῶν τίνες ἂν εἶεν αἱ βέλτισται τούτων. καὶ πῶς ἂν συσταῖεν. ἔστι δ' ὅπου παραπλησίως τῇ διαιρέσει τῆς ψυχῆς καὶ ἡ πολιτεία διῃρημένη τριχῆ. εἴς τε τοὺς φρουροὺς, καὶ εἰς τοὺς ἐπικούρους καὶ εἰς τοὺς δημιουργούς. ὧν τοῖς μὲν, τὸ βουλεύεσθαι καὶ

ἀρχὴν ἀποδιδῶσι. τοῖς δὲ, προπολεμεῖν ἐπιδέοι. οὓς κατὰ τὸ θυμικὸν τακτέον. ὥσπερ συμμαχοῦντας τῷ λογιστικῷ. τοῖς δὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἄλλας ἐργασίας. τοὺς δὲ ἄρχοντας ἀξιοῖ φιλοσόφους εἶναι καὶ θεωρητικοὺς τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ. μόνως γὰρ οὕτω κατὰ τρόπον διοικήσειν αὐτοὺς πάντα. οὐ γάρ ποτε κακῶν λήξειν τὰ πράγματα τὰ ἀνθρώπινα, εἰ μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσαιεν, ἢ οἱ λεγόμενοι βασιλεῖς ἀπό τινος θείας μοίρας ὄντως φιλοσοφήσειαν, ἄριστα γὰρ καὶ μετὰ δικαιοσύνης ὑπάρξειν τὰς πόλεις τὸ τηνικάδε, ὅταν ἕκαστον μέρος αὐτονομῇ. ὥστε προβουλεύειν μὲν τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ. τοὺς δὲ συμμάχους τούτοις ὑπηρετεῖν, καὶ τούτων προμάχεσθαι. τούτοις δὲ εὐπειθῶς συνέπεσθαι τοὺς λοιπούς. πέντε δὲ φησὶν εἶναι πολιτείας. τήν τε ἀριστοκρατικὴν, ὁπόταν οἱ ἄριστοι ἄρχωσι. καὶ δευτέραν τὴν τιμοκρατικήν. φιλοτίμων ὄντων τῶν ἀρχόντων. καὶ τρίτην τὴν δημοκρατικήν. καὶ μετὰ ταύτην τὴν ὀλιγαρχικὴν, τελευταίαν δὲ τὴν τυραννίδα χειρίστην ὑπάρχουσαν. ὑπογράφει δὲ καὶ ἄλλας πολιτείας ἐξ ὑποθέσεως. ὧν εἰσὶν ἥ τε ἐν νόμοις καὶ ἡ ἐκ διορθώσεως ἐν ἐπιστολαῖς. ἣ χρῆται πρὸς τὰς νενοσηκυίας πόλεις τὰς ἐν τοῖς νόμοις, ἤδη καὶ τόπον ἀφωρισμένον ἐχούσας, καὶ ἀνθρώπους λογάδας ἀπὸ πάσης ἡλικίας, ὥστε κατὰ τὰς διαφορὰς τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τῶν τόπων παιδείας τε οἰκείας δεῖσθαι, καὶ ἀγωγῆς, καὶ ὁπλίσεως. οἱ μὲν γὰρ παραθαλάττιοι καὶ ναυτίλλοιντο ἂν καὶ ναυμαχοῖεν. οἱ δὲ ἐν μεσογείᾳ οἰκοῦντες πρὸς πεζομαχίαν, ἁρμόττοιντο ἂν καὶ ὅπλισιν, ἢ κουφοτέραν ὡς οἱ ὄρειοι. ἢ βαρυτέραν ὡς ἐν γεωλόφοις οἰκοῦντες πεδίοις. ἔνιοι δ᾽ αὐτῶν καὶ ἱππασίαν ἂν ἐπασκοῖεν. ἐν ταύτῃ δὲ τῇ πόλει οὐδὲ κοι-

τὰς εἶναι τὰς γυναῖκας νομοθετεῖ. ἔστιν οὖν πολιτικὴ ἀρε-
τὴ θεωρητική τε καὶ πρακτική. καὶ προαιρετικὴ τοῦ ἀγαθὴν
ποιεῖν πόλιν καὶ εὐδαίμονα. καὶ ὁμονοοῦσαν τε καὶ συμ-
φωνοῦσαν. ἐπιτακτική τις οὖσα καὶ ἔχουσα ὑποβεβλη-
μένας πολεμικήν τε καὶ στρατηγικὴν καὶ δικαστικήν.
σκέπτεται γὰρ ἡ πολιτικὴ ἄλλα μυρία. καὶ δὴ καὶ αὐτὸ
τοῦτο. εἴτε πολεμητέον. εἴτε μή. ὁποῖος δ' ἐστὶν ὁ φι-
λόσοφος προειρημένου τούτου διαφέρει ὁ σοφιστής. τῷ
μὲν τρόπῳ ὅτι μισθαρνία τῶν νέων. καὶ τῷ μᾶλλον. μί
ζεσθαι βούλεσθαι ἢ εἶναι καλὸς κἀγαθός. τῇ δ' ὕλῃ ὅτι
ὁ μὲν φιλόσοφος περὶ τὰ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα κατα-
γίνεται. ὁ δὲ σοφιστὴς περὶ τὸ μὴ ὂν πραγματεύεται. ἀνα
χωρῶν εἰς τόπον διὰ τὸ σκοτεινὸν καὶ δυσδιόρατον. τῷ
γὰρ οὔτι ἢ καὶ αὐτίκεῖται τὸ μὴ ὄν. τοῦτο γὰρ ἀνύπαρκτον,
καὶ ἀνεννόητον, καὶ μηδεμίαν ἔχον ὑπόστασιν. ὃ καὶ εἴ-
τις εἰπεῖν ἢ νοῆσαι βιάζοιτο περιτραπήζεται διὰ τὸ μά
χην αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ περιέχειν. ἔστι δὲ τὸ μὴ ὂν καθ' ὃ ἐξα
κούεται, οὐ ψιλὴ ἀπόφασις τοῦ ὄντος. ἀλλὰ μετὰ συνεμ-
φάσεως τῆς πρὸς ἕτερον, ὅπερ καὶ τῷ πρώτῳ ὄντι παρέ-
πεται. ὡς εἰ μὴ καὶ αὐτὰ μετελάμβανε τοῦ μὴ ὄντος
οὐκ ἂν ἐχωρίζετο τῶν ἄλλων. νῦν δ' ὅσα περ ἐστὶ τὰ
ὄντα τοσαυταχῶς καὶ τὸ μὴ ὄν. τὸ γὰρ μή τι ὂν οὐκ ἔ-
στιν ὄν. τοσαῦτα ἀπαρκεῖ πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν πλά-
τωνος δογματοποιΐαν εἰρῆσθαι, ὧν ἴσως τὰ μὲν, τετα-
γμένως εἴρηται. τὰ δὲ, σποράδην τε καὶ ἀτάκτως. ὥστε
μέντοι ἀπὸ τῶν εἰρημένων θεωρητικούς τε καὶ εὑρετι-
κοὺς ἐξ ἀκολουθίας καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ δογμάτων
γενέσθαι.

ΤΕΛΟΣ.

a b c d e f g h i k l m n o p q r
ſ t u x y z A B C D E F G
H I K 1 2 3 4 Omnes
quaterniones præter ulti=
mum duernionem.

VENETIIS IN AEDIBVS
ALDI, ET ANDREAE
SOCERI MEN
SE MAIO
M.D.XXI.

AL DVS.
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

